Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору, 10. Јануара 1885. Год. XVII.

ПРИЈАТЕЉИМА „ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Охрабрен решењем високог српског народног Школског Савета, — којим се држање „Школског Листа“ у дужност ставља свима веронаучним општинама нашим, које имају своју српску школу, — усудио сам се „Школски Лист“ и ове године издавати, а тиме се уједно намеравам и свима поштованим лањским предплатницима одужити.

„Школски Лист“ ће ове седамнајсте године својега обстанка сходно програму свом доносити педагогијске чланке, упутства за учитеље и школске одборе и наособни нацрт лекција из појединих наставних предмета.

Велеуважене српске педагоге, свештенике и учитеље умољавам, да би доброту имали својим ваљаним умним производима, који смерају на унапређење праве просвете у народу нашем, „Школски Лист“ подпомагати, и извештаје о школи, учитељству и о учитељским скупштинама у кратком језгровитом изводу ради обнародовања достављати ми.

„Школски Лист“ за сада ће само једанпут на месец и то сваког 10. дана у месецу излазити. Претплата је за целу годину 1 форинта и 50 новчића а. вр.; а за Србију 4 динара.

Учитељи с малом платом, као и приправници и богослови добијају лист за 75 нов. Предплата се прима само на целу годину.

Лањски предплатници примиће у накнаду првих осам бројева од ове године а за остала четири овогодишња броја, пека изволе у напред само 50 новчића поштанском упутницом послати, па ће им се лист целе године шиљати. — Из краљевине Србије предплату прима књижара г. Велимира Валожића у Београду.

Поздрављајући свима пријатељима „Школског Листа“ и целокупном учитељству српском наступајуће Ново Љето, јесам

У Сомбору, 1. Јануара 1885.

Ник. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школског Листа.“

О ДРЖАЊУ ШКОЛСКОГА ЛИСТА.

Један од првих американских листова вели за школске листове ово :

Школски листови су једна од најснажнијих полуга за образовање народа и напредак му; а овамо су ти листови као и школе и учитељи тако уде среће, да се једва држе; те и на оно, што они за напредак народа лепог и доброг препоручују, слабо се пази, — и опет оно мало по мало продре у свет и усрећи га.

За то ваља не само учитељи и свештеници него и родитељи и општине да држе и потпомажу свој школски лист пре сваког другог, јер тим унапређују себе и своју децу и народ свој; а они учитељи и свештеници, који тај лист не држе и не потпомажу, сами себе и свој опстанак и напредак подривају, и боље би било, да се оставе учитељства, јер тим непотпомагањем очитују, да нису за учитељство.

А шта очитују родитељи и општине лист тај недржећи и неподпомагајући? — То, да не маре ни за децу своју, ни за своју старост, нити за опстанак и напредак њихов и свој и народа свог. И опет није тако, јер нема тога ни учитеља ни пароха, нити има таких родитеља ни општина, који не би желели себи и деци својој и народу свом најбољу срећу и напредак; него? — него су оне злеуде судбине старога оног краља Тантала, који оно улећући у права божанска би осуђен да умире од жеђе и глади, а амо му најчистија вода оздо, и најкусније воће озго до уста допираше, али по клетви ни пошто ни воде ни воћа у уста не доби. Само је Тантал стојао под оном клетвом, осудом богова, а ови се данашњи Тантали сами својом вољом осуђују.

ОДГОВОРНОСТ УЧИТЕЉА ОСНОВНИХ ШКОЛА.

Будућност сваког народа у деци му је, деца су му будућност; а у деци што вреди, то је васпитање и знање. У томе је данас снага људска.

Како је данас општа девиза: образовање за цео народ; а до овога се не може доћи другче, него само путем школе и то не оне више и велике, него ове мале основне, то се отуда види, колико је важна та мала основна школа. Она је преча од свију других већ с тога, што је основа за све, а још много више за то, што се у њој образује и учи цео народ. Важнија је од дру-

гих и за то, што само она и васпитава, учи владању, поштењу, које је претежније од свега знања.

Васпитање је душа, а знања су проста снага. У васпитању је прави понос људски, знања су без васпитања више зло пег благослов. Наученици без поштења су рафинирати зликовци; знања су само уз васпитање образованост, од које зависи напредак и лепша будућност народа. Добро васпитање уме да изведе од најпростије и најспромашније деце најизврсније људе, и тим да заснује народу најлепшу будућност; а главна школа за васпитање, то је школа основна. У тој се уче деца да буду у своје време честити људи. Могу и средње и више школе да учине нешто за бољу образованост народа, али је то врло мало, за то, што врло мали део народа полази те школе. Средње и више школе само у толико вреде за народ, у колико му дају што боље образоване учитеље, и занатлије и трговце.

С тога је основна школа уз добро уређену цркву данас у свију народа, који мисле о важности њеној, преча од свију осталих завода за држање и напредак народа. Па није чудо, што се данас сви поле свеснији људи највећма заузимљу да своју основну школу најбоље удесе и снабдеју, и није чудо, што је данас општа девиза за народ: да ће онај изаћи и бити први, и остати први, који буде своју основну школу најбоље удесио, а ко ову занемари, остаће последњи и пропашће, други ће га изјести. И што овај ил' онај народ више ил' мање напредује само је с тога, што ту прву и најважнију школу своју више ил' мање нази, на зато се и држи, да је данас ваљаност ил неваљаност основне школе огледало и мерило снаге народа и његове будућности.

А сви знамо, да је та ваљаност или неваљаност основне школе управо и јединце само ваљаност ил' неваљаност учитеља у њој; те по томе се и види колика је одговорност учитеља у основној школи, и колико имају учитељи не само да уче и знају све оно, што је од знања најглавније за народ, и да томе уче децу, будући народ, него треба да их уче и владању, поштењу, и да сами својим животом буду примери и узори владања деци и народу.

УСЛОВИ ЗДРАВЉА У ШКОЛИ.

На питање владе: Како да се очува здравље деци у школи? предложило је централни здравствени одбор следујуће:

Осим чистоће у школи и здравих дуварова, патоса, и ваљане пећи, које је први услов и осим здрава места па којем има школа да стоји: треба да је у школи и у најдаљем куту толико видно, да може дете здравих очију читати и писати у одређеној даљини књиге и артије од очију, — и да је дужна општина одмах дати све школске скамије да се по одређеној мери прекоје или нове начине, и ово да влада сама под најстрожији надзор стави, — да учитељи строги буду на то, да ни једно дете при писању и читању, или везу и шву, или цртању неприноси очи ближе књизи, артији, раду од одређене даљине, а то је за здраве очи најмање 35 цм.; — да се закрате све школске књиге које су печатане ситнијим писменима или сабијенијим и дужим врстама него што је игијенски пропис за дечије очи, — и да се закрати свака карирана (уздуж и попреко изленирана артија за писање, рачун, цртање и све прегледалице таке, и да се закрате црне камените таблице; — даље, да се закрати диктирање и писање лекција у школи и преписивање тих код куће; — да се ставе учитељи под најстрожију одговорност, ако неби иза свакога сата пуштали и терали децу напоље из школе, на 10—15 минута, и за то време да се школска соба на широм отворена врата и све прозоре кроз проветри, а деца напољу по коју гимнастичку игру одиграју, а пре ових по 15—20 пута што већма на пољу да предану и онога чистог и свежег ваздуха се што већма навуку, — и најпосле: да се уведе игијенски надзор школа и деце и да се овај строго води.

НАЈБОЉЕ СКАМИЈЕ.

Од како је пре двајестину година покренуто питање о удесности школских скамија изашло је тако много поправака, да се данас једва може човек да нађе у томе, и још није ствар свршена, још непрестано излазе скамије све боље и боље. Једна међу најбољима је скамија Др. Хипауфа окружног надзорника школског у Острову Та скамија је добила прву награду предпрошле године на берлинској игијенској изложби, и привилегију, и та се данас највише уводи у школе, разуме се с дозволом аутора, а дозволу добије сваки, ко се писмом обрати на истог Dr. Hippauf Kreisschul-inspector in Ostrowo, и пошље 5 м. = 3 ф. за књигу: Die neue Schulbank nebst Zeichnungen und Anweisungen für die Tischler. Гвожђе што треба за 1 скамију стоји 5 м. = 3 ф., за 6 скамија је по 4 м. = 2 ф. 40 нов., за 12 ска-

мија је по 3.50 м. = 2 ф. 10 нв. Могу се добити и готове скамије и стоје према дужини 2—3 метра 18—24 марака, око 12 ф. franco Bahnhof Ostrowo, по чему се види, да је то од данашњих најбољих уједно и једна од најјефтинијих скамија, па ваљало би, да сви учитељи упућују своје општине кад старе скамије прекрајају ил нове наручују, да се послуже том књигом и наруче таке скамије.

ИЗВЕШТАЈ
о раду поджупанијске учитељске скупштине вировитичке.

Учитељска скупштина комуналних учитеља ове поджупаније обдржавана је 9., 10. и 11. октобра 1884. по нов. у Вировитици.

Први дан т. ј. 9. октобра сакупило се учитељство у јутро у школи вировитичкој, да обави предскупштину.

Кр. школски надзорник г. Павао Орешковић поздрави сходним говором и искреним „добро дошли“ сабрано учитељство, и отвори предскупштину у $7^1/_2$ сати. За тим позове учитељство, да изабере себи подпредседника, перовође и редатеља. Пошто је ово обављено, буде дневни ред следећим начином установљен: О питању задану високом наредбом од 20. фебруара о. г. бр. 1258 извештавати ће најприје г. Илија Микић учитељ из Оршеца, држећи се науковне основе са једним учитељем, затим Стеван Суша учитељ из Н. Буковице, држећи се науковне основе за два учитеља, онда Јосип Шестак учитељ у Слатини о науковној основи са три учитеља, а најпослије Томо Лукачевић учитељ у Вировитици о основи са четири учитеља. По том ће известити г. Јосиф Песерл учитељ у Канану скупштину о ономе, шта је на воћарском курзу прошлих ферија чуо и искусио; а најпослије предавати ће практично на темељу 126. штива читанке за IV. разред „о муљини“ Томо Михалић учитељ вировитички, и „о пчеларству“ Васа Дојић учитељ у Вођину.

После овога одпочео је редовни скупштински рад, питањем високе владе:

„Приговара се пучкој школи, да градивом науковних основа прописаних наредбом од 24. коловоза 1875. бр. 2949. преобтерећује школску младеж. Да ли су ти приговори с педагогичко-дидактичкога гледишта оправдани, те ако јесу, како би се могле науковне основе обзиром на врст пучких школа, односно на број учитеља на појединих школâ преиначити, а да се ипак циљ пучких школâ непромаши?“

Први известитељ Илија Микић, прочитао је скупштини своју расправу о науковној основи са једним учитељем, у којој се обширно трудио да докаже преобширност и недостатке исте, наводећи уједно и то: што, и како би се у појединима читанкама у градиву променути имало. У начелу пак био је против словнице, која је сасма преобширна за народне школе, те која би својим градивом и за гимназије довољна била. Није проти словници да се у основној школи учи, али би био зато, да се

узму само елементи исте, а то нису нипошто склопидбе са изнимкама, спреге, састављене реченице и т. д. као што се сада у нашим читанкама налази. Надаље вели, да сви писмени састављи што се налазе у садањој читанци за 4. разред, нетребају детету, већ само најглавнији, као: рачун, намира и задужница. Гледе рачуна био би зато, да се писмено рачунство у сва четири вида с простима разломцима из основне школе испусти, јер је писмено рачунање ових, уз данашњи десетични сустав непотребно, дочим се устмено оставити може. Природопис је по мнењу известитељевом такође преобширан, те имаде и таковых штива, која су сасма непотребна; науковна основа са једним учитељем прописује познавање главних репрезентанта из животињства, билинства и рудства у домовини, а то је преобширно означено, и то је кривња да се младеж мора преобтеретити. Предлаже уједно да се геометрија у 3. разреду учи на темељу телеса. Обуку у кућарству из основе са једним учитељем треба сасма испустити. Надаље вели да је младежи 25 сати рада недељно сувише, јер у Шлеској на средњи школа, нема више од 24 сата на недељу школске обуке, где младићи а не десетгодишња деца школу полазе.

Иза овога прешло се на генералну дебату, за коју се пријавило више говорника, који приметише известитељу, да се неслажу с њиме у томе, што је он за испуштање појединих предмета из науковне основе. Дочим би само појединe гране учевнога градива колико је могуће стегнути се имале: а те промене да се више тичу читанке него основе. Надаље приговорише му још и то, да је преобширност науковне основе сликао тако, да ју ни једно дете није кадро савладати, дочим је ипак могуће, само кад би метода била природна, те природним путем дете доводила, да прописано градиво савладати може. Непорицу да у основи има и таковых ствари, које деца сватити немогу, као н пр. „О кретању небесних телеса," „О тежи" и т. д. И сви они, који приговарају да су деца темељем садање науковне основе преобтерећена, желе да се испусти природопис; но то бити несмије. Цртање би се прије испустити могло, јер оно би само онда важило, кад би се могла у основној школи постићи вештина, која би будила у младежи чувство красоте. Но будућ да се то постићи не може, зато га и не треба. А да је словница средиште, у ком се даје формула мишљењу, и проти тому су некоји били, наводећи, да су наше народне песме спеване прије много година кад није било словнице, па их је ипак милина читати, а неуклањају се с пута ни песмама данашњих словничара. — Било је надаље говорника, који су побијали наводе известитељеве да је садања словница за основне школе преобширна, тиме, што свако дете које 4. разред ове школе сврши, не остаје код куће, већ полази и средње школе, гђе му је онда знатно олакшано. А осим тога основна школа учи већином за живот сељачкога сталиша, који нема прилике полазити гимназије.

Гледе природописа одговорише некоји известитељу, да у читанкама нема ништа сувишнога, већ да би се само некоја природописна штива стегнути могла. Некоји су о пет били зато: да се код појединих природнина напомене још и у који род спадају, као и то, да се код главног репрезентанта сви њему слични наведу. Осим тога порекоше, да је пет сати на

дан рађње детету превише, кад му још остаје 19 сати дневнога одмора, а и код неких предмета у ово 5 сати одмара се дете; те када би обука мање од 5 сати дневно трајала, то онда неби могли ону децу која код куће неуче, сасвим ништа научити.

Тиме би свршена генерална дебата и г. председник упозори сабрано учитељство, да се прелази на специјалну расправу, те позове известитеља да прочита и образложи своје резолуције. (Продужиће се).

НАПУТАК КОЈИМ СЕ УРЕЂУЈУ ШКОЛСКИ ПРАЗНИЦИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

(У кратком изводу).

I. Школска година почиње по свим опћим и по оним школама у Босни и Херцеговини, које од земље припомоћ добивају 20. августа (1. септембра) а свршава се редовно 18. (30.) јуна.

Велики школски празници трају по том од 19. јуна (1. јула) до 19. (31.) августа.

II. Течајем школске године имају се сматрати школским празницима: а) Све нећеље. б) Имендани Њихових Величанства 22. септембра (4. октобра) и 7. (19.) новембра.

III. Осим тога имају се у слиједеће вјерске благдане ученицима дотичне вјере односно цијелому заводу дати школски празници:

а) *мухамеданцима:* 1. Курбан-Бајрам (4 дана), 2. Рамазан (3 дана), 3. Мухамедов-рођендан (Невлуди Шериф) 1 дан.

б) *Источно православнима:* 1. Нова година, 2. Богојављење, 3. Свети Савва, 4. Три јерарха, 5. Сретеније, 6. Благовијести, 7. Ђурђев-дан, 8. Мала Госпођа, 9. Крстов-дан, 10. Аранђелов-дан, 11. Ваведеније богородице, 12. Никољдан, 14. Божић од 24. (5) до инкл. 24. дец. (8. јан.), 14. Од великог четвртка до инкл. уторка по ускрсу, 15. Спасов-дан, 16. Попећељак и уторак послије духова, 17. Храм цркве, ће је обичај да се слави.

в) *Католицима:* 1. Нова година, 2. Света три краља, 3. Свијећница, 4. Јосиново, 5. Благовијест, 6 Иванђ-дан, 7. Свети Петар и Павао, 8. Мала Госпа, 9. Сви свети, 10 Зачеће богородице, Божић од 12. (24.) до инкл. 15. (27.) дец., 12. Ускрсни празници од великог четвртка до инкл. уторка по ускрсу, 12. Спасово, 14. Попећељак по духовима, 15. Тијелово, 16. Дан прошћена у дотичној жупи, ако је обичај, да се оне слави.

Осим тога опраштају се само католици од школскога полазка условно у слиједеће полудневе:

а) Прије подне на душни дан, ако се умјесту или у дотичној жупи служи душна миса, као и онда, ако је у дотичном мјесту обичај у тај дан гробље похађати;

б) по подне послиједњега дана у години, ако се у мјесној цркви служи свечано благодареље;

ц) предподневи на Марково, онда у три днева молитве испред Спасова, ако у те дане бивају црквени походи.

Ако се у речене дане не служе гореозначене црквене функције, има католичка младеже долазити у школу. —

г) *Јеврејима*: 1. Пасха 4 дана, 2. Пурим 2 дана, 3. Схебнатх — Бајрам 2 дана, 4. Нова година 2 дана, 5. Дуги дан ако пада у школско вријеме, 6. Схукхот — Бајрам ако пада у шк. вријеме 4 дана, 7. Свака субота, ако у дотичном мјесту односно на дотичноме заводу Јевреји до сада нијесу на тај дан у школу долазили и ако то родитељи дотичне младежи нарочито желе.

(Наставиће се.)

ВЕРТЕП И БОЖИЋЊЕ ДРВО У ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ.

На Бадњи дан после свечане службе Божије у три сата после подне приређена је била школска свечаност у дворани III. разреда средњедне школе Сомборске, где је г. Јован Борјановић припремио леп вертеп и около њега три накићене и осветљене зелене јелке. Сви ученици народних и више девојачке школе са својим учитељима и учитељицама, приправници и приправнице учитељске школе са дечијим родитељима присуствоваху овој скромној свечаности, на коју су на позив управитеља школског дошли из цркве представници црквено општинске, духовне и школске власти.

Свечаност је држана по сљедећем програму:

1. „Рождество твое“ и „Дјва днесь“ поје сва дјеца;
2. Повест о Благовестима, приповеда једна ученица другог разреда.
3. „Богородице Дјво“ поје ученице основне женске школе.
4. „Рођење Христово“ приповеда Иван Јовановић ученик II. разр.
5. Вси языцы восплещите руками“ поје ученице осн. женске школе.
6. Повест о анђелима како слављаху Бога и о пастирима витлејемским,“ прича Љубица Ползовићева ученица II. разреда.
7. „Слава во вышних Богу,“ поје сви ученици и ученице.
8. „Мудри волсви“ приповеда Влада Грујић ученик II. разреда.
9. Ликуй днесь Сіоне“ поје сви ученици.
10. „Бежање у Египат“ приповеда Катица Попићева ученица II. р.
11. „Витлејеме славни граде,“ поје ученице основне женске школе.

После тога узео је реч управитељ школски Никола Ђ. Вукићевић и разјаснио је деци значење вертепа и Божићње јелке, говорио им је о светлости, која је засијала свету из витлејемских јасала, и упутио их је, да се сећају ове светковине и да примају радо науку вечнога живота, која им се у православној цркви и у школи српској даје, па да је добро упамте и по њој се владају на радост својих родитеља и на праву и трајну срећу своју, свога рода и општества.

Свечаност се завршила складним појањем песме: „Єгда приде конецъ вѣка“ коју су приправнице лепо одпојале.

Држимо да би на овај начин ваљало, да се у свакој школи Српској бадње вече прослави и да ова светковина најбоље може заменити дојакошње пошење вертепа, које се на многи места изопачило.

В.

СПОМЕН МАРКА БИКАРА ДОБРОТВОРА ШКОЛСКЕ МЛАДЕЖИ.

Познато је читаоцима „Школског Листа“ да је Марко Бикар негдашњи трговац и грађанин Сомборски пре две године установио закладу за набавку обуће, одеће и школских књига за сиромашну српску децу у Сомбору. Заклада ова састоји се из две штедионичне деонице под бр. 158. и 183. и из 24 акције сомборске трговачке и занатлијске банке под бројем: 255., 257., 259., 260., 264., 265., 266., 375., 470., 471., 607., 608., 816., 817., 818., 819., 976., 1369., 1370., 1394., 2395., 1396. и 1397. Штедионичне акције имају вредност свака од 800 фор., а банчине од 140 фор. — Господин Урош Јовановић извршитељ тестамента завештателевог унео је у благајну српске црквене општине сомборске 9. децембра 1883. године горње деонице и из прихода од њих за годину 1884. издала је црквена општина на набавку књига школских и обуће за сиромашну српску децу 420 форинти. Књига је набављено за 50 ученика у подпуној школској потреби по разредима, а књиге су те добро укорене, са штампилом црквене општине снабдевене и на потребу најсиромашнијој школској деци у почетку ове школске године раздате а по свршетку године ће се покупити и онет другима у своје време предати. Осим тога набављено је прошле јесени за децу 48 пари нових чизама, 33 пара наглавака и 78 пари нових ципела, свега 159 пари обуће. Та је обућа ученицима и ученицама средсредње и црвеначке школе 1. децембра, а ученицима селеначке школе 2. децембра јавно раздата, а у своје време послата је известна количина за сиромашне ученике салашких школа Сомборских.

На Отцеве 22. децембра држан је најпре свечани школски спомен покојном добротвору младежи наше Марку Бикару у овдашњим народним школама, којом је приликом у средсредњој мушкој и у вишој девојачкој школи у присутству свију учитеља и учитељица управитељ истих школа изговорио неколико речи у спомен, а ученици су се помолили Богу за покој душе добротвора свога одчитавши молитву господњу и однојавши: „Со светыми упокой.“ За тим је одбржана у успенској цркви служба и парастос за душу покојног Марка Бикара и освећен је великољепни надгробни споменик над могилом покојнога добротвора. Тој свечаности присуствовао је председник црквене општине, школског одбора, местни школски управитељ и учитељи народних и више девојачке школе и много народа, особито из занатлијског стања.

Господин Урош Јовановић кр. грунтовнички званичник и испитани српски народни учитељ, као извршитељ тестамента најточније и најсавестније је последњу вољу добротвора народног извршио, а сврх тога је њему великољепан споменик подигао и овај спомен учинио. По завештању ће се одсада сваке године на Марков дан у св. Ђурђевској цркви Сомборској држати служба Божија и парастос за покој душе Марка Бикара, на коме ће и школска младеж присуствовати, а доброчинство врлога овог србина одржаће спомен његов у овдашњем народу и у сомборским српским школама докле траје света и века. Нека се имућни срби и српкиње, које немају од срдца порода, угледају на овога врлог добротвора, па нека сваки

Ђ 65
3444

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57374

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1885. ГОДИНУ.

ГОДИНА XVII.

УРЕДИО И ИЗДАО

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

УПРАВИТЕЉ
СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ И СРБСКИХ НАРОДНИХ ШКОЛА
СОМБОРСКИХ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА У БЕОГРАДУ

СОМБОР.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА ВИТЕРМАНА.
1885.

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1883. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXII.

НИКОЛА Г. ПАНТЕЛЕЈЕВИЋ.

ДАРОВАНО

САДРЖАЈ.

Чланци, расправе, животописи и извештаји.

	Страна
О држању „Школскога Листа“	1.
Одговорност учитеља основних школа	2.
Услови здравља у школи	3.
Најбоље скамије	4.
Извештај о раду поджупанијске учитељске скупштине вировитичке	6. 26. 43. 73.
Напутак, којим се уређују школ. празници у Босни и Херцеговини (у кратком изводу)	7.
Вертеп и божићње дрво	8.
Спомен Марка Бикара добротвора школске младежи	9.
Окружница протојерејима епархије темишварске	10.
Беле таблице	10.
Школа и родитељи	18.
Шта се има радити да нам школе боље буду	19. 67. 86.
О дечијем васпитању (говор о Св. Сави у српској учитељској школи сомборској) од Мл. Борђошког свештеника	22.
Светосавска свечаност у Сомбору	28.
Певање светских песама и теме за декламовање у нар. школама	28.
Музикални концерт у Београду	29.
Др. Карло Кёр (животопис) од А. Вараћанина	33. 50.
Учитељи и ваздух у школи	41.
О седењу и појању у школи	43.
Атанасије Гереши добротвор народни	49.
Седница в. срб. нар. школског савета од 30. Марта 1885.	55. 71.
Школа и вид дечији	65.
Софија Чонића рођ. Мијићева добротворка приправничке младежи	76.
О мерењу слуха у школске деце	81.
Какав је савестан учитељ	82.
Гимнастичке игре	85.
О изображавању дечијега ума	88. 102. 121.
Распоред лекција у првом разреду српске пароније школе	90. 104. 123.
Арон Илијић народни учитељ (цртица из живота ваљаног учитеља)	92.
Како се може деци омилити полазак школе	97. 113.
Извештај о испитима у срб. учитељској школи сомборској $188^4/_5$.	98.

Страна

Бог у нужди никога неоставља (поучна приповедка) с мађарскога превео † Свеслав Вукићевић . . . . . 105.
Запт основне школе с једним учитељем . . 117. 140. 153. 168. 183.
Наредба вис. кр. хрв. слав. земаљске владе од 13. Јул. 1885. . 126.
Реч на гробу Светислава Свеслава Вукићевића од Марка Гргурова 127.
Седница вис. срб. нар. школског савета од 16. Августа 1885. . 133.
Народни школа као главни фактор народног образовања, од: ый. . 142.
Распоред лекција у другом разреду српске народне школе 144. 156. 174.
Шта чини школа за народно образовање . . . . 149. 165.
Српска учитељска школа у Карловцу (извештај) . . . . 155.
Стање нар. заклада уз учитељску школу сомборску 1884. . . 159.
Записник прве седнице румске поджуп. учитељске скупштине држане 1. Септ. 1885. . . . . 172. 187.
Прикази:
„Коло“ за гласовир он Дра Пачу-а . . . . . 60.
„Читанка за четврти разред“ од В. . . . . 178. 193.
„Дна дијаграма о очигледном показивању времена у народној школи“ од Драгутина Блажека . . . . 194.
Осим тога скоро у сваком броју: Школске вести, Разно, Некролог, Нове књиге, Избори и наименовања учитеља и Упражњена учитељска места. —

у свом месту овакав вечити спомен себи остави, какав је доброчинством својим себи у Сомбору оставио вечити спомен неумрли добротвор овдашње српске школске младежи Марко Бикар. В.

ОКРУЖНИЦА ПРОТОЈЕРЕЈИМА ЕПАРХИЈЕ ТЕМИШВАРСКЕ.

Славни епарх. школски одбор у Темишвару под бројем 203. послао је следећу окружницу протојерејима исте епархије, коју овде од речи до речи уврштујемо:

„Овоепархијски школски одбор препоручио је још год. 1881. усљед наредбе високосл. нар. ц. шк. Савета бр. 29—53. ех 1881. свима подручним црквеним општинама, које имају вероисповедну школу, држање „Школског Листа“; али општина је ових тако мало одазвало се, да лист једва може да се одржи; на пошто је то једино гласило, и једно од највећих средстава за унапређење народне школе; то је високосл. нар. црк. школ. Савет окружницом својом од 1. октобра о. г. ad бр. 102. и 104—87. ех 1884. овоепархијски школски одбор позвао, да стави свим коликим општинама свога подручија у дужност држање реченог „Школског Листа“ за школску архиву, коју имају учитељи чувати, а уредништво листа упућено је, да има један примерак листа свакој тој општини уредно слати; ово епархијском школском одбору пак стављено је у дужност, да по пријави уредништва, где устреба, од дотичне општине из црквене касе даде утерати наплату за лист. Уједно је и епарх. школски референт упућен, да се приликом прегледања школа увери о држању и чувању листа.

Усљед чега овим се позивате, да известивите о предпаведеној наредби високосл. нар. црк. шк. Савета свеколике подручне Вам црквене општине, исте позовете и упутите, да „Школски Лист“ почињући од 1. Јануара 1885. пак и у напредак држати имају, те да на ту цел предплату за лист за 1885. годину у износу од 1 ф. 50 нов уреднику истог листа Н. Ђ. Вукићевићу у Сомбор, прислати не пропусте. „Школски Лист“ излазиће од идуће године уредно по једанпут сваког месеца, а цена је листу тако незнатна, да га свака, па и најмања црква. општина наша лако може држати. — Из седнице епарх. школ. одбора, у Темишвару 15. нов. 1884. држане. Подпис Архијереја.“

БЕЛЕ ТАБЛИЦЕ.

Има већ дуже времена, од како се виче на ове обичне црне школске дечије таблице, да јако уде виду дечијем; па већ има читавих округова, где су ове таблице сасвим избачене из школа, а на њихово место уводе се и ве беле таблице; а где ових још нема, онде се уче деца писати плајвазом по артији, јер се доказало, да је ово много пробитачније за очи дечије, него писање по црним таблицама.

Те беле таблице праве се сад и у Аустро-Угарској. Прави их по упутству горушког учитеља Аџенколба фабрика Земанова у Пизну у Ческој. Хоће ли се ове нове таблице утврдити, то ће се још видети. За сада их многи учитељи уводе и хвале: да су јефтиније од досадањих цр-

них, и да се не могу разбити, и нетребају дрвеног оквира који смета руци при писању, а може се писати по њима сваким плајвазом и после то влажном крпом лако и лепо убрисати, па с тога су много удесније за учење писања.

За то би ваљало да се и наши учитељи заузму за ове нове беле таблице. Могли би се рад пробе обратити писмом управо на учитеља Eisenkolb zu Gorusa in Böhmen, или да упуте наше трговине на фабрику Zemanu zu Pilsen in Böhmen, па да се и код нас окушају, да ли су доиста боље од досадањих црних школских таблица.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Православни катихета у Загребу*). Његово ц. кр, апост. Величанство благоизволило је превишњим решењем од 17. децембра 1884 премилостиво дозволити, да се за вероисповедну наставу православне младежи у гимназији, реалци, и учитељским школама у Загребу намести засебан учитељ вере с платом установљеном за учитеље средњих училишта у Хрватској и Славонији.

(*Хрватски учитељски дом*). На предлог г. Ивана Филиповића председника хрватског педагогијско књижевног збора у XII. главној скупштини истога збора донешени, почело се договарати хрватско учитељство о подизању свог учитељског дома у Загребу. У хрватском учитељском дому усредоточена би била сва учитељска друштва хрватска, ту би се држали састанци, договори и забаве, ту би смештене биле збирке учитељске и писарнице; ту би и сваки појединн учитељ кад у престолницу земље дође, налазио угодно становање уз одређене услове; таквз би дом пружао учитељству хрватском још и многе друге моралне користи, а дигао би углед учитељства међу грађанством престолнога града и крепио свест, понос и поузданје у учитељству. У тројединој краљевини броје на 3000 учитеља, па ако буде сваки на ову цјел прилагао моћи ће се за неколико година ова замисао остварити. Управљајући одбор хрв. педагогијског књижевног збора путем свог гласила „Напредак“ позива све учитеље и остале родољубе на уписивање прилога за грађење „учитељског дома.“ Прилози ће се с благодарношћу примати, а за десет или више форинти, који се једанпут или у петогодишњим оброцима положе, добија приложник деоницу, којом ће постати учесником свију угодности скопчаних са истим домом. Принесци се шаљу г. Анти Иргољићу учитељу у Загреб.

(*Именовања учитеља*). Јован Јовановић управљајући учитељ на комуналној школи у Ковину, потврђен је у истом звању. Учитељи гимназије у Пожеги г. Петар Марковић, у Вараждину г. Иван Милчетић и учитељ кр. реалке у Осеку г. Дмитрије Марковић уз стално потврђење у служби добили су наслов професора. — Марија Томашевићева привремена учитељица у Батајници, и Софија Војводићка рођена Мајсторовићева привремена учитељица у Србу, именоване су за праве учитељице у истим местима. — Живан Лубен привремени учитељ у Голубинци и Драгутин Матијевић привремени учитељ у Богдановци именовани су за стално учитеље у истим местима. — Љубомир Трбуховић наместни учитељ у

Ступовачи, Душан Плавшић заменик учитељски у Јакову наименовани су за привремене учитеље у истим местима. — Сава Секулић премештен је за учитеља у Доњи Богичевци. — Госпођице Теодора Ракићева из Бајше и Анка Поповићева из Новога Сада испитане српске народне учитељице, добиле су учитељска места у краљевини Србији, и то прва у селу Ракинцу у пожаревачком, а друга у Врелу у ваљевском округу.

(*Премештања у више плаћевне разреде*). У варадинском округу премештени су у први плаћевни разред г. г. учитељи: Живко Бута у Ст. Бановци и Чедомир Вукајловић у Јамини; у други разред: Милан Гајић учитељ у Н. Сланкамену, Димитрије Гудурић учитељ у Адашевци, Светозар Јовановић учитељ у Батајници, Васа Милутиновић у Бешки и Милош Видаковић у Крчедину; у трећи разред: Даница Црнобаћева у Кузмину, Ђура Јаношевић у Војки, Матеј Павловић у Ст. Сланкамену, Олга Петковићева у Ст. Бановци, и Милева Петровићева у Војки.

(*Умировљење*). Васо Прибичевић учитељ грађанске школе у Костајници постављен је у стање мира.

(*Приномоћ из држ. мировинског учитељског фонда*). Госпођа Рахила рођена Гавриловића удовица велезаслуженог учитеља новосадског покојног Арона Михајловића добила је годишњу приномоћ од 80 фор. а за двоје малољетне деце њене одређена је годишња приномоћ од 50 форинти.

(*Подизање школа у Палестини*). Патријарх јерусалимски Никодим својски настојава око тога да се православне грчке и араиске школе у Палестини у добром реду одрже. Он је у течају прошле године полазећи православне цркве у Палестини том приликом сваку школу походио, прегледао и децу испитивао, а уједно је том приликом народ саветовао, да децу у школу шаље. Где није било досада школа, наредио је да се што пре отворе о трошку патријаршије.

(*Оснивање манастирских школа на острову Кипру*). Архиепископ кипарски Софроније позвао је народ да у манастирима тога острова подиже школе, које ће се уз малене прилоге народње о трошку манастирском издржавати.

(*Школе грчке у Цариграду*) У Цариграду где станује 300,000 православних грка има 88 грчких школа и у њима 13 992 мушке и 4941. женске деце. Грчко друштво у Цариграду троши на школе годишње два милиона драхми. Осим школâ имају грци у Цариграду 8 библиотекâ и у њима 34.000 свезака књига.

РАЗНО.

(*На жртвеник народне просвете*). Његова Преузвишеност господин Арсеније Стојковић епископ Будимски, осим листа што за себе држи, изволио је предплатити ове године још два примерка као дар за српске народне школе, од којих се један шаље српској школи у Збегу, а други српској школи у Новом Сентивану, месту рођења Његове Преузвишености.

Најпречастнији г. Сава Стојчевић архимандрит кувеждински осим листа што за себе држи, изволио је предплатити на „Школски Лист“ за г. Бранка Влашкалића учитеља у Грабовцу (манастиру), и за г. Јефту Караџића учитеља у Кручици.

Врли родољуб г. Лука Л. Јовановић кр. брзојавни надчиновник у Загребу, давнашњи пријатељ „Школског Листа," предплатио је и ове године за „Школски Лист" за школу у Босанском Шамцу, и за учитеље српске у Бремену и у Доњој Нани у будимској епархији.

Благор. госп. Др. Илија Вучетић председник српске цркене обштине у Новом Саду предплатио је један примерак „Школског Листа" који се шаље на дар г. Петру Котуру учитељу у Д. Рајићу, и благор. г. Др. Лаза Станојевић председник м. школ. одбора у Новом Саду, предплатио је један примерак „Школског Листа," који се шаље на дар г. Љубомиру Трбуховићу учитељу у Ступовачи у Хрватској крајини.

(Гвоздена пера). Од данашњих гвоздени пера је за обично побрже писање најбоље оно с надписом J. Derffel Nr. 275 што га прави бечка фабрика Carl Kuhn & Co. О том перу изражују се с највећом похвалом бечки ц. професори Грајнер и Клапс, којих су пера била прва. Па нека су та Дерфлова пера и нашим учитељима овим најтоплије препоручена, и нека ишту од својих трговина, да и ових пера донесу.

(Архијерејски сабор у Кијеву) држан је од 5. септембра до 5. октобра пр. г. под председништвом преосвештеног Платона митрополита Кијевског а у присуству 11 епископа из малоруских предела. Сабор се овај саветовао о предузимању мера противу ширења штундизма. Ово је нова секта, коју су у Русији неки занешењаци започели, желећи народ од православија одвраћати (као у нашим крајевима Назарени). Решено је на горњем сабору, да се свештенству у строгу дужност стави, да сваке недеље и празника тумачи народу свето еванђелије и да проповеда слово Божије на простом народу разумљивом језику, и да се свештенство својски стара о васпитању и образовању младежи у духу православне цркве и у хришћанској благонаравности, а држава да се умоли, да материјално стање свештеничког реда поправи и у добар ред доведе, како би свештенство од сада једино пастирском звању свом себе посветити могло.

(Кућа за занатлијске и трговачке научнике у Липскоме). Како се опазило, да у новије време научници трговачки и занатлијски почеше за рана неуредан живот водити; то је друштво за унутарњу мисију у Липскоме основало завод, у коме ће научници са стране за 300 марака годишње плате добијати уредан стан, храну, васпитање, наставу и очински надзор, да уредан живот воде и да се у туђем месту сачувају од неваљалства и одрже у чистоти, благонравности и побожности. Завод се овај зове по немачки „Lehrlingsheim," и желити је да се одржи и за углед послужи таким заводима у трговачким и занатлијским градовима.

(Страховите последице пијанства). Статистичка дата показује, да је између осуђеника због убијства, туче и крађе обично 46% пијанаца; из међу махнити има до 40% који су због пијанства зла тога допали; највише зала, крађе, убијства и самоубијства почини се у пијаном стању и то на жалост у недељне и празничке дане и први дан после празника, кад се људи неразборити у биртијама страстима отдају. Кад је овако код других народа, да како мора бити код нашег народа у Бачкој, Банату и Срему, где, на жалост, у новије доба пијанство све више маха отима, на материално и морално народ нам упропашћује!

(Дубока старост). У Русији у селу које се зове „Николајевскаја“ у губернији саратовској живи један старац по имену Казин. Он је рођен још 1694. године за владе цара Петра великога, и сад му је управо 190 година. Он је већ јако ослабио и изнемогао, али још по мало види и чује. Имао је 35 деце, од којих живи 120 унучади, 86 праунучади, 23 праунучета другога и 20 праунучади трећега степена. П.

НОВЕ КЊИГЕ.

„*Трећа читанка за трећи разред основнијех школа* саставио Стево Чутурило. Панчево 1885. Наклада књижаре браће Јовановића.“

„*Весели двори Иве Зорића* од Милована Видаковића (са сликом писатеља), прештампани садашњим језиком и новим правописом. Издање књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1885. Цена 80 новчића.

„*Мали одломак* из мојега пчеларскога живота и београдска пчела туђица, писао Јован Живановић, у Н. Саду штампарија А. Пајевића 1884.“

„*Јастребић против грмичка* приповедка Сватоплука Чех-а, превео с чешкога Срета А. Поповић. Београд, 1884. Издаље књижаре В. Валожића, цена 1 динар.

НЕКРОЛОГ.

Ђорђе Петровић свештеник у Срп. Пардању. — У очи св. Николе пр. године сахрањен је уз велико саучешће народа у Пардању, честити, примерни и учени српски свештеник Ђорђе Петровић. Покојник је после свршене богословске науке био чиновник код ц. кр. котарског суда у Чакову, па и у Руми. Око 1861. ступи у свешт. чин, у коме је све до смрти своје као најдостојнији слуга Божји, народа и цркве своје остао, сејући свуда љубав, врлину и побожност. — Поред овога позива одправљао је у више пута и учитељско звање у истоме месту. Но осим свега му је највећа заслуга у томе, што је од последњих 38 година радио на прикупљању ботаничка српска материјала и скоро и довршио своју огромну ботанику на срп. језику, каквој по ваљаном садржају и изради једва да ће се и у просвећенијих народа равне наћи. — Када су му лекари забранили сваки умни рад, заплакао се и рекао: „Та немојте ме са мојом ботаником бар растављати.“ Он је написао и већу граматику српску за Немце и Мађаре. Пратио је у своје време економски лист „Сељак“ и редовно на њему радио. У месту је био више од 20 година властелински рачуновођа, а у последње време и књиговођа у штедионици. — То су све знаци, да покојни Ђока беше право злато, које свој сјај из скромности никојом приликом на светски пазар изнашало није; он је живио само за своју цркву, парохијане, школу, ботанику, општу економију и особено још за вртарство.

Мир нека је духу овога скромнога слуге Божијег, на којега би се многи и многи Србин угледати могао! Ј. К. Б.

Народни добротвор Христофор Шифман бивши управитељ властелинства комлошкога, преселио се у вечност 12. Децембра п. г. Покојник је своју љубав према просвети народној засведочио, основавши још за жи-

вота закладу за две стипендије, једну за изучавање педагогијске, а другу за изучавање уметничке струке. Овом закладом рукује Матица Српска. Споменути нам ваља, да је Шифман и „Школски Лист“ од почетка свагда редовно држао. Нека је овом родољубивом покојнику вечна успомена!

Емил Чакра ревностни књижевник српски и члан Матице, преминуо је у Новом Саду 20. Дек. п. г. у 48 години својој. За младости путовао је по Црној Гори и другим славјанским земљама, био је жарко одушевљен за благо српства и славјанства, као уредник часописа „Словенка“ био је познат у целом славјанству. Најзнатнија му је расправа о Ђурђу Бранковићу. На народно позориште још у младо своје доба жртвовао је 1000 ф. Оставио је после себе ојађену удовицу, седам синова и једну ћерку.

Јован Антић, испитани учитељ и помоћник код оца свога Уроша Антића остарелог српско-народног учитеља у Рибици (Лећену) у Бачкој, упокоио се 1. Децембра п. г. а следећега дана сахрањен је уз велико саучешће становника рибичких, без разлике вере и народности. Покојник је био тек у 22-ој години живота, а свршио је учитељску школу 1883. у Сомбору, где је и испит о учитељској способности положио.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Рудни; плата је 385 фор., стан с баштом, $5^1/_2$ ланаца ораће земље и $^1/_2$ ланца за башту. Рок избора 13. Јануар 1885. Проситељи могу бити само они, који су у Сомборској учитељској школи за учитељство оспособљени. Школа је вероисповедна српска. Молбенице се имају до горњег рока поднети председништву местног школског одбора у Рудни.

У српској дољноградској школи у Панчеву, установљено је место за учитељицу женскога рада и расписан је стечај. Наставни је језик српски, али се тражи и знање мађарског језика. Плата је 200 фор., и 60 ф. у име станарине. Молбенице с нужним доказима имају се управити на вис. кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу, и управном одбору сл. кр. града Панчева до последњег Јануара по новом предати.

На комуналној школи у Ујлми тражи се учитељ. Наставни је језик српски, али се захтева да се и мађарски језик из основа учи. Плата је 300 форинти, стан и 4 хвата дрва. Молбенице на мађарском језику а сведочбе у мађарском одостовереним преводу имају се поднети управном одбору темишварске жупаније до последњег Јануара 1885. по новом.

Тражи се трећи учитељ и црквени певац за кр. окружну казниону у Вацу. Овај мора бити православне вере, вешт у мађарском, српском и романском језику. Дужност му је седмично у 24 часа сужне у предметима за основну школу прописанима обучавати, а недељом и празником у капели православној на богослужењу српски и романски читати и појати. Плата је месечно 50 форинти. Молбенице се имају управити до последњег Јануара 1885. по новом, пос овим насловом: „Királyi kerületi börtönigazgatósághoz Vácon.“

Тражи се учитељ у православној српској вероисповедној школи у

Мостару. Плата је 600 фор., стан, 30 фор. у име дрварине, и добиће 30 фор. путна трошка. Учитељ ће дужан бити у цркви за једном певницом појати и децу у појању обучавати. Молбенице се имају до 30. Јануара по старом поднети привременој управи православне општине у Мостару.

Траже се учитељи и појци православне вере у Доњсину (пошта Чепин), у Кућанци (пошта Доњи Михољац), у Сухој Млаки (пошта Слатина). У сва три места је плата 350 фор. уз стан и огрев. Молбенице на високу хрватску земаљску владу имају се управити и путем надлежне власти дотичном местном школском одбору најдаље до последњег Јануара по новом послати.

Тражи се учитељ православне вере и појац: у Мохову (у Срему); плата је 350 фор стан, врт и огрев; у Лоњици (пошта Нашице) на новоосновној комуналној школи; и у Бјелој (код Дарувара), плата је на оба места 350 фор. стан и огрев Рок пријаве последњи Јануар по новом. Молбенице на високу земаљску владу имају се управити и горњега дана дотичном местном школском одбору путем надлежне власти доставити.

У комуналним школама у Могорићу и у Радучу у котару госпићком и у Корјеници котару Завађеском (у Хрватској), траже се учитељи до 31. Јануара по новом. Плата је 350 фр, стан или станарина, огрев и петогодишња повишица са 10%, као и право на мировину.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Отличним српским народним учитељима и учитељицама, као и свршеним приправницама и другим пријатељима из свију српских крајева, који су ми о Никољу имен дан и крстно име, а данас нову 1885. годину честитали, нисам у стању због мојих званичних послова појединце захвалити. С тога им овом приликом на њежној пажњи и пријатељском сећању њиховом најусрдније благодарим и од свег срдца желим, да заједно са својим најмилијима у наступајућој години сваку срећу и благослов Божији уживају служећи савестно народу српском.

У Сомбору, 1. Јануара 1885.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе сомборске управитељ.

☞ Подпуни ексемплари „Школског Листа“ могу се добити од 1881., 1882. и 1883. године по цену од 1 форинте. Ко купи сва три горња течаја, добиће их за 2 ф. 50 новчића.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издаватељ „Школског Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист" излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа" у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору, 10. Февруара 1885. Год. XVII.

РАСПИС НАГРАДА.

Ово уредништво уважавајући предраго поверење, које му указаше 28 учитеља из јуначке Црне Горе као и сви г. г. учитељи и учитељице српских народних школа у Новом-Саду и у Кикинди, предплативши се ове године на „Школски Лист", а при том желећи по могућству од своје стране допринети живљем полету наше педагошке књижевности, расписује за ову годину награде за три најбоље педагошке расправе, које ће у течају године 1885. изаћи у „Школском Листу."

Прва је награда *три* дуката, друга *два* дуката и трећа *један* дукат.

Које расправе заслужују награду одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва и којих ћемо имена у своје време саопштити.

Усвајајући предлог сл. учитељског збора у Сентомашу од 23. Децембра 1883. (види бр. 1. „Шк. Л." од 1884. стр. 11.) препоручујемо по ново особито ове теме за писање чланака за награду:

Шта је задатак учитеља уопште?

Које су мане домаћег васпитања?

Шта се има чинити при васпитању женских?

Шта има да чини учитељ за одржање заната?

Које су зле следи једностраног образовања?

Какав је савестан учитељ?

Како се може деци омилити похађање школе?

Шта чини народна школа за образовање људско?

Награде ове могу добити само народни учитељи и учитељице, који своје расправе до Петрова дне о. г. овамо чисто и читко написане пошљу.

Писци расправа, које се надтичу за награду, не именују се на истима, него треба своје име у запечаћеном писму својој расправи да додаду. Писма уз ненаграђене расправе доцније ће се уништити.

Уредништво се нада, да ће овај распис награда наћи одзива у нашем учитељству и да ће оно окушати своју снагу у утакмици, на коју га позивамо и која може бити само од користи за српску народну школу.

У Сомбору 1. Фебруара 1885.

Уредништво „Школског Листа."

ШКОЛА И РОДИТЕЉИ.

Шта иште школа од родитеља? Школа иште од родитеља: да и они код куће држе ђака у запту, у покорности и послушности, чистоћи и реду, пристојности и уљудности, смерности и побожности, једном речи: да тај и код куће све дужности добра ђака тачно врши; а за то има учитељ да учини родитеље пажљиве, чим би опазио, да им ђак нагиње на противно.

Даље иште школа од родитеља; да се они заузимљу и за учење ђака, и то да бар они родитељи, који знају читати и писати, рачунати и појати, увек пре но што би им ђак пошао од куће у школу, да му прегледају задаће, што их има из читања, писања, рачуна, појања и друго, и да га препитају бар оно, што има да научи из читанке на изуст, песмицу, правило, пословицу, загонетку, или да понове с њим задату приповетку, молитву и друго, и да највећма наваљују за оним, у чему им је ђак најслабији; а за то има учитељ да учини родитеље пажљиве, да знају, у чему је тај најслабији, па да му код куће ако треба још и припомоћи дају, ако не другче, а оно старији ђак који, да га и код куће вежба у оном.

Још иште школа од свију, па и од оних родитеља, који не знају читати ни писати, да се заузимљу за свечаности школске и да долазе бар на испите ђачке; а учитељи имају то да објаве родитељима и ове преко одређене деце да позову да дођу.

Најпосле иште школа од родитеља: да буду праведни судије учитеља, особито кад овај по закону и прописима мора да опомене и да казни ђака за преступ у школи ил' ван школе; или кад мора да га у разредници (класификацији) баци натраг, или мора да га задржи, да понови разред, — пошто то ни једно не чини, ни један учитељ по својој вољи, него по школском закону и по наредби прописаној од више власти. А за то има учитељ, чим опази, да који ђак тако ради, да ће га морати казнити, ил' у разредници бацити натраг, ил задржати да понавља разред, да то одмах саопшти и родитељима, да би и они код куће наваљивали на ђака, да се попашти, да у разредници не пада нити да мора понављати разреда; а ако је рђавог владања да га осим опоминања још и чувају и спречују у неваљалству, и да никако недају неваљалству отети маха, јер ће то баш њих и децу им да осрамоти и да убије.

ШТА СЕ ИМА РАДИТИ ДА НАМ ШКОЛЕ БОЉЕ НАПРЕДУЈУ.

Сви ми од срдца желимо напредак школе наше. Само што се различита често супротна мнења појављују о том у чему се састоји прави напредак школски. Неки би хтели да у нагомиланом товару знања, у многозналости, траже напредак школски; други у лепим зданијама и у удобном школском намештају и училима; трећи у материјалном обезбеђењу народних учитеља, четврти у високом образовању и у самосталности учитеља мисле наћи условља за напредак школе.

Много се за последњих 15 година о школи и о школском напредку говорило, писало, законима прописивало и поправљало, — али ипак са свију страна па и код других напреднијих народа подижу се тужбе, да народне школе неодговарају великом очекивању, а искуство нас уверава, да и код нас ненапредује у свему народна школа онако, како се томе народ наш надао, шта више, у многом обзиру, школе нам данашњим даном горе стоје, него пре 15 година.

Истина немиле околности, у којима живимо, разна трвења у народном животу, а особито покомуњаљивање наших школа у бившој војеној крајини и у Славонији и Хрватској, много сметају развитку и напредку српских народних школа. Али при свим спољним незгодама, могле би наше школе ипак напредовати, кад би сви српски учитељи са вером и одушевљењем, са љубави и уверењем пригрлили свој свети позив и живили и радили једино за благо школе и поверене младежи, васпитавајући ову у духу православне вере и благонаравности и у духу миле наше народности, и кад би изабране од народа местне школске власти својски око тога настојавале, да се у народној школи деца уче и васпитавају у том за нас једино спасоносном правцу, подпомажући, упућујући, подстичући и побуђујући учитеља у вршењу његове свете дужности, а исправљајући све мане и недостатке и бодрим оком пазећи, да се наредбе и правила за наставу и васпитање школско одређена и прописана точно извршују.

Високи српски народни школски Савет издао је још год. 1878. на броју 34. „Наставни план за српске народне школе“ придодавши овоме доцније сходна упутства и допуне у обзиру учења мађарског језика за школе српске у Угарској, према захтевима државног закона од 1879.

Што се у том општем наставном плану прописује, то је minimum од онога, што се у свакој српској народној школи у данашњим околностима постићи може и постићи мора

На жалост данашњим даном многи се млађи учитељи и не обзиру на овај наставни план и на правила дидактике и методике, него сваке године одступају од прописа школских, па после неколико година службовања, у место да боље и темељније делају, — раде све мање и слабије, и отдају се механизму школском радећи без воље и заузумања, без поноса и одушевљења, тек онако под морање и као за љуту невољу.

Кад се сетимо оног златног доба наше школе за време негдашње војводине српске између 1857. и 1860. године и доцније до 1870.; морамо се заплакати, што сада ни из далека не налазимо у нашој школи онакову красну и плодотворну наставу у вери и благонравности; онакав напредак у српском и особито у славенском језику, у рачуну, у црквеном појању па и у реалним знањима, какав се онда у школама нашима у обште показивао, и којим су школе наше под мудром управом општељубљеног нашег школског саветника Дра Ђорђа Натошевића онако брзо процветале и добра гласа себи стекле и у народу нашем и код туђинаца. Онда нисмо имали ни толико и таквих школских и помоћних књига, ни учила, ни школских закона и правила, као што то данас све имамо; али је било добра стручна надзора, било је добре воље и одушевљења међу учитељима; било је вере, и љубави, која је такорећи чудеса чинила и школу нашу дивно унапредила била.

Сад све друго имамо, али је ослабила на многи мести вера и љубав, ослабило самопоуздање међу учитељима, ослабило жарко родољубље и самопрегоревање; а појављује се местимице немар и нехатост, неповажавање сваког ауторитета, — а то све води к назадку и грози пропашћу школи нашој особито у данашњим приликама.

Сав народ наш тужи, што му се школе у Хрватској и у бившој крајини покомуналише, и што се у њима неучи више црквено читање и појање, па из предела тих подиже се вапај до највиших земаљских власти и захтева се, да се српска деца уче српској и црквеној књизи у школама, да се уче закону Божијем и црквеном појању и читању апостола. И саме државне и местне грађанске власти већ почињу овој народној жељи на сусрет излазити, а у исто време у једној од знатнијих

српских општина народни учитељи покомунаљене српске школе званично изјавиће, да неће да знају за наставу у црквеном језику и појању, неће да пође у храму Божијем, изговарајући се пред иноверним властима, да они нису кантори и доказујући, да би настава у црквеном језику служила на уштрб напредку српске деце у мађарском језику.

Ово је доиста безпримерна дрскост и безобзирно обарање своје српске школе из темеља, каквом се не би човек ни од највећих злотвора надао!

С тога је крајње време, да сви свестни учитељи и сви пријатељи народа нашег, а особито местне школске власти, оваком извртању истине на пут стану и да се предупреди свака могућност таковога самовољства у школи српској, била она по спољној управи својој вероисповедна или комунална.

Особито од сваког србина учитеља српске деце с пуним правом изчекује наш многострадални народ, да срдцем и душом буде отдан светој православној вери нашој, која нас је за време петстолетњег страдања сачувала и одржала, и која нас је и у будуће једино сачувати, одржати и истински унапредити кадра.

Са вером љубави и одушевљењем и са самопрегоревањем треба да сваки српски учитељ поучава младеж српску у вери православној и у библијским повестима, у црквеном појању и читању; да их учи читању апостола, часловца и псалтира; да их васпитава у побожности и у добрим нравима, да их води у цркву и омили им бављење у цркви, и да с њима и сам при богослужењу у цркви појући и читајући саучествује, као живи члан своје цркве, на духовно сазидање младежи и васколиког народа, и да делом и примером својим привикава децу и народ делателном животу у цркви и у црквеној заједници.

Српски учитељ, као чувар народности наше нека учи своје ученике чисто и правилно српски говорити, чисто, лепо и разговетно писати, течно и разумљиво читати. Нека својски настоји, да у школи красне садашње српске читанке послуже:

а) за основу и средиште моралних поука, приповедајући ученицима својима живим словом моралне приповедке, што се у читанкама налазе; вештбајући их у разумљивом читању и приповедању тих приповедака, и упућујући их, да изводе себи узоре и правила живота из тих красних поучних приповедака;

б) да природописне и друге описе, што се у читанкама на-

лазе, употребљује при настави као основу за набављање реалних знања и за поуку о чувању здравља;

в) да оне красне песмице што су у читанкама, задаје деци за вештбање у лепом читању, за учење на памет, декламовање и певање, те тим да поради око припитомљавања срдца и облагорођења душе дечије. Уз то бољим ученицима нека задаје за читање и декламовање најодабраније народне песме, особито оне косовске, избегавајући изразе и песме, што се неслажу са моралношћу, њежношћу и са питомим нравима;

и г) напоследку да загонетке, што су у читанкама употребљује за вештбање у погађању, изоштравајући тим разум својих ученика.

Тако може читанка уз живо слово и заузимање ваљаног и вештог учитеља, послужити за средиште умног моралног и естетичног васпитања и образовања, и учинити, да излишним постане употребљавање других ручних књига у народној школи нашој.

(Свршиће се.)

О ДЕЧИЈЕМ ВАСПИТАЊУ.

(Говорио у срб. учитељској школи Сомборској на Светога Саву 1885. Младен Борђошки свештеник)

Држим да нема Србина, који незна житије Св Саве, и оно се овде на овом месту већ више пута говорило, с тога ћу свој поглед само на једну црту из његовог живота бацити. Он је оставио сјајне краљевске дворе свога оца, презрео је сујету богатства и господства и отишао је у манастир, да у посту и молитви живи. Због својих заслуга, које је тамо стекао, постављен је за првог Архиепископа српског; но св. Сава није сео на архиепископску столицу да се на њој одмара, него да се за бољак свога народа стара. Он је подизао српске народне школе и тим је положио темељ српској просвети Због тога је њега благодарни народ изабрао за покровитеља српских народних школа.

„Учи дете према путу којим ће ићи, па неће одступити од њега и када остари“ (прич. 22., 6). То је изрека премудрога Соломона.

Изображење дечијег ума и срца зацело је најглавнија али и најтежа задаћа и дужност родитељска. Ми добро знамо, да може наша будућа срећа од првог утиска на чувство наше зависити, да обичаји и предрасуде јаку моћ над нама имају; и

да нас много труда стаје онај пут оставити, којим смо често ишли, на ком смо много задовољства налазили, и који смо дуго за најсигурнији и најбољи сматрали, — онда и лако појмимо да много од тога зависи; да л' су нам се у младости истини или варљиви услови живота представљали; да л' су нам се рђава или ваљана мишљења говорила; и да л' су нас добродјетељи и побожности, или греху и лакомислију учили. Дакле ако желимо добродјетељно живити, то морамо неке препреке одклонити или их прегазити, а због тога нам је врло нужно посматрање васпитања дечијега.

Ја ћу сада само на неке мане при васпитању деце позор обратити.

Прва је погрешка што се код деце сујета подрањује, која се временом у гордост претвара. Ни једна се страст неможе тако лако у људском срцу угњездити, као сујета; и ваљда ни једна неможе тако на странпутице завести, као та. Ми смо по природи јако склоњени да себе за боље држимо него што смо збиља; и ако се та наклоност у младости укорени, то она за кратко време ојача тако, да је се после и са највећим трудом неможемо ослободити. Она нам очи засени, те наше погрешке и слабости невидимо, дакле на поправљење и немислимо. Она нам уши заглуне, те опомене и одвраћања наших учитеља и пријатеља, шта више ни наше савести не чујемо. Ми се онда више нетрудимо да се у добродјетељи крепимо, јер нам се чини да смо у њој савршени У христијанскима прописима хиљаду тешкоћа налазимо, јер су нашем живом уображењу и нашима страстима противни; а условља за поправљење, која нам се пружају, — недопадају нам се, јер се са нашом сујетом не слажу. — А трудимо л' се ми да тог нашег опасног непријатеља одклонимо? Чувамо л' децу да она његову моћ неосете? — Напротив, сва се средства употребљују само да се сујета одржи. Одма се из почетка појмови разлажу о њиној лепоти, или високом пореклу, или о другима малозначећима отличијама. Даље се њина умјестна мишљења и добри одговори уздижу, а шаљиви се досетци за знаке оштроумља сматрају. После се све то у њином присутству пред другима приповеда, а слушаоци децу са ласкавима похвалама — које управо незаслужују — обасипају. Свака учињена послушност или ревност, рачуна јој се у велику заслугу, — ма да су с' тим само своју дужност извршила. Њине се жеље — па ма и не биле са свим умјестне —

одма извршују; па зар она онда себи да неуображавају, да су неки знаменити чланови људског друштва и да неко особено место у њему заузимају? Са друге се пак стране све њине погрешке извињавају и приписују млађаној живости и расуђењу, — и то се пред другима улепшава, да се деца неосрамоте ил' у забуну недоведу. Ето тако се деца навикну сујетну људску част већма, од благородне добродјетељи ценити!

Ако смо ради нашу децу од злих посљедица те страсти сачувати, то јој несмемо добра својства и способности прецењивати, него ваља децу учити, да она то за дарове Свевишњег Творца сматрају, који нам недозвољава над другима се узносити, и који нас с тим обвезује да друге у добрима и лепима предузећима подпомажемо. У дечијем присуству никад њу непохваљујмо и недозвољавајмо да јој други ласкају. Опоминьимо децу да преступи и погрешке квар души и тјелу наносе, да дух слабе и ред уништавају. При свакој прилици показујмо им, да немају узрока са лепотом, вештином или другим чим хвалити се, нити се на то ослањати; јер се све то временом лако губи. Упућујмо децу нашу, да Христовој смирености подражавају!

Друга је погрешка слична првој — што се деца не уче право о човечијем задатку и раду судити. Те обмане имају врло рђав уплив на добродјетељ. Деци се богатство и благородство породице обично тако представља, као да ово праву вредност онима даје, који то уживају; и да оскудица човека понижава и унесрећива. Њој се разлика сталежа тумачи; притискује јој се природан нагон спрам сваког се човека пријатељски, услужно и смирено понашати; забрањује јој се са људима од нижег сталежа — ма и доброг владања — дружити; и улива јој се, ако не презрење, оно бар равнодушије спрам оних, који мање блага и отличија имају. Богатство и блародство се њојзи лепше од добродјетељи, а сиротиња гадније од греха описује. Доходци, високи позив и увеселења, која децу после неколико година очекују, тако се са живима бојама описују, да она радосно то као своју једину цјел сматрају. — А како се мисли о правом задатку човечијем и о његовом раду? Овако! Не треба ни једну прилику пропустити, при којој се добитак види — па било то ма којим начином задобивено. Живити се мора по уведенима обичајима, па били они добри или рђави, паметни или недотуповни — да нас неби за особењаке жигосали, а сотим нашој

срећи шкодили. Сваки човек треба да зна у садашњем свету живити, т. ј. треба гледати, да се са претворношћу, лукавством и ласкањем свима допаднемо, и да се чувамо оно говорити што се мисли, или онако судити као што ствар собом доноси. Така су упутства са којима се деца у светски улазак приправљају, да у њему свој задатак срећно врше! — Онда није чудо, што су с тима представама земљи везани, што су са себичношћу овладани и што *узвишено* немогу да појме, онда није чудо што се у светском метежу од владајуће покварености без отпора дају занети и што се задовољавају са ништавом похвалом да нису злочинци; и онда није чудо што се нимало за дух и срце не старају, него што за тјелеснима нагонима лете.

Ако смо ради да наша деца те путове, те несмисленице избегну, то јој се морају ти предмети у правом виду представити. Одвраћајмо њу од преваре тјелесних осећаја и од привидне среће, коју спољашни блесак обриче, јер они могу најосетљивије болове и најжешће немире навући. Покажимо јој да се мир савести и задовољство духа врло често у малима и трошнима колебама, а врло редко у сјајнима палатама налази. Кажимо јој, да велике титуле и велика моћ незаслужују уважење, него права и добра употреба истих; да је најнижи надничар у очима божијима важнији од оног великаша, који своју силу над невинима злоупотребљује. Рецимо јој да само грех човека понижава; да је Бог отац тако исто сиротиње као и богаташа, и да због тога један другоме по нашем могућству у нужди помажемо. Поучавајмо децу нашу, да душеван дар и земно благо не треба само на своју хасну употребљавати, него да треба и за општу ствар, колико је можно, жртвовати!

Трећа је погрешка та, што се деца више на прописе, него на добре примере упућују. Прописи немају тако дубок и трајан утисак на децу, као примери; јер осећај и уображење је у деце већма изоштрено од ума, и она су више склоњена, да подражавају оном, што виде и чују, него да ваљаност тога са промишљењем испитују. Искуство нас учи, да и најбољи разлози нису у стању рђавима примерима на пут стати; а да добри примери и при оскудици поучења много добродјетељи признашају. Небројено има примера да родитељи својој деци добре и лепе прописе дају, али они сами на очиглед њојзи те прописе газе; — таки примери све прописе уништавају!

Ако смо ради да сладак плод среће уживамо и да нам

деца знају шта је правда, љубав ближњему и доброчинство, то нека она буду сведоци, да ми то љубимо! Изнесимо јој свако неправедно и немилостиво дјело пред очи, онако какво је, да се она од њега гнушавати морају. Радујмо се са њом сваком добром дјелу и непуштајмо од нас потребне и ожалошћене без утјехе! Избегавајмо са речма понашањем и радом све оно, што би децу могло на лакомислене мисли и захтеве навести. Покажимо, да се можемо и од оних страсти уздржати и без њи бити, које би нам иначе пријатне биле. Не поступајмо сурово са онима, који су нам покорност дужни, и покажимо да их за браћу сматрамо! Опраштајмо онима који су нас увредили, и нетражимо освете над њима!

Ако тако, драга браћо, радили будемо, то онда можемо пред сваког човека изићи и рећи, као што је пророк Исаија рекао: „Ево ја и деца коју ми је дао Бог.“ (8., 18.)

ИЗВЕШТАЈ

о раду поджупанијске учитељске скупштине вировитичке.

(Продужење)

Известитељ чита редом резолуције, које гласе:

1. „Приговори да пучка школа градивом науковне основе прописане наредбом високе кр. зем. владе од 24. коловоза 1875. бр. 2949. преобтерећује школску младеж оправдани су с педагогичко-дидактичкога гледишта.“

2. Да се ти приговори уклоне а циљ се народне школе не промаши треба у науковном градиву провести ове промене:

а) Нека се у науковној основи прописе примерено градиво за зорну обуку.

б) Код читања за II. разред нека се из науковне основе испусти умно читање и језикословно разлагање штива.“

3. „Од пословних састављака нека се узме: рачун, намира и задужница.“

4. „Уз непромењено словничко градиво прописано за II. разред, нека се узме: властита имена, склањање имена без изнимака, разлика између известних и неизвестних придавника, склоништба заимена и бројника, глагол трајни и довршни, три главна времена, разширена изрека и правопис. Ово словничко градиво нека се размерно подели на поједине разреде.“

5. „Из земљописа нека се проучи наша домовина и наш народ, нека се упознаду суседне земље и народи, и спомену покрајине, којима управља наш прејасни владар.“

6. „Из повести нека се упознају најзнаменитије особе нашега народа.“

7. „Из природописа нека се узме у III. разреду од домаћега природописа: животиње користне и штетне господарству, господарске биљне

и руде најпотребније у практичном животу. — У IV. разреду нека се градиво III. разреда укратко понови и к тому још дода и иноземне домаће животиње, иноземне биљине и руде, које код нас у трговини и обрту највише долазе."

8. „Из природословља нека се узме: појави топлине, ваздуха, воде, светла, магнетизма и мућине, к тому популарна поука о човечијем тијелу, његовању истога, чувању здравља и дворби болесника."

9. „Из рачунства нека се узме са целима једноименима бројевима, и са десетичнима сломцима."

10. „Из геометријског обликословља треба узети у III. разреду: коцка, бридњак, шилник, ваљак, чуњ и кугла, кут, трокут и четверокут, вишекут, и разни облици на њихову темељу. У IV. разреду точније познавање кута, трокрута, четворокута и вишекута. Оплошје и усебина коцке и бридњака."

11. „Из теловежбе предузети:

а) Просте лакше редовне вежбе, к тому више неговати народне игре.

б) Науковно градиво из појединих предмета за сваки разред точно прописати.

ц) Науковном основом прописано учевно градиво обрадити у школским књигама према доби и душевној способности ученика.

д) Без разлике на број учитеља саставити једну науковну основу узев обзир на минимум учевнога градива са једним учитељем.

е) Код састављања нове науковне основе позвати у енкету по неколико врстних народних учитеља из свих врста школа.

ф) Школе подпуно обскрбити ваљанима училима.

г) На марљив полазак школе свестрано пазити.

х) Велике школске празнике пренети у месеце липањ и српањ."

По прочитању резолуција, пријавило се је у специјалној дебати више за и проти говорника, а по окончању исте бише 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. и 10 резолуција известитељева забачене, а 9. и 11. са неком променом примљене, дочим је за прву један члан скупштине своју резолуцију предложио, која је и примљена. Потоме примљене резолуције овако гласе:

I. „Садања науковна основа непреобтерећује својим садржајем школску младеж, само ваља учитељу учевно градиво методички удесити према сватљивости дечијој, преобтерећењу нека буде лек добра метода."

II. „Из рачунства нека остане све као досад по науковној основи, само нека се испусти писмено рачунање са прости сломци у све четири врсти."

III. „Школе треба подпуно обскрбити ваљанима училима."

За тим позове г. председник другога известитеља, Стевана Сушу, да извести скупштину о основи са два учитеља.

Известитељ Суша одустаје ради краткоће времена од читања своје расправе, и заговара у начелу науковну основу, те наваља, да основа непреобтерећује школску младеж, него да се преобтерећење има приписати другима одношајима.

Пошто се нитко за реч у генералној дебати пријавио није, прешло се је на специјалну расправу.

Известитељ чита своју I. резолуцију: „Приговори да пучка школа градивом науковних основа прописаним наредбом од 24. коловоза 1875. бр. 2949. преобтерећује школску младеж с педагогичко-дидактичкога гледишта јесу нетемељити с разлога:

а) Што зрела деца уз марљив рад учитељев све прописано лако свађати могу.

б) Што сви народи исте предмете у својима школама његују, и ми би се натражњаци показали, кад би који из народне школе истиснули.

в) Сви се ови предмети у јавном животу употребити могу и од опште су вредности, јер младеж у толико образују да данас сутра самостална и слободна у својем раду постане." (Продужиће се.)

СВЕТОСАВСКА СВЕЧАНОСТ У СОМБОРУ.

Празник просветитеља српског Светога Саве прославили смо и ове године у Сомбору најсвечаније.

Кад је прво звоно на службу Божију звонило освећена је водица у просторијама средсдне народне и више девојачке школе у присутству управитеља и свију учитеља и учитељица као и све школске младежи. Службу Божију у Св. Ђурђевској цркви служио је најпречастнији господин протопресвитер с ђаконом, а на служби чињен је спомен умрлим трудбеницима и добротворима учитељске школе наше и освећено је коливо исте школе. Мешовити приправенички лик под управом својега наставника г. Драгутина Блажека одпојао је целу службу Божију по композицији К. Станковића. По свршетку црквене светковине пошли смо с литијом у учитељску школу, којом приликом је толико народа било, да су једва свештеници и наставници учитељске школе са својим ученицима могли кроз порту и ходник у велику дворану учитељске школе доћи. Ту освети г. протопресвитер са два свештеника и два ђакона водицу, а затим је привремени катихета и свештеник преч. г. Младен Борђошки говорио слово о дечијем васпитању, које је затим овом уредништву предао, и које у данашњем броју озго саобштавамо. Слово је било од многобројног народа пажљиво саслушано и са бурним усклицима пропраћено; затим се одпоје свето савска песма и поднесе присутнима коливо да окусе. После тога уз пратњу звона и појање тропара Светоме Сави врати се литија у храм Божији, а са тим се и ова лепа црквено народна светковина заврши. В.

ПЕВАЊЕ СВЕТСКИХ ПЕСАМА

и теме за декламовање у народним школама.

Ми с певањем светских песама и са темама за декламовање стојимо и данас у школи врло неуређено. Нема ни у наставном плану ближих определења, него се само каже: да деца појетичке саставе, које лепо читати знају, уче на памет и да декламују, а неке и да уче певати; а код певања се каже: да имају деца да науче певати и неке одабране светске песме, што се у читанкама налазе. Ово је дакле остављено готово са свим на вољу учитељима, те онако се и ради у свакој школи другчије а у многој никако, ил врло неудесно. Има где се декламују и певају песме не само из читанака, него и друге, па ту их има и врло негодних; нити су арије побрже и веселије, нити је текст за дечија осећања.

Онда кад су читанке састављане и наставни план прописан, није се на дало одабрати, као што би се сада то могло учинити. Данас има песмица за декламовање на избор и у збиркама и књигама, а особито у

„Невену," „Голубу," „Сричету" па и у Хрватским листовима. И листови ови доносе непрестано лепог градива за рецитовање и декламовање. А тако има данас и лепих арија у нас, у хрвата, мађара, чеха и немаца стављених на ноте; има дивних дечијих побржих и веселијих песама, које оживе децу; има у нас и лепих народних побржих и за игру удешених текстова, па да остане деци, док су жива, најлепших песама за рецитовање и певање, те снажење душе.

Према томе умољавају се господа учитељи и други родољуби, који се овим баве, да поимење означе најлепше песме и арије, и то за сваки разред школски бар по пет песама за декламовање и пет за певање, а ко не би знао толико, него само по неку, која се деци особито допада, нека и ту по неку саопшти овом уредништву, да би могли то преко „Школскога Листа" свима учитељима и свима школским пријатељима саопштити.

МУЗИКАЛНИ КОНЦЕРТ У БЕОГРАДУ.

У Београду је 10. Јануара о. г приредило тамошње певачко друштво под управом свога ликовође (а некадањег ученика српске учитељске школе у Сомбору) г. Јосифа Маринковића величанствени концерт, какви се не само у Београду досада никада давао није, него му ни у целом српству равна не беше.

Ово је друштво по штатутима најстарије у српству; покровитељ му је Њег. Височанство српски престолонаследник Александар; председник је од дуже времене познати наш сликар и професор г. Стева Теодоровић.

На три недеље унапред беше објављен концерт, па већ првих дана беху у големим просторијама позоришне зграде сва места распродана тако, да доцније нико (ни протекцијом ни положајем својим) немогаше будикаква места добити, осим што се орхестар подигао и ту 2 реда столица страним гостима уступљено би. — Са великим нестрпљењем се очекивао овај концерт. А и како да не, када се толико огромни распоред нанизао све по избор музикалија с једне стране; а с друге пак певачи ће се опет сви у сељачком народном српском оделу први пут јавно приказати.

У 8 часова беше кућа дубком пуна, када се подиже завеса. Певачи десну, певачице и деца опет леву страну позорнице закрилиште. — Ту видесмо девојке, младе и жене готово по сваком округу Србије верно обучене; међу њима беше особито диван костим: госпођице Димитријевићеве (млада из крајинског округа са убрадачем и цвећем као неки лепи клобук), госпође Полексије Теодоровић (српска жена) и госпођица Марковић и Радичевић (девојачко). Међу певачима се допаде најбоље момак из ваљевска округа. И дечица беху љупка. Мали Теодоровић имађаше одело по маћедонски (или неки веле по рисански), а још мањи син угоститеља „Код Крста" црногорско. — Већ ова дивна, невиђена појава народних певача очара публику потпуно. — Али тек сама продукција појединих тачака у програму изазва нечувено бурно плескање, изазивање и одобравање.

Већ се беху три тачке програма свршиле, када дође и двор српски са Њих. Величанствима краљем Миланом и краљицом Наталијом. Усхићење већ раздрагане публике постаде још бујније, када угледа љупка лица владалачка и њихов пијетет српској и славенској музици. За тили часак прође кроз дворану вест, да је костимисање певача у народном руву замисао, дело и поклон краљице Наталије, која и иначе васда највеће српство нар. производу, рукотвору и ношњи и у самим својим дворским свечаностима даје, и ово штити и уважа. Слава руској кћери, која

са српског престола Србину указује и узноси, верно српско благо и лепоту народног обичаја! — Завеса се нагло опет подиже, а певачи мимо програма ударише у народну химну: „Боже правде.“ — Публика листом устаде на ноге, а и краљ и краљица стојећи саслушаше овај славопој.

Концерт се састајао из I. и II. дела. Трајао је све до $11^{1}/_{4}$ часова ноћи. — Истина, да појединих пијеса беше у програму само 14—15, али неке беху тако велике, да заузеше по 30 и 45 минути времена! У првом делу јако се допаде соло певање гђе Месаровићке; даље „Јадна мајка“ Ј. Јовановића, а композиција Ј. Маринковића са чистим српским музикалним нагласцима и особито још „Руске народне песме“ од Д. Славјанског (међу овима ванредно број 2. „Калинка, малинка моја,“ бр. 5. „Как' у наших у ворот“ и бр. 7. „Как' на горје Калина“).

Но врхунац лепоте беше тек у II. делу, где је приказан други псалом („Всхују шаташася језици“), духовни концерт од Руса Малашкина. По Београђане беше овај нови приказ двојином значајан, једно по славенском компоненти, а друго по песми православне цркве. — У Русији је већ обична ствар, да се приређују духовни концерти, где се најтеже, али и најлепше композиције на душевно и религиозно сазидане православних хришћана приказују. — У нас је ово новина; и ми честитамо управи певачког друштва, што је са овим псалмом први почетак преузела, на дај Боже, да одсада ни једне српске беседе, сёла и концерта не прође без приказа по којег већег комада наших црквених напева.

Псалом је овај по себи дугачак и трајао је $^{1}/_{2}$ часа. Музика је у њему и по лепоти мелодија и хармоније ванредно прекрасна, силна и снажна; а у месту: „прогњевајетсја Господ“ чисто осетисмо све страховите разуздане силе неба, земље и пакла око нас. Па и вештачки приказ овог дела, као тешког псалма беше ванредно прецизан тако, да је сва публика занешена остала. Неки хоће да су чак и влажне очи у краљице Наталије опазили при концу овога дивнога псалма. — Штета, што компониста псалом овај још штампао није, те се засада још ни од кога добити неможе (Београђани су добили на послугу од Славјанског уз поштену реч, да га ником даље давати неће, док штампано не буде), па ће наши Срби дуго још овог преленог музичког створа лишени бити.

Последња пијеса „Пето коло песама“ од Ј. Маринковића мораде се такође поновити, јер је у њему све по избор бисер из наше богате музичне ризнице.

Двор је са пажњом остао на концерту све до последње 2 пијесе, а то је и сувише много времена.

Београдско српско певачко друштво је овим концертом стекло заслуге и себи и по српство. — Себи по томе, што је за једно вече савладало тако огромни материјал (а при том и уметнички извело), што се скоро за немогуће држи, да људи издржати могу. — По српство је добит још та, што је указан пут: у каквом одељу ваља певачи да приказују српске и славенске напеве.

По примеру овога друштва ваљало би да ходе и сва остала наша друштва, пак ће онда уметност песма и свирка наћи и у наше публике достојна одзива и поштовања.

Слава вредним и послушним певачима, а највећа слава буди вредноме компоненисти и ликовођи тог друштва а некадањем ученику сомборске учитељске школе г. Јосифу Маринковићу!

Ј. К. Б.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Светосавска светковина у српским народним школама.*) Празник просветитеља српског Св. Саве 14. Јануара о. г. прослављен је у српским црквама и у школама, гдегод има честитих за веру и народност своју заузетих православних Србаља Са свију страна стижу нам гласови о

школским светковинама и о беседама, што су држане на тај дан. Ми их неможемо због маленог простора листа овог штампати, али нам светковине те служе за пријатни доказ, да су Срби сви и свуда доиста заузети за одржање свог највећег блага, а то је света вера православна, мила наша српска народност, и просвета у духу свете вере наше и на матерњем језику нашем. Дај Боже, да се овај жарки пламен љубави к светој вери православној, српској вероисповедној школи и просвети народној одржи и ојача у данашњим нашим немилим околностима, те да тако сачувамо сви и свуда светосавско достојање наше, ал не само речима и светковинама, него и делом, љубећи и бранећи вероисповедну српску школу нашу, и настојавајући да нам се силом покомуњашене српске православне школе, то насљедство од просветитеља нашег Св. Саве, законитим путем поврате, а оне, које смо до данас сачували, да се одрже умноже и разширују, те да распростиру праву просвету у многостраданом народу нашем. То од нас захтева дух просветитеља српскога, то захтева срећа и благостање народа нашег!

(*Именовања.*) Редовна учитељица на државној основној школи у Јасенову Марија Попова од вис. кр. угар. министарства просвете и црквених дела у том свом звању потврђена је. — За учитеља у Станчеву изабран је г. Љубомир Марковић.

Адолф Марковић (?) учитељ у Ст. Пазову премештен је за учитеља у Сурчин. — Миле Ђурић из Бухаче и Марко Вејн из Мочила (у Хрватској) промењени су се местом по дозволи вис. кр. хрв. зем. владе.

Свршена приправница и испитана учитељица српска госпођица Милева Краљевачка из Каменице наименована је за заменицу учитељску у школи Врежанској у округу Пожаревачком у Србији.

(*Умировљење.*) В кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу изволило је немоћном учитељу српском у Фенлаку г. Светозару Моцики из државног пензионог фонда годишњу редовну мировину од 100 ф. определити. *)

НЕКРОЛОГ.

Карло Кер прослављени немачки педагог, преселио се у вечност лицем на наше Богојављење о. г. у Ерфурту. Покојник је био образац ваљаног учитеља и најславнији практични педагог нашега времена; написао је много педагогијских дела, од којих је најславније „Praxis in der Volksschule," које је на српски превео и за српске околности у нечему прилагодио садањи министар просвете у Србији г. Ст. Д Поповић под насловом „Рад у школи." У идућем броју саобштићемо животопис овог славног мужа и учитеља. Слава му!

Др. Карло Фолкмар Стој изврсни педагог нашега времена, професор педагогије и филозофије на свеучилишту у Јени управитељ тамошњег педагогијског семинара, упокоио се 23. Јануара по новом о. г. — Рођен је био 22. Јануара 1815. и тако је доживио управо 70. годину. У семинару његовом изобразили су се многи учитељи и долазили су млади људи са свију страна да предавања његова слушају. Међу овима је било и више Србаља. Евањелички семинар у Бјелицу (у Аустријској Слезији) пре 25 година организовао је овај муж показавши ту, како се може са малим средствима ваљано удесити васпитање и настава народних учитеља.

Атанасије Чурлић архимандрит и подпредседник конзисторије далматинске, који је у своје млађе доба служио као професор у богословији Задарској, преселио се у вечност у 77. години свог живота 22. Јануара у Задру, и сарањен је у манастиру Крки. Од своје малене плате скромно

*) *Због намомлаког материјала тек ћемо у идућем броју моћи саобштити под „Разно" имена оних врлих добротвора, који „Школски Лист" спроважаним обштинама на дар шаљу.*

живећи основао је 1875. године закладу од 2700 фор. за подпомагање сиромашних српских ђака. Пред смрт своју све што је имао разделио је на добра и богоугодна дела, оставивши обилату помоћ закладу за свештеничке удовице у епархији Далматинској, а себи најкрасније и вечити спомен међу својима.

Никола Илић, умировљени српски народни учитељ у Вршцу преселио се у вечност у 76. години своје 18. Јануара о. г., и сахрањен је у Вршцу 20. Јануара. Покојник је 1830. године свршио учитељску школу у Сомбору и делао је као ваљан учитељ у Вршцу више од 40 година, вршећи своју дужност у школи и у цркви најревносније, па и кад је у старости својој заслужену мировину добио од општине вршачке, радо је и свесрдно у цркву ходио и као први тутор успенске цркве по поверењу општине светој цркви је послужио. Са њиме је сахрањен опет један од најстаријих српских учитеља.

Позив.

Браћо учитељи! Друг наш Младен Каленић бивши учитељ у Грабовци, паде од крвничке руке дана 9. (21.) Новембера минуле године, оставивши после себе супругу са троје нејаке дечице, од којих је најстарије у петој години.

Кратким својим службовањем, није Младен постигао право на мировину, те су му и супруга и дечица у највећој оскудици.

И сами смо сироти, пак познајемо добро и материалне прилике учитељства; али ће братинска љубав смоћи ма и најмању подпору Младенової сирочади. Нека дакле сваки према своме стању учини колико може.

Прилози нека се шаљу на адресу: Гига Војновић, равнајући учитељ Шид (Срем), који ће у своје време о свему томе тачан рачун јавно положити. — У Шиду, 10 (22.) Јануара 1885.

Гига Војновић равнајући учитељ, Мита Гудурић учитељ, Светислав Теодоровић нар. учитељ, Ђорђе Јосић учитељ.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Сиргиу у Торонталској жупанији, тражи се учитељица на новоустановљену женску школу с платом од 300 фор. а. вр., 50 фор. у име станарине и слама за зимьи огрев. Молбенице се шаљу до 15. Фебруара по нашем ка г. Светозара Белеславјног, председника местног школског одбора у Сиргиу (Szöregh).

— У комуналној (?) школи у Срб. Крстуру у жупанији Торонталској тражи се учитељ; плата је 300 фор., стан и башта од ¼ ланца, 15 фор. за повторну школу и 12 фор. у име огрева. Молбенице се до 20. Фебруара поднети имају председнику м. школског одбора Моши Шекери у Срб. Крстуру (пошта Бала).

— Тражи се учитељица за једну девојчицу од 11 година у једној отменој српској породици у Мухачу. Услови су ови: 1) васпитељица има бити православне вере српкиња и свршена српска приправница; 2) окром српског језика, на коме ће предавати, треба да зна добро немачки и нешто мађарски. Поред целога ужитка у кући, под којим се разумева стан, храна и прање, имаће још и месечну плату од 10 фор. а. вр. и у име путног трошка прати ће јој се свота од 10 фор Сведочбе се најдаље за 14 дана после ове објаве имају послати на адресу: Seiner Wohlgeboren Herrn Diokys Jankovics königl. Unterbezirksrichter, in Mohács (Baranya).

☞ Оне црквене општине, којима смо за школу њихову у смислу наредбе високог Школског Савета послали подпуне бројеве (1—16) „Школског Листа“ од 1884. године, умољавамо, да нам за исте 1 ф 50 новч. накнадно пошљу, а које су први број „Школског Листа“ од ове године примиле, сматрамо за овогодишње претплатнике и молимо да нам предплату од 1 ф. 50 нов. што скорије путем поштанске упутнице доставе.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битермав.

Школски Лист.

„Школски Лист" излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа" у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору, 10. Марта 1885. Год. XVII.

† Др. Карло Кер.

О нашем Богојављењу ове године отворило се заиста око поноћи небо и примило је у недра своја племениту душу једног од првих, од најбољих педагога, најизврснијих учитеља, необичног предавача, првог методичара *Др. Карла Кера* школског саветника и управитеља учитељског семинара у Ерфурту. Смрт га је покосила још у пуној снази тек у 55. години живота, а у 35. години напорног ал обилатог педагошког рада.

Педагогија је изгубила у њему неуморног раденика, велику своју потпору, учитељишта најбољег учитеља а сви учитељи мудрог саветника и ретког браниоца својих права и свога угледа. Он је био не само немачком него и свом просвећеном учитељству дика и узор, јер је и сам изникао из кола обичног народног учитеља, па га је срећа, труд, рад и способност узвисила до угледног положаја, до ретких одличија, до општег уважења, до првог гласа практичног раденика, па са тог угледног места није он скидао очију својих са оне браће и оних садругова, што су заостали доле, него је тим више радио књигом и положајем својим за бољитак њихов и отуда је постао љубимац учитељски. Он и сам вели: „Што год сам писао и радио, чинио сам само зато, да унапредим и убрзам школску цел и да олакшам другој браћи рад, да их сачувам од труда и муке, коју сам ја имао, док сам до овог знања и искуства дошао!"

А овај врли покојник није радио само за немачке учитеље, он је делао за све учитеље, све школе и све народе. Његово је семе тако, да се може разносити у све крајеве света и свуда ће донети лепа плода; и заиста су се и користили његовим трудом, његовим искуством не само немци, него сви европски народи, који су жељни просвете и који ослањају своју

будућност на школи и њеном напретку. Њему су за ово последњих 20 година гомилама врвили учитељи и педагози из свију европских крајева, да виде његов угледан рад у школи, да чују, како он и научна питања уме да казује разумно тако, да га и обичан човек може разумети, да гледе како он држи ред и дисциплину међу стотином деце и у гомили одраслих младића без и једне опаке и опоре речи. — Већ и сама његова спољашност пријатно је утицала на човека. Беше човек омален, пуначак, више црномањаст но смеђ, ал правилна лика, очију граорастих и вазда веселих, а на уснама му се превлачио осмејак, кад је с ким говорио или кад је у кругу деце ил својих приправника ћеретао.

Овоме човеку имамо и ми срби много да захвалимо, јер се многи наш син окупао у духовној бањи, коју је његов анђео мутио, многи се наш педагошки путник утрујен од жудње за бољим напредком одморио под његовим кладенцем и напио ту живе науке, па тако окрепљен сишао у ове крајеве и сејао семе лепших дана, па с тога смо из саме благодарности према сени покојниковој прихватили се, да изнесемо у кратко живот и рад овога врстног и ретког сина човечијег, да га тако боље упозна и цени наше учитељство с једне стране, а с друге да се из живота његова научи, како се тешко ал ипак поуздано може човек знатно унапредити у својој струци и како и из ниског положаја може трудом и радом успети до најугледнијег места, до општег уважења и светског гласа.

Др Карле Кер родио се о нашим Благовестима 1830. године у малом сеоцу Голдбаху близу вароши Готе. Родитељи су му били туђи раденици: отац је надничарко, а мати шила другоме, али за то су ипак они били поштени, вредни и чуварни људи. Код њи је у кући била и мајка Кѣрова (материна мати), која се као удовица склонила код своје кћери и тако рећи одржала унука Карла. Кад је син њен, а Керов ујак Дебел свршио учитељску школу и добио учитељско место у Елгерсбургу, познатом ладном купатилу у Тирингији, отиде тамо мајка и поведе собом и унука (јединца у својих родитеља) Карла, који је био дорастао до школе, те изучи тамо код ујака основну школу и спреми се код њега приватно за учитељску школу, те по пријемном испиту, који је с одликом положио, пређе у готајску учитељску школу у својој 17. години. Кер приповеда за овог свог ујака, да је био строг и гвоздене воље учитељ, казнио је

највећма лаж и непоштовање старијих а пшао је за тим, да навикне децу на ред, тачност, послушност, да говоре и творе истину, да су вредни и да су пристојни. Те су врлине из младости пријонуле и за Кêра, те се и он као учитељ у млогоме држао оне Хеглове изреке: „Васпитање је навикавати човека да постане добар.“ — Кêр је од свију предмета највише био заволео музику и толико је био заузет, да је свога сиромашног оца приволео, да му набави нов гласовир, око чега је толико радио, да чисто превазилази снагу човекову. Он је ретко кад пре поноћи легао за све три године свога учитељског спремања у Готи и био је дотерао дотле, да је сам компоновао и то с врло добрим успехом, а свирао је потпуно на гласовиру, оргуљама, виолини, челу, трумбети, флаути и др. Није одлазио никуд у безпослице; од куће до школе и од школе до куће био му је сав провод, тек недељом је одлазио својим родитељима у походе. Од тумарања и излишног трошка чувала га је сиротиња, велик посао и савети његовог ујака и родитеља, ал зато је ипак био увек — као што сâм с неким поносом вели, — весео и задовољан, јер није познавао никакве страсти, није се навикао на излишне потребе, на које су се били навикли млоги његови садругови.

У оно се доба спремали приправници у Готи 6 година и тек онда су пуштени били на испит учитељски, а Кêр је све то изучио за 3 године и учитељски збор прогласи га за способног и припусти га државном учитељском испиту. Међу кандидатима био је он најмлађи, испит је трајао два дана и он је из свију предмета, па и из музике добио одличну оцену „1.“ Кад је испитна комисија прогласила резултат тај, да је добио из свију предмета „1“, осећао се, вели, да је најсрећнији човек на свету.

У својој 20. години већ је био за привременог учитеља на грађанској школи у Готи постављен. Ал да видиш невоље, кад је дошло до правог рада у школи. Не зна с ког ће краја да почне, не зна како ће да казује. Сад сам се, вели уверио, да у приправничком заводу нисам по правди оцењен. План је, истина, био прописан, и он је свом снагом заузет био, да што више и што боље уради, ал бадава; деца све гора, не слушају, лармају. Он их моли, приклиње, прети, не помаже! Не остане друго него *батина*, тако је он мислио. И заиста почне он батином саветовати и учити; али путо белаја! Што он више бати-

наше, тим више и гори јогуница. Кêр у очајању, не зна шта ће, и да су му онда родитељи дозволили, оде он безобзирце у Флоренц, куда су га за хоровођу звали. У тој својој невољи потужи се он једном свом старијем колези, који је такође био ученик његовог ујака Дебла, и овај га поучи и посаветује овим речма: „Остави ти батину, па око нека ти прати сваки покрет дечији, а што је највише: гледај, нека ти је предавање *занимљиво;* ако ово буде, онда ће све добро бити!“ То је помогло. Кер послуша овај савет, стане се спремати сваки дан и уделшавати, како ће му предавање бити занимљивије, живље и разумљивији, и од тога часа постану и деца боља, приљежнија и пажљивија. По томе се види, да је школа слика (фотографија) учитељева, и за то браћо, друзи и пријатељи, чините и ви тако, пођите овим трагом Кêровим у школи, па се нећете никад тужити на хрђаву и неваљалу децу. Свагда треба учитељ да тражи погрешку у себи, а не у деци. Будите ви бољи, па ће и ваша деца!

Поступком тим задобио је Кêр децу, па и родитеље а путем тим и власти школске на своју страну и ни година дана није прошла, а власти га поставе за сталног учитеља грађанске школе у Готи, с којим је била повишена плата од 100 на 150 талира; мало да се живи, а млого да се умре. С тога је био принуђен, да се лати приватних часова и како је већ био признат за доброг учитеља и музичара, стекао је брзо до 30 недељних приватних часова, те је тако са школским часовима имао да ради 56 недељних часова. И тек кад је после толиког умора дошао кући, ту га је чекао нов посао, да се спрема за сутрашњи дан, да поправља дечије задаће и да што чита. Ово би га било, сам вели, сатарило, да га после године дана таког рада није срећа преместила за учитеља у варошици Рули у Тирингији. Овде се Кêру отвори нов живот. Плата му је била толика, да је могао без приватних часова живети, те је у слободним часовима учио природопис, повесницу и литературу а у лето ботанизирао је по Тирингији. У тим годинама окушао је први пут и своје перо у Бертолдовим општим (немачким) учитељским новинама. У време школског одмора путовао је понајвише пешице у далеке земље, да проучава школе и њихов рад. Он је пешице још из Готе путовао преко Швајцарске на језеро „Лагомаџоре“ а вратно се преко Баденске и Рајнских провинција натраг. Из Руле је путовао на север у Шлезвиг-

Холштајн и на југ у Виртембершку, у Франкфурт на Мајни и Вестфалску, и прича, да су га та путовања знатно подстицала у његовом школском раду; те он тако путовање сваком учитељу препоручује, јер ту човек види и упозна нешто, што не ваља, а научи много што ваља, па се тако подстиче и поправља. Кёр је у Рули прошао све степене школског живота, што му је такође много помогло, да је сопственим искуством и радом опробао сваки предмет школски. Он је учитељевао две године у I. разреду, за тим 2—3 године у смешаној вишеразредној школи са 175 деце, и том је приликом написао своју прву књигу: „Упутство, како се читаначки предмети предају у смешаној основној народној школи.“ То је збирка његових препарација за школу. — Критика се о том врло повољно изразила, и то је дело доживело до 1882. год. већ осмо издање. Кад се тако извештбао као учитељ у нижим разредима, премести га за учитеља најстаријег разреда мушке школе, где је своја, прибрана знања могао у већој мери опробати.

Као ваљан и добар учитељ изишао је брзо на глас и власти се почеше интересовати за њ. „Што сам тако лепе успехе у раду своме показивао, имам, — вели он, — највише да захвалим томе, што сам се савесно и све писмено спремао за сваки предмет. Никад нисам неспреман ушао у школу!“ — И заиста, све доцније књиге његове, што су му име и глас подигле, све су то само спреме његове за школу. Што год је писао, писао је само за себе, и тек доцније, кад је после више годишњег рада дотерао и опробао предмет, тек онда је пустио у јавност, да се и други учитељи његовом муком користе; те по томе може се на свакој његовој књизи као наслов написати: „*Из* школе *за* школу.“ Овим спремањем проникнуо је он дубоко у педагошку струку, научио је логично мислити и писати, и добио је прилике, да многу лепу књигу проучи и да се њом користи. Тако се он овим начином учио, дизао, и што је најглавније, постао добар предавач и извртан говорник.

За кратко време и готајска држава подигне у Рули занатлијску школу за младиће од 16—20. године, где је Кёру пало у део да предаје прво физику, за тим и хемију, доцније још рачун и геометрију, те је тако добио прилике, да изучава темељније и ове предмете. Ту је таке резултате показивао, да му је друге године овог рада поверила влада целокупни надзор над

том школом и тако је у Рузи доспео за кратко време до највишег степена у школској струци.

Но овај успех малте није стао Кêра живота. Онај велики напор, којим се борио за лепим гласом, добрим успехом и вишим знањем, нанео му је опасну болест, од које се тек великим чуваньем и дужим одмором опростио; али за то није напустио намеру и жељу да се даље изображава, те је чинио преговоре, да се упише за слушаоца на свеучилишту, да тако лакше задовољи своју жељу за науком; и би већ утврђено, па се разбило; јер га сиротиња, жена и деца — био се донде већ оженио лепом, ваљаном и честитом руланком — ухватила за капут и задржала од узвишене намере његове

У лето 1858. године сазове се у Готи од стране владе стручна комисија, да изрече свој суд о новом учевном плану за народне школе. За члана те комисије позову и Кêра и одмах ту дозна Кêр, да је влада наумила, да га постави за управитеља грађанске и занатлијске школе у вароши Валтерсхаузну два сата хода од Готе. Дотле је био обичај, да се на то место постављају теолози, а с Кêром се пореметио тај обичај и то је наишло у грађанству на велико негодованье; јер су мислили, да је то понижење, да се њима поставља за управитеља један учитељ, и чак су депутације ишле влади и молиле, да се владина одлука у том измени, и њима пошље какав ученији (?!) човек; ал није помогло, влада остане при своме, и Кер је ма и на већи степен, ал тешким срцем отишао на свој нов посао, нов рад и нову борбу. Он се тешким срцем растао Руле, јер је она му дала полета, гласа, верног друга и толико искрених пријатеља, а полази у крајеве и кругове, где га с презреньем, омаловаженьем и негодованьем дочекују. Био је 4. Април 1859. год. кад је стигао у Валтерсхаузен. Ладан и мутан дан, вели он, беше тада, а таки је и дочек био. Но шта ће, власти наређују, а он као покоран син, слуша.

Кад је завирио у школу, има шта и видети. Учитељи немају сталне плате, него се плаћаху прирезом грађана, баш као оно што код нас и данас бива по селима неким, да учитељи сами прибирају плату од родитеља дечијих. У тим приликама учитељи су зависни од воље и расположења грађана. Ако им децу казне ил запоставе, одмах се свете и не плаћају, или одправе децу своју у приватне школе. Осим тога био је тамо заведен обичај, да се деца бољих и отменијих родитеља и седи-

штима делила од нижих и сиромашнијих и тешко ономе, који би метнуо руку у то средњевековно гњездо! Школе без сваких учила, без плана, без реда и дисциплине. Сваки је учитељ радио како је знао, није ту било свезе, договора и заједничког рада. Кад се школска година довршила, слао је учитељ млађих разреда оном у старијим разредима своју децу, не гледећи, је су ли за то или нису, да онај с њима даље боде очи; тако се и дешавало, да је било деце у најстаријем разреду, што нису знала ни читати ни писати; ал ко је смео оставити дете отмено да понавља школу?! Кер је видео с каквим тешкоћама има да се бори, за то је морао прибрати сву снагу и заједничком силом поћи да руши те заблуде. Снагу је за то тражио у потпори својих учитеља и садругова, јер он вели: да управитељ, који нема учитеље уза се, изгледа тако, као „0“ пред „1.“

Учитељи су га слушали и подпомагали у свакој његовој намери, што он с признањем исповеда, те тако је и могао с поуздањем одпочети преображај. Прво је укинуо да деца не седе у школи по сталежима, него по заслузи, па је онда тражио и добио, да се учитељима одреди стална плата и то боља, па за тим је прегао на друге незгоде, те је тако енергички лечио школу од затуканих предрасуда и самовоља; но то га је стало грдних неприлика. Да се види, колико је слепило и покварености у оном грађанству на том пољу овладало било, приповеда Кер овај случај: После по године његовог бављења тамо, умре му ћерка, дете од 5 година од вратобоље. Пре погреба добије он анонимно писмо од једног грађанина, који му у име више својих сугрђана изјављује, да се радују, што га је Бог смрћу детињом казнио, јер је то заслужио радом својим у Валтерсхаузну! Керу беше тешко, али не клоне духом, него покуша, како ће да придобије и да заинтересује родитеље за школу и њен напредак, те — нека чују ово млађи учитељи! — приреди с децом школску (летњу) свечаност, а изиђе с децом и с учитељима у шумицу, па позове тамо и родитеље. Дан је био леп и деца се лепо у игри и весељу провела, па онај радостан и весео осмејак дечији разкравио је срце многом затуканом родитељу.

Школи је и њеном раду много сметала и та околност, што су родитељи морали да купују деци приборе за писање, те се отуда несугласице и нереди догађали; с тога удеси Кер, да ове дечије свечане игре буду скопчане с неком лутријом,

те се ту набави толико трошка, да се свој деци без разлике могли писаћи прибори и књиге бесплатно давати, и осим тога се отуда мало по мало мложила и учила школска. Тако се по лако заводио ред, тамо, где је огрезао био перед, и што је најглавније заинтересовали су се родитељи за школу Но ово је имало само спољног утиска, а да се свест за бољитком школе пробуди, узео је Кер други начин. Уписао се за члана занатлијске задруге (Gewerbeverein), где су долазили сви грађански сталежи и приреди ту више предавања, из природних наука, које су за те људе од хасне и добити. (Нека су од тих предавања штампана у Либеновом листу: „Praktischer Schulmann“) Тим поводом дотерао је дотле, да су га после годину дана Валтерсхаузани изабрали за председника тога друштва, те као такав поради, да су на предавања његова и женске долазиле, којима је држао предавања што у делокруг женског света спадају, и онда је прешао на предавања о васпитању деце, о позиву родитеља, о отношају родитеља према школи и другим подобним. Ова су предавања постала била тако популарна, да их се скупљало преко 200 слушалаца, и он је с њима постигао то, да се после четир године родитељи и грађанство само заузимало за школу и њен напредак и да је драгом душом пружало све, што се на бољитак школе и дечијег васпитања клонило, те тако на место мржње, овладала је љубав, на место одвратности, настало је поверење, на место туђења од школе, наступила је привржености, па место сметње учитељима, одазивала се са свију страна потпора; и у сред тог живог рада и заузимања за бољим данима валтерхаушке школе дође налог, да се Кер премешта за инспектора готајског учитељишта, опет на нову борбу, на нов рад, и — као што Кер сам вели, — на нове благослове. Колико је Кер ладно примљен био пре четир године у Валтерсхаузну, у толико је сад и њему и грађанству тежак растанак био. Грађанство га је тако обљубило било, да га је с плачем испратило и у знак успомене купило му је један леп скупоцен златан сат и ланац, с којим се он увек поносио.

Баш кад је навршио своју 33. год. лицем на његов рођен дан 1863. године, уведен је био у готајско учитељиште, у његов идеал, као што сам говораше, јер бити учитељ учитеља, то му је била највећа светиња и најлепши позив. Да он спрема младе људе за ваљане учитеље, да их сачува од странпутица, којима је он пролазио, да им улива љубав за свети учитељски

позив; — та му се жеља зажегла још кад је учитељевао у Руми и она му се ето после 13. годишњег трудног рада испунила и он је ступио у коло младих људи, да их загрева љубављу за учитељски позив и да расветљује путеве у том стеновитом пристаништу учитељског опредељења.

И он је достојно своје место заступао и потпуно оправдао наду и поверење, које је влада у њему полагала. Од Керовог доласка у Готу, почиње се и слава готајска. Учитељиште готајско постало је од то доба светилник (Leuchtthurm), које је показивало пут у тихо пристаниште школског рада и напредка, и педагози из свију крајева Европе долазили су овамо да се поуче и упуте. Његов лепи глас на школском пољу допрьо је и до српских крајева, те су и српска влада у Београду и наш народно-црквени Сабор од 1870. год. изашиљали тамо неколицину наших даровитих и ваљаних младих људи и учитеља, да се на извору том напију здраве и живе воде и да се окрепљени врате у свој завичај, да наставе племенит рад васпитања и образовања народног. Гота је за време Керово, — а после и Халберштат, — постала право ходочашће за педагоге и учитеље. Од срба беху тамо: садањи срп. министар просвете и црк. дела г. Стева Д. Поповић, покојни професор Милан М. Максимовић, интендант кр. срп. позоришта и књижевник Милорад П. Шапчанин, професор учитељске школе у Београду Др. В. Бакић, управитељ срп. више дев. школе у Панчеву Јован Поповић, управитељ срп. више дев. школе у Н.-Саду Аркадије Варађанин, а у Халберштату учитељ меленачки Мата Косовац. (Свршиће се.)

УЧИТЕЉИ И ВАЗДУХ У ШКОЛИ.

Данас се ужасно виче на ваздух у школи, да је отров плућима и крви деце и учитеља, а мисли се на тако звану угљену киселину.

Зна се, да је ваздух смеса Оксигена и Азота, близу 21 и 79 %, и има у њему још осим водене паре само још врло мало поменуте киселине. У обичном слободном ваздуху нема је више од $^{6}/_{10}$ по иљади, $^{6}/_{10}{}^{60}/_{00}$; и физиологија учи, да ове несме прећи $1^{00}/_{00}$, а да нас ваздух не гуши и јако не науди здрављу.

Па како стојимо с ваздухом по школским собама? Испитивањима дознало се, да у школским собама и то у онима, што су најудесније, најпространије, највише, најсунчаније, највећих врата, и највећих и с највише прозора, што имају и најбољу

вентилацију, и што се греју пећима од каљева, које су међу пећима најбоље, па и у тим собама има одмах на почетку првога школског часа с јутра по $1^{00}/_{00}$, а на крају школе пре подне и онда кад се школа свакога сата на широм отворене све прозоре и врата добро изветрила, опет буде преко $3^{00}/_{00}$, а на крају школе после подне буде и преко $4^{00}/_{00}$ то је 4 пута шкодљивије; а у истим тим школама, кад се не ветре свакога сата, нагомила се те загушљиве киселине преко $8^{00}/_{00}$, особито зими кад се собе греју.

Ваздух што излази из плућа нема више но само 16% оксигена, а угљене киселине место 0·04 има више од 4·0 до 4·50, а кад се зева или дубље предише, још млого више. По томе може сваки мислити, како се грдно поквари ваздух у соби, где њих много предишу, као у школи.

Па кад је тако у тима најбоље удешеним школским собама, а да како ли је у обичнима, које немају ни $^2/_3$ од оне висине, и ни близу онолико и онаких прозора и врата, и греју се с најпростијим гвозденим пећима а овамо су претоварене децом! Ту се тако нагомила те гадне киселине, да је буде сто и стотинама пута више него $1^{00}/_{00}$, те онако сваки, ко с поља у таку школу уђе, чисто муку добије, а кад из таке школе на поље на слободан ваздух изађе чисто осети као да од смрти уђе у живот. Како ли је грдно шкодљиво у такој соби седети за децу и учитеља ретко ко уме и да замисли.

С тога се данас наређује, да имају учитељи иза свакога школског часа децу на 10—15 минута пустити на поље из школе, да се школа на широм отворена врата и све прозоре добро изветри, да онај покварени ваздух сав изађе на поље а спољни свеж ваздух собу да напуни; а међу тим да се и деца на пољу што већма могу оног чистог свежег ваздуха навуку, које се најбоље учини, кад учитељи настоје, да деца у одређеним редовима и растојању стојећи по коју гимнастичку игру одиграју, ал најпре сви по 10—15 20 пута што већма могу да предану: т. ј. што више могу ваздуха у себе да увуку, и што дуже могу да га у себи задрже, и што спорије могу да га иза се пусте. Разуме се, да све ово буде у тишини, а не вичући.

То је што децу најбоље освежи, и тако освежена деца после за оно $^3/_4$ од сваког сата много боље запамте што им се казује и науче више него без тог освежења за два пут толико времена.

Нека се дакле учитељи себе и деце ради тачно држе наредбе ветрења соба и изводења деце на поље и терања на оно што јаче предисање и гимнастичке игре; ако ли на то не држе, они су непријатељи и злотвори себи и деци, јер шта најпосле вреди и најбоље учење њихово, кад се онамо даве деца у оном најгрђе зараженом ваздуху! а што је учење лоше, то све више вреди оно $^1/_4$ сата што деца проведу на пољу на чистом свежем ваздуху.

О СЕДЕЊУ И СТОЈАЊУ У ШКОЛИ.

О овом је било предпрошлих година по свима европским здравственим и школским листовима и одвише говора, како је свако подуже седење за децу шкодљиво, и резултат оних говора и навода је то: да и поред онога, што деца свакога сата има да изађу из школе на поље, да на пољу по коју гимнастичку игру одиграју, опет је по здравље њихово много пробитачније, кад и за оно $^3/_4$ сваког сата по који ред на часак устану и постоје па опет седну, него да непрекидно седе. Па тако данас сви вештији учитељи раде и имају с децом углављена стална правила тако, да деца знају, кад треба да устају и колико да постоје.

У том се иште најглавније ово: да сва деца стоје док певају и поје, па макар то и до 20 минута трајало. Ово је за то, што су плућа слободнија кад човек стоји, него кад седи, па слободније се и шире, те и лепши глас буде. Као што се деца седећи не може Богу, него стојећи, и као што ни један ђак прозван и питан у школи неодговара седећи, него стојећи, тако је још нужније, да сви стоје кад год певају или поје.

Има учитеља, па и сваку другу прилику употребе, да им деца на часак устану и постоје, тако: кад задају деци задаћу за писање, деца устану и стојећи саслушају; тако и кад задају задаћу за рачун, деца стојећи саслушају; и кад год шта наређују, деца стојећи слушају. Има па деца стоје, и кад их учитељ учи шта на изуст. Тако и после сваког писања, па ако је то само 10—15 минута трајало, дигну децу да на часак постоје; још и увек, кад год опази учитељ, да му деца пажњом клону, задремају, одмах их позове да два трипут једно задругим устану и седну и опет устану и седну; то их освежи за учење и пажњу боље него викање и друга средства, а разуме се по себи, да то устајање и седање треба да се сврши што тише, да се ни најмање прашине не дигне, нити икакве луле начини.

ИЗВЕШТАЈ

о раду поджупанијске учитељске скупштине вировитичке.

(Продужење)

Та резолуција са својима алинејама бијаше нуз исправак г. председника примљена, који код тачке а) израз „зрела“ са „душевно и телесно способна“ деца замењује.

Тачку „б“ исправио је г. председник овако: „Што сви напредњи народи исте предмете у својим школама његују; јер их данашњи културни светски односи захтевају.“

Тачка „ц“ испушта се, јер је надокнађена исправком тачке „б“.

II. резолуција гласи: „У читанкама имаде штива, која преобтерећују основу и према том имало би се из њих следеће испустити:

а) Из земљописа: нека се 54., 57. и 58. штиво из читанке III. разреда испусти.

б) У читанци IV. разреда има се 42. штиво на најважније скратити, а 43., 44. и 46. испустити, јер су непотребна за познавање Аустро-Угарске монархије.

Проти овој резолуцији било је више говорника, који су доказивали да градиво читанака удовољава захтеву основе, а учитељу да просто стоји исто скраћивати и бирати што је за његове околности прикладно.

По том је известитељ своју резолуцију изменио, и предложио да се 54., 57. и 58. штиво из читанке за III разред у читанку за IV. разред пренесе. Гласовањем буде овај исправак примљен, те попримљена резолуција овако гласи:

„У читанкама имаде штива која се неслажу са основом, те према томе имало би се из истих следеће испустити:

а) Из земљописа: Нека се 54., 57. и 58. штиво из читанке за III. разред у читанку за IV. разред пренесе.

б) У читанци за IV. разред има се 42. штиво на најважније скратити, а 43., 44. и 46. испустити, јер су непотребна за познавање Аустро-Угарске монархије.“

III. резолуција гласи. „Из повести нека се најглавније о уставу испусти.“

Након подуже дебате, која је код ове резолуције трајала, предложио је један од скупштинара своју резолуцију, која овако гласи:

„Штива 75, 76, 77., 78. која говоре о домаћем уставу и дужности грађана нека се сходно стегну и прекроје према сватљивости школске младежи.“

Затим се прешло на гласовање те је ова резолуција примљена, а известитељева забачена.

Известитељ чита IV. резолуцију: „Природопис, и то животињство, има се у читанци за III. разред стегнути на 10 штива, означујући поједине разреде и то:

1. Грабљиви сисавци: пас са својим родом. 2. Кунасте звери: ласица и творад. 3. Бубождери: крт, јеж. 4 Глодавци: миш и зец. 5. Копитари: коњ са родом. 6. Папкари: овца, уз приноменак папкара. 7. Домаће птице: кокош уз приноменак корисних домаћих птица. 8. Грабилице: кокошар. 9. Водоземци: жаба. 10. Кукци: хрушт и жижак. 11. Преглед животиња. — Говече, змије. рибе, пчела и гусеница нека се у природописна штива IV. разреда уврсте. Штиво 101. 103. 107. 109. 112. 114. 116. 118. 119. 121. 125. 126. 127. 128. 129. 131. 132. 133. затим из билинства 137. и 144. нека се испусте, дочим се 110. штиво из читанке IV. разр. има спојити са 153. штивом треће читанке.“

У дебати је учествовало више говорника, од којих су неки били за, а неки проти резолуцији; но по обављеној гласовању бијаше, резолуција ипак непромењено примљена.

V. резолуција гласи: Природопис IV. разреда нека познавање домаћих животиња уз присподобу иноземних наставља, а затим најважније иноземне описује. Животињство нека се у IV. читаци темељи на 15. штива и то: 1. Мајмун. 2. Домаћа мачка са присподобом лава и других мачака. 3. Јелен са присподобом срба. 4. Говече са присподобом деве. 5. Свиња са присподобом слона. 6. Кит и дупин. 7. Орао. 8 Ној. 9. Гуштер са присподобом крокодила. 10. Змије домаће и иноземне, отровне и неотровне. 11. Рибе и то домаће уз напоменак иноземних 12. Свилена буба уз навод важнијих лептира и опис гусенице. 13. Пчела. 14. Преглед животињства и трајање њихова живота по 98. штиву. 15. Спужва. — Штиво: 85. 88. 91. 92. 93. 94. и 96. нека се испусти. Песме и загонетке у обште остају."

По обављеној дебати и гласовању буде ова резолуција примљена.

Известитељ чита VI резолуцију: „Геометриско обликословје нека се споји са рачунством, а рисање као предмет забаван и деци омиљен, нека учитељ кад доспије на макар и у изван-школско време предузимље." Ову резолуцију скупштина није примила.

Известитељ чита VII. резолуцију: „За теловежбу по сеоски пучки школа није нуждан посебан сат, јер ју сеоска деца различитом игром скакањем и пењањем надомести, већ нека се пусти на вољу учитељу, да лагље вежбе међу сатови, као одмор са ученици произвађа." — Гласовањем ова је резолуција пала.

Осма резолуција известитељева овако гласи: „Да је ипак ту и тамо школска младеж учевним градивом преобтерећена непобитна је истина, но тому преобтерећењу нити су предмети ни учевно градиво криво, већ и други ваљски разлози. Да и са те стране преобтерећење престане од преке је потребе:

а) Нека надлежне области из свих сила настоје, да се уреднији полазак школе постигне.

б) Школске књиге имаду приспевати у право време.

ц) Свака школа има бити обскрбљена, са свима потребнима училима и покућством.

д) Ушколана места несмију бити од школе удаљена преко $^3/_4$ сата.

е) Школу нека полази само толико деце, колико се у њу сместити може.

ф) Иза свакога сата предавања нека се допусти неколико минута одмор.

г) Учитељи нека буду вазда уредно плаћани.

х) Учитељ нека буде свестан свога светога звања и нека га савестно врши."

По подужој дебати, која је код ове резолуције трајала, буде иста овако преиначена и примљена: „Да је ипак ту и тамо школска младеж учевним градивом преобтерећена, непобитна је истина, но тому преобте-

реченьу нити су предмети ни учевно градиво криво, већ и други ваньски разлози, од којих јесу:

а) Лош посјет школе и неспособан неуредан и не точан учитељ.

б) Што школске књиге у право време не приспевају, пак се онда пређерује да се науковној основи праводобно удовољи.

ц) Што свака школа није са потребити учили и покућством обскрбљена.

д) Преобтерећење учитеља са ученицима.

е) Што у некоји мести полази школу два пута толико деце, него што се у њу сместити може.

ф) Приватна обука многе младежи.

г) Удаљеност ушколаних места од школе.

х) Недостатни душевни и телесни развој некоје школске младежи.

и) Штедња при намештању учитеља."

Пошто је овим било исцрпљено градиво т. ј. науковна основа за школе са два учитеља, то г. председник позове известитеља Ј. Шестака да извести скупштину о науковној основи са три учитеља.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*За вероисповедне школе.*) Из Хрватске и Славоније а особито из бивше војничке крајине стижу нам гласови, у којима се изјављује општа жеља српског свештенства и народа, да се што скорије, законитим путем, покомуњљене српске школе у православне вероисповедне школе поврате, односно, да се у свима српским парохијама вероисповедне школе успоставе, у којима ће срби учитељи под православним вероисповедним школским властима нашу децу у духу православне вере и у милом нашем језику васпитавати и учити их покрај других знања особито ћирилици световној и црквеној, црквено славенском читању и појању. Без тога нема за србина праве народне школе ни народне просвете. На комуналне школе туже се срби са свију страна, јадају се, да се у тим школама римство и хрватство деци нашој ослађује, као што то школске читанке, школски поздрави и запостављање срба учитеља сведочи. — Време је доиста крајње, да срби посланици на сабору хрватском енергично захтевају ревизију хрв. школског закона и успостављење српских вероисповедних школа без којих срби не могу бити.

(*У српској учитељској школи Сомборској*) први семестар завршен је 31. Јануара. У Петак 1. Фебруара прочитана је разредница и похваљени су у присуству свију професора они приправници и приправнице, који су се у моралном владању и наукама отликовали, и који су цркву и школу првог семестра без изостајања полазили. Најбољима између њих раздао је управитељ на дар од стране завода неколико подпуних примерака „Школског Листа" од 1864. године, и 22. комада поучних књижица. У Понедељак 4. Фебруара започета су редовна предавања другога семестра школског.

(*Накнадни испит из мађарског језика.*) У српској учитељској школи Сомборској на свршетку Јануара положили су накнадни испит из мађар-

ског језика лањски свршени приправници: Јефта Андрејевић и Даница Пејићева. Обадвоје су добили сведочанство о оспособљењу са подписом и печатом државног надзорништва.

(*Школа за занатлијске и трговачке научнике у Сомбору*) отворена је у смислу новог закона држ. за обртнике 1. Фебруара по новом. Занатлијски научници уче науке Уторником и Петком у вече од 5—7 часова а Недељом се вежбају у цртању. Подељени су на припремни и редовна три разреда; у свакоме има по 50—60 научника. Српске деце на занатима је врло мало. — Истога дана отворена је и школа за трговачке научнике; ових има 54, и међу њима је приличан број србаља. Настава у овој трговачкој школи држи се у гимназијалном привр. локалу и то: Средом и Суботом од $1^1/_2$ до $3^1/_2$ часа, а Недељом после подне од $1^1/_2$ до $4^1/_2$ часа. Настављају у овој школи г. г. гимназијални професори Малешевић, Бергман и Бајмел.

(*Ратарска школа у Алу*) отворена је свечано у Недељу 20. Јан. Најпре је држана служба Божија у римској цркви, затим отварање завода у присуству изасланика жупанијског земљодељског друштва и околних места. Затим је држано благодарење у православној српској цркви. Ученика у овој школи досада има само 14. Између наставних предмета обраћа ће се велика пажња на радњу око конопље, која у Бачкој тако лепо напредовати може.

РАЗНО.

(*Хиљадугодишњица Св. Методија*) У Русији прославиће се хиљадугодишњица Св. Методија просветитеља славјанског на дан смрти његове 6. Априла. У очи тога дана држаће се у Исакијевом Собору и у свим храмовима петроградским бденија са проповедима о делима славенских првоучитеља. На сами празник све ће школе од наставе ослобођене а учитељи и ученици у цркве упућени бити. Тога дана држаће се опет свечана архијерејска служба и проповед у поменутој саборној цркви, где ће славјанско благотворително општество бесплатно раздавати животопис св. Кирила и Методија са сликама славјанских првоучитеља. На појутарје празника даваће се бесплатан концерт у Михајиловском манежу, а у вече држаће се беседе и читања у свима већим дворанама петроградским. Апр. 8. даваће се духовни концерт, кога сложиште композитори Рубинштејн и Чајковски. Говоре држаће најславнији руски писатељи: Бестужев Румин, Мајков, Којаловић, Ламански, Орестије Милер, и др. У свима правосл. храмовима простране Русије светковаће се ова хиљадугодишњица, а из Севастопоља у Херзонски манастир носиће се тај дан литија. — И западни славени особито моравци ради би да достојно прославе хиљадугодишњицу св. Методија у Велеграду моравском, где је овај светитељ сарањен али му се ни гроба тамо незна. Држимо да би најбоље могли западни (римски) славени прославити св. Кирила и Методија примањем ћирилице и славенског језика у богослужењу, које се обоје сачувало у нас славена источне цркве. Тај завет и та баштина св. равноапостолних учитеља наших најбољи је за нас споменик њиховога живота и рада. Ко те светиње нема и неприма, тај неможе ни достојно прославити њихову хиљадугодишњицу!

(*На жртвеник просвете.*) Његова преузвишеност господин Никанор Грујић владика пакрачки изволио је ове године, осим „Школскога Листа“ што за себе држи, предплатити за два примерка, од којих се један као дар његове преузвишености шаље г. Николи Орлићу србину учитељу у Пакрацу, а други срб. школи у Липову у Барањи, које је место рођења преузвишеног владике Никанора.

Православни српски црквени школски одбор у В. Кикинди послао нам је преко главног старатеља црквеног г. Ристе Телечког предплату на шест примерака „Шк. Листа“ за 1885. годину, који се по жељи истога одбора шаљу црквеном одбору у В. Кикинди, школском одбору у В. Кикинди, и на дар српским вероисповедним општинама у Бочару, Црној Бари, Чоки и Арад-Гају. Овој последњој школи шаље се у место Сентиванск'а, која „Школски Лист“ већ добија као дар преузвезузвишеног господина Арсенија Стојковића Епископа Будимског. (Види бр. 1.)

НЕКРОЛОГ.

Мајор Миша Анастасијевић познати народни добротвор, преминуо је у Букурешту ноћу између 26. и 27. Јануара о. г. у 88. години живота свог. Као млад дечко одправљао је он неко време учитељску дужност у Поречу; затим се отдао на трговачке послове и стекао велико благо, те је у неко време био у Србији најбогатији и веома признат човек. Своју велику палату у Београду поклонио је своме отачаству, и сада је у тој палати смештена велика школа, народна библиотека, народни музеј и велика гимназија београдска. Сиротињу је он штедро подпомагао, и многима пријатељима добра чинио.

Тривун Вујин ц. кр. капетан у миру, умрьо је 21. Фебруара у Новом Саду. На смрти оставио је пет тисућа форинти српској великој гимназији у Новом Саду, и тиме је после Саве Вуковића и владике Платона постао највећим оснивателем њеним.

Живојин Кирјаковић, учени и родољубиви србин, примерен христијанин, и човек сталног моралног карактера, бивши посланик на српском и хрватском сабору, преселио се у вечност 3. Марта у Сомбору.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Срб. Св. Петру. Плата је 340 фор. за повторну школу 40 фор.; 30 кибли жита, 3 хвата дрва, башта, стан и замни огреч. Молбенице се имају одмах поднети председнику местног школског одбора пречастном господину Симеону Путнику пароху у Срб. Сент-Петру.

— Тражи се учитељ за I. и II. разред у Бањој луци; плата је 600 фор. слободан стан и 32 фор. на дрва. Проситељ, који докаже, да је вичан хармонијском појању и певању и да може хор управљати, добиће за ту дужност 100 форинти додатка. Молбенице се до 10. Марта поднети имају православној српској црквено-школској општини у Бањој луци (Bawjaluka r Bosni).

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Г. Н. К. М. у Н. Б. и г. А. П. у Б. Претрпитесе; чим дође на ред штампаћемо.

Г. Т. М. нар. учитељу. Врло лепо захваљујемо. Учинићемо се како што желите.

Г. К. „Учитељ као перовођа“ врло је обширно написано. Кад би се о ствари у кратко изволели изразити и једино према тој теми, онда би се само у овом листу том чланку могло места дати.

Г. Ј. М. у Барни. Ниште ништа дужни. Школи се вашој лист уредно шаље.

Г. П. Марињу у Пчелињу. Предплату за ову г. од општине преко Вас смо примили.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист" излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа" у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору, 10. Априла 1885. Год. XVII.

✝

АТАНАСИЈЕ ГЕРЕСКИ

ДОБРОТВОР НАРОДНИ.

Велики добротвор народни Атанасије Петров син Герески променио је земаљски живот са небесним у својој 76. години 30. Марта, оставивши у народу свом себи вечите споменике, који ће трајати докле буде србства и који ће служити на усрећење и просвећење наше младежи и нашега народа.

Честити старина овај родио се у Черевићу године 1810. и свршивши српску народну школу у месту свог рођења одао се на изучавање спецерајске трговине. Као трговачки помоћник уз припомоћ тријестанске српске црквене обштине, коју му је набавио тамошњи учитељ Димитрије Владисављевић, оде он у Одесу и ту неуморно радећи шест година у знатној једној трговачкој кући, толико уштеди од своје зараде, да је могао отворити самосталну радњу у Одеси, којом је педесет година управљао и стекао велико имање

Отличителне црте његовога карактера биле су: православна побожност и љубав к свом српском народу.

Сећајући се помоћи, коју му је у младости тријестанска српска црквена обштина дала, вратио је он њој свој дуг богато и шиљао лепа уздарја тој и другим црквама нашим.

У старости својој остави радњу и пресели се у место рођења свог Черевић — желећи ту последње дане живота свог у миру провести, и у свом српском народу, коме је целог живота свог са најнежнијом љубави отдан био, вечити спомен себи оставити. С тога је на олтар народне просвете још за живота жртвовао 21.000 рубаља (преко 30.000 фор.) на оснивање благодјејанија, у коме ће се добри и сиромашни учевици ново-

садске српске гимназије, прихрањивати. По гласу основног писма има се ово благодјејаније називати оснивателъевим именом „Атанасеум“ а професорска колегија новосадске гимназије водиће надзор над питомцима у том благодјејанију.

Осим „Атанасеума“ купио је врли овај добротвор 1880. године сгодно сготовљену и са нуждним просторијама снабдјевену кућу у сред Черевића за 2300 фор. и поклонио ју је одмах православној црквеној општини тамошњој за вероисповедну женску школу (види број 23. „Шк. Л.“ од 1880).

Пред смрт своју, сетивши се најпре својих сродника, завештао је православној општини у Черевићу 2000 фор. као фонд за вероисповедну женску школу, која је у његовом горепоменутом здању смештена, а своју кућу у Новом-Саду оставио је, да из прихода њених подпору добијају сиромаси, који су без своје кривице пострадали.

Заостало имање наредио је неумрли покојник, да се подели на две једнаке половине; од којих је прву оставио на фонд српске више девојачке школе у Новом-Саду, а другу је завештао „Матици српској“, као „Фонд Атанасија Гереског“ за награђивање дела српских књижевника и за издржавање сиротих књижевника.

То су задушбине, које је оставио своме народу честити Атанасије Петров син Герески, који ће одсада вечито живити у народу свом са својега доброчинства и са својих задушбина, и примером својим служиће за углед кроз векове свима онима, којима је Бог земаљска блага поделио.

Тело великог овог добротвора народног опојано је 2. Априла пре подне у саборној цркви новосадској уз велико саучешће народа и српских учевних завода, затим је свечано пренешено на локалном параброду уз пратњу представника разних учевних завода и грађанства у Черевић, где је у порти тамошње српске цркве сахрањено.

Нека је вечна успомена и слава на земљи неумрлом добротвору народном Атанасију Гереском!!

---

† Др. Карло Кѣр.

(Свршетак.)

Др. Карло Кѣр с признањем казује, да су његовом педагошком и књижевном раду много допринели пријатељски односи и разговори са знатним теоретичарима педагозима и

бившим управитељима готајског учитељишта са: Др. Карлом Шмитом енциклопедистом, који је, по Кѣровим речма, био у свему „велик“ у врлинама као и у погрешкама, и Др. Фридрихом Дитесом познатим педагошким капацитетом. Под утицајем првога написао је своју знамениту књигу: „Хришћанска наука у народној школи“ 2 свеске, од које је до 1881. год. изишло већ 4. издање. С овом је књигом навукао Кѣр на себе омразу протестанских пастора, а по свој прилици с тога, што је у предговору изјавио, да му је циљ, да научи децу не догматичним препиркама, него хришћанској љубави. Он вели: »Für die Volksschule ist nicht das die Hauptsache, was die Menschen trennt, sondern das, was sie einigt.. Hadersachen gehören nicht für die Kinder.« — Под утицајем Др. Ф. Дитеса написао је своје најзнатније дело: „Рад у народној школи“ (Praxis der Volksschule), где је изнео теоретички и практични поступак, како се предају сви предмети у спојеним и одељеним разредима народне школе. Ово је дело већ прве своје године доживело три издања, а 1880. г. видимо већ 9. издање. Дело је преведено већ на српском језику (од Стеве Д. Поповића), а и на језицима мађарском, инглеском, руском, холандеском, шведском и јерменском.

У Готи је написао Кѣр и треће знаменито дело: „Немачки језик у I. разреду“ (»Der deutsche Sprachunterricht im ersten Schuljahre«), исторични развитак и педагошки поступак у овој настави (1882. г. изишло је 7. издање)

Штета је, што су ова два изврсна теоретичара тек кратко време провели са овим ретким практичаром, а ми би можда и више овакових ремек-дела педагошких доживели.

Са овим изврсним књижевним радом стекао је Кѣр лепа гласа и њему почеше стизати понуде за боља и отличнија учитељска места, али на понуду готајске владе, да остане за управитеља готајског учитељишта и вероваонице одбије добивене понуде и остане и даље у Готи.

Готајска влада изаслала га је 1871. г. да посети и проучи устројство учитељских школа у Пруској и Саској и плод овог путовања био је то, да је 1872. г. почео издавати лист за учитељишта (»Pädagogische Blätter«), који је уз сарадњу више ваљаних педагога издавао и уређивао све до смрти своје.

По свршеном француско-пруском рату, одмочне пруска влада много више да ради за бољитак просветни, а поглавиту бригу обрати основним народним школама; укине тако зване:

»Regulative« и отвори врата — вишем полету школском. Министар просвете Др. Фалк обрати пажњу на учитељишта и стаде ова подизати и освежавати новим и млађим снагама, те у том раду свом уочи прво Кѐра и позове га, да се прими управе семинара халберштатског, који је пре 100 година основао знаменити педагог Еберхард Рохов. Кѐр прими ову понуду и ступи на праг новог рада 15. Јула 1873. год. у прекрасно, парком опасано семинарско здање, где је имао пространо, леп и угодан стан, према оном у Готи, те ми пише отуда овако: »Ich habe eine sehr schöne Wohnung (ich wohne wie ein Fürst) und befinde mich sehr glücklich.«

Кѐр је имао пуне руке посла, док је оно забатаљено стање у халберштатском учитељишту удесио и у редован ток довео, и покрај толиког посла доспео је ипак да са управитељем више девојачке школе халберштатске Крибичем напише у 4 дебеле свеске „Читанку“ за учитељске школе, (које су 1882 г. изашле већ у 3. издању). Монументално дело! Од 1877—1882. год. написао је помоћу више одабраних педагога „Историју методике у немачким народним школама“ такође у 4 дебеле свеске.*) Из ових се дела види, како је Кѐр дубоко познавао немачку педагошку литературу и како је смотрено и пажљиво знао бисер-зрнца бирати, да направи тако леп ђердан, који може за украс служити свакој већој књижници.

Јула 9. 10. и 11. године 1878. прославило је халберштатско учитељиште 100 годишњицу свога постанка То је била величанствена слава, достојна тога чина, али она је више намењена била тадањем старешини и управитељу Кѐру, него самом заводу, јер поштоватељи и љубитељи Кѐрови једва су дочекали прилику, да укажу своју љубав и оданост том заслужном и дичном колеги и пријатељу. А и власти саме такмачиле се, да што величанственије изађе ова слава и да ухвате прилику да се знацима признања одуже Кѐру за његов труд и заслуге по школски и педагошки развитак. Свечаност је трајала три пуна дана и Кѐр се уверио, да је његово семе пало на добру и плодну земљу и да је донело плодове признања. — Том приликом искупило се преко 3000 гостију из свију крајева простране Немачке и Аустрије, па и ми Срби били смо ту заступљени једним са-

*) Кер је осим овде напоменутих књига писао многе друге, које засецају у школски рад, писао у многим школским листовима и свака се његова књига одликује јасним чистим слогом, разумљивим и практичним садржајем, те с тога је и постао најпопуларнији школски писац данашњега доба. А. В.

другом нашим г. Матом Косовцем, меленачким учитељем, који је као Шнфманов и Матичин питомац у то доба слушао Кѐра пуне две године дана и тамо и учитељски испит положио.

Кѐр је већ пре тога био обдарен од цара немачког и краља пруског витешким орденом црвеног орла, а приликом ове прославе подарен му је још од краља пруског орао краљевог домаћег реда. Херцог готајски Ернест II. даривао га је у знак признања за заслуге у готајским школама витешким крстом Ернестинског домаћег реда. Том приликом се одужио овом човеку и српски краљ — тада кнез — Милан, пославши му по своме тадањем министру просвете г. А. Васиљевићу уз брзојавни поздрав и таковски орден за заслуге. Наш садруг Косовац прича, како је тада одушевљено сакупљени збор пропратио овај лепи чин српског признања са: »Hoch! dem serbischen Fürsten Milan! — Hoch! den Serben!« — Филозофски факултет у Јени даривао му је руком изасланика свога — саде такође 24. Јан. о. г. преминулог) Др. Фолкмара Стоја почастну докторску дипломy (honoris causa) у знак признања и уважења његових умних радова. Осим тога добио је других 7 лепих и скупоцених поклона од појединих друштава и учитељских зборова и 92 које брзојавна, које писмена и усмена приватна поздрава не само из Немачке, него и из Аустрије, Угарске, Србије и других крајева.

У толикој слави и хвали, понео би се какав слаб дух, ал Др. Кѐр не мења ни своје понашање, ни свој рад, него остаје онај, који је и био, скроман, покривен раденик, коме је само цел да свој позив савесно врши и другоме да користи.

Кад је у Ерфурту због необичних околности учитељиште запало у неред, упути пруски министар просвете Гослер Др Кѐра с титулом „школског саветника“ тамо, — у коме је највише вере у добар и савестан рад имао, — да стане на пут, да трулеж не пређе у сок, те да поведе тај завод новом полету и Др. Кѐр почетком 1884. године узме с новом искусном снагом свој критички нож и стане чистити отров, што је запао био у то културно тело, и тек што је залечио рану, а стиже га смртна коса и покоси тако нагло ту племениту снагу, која је другима живот давала, истрже нам душу, која је толике оживљавала, посече срце, које је тако жарко куцало за бољитак не само свог немачког народа, него и за цело човечанство, јер Кѐр је био *сав* учитељ, па одмах за тим и *сав* човек. Истина, он је

био, што се каже, добар немац, ал је знао уважавати, поштовати и љубити и друге људе и народе, који су само човечни и у којима је само опазио да теже за бољитком. Колико је њих са разних крајева света долазило тамо, све је љубио, ал на нашу радост служи нам, да је србе особито заволио, да је са србима највише општио и да је са свима скоро у интимни одношај ступио. Само један пример да наведем томе за доказ. Њему се 1871. године роди женско чедо, њему велика радост, јер је био добар муж, честит и примеран отац. У таким приликама приређивао је у дому своме највеће славе, па и тада приредио је Кер свечану вечеру, на коју је сазвао до 50 60 својих пријатеља и познаника. Међу пријатељима тим почаствовани смо нас два србина не само позивом, него смо и кумовали детету, што је тамо велико отликовање. Тако је Кер показивао сваком приликом, да србе више него друге одликује, те је често пута долазио сам, да нас позива у шетњу, што другима није указивао; а и његова писма, која нам је овамо писао, пуна су љубави, оданости и пријатељског одзива.

Ми смо овим у кратко нацртали живот и рад овог изврсног учитеља и педагога, те из тога може млоги брат учитељ узети примера, како ваља он да ради и да поступа, ако жели у своме позиву успеха, ако му је стало до лепшег угледа до вишег поштовања, и ако му је тежња да његов рад донесе народу користи и лепша напредка. На овом примеру се показало, како савестан и своме светом позиву одан сеоски учитељ може стећи великог гласа, општег признања, уважења, одликовања и поштовања не само код обичног света, него и код крунисаних глава; и ми можемо сада казати свакоме: „Иди, ради и ти тако!“

О овом покојнику могло би се још једанпут оволико писати, да се покаже, шта је привредио као учитељ, као педагог, шта је као члан народа и друштва, као добар хришћанин чинио, какав је као отац, као човек, као пријатељ био, ал ми ћемо да оставимо то вештијем перу, а сад ћемо да одемо његовом ладном гробу, па да га прелијемо сузом благодарности и да му по нашем српском обичају кажемо: Лака ти црна земљица била, наш миди, наш љубљени, наш верни пријатељу и учитељу!

А. В.

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКОГ НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА од 30. Марта 1885.

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни: главни школски референт Др. Ђорђе Натошевић, сви чланови и народни тајник Исидор Ђирић.

У овој седници решени су следећи важнији предмети:

В. саборски одбор на умољење овога савета, одобрио је, да се Аркадију Варађанину управитељу и Милеви Симићевој учитељици у вишој девојачкој школи новосадској и Катарини Петковића учитељици у вишој дев. школи панчевачкој после десетогодишње службе деценални 10% додатак на редовну плату, а професору учитељске школе сомборске Исидору Стојковићу после десетогодишње службе други квинквенал на редовну професорску плату издаје. — На знање узето.

Исти саборски одбор јавља, да је Симеону Араницком из закладе Балине стипендија од 63 фор. на 84 фор. повишена.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу, на представку овог шк. савета да се госп. Јован Поповић управитељ срб. више девојачке школе у Панчеву од полагања учитељског испита ослободи, пошто се за професора на свеучилишту у Лиеком изобразио, — одговара, да исти управитељ има путем своје власти професорску од лајпцишког свеучилишта добивену диплому ради нострификације поднети, или ако такову нема, да има испит учитељски положити Услед тога упућује се г. Јован Поповић да захтевани испит положи.

Његова Светост Патријарх подноси од в. кр. уг. министарства просвете достављене извештаје истога министарства о школама у Угарској за $188^2/_3$ и $188^3/_4$. годину као и извештај о стању државног мировинског учитељског фонда од године $188^3/_4$. Ови се извештаји у архиву школск. савета ставити имају.

В. кр. уг. министарство за богочаст и јавну наставу на представку овог школ. савета од 1. Октобра пр. год. ради повољног решења закључка српског народног сабора од 1879. којим би се имао стара мировински учитељски фонд српски обновити, одговара да се оснивање засебног мировинског фонда за српске вероисповедне учитеље неможе никако допустити, те по томе неможе се ни поменути закључак нар. конгреса од 1879. у претрес узети. Тога ради позива се школски савет да упути све учитеље и издржаваоце вероисповедних српских народних школа, да, — у колико нису захтевима земаљског закона од 1875. до сада одговорили, — неотложно ступе у државни мировински учитељски фонд, ради своје користи и ради одклоненја тешких посљедице, које би по њи због неулагања у исти фонд наступити могле. Закључено је вис. српски народни сабор о овоме у своје време известити, а епархијским школским властима ово решење в. кр. министарства неотложно саобштити с налогом, да се исто свима издржаваоцима српских вероисповедних народних школа, и учитељима до знања стави.

На поновљени позив в. саборског одбора ради доставке извештаја о путовању школских референата и о прегледању школа, кма се одгово-

рити, да је до сада само извештај архидијецезалног школског одбора о овом предмету приспео, а из темишварске и вршачке, као и из бачке и будимске епархије овопредметни извештаји за прошлу годину још до данас приспели нису.

В. саб. одбор на представку овога савета ради повишења награде учитеља вртарства у сомборској учитељској школи одговара, да се иста са обзиром на стално одређени прорачун неможе уважити.

Њ. Светост Патријарх у сљед препоруке вис. кр. хрв. слав. земаљске владе позива школски савет, да се производи обртнички за потребе школске из домовине набављају. — Имају се дотични епарх. шк. одбори окружницом упутити да овоме задоста учине.

Гаври Грбићу учитељу у Врбасу, Теодору Ракићу учитељу у Ст. Паланци, Григорију Миладиновићу учитељу на Ченеју у Новом-Саду и Ђорђу Михајловићу учитељу у Бегечу на основу извештаја епарх. шк. одбора Бачког, имају се издати декрети.

Пошто је, по смислу извештаја епарх. шк. одбора Бачког остарелом учитељу новосадском Василију Димитријевићу тамошња црквена обштина 200 фор. а магистрат ондашњи такође 200 мировине одредио; то је одобрено, да се исти даљег службовања реши и у мир постави, али да се предходно изиште, како од црквене обштине, тако и од магистрата новосадског одоставерени преписи акта, којима се дотичноме доживотна пензија обезбеђује.

Е. шк. одбор Бачки јавља, да је паланачка црквена обштина остарелом свом учитељу Лазару плем. Јулинцу после 50. годишње учитељске службе из својих средстава 400 фор. годишње мировине одредила. Узима се са одобрењем на повољно знање, и наређује се, да се записник, којим је дотична обштина горњу мировину одредила, у три равногласећа примерка овоме савету на потврђење поднесе.

Е. шк. одбор Бачки јавља, да је изнемогли учитељ бајски Александар Јанковић, пошто је лекарски доказано да даље служити неможе, у мир постављен, и у име мировине добија из државног мировинског фонда годишње 100 ф, а од варошке обштине бајске у име милостиње 100 форинти. Црквена обштина тамошња обећала је била најпре да ће такође додавати у име пензије реченом учитељу годишње 100 фор али сада вели, да то неможе давати дотле, док дугове своје неиздужи. — По предлогу истог еп. шк. одбора има се црквена обштина бајска, као издржавалац школе тамошње, — пошто је управо она и захтевала пензионовање учитељево, — позвати, да има неотложно још 100 ф. годишње из својих средстава умировљеном учитељу свом Јанковићу осигурати и уредно издавати, а поступак се њен, — којим је стечај отворила и учитељско место попунила пре него што је мировина болестног учитеља осигурана, — за некоректан проглашује.

Усљед извештаја и поднеска епарх. шк. одбора у Темишвару наређено је, да се издаду декрети Богдану Поповићу учитељу и Милани Кировићевој учитељици у В.-Бечкереку; Петру Михајловићу учитељу у Модошу, и Јовану Максимовићу учитељу у Ороламошу.

На предлог ен. школ. одбора будимског наређује се да се издаду декрети учитељима: Милошу Јовановићу херцег-сушошком, Павлу Станичковом Калазком и Алекси Михаљићу Маишком. (Свршиће се.)

ДОПИС.

(Будимски протопресвитерат.)

Трећи дан ускрса после св литургије у $^1/_2$10 часова обдржавао се школски итпит у српској школи у Калазу, на ком су присуствовали сви чланови шк. одбора и општинско старешинство на челу свог пароха.

Овај испит почаствовао је својим присуством и сам г. Ст. В. Поповић епархијски школски референт, који је на испиту председавао. На позив учитеља, дошао сам и ја да присуствујем на свечаности школског испита, јер ми је Калаз прво суседно место.

Деца су испитивана из свију прописаних школских предмета за I. II. и III. разред, а испит је закључен тек у 1 сахат по подне.

Резултат испита показао је, да се г. Павао Станичков учитељ врло трудио, и да је својој учитељској дужности задоста учинио, јер је како г. референта, тако и све присутне са успехом поверених му ученика врло задовољио. — Што се тиче предавања веронауке, српског и мађарског језика, рачуна умног и писменог, а нарочито гимнастике, то је било што-год изванредно, и вредно је, да сви наши учитељи своје ученике тако и тим начином обучавају.

После испита, држао је г. референт прекрасан говор, који је пуно $^1/_2$ сахата трајао. Он је у свом говору похвалио учитеља и пароха-управитеља са члановима шк. одбора, и рекао: да му је врло мило, што је оваки леп успех нашао, и да је то знак, да су се сви око напредка школе трудили и заузимали. Изразио се даље, да ће настојати око познатих општина и појединих уважених особа, да овој општини родољубиво у помоћ притеку, да ново школско здање подигне, јер је ова прастара школа врло малена за оволики број деце (име их до 80) На последку поучио је и децу, да се и одселе тако добро владају, да у школу тачно и уредно долазе, и да слушају учитеља и своје старешине, па ће тако свестрано спремити се за мушки живот, и да ће тако од тих честити и ваљани срби, грађани и домољуби постати. При полазку кући, добило је свако дете по давнашњем обичају по један колачић.

После испита позвани су били сви присутни гости и учитељ на ручак код месног пароха г. Косте Николића, који је већ својим гостољубљем многим србима познат. На позив домаћина пароха дођу после ручка и сви представници црквене шк. општине Калашке, на челу свог кнеза, и ту их домаћин по именце г. референту представи.

После је у подужем говору г. референт свима наздравио, и дао им је лепе поуке за морални живот и за материјално напредовање. По себи се разуме, да су приликом овом за трпезом појане и наше лепе ускршње песме. —

У Ст.Андрији 27. Марта 1885. *П. Берић.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Катедра српског језика на свеучилишту у Будапешти.) Срби академички грађани на кр. свеучилишту у Будапешти поднели су 9. Марта о. г. вис. кр. уг. министарству просвете молбеницу, да се оснује катедра за српски језик и књижевност у истом свеучилишту, позивајући се између осталога на § 19 XLIV. закон. чл. од 1868. који наређује, да се на отачаственим универзитетима за све земаљске језике имају катедре завести. Молбу ову примио је ректор свеучилишта и изјавио, да ће је као уместну препоручити в. кр министарству, и да се нада повољном успеху.

(Извештај о стању препарандија у грађанској Хрватској и Славонији за годину 1883—4) Под овим насловом доноси овогодишњи Службени Гласник в. кр. хрв слав. далм земаљске владе, одјела за богоштовје и јавну наставу К III. доста обширан извештај о учитељским школама у старом грађанском делу троједне краљевине за прошлу школску годину, из којега се овде само кратки извод саобштава. У обсегу тога дела земље било је лане две земаљске јавне препарандије и то кр. мушка и женска препарандија у Загребу, и две приватне, од којих једна женска у самостану сестара милосрдница у Загребу с правом јавности, а друга православна српска вероисповедна учитељска школа у Карловцу без тога права, која је основана на „Уредби за српско народне школе од 6. Априла 1872.“

Кр. женска препарандија у Загребу имала је само III. течај и с концем те школске године затворена је. За време њезина деветогодишњега обстанка изашло је из ње 170 народних учитељица. Уз женску препарандију код милосрдница постоји и једногодишњи течај за образовање учитељица женског ручног рада, и за образовање забавиља.

Учитељско особље у кр. мушкој и женској препарандији састојало се из 16 особа, међу којима беше један управитељ и 7 редовних наставника, 2 вероучитеља, 1 учитељ гимнастике, 1 учитељица женскога рада и 4 помоћна учитеља. У женској самостанској препарандији делало је 13 учитељских снага.

Ученика било је у три разреда мушке препарандије у Загребу 87; у кр женској препарандији 32; у самостанској 122. У кр. мушкој препарандији било је 15 ученика православне вере; у кр. женској препарандији биле су две, а код милосрдница учило се 10 ученица православне вере. У кр. мушкој препарандији било је ученика из источне Румелије 1, из Бугарске 4 из Маћедоније 1; а у самостану беше једна ученица из Русије. У кралј. препарандији од 26 свршених приправника подвргло се учитељском испиту 25, од који су 24 оспособљени за учитеље (и то 1 са отликом) а један је одбачен на годину дана. У кр. женској препарандији све су свршене приправнице за учитељску службу оспособљене и то 10 са одликом. Такође и код милосрдница све 42 свршене приправнице оспособљене су за учитељство и то 20 са отликом Осим тога 13 кандидаткиња оспособљено је за учитељице ручног рада а 8 за забавиља. — На подпоре приправницима у кр. мушкој препарандији издано је 8225 фор.; а на подпоре

приправницама у оба горња завода 7325 фор. Са препарандијом у самостану милосрдница скопчан беше интернат, у ком су биле смештене 52 приправнице. На издржавање кр. мушке и женске препарандије потрошено је те године 21.712 фор. од којих: 18.625 ф. на плате и хонораре, а 3087 на стварне трошкове.

За грађанске школе положише испит 5 кандидата и 3 кандидаткиње, који су сви за способне проглашени.

(*Именовање учитеља*) Драгутин Радовић учитељ кр. велике реалке у Земуну потврђен је у своме звању са наслову професора. Тома Обрадовић припремени учитељ у Липовчани именован је од в кр. хрв. слав. земаљске владе за правога учитеља у истом месту. Наместни учитељ у Бјелој Јован Киурина именован је за привременог учитеља у истом месту. Кандидат учитељства Игњат Огризовић постављен је за привременог учитеља у Куњанци.

Свршена приправница и испитана српска народна учитељица госпођица Александра Ђорђевићева изабрана је за учитељицу у Сиригу.

За привр. учитељицу у Ковиљу постављена је госпођица Даринка Калићева свршена приправница и испитана српско народна учитељица.

За учитељицу у Надаљу привремено постављена је свршена приправница госпођица Цвета Гавриловићева.

За учитеља у српској вероисповедној школи у Качфали у будимској епархији изабран је свршени приправник Светозар Тимотић.

Госпођица Ана Ђурђевићева свршена приправница из Новог Сада постављена за заступницу учитеља III. и IV. разреда мушке школе у Доњем Милановцу у Србији, а г. Лука Мачкић учитељ III. и IV. разр. школе доњомилановачке премештен је по потреби за учитеља у Сиу у крајинском округу краљевине Србије.

За учитељицу у Мостару изабрана је свршена приправница гђица Катарина Карајановићева.

(*Обућа и одећа за школску децу у Сомбору.*) Сомборска штедионица послала је српској црквеној обштини 150 ф. као овогодишњи дар за набавку обуће и одеће овдашњој сиромашној српској школској деци. Местни црквени одбор примио је овај племенити дар са захвалношћу и наредио, да се одмах у почетку идуће школске године од примљеног новца наручи одело и обућа, која ће се најсиромашнијим добрим ђацима сомборских српских школа као дар горњега новчаног завода поделити.

(*Извештај о српској основној школи бајској.*) Почетком ове школске године, уписало се 30 православне српске деце, и 1 лутеранске вере. У I. разреду, било је 3 мушка, и 4 женске, свега 7; у II. разреду 9 мушких и 10 женских, свега 19; у III. раз. само 2 женске, а у IV. разреду 1 мушких и 2 женске, свега 3. Полгодишњи се испит 14 ог Фебруара у четвртак пре подне држао и испао је сјајно — на особито — свију присутних задовољство Сви законом прописани предмети су се уз најбољи начин предавали — и увидило се да је г. Јован Ђ. Ћосић учитељ, заиста изврстну вјештину своју показао. На испиту је било до 15 родољуба школе и на свршетку испита, сви му изјавише своје особито признање

и задовољство; — са жељом: да и у будуће таке поступа. У Баји 15. Фебр. 1885. Милош Димитријевић, парох и шк. управитељ, Ник. Б. Ђорђевић перовођа.

(*Српске школе у Хрватској*) У прорачунском одбору хрватско славонске краљевине 8. 9. и 10. Априла о. г. по римском повела се реч и о српским вероисповедним школама. Срби посланици саборски, као чланови тога одбора, бранили су српску ствар и изрекли су спечано, да у православној цркви неможе бити службе Божије без саучешћа народа, а ово се постиће може само тако ако се у народној школи својој деца науче читању и појању црквеном, што се у садањој покомуналеној школи неда постићи. Барон Јован Живковић јавно је изјавио, да ће се одсада и он заузимати за вероисповедну школу; јер комунална школа у хрватској подкопава веру и иде на оштећење народности српске, а он жели да се српска деца у школи за српске васпитавају. „Дајте нам нашу српску школу — рече он, — па ће одмах бити међу нама љубави и братимства." Прослављени наш књижевник Др Јован Суботић казао је: да он никада није био пријатељ хрватског школског закона, па није ни сада, јер тај закон тако се приказује србину, као да се њиме смера да се српски народ одроди од своје вере и од свога бића; и зато ће и од сада радити да се тај закон са бољим и целисходнијим измени.

ПРИКАЗИ.

1. „Коло" за гласовир од Др Јована Пачу-а Српски народ нема величанствених опера, да њима задобива свет, али има зато српску песму, српске звуке. Неверујем, да има српскиња, које свирају у гласовир, да неби радостно и одушевљено неговале српску песму, српске звуке. Коме не заигра срце од милине, кад чује коло — коло-наоколо. Ови прави српски звуци чарају срце сваког србина, и он њих у највећем усхићењу радо слуша. Ето дичне српкиње, сад се вами пружа опет прилика, да можете неговати ону милу српску игру „Коло."

Српска књижара браће М. Поповића у Новоме-Саду издала је „Коло" за гласовир, које је написао наш велеуважени уметник Др. Јован Пачу. Иста књижара издала је већ год. 1883. такођер једно „коло" од Др. Јована Пачу-а т. ј. о преносу костију српског песника Бранка Радичевића, које је „коло" српски народ том приликом прозвао „Бранковим Колом." Не треба обашка препоручивати ово ново „коло." Српском свету је име Др. Ј. Пачу-а, као првог српског уметника на гласовиру и композитора познато. Желио би, да ово лепо ново „коло" ни у једној српској кући неоскудјева, где се негује музика и то наиме српска музика. Издање је врло угледно и украшено са сликом композитора. Цена је 1 форинта.

Блажек.

РАЗНО.

(*Хиљадугодишња прослава прва просветитеља Славјанских.*) Преосвештени епископи далматински, бококоторски и горњокарловачки, митропо-

лити београдски и сарајевски, и архимандрит цетињски распослали су свештенству и народу својих епархија пастирска писма, у којима наређују, да се у свима црквама 6. Априла ове год. на хиљадугодишњи дан смрти св. Методија епископа моравског прослави успомена св. равноапостолних просветитеља славјанских.

Као што из јавних листова дознајемо св. Синод православне цркве у Русији, желећи овековечити у православном руском народу успомену на прве славјанске учитеље, који су св. Евангелије на славјански језик превели и основу положили црквеној просвети међу православним славјанима, наредио је: 1. Да се одсада на литијама о великом вечерњу, на недељним и празничним јутрењима после Евангелија, и уобште у свима молитвама и на одпустима, где се поименце спомиње света три јерарха и други велики угодници Божији, одмах после имена св. Николаја Мирликијског има уметнути препорука молитвама „Иже во святыхъ отецъ Методія и Кирілла учителей словенскихъ." 2. Да се у свима месецословима под 6. Априла означи дан блажене кончине св. Методија, а 14. Фебруара дан блажене кончине св. Кирила, а успомена св. Методија и Кирила 11. Маја да се сматра од сада као средњи црквени празник и да се означује у календарима крстом у полукругу; 3. Да се на сва три поменута празника обавља сваке године на вечерњу, и јутрењу велико светитељско правило и полијелеј (с величанијем) и да се служи свечана служба Божија. 4. Ове године 6. Априла да се носи Литија и да цео дан сва звона по свима црквама звоне у славу хиљадугодишњице прних учитеља и просветитеља славјанских. Овде још приметити ваља, да је службу св. Кирилу и Методију епископом моравским учитељем словенским за успомену њихову 11. Маја, још године 1862. дивно сачинио покојни митрополит московски Филарет, која је служба те исте године штампана у Русији, а прештампана у Српском Београду.

(*Дар школама*). Из закладе покојнога архимандрита Стевана Михаловићева, којом као саставним делом фонда „Школског Листа" рукује срб. црквена општина Сомборска, по смислу завештања, примило је уредништво овога листа за 1885. годину 9 ф., за које се шаље „Шк. Лист" ове године на дар српским народним школама у Дарди, Р. Хидошу, Чобанцу, Литоби и Ланчугу (будимској дијецези), као и у Јасеновцу, Плашком и Црвеном Боку у горњокарловачкој дијецези.

(*Дар приправницима*). Пречастни господин Константин Дивидовић православни свештеник Х. М. Вашархељу и некадашњи отлични питомац српске учитељске школе сомборске, изволио је осим листа што за себе држи, „Школ. Л." за ову годину подарити четворици сомборских приправника, који се добро уче и примерно владају. Дар овог родољубивог и врлог свештеника даје се приправницима Богољубу Бакаловићу из Добановаца, Јовану Шикопарији из Жабља, Тимотији Јовановићу из Вршца и Ђорђу Ђорђевићу из Ирига.

По заузимању госпођице Еве Манојловићеве учитељице у Т. Хиђошу, тамошњи школски старатељ г. Сава Јованов послао је предплату на два примерка „Шк. Л." да се на дар дају двојици приправника, који су примернога владања. Извршујући жељу честитог овог старине, јављамо

да се дар његов даје приправницима Стевану Коларићу и Јустину Манојловићу.

Пресветли господин Ливије Радивојевић председник стола седморице у Загребу, осим „Школ. Листа“ што за себе држи сваке године од како овај излази, изволио је ове године предплатити још за један примерак „Школ. Л.“, који се као дар његове пресветлости шаље госпођици Даринки Пековићевој приправници трећега разреда родом из Панчева.

Господин Драгутин Дадић учитељ у Ади, осим листа што за себе држи, изволио је предплатити за ову годину још за једног сиромашног приправника. Овај се дар даје Павлу Косићу приправнику I разреда, који је родом из Кишфалубе, места рођења дародавчевога.

Госп. Димитрије Ђорђевић учитељ кулпински, осим листа што га прима, изволио је предплату послати још за један примерак, који се даје као његов дар Светиславу Лончарићу приправнику I. разреда.

(*Ново сиротиште у Остогону.*) Примас Угарски Шимор жртвовао је 200.000 фор. готова новца на оснивање сиротишта за сирочад из своје епархије са особитим обзиром на сирочад учитеља римских вероисповедних школа. Исти је на обнову и украшење горостасног трула у цркви остогонској недавно 175 000 фор. поклонио.

(„*Пчела.*“) У Београду излази „Пчела“ илустрован орган за рационално пчеларство, година III. уређује: Драгутин Поповић, издаје: књижарница В. Валожића у Београду. „Пчела“ стаје за годину 3 фор. Претплату треба слати из Аустро-Угарске, Босне, Херцеговине и Црне Горе једино књижарници Браће Јовановића у Панчеву. — Уредништво ово препоручује својима читаоцима, како држање овога листа, на коме најбољи српски пчелари с ове и с оне стране Саве и Дунава раде, тако и пчеларство, као врло пробитачно узгредно занимање за сваког народног учитеља.

(„*Записки учителя.*“) Између различитих педагогијских часописа руских особиту пажњу нашу заслужују: „Записки учителя, педагогически научни и семейный журналъ“ који у Москви излази, и то у месечним свезкама сваког месеца (осим Јуниа и Јулија) на 100 страница. Годишња је цена ван Русије 5 рубаља. Садржај овог часописа за 1884. годину веома је богат и поучан. Ми овај ваљани часопис препоручујемо за држање учитељским друштвима, читаоницама и имућнијим Србима, који руски читају. Предплата се шаље на атресу редакције „Записки учителя“ Москва, Арбатъ, д. Каринской.

(*Писаљке*). За обичне писаљке, којима пишу деца у школи на таблицама дознаје се, да у њиховим бојама била, модра, зелена, жута, црвена, има отрова, сичана, и било је случајева да су деца држећи писаљку у устима, зло пролазила. Зато се данас закрањују голе писаљке, него се иште, да су до резнице замотане артијом, или у дрвеној љуски као и плајвази дрвени.

(*Беседа у Сомбору.*) Српско певачко друштво у Сомбору давало је 6. Априла сјајну беседу, која се састојала из два дела. Први духовни део састављен је из следећих предмета: 1. Тропар: „Яко апостолов „единонравнія“ сложио г. Ј. К. Борјановић, које мешовити лик. 2. Говор

у славу св. славјанских просветитеља, од Мите Поповића песника. 3. „Херувика“ од Бортјанскога, поје мушки лик. 4. „Песма пригодница“ приказао М. Поповић. 5. „Господи услыши молитву мою“ поје мушки лик. Други световни део беседе састојао се из најлепших песама по композицији Дра Јована Пачу-а, од којих је неке он сам свирао на хармонијуму уз пратњу на гласовиру, а неке је певало честито сомборско певачко друштво.

НОВЕ КЊИГЕ.

Уредништву овом достављене су на приказ ове књиге:

„Knjižnica za učitelje, roditelje, uzgojitelje i sve prijatelje pučkoga uzgoja, izdaje uz pripomoć više zagrebačkih učitelja M. Zugšvert 1884. Praktična uputa kod obuke u računstvu za I. razred. (Broj od 1—10).“ Zagreb, knjigotiskara C. Albrechta. — Цена 30 нов. а за приправнике 25 новчића. Књига ова може служити као ваљано упутство за прву наставу у рачуну.

„*Општи земљопис* за најстарије разреде основних школа са обзиром на аустро-угарску монархију, саставио Јован Благојевић учитељ српске више девојачке школе сомборске. Друго поправљено и знатно проширено издање. У Сомбору, издање књижаре Мил. Каракашевића. Цена 36 новч.

„*Међународица*, писма приче и слике из живота у Србији, написао М. Ђ. Милићевић. У Београду 1885.“

„*Вардар*, календар за просту годину 1885, која има 365 дни. Во Беч. Цена 1. грош. Календар је овај за маћедонске србе, писан од чести тамошњим наречајем.

„*Из живота светих угодника Божијих.*“ Свеска I. У Н.-Саду, штампарија А. Пајевића. Цена 60 нв.

„*Пловидрад прича Жил-Вермова*“ превео Бранко Мушицки, у Новом Саду издање штампарије А. Пајевића. цена 60 нов.

„*Историја о прекрасном Јосифу* у стиховимо од Милована Видаковића, четврто издање поправљено по данашњем новом правопису. Издање књижаре браће Поповића у Н. Саду 1885. Цена 20 новчића.“

„*Горски Вијенац*“ сачинио Петар Петровић Његуш, са сликом прослављеног писатеља. Издање књижаре браће Поповића у Н. Саду 1885. Цена 50 новчића.

„*Српски Свет*“ удесио Пет. М. Никетић учитељ, са шест слика и једном колорисаном картом српских земаља. Друго поправљено издање. Београд 1885. Добити се може у књижари В. Валожића у Београду. Цена је 1 динар и 50 пара у српском новцу.

НЕКРОЛОГ.

Павле Кречаревић најстарији редовни професор на сремско-карловачкој српској великој гимназији преселио се у вечност 13. Марта о. г. у 64. години живота а 32-ој години професорске службе. Покојник је ро-

ђен у Сент-Андреји, свршио је права и богословију пре покрета од 1848. и положио је за младости адвокатски а по том и професорски испит. За време свог многогодишњег службовања имао је више стотина ученика, који сада у разним крајевима роду, цркви и отачаству као образовани људи у различитим службама служе. Нека је вечна успомена овом многогодишњем трудбенику на пољу народне просвете!

Јелисавета Катанићева даровита и лепо образована млада српкиња родом из Митровице, која је 1882—3 године вишу девојачку школу у Новом Саду са отличним успехом, а 1883—4. први приправнички разред у Сомбору с најбољим успехом свршила, али због слабог здравља и ради опорављења и опснажења свог по савету лекарском морала за неко време школу оставити, — преселила се у вечност у цвету младости своје у седамнајстој својој години 9. Марта о. г. у кући својега деде по матери господара Ђорђа Поповића трговца у Бечину. Бог јој дао у рају насеље!

Михаил Томашевић приправник првог разреда у српској учитељској школи сомборској преселио се у вечност 25. Марта ове год. у Великој Кикинди у 22 ој години млађаног живота свог код својих родитеља, куда је по дозволи управитељевој пред ускршње празнике ради опорављења свог отишао био. Покојник је био доброга срдца, примерног владања и врло прилежан младић а имао је особиту вољу к звању учитељском.

Душан Марковић отлични приправник првог разреда у Сомбору, који је због грудне болести морао још пред Божић школу оставити и зарад лечења и домаће неге кући својој вратити се, преминуо је 9. Марта у Јарковцу.

Нека им Господ подари вечни покој, и нека утеши ожалошћене родитеље!

☛ *Славне црквене обштине, којима сам за школу њихову, у смислу в. наредбе школскога Савета послао подпуне бројеве „Школ. Листа“ за 1884. годину, учтиво умољавам, да ми за исте 1 ф. 50 н. накнадно пошљу, а све оне обштине, којима ове године „Шк. Л.“ шаљем, нека изволе уз то још и овогодишњу предплату од 1 ф. 50 н.; свега дакле 3 форинта а. вр. што скорије путем поштанске упутнице мени доставити.*

Прва два броја „Школ. Листа“ не могу се више добити. Ко би желио од броја 3. до краја ове године „Школ. Лист“ држати, нека изволи за тих десет бројева 1 ф. 20 н. (приправници и богослови половину од тога, дакле 60 новчића) послати и свој наслов на поштанској упутници означити.

У Сомбору, 9. Априла 1885

Ник. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школског Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору, 10. Маја 1885. Год. XVII.

ШКОЛА И ВИД ДЕЧИЈИ.

Сада се већ зна, да свака школа више-мање уди виду дечијем, и да вид све слабији излази, што ко дуже школу полази. Мерењем дознало се, да и у најзгоднијим сеоским школама буде по 1—2% деце кратковиде, у варошкима буде их до 6%, у нижим разредима средњих школа, гимназија и реалака до 20%, а у вишим разредима и преко 60%.

Ово зависи поглавито од видности у школи, а ово од различних околности школске собе. Најјаче је ово слабљење вида у оним собама, у којима нема згодних ни довољно удешених прозора, и у собама при земљи па у тесној улици, и међу високим кућама, које пречe приступ сунцу. Нема сумње, да су овом много криви учитељи, који при првом писању дечијем немарно гледе децу да преко више сагну главу, али је поглавита кривица на соби: јер што је мање видно, то морају деца да принесу очи ближе артији по којој пишу, па кад то сваки дан чине, а оно се кроз дуже време као укалупе очи на ону близину, и тим умахну и изађу слабог вида и кратковиде.

Да би се злу овом доскочило иште се поглавито следујуће: Да су школске собе потпуно видне, и само да не упиру сунчани зраци деци у очи ни у књиге и артије. А да би се тачно знало кад је то подпуно видно, имају данас за мерење одређене писменске таблице са више различних величина писмена, па чим се одређена писмена јасно не виде, одмах се престане са оним радом школским, за који треба јаче видности, као писање, цртање, писмени рачун, вез, шав, па макар по распореду часова баш то било на реду, и предузимље се следујући по распореду рад, а да се онај надокнади у видњијем часу.

За то се даље иште: да се пише, црта и друго таково ради од 9—10 сати, с тога, што је тада видније него пре тога, а очи у деце још нису уморене гледањем, ни леђа седењем, те могу још и леђа да се држе усправо, да не падају груди на трбух, које јако пречи дисање и уди здрављу а смета и писању.

С тога се даље иште: да се школски предмети тако распореде на часове, да се никако очи не напрежу по два часа једно за другим писањем, цртањем, писменим рачуном, читањем

и др., ни зими први час с јутра и последњи по подне. Још се иште: да се неда деци ни код куће таки рад, који мори очи као што су предпоменути радови, ни у тамној соби, ни седећи, ни ходајући на сунчаном месту, особито испод дрвета где трепће лист и сен, или дрхће књига у руци као возајући се на коли, а још горе је то радити у сумраку или при слабом осветленју.

Даље се иште: да су у школским књигама слова покрупнија: најмање 1·75 мм. висока и 0·25 мм. дебела, а врсте у књизи да нису дуже од 10 цм. и да немају више од по 60 писмена; и иште се, да су слична писмена тако направљена, особито у танким потезима, да се јасно разазнају н пр.: **и** и **и**, **е** и **е**, па то и на дуварским таблама и мапама.

Поглавито се иште, да је писаћи материјал удесан: за то, да се обичне црне камените и плехане таблице избаце из школе, јер уде виду, и на место њих да се узму нове беле таблице, или да се уче деца одмах с почетка писати на артији плајвазом новим машинским, којем не треба резања. Исто тако да се избаце из школе све оне артије за писање цртање, рачун, које имају бојадисане плаве ил црвене тачке и особито унакрсне линије, ал и црних линија да је што мање; а артија да је чисто бела ил тек да се опажа да је жућкаста, и никако да се не сијају ни артије, ни таблице, ни табле да неби бацале присена; мастило да је црно, а ни пошто црвено, и пера да су витка; па артија да стоји косо, и писање да је покрупније, и што су деца млађа или слабија вида, та да седе на видљивијем месту.

Уз то да се строго пази на децу, да ни у школи ни код куће не седе погнуто при писању, цртању, везу и т. д., него да седе сасвим управо, да су им при седењу леђа до горе наслоњена тако, као да би јастуком била углављена; књига или артија да стоји за целу дужину руке даље од очију, а на полици 45° косине, и полица та да је 3—4 цм. виша од лакта при спуштенима уза се рукама; обе руке да су наслоњене на ту полицу до близу лаката, и лева да држи књигу, ал не оно, што се чита ил преписује; табани да су целом дужи наслоњени на даску табаницу; а предњи руб седала, било клупе ил столице, да за 4—5 цм. подилази под горњу полицу. Само тако се може сасвим усправо седити. Ради усправог седења треба да има свака школа неколико справица, које држе децу при писању усправо, да се не могу сагнути. На 50—60 деце доста је 5—6 справица а ове су јефтине.

Најпосле се иште: да се при сваком том раду, писању, цртању, везу и т. д. и код куће као и у школи на часке одмара; и да је што мање тих радова, где се мора на близу гледати, и да их је особито код најмлађе деце најмање; и да се што чешће вежбају очи у гледању надалеко; и да се и у свему осталом чува здравље што боље може, а очи да се тако негују, да би могле и у незгодним околностима што више рада издржати.

У погледу оних озго поменутих таблица за мерење видности школе као и снаге вида у деце, има их различних. Данас се држе Јегерове и Снелове да су најбоље. По овима треба да је у школи и на најдаљем од прозора месту толико видно, да може дете здрава вида читати писмена бр. 1. Таблице ове могу да начине учитељи и сами по тој прегледалици; ал најбоље је мерило здраво око само, од којег се иште, да на 30 цм. далеко чита најситнија писмена у школским књигама. Мерење ово предузима се од 9—11 часа пре подне и то на 6 метара далеко од прозора.

Мерењем овим дознало се, да сеоска деца боље виде него варошка, и планинци боље виде него они из равнице.

Данас се иште од учитеља, да бар два пут у години премере снагу вида у деце, па не само да према томе сву децу која јаче почну слабити видом преместе на место видније, и да мање наваљују на њих оним радовима којима се очи јаче напрежу; него да то одмах саопште и родитељима, да би и ови код куће чували дете, да оним радовима не квари вида и већма, а поглавито и зато, да би за рана потражили и лекарска савета и помоћи, док није овај најскупоценији дар, вид, сасвим остао ухахнут.

ШТА СЕ ИМА РАДИТИ ДА НАМ ШКОЛЕ БОЉЕ НАПРЕДУЈУ.

(Продужење из броја 2.)

Уз наставу у матерњем језику учитељ има брижљиво упућивати своје ученике у основима граматике српске, употребљујући при том строго развијајући наставни начин а клонећи се сваких научних одредаба и правила за учење на памет. Деца не требају никакве књиге за учење граматике, него нека их учитељ у говору упознаје са простим реченицама, па нека такове реченице за углед напише на табли, а ученике нека упути, да погађају, о коме се у реченици дотичној говори, и шта се изриче. Упознавши децу са реченицом простом и њеним саставним деловима, учитељ нека очигледно научи децу познавати и разликовати најнуждније речи, које показују имена људи и ствари, и њихове радње, и речи којима се означава какве су ствари. — Затим се мало помало просте реченице разширују са предметом, означењем, и околностима места, времена, начина узрока, а уз то се уче познавати и употребљавати и остале врсте речи, као и мењање глагола и распознавање падежа код именица и придева. У обште ваљало би да учитељи наши много већу бригу полажу одсада на наставу у граматици, и на употребљење разумног и најновијег начина у језикословној настави.

Учитељ нашега времена мора исто тако својски и неуморно настојавати, да наставу у рачуну предузима са својим ученицима у свима разредима постепено и развијајућим начином уз

употребленье учила у нижим разредима, као што су коцке, прутићи, рачунаљке особито руска и борне-ова, и рачунске таблице, међу којима су најважније песталоцијева и питагорина. У старијим пак разредима највише ваља настојавати око тога, да се ученици са уобичајеним новцем и мерама упознају, и да умеју самостално, смислено и точно рачуне, у животу практичном потребне, израђивати.

Да би се земаљском закону колико је могуће одговорило, а и захтевима грађанског живота за доста учинило, мора се у српским школама у тројединој краљевини учити још читање и писање српско или хрватско с латиницом, а у угарској мора се учити и мађарски разумевати, говорити, писати и читати; па пошто је то са великим тегобама скопчано, особито у местима, где се мађарски слабо говори, то држим, да би се учење немачког читања и писања из српских школа у угарској, или сасвим изоставити, или само на најстарији разред неких варошких школа ограничити морало.

Са тих истих тешкоћа, које проузрокује деци српској учење мађарског језика, мора се и настава у реалијама, у пртању и у геометрији у нашим школама очигледно и уз читанке предавати и особито у школама са једним учитељем веома ограничити. У обште клонити се ваља сваког претоваривања, и разликовати ваља при настави главне и важне ствари од побочних успоредних и таквих, које се и доцније могу научити, ако је само добра основа у народној школи положена.

Ово што до сада у кратко споменусмо, сачињава језгру наставничкога рада учитељевог у народној школи, и у колико се све ово тачно, савестно и методички ради, у толико се само може школа у обзиру на наставу ваљаном и напредном назвати.

Но да би и правог унутарњег напредка у школи било, нуждно је још, да учитељи највише старања полажу око доброг васпитања младежи, не само наставом и науком, него и добрим школским редом и заптом, употребљујући при овоме, што је више могуће, блага средства: савете, поуке, опомене, а клонећи се сваког суровог према деци поступања и оштрих телесних казни, са којих могу доћи и нехотице у омразу са дечијим родитељима, а често и у друге неприлике пасти. Више непосредног надзора око деце, у школи, при одморима, игри и у цркви; и више заузимања око васпитања њиховог и наставе, па ће све мање требати школских каштига!

Стари наши учитељи велику су бригу полагали око тога, да на своје ученике пазе, и да их пристојности и благом обичају у школи, у цркви, на дому и на улици привикавају. О томе је писао мудри Доситеј своју „Христоитију.“ О томе су писали: Теодор Јанковић Миријевски и некадашњи заслужени учитељ пештански Косма Јосић, „Правила благопристојности.“

То смо ми старији људи за својега детињства пре четрдесет и педесет година у српским школама под насловом: „Руководство к благопристојности“ писали и на памет учили, и по тим се правилима точно владати морали.

На слободно се и без увеличања рећи може, да су се деца школска у оно време пристојно и лепо владала. — Зар неби то могло и сада бити?

Доиста би желити било, да се и у садашњој школи нашој на правила пристојности и на благи обичај својски пази, као што је то и наредбама високог школског савета прописано, и у читанци за трећи разред јасно изложено. Народни учитељи треба да за једну од првих својих дужности сматрају омиљење благога обичаја међу децом, и да својски и неуморно настоје: да им се ученици добрим владањем у школи и у цркви, у игри и у говору, на улици, особито кад у реду у школу у цркву и из школе иду, и на дому родитељском одликују од оне деце што у школу пеиду; да родитељима, свештеницима, учитељима и старешинама отдају поштовање, а међусобом да се пазе као браћа и сестре, те да тако одрасту на радост својих родитеља а на дику школе и учитеља свога. Особито је нуждно да млади наши учитељи чувају децу школску од псовке и употребљења гадних речи, — које су се на жалост сада међу децом и људма јако уобичајиле, — и од пушења, које све већма маха отима код данашње мушке младежи наше, па већ и код саме школске деце.

(Свршиће се.)

ДЕЦА КАД ИЗ ШКОЛЕ ИЗИЂУ.

Нема ваљда учитеља, који би пустио ђаке своје из школе, а да их не би испратио овим стереотипним речима: „Мирно идите путем! Свакога смерно поздравите! Код куће слушајте своје старије!“ Па ипак шта се збива на улицама после школе? Ваља само поћи за децом кад иду из школе, па ће се видети, колико је њих послушало учитељеве речи. На једном крају исповрзао се бој, те настала вриска и писка; на другом крају јурч улицом мноштво ђака и подигли читав урнебес за каквим „верглашем,“ медведаром или пијаним човеком. Ако је пао снег, овде се једна поворка груда; тамо се неки малиша прућио, раширивши руке по снегу, те „прави чоека“ и тако даље. Људи се чуде толикој вици и довикују деци: „Зар вас тако учи учитељ?!“ Нису ретки случајеви, да повелики ђак прође мимо стара човека, па му не ће капе да скине, не ће да му се уклони с пута или избаци пред њим какву ружну реч Доста пута то даде повода те когод рекне: „Зар си то у школи научио?!“ Дакле учитеља и школу криве обично људи, ако се ученици изван школе не владају по закону и наредбама учитељевим, које учитељ толиком живошћу сваком приликом наглашава

и понавља. Па да ли учитељ и школа тај прекор заиста заслужују, и како би се дечије владање на улици дало поправити?

Учитељ, који у школи упућује ученике своје карактерним сликама из св. писма, примерима из дечијег живота и из читаначких чланака на све оно, што је школи задатак као заводу за васпитавање, — учинио је своју дужност. Он може бити задовољан ако види, да су му ђаци пажљиви, побожни, марљиви, учтиви и ако у школи вољно врше његове заповести. Али он не може и не сме бити равнодушан према владању њихову ни онда, по што пређу преко прага школског или кад иду од куће у школу. Разуме се само собом, да садашњи учитељ не може бити оно, што је у Римљана био педагог: роба (роб), који је водио децу у школу и из школе, и пазио на њих, да им се што на путу не догоди Дужност такога педагога примили су на се, као што је природно, дечији родитељи са свом домаћом чељади Учитељ пак дужан је својски потпомагати их, да се потпуне врши закон, који говори о владању ученика изван школе. То може бити овако. Родитељи знају у колико се сахата почиње и свршава настава, знају и то, за које време дете њихово може доћи из школе кући; не дође ли на време, они ће га питати, где је било, и ако је оно узрок, што није раније дошло, родитељи нек на послетку, употребе дисциплинарна средства, која учитељ не сме употребити ни онда, кад му се ваља бранити од посве рђава детета, као што се недавно збило у Цислајтанији, где је неки ђак ујео учитеља за прст, кад га је овај хтео да извуче из скамије и по што је учитељ ђака за то ћушнио, на тужбу родитељску, учитеља је казнила власт, што је употребио телесну казну. Где ђаке такога кова родитељи узимљу у заштиту противу учитеља и где они овога последњега још и на суд потежу, место да су му захвални, што им жели дете да поправи — ту не може бити ни говора о моралном васпитању, нити се ту може одржати морална важност учитељева. Само потпомажући школу у њезином послу моћи ће родитељи очекивати од учитеља, да очисти рђу и опачину с детиње душе и да га спреми за врсна грађанина у потоњем животу његову. Оцеви и матере и сваки онај, који очекује, да сама школа ради око моралног васпитања дечијег, врло су неправични и желе оно, што је немогуће; они не треба да смећу с ума, да школа није само завод за васпитавање, него и завод за учење. Родитељској кући остаје много више времена за васпитавање својега порода по школи; јер деца проведу седам пута више времена код куће него у школи с учитељем. С тога се због преступа дечијих изван школе неосновано коре учитељи. Сваки одрастан члан нашега друштва ваља да сматра дужношћу својом исправљати дете, које би, отишавши испред ока учитељева, понашало се непристојно и противно законима школским. Ми се, истина, можемо похвалити данас многим напретцима културним, али, што

се тиче моралног напретка у опште и на по се у подмладку нашем, рекли бисмо, да назадујемо све то више и да нас примери из повеснице старинских народа у многоме застиђују. Бацимо само поглед на листове јелинске повеснице, па ћемо видети с коликом су озбиљношћу у њих старији потпомагали васпитаване омладине свуда и на сваком месту. За то се међу њима и могло догодити, да је неки Шпартанац у друштву рекао, да он не би седео тамо, где не би имао прилике, да коме старијем своје место уступи. Камо лепе среће, кад би наши родитељи и деца им у томе примеру нашли поуке!

Вл. Красић.

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКОГ НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА од 30. Марта 1885.

(Свршетак.)

Поводом тим, што је местни одбор у Сентомашу прошле године Е. Шк. Одбор Бачки молио, да се учитељи који служе од пре 1871. године неприморавају ићи на течај мађарског језика, пошто их закон на то не веже; иште исти одбор упутство, како се има у будуће поступати, кад кр. државни школски надзорници позивају учитеље на тај курс. Пошто се из прикључене изјаве краљевског школског надзорништва бачбодрошког у овом погледу високопреосвештеном госп. епископу бачком саопштене јасно види, да исто надзорништво није учитеље приморавало на полазак горњега курса, него је само саопштило да би желити било, да они поменуту прилику употребе за учење мађарског језика; то молба сентомашког школског одбора налази решење у овој изјави државног школ. надзорништва.

Е. Шк. Одбор Бачки није могао до сада извештај о стању школа за 1883—4. годину поднети, пошто се многе црквене општине нису позиву истог одбора досада одазвале. Поново имају се пожурити Е. Школ. Одбори и дотични епархијски референти, да потраживане извештаје о стању вероисповедних школа за 1883—4. као и десетогодишњи преглед школскога стања што скорије поднети не пропусте.

У спору врањевачких учитеља ради награде при сахрањивању, решено је, да се прво решење Е. Шк. О. Темишварског потврди и по томе наређено, да учитељ старијега разреда прима награду, пошто његови ученици при пратњи појањем учествују, и пошто њему у дужност спада, да децу за појање у цркви и за облачење приуготовљава и појањем дечијим управља.

Е. Ш. О. Темишварски подноси поново списе тичуће се истраге противу М. Ж. уч. у Срб. Ч. као и пресуду, којим се исти због тешких преступа на губитак места осуђује, са изјавом да је пресуда дотичном учитељу међутим публикована и доставља уток, који је овај у своју обрану уложио. Пошто је ствар ова поново у претрес узета, школски савет решио је, да се казна губитка места за овај мах замени са најстрожијим укором, који се реченом учитељу за преступе његове издати има

с тим, да ако се он не буде у будуће поправио, то ће првом приликом из службе учитељске одпуштен бити.

Пренис записника Е. Ш. О. Будимског узима се на знање.

Такође на знање се узима извештај управе учитељске школе сомборске о владању и успеху ученика и на посе народних стипендиста за прво полугодиште ове школске године.

Преко управе учитељске школе горњокарловачке поднешена молба Јована Поповића бившег ученика првог разреда гимназије сарајевске, ради ступања у исту учитељску школу не прима се, пошто проситељ нема прописаних за примање наука. Саобштено од исте управе иступање Андрије Дрњаковића из завода, узима се на знање; накнадно достављене истом управом сведочбе приправника Андрије Драгутиновића и приправнице Емилије Арловљеве нађене су за уредне, а примање Милана Попића у други разред тамошње учитељске школе неодобрава се, пошто је исти прошле године први разред приправнички у Сомборској учитељској школи са слабим успехом учио и неуредно се владао.

Е. Ш. Одбор у Темишвару доставља основно писмо и нацрт уредбе за општеполезно заведеније супруга Кузмана и Ане Рацковића из Вел. Кикинде. По гласу тестамента свога покојни Кузман Рацковић оставио је 60.000 ф. на завод за васпитање девојчица српских православне вере, са изјавом, да извршитељ опоруке његове г. адвокат Максим Лудајић има по савести својој статут за горепоменуто заведеније саставити, што је овај и учинио, изложивши опширан нацрт уредбе за вероисповедну српску вишу девојачку школу, која би се по образцу постојећих српских виших девојачких школа у Великој-Кикинди под горенаведеним именом из завкладе Рацковићеве основати имала, и стајала би под непосредним надзором патроната од свештенства и црквене општине велико-кикиндске изабранога, а под највишом српском православном школском власти.

Школски Савет проучивши по предлогу г. главног школског референта горњи статут и нацрт за уређење општеполезног заведенија Рацковићевог, враћа га преко Е. Ш. Одбора темишварског извршитељу опоруке Рацковићеве г. М. Лудајићу с упутством, да нов краћи и опредељенији статут и нацрт што скорије сготови и одобрења ради овамо поднесе.

Српска црквена општина у Панчеву уз квалификациону таблицу проситеља на упражњено учитељско место у вишој дев. школи тамошњој, подноси записнике о избору Ђорђа Бекића за учитеља исте школе.

На образложени предлог г. главног школског референта, да се избор овај непотврди и да се нов избор одреди, стави г. Светислав Касапиновић члан Школског Савета против предлог, да се избор Ђ. Бекића потврди. По дугом саветовању приступи се гласању и већином гласова усвојен буде предлог г. главног школског референта.

Г. Јован Поповић управитељ више девојачке школе у Панчеву подноси оставку на управи, пошто је то место са великим трудом и одговорношћу скопчано и пошто је он са многим часовима школским обтерећен. Оставка се ова засада неприма и поменути г. управитељ упућује се, да до краја ове школске године и до попуњења упражњеног професорског места управу завода води.

На поновљену молбу госпође Персиде удове Стојичића, матере покојног Стевана Стојичића бившег наставника више девојачке школе панчевачке, да јој се у накнаду укопних и других трошкова даде тромесечна посмртнина од плате покојникове, поново се препоручује вис. Саборском одбору, да ову са доказима снабдевену и праведну молбу уважити изволи.

На молбу местног школског одбора у Сомбору, решено је да се Јовану Благојевићу учитељу више девојачке школе сомборске изда декрет.

Предузет је и утврђен прорачун просветни за 1885. годину, из којега се види, да се на све просветне потребе народа нашег из клирикалног фонда троши ове године около 60.000 форинти.

Усљед утока Е. П. учитеља у М. против решења Е. Ш. О. Темишварског, којим се он без своје кривице и против своје воље премешта са свога места, решено је, да се обустави извршење дотичне наредбе у погледу на попуњење упражњеног места учитељице у Меленцима, и да се поново изиште сви овопредметни списи од Е. Ш. О. темишварског.

На поновљену молбу неколико српских становника у Печки, да се уклони тамошњи привремени учитељ Л. Р. који на саблазан народа служи, упућује се Е. Ш. О. темишварски, да стечај на учитељско место у Печки отвори и по извршеном избору исто место с намештањем оспособљеног српског учитеља стално попунити има.

ИЗВЕШТАЈ

о раду поджупанијске учитељске скупштине вировитичке.

(Свршетак.)

Известитељ Шестак напомиње, да ће заговарати науковну основу онакову, какова и јест, само ће нешто у читанкама преместити, јер кад би поједине предмете морао образлагати, то би се веома отегло; с тога вели да су сви предмети, који су науковном основом зајамчени, оправдани. Он прелази одмах на читање резолуција и специјалну расправу; а по окончању исте буду следеће резолуције примљене:

I „Сви науковном основом установљени за школе са три учитеља предмети имају се придржати, те се ниједан испустити несмије, а да се васпитно обучни циљ народне школе не промаши.“

II Градиво науковних основа прописаних наредбом од 24. коловоза 1875. бр. 2949. непреобтерећује школску младеж.“

III „Да се ипак градиво, што у основи, што у читанкама лакше обрадити узмогне, ваља га ради лагљега прегледа и сватљивости по могућности стегнути, нуждно додати, дотично преметнути из нижега у виши разред.

а) Словница. Разреди глагола у III. разреду испадају. Замена времена и начина из читанке за IV. разред одлуком учитељске скупштине кр. поджупаније вировитичке од г. 1882 нека се испусте.

б) Рачунство, писмено рачунање са простима сломцима нека се из IV. разреда испусти.

ц) Земљопис. Земљописна математична штива: 54. 57. 58. III. читанке нека се употребе уз 58. штиво IV. читанке.

д) Повест. I Штиво 94 III читанке има се спојити са 61. 63. 64. 68 69. 70. штивом IV читанке у два штива, међу која ће се по хронологији 66. штиво (IV. чит.) уврстити.

II. 60 штиво IV. чит. нека се спомене у 55. штиву исте читанке.

III. Штива 75. 76. 77. 78. IV. читанке, која говоре о домаћем уставу, праву и дужности грађана, нека се сходно стегну и прекроје према сватљивости школске младежи.

е) Природопис. Градиво за III. читанку (животињство нека се приреди овако: 102 штиво: Пас (његове рођаке само споменути); 104 штиво: Ласица и твор; 105. штиво: Крт и јеж; 108 штиво: Миш и зец; 113. штиво: Коњ (његове рођаке само споменута); 111. штиво: Овца (споменути све двопапкаре); 115 штиво: Кокош и кокошар (споменути све корисне домаће птице и грабилице); 124. штиво: Жаба. — „Хрушт жижак“ ово се штиво има уврстити. — 114. штиво: остаје као завршетак уз опетовање проученога градива. — Изпустити би се имала штива: 101. 103. 107. 109 114. 116. 118. 119. 121. 125. 126. 127 128 129. 131. 132. 133. (неспомената штива остају). Билинство остаје непромењено.

Градиво за IV. читанку нека се приреди овако: Животињство 80. штиво: Домаћа мачка место „Лава“, који се сњом само присподобити има уз напоменак осталих мачака; 81. штиво: Јелен место „Соба“, соб се има са јеленом присподобити; 82. штиво. Говеда место „Деве“, а дева нека се са говеди присподоби; 83. штиво: „Свиња“ место „Слона“, а слон нека се са свињом присподоби; 84. штиво: „Кит и делфин“ (заједно у једно штиво); 86. и 87. штиво остаје; 89. штиво: „Гуштер,“ уз присподобу са крокодилом; 90. штиво: „Змије“, остане, само се имају добро разликовати отровнице од неотр вница; 91. Под насловом „Рибе.“ Нека се спомену домаће и морске рибе; 95. „Свилена буба.“ Овде се спомену гусенице и важнији лептири. 98. „Преглед животињства.“ Има се наново уврстити те спојити са садањим насловом 98. штива

Одпала би штива: 85. 88. 91. 92. 93 94 96. (98. старо).

Билинство, остаје. Рудство. 110. штиво: „Креда“, нека се споји са 153 штивом III. читанке „Вапненац.“ Остало све остаје.

ф) Физика III. разреда остаје непромењена. Физика IV. разреда 123. и 124. штиво спојити у једно; 125 126 и 131. остаје. Изпуштају се штива: 119. 129. 130. Сви остали предмети основом означени остају нетакнути, а у читанка неспоменута штива имају се придржати.

За тим на говорницу ступи г. Тома Лукачевић да извешћује за школе на којима раде четири учитеља. — За генералну расправу отвори се ово: Ја сам заговарао увек основу а браним и сада; у својој расправи предложио сам мале преинаке, метно сам спрегу помоћнијех глагола у словницу II разреда, из словнице IV резреда испустио бих: замену времена и начина, те многостручно састављење изреке.“ Нека би штива скратио а нека испустио. Но док су први известитељи толико поизпуштали и променили, одустајем ја од предлагања, да се и даље што из читанака брише.

По том се прешло на специјалну расправу, те известитељ прочита редом резолуције, од којих по довршеној дебати буду следеће примљене:

I. „Садања науковна основа непреобтерећује својим садржајем школску младеж, само ваља учитељу учевно градиво методички удесити према сватљивости ђенаца.“ — II. „На страни 290. читанке за IV. разред нека се испусти тумачење многоструко састављених израка.“ — III. „Замена времена и начина на страни 302. 303 и 340. има посве отпасти.“

Овим би решено питање, које је по високој кр. зем. влади скупштинама на расправу задано; и потом изабере скупштина чланове за поджупанијски школски одбор, у евентуалну земаљску скупштину и у одбор за приређење питања и програма за идућу поджупанијску учитељску скупштину.

После тога спомену г. надзорник обште мане што их је пригодом прегледања школа опазио, стављајућ сваком учитељу на душу свето звање његово, те позва сваког да савестно, ревно и тачно своје дужности у сваком погледу врши.

За овим се прешло на практична предавања, те је најприје г. Васа Доић предавао о пчеларству. Предавање је било очигледно, при ком се предаватељ са 4 узорка (модела) Берзонових кошница са покретним сађем служио, и са једним пуним и једним празним оквиријем и стакалцем чиста меда. Предавање је скупштину особито задовољило и многи чланови честиташе г. Доићу, дочим један изговори следеће: „Ја налазим особито задовољство у лепому предавању а још веће у раду г. Доића. коме ја често присуствујем. Његовим поступком могу се деца за кратко време о умном пчеларству доста обучити. Желио би, да се сва браћа учитељи у г. Доића угледају, неби ли рационално пчеларство у народу разграпали, које би му без великог труда и трошка лепу корист носило. Дао Бог, да се уреде већ једном школски воћњаци, на ће се и пчелињаци у њима држати моћи. Примам са признањем и хвалом предавање, кличућ г. Васи Доићу Бог да га поживи!“

Затим устаде г. председник и рече: „Г. Доић развио нам је живом речи и зорно умно пчеларство, што побуђује вољу на пчеларење. Ово предавање је од велике важности а можда и користи. Нека ниједан учитељ не жали трошка оваке кошнице себи набавити, јер му неће од штете бити; имати ће материјалну корист, коју му је и висока влада допитала; а од ове још већу моралну, коју сваки етичан човек већма него прву штује. Лепо је кад се обштана са својим учитељем хвали и поноси, а још по њега лепше, кад се иста свог учитеља угодно сећа, те кад је с његова деловања плодоносна постала. Пчеларство у почетку кошта, ал се исплати набрзо. Који неби могао трошка сам сноћи, нека се уљудним начином обштина обрати за набаву пчелињака, и уверен сам, да ће онај учитељ, који је у обштини обљубљен и уважен, бити задовољен. На сврштетку ми је рећи, да је г. Доић показао, да је пријатељ пчеларства, те да му је предавање хвале вредно.“

На последку ступи на позив г. председника г. Пессерл да предаје о воћарству, који је такођер предавање лепо развио, те му скупштина са „хвала“ признаде.

Практично предавање Михалића ради недостатка времена, није се могло саслушати.

Затим закључи г. председник овогодишње скупштинско заседање са врућом жељом, да се и до године срећно, здраво и задовољно опет састанемо. Скупштина захваљујући на његову неуморну раду кликну: „Живио на корист народне просвете!"

У Добровићу дне 7. новембера 1884. *О. Зјалић,*
скупштински перовођа.

✝

СОФИЈА ЧОНИЋКА рођ. МИЈИЋЕВА,

добротворка приправничке младежи.

Добра ова старица, — установитељка задушбине, о којој је у бр. 16. „Школ. Л." од прошле године споменуто, — преселила се у вечност у недељу 28. Априла у Сомбору у 80-ој години живота свог.

Она је за вечити спомен свога јединца из првога брака Станка Пелагића бившег изврстног ученика будимске реалке, који је у Сомбору пре 24 године преминуо, оставила 3000 форинти као стипендијску закладу за питомце српске учитељске школе сомборске. По њеном казивању покојни Станко Пелагић пред смрт своју рекао је матери, да би желио цело имање своје оставити на оснивање закладе за подпору српала ђака; но како је он малољетан умро, и није могао имањем располагати; то је оно припало породици Пелагића. Али добра мати Станкова решила се да последњу жељу свог јединца ипак испуни, те је све, што је имала свога, жртвовала цркви, школи и народу српском. По савету свога духовника бившег проте сомборског, а садањег преосвештеног епископа темишварског Георгија Бранковића, установила је она горепомену стипендијску закладу за мушке питомце српске учитељске школе сомборске, који се отликују примерним владањем и врло добрим успехом у наукама а особито у црквеном појању. Осим тога је она 500 ф. оставила цркви сомборској, као закладу за држање службе Божије и парастоса за душу и спомен сина јој Станка на дан смрти његове 6. Октобра сваке године. Обе су закладе грунтовнички прибележене на земљу овде у Сомбору, која је сада имовина г. А. Којовића учитеља брестовачког.

У понедељник 29. Априла уз свечани спровод, при коме су учествовали сви приправници и приправнице са својима професорима, родбина покојничина и многи прост народ, сахрањена је ова редка добротворка приправничке младежи на сомборском успенском гробљу поврај јединца свога. После свршеног укопног обреда је управитељ српске учитељске школе сомборске над гробом покојничиним изговорио неколико речи у спомен и похвалу врле и родољубиве покојнице и њеног рано преминулог сина Станка, којих ће имена остати вечито записана у споменици српске учитељске школе сомборске.

Дај Боже, да пример ове просте српкиње послужи за углед имућним члановима народа нашег, на нека од имања свог прилажу на подпору сиромашних питомаца српских верисповедних учитељских школа, који се за службу цркви, школи и народу свом спремају!

Такове задушбине су нама данашњим даном, и најнуждније, и по напредак народни најкористније.

Нека је дакле слава покојним добротворима народним Станку Пелагићу и његовој мајци Софији Чонића!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Број српских вероисповедних школа и учитеља*) Као што из поузданог извора дознајемо у обсегу карловачке митрополије има сада 237 српских вероисповедних школа са 321 учитеља, од ових има у архидијецези 15 школа и 27 учитеља; у бачкој дијецези 74 школе и 109 учитеља; у пакрачкој се налазе само 2 вероисповедне школе са толико учитеља, у горњокарловачкој има такође само неколико вероисповедних школа; напротив у темишварској и у будимској дијецези сва су српске школе вероисповедне. Јамачно ће још толико и више српских школа бити у Срему, Славонији и бившој Угарској и Хрватској граници, које су услед тамошњих школских прилика покомунаљене.

(*Пример за подражавање.*) Из Арада нам јављају, да је тамошња српска црквена општина купила од текелијног фонда две куће покојнога Саве Текелије, једну велику покрај цркве, у којој је славни Меценат српски живио, и другу мању. Те две куће носе годишње 5000 форинти дохотка, и кад се куповна цена исплати, онда ће се сав чист приход употребљавати на плаћање свештеника и учитеља православних српских вероисповедних школа у Араду.

(*Испити за учитељску службу у грађанским и вишим девојачким школама у Хрватској*) држаће се у Загребу $^{10}/_{22}$. Јунија о. г. Кандидати, који желе такав испит полагати имају поднети биљеговану пријавницу председништву испитног повереника (у кр. реалци загребачкој) до $^{3}/_{15}$. Јунија. Тој пријавници има бити приложена: 1. Изјава из које скупине предмета кандидат жели испит положити; 2. Опис живота и начин образовања кандидатовог; 3.) Сведочба о способљењу за учитељску службу у народној школи или сведочба о свршеној с добрим успехом великој гимназији или великој реалци; 4 Кандидати способљени за учитељску службу у народним школама имају доказати, да су најмање једну годину на јавној школи службовали или се иначе учитељском струком бавили, а 5. Кандидати са гимназија или реалака имају поднети сведочбу о физичком здрављу издану од лечника, који је у јавној служби и сведочбу прнарандије о практичном течају.

(*Српска црквена општина у Г. Карловцу*) слави 9. Маја о. г. стогодишњицу храма св. отца Николаја. Том приликом после службе Божије иде литија из цркве у школу, где се отвара „спомен плоча“ Симе Скелића главног оснивача српске школе у Карловцу и чита се именик црквених и школских добротвора са благословом црквеним. За тим је слава у народном збору а у вече беседа.

(*Именовања.*) Г. Аркадије Вуковић бивши учитељ у Панчеву именован је за учитеља у Томашевцу. Наместни учитељ у Новом-Селу Мирослав Остојић именован је за привр. учитеља у истом месту.

Др. Никола Ј. Петровић секретар у министарству просвете у Србији именован је референтом за основну наставу у истом министарству.

Константин Дражић учитељски кандидат постављен је за привременог учитеља у Првонеку у врањском округу; госпођица Милева Краљевачка свршена приправница постављена је за заступницу учитеља у Бежанима у округу пожаревачком.

(*Двадесет шеста свеобшта немачка учитељска скупштина*) држаће се ове године после Духова, $^{14}/_{26}$. $^{15}/_{27}$. и $^{16}/_{28}$. Маја, у Дармштадту.

(*Православна Академија у Черновицу.*) Ученици православног богословског факултета на свеучилишту у Черновицу основали су друштво ради неговања црквене књижевности, краснорјечија и пјенија, и ради оживљења, одржања и утврђења православне свести у Буковини, где туђинске верске пропаганде узнемирују савест румунског и русинског побожног народа. Друштво то зове се „Православна Академија“ и стоји под покровитељством преосвештеног митрополита Силвестра.

РАЗНО.

(*Општа земаљска изложба у Будапешти*) отворена је са највећом свечаношћу 20. Априла (2. Маја). Његово височанство престолонаследник Рудолф као покровитељ изложбе ове дочекао је и топлим речима поздравио свог најпресветлијег отца Његово Величанство цара и апостолског краља нашег Франца Јосифа I., који је благоволио у присутству чланова царскога дома, црквених великодостојника, државних великоја и небројнога народа, лично отворити ову изложбу, која јасно сведочанство даје о великом напредку у свима струкама радиности и просвете, што је у отачаству нашем у најновије време постигнут. Следећега дана провео је Његово Величанство премилостиви краљ пуних шест часова на изложби, том приликом удостоивши својега посматрања и школску изложбу, а особито изложбу будапештанске учитељске и учитељичке школе, од којих се последња ручним женским радом дично отликовала. Његово Величаство краљ је том приликом изјавио своје највисше задовољство о напредку школства, о ком се по изложеним радовима школске младежи подпуно осведочити милост имао.

(*Справе за гимнастику*). Најбоље справе за гимнастику до скора су донашане из иноземства, јер наши фабрикати нису се могли мерити с онима ни лепотом израде ни јачином а ни јевтиноћом; ал предпрошле године заузео се први од аустроугарских професора гимнастике Prof. R. Kellner zu Bielitz in Schlesien, те сад прави онде под његовим надзором справе ове фабрика једна тако изврсно, да сад нема бољих справа ни у иноземству, а уз то су ове и много јевтиније.

(*У Новом Салу*) изилази на немачком језику школски часопис под насловом „Neue ungarische Schulzeitung“, уређује га г. Петар Грасл професор и управитељ тамошње трговачке школе уз сурадњу знатних педагога. Лист овај изилази једанпут на недељу и стоји 1 форинту на четврт године. Предплата се шаље уреднику у Нови-Сад уз поштанску упутницу. Ми овај вољани часопис немачки препоручујемо српским учитељима, који немачки читају.

НЕКРОЛОГ.

Књаз Александар Карађорђевић, бивши владалац Србије, преселио се у вечност 21. Априла о. г. у 79-ој години живота свог у Темишвару.

Тело покојниково пренешено је свечано у среду 24. Априла у 9 часова ујутро из стана књежевог у Јосифовом предграђу у саборну цркву градску, где је тога дана пре подне заупокојна св. литургија а после подне опело држано. Затим су смртни остатци покојникови пренешени жељезницом у Беч и сахрањени у породичној гробници на гробљу св. Марка. Покојни син јуначког Карађорђа оставио је 38 хиљада форинти на васпитање и образовање младих Србаља, сетивши се у завештању свом свију земаља у којима Срби живе.

Књегиница Марија, кћи Њ. Височанства црногорскога књаза Николе, преминула је у 16 години живота свог у Петрограду, где се у вишем васпитном заводу такозваном манастиру Смолни васпитавала. Кад је тело покојничино испраћено на жељезничку станицу ради преноса на Цетиње, сам цар руски и царица лично су указали последњу почаст при спроводу млађане књагиње црногорске.

Софија Мештеровића рођена **Гајићева** верна љуба г. Николе Љ. Мештеровића управитеља српске православне школе у Мостару и учитељица Мостарска преселила се у вечност на Ђурђев дан ове године у наручју својих милих родитеља у 23. години млађаног живота свог. Врла покојница рођена је у Ср. Карловци 1862. Свршила је вишу девојачку школу у Сомбору 1876. с отличним, а учитељску школу у Сомбору 1879. такође са отличним успехом, била је најприљежнија, најточнија, најбистрија и најпримернија међу својим саученицама и за цело време свога овде учења ни једанпут није изостала ни од школе ни од цркве. Учитељски испит положила је у Јунију 1879. у Сомбору сјајно, особито се отликујући у педагогијским наукама, у српском и црквено-славенском језику, у рачуну, хармонијском појању и свирци на гласовиру и у практичном учитељском раду. Служила је више година као отлична учитељица у Шиду и учествовала је похвално у узор предавању на жупанијским учитељским скупштинама у Вуковару. После удаје пресели се са мужем својим у Мостар, где је са највећим пожртвовањем развијала делателност на пољу васпитања и образовања млађаних кћери јуначке Херцеговине. Вечан јој био спомен у школи српској!

Славко Мороквашић, отлични ученик трговачке школе у Златноме Прагу, у сљед повреде при гимнастичком вештбању, после кратког боловања од плућне болести преминуо је у Сомбору, у наручју свога родитеља г. Васе Мороквашића трговца у 18-ој години живота свог и сарањен је 28. Априла уз велико саучешће грађанства и младежи Сомборске.

НОВЕ КЊИГЕ.

За приказ добили смо ове књиге:

„Из живота светих угодника Божијих. Свеска I. и свеска II. у Н. Саду, штампарија А. Пајевића 1885." Између 11. карактеристичних слика из живота светих угодника, што су у првој свесци ове књиге особито су

занимљиви и поучни животописи св. Јована Кућника, св. Ксенофонта и његове породице, из живота задиданих младића Ефеских, св. Евстатија, Петра царинара, св. Климента римског и Филарета милостивога. У другој свесци су слике из живота: Василија Великог, преподобног Макарија, св. апостола словенских Кирила и Методија, Едеских испов'едника, Пимена великога, Стевана новога и Јована Дамаскина. — Језик је у овој књизи леп и чист. Цена је свакој свесци 60 новчића.

„Никола Милетић народни добротвор написао А. Н. М. са сликом. Задар, 1885. печатња Виталијани и Јанковић."

„Русија на истоку, хисторичка црта од Венијамина Калаја. Превод с мађарског оригинала. У Н. Саду, штампарија А. Пајевића 1885." Цена 70 новчића

„Приповетке Ивана С. Тургењева с руског превео Бранко В. Константиновић. (Садржај: Малинова вода. Убојица. Хамлет.) Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 50 нов.

„Стрелац, драмски спев у 5 чинова написао Фр. Халм превео Јов. Грчић. У Н. Саду трошком књижаре браће Поповића. (Други наслов: Зборник позоришних дела свеска 17.) Цена 50 нв.

„Јогуница. Роман у два дела, написао Жорж Оне превео Бранко Мушицки. I. део. У Н. Саду, издање штампарије А. Пајевића."

„Беседа у спомен Дру Милану Ђорђевићу у свечаној седници књижевног одељења Матице Српске о св. Сави 1885. год. говорио професор Светозар Савковић. У Н. Саду, штампарија Дра Св. Милетића 1885."

„Смрт пречогорско-брдскога Митрополита Висариона Љубише, оплакао Д. Миковић. Сплет, штампарија Рушо и Марић, 1885."

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Траже се два учитеља за српску вероисповедну школу у Брчкоме. Један за мушку децу у I. и II. разреду, а друга за мушку децу у III. и IV. разреду. Плата је 600 фор. и у име стана и огрева 120 фор. Учитељи су дужни уз све остале предмете и црквеном појању децу брижљиво учити и у цркви сваке недеље и празника на сваком богослужењу појати. Просителји имају молбенице са нуждним документима најдаље до конца Јунија православном српском црквеношколском Одбору у Брчкоме (Brčka u Bosni) поднети.

— Тражи се учитељица на православној српској девојачкој школи у Задру. Плата је 480 фор. Просителке морају бити српкиње православне и документом доказати да имају право грађанства аустријског (у цислитави) и да су за учитељице у тој половини државе аустријске способбљене или да су државном школском влашћу од тог испита ослобођене. Молбенице с документима имају се поднети православ. српској црквеној обштини у Задар (Zara u Dalmaciji) најдаље до 15. Септембера.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

За награду. Стигли су чланци: „Како се може деци омилити полазак школе"; „Какав је савестан учитељ" и „Које су мане домаћег васпитања." У идућем броју почеће ови чланци излазити.

Г. Ч. П. у Ј. Не могу Вам послати 1. и 2. број. Бројеве 3. и 4. одправно сам вам а ево сада изволите и број 5. примити. Цена је до краја године 1 ф. 20 новч.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору, 10. Јуна 1885. Год. XVII.

О МЕРЕЊУ СЛУХА У ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ.

Силна деца пате од слабости слуха. Ово се зна тек од скора. Па сад је уведено и мереље слуха у школске деце, и ради се овако:

Најпре се испита свако дете или родитељи му, није ли од пре патило од ушију, било да су му уши зујале за дуго, или и болеле и цуриле, и није ли одлежало коју јачу болест, богиње, мрасе, шарлах, гушобољу (дивтерију), ил другу врућичину, и то се запише свакоме у његов лист. Ту се обично нађе да је преко $^1/_3$ деце патило од ушију или од поменутих болести, од којих свака више мање умахне и слух.

За тим се прегледају сваком детету оба ува и то окренуто и управљено сунцу, да се боље и дубље види унутра, и пази се, да није које уво загушено машћу и нечистоћом, и тек онда се предузима мереље слуха, које се свршује овако:

Дете се стави у један крај школе и окрене се учитељу једним увом, а учитељ с другога краја школе и то најпре с 25 метара даљине, па све по 1 м. ближе шапуће му најпре по коју реч после и изреку, а ту реч и изреку има дете одмах на глас да искаже. После се то исто учини и с другим увом. Ту се нађе, да деца здрава слуха чују осредње шапутање на 20 и 25 м. кад је онде тишина. Ал таке деце је врло мало, него и на удаљењу од 25—15 м. нађе се још врло много, које слабо чује, ма да се свако отимље и чисто упиње да боље чује, и ту се обично зачуди и дете и родитељи му, кад се тим увере, да слабо чује.

Најобичнији је узрок што деца не чују, изузевши горе поменуте болести, нагомилана маст и прашина, од којих се начини као чеп у уву; ал има их и с проваљеним увом, у којих је очупана или гнојењем прогрижена она бела кожица у дну ува.

Овим мереньима дознало се: да сеоска деца боље чују него варошка; а од варошке боље чују она из бољих кућа. Даље се дознало и овде као и код мерења вида, да и слух бива у деце све слабији, што дуже полазе школу. А најглавније што се овим дознало ово је: да много дете, за које родитељи и учитељи држе да је непажљиво, непослушно, није непажљиво нити је непослушно, него је слаба слуха, — не чује, што му се казује, па не може оно ни да схвати ни да запамти.

Зато се има свако непажљиво дете најпре прегледати како стоји са слухом, па које год се нађе, да је слабог слуха, да се одмах премести напред ближе учитељевом столу, да би боље чути могло.

За то, што су врло многа деца слаба слуха, иште се од сваког учитеља, да сваког течаја сву децу прегледа, како стоје са слухом, па према томе не само да поступа сам с њиме, него да то саопшти и родитељима дечијим, да би и они код куће боље пазили на то дете и поступали с њим према томе дефекту, а не викали на њ, ни грдили, ни тукли дете, које није криво, и чему су можда више сами криви него дете.

Овде има још да се примети, да се многом детету овом за час помогне, ако слабо чује од неопера ушију, чим му се и једно и друго уво опере млаком не хладном водом тако, да се онај чеп масти и блата очисти; ако ли се овим не помогне, оно ваља упутити родитеље, да у вешта лекара потраже савета и помоћи што раније, док није зло укоренило се и слух детету остао сасвим умахнут, па онда му не треба веће несреће.

КАКАВ ЈЕ САВЕСТАН УЧИТЕЉ?

— За награду. —

Мото: „Учитељ је душа школи.“

Повестница наставе сведочи, да су у новије доба изискивања према народној школи знатно порасла. Овоме не треба ни најмање да се чудимо, кад узмемо у обзир, колики је огроман напредак учињен на пољу науке и знаности у опште. Овај преображај није могао оставити не додирнуту и народну школу. А то се види отуда, што се данас много више тражи од народне школе, него што се пре тражило.

У колико је школа напред коракнула, повукла је она за собом и учитеља. Овај није могао остати на оном ступњу про-

свете, на ком су стајали кад год наши стари „маћистори“ него се морао и он према захтевима модерне школе образовати.

Данас се с правом иште од учитеља стручне и светске образованости, јер од необразованог и нестручног учитеља, не да се ни замислити добра школа. Отуда је и потекла она изрека: „Да је ваљан учитељ душа школи.“

Може народ приносити највеће материјалне жртве на своју школу, да ова буде узорна како споља тако и изнутра, да је с училима богато снабдевена, да деца уредно у школу долазе, — све то неће подићи школу, ако у њој нема стручно образованог и савестног учитеља, јер овај може највише припомоћи, да школа одговори своме задатку.

Савестан учитељ! Та реч врло много значи, и благо ономе учитељу, који њен значај појми и изврши!

Какав је дакле савестан учитељ?

Рад српског народног учитеља грана се у два правца. Он је васпатач и наставник. То су душа и тело; једно се од другог неда одвојити.

Савестан ће учитељ гледати, да поверену децу у оба правца однегује и упути. Он ће се трудити, да помогне усадити у душу детињу основе умствене и нравствене образованости, коју ће доцније требати као члан породице, општине, цркве, народа и као грађанин државе. Зато велимо помогне усадити, пошто главни део тога рада припада дечијим родитељима. Образујући дечији карактер назиће учитељ, да му деца буду здрава и крепка, срце ће им требати припитомити и оплеменити.

Савестан ће се учитељ паштити да зна и разуме све оно што хоће у школи да предаје — Та се способност додуше набавља у припремним и учитељским школама, али развити и у њој подпуно усавршити може се само у животу. Кад је младић у приправничком заводу, онда је тек на површини васпиташтва, до дубљине ће доћи само неуморним трудом и студијом.

У школи набављено знање подобно је костуру, који у животу треба месом наслагати; — то је само саће, — а меда треба у животу накупити. По томе савестан учитељ мора пре свега бити прљежан. Савестан ће се учитељ бавити читањем ваљаних дела, и из ових примити и усвојити оно што ваља и идентификовати ће то са својом природом и школом. Са прљежношћу ће и слабији учитељ боље напредовати од онога, који се и сувише узда у своју способност и у своју даровитост.

Савестан је учитељ побожан, јер му је задатак да своје питомце и религиозно васпита, а то може учинити само религиозно образован учитељ. Побожан ће учитељ бранити своју веру и чувати је од свију спољашњих нападаја, а стараће се, да свагда остане на путу побожности. Цицерон је рекао: „Никада није било великог мужа, а да у њему није било чуство побожности.“

Савестан учитељ треба да је безпрекорног морала.

Ова кратка али значајна реч, основ је благостању, како народног, тако и појединог васпитања. У ком је народу чист морал, ту влада срећа и задовољство.

Пример се лепи за децу и то пре хрђав него добар. За то ће савестан учитељ бити пример моралног владања; он ће и у својој породици светлити као узорит пример. Он ће своју децу васпитати, да могу служити за узор и углед другој деци. Породица савестног учитеља, биће у месту огледало морала, домаћег васпитања, чистоте и породичног живота.

Савестан ће учитељ дубоко да осети важност свога позива. Он ће га да поштује и љуби достојном љубављу. Учитељ не сме бити никад а особито у школи суров и непристојан. Међу децом је свагда весео, нежан, а то ће добротворно да дјејствује на детињу душу. Тиме ће му се деца поверити и биће послушна и неће им бити дуго време док школа траје. Таком се учитељу деца љубављу и поверењем приближују, пазе му на сваку реч и труде се, да га у сваком погледу задовоље. Нежна љупкост има привлачну снагу, а суровост и неотесаност свагда одбија.

Савестан ће учитељ бити свагда трезвен. Он ће свагда да зна шта чини. Или учио, или хвалио, или исправљао, или карао — увек ће бити себи досљедан и праведан.

Код савестног учитеља има и пуно поштења. Учитељ као поштен човек, свагда ће поштовати и друге људе, јер само на тај начин може тражити да и њега други штују и уважавају.

Савестан ће се учитељ паштити, да се и сам поучава читајући ваљане стручне књиге, примајући из ових за себе оно, што му се види као потребно. Нарочито ће се старати да стече што више знања: из науке вере, матерњег језика, психологије и логике, из науке о васпитању (педагогије), математике, повестнице народне и светске, и природних наука. Навађајући изрично ове предмете нисмо имали на уму, да друге науке

треба сасвим препебрегнути; то не, — али смо оним побројанима дали прво и најважније место.

Савестан учитељ неће ограничити своју радњу само на школу, него ће у доколним часовима да поучава и одрасле. Ваљан ће учитељ држати у својој општини општекорисна предавања, у којима ће народ поучавати, како да рационално обделава своју земљу, као што то данас чине напреднији народи; будиће у народу љубав према другим корисним радњама, које уз мали труд доносе богату награду. Тако ће ширити по народу воћарство, позивати их да негују свиларство, пчеларство и друге привредне корисне радње.

Савестан ће учитељ по могућству изкорењивати хрђаве обичаје, који се у народу налазе, доказујући зле последице истих, и позиваће људе да се држе лепих својих народних обичаја, које само наш народ има. За тај посао има ваљан учитељ довољно прилике, само се мора чувати као живе ватре свију неморалних и других неупутних говора и дела.

Савестан ће учитељ — ако је зналац — подизати у својој општини певачке дружине; скупљајући омладину у једно коло моћи ће лепом песмом оплеменити њихова срца и од њих врло лако створити ваљане чланове и чланице своме народу.

Само с таким учитељем може народ очекивати од школе, да ће се попети на ону висину, на којој по својој важности треба да се налази, и са које ће да пушта благотворне зраке на цео народ коме припада.

ГИМНАСТИЧКЕ ИГРЕ.

Од кад се зна, да се јако уназади телесно развиће деце седењем у школи, осим што оним покваренним ваздухом школа јако науди здрављу деце и учитеља; а овамо се зна, да гимнастика на пољу, на слободном ваздуху у нешто поправи оно, што седење поквари: од то доба је наређена гимнастика као редован и обавезан предмет и за основну школу, и сваки је учитељ дужан да вежба децу и у гимнастици исто као и у ма којем другом прописаном предмету, другче није учитељ.

То прописује и наша школска уредба од г. 1872. у § 18., 12., и угарска државна уредба од г. 1868. у § 55., и хрватска земаљска уредба од г. 1874., и опет се ово још и данас и код нас као и код њих држи за ствар нову, те има још много школа, где се за ово и не зна.

С тога се ово данас вија свуда са свом строгости и пште се, да се има одмах завести свуда где још није заведено и стављају се учитељи под најтежу одговорност, ако би и даље занемарили ову по здравље деце и развиће тела ствар најважнију, а школски надзорници имају приликом визитација пазити и у својим извештајима изложити код сваке школе да л учитељи вежбају децу у гимнастици и да ли тачно раде то.

ШТА СЕ ИМА РАДИТИ ДА НАМ ШКОЛЕ БОЉЕ НАПРЕДУЈУ.

(Свршетак.)

Рећи ће може бити многи од велепоштованих читалаца овога листа: „Та нема учитеља, који би деци допуштао и повлађивао, да гадне речи говоре, да пуше и друге непристојности чине, ал то ипак бива; јер деца чују и виде од старијих, често и од самих својих родитеља, па неможе томе свему сам учитељ на супрот стати, особито сада, кад се забрањује употребљење свију оштријих казни у школи!“

Признајем, да зли примери данашњег поквареног друштва много сметају повољном успеху учитељевих савета, али се ипак тај шкодљиви спољни уплив добрим школским васпитањем знатно може ослабити, и баш зато држим да је необходно нуждно, да учитељи у свему ономе, што је добро и ваљано, деци и народу добрим примером предходе, и да се у животу свом неповоде за уобичајеним манама господе и простака, него да се клоне од свега, што није лепо и пристојно, и са чиме би деци и народу рђав пример дати могли. С тога је баш код нас особито нуждно, да сваки учитељ буде господар над собом и над својим страстима; да у школи и у животу само лепе и пристојне речи говори и добра узорита дела твори, а да се чува гадних речи и сваке псовке, изсмевања светиње, непристојних израза, пушења барем код школе и код цркве, као и картања на новце у кафанама и гостионицама, и других ове врсте безполезних занимања, која ако и нису баш можда са свим неморална, али се са озбиљним звањем учитељевим никако не слажу и учитељу као васпитатељу младежи недоликују; јер у опреци стоје са наставом, а деци и простом народу на саблазан служе.

Особито би желити било, да и пречастни свештеници наши све своје свете дужности с вољом и одушевљењем и ради среће

и спасенија свог народа точно и са самопрегоревањем одправљају; да народ у цркви и по домовима уче и примерним животом својим да потврђују очигледно истинитост својих поука; да буду једном речи прави духовни отци и савестни душобрижници поверенот им народа; притом да српску школу, као највернију савезницу свете православне цркве наше, љубе и почитују; да учитеља као свога сатрудника и друга у наставничком и у црквеном послу сматрају и да важност његову пред народом подижу а не обарају. Учитељи опет треба да од своје стране достојно поштовање отдају свештеницима, као служитељима олтара Божијега, учитељима и духовним отцима целог народа.

Без узајамног поштовања између свештеника и учитеља, без уже свезе и заједнице између школе и цркве, нема за нас среће ни обстанка, а у љубавној заједници и у узајамном поштовању између свештеника и учитеља и у заједничком раду њиховом око образовања, просвећења и усрећења народног, за известно ћемо постићи прави и свестрани напредак и лепшу будућност многострадалног народа нашег.

После свега овога још нешто морам при свршетку овога чланка споменути.

Дисциплинарна правила, која је највиша наша школска власт за српске вероисповедне учитеље под 26. Августа 1876. бр. $^{198}/_{168}$ издала, и у којима се у кратко излажу дужности српског народног учитеља у школи, у цркви и у животу, кад би се свуда свесрдно и савестно од стране народних учитеља извршивала, доиста би се онда добар ред у свакој школи нашој брзо одомаћио, а народни учитељи би се сачували од многих непријатељстава, и делајући у кругу свом савестно и верно, а клонећи се туђих послова, поживили би мирно, срећно и спокојно, уживајући љубав и поштовање народа, и што је најглавније, васпитавали би ученике своје подпуно и достојно, не само наставом и заптом, него и добрим примером својим, који баш највише вреди!

Нису доиста та правила ни најмања стега за ваљане учитеље, него су само блага предохрана за оне, који не би хтели од своје воље да буду ваљани, па се морају ипак на та прописана правила обзирати, и дужности својој точно одговарати; јер местна школска власт позвана је, да им другчије чинити не допушта, него онако, како је законом прописано, и како благо школе и васпитање младежи школске од њих захтева.

Истина, да се све ово, што сам овде рекао, по себи разуме и да то сачињава језгру дужности сваког правог српског учитеља; али са обзиром на неприлике, које се на жалост у српским комуналним и вероисповедним школама на неки мести у новије време појављују, држим, да ми се, као многогодишњем раденику на пољу васпитања и образовања младежи српске, не може за зло примити, што сам из чисте љубави према школи нашој и према правом напредку народа српског, желио са овим редцима обратити пажњу нашег учитељства и местних школских власти на оно, што нам ваља пре свега радити, да нам школе у правом смислу ваљане и напредне буду!

Један стари учитељ.

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ УМА.

Написао: Младен Ворђошки свештеник.

Љубав родитељска својој деци је природан и јак нагон. Родитељи врло радо своју срећу за срећу своје деце жртвују, и више за њу, него за себе живе. Па ако је тако, то се онда морамо чудити онима погрешкама, које при васпитању дечијем чине. Узрок томе не треба у оскудици љубави и нежности тражити, него више у несавршеном појму, које о васпитању деце имају. Та се дужност обично на то ограничава: да се неки механични послови изуче; да се дечији ум са множином речи, које она неразумеју оптерећава, да се од сурових преступа, одвраћају; да јој се неке криве представе о раду, забави и добиту дружевног живота представљају; и да се она за добро газдовање насљеђеног имања обучавају. Родитељи не штеде труда да оно код деце умноже, што држе да је за децу најбоље. Зар онда да се ненадамо да ће они то још на користнији начин чинити, када до правих представа о изображењу дечијем дођу? То ме је баш одважило у више расправа показати, шта се за изображење дечије изискује и како при томе поступати ваља. Оно се највише у томе састоји, да се њин ум и њино срце изобрази, да се приведу најлепшима добродјетелима и верозакону и да одатле општа правила изведу.

Сада ћу се само на прво ограничити т. ј. на изображење дечијег ума у опште.

Ум или дух дечији изобразити зове се деци праву представу о предметима или стварима дати, и њу на размишљење и пресуду која је на истини основана привикнути. Човек може са својим умом, како оно што се у њему збива, тако и оно што се спољашње дешава себи представити. Кад он о својствима тих ствари расуђује и њи једну са другом веже или раздељује, или једну са другом сравњује, долази до неких нових представа, које се могу у недоглед умножити. Али човечија природа није тако удешена, да он оне ствари или предмете, које познати жели, онако себи представи као што су збиља, или да се он у пресуди коју над њима изриче, или у сравњењу које са њима чини, или у саглаша-

ваљу и несаглашавању које међу њима спази, преварити неможе. Он може све предмете који га окружавају, са више или само са једне, са боље или горе, са користније или шкодљивије стране себи представити; он може ствари које се ни најмање једна с другом неслажу заједно скончати или спојити, а друге које тврда веза спаја својевољно растаставити; он може какав предмет за основ другога држати, који на њега нема баш никаква уплива; и што мање он снагу свога ума упражњава, што небрежљивије и безбрижније њу употребљује, с тим чешће мора он такове погрешке у мишљењу, пресуди и закључку чинити. Дакле много од тога зависи, да ли деца имају у оно време, када почињу те снаге употребљивати, кога поузданог учитеља, који би њу не само од странпутица одвраћао, и ако би заишли опет натраг доводио, него који би њу правој задаћи и цели човечијој упућивао. Дечији се ум мора на разним предметима упражњавати и то тако, да она мало по мало до таке готовости дођу, да оно што знати желе сама испитују и пресуђују, право од лажног лако разликују и при испиту и пресуђивању увек најкраћи и најсигурнији пут узму. При томе нетреба децу само у некима правилима мишљења поучавати, него њу при свакој прилици опоминьати ваља на пажњу, да ли и зашто су она право или погрешно мислила или судила. То бива зато, да би се деца временом могла из свог сопственог искуства научити препоне, које њу у раду задржавају, и добитке, који њој тај рад олакшавају, познати.

Ово је врло у опште узето, зато ћу сада пажњу више на поједине делове тога предмета управити, да би се боље схватио. Предмет, о коме хоћу да говорим, није лак; јер и најбољи прописи нису у стању све тешкоће, које се при томе покажу одклонити, и практика је у томе предузећу најспособнији учитељ. Ми треба да увек пред очима имамо ова општа правила.

Дечију радозналост нетреба уђуткивати. Она по себи није никаква погрешка, него је управо јак нагон и добро средство да деца разумна и мудра постану. Када се радознала деца ћутању присиљавају, или јој се пребацује да су због тога непристојна и да каштигу заслужују, — таковом је поступку обично узрок незнање или гордост, или лењост. Наравно да се деца морају пристојности учити, а особено да се онда пристојна показују, када се у друштву стране особе налазе, које пису за љубав њину, него родитељску дошле. Родитељи би и учитељи најлепшу прилику за поучење пропустили, када би од деце изискивали, да она само неми слушаоци буду. Они несмеју никада на дечија питања одговарати са малозначећим: јесте или није, него увек тако, да би деца о ономе што знати желе добро поучена била. Ту прилику љубопитства треба употребити, те децу са питањима навести, да она сама одговор погоде. Ако су њима питања такова, да им родитељи или учитељи немогу на њих одговорити, то требају они, у место да се на то срде, да питајућима разјасне, да тај одговор знања изискује, која деца још немају и која ће она питања тек временом ако се трудила буду разумети; — али ни на који начин не треба јој одговор одбити. (Продужиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

у првом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље
изданог од вис. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

У првом разреду српских народних школа уче се ови предмети:

I. Прва настава у вери и у благонравности христијанској, и основи црквеног појања.

II. Српски језик и то: 1. Очигледна настава са вештбањем у мишљењу и правилном говору; 2. српско писање и први основи цртања; 3. српско читање; и 4. певање.

III. Основи рачуна.

Ученици су у школи сваки дан два часа пре и два часа после подне. Свега зими 19, а лети 20 седмичних часова.

Сваки дан учи се наука христијанска и појање у прва по часа пре подне, свега седмично $2^1/_2$ часа; рачун у друга по часа пре подне, седмично $2^1/_2$ часа. Остало време одређено је за очигледну наставу, писање, читање и певање, и то сваки школски дан пре подне по 1 час, седмично 5 часова, а после подне сваки школски дан по 2 часа, седмично 8 часова. Суботом после подне је понављање свега што се учи преко недеље.

Од 13 часова одређених за наставу у српском језику, припада очигледној настави сваки дан $^1/_4$ часа пре и $^1/_2$ часа после подне, то чини седмично $3^1/_2$ часа; сваки дан $^3/_4$ часа пре, и $1^1/_2$ часа после подне писању и читању, што износи: $9^3/_4$ часова. По себи се разуме, да се у школи са више разреда велики део овога времена обраћа на тихо вештбање у писању и читању, докле се учитељ са старијим разредима непосредно занимати мора. — Осим тога у лето сваке недеље по један час подељено у два получаса држе се гимнастичке игре; а преко целе године у недељне и празничне дане од $^1/_2 9$—10 часова баве се ова деца на каталогу заједно са ученицима другога разреда, где се вештбају у црквеном појању и понављају молитве и библијске повести.

I. Прва настава у вери и благонравности.

Овамо спада а) припрема за прву наставу у вери; б) прве библијске повести из старога и неке из новога завета, које су за ову малу децу прописане; в) најнужније молитвице; и г) основи црквеног појања.

Из овог предмета предузима се:

Првог школског месеца:

Посматрање предмета што су около нас и разговор о њима. Појам о Богу као створитељу свега што постоји. (Л. I.)

Разговори о матери и о отцу и о њиховој доброти и љубави према деци. (Л. II. и III.)

Мати и отац су наши родитељи; они су наши највећи добротвори. Родитеље ваља слушати, љубити и поштовати. (Л. IV.)

Певање шкале. Најкраће црквене песмице: „Господи помилуј; подај Господи; тебѣ Господи. Амин „И Духови твоєму. Слава тебѣ Господи, слава тебѣ.“

Другог месеца:

Родитеље наше дао нам је благи Бог.

Благи Бог је наш Отац небесни.

Бога се ваља сећати и поштовати га. Њему се ваља молити.

Најпростије и најобичније молитвице.

Највећа Божија Заповед за децу. (Види припрема за прву наставу у вери. (Л. V. и VI.)

Бог је један, а три су лица Божија. Прекрстити се. (Види прва настава у вери стр. 1. и 2.)

Из црквеног појања. Лакши прокимени: „Буди Господи милост твоја на нас (1. гл.); Појте Богу нашему (3.); Јако возвеличишася (4. гл.); Господ воцари ся (прокимен суботни на вечерњу).“

Трећег месеца учи се по приповедању учитељевом:

а) О створењу света. О првим људма. Блажено стање првих људи са поуком о души и телу. Рај и дрво живота. Заповед Божија првим људма. (Види: прва настава у вери стр. 4—8.)

б) Молитва Господња: „Отче наш“ по учитељевом предговорењу. Славенски текст у 8 лекција подељен, са разјашњењем на српском језику, научи се за три недеље а четврте се понавља.

в) Из црквеног појања учи се: „Хвалите име Господње. (1. стих.)“ „Буди име Господње благословено; и прокимени васкрсни: 5. 6. и 7. гласа.“

Четвртог месеца учи се:

а) Први грех и његове последице. Обећање избављења. — Повест о рођењу Господа нашега Исуса Христа. О мудрим звездарима и о бежању у Египат. (Прва настава у вери, стр. 8—11, и 13—19.)

б) Уз то, прве недеље учи се: „Богородице Дјево“; друге недеље: „Вси језици восплеците руками (прва 4 стиха); треће и четврте недеље: „Рождество твое Христе Боже наш (подељено у 4 лекције). Све ово разјасни се и учи се најпре напамет, затим се учи појати.

в) Уз појање црквених песама под б) понављају се и оне, што их деца за прва три месеца научише. (Види у истој књижици стр. 19. и 20.)

Петог месеца:

а) Понови се повест о мудрим звездарима, о бежању у Египат и о повратку у Назарет. Учи се о детињству Христовом и о крштењу Христовом.

б) Понављање молитве Господње и Архангелског цјеловања. Молитве: јутрења, пре и после обеда, текст славенски са разјашњењем на српски.

в) Понавља се појање, што се учило за прва четири месеца и додају се недељни прокимени 2. и 8. гласа.

Шестога месеца понавља се припрема за прву наставу у вери, што се за прва два месеца учила, и понављају се библијске приповедчице о створењу света и првим људма, уз то понавља се сваки дан молитва Господња, и остале молитве, пита се за значење сваког прошења и сваке речи.

Из црквеног појања учи се: „Святый Боже; Єлицы; Отца и Сина и св. Духа; Милост мира; И со духом твојим; Имами ко Господу.“

Седмог месеца:

Понавља се повест о првом греху, о кајању и обећању избављења.

Уз то се понавља: „Богородице Дѣво.“ Молитва јутрења, пре и после обеда са разумевањем, и упућују се деца како и кад ваља ове молитве употребљаватк.

За појање учи се: „Общее воскресеніе.“

Осмог месеца понављају се повести: О рођењу Христовом, о мудрим звездарима и о бежању у Египат и повратку у Назарет и у осам лекција учи се молитва пред спавањем у славенском тексту и са разјашњењем на српски.

Из црквеног појања: Понавља се „Общее воскресеніе“ и учи се даље: „Један свят; Благословен гријаљ; Се нынѣ благословите Господа“ (прокимен на вечерњу у очи понедељника).

Деветог месеца.

а) Понављају се повести о детињству и о крштењу Христовом и учи се повест „Како Исус Христос благосиља малу децу.“ (Види: прва настава у вери, стр. 29.)

б) Уче се напамет Божије заповеди (српски текст по књизи: Прва настава у вери стр. 13.).

Понавља се молитва пре спавања.

в) Из црквеног појања: Понављају се прокимени, Божићна песма, Богородице Дѣво и Рождество твое.

Десетог месеца понавља се све, што се учило за првих девет месеци из науке христијанске и из црквеног појања. (Продужиће се.)

АРОН ИЛИЈИЋ

народни учитељ.

— Цртица из живота ваљаног учитеља. —

Арон Илијић, негдашњи велезаслужени учитељ мартоношки родио се у Сомбору 1804. године на Сретење и ту је свршио народну и онда постојавшу приватну латинску граматикалну школу. Затим је 1818. и 1819. године изучио српску учитељску школу у Сомбору као отличан и најбољи ученик. Другови су му били између осталих: Адам Драгосављевић потоњи књижевник српски и учитељ Шидски, Константин Поповић и Павле Грегоровић негдашњи ваљани учитељи сентомашки; од којих је први у Марту 1849. на развалинама Србобрана погинуо. По свршетку школе као ваљано спремљен учитељ ступи Арон Илијић у учитељску службу у Ст. Футогу, где је две године служио; затим буде изабран за учитеља у Сегедину, где проведе пет година, и имамо међу познаницима неколико још живих његових сегединских ученика, који се и данас са великом хвалом сећају свог честитог учитеља. Напоследку буде изабран за учитеља Мартоношког, где је 30 година најточније и најсавестније послужио роду свом. — Он се особито трудио да ученике своје религиозно и морално изобрази. Његови су ученици данас најчеститији и најугледнији грађани у Мартоношу, а који су се даље учили, били су свуда понајвише отлични ђаци, и сада многи од њих као учитељи, званичници и примерни свештеници служе своме народу, благодарно сећајући се првог свог учитеља.

Често сам слушао од његових ученика много лепих речи у славу свог учитеља. Он је био прави чедољубива отац и брижљиви васпитатељ

поверене му младежи. Својим добрим примером и лепим саветима знао је он улити у срдца својих ученика поштовање према учитељу, према свештеницима и другим старешинама и старијим људма. И у цркви је дужности своје најточније одправљао, на децу пазио и особито их је достојно припремао за ступање к светоме причешћу саветујући, да се исправљају и морално усавршују, и читајући с њима побожно на каталогу канон и дивне молитве пре и после св. причешћа, по обичају старе Сомборске школе и по уставу цркве православне.

Као добар отац васпитао је он два честита сина, од којих старији Стеван био је отличан ђак и питомац Текелијин, а после неко време професор у гимназији новосадској, а млађи Лазар свршио је учитељску школу и био најпре ваљан учитељ а доцније судски званичник у Новом Саду.

Као родољубиви србин и честит грађанин служио је Арон Илијић својим владањем свима за образац. Он је био најпоузданији саветник у црквеној општини мартоношкој, одправљао је дуже времена дужност перовође и рачуновође а после и председника исте општине. Њему се у заслугу уписује оснивање српске читаонице у Мартоношу, којој је он много година ревностним председником био.

За његове многогодишње заслуге на пољу васпитања и народне наставе одликован је био 1871. г. од Његовог Величанства премилостивога цара и краља нашег Франца Јосифа I. сребрним крстом за заслуге, и уживајући у старости својој заслужену мировину умро је 1876. год. поштован и уважен не само у Мартоношу, него и у целој околини.

Једна велика мисао Арона учитеља, коју је писцу ових редака за живота поверљиво саопштио, заслужује да се у „Школском Листу“ као аманет његов саопшти. Приликом последњег свог бављења у Сомбору, изјавивши радост своју о тадашњем напредном стању учитељске школе наше речи ми он: „Господине, све је добро, што се приправничка младеж сада и теоретички и практички за живот и за рад у школи упућује и многе лепе науке учи, али није добро, што се младим свршеним приправницима од 18 година одмах поверава самостално држање школе. Нуждно би било, по моме мнењу, да они барем једну годину проведу као помоћници уз ваљаног каквог искусног старог учитеља; то би за њи била круна практичнога образовања, и онда би тек од наших приправника постајали честити практични учитељи, а овако често бива да најбољи ђаци постану слаби учитељи, који се у школи дуго времена незнају наћи, а поносећи се на своју диплому, неће да се уче и усавршују, него се мало по мало са свим побатале, и милији им је сваки други посао и забава него школа и рад у школи.“

Колико су благодарни ученици Арона Илијића свог честитог учитеља поштовали, види се одтуда, што су најизврснији између њих приредили и давали ове године трећи дан Духова десетогодишњи парастос у цркви мартоношкој за покој душе и вечити спомен свог незаборављеног учитеља Арона, као што нам о томе „Садашњост“ у бр. 22. јавља, из којега смо листа и ове цртице, у колико је нуждно било, црпили.

В.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Освећење школа. Сомборска српска црквена општина сазидала је у селишту Буковцу ново школско здање, које је у недељу 5. Маја у присуству многобројнога народа свечано освећено. Освећење је достојанствено извршио најпречастнији г. прота Љубомир Купусаревић уз саслужење свештеника г. Мл. Борђошког и ђакона г. Ј. Јовичића. После освећења говорио је у школи проповед о васпитању пречастни г. Младен Борђошки администратор парохије. Затим се ишло с литијом на жита. По повратку од туда, код великог крста у дворишту школском читано је Евангелије и држао је проповед о важности школе и о народној просвети частни г. Јован Јовичић катихета народних школа сомборских. У самој школи после отпуста говорио је Н. Ђ. Вукићевић управитељ свију сомборских школа о прошлости школе буковачке (основане 1816) и о важности њеној по буковачке становнике; и захваливши општини сомборској на њеном пожртвовању, са којим је ову нову школу сазидала, саветовао је људе, да шаљу децу у школу и да се држе своје свете православне вере, и да напредују у поштењу и у вредноћи. Напоследку је управитељ у присуству гостију из Сомбора држао с децом школском мали испит, а г. прота обдарио је најбоље ученике књижицама.

У недељу свију светих 19. Маја освећена је свечано школа у Радовићком селишту у присуству тамошњега народа којом је приликом врло поучну духовну беседу говорио најпречастнији г. протопресвитер Љ. Купусаревић и држан је годишњи испит у истој школи.

(*Испити о учитељској способности*). У учитељској школи Сомборској писмени испити о учитељској способности држани су 6. 7. и 8. Јунија, а устмени испити држаће се од 19. до 23. Јунија.

(*Испити у народним школама сомборским*) држаће се овим редом: У средсредним школама Јунија 11. пре подне у I. и 2. разреду мушком, а после подне у истим разредима женске школе. Јунија 12. пре подне у III. разреду мушком. Јунија 13. пре подне у IV. и V. разреду мушком, а после подне у III. и IV. разреду женском. — У предградским школама: на Видовдан 15. Јунија после подне у Селенчи, а у недељу 16. Јунија у јутру пре службе у Црвенци. — У нижој девојачкој школи држаће се испити у I. и II. разреду 17. Јунија, а у III. и IV. разреду 18. Јунија пре подне и после подне. Школска година у свима сомборским школама завршиће се „Благодарењем“ о Петрову дну.

РАЗНО.

(*Српски народни црквени сабор*) држаће се 1. Септембра ове године у Сремским Карловцима.

(*„Шематизам православне епархије далматинске за 1885. годину“*) доноси нам на челу исторички нацрт о прошлости православне цркве у Далмацији под управом пећких патријараха и филаделфијских епископа, и кратки преглед епископа далматинских од 1808. до данас. Затим долазе обичне ствари што шематизму припадају, из којих се види, да у истој епархији постоје 3 манастира, 71 црква, 5 протопресвитерата, 53 парохије, 3 капеланије. Свештеника монашког чина има 26, а мирског чина

51. Број душа православне вере 34,709 мушких; 32,019 женских, свега 66,728. Број катихумена т. ј. ученика у средњим и нижим школама који уче науку хришћанску износи 709. — Богословски завод установљен је 1832. а отворен је у Шибенику 1833. при епископу Јосифу Рајачићу; 184½ премештен је у Задар и 1869 подпуно је организован. Главни управитељ завода је сам високопреосвештени г. Епископ Стефан Кнежевић. У заводу делају два редовна професора и два суплента, учитељ појања и енологије. Течај богословски састоји се из 4 разреда и у њима је 15 слушатеља богословије. Ректор богословског семеништа је г. Никодим др. Милаш архимандрит; у семинару има 27 питомаца државних и два питомца земаљске владе у Сарајеву. Осим богословаца остали питомци семинара јесу ученици тамошње гимназије. Вероисповедних народних школа има 4 и то: девојачка школа у Задру, у којој се уче 22 девојчице и 11 мушких ученика; мушка школа закладе Бованове у Шибенику са 21 учеником, и женска школа закладе Ковачевића са 17 ученица, и на последку школа православне општине у Пероју (у Истрији) са 24 ученика.

(Поклон књижници српске учитељске школе Сомборске.) Г. Сава Поповић п. архивар жупаније бачке, за спомен свога покојног отца Илије Поповића негдашњег отличног учитеља српског, поклонио је књижници српске учитељске школе сомборске 40 комада разног садржаја књига понајвише на српском и црквенославенском језику, међу којима има и неколико библиографских редкости, на ком се дару реченом господину од стране управе поменутога завода са овим јавно благодари. У Сомбору, други дан Духова 1885. Н. Ъ. Вукићевић срб. учит. шк. сомб. управитељ.

НЕКРОЛОГ.

Марија Попова рођ. Станишићева учитељица умрла 16. Маја 1885. год.

И зачу се тужан звона звон са звоника светог храма карловскога — објављиваше, да је Творац за навек примио душу одгајену по Христовом закону. И угаси се живот драг, живот млађан али трудан, откину се цветак из дивнога венца српских учитељица, умрла је Марија Попова рођ. Станишићева у 27. години трудноге јој живота.

Умрла је телом да вечно живи у устима деце — хранитељица својих. У други оде свет, где вечна правда влада, где ј' награђен свако по заслузи својој. Душа јој се вину са земље на небо, Богу правде, Богу истиноме.

Земљи остави тело а успомен на науморни рад јој ученицама својима, роду и пријатељима и целој општини Карловској.

Сву своју снагу утроши она на васпитање поверене јој младежи, све док ју боља не свали у постељу, из које се не предиже.

„Још се само молим вишњем Богу,
Да пролеће доживети могу;
Па да цвећем оките ми гроба,
Кад умирем у млађано доба."

И дочека прамалеће и замиомири цвеће дивно, окити јој гроба млађани нараштај, ученице јој, и положи јој венац и остала свесна омладина у знак уважења и захвалности на трудном јој раду.

И старо и младо дође да испрати до вечне куће трудбеницу — учитељицу своју, последњу почаст указа јој цела општина.

Ученици и ученице карловске и суседног места Беодре пратише ју и последњег пута; допратисмо ју до цркве. Ту је после појања дивних

божанствених песама говорио вредни учитељ беодрански г. Андрија Поповић тужну беседу, опроштајни говор, који је сваког срца се такнуо.

После тога опет се запоја „Свјати Боже . . .“ доспемо до вечне јој куће. Ту је при последњем растанку говорио узорити учитељ карловски г. Љубомир Лотић. Говор му је био диван, пун нежности, пун туге а искићен дивним речима. Свачије је око засузило. Достојан говор колегиници му.

Учитељску школу свршила је покојница у Сомбору 1877. год. Беше и тамо вредна ученица, а особито се одликовала знањем мађарског језика. После је изабрана за учитељицу у Карлову, где се за тамошњег учитеља г. Милана Поповог удала.

Неумитна смрт одузе јој из наручја војна јој, миле својте и пријатеља. Вечна јој успомена. Бог јој дао у рају насеља!! *Иван Мартиновић.*

Милева Параповића учитељица у Дугој Ријеци, у општини Лудбрег, умрла је на 9. Априла 1885. у Карловцу код својих родитеља Марије Параповић и Мила С. Параповић ц. кр. учитеља у миру. Покојница била је 19 година стара, и осим школе бавила се сакупљањем народних песама и народних обичаја у околици.

Зорка Костићева Црногорка, кћи покојног проте Милана Костића негдашњег управитеља Богословије на Цетињу и надзорника свију црногороских школа и ревностног сарадника „Шк. Л.“, упокоила се у Пешти у наручју своје старе мајке и тетака у 15-ој години живота 7. Маја о. год. Покојница је рођена на Цетињу у Црној Гори 1870. Бог јој дао у рају насеље!!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Србском Ковину; плата је 200 фор. а. вр. 16 фор. у име дварине, 12 фор. за перовођство у црк. општини, 23 ланца оране земље, 2 ланца паше, и слободан стан с баштом. Молбенице се имају поднети црквено-школском одбору у Срб. Ковин (Kis-Keve).

— У Ади на станарској школи отворен је стечај за учитеља; плата је 300 фор. у име огрева 50 фор; стан са пространим двориштем и два ланца бестеретне оране земље. Молбенице се шаљу до 10 Јунија на управитеља народних школа у Ади г. Гавру Ненадовића; од учитеља се особито иште добро владање.

— У Чапу (Csép, Pest megye) тражи се учитељ срб. вероисповедне школе с платом 60 фор; 18 пешт. мерова раже, нешто огрева, у име депутата по 1/4 центе сланине, говеђине и соли, уживање 1/8 јутара оране земље у износу 120 фор., две баште и слободан стан. Рок 15. Август.

— На основној комуналној школи србској у Луговету (Langenfeld) тражи се учитељ; плата је 300 фор., 12 куб. метара дрва за гориво и стан са вртом. Учитељ мора бити православне вере, оспособљен за учитеља, нешт у црквеном појању; држати певницу и знати мађарски. Молбенице са документима имају се управити на кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу до 3. (15.) Јулија 1885. год. и послати у Лугош управној власти крашовско-северинске жупаније (Krassó-Szörény megye közigazgatási bizottságának Lugoson).

— На општим народним школама у Босни и Херцеговини попуниће се скорим више учитељских места са годишњом платом од 500 до 600 форината, станом у нарави, баштом и нужним дримва или пак томе одговарајућим додатком. Молитељи нека своје инструирање молбенице управе до 3. Јула т. г. на зем. владу за Босну и Херцеговину.

— Тражи се учитељ у србској православној школи у Доњем Вакуфу у Босни. Плата је 80 дуката т. ј. 4800 гроша, стан, огрев и велики комад баште. Молбенице се шаљу до свршетка Јулија србској прав. црквеноншколској општини у Доњем Вакуфу.

— Тражи се учитељ у србској прав. школи у Бугојну. Плата је 480 фор., слободан стан и огрев, у име путна трошка добија 20 фор. Од проситеља се иште да докаже да је православне вере, да је с добрим успехом србску учитељску школу свршио и да је вешт црквеном појању, поштo му у дужност спада певницу у цркви држати и децу школску у појању обучавати. Рок стечају до 25. Јулија.

— У Бјелини (у Босни) тражи се учитељ с платом од 600 фор. и учитељица с платом од 400 фор. У дужност учитељу спада и појање у цркви и обучавање младежи у појању. Рок до Петрова дне. Првенство имају учитељи, који су учитељицом ожењени.

Тражи се учитељ у Мокрину. Плата је 442 ф. 3 ланца земље и стан. Рок 6 недеља.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у нола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору, 10. Јула 1885. Год. XVII.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОЛАЗАК ШКОЛЕ?

— За награду. —

I.

Са свију се страна приговара народној школи, да не може у опште добар успех у настави да покаже. Узроци се ту узимају различити, међу које спада и неуредно похађање школе од стране ученика. И мора се признати, да је то доиста једна од највећих мана у народној школи.

Може у школи бити највреднији, најодушевљенији и најспособнији учитељ, ако родитељи шаљу своју децу неуредно, по својој вољи, кад хоће, кад неће, онда ће школа слаб успех показати.

Свакидашње искуство нам показује, да српски родитељи — са врло малом изнимком — о свему другом више бриге воде, само им је школа — девета брига.

Настаје питање: Шта је узрок, да деца неуредно школу похађају?

На ово питање могућа су само два одговора: 1. Или родитељи не пуштају своју децу у школу; и 2. или деца сама од себе не воле да иду у школу.

Ми ћемо по могућству оба одговора да анализујемо, и да на основу тога о томе наше мишљење изнесемо.

Има — на жалост — још и данас доста велики број родитеља, који своју децу неуредно у школу шаљу; или је од школе хотимично задржавају. Ако родитељи своју децу у школу не шаљу, то они чине, или из недостатка умне образованости, или из себичности, те се старају једино о том, да скупе и приберу што више земаљског блага ради чега и децу присиљавају и употребљују; или због свог сиромаштва, пошто не могу да им подмире најнуждније потребе: хаљине, обућу, књиге и т. д.

Ако је пак недостатак умне образованости узрок, да родитељи децу своју неуредно у школу шаљу, ту се отвара свештенику пространо поље, да живом речју обавештава народ о важности школе; да растерује мрак а да проповеда светлост и истину, и да живим доказима докаже родитељима, колика моћ лежи у школи; да их најпосле позове, да децу своју уредно у школу шаљу.

Ваљан ће свештеник, који је прави пријатељ школин, позивати родитеље, да не зидају будућу срећу деци својој на материјалном земљишту, него на душевном, моралном и на науци; он ће им предочити, да праву срећу деци својој могу само тако осигурати, ако их буду најуредније у школу шиљали, јер школа је једино место, у коме се може све што је за живот потребно научити; тамо ће научити, да човек не живи само за себе, него и за друге људе.

Поверљива и усрдна блага реч, то је оно, што ће побудити народ, да врши овај свети задатак, тим пре, што свако приморавање доводи до огорчења и противљења у народу, а тиме би се угасило и оно мало љубави, што га има у народу за школу.

То би био најсигурнији пут, по коме идући могли би родитеље приклонити, да своју децу уредно у школу шаљу.

С правом се наводи, да многи родитељи немогу своју децу у школу да шаљу због свога сиромаштва. Овај је изговор највећа тегоба. Јер кад бацимо поглед у народ, видимо да доиста влада из дана у дан све то веће сиромаштво и оскудица, које због неродних година, које због великих државних и општинских терета.

Овој незгоди неможе бити друге помоћи, него да се сиротој деци односно родитељима пружи помоћ. Али ко то да учини? Једини би начин био, ако би се у општинама основале закладе за припомоћ сиромашној деци; или ако би се нашло родољубивих људи, који би од свог имања остављали нешто и на ту цел, као што се то већ у појединим нашим општинама почиње чинити. (Наставиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О ИСПИТИМА

у српској учитељској школи сомборској на свршетку 1884—5. школ. године.

У српској учитељској школи сомборској било је ове школске године уписаних приправника и приправница: у првом разреду 18 мушких, 15

женских, свега 33; у другом разреду 18 мушких 19 женских, свега 37; у трећем разреду 12 мушких 8 женских, свега 20. Укупни број приправника био је 48, а приправница 42; свега 90.

У течају године преселише се у вечност 2 приправника првог, а на свршетку године (6. Јунија) два приправника трећег разреда; један приправник првог и један приправник другог разреда, после већих изгреда са којих би морали бити из завода одпуштени, оставише школу, и то први 26. Јунија, а други у месецу Марту. — Једна приправница првог разреда, која је течај понављала, оставила је школу својевољно 8. Нов.

На свршетку школске године остало је у првом разреду 15 мушких, 14 женских, свега 29; у другом разреду 17 мушких, 19 женских, свега 36; у трећем разреду 10 мушких, 8 женских, свега 18. Укупно 42 мушка и 41 женска, дакле 83 питомаца.

Предавања у трећем приправничком разреду завршена су 5. Јун. Тога дана је наставнички збор на основу бележака испитних од другог полгодишта припустио све свршене приправнике и приправнице трећега разреда к полагању испита за учитељско оспособљење.

Писмени испити за учитељско оспособљење држани су 6. Јунија из српског језика; 7. Јун. из математике и 8. Јун. из мађарског језика.

Писмена задаћа за испит из српског језика била је: „Како се могу у главном поделити све српске народне песме по постанку свом, како по садржини, и колика им је књижевна вредност?“

Ову су тему писмено решиле: са оценом „врло добро“ 4 приправнице; осам које мушких које женских кандидата са оценом „добро“ а остали са оценом „довољно“.

Писмене задаће из математике биле су ове:

I. „Зид неки, који износи 240 м³, могу да сврше 16 раденика за 10 дана; пошто на том зиду радише 12 раденика 8 дана, приме преостали посао 8 раденика. Кад ће ти бити са зидом готови?“

II. „За круг, коме је полупречник 270 м., има се изнаћи дужина лука, која одговара централном углу од 870° 12′ 24″?“

Прву задаћу решише добро сви кандидати осим једног, а другу решише добро само 2 мушка и 1 женска.

За писмену задаћу из мађарског језика одредио је г. државни школски надзорник једну самосталну радњу о том „Шта има учитељ радити да задобије љубав и поверење народа у месту својега службовања“ и превод приповедке „Бежи од рђава друштва“ (из срб. читанке за II. разред) са српског на мађарски. — Израђене мађарске задаће однео је са собом и оценио је госп. помоћни државни школски надзорник жупаније бачке.

После писмених испита од 9—19. Јунија спремаху се прилежно сви кандидати учитељски за устмене испите.

Дана 18. Јунија после подне приспео је у Сомбор високоблагородни господин Др. Ђорђе Натошевић срб. народни главни школски референт и одмах тога дана од 4—8 часова у вече присуствовао је испитима у III. и IV. разреду српске више девојачке школе, који су држани под разапетим чадором у дворишту велике српске црквене куће.

Устмени испити за учитељско оспособљење свршених приправника држани су 19. 20. 21. и 22. Јунија под председавањем г. главног школског референта и у присуству г. проте сомборског Љ. Купусаревића, а од чести и школског референта г. Ст. В. Поповића. Сваки дан од 7 часова у јутро до 1 часа после подне и од 3 часа после подне до мрклога мрака трајали су ови испити и на свима је за сва четири дана са неуморном истрајношћу председавао обште уважени г. Др. Натошевић. На испиту из мађарског језика 21. Јунија присуствовао је и белешке водио о успеху и госп. Н. Греф државни помоћни школски надзорник.

После испита 23. Јунија држана је конференција под председништвом г. главног школског референта, у којој је састављена разредница, изречено оспособљење и подписане су дипломе оспособљених за учитељство кандидата. Ове је дипломе одмах затим управа учитељске школе званично спровела сл. државном школском надзорништву ради потврде у смислу земаљског закона.

За време испита изложени су били красописи и цртања свију питомаца, а 23. и 24. Јунија била је у мањој дворани учитељске школе красна изложба ручних радова наших приправница, коју су многе овдашње госпође походиле и о њој се похвално изјавиле. У обште се приметити има, да су честите наше приправнице уз примерно своје владање и неуморно прилежање у наукама још и изврстне радилице, а неке су између њих баш праве уметнице у разноврстним женским радовима.

Следећих дана, наиме 25. 26. 27. и 28. Јунија држани су закључни годишњи испити у првом и другом приправничком разреду, на којима је председавао управитељ завода.

На Петров дан после службе Божије у св. Ђурђевској цркви држано је свечано „Благодарење“ које је завршено Амвросијевом химном: „Тебе Бога хвалим.“ При овој свечаности појао је мешовити приправнички хор.

У недељу 30. Јунија свечано је прочитана разредница питомаца и питомица учитељске школе и објављено је оспособљење за учитељство испитаних кандидата а тиме је школска 1884—5. година завршена.

Од приправника првога разреда по успеху у наукама оцењени су са бележком „врло добро“ Ђорђе Ђорђевић из Лаћарка, Иван Поповић из Вуковара и Стеван Коларић из Сомбора; са добрим успехом свршили су исти разред 8, а са довољним 3 приправника. Један је једва довољан успех показао па ће морати испит из појединих предмета понављати.

Од приправница првога разреда у наукама врло добар успех показаше Даринка Брашованова и Антонија Бутковићева; с добрим успехом свршише течај 6, с довољним 5, а с недовољним само 1 приправница.

Други разред с врло добрим успехом свршише приправници: Милан Стојшић, Стеван Находовић, Јован Шикопарја и Димитрије Терзин; с добрим успехом свршише овај разред 9, с довољним 1, с једва довољним 2, а с недовољним 1. Ова тројица имају оцене из појединих предмета у почетку Септембра поправити, иначе ће разред понављати.

Од приправница други разред свршише: са отличним успехом Језавеља Патајева (израиљанка); са врло добрим успехом: Даринка Ко-

вачевићева и Милева Кристићева; с добрим успехом свршише други разред 12, а с довољним 4 приправнице.

У погледу моралног владања мушких приправника било је: примерних у првом разреду 2, у другом 4, у трећем 4 приправника; похвално се владаху у првом разреду 10, у другом 6, у трећем 6 приправника; уредно се владаху у првом разреду 2, у другом 4. у трећем 1. Неуредно су се владали у другом разреду 2 мушка приправника А. П. и К. П., којима је озбиљна опомена дата да се поправе, и на ове ће се — ако на годину у завод дођу — особито пазити, па ако се не поправе, после првог изгреда ће из ове школе искључени бити.

Приправнице су у сва три разреда примерно се владале; неке између њих, које су по један или више часова неизвињено од цркве или од школе изостале, с тога су само оцењене са бележком (2) „похвално."

Ни једанпут неизостадоше од школе ни од цркве Јустин Манојловић приправник I разр., Димитрије Терзин и Емилија Лазићева приправници II. разреда, Видосава Маријева и Јулијана Вујина приправнице трећега разреда. — Од школе ни једнога часа преко целе године неизосташе Ђорђе Ђорђевић, Софија Лазаревићева и Антонија Бутковићева приправници првога разреда; Димитрије Новаковић, Љубомир Јовановић, Стеван Находовић, Јулијана Милашиновићева и Леносава Јовановићева приправници другога разреда. Од цркве неизосташе ни једанпут Стеван Мишковић, Драгиња Драгојева и Јелена Вукмировићева приправници првога, а Даринка Берићева и Драгиња Велићева приправнице трећега разр.

Од свршених приправника трећега разреда положили су строге испите о учитељској способности *с врло добрим успехом:* Јован Гајић из Голубинаца, Јован Поповић из Срб. Бечеја и Исидор Петровић из Вршца; *са добрим успехом*: Жарко Поповић из Аде, Ђорђе Крнајски из Суботице, Душан Шикопарија из Жабља и Милош Коњовић из Сомбора; *са довољним успехом*: Петар Шевић из Черевића, Милан Миленковић из Баваништа и Гаврило Матић из Баје. — Сви ови оспособљени су за учитељство у српским народним школама.

Од свршених приправница положиле су строге испите за учитељско оспособљење *са отличним успехом:* госпођа Даница Чакловића рођена Николићева из Томашеваца, и госпођице: Јулка Вујина из Панчева и Видосава Маријева из Попинаца; *са врло добрим успехом:* ђца Даринка Берићева из Сент-Андрије; *са добрим успехом*: Даринка Пековићева из Панчева, Милана Влашкалићева из Сомбора и Јелена Трифуновићева из Руме; *са довољним успехом*: Драгиња Велићева из Вршца.

Осим ових, госпођица Зорка Јелчићева из Ст. Бечеја, — која је четириразредну државну учитељску школу у Суботици свршила и тамо 1884. испит учитељски са извртним успехом положила, — по дозволи високог српског народног школског савета од 24. Децембра 1884. бр. $^{150}/_{121}$. после двомесечног приљежног слушања наставе у овој српској учитељској школи положила је строги испит из науке христијанске са отличним, из српског и славенског језика и црквеног појања са добрим успехом, а притом је испитана на српском језику и из свију осталих предмета, што се у овом заводу уче, и пошто је из њих врло добар успех показала, про-

глашена је да је способна за одправљање учитељског звања и у српским народним вероисповедним школама, о чему јој је и сведочанство од стране српске учитељске школе издато.

Славно државно надзорништво жупаније бачке решењем својим од 6. Јулија по новом бр. 1695. — у смислу XVIII закон. чланка угарског од 1879. и усљед повољног успеха на устменом и писменом испиту из мађарског језика — својим званичним печатом и подписом потврдило је учитељске дипломе Јована и Жарка Поповића, Ђорђа Крнајског, Исидора Петровића, Гавре Матића, Душана Шикопарије и Милоша Коњовића; а такође и Данице Чакловића, Даринке Берићеве, Видосаве Марићеве, Јулијане Вујине, Милеве Влашкалићеве, Јелене Трифуновићеве и Даринке Пековићеве.

Напротив Јован Гајић, Милош Миленковић, Петар Шевић и Драгиња Велићева упућени су од истог надзорништва, да се из мађарског језика и даље спремају, па у Октобру да се могу за понављање испита из тога предмета пријавити.

Пошто је све ово 30 Јунија свечано у присуству наставничног збора објављено, издате су дипломе о учитељској способности горе именованим испитаним учитељима и учитељицама, а осталима уручене су просте сведочбе о свршеним наукама и о успеху на испиту. Том приликом раздато је од стране учитељске школе до 50 комада поучних књига оним приправницима, који се у наукама у моралном владању и у прилежном подлажењу школе и цркве отликоваху, а свршеним кандидатима давани су на поклон штампани примерци извештаја о свиларској изложби, што је на ту цел сл. надзорништво свиларства у Сексарду управи српске учитељске школе послало.

Приликом овом свим оним родољубивим србима, општинама и господинским задругама, које су поједине приправнике и приправнице новчаном подпором подпомагале, а особито господи практичним лечницима: Дру Сими Павловићу, Дру Јовану Пачу и Дру Стевану Поповићу, који су у случају болести из чистог човекољубља ученике овога завода бесплатно лечили, — изјављујем са овим од стране учитељске школе најтоплију благодарност.

У Сомбору, 30. Јунија 1885.

Н. Ђ. Вукићевић,
управитељ српске учитељске школе.

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ УМА.

Написао: Младен Ворђошки свештеник.

(Продужење).

Децу треба на пажњу опомињати, јер пажња је мати свију основних појмова. Деца не смеју па брзу руку од једног предмета на други прелазити, него сваку ствар са више страна посматрати, и не само на целу ствар, него и на поједине делове њене пазити. Ми се н. пр. дивимо лепој боји, или пријатном мирису цвета и тим се задовољавамо; али старију децу треба учити да би још много других лепота вично око струч-

њака у створу тога цвета, у форми његовог листа и у саставу његовог семена нашло. Показати јој треба колико би могла она још код ове или оне ствари примјетити да их нису овлаш прегледала и да су се дуже код њих и око њих забављала. Тај би начин много више користи принео, него најозбиљније опомене на дужност и најстрожије каштиге због небриге.

Деци треба и о најнезнатнијој ствари јасне и тачне појмове давати. Много је боље да сто ствари ни најмање незнају, него да исте себи рђаво и овлаш само представљају. Много је боље да јој на питање неодговоримо, него да јој двомислено и нетачно одговоримо. У првом случају деца знају да су у тој ствари још незналице и да могу ту оскудицу временом поправити и надокнадити; напротив у другом држе да су доста о тој ствари поучена, те због тога остају пуке незналице. — Обично су први појмови које у поуци добијамо основ свију осталих. Ако су ови појмови несавршени и варљиви, то ће се штетан уплив од њих врло лако осетити. Први утисци или прве представе најдубљи корен ваћају, — па сада били они на истини или превари основани. Када дакле човек до зрелих година дође, то своју погрешку увиђа, па ипак мора врло предострожан бити, да га како год његове представе и пресуде непримјетно на странпутице не заведу. Када се н. пр. детету рђави појмови о створовима овога света дају, те му се приповеда о вешгицама, вампирима и гвоздензубама, — зар се неће то у његовој души дубоко укоренити? Њему ће тешко пасти оно, што је дуго за истину држало и у старијима годинама за неистину прогласити. Па баш и ако он по времену ту заблуду са истином промене, то ће га они утисци од првих представа и против његове воље на рђав закључак навести, те ће се плашити и бојати онога, што у свету нема. Није ли дакле ту узрок погрешно васпитање, што се нека сујеверија искоренити немогу?

Деца не треба да оно уче што не могу без других предзнања разумети. Ми неможемо њину способност по својој мерити, и нетреба њу у онима предметима поучавати, које једва ми сватити можемо, или о којима смо ми појмове тек у зрелијима годинама добили. Залудно би било деци о абстрактнима предметима говорити, јер са таковим предавањем ми би деци учење омразили и она би време и снагу у тартањ губила, а на њино памтење неби такови предмети никаква утиска учинили. Само оно неможе време збрисати, што ми са размишљењем учимо и што наш ум или наше срце забавља. Дакле, нетреба њино паштење обтерећивати са речима које деца неразумеју, него треба њој — ако је можно — предмет пред очи ставити те онда о њему говорити. Човек свој говор највећма злоупотребљава када о онима предметима или стварима говори, које неразуме, или о којима неке збркане појмове има, и то због тога, што је тако у младости обучен мислити. Ево примера. Када би се деци о онима речма говорило, које она неразумеју, — шта би се одатле изродило? Деца би речи сад на згодан, сад на недотупљван начин, — као што случај собом доноси, — употребљавала, и то би она и у старијим годинама тако чинила. Речи су знаци богатства нашег духа, али то је богатство само голо уображење ако ми значење речи незнамо и не појмимо.

(Продужиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

у првом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од вис. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

(Продужење.)

II. Српски језик.

1. Очигледна настава.

Првога школског месеца: Примање деце у школу; буђење поверења; привикавање на ћут; побуђивање и храбрење на говор; школски ред и неке дужности. (По будимском упутству §. 1—6.) Посматрање и именовање ствари што се у школи налазе.

Другога месеца: Посматрање и именовање ствари што се у школи налазе; делови њихови; боја и облик, правац и градиво школских ствари. Разговор о зготовљачима школског намештаја (§. 10—17.); користи од ствари што су у школи.

Трећега месеца: Опис школске табле, таблице, стола, столице и скамије. Опис књиге, рачуналке, прстенка, врата и пећи. (Види §. 18.)

Четвртог месеца. Опис школског здања. Споређивање школске табле и таблице, врата и прозора, књиге и прописа, стола, столице и скамије. (§. 18—19.) Учитељ и ученик у школи (§. 20.)

Петога месеца: Родитељски дом. Облик куће. Кућа и њени делови. Двориште и шта се у њему налази. (§. 21.)

Шестог месеца: О домаћим животињама у опште, опис псета, мачке, краве, коња, овце и свињчета. (§. 22—30.)

Седмог месеца: О кокоши, гуски, патки, ћурки и голубу. (§. 31—35.)

Осмог месеца: О човеку, о породици, о члановима породице и о односају деце према родитељима. (§. 38.)

Деветог и десетог месеца: О врту, а особито о воћкама у врту. (По §. 73.)

2. Писање и основи цртања.

Првога месеца: Припрема за писање. Знати се наћи: Шта је десно, лево; напред, натраг; озго и оздо, шта је у среди? Точке. Правац усправљени, положени и коси; усправљени, положени и коси потез. Криви потезови и цртање ствари, које се могу из тих потезова лако извести. — Разлика између танког и дебелог потеза; потез танки, дебели, савијен, посебце и заједно у свези. Потез озго савијен доле усправљен. Потез танки дебели савијен и смотан у котур. (Види буквар Н. С. стр. 10 прва три реда).

Другога месеца: прве и друге недеље: Лево полуколо; исто са смотаним озго потезом. Десно полуколо; исто са смотаним оздо потезом. Озго и оздо савијени потезови. (Види стр. 10. и 11. у истом буквару.)

Другога месеца: треће и четврте недеље понављају се сви горњи потезови, и уче се познавати писати и читати рукописна мала писмена: е и с. Затим се уче познавати и писати рукописна мала пис-

мена: и, о, а, и изводе се слогови и речи из горња четири самогласа и сугласа „с“.

Трећег месеца: Уче се писати мала писмена г, п, т, ш, ч, н, њ, л, љ, м, х, ж; (сваке недеље три нова писмена) и пишу се по такту речи и кратке реченице, које се из тих писмена састоје.

Четвртога месеца: Уче се најпре писати потезови дугачки, што се вуку од горње главне до доње помоћне линије, а затим се пишу писмена: ј, у, д, ц, џ и р, и пишу се по такту речи и кратке реченице састављене из горњих и ових писмена. Затим се уче писати високи потезови (до горње помоћнице) и писмена: ћ, в, б, з, к, по реду у буквару.

Петога месеца: Уче се писати писмена ф и ђ и понавља се писање свију рукописних малих писмена у речима и кратким реченицама, које се по такту пишу.

Шестога месеца: Уче се потези: дебели повијени на лево, а затим прво и друго коло великих писмена. (Види у буквару на страни 18. и 19.) Уједно се по такту пишу имена и презимена дечија, са великим почетним писменима из та обâ кола.

Седмога месеца: Учи се писати таласасти потез и горње полуколо са савијутком, а затим треће и четврто коло великих писмена. (Види буквар стр 18. и 19.)

Осмога месеца: Учи се писати десно полуколо, а затим пето и шесто коло великих писмена од: Д—Ц. Уз свакидашње вештбање у писању имена и презимена са почетним великим писменима. (Види у буквару стр. 20—21.)

Деветог месеца: Сваки се дан преписују по такту и по реду реченице што се почињу са великим писменом на стр. 18—22. (види буквар). Осим тога преписује се сваки дан једна или две реченице од оних што се тога дана у буквару читају или понављају; при том се пази, да се свака реченица са другим почетним писменом почиње. (Види буквар стр. 41—44. и т. д.)

Десетог месеца: Вештбају се деца у преписивању кратких реченица, особито пословица, што за правило живота служе. (Види буквар стр. 54. и 55.; 58. и 59.) Уз то се вештбају деца у лепом написивању свога имена и презимена, места у коме станују, и бројака 1—20.

Примедба. Од трећег месеца до свршетка школске године за тихо вештбање прецртавају деца на таблицама својима слике за цртање што се налазе на последњој страни у буквару. Сваке недеље цртају по једну такову слику, а учитељ прегледа и поправља. (Продужиће се.)

БОГ У НУЖДИ НИКОГА НЕОСТАВЉА.

(Поучна приповедка.)

У време велике нужде, која је свом околином овладала била, свештеник неки живо је представљао своме народу, како се Господ Бог стара за све људе и неоставља нас кад смо у нужди и невољи, него нам чудним начином у помоћ притече баш онда кад нам је Његова помоћ најнуждније. „Бог, — говораше добри свештеник — и сада бдије над нашом

судбином; он добре људе неће оставити без своје помоћи; он је према свакоме благ и милостив, а људи се сами својом кривицом уваљују у беду и невољу. Ову истину потврђиваше духовни пастир речма из светога писма, примерима из повеснице и из живота.

Кад се сврши придика изиђе свештеник из цркве и пође кући. За њиме се упути један од слушалаца његових, који је сиромашки одевен био и врло неспокојан изгледао. Стигавши честитог свештеника, овако га ослови тај човек:

„Часни отче! Ја сам данас смерно слушао Вашу науку о промислу Божијем. Досада сам свагда вредан био, трудио се и радио, никога нисам вређао, и у Бога сам се увек уздао, па ипак живим у љутој невољи и сиромаштву; једва могох деци мојој до данас суха леба да заслужим, а сутра неће већ ни тога бити ако посла недобијем. Па где је тај чудесни промисао Божији, о коме сте Ви, часни отче, малочас у цркви тако лепо и топло говорили?“ — Тако се тужио тај побожни али малодушни хришћанин духовном пастиру свом.

Честити свештеник трпељиво саслуша речи свог сиромаха и позове га својој кући. Како се зачуди забринути сиромах, кад свештеник из ковчежића свог извади пуну кесу новаца и даде је њему са овим речима: „Мили сине! Ову је кесу један добродушни човек оставио код мене са жељом, да је ја за време ове опште нужде дадем каквој поштеној и вредној али сиромашној породици, која без своје кривице оскудицу трпи. Узми је и употреби на храну твоје многобројне породице. Буди и од сада поштен и вредан, и добро запамти, па и твојој деци кажи, да Бог добре људе у нужди никада оставити неће, и кад је нужда баш највећа, онда је помоћ Божија најближа!“

У Сомбору, месеца Маја 1885.

С мађарскога превео: *Свеслав.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Испити.) У сомборским срб. народним школама држани су испити од 11—16. Јунија. На свима је председавао местни управитељ школски а од стране местног школског одбора присуствовао је понајвише сам председник благородни г Коста Радуловић сенатор. — У салашким школама сомборским држани су испити у недељне и празничне дане у другој половини Маја и у првој половини Јунија.

(Закључни испити у српској вишој девојачкој школи сомборској) држани су 17. и 18. Јунија пре и после подне у дворишту велике црквене куће, а у присуству многобројне публике. При испиту из реалних знања у III. и IV. разреду ове школе присуствовао је и г. главни школски референт. — У једној школској дворани на столовима и на зидовима изложени су били красни ручни радови ученица, а у другој опет њихова лепа и укусна цртања. О трошку црквене обштине сомборске штампана је разредница ове школе, из које се види, да је у њој ове године било уписаних 55 ученица, од којих су 54 српкиње а 1 израиљанка. На крају године било је у сва 4 разреда 47 ученица, од којих су 15 са стране.

Четврти разред ове школе свршише 5 ученица, и то једна са отличним а остале са врло добрим успехом.

(*Шестнедељни учитељски течај за учење мађарског језика*) по наредби в. министарства отворен је 1. (13.) Јулија о. г. у Бају. На овом ће имати прилику сви они старији учитељи српски из угарске, који мађарски незнају, упознати се са тим језиком, којега је знање сваком учитељу у угарској нуждно. Пажљивима чинимо господу учитеље наше, да ону прилику на своју корист употребе и тиме сачувају себе од незгодних посљедица, које би их можда у сљед познате најновије в. министарске наредбе снаћи могле, ако не буду у стању ученике своје мађарском језику учити.

(*Нова женска школа.*) Честита српска црквена обштина у Парагама закључила је, да се има у том чисто српском селу отворити српска вероисповедна женска школа. Зарад тога саизадала је она ново лепо школско здање и стан за учитељицу, и одредила овој годишњу плату од 300 ф. 2 хв. дрва за огрев и уживање баште од $^1/_4$ јутра земље. Школа ће се та отворити у почетку Септембра о. г.

(*Похвала учитељу.*) Славни архидијезални школски одбор под бр. 9. ове школ. године издао је господину Јосифу Шевићу учитељу српске вероисповедне школе у Черевићу похвалницу за ревностни труд његов око учења и васпитавања школске деце и за знак признања свог.

(*Мировине.*) Из државне учитељске мировинске закладе добила је госпођа Драгиња удова Коњовића рођена Бугарска, удовица покојнога Ђорђа Коњовића бившег учитеља српске школе на селитту Ранчеву у Сомбору, годишњу мировину од 84 ф. а за 4 малољетна сирочета своја заједно годишњу припомоћ од 84 ф. — Госпођа Јустина удова Војновића рођена Мургулова удовица покојног Милоша Војновића негдашњег српског учитеља у Станчеву добила је из исте закладе годишњу припомоћ од 84 форинти.

РАЗНО.

(*Господин Драгутин Блажек*) учитељ хармонијског појања и свирке у учитељској школи сомборској и вредни сурадник „Школскога Листа“ прешао је на Ивањ дан о. г. из римске у православну веру на свечаној служби Божијој у светопретечевој цркви сомборској на сами дан црквене годишње славе у присуствству многобројнога народа.

(*Заклада угарског учитељског сиротишта у Будимпешти*) порасла је на 31,959 ф. 04 новчића. Здање за ово сиротиште зида се баш до државног педагогијума у Кристинином предграђу у Будиму и бити ће ове јесени готово.

(*Дар школи.*) Његова преузвишеност високопреосвештени господин Никанор Грујић, епископ пакрачки, предплатио је поново на „Школски Лист“ за једну школу српску. Благодарећи отличном овом пријатељу народне просвете на овом дару, јављамо да се дар Његове преузвишености шаље српској народној школи у Вемену.

(*„Средсредња матица школска.“*) У Златноме Прагу излази од 1-ог Априла т. г. чески лист под насловом „Vestnik ustredni matice školske.“

Одговорни уредник истог листа је Јан М. Черни. Матица школска има важни и благотворни утицај на просвету народа Ческог. Она издржава многе ческе школе и забавишта, на које троши годишње до 200,000 фор. Задаћа матице школске је подизање, издржавање и подпомагање школа и забавишта са ческим наставним језиком, особито у таким обштинама, где подизање школа и забавишта за децу ческу није могуће постићи трошком дотичних грађанских обштина. Бл.

(*Како се много доброг и јефтиног мастила (тинте) добије.*) У 10. л. воде успе се 1 клгр. плаветна дрвета (Blauholz) и то се кува 1 сат. Прије 5 минута него што се са ватре сниме, досне се још 2 дкгр. такозваног „chromsaures kali“ и мастило је готово. Blauholz 1 кгр. 20 нов. а chromsaures kali 2 дкгр. 10 нов — за 30 нов. добије се више од једне литре врло доброг мастила. К. Драгосавац учитељ.

(*Гвоздена пера да дуже служе.*) Ново гвоздено перо, забоди најпре два-трипут у расечену кртолу, кромпир, па онда умачи у мастило; тако се боље ухвати мастило за њ. И кад се нахвата стеље од мастила на перо, опет га забоди два трипут у кртолу, и стеља ће пасти. И кад престанеш од писања забоди перо у кртолу, да остане у њој. Тако се дуже пера одрже, тако ћеш данас у многој писарници видети на писаћем столу кртолу и у њу задевена гвоздена пера.

(*Права рачуналка.*) Неки Елсасац Томас изумео је машину, којом се свака рачунска задаћа у простору бројева до милијона у сва четир вида за часак изради и то без погрешке. Та машина је уведена досад у Француској у многим пореским писарницама и све више се уводи, а сад је почињу уводити и немци, и има сад и у Саксонској фабрика што прави те машине. Једна такова машина стоји засада 450 марака т. ј. 270 фор.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Кантал приповетка за децу од Фр. Хофмана с немачког превео Жарко Стакић. В. Бечкерек 1885. Издање књижаре и штампарије Ј. Грчића. Цена 35 нов.“

„Илустрована књижица о животињама намењена одраслој србчади написао М. Нешковић. Издање књижаре и штампарије Ј. Грчића у В. Бечкереку. Цена 60 нов.“

„Говор намењен хиљадугодишњици славенских апостола Кирила и Методија 6. Априла 1885. од Уроша Милутиновића протопрезвитера митровмчког. Издање српске грађанске читаонице у Митровици.“

„Опис манастира Ораховице прилог к историји српске цркве од Вл. Красића.“ (На посе штампано из Летописа Матице Српске књиге 143. У Н. Саду штампарија Дра Светозара Милетића 1885.

„Gragja za istoriju dubrovačke pedagogie, sakupio Vicko Adamović pravi član hrv. pedag. književnog zbora sa 9 slika (izdano u korist Gundulićeva spomenika). Zagreb, 1885. Naklada hrv. ped. književnoga zbora.“ Други наслов књиге је: „Knjižnica za učitelje knjiga XV.“ — Садржај је ове књиге богат и представља нам у пет одсека историју дубровачке пе-

дагогије од 650. до 1800. године. Слике славних дубровачких педагога врло су лепо изведене.

НЕКРОЛОГ.

Емилијан Кенђелац, православни епископ вршачки, после дужег боловања преселио се у вечност 13. Јуније, а сахрањен је у саборној цркви вршачкој 16. Јуније. Блажено упокојени владика био је у младости професор српске приватне гимназије у Бечкереку, а затим катихета у лицеју темишварском. Као епископ у многим приликама је одважно бранио права цркве православне и српске вероисповедне школе и уважавао је достојно ваљане народне учитеље. Живио је 78 година а управљао је епархијом вршачком 32 године. За живота положио је основу заклади за свештеничке сироте у истој епархији. Нека му је вечна успомена!!

Стеван Караџић стари учитељ српски у Маркушици преселио се у вечност овога лета. Покојник је свршио учитељску школу у Сомбору 1839. године и служио је као учитељ пуних 45 година. Био је точан и ваљан учитељ и у пређашње време писао је у „Школском Листу“, особито се заузимајући око подизања мировинског учитељског фонда.

Младен Стефановић учитељ сентомашки, после дугог и тешког боловања преселио се у вечност 3. Јунија о. г. у 38 ој години живота свог. Покојник је био родом из Сомбора, где је и учитељску школу свршио. Био је ваљан, примерног владања и трудољубив учитељ. Њега оплакује ожалошћена супруга и малољетна јединица ћерка, и рођени брат његов Владимир учитељ у Срб. Арадцу.

Сава Крецулов приправник III. разреда, после дужег боловања од плућне болести, преселио се у вечност у наручију своје матере, старога деде и материне родбине у Сомбору 6. Јунија у јутро, и сарањен је са тужном свечаношћу 7. Јунија у вече у успенском гробљу опојан од најпречастнијег г. проте, приправничког катихете и два ђакона, уз пратњу свију професора, овдашњих гг. учитеља, приправника, приправница и многобројног народа. На опелу у успенској надгробној цркви говорио је надгробно слово Александар Плештић приправник другога разреда. Покојни Сава рођен је у Срб. Итебеју 1865. године, и био је син тамошњег учитеља Исидора Крецулова, који се пре две године у вечност преселио.

У исти дан скоро у исти час, кад је Сава Крецулов преминуо, издануо је у Митровици у наручију своје матере

Светислав Марић, приправник трећега разреда, најпримернији и најотличнији ученик сомборске учитељске школе и питомац сл. имовне општине бивше петроварадинске пуковније. Марић је свршио најпре четири реална разреда у Митровици с отличним успехом, затим сва три разреда српске учитељске школе у Сомбору свагда са најбољим успехом. Био је благе нарави и даровит младић, али је из младости слабог телесног здравља био, а прошле године показали су се на њему знаци плућне болести; због које је морао кући отићи да у домаћем кругу и у нези материној лека и опоравлења нађе, али га неумитна смрт ограби прерано, у 19-ој

години млађаног живота његовог, баш онога дана, кад је требало, да почне полагати испит за учитељско оспособљење. Као што нам из Митровице брат покојников јавља, Светислав Марић је на самрти својој сећао се са највећом учитељске школе и својих наставника, и поздравио све своје другове. Учитељска школа изјавила је своје топло саучешће у жалости за отличним овим учеником родбини његовој, а приликом укопа приправника Крецулових, сетио се говорник у надгробном слову и овога покојника, којега је тело у исто време у Митровици матери земљи предано. Лака им била црна земља!!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— На српској вишој девојачкој школи у Панчеву тражи се помоћни наставник за математику, природне науке, цртање и красноспис. Проситељи могу бити само православне вере Срби, и иште се да знају и мађарски, а првенство ће имати, који су положили испит за учитељство у грађанским школама. Плата је 800 ф. а. вр. Молбенице се до 19. Августа поднети имају В. Школ. Савету у Карловцима.

— Тражи се учитељ у Бочару. Плата је 380 ф., стан с баштом и $^3/_4$ ланца оранје земље и слама за огрев. Молбенице до 1. Августа имају се поднети г. Арсенију Маркушевом председнику срб. црквене општине у Бочару.

— На сомборским селиштима Жарковву, Ранчеву, Билићу и Радојевићима траже се стални учитељи с платом од 400 ф. уз слободан стан и башту. Молбенице се имају местном школском одбору најдаље до Преображења поднети.

— Тражи се учитељ у општинској српској школи у Црепаји. Плата је 500 ф., 3 хвата тврдих дрва, стан с вртом. Проситељи имају својом руком написану молбеницу с доказима до 30. Јулија (по новом) кр. шк. надзорништву у В. Бечкерек доставити. У дужност учитељеву спада читање и појање у цркви. Иште се и подпуно знање мађарског језика.

— Тражи се учитељица у Парагама. Плата је 300 ф. стан, 2 хв. тврдих дрва и врт. Проситељке имају доказати, да су трогодишњи приправнички течај у Сомбору с добрим успехом свршиле и из мађарског језика испит положиле. Молбенице се шаљу местном школском одбору у Парагâ у Бачкој, до 15. Јулија о. г. по нашем.

— У Подпорњу у епархији вршачкој тражи се учитељ. Плата је 100 фор., 24 мала мерова жита и толико кукуруза, 4 хвата дрва, стан, башта и 3 ланца земље. Рок пријаве до 10. Августа.

— У Обудовцу и Љубничи (оба места су близо Брчкога) на новооснованим правосл. срб. школама траже се учитељи, који имају уједно и у цркви појати и децу црквеном појању учити. — У Обудовцу је плата 400 ф., стан, огрев и башта; у Љубничи је плата 350 ф., стан и огрев. Молбенице с доказима имају се на преч. г. Косту Јочићића проту у Брчкоме и то за прво место до 15. Јулија а за друго најдаље до 15. Авг. поднети. —

— У жупанији Осечкој упражњена су места учитељска у Доњсину, (пошта Чепин), Погановци (пошта Бизовац), Капелни (пошта доњи Михољац), Паучју (пошта Ђаково), Обрадовци (пошта Ораховица), Борову и Клиси (пошта Сухопоље), у Сухој млаки (п. Слатина), свих осам места с платом по 350 фор. уз стан, врт и огрев; даље у Воћину, и у Шумдах, с платама од 400 ф. уз стан, огрев и врт. У свима овим местима по закону имају бити учитељи православне вере и дужни су одправљати и дужности црквенога појца. Молбенице с доказима имају се управити на високу кр. зем. владу краљевине Хрватске и Славоније отдјел за богоштовје и наставу, и до 3. (15.) Августа путем надлежне области имају се поднети дотичном местном школском одбору.

— У подручју кр. надзорништва за народне школе у Вуковару упражњена су следећа учитељска места: у Буђановци, Маркушици, Нештину, Мохову, Шуљму, Раковцу, Доњи Петровци и Марадику, плата је у Буђановци 400 фор., а у остали мести 350 ф. — У Дивошу упражњено је место учитељице српске православне вере с платом од 400 фор. уз стан и 4 хв. дрва. — У Миклушевци место подучитеља и појца с платом 280 фор., станом, вртом и огревом, и са наградом од 60 ф. за појање у Чаковцу. Проситељи имају бити православне вере, а учитељи у горњим местима дужни су у цркви појати. Молбенице се с доказима имају управити на вис. кр. земаљску владу у Загребу, а поднети до 10. Августа (по новом) кр. школском надзорништву у Вуковару.

— У жупанији пожежкој упражњена су учитељска места у Градишту (пошта Кутјево), Лонџици (пошта Нашице), Косињу (п. Пакрац) и у Тројеглави (п. Ујаник). Плата је свуда 350 ф. стан с вртом и огревом. Молбенице с документима до 8. (20.) Августа имају се поднети в. зем. влади хрв. славонској, преко кр. школ. надзорништва у Пожеги.

— У жупанији беловарској упражњена су учитељска места: у Грубишном пољу, Вел. Прератовици, Турчевић пољу, Чрешњевици (пошта Питомача) и Миклеушкој (п. Поповача). Плата је свуда 350 фор., а у Миклеушкој 400 ф., уз то стан с вртом и огревом. Учитељу у дужност спада да у цркви читати и појати. Молбенице имају се до 10. Августа (по римском) путем кр. надзорништва школског у Беловару управити на вис. кр. хрв. слав. зем владу.

— Траже се учитељи за народне школе у Рачи, Батровци, Илинци, малој Вашици (два), Платичеву, Мартинци, Јарку и Ватојевци у подручју кр. котарског уреда у Митровици; у Угриновци, Шимановци, Петровчићу, Карловчићу, Пећинци, Ашањи, Обрежу, Прогару и Бечмену у подручју кр. котарског уреда у Земуну; у Чортановци и у Нови Карловци (Сасе), у котару Старо-Пазовачком. Плата је свуда 350 ф., стан у нарави и огрев. Проситељи имају молбенице с доказима до 10. Августа (по римском) на горепомену земаљску владу управљене, преко своје надлежне власти оном кр. котарском уреду доставити, у коме се дотичне школе налазе.

— У личко оточком округу траже се учитељице на народној школи у Горњем Косињу (котара госпићког) и у Удбини (котара истог имена). Плата је 350 ф., стан или станарина од 100 фор. и дрва за огрев. — У истом округу траже се учитељи за народне школе у Прозору (котара

оточкога), Небљују (котара завањскога), и у Грачацу (котара истоименог). На сваком месту је плата 350 ф., стан или станарина од 100 ф и дрва. Молбенице с дукументима имају се управити до 3. (15.) Августа на кр. хрв. славонску земаљску владу отдјел за богоштовје и наставу у Загребу, и то путем надлежне власти кр. котарском уреду, у ком се школа налази.

— На православној српској народној школи у Сарајеву тражи се оспособљени учитељ. Плата је 700 фор. а вр., стан и 4 хв. дрва. Првенство имаће онај, који зна нотално појање да може бити хоровођа, а за овај труд добиће награду од 150 фор. Молбенице имају се до св. Илије поднети управи правосл. срб. народне школе у Сарајеву.

— У Коњицу на срб. православној школи тражи се учитељ; плата је 500 ф. стан и огрев. Молбенице се до 15. Јулија поднети имају срб. правосл. црквн. обштини у Коњицу у Херцеговини.

— У Бањалуки тражи се учитељ I. и II. разреда у православној вероисповедној српској мушкој школи. Плата је 600 фор., стан и у име дрварине 32 ф. Молбенице се имају до 1. Августа поднети правосл. срб. црквеној обштини у Бањој луки.

— За мостарску православну мушку школу траже се два учитеља. Плата је за сваког по 600 фор., стан, 30 фор. у име огрева и толико у име путна трошка. Молбенице се имају доставити до 15. Августа привр. одбору православне црквене обштине.

— У Приједору на православној српској основној школи потребан је учитељ за III и IV. разред, са годишњом платом од 500 фор. уз слободан стан и огрев. Који жели ово место заузети дужан је доказати да је српин православне вере, да је науке педагошке са добрим успехом свршио, да је у немачком језику вешт и да црквено појање зна, а дужан ће бити сваке недеље и празником у цркви појати. Рок пријаве траје до 25. Јулија, а почетак је школе 1. Августа т. г. Молбенице са дотичним сведочбама имају се на православну обштину у Приједор у Босни поднети.

— У Травнику у Босни тражи се учитељ за српску вероисповедну школу. Плата је 600 ф, стан, огрев и башта. Молитељи морају се обвезати, да ће у цркви појати и децу појању учити. Рок до 15. Јулија.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Подписани изричем најтоплију благодарност поштованој г. г. професорима: Пери Радуловићу управитељу, Ману Грбићу катихети, Владану Арсенијевићу, Ђорђу Глибоњском и благородној госпођи Олги Радуловића управитељки, који су ми као учитељском приправнику у здрављу и болести, много добра учинили. — Живели много и друго!!

У Крушедолу (Пријавору) на Врачеве 1885. *Лазар Живојиновић, приправник.*

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Р. Л. у М. Примили смо. Молимо да задату реч одржате, и да нам том приликом и своје име јавите.

☛ Пошто се са идућим бројем одужујемо лањским нашим предплатницима, то их умољавамо, да нам 50 нв. у име предплате за четири последња овогодишња броја што скорије пошљу.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору, 10. Августа 1885. Год. XVII.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОЛАЗАК ШКОЛЕ?

— За награду. —

(Продужење).

II.

Овде је на реду, да дамо одговора на питање: шта да се ради, ако деца сама од себе не воле у школу ићи. У овом случају крив је једино учитељ. Могу родитељи најуредније слати своју децу у школу, ако ова не нађу љубави код учитеља, ако у њему не виде другог оца и ако учитељ буде суровим деспотизмом свој ауктоpитет одржавао, бегаће деца од школе, или правије речено од учитеља.

Учитељ може омилити деци школу само ако се буде наштио, да му у школи влада: Озбиљан школски зант.

Ту је неопходно нуждно, да учитељ има својства, која неки научењак овако означује: „Учитељ нека буде такав, каква имају деца бити; нека чини оно, што треба деца да чине, а нека се остави свега онога, чега ваља деца да се оставе.“ А то значи: учитељ нека је светао пример својим ученицима, нека им у свему предњачи, јер дете може само у толикој мери да се развије, у колико су у мери на њега упливисали утисци спољашњег света. Нека је учитељ неокаљаног живота, тачан, правдољубив, мирољубив и савестан, нека се труди да му нико ништа неможе приговорити, нека је учтив, нелицемеран, побожан, јер само тада ће га обгрлити добро јавно мнење, те ће сметн стати отвореним лицем пред свакога. Учитељ, коме не достају ова својства, ако је н. пр. неуредан и нетачан у школи, то ће му и врло многи ученици тако исто неуредни бити. Шта више, та ће деца постати немарна и лења, јер знају да им је и учитељ тако исто неуредан и немаран.

Учитељ ће омилити деци школу ако их све љуби једнаком љубављу. У томе нека не буде разлике; нека воли сиромаха као

и богатог, доброг као и лошег. Дете је и сувише осетљиво, те одмах примети како учитељ воли оно дете, чији су родитељи дали поклона учитељу, него друго. Ту је одмах оправданог разлога, да дете омрзне на школу и учитеља.

Без љубави нема живота Цео је свет створен и почива на љубави, па по томе неможе она бити искључена ни из школе.

Учитељ мора пазити да буде и остане досљедан. Ово је врло важно својство ваљаног учитеља, па ипак мало их је који пазе на то. Досљедност би се састојала од прилике у томе, да учитељ не буде ни претерано строг, ни претерано благ, него свагда једнако и одмерено. Што је једном заповеђено то нека се изврши. Како би било да учитељ примети да су му деца доста нечиста, те нареди, да одсад чистији и уреднији у школу долазе и још дода, да ће их сутра прегледати; кад сутра дан, учитељ се чини и невешт своје издате наредбе, било да ју је заборавио, било да хотимице није хтео извршити. Учитељ, који тако чини и не помишља какве грдне последице отуда проистећи могу. Досљедан учитељ чуваће се, да јучерашњи свој говор не побија и не изврће.

Учитељ ће омилити деци полазак школе, ако буде с њима човечно поступао. Батине се и живинче боји а неће дете. Тиранији и батинању нема места у школи, и сваки онај, који воли „виргазом владати“, не може бити учитељ. Народ неће да му школа да робове, него слободне и карактерне људе. У школи треба и мора бити дисциплине, али разборите и паметне. Особито би требао сваки учитељ да пази, да се не занесе ниском страшћу, да каштигује без узрока децу оних родитеља, који су га било којим начином увредили — те да тиме излије свој гњев на сиротој деци, кад не може на родитељима.

Деци ће омилити школа, ако у њој настава занимљива и живахна буде. Је л' те, како вам је досадно кад морате до краја да слушате какав хрђав или већ познат говор? Баш је тако исто с учитељем и ученицима. Што децу занима, на то пазе запетом пажњом, па то и упамте; ако учитељ говори без одушевљења и заузимања скачући без икакве свезе с предмета на предмет, то му наравно настава неће имати слушалаца, јер није оживљујућа и занимљива Предавање нека је у вези; нека предлази постепено с познатог на непознато; нека предаје с одушевљењем и вољом, па ће така настава неосетно прећи у крв ученика.

Учитељ треба да стече поверење у дечијих родитеља. Ово је поверење у толико нужније, што се у опште зна, да кућа много обори од онога, што је школа подигла. Кад учитељ буде стекао поверења у родитеља, онда ови не само да неће кварити, него ће шта више помагати учитељу у његовом тешком послу. Таки ће родитељи пред децом с поштовањем говорити о учитељу и омиљиће деци школу и учитеља.

Поверење ће учитељ стећи, ако се буде љубазно и људно понашао; ако буде често распитивао родитеље за децу, како се код куће владају; ако буде саме родитеље уверавао, да он без њихове помоћи не може своме задатку подпуно одговорити. Особито се учитељ мора чувати, као живе ватре, да не залута с правог пута, те тиме не изгуби свој углед и своје достојанство, јер без тога ће бити као лађа без крме

Наше је тврдо убеђење, да савестан учитељ може највише учинити, да деца уредно и радо школу походе. У школи доброга учитеља деца врло редко од ње изостају, а ако баш и изостану, то мора бити какав важан узрок. Више су ме пута питали родитељи дечији, да им разјасним, од куда то, да деца сад воле да иду у школу, и да их је сад тешко од школе задржати, дочим су у пређашња времена бегала од школе, и само изговорена реч „школа“ служило је као неко дечије страшило. Зато понављамо: да учитељ може највише учинити, да деца школу воле.

III.

Не смемо завршити ову расправу а да не наведемо још неке околности, које могу учинити, да деца воле школу, а које су и иначе од врло велике важности по напредак школски и углед учитељски.

Ми верујемо да ће родитељи омилити деци школу, ако увиде, да између општинских старешина влада узвишенији дух, мир, љубав и слога Само ће тамо бити напредка, где се учитељ сматра с узвишенијег гледишта, а не као обичан најемник, с киме се свако сме титрати и на њему своју срчбу изливати. Само онда деца могу омилити школу и у њу радо и весело ићи, кад увиде, да је школа таково место а учитељ такав човек, о коме свако с поштовањем и уважењем говори. Напротив, где тога нема, ту нема напредка школи, а деца ће од ње бегати као нечастиви од крста.

Да се деци омили полазак школе сматрамо као главно средство и то, да учитељ буде *самосталан*, да не зависи од воље и ћуди појединих општинских старешина, што никако потреба да буде.

Кад већ толико пута наглашујемо, да учитељ може најбоље омилити деци полазак школе, то смо свагда имали на памети таког учитеља, који је душом и телом одан школи и који је у стању сав свој живот школи да посвети. Неможемо то захтевати од оног учитеља, који мора прво да се постара, како ће на који други начин прикрбити себи хлеба за своју сироту породицу; кад мора и још многе друге потребе да подмирује, онда таком учитељу мало остаје бриге о напредку школском и о измишљавању начина, по којима би могао омилити деци полазак школе. Српски народ — на жалост — има још и данас доста својих учитеља, који имају плату тако малену, да нас је стид овде је побројати. С том „кочијашком“ платом не можемо захтевати од учитеља да се једино посвети школи, а да пусти своју жену и децу да му од глади поумиру. То не иде. Прво му обезбедите живот; подајте му плату достојну његовог чина, па онда захтевајте да живи и ради за школу.

Ми смо на путу да завршимо нашу расправу, а пре него што би то учинили, хоћемо да саберемо све оно, што смо довде казали.

Да би се деци омилио полазак школе захтева се:

1. Да се родитељи дечији убеде о важности школе, па да омиле деци школу, а то могу код родитеља учинити највише наши пречастни свештеници;

2. да се сиромашним родитељима односно деци пружи материјална помоћ;

3. да у школи влада добар ћуд;

4. да је учитељ у сваком погледу примеран;

5. да је досљедан и љубазан;

6. да му је настава занимљива;

7. да између учитеља и старешина општинских влада љубав, слога, споразум;

8. да је учитељ самосталан; и најпосле

9. Нека се учитељу да пристојна плата, како би се могао искључиво школи посветити.

Само помоћу ових средстава могло би се деци омилити полажење школе; јер познавајући природу нашег народа, који

је тако добар и дарежљив, уверени смо да би он учинио све могуће, само кад би знао, да ће га тај корак до извора среће и благостања довести.

ЗАПТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ С ЈЕДНИМ УЧИТЕЉЕМ.

— За награду. —

Почетком својим бијаху људи природни створови, који о цивилизацији јамачно ни појма не имађаху.

Да се је човјечанство временом до данашњег ступња културе попела, имаде се у предхристијанско вријеме васпитањ у у различним школама, а од почетка христијанства напредак у моралу и човјечности има се св. вјери христијанској захвалити. Ову је у новије вријеме у њезиним св. смјеровима помагала просвјета, која се је полагано ал сигурно из просвјетнијех завода ширила.

Школа је уз цркву била главна полуга за постигнуће данашњег ступња човјечје цивилизације. Она је била и остат ће један од најважнијих пионира напредка у свакој врсти човјечјег образовања и умјећа. Зато се и трсе сви просвијетљени народи, да им школска воштаница све чланове разсвијетли.

Кад је школа тако важном институцијом свјетском, има да своју задаћу што савршеније ријеши. Њезина је задаћа васпитна и просвјетна.

Мени је као учитељу маленијех основна школа и васпитање на уму. Да ова своју васпитну сврху получити узмогне, мора да умије осим иногa својим питомцима владати. Владање питомцима зове се и школски запт. Под заптом разумјева се све школско дјеловање, које на добро васпитање дјеце смјера.

Запт ил дисциплина је један од најважнијих услова школског напредка. У којој школи ваљана дисциплина мањка, мањка јој у мањем ил већем степену све, што би постигнути могла. (Eine gesunde Schuldisziplin ist erste Lebensbedingung jeder Schule. Lindner Enciklop 813).

Школски запт може се побожности присподобити. Побожан христијанин чује и разумије све ил бар већину од онога, што му уважени и обљубљени свештеник од св. олтара каже, а позорни и ваљани ученик исто тако у школи од свог учитеља.

Кад је запт тако важан по школски напредак, неће бити сувишно ако се овђе репродуцира, што учитељ има радити да ја у школи, која четир разреда броји, уздржи.

Учитељ је господар и душа школе, зато ће школска дисциплина сасма природно понајвише од њега зависити, с тога посмотримо најпрво учитеља.

Бадава ће се писати правила за одржање зашта; ако учитељ за то нуждијех врлина непосједује ил истијех временом не стече.

Да видимо те врлине, које су васпитатељу за одржање зашта у основној школи нуждне, и зашто?

Ово су врлине, које су за то учитељу од потребе:

1. довољно свестрано образовање;
2. точност, чистоћа, марљивост и напредност;
3. истинитост, љубав, пазљивост и праведност;
4. одушевлење за своје свето звање, узтрајност и стрпљивост; и
5. гвоздена конзеквенција.

Из појма „учитељ“ ласно се задаћа учитељева разумије. Тај појам каже, да су њим зовући се људи позвани, да друге, суграђане, народ уче. Од ријечи „учитељ“ тешко да има знаменитија и значајнија ријеч у српском ријечнику. Кад су ти људи позвани да уче потомство свог народа, треба да су оружани свестраним знањем и свим људским врлинама; јер другчије немогу бити огледало својијех питомаца, а камо ли узор одраслима, немогу испунити садржаја свог званичног имена. Они треба да својим суграђанима увјек за пол вјека предњаче. Специјално има учитељ бити, религиозно морално, интелектуално и естетично образован, јер како год без правог васпитања, правог уљуђења нема, тако без образовања нема правог васпитања. Тко не посједује довољно интелигенције, тај није довољно ни васпитан. Знање је моћ, која човјеку свагдје помаже.

И религиозан и неморалан учитељ јест карикатура свог имена. Без религиозно-моралног образовања у свој подпуности несмије се трпити ни један учитељ. И други покварени чланови друштва погубно дјелују на праву цивилизацију, камо ли неби лош учитељ.

Такав учитељ покварит ће за 10 година толико, што узор учитељ за столеће изправити моћи неће. Његов углед и друштвени положај падаће увјек, док напокон на ништицу не пане. Дочим ће религиозан и морално значајан учитељ, па дошао рецимо и у лошије друштво, реченим врлинама, све то више на њег дјеловати, свој углед све то више подизати, док исто друш-

тво најпосле неувиди, да је учитељ збиља врли човјек, те га почне штовати и насљедовати. Оваки учитељ много вриједи и може своме друштву много користити. Њега ће не само његови ђаци, него и његова општина љубити.

Религиозан учитељ неће се нигда ни риједко тужити на непобожност, ни немир својијех ђака у цркви ни пригодом молитве. И моралност учитеља дјелује тајанствено на одржање зашта и на успјешно васпитање; јер од морална учитеља, особито од оног, који ово своје својство у своје ђаке пресађивати умије, уче се дјеца своје чувати а туђе штовати, и друге врлине присвајати.

Не мање важно за одржање зашта је интелектуално образовање учитеља. Знањствено кржљав учитељ, нит може стећи угледа у својој околини, нит може своје ученике довољно интелектуално развити; он неможе да стече ауторитет код своје младежи. Пјевању и гимнастици мора учитељ такође бити вјешт, јер ће овима предметима у љетној спарини, кад дјеца малакшу ни кад наступи разсјеаност, освјежити дух дјеце и позорност узноставити, што је за зашт велика корист. Пјевањем ће оплемењивати чувства ученика, а гимнастиком јачати тијело да одоли лакше напастима живота, тим ће много и васпитању користити.

Нада све мора учитељ бити струковњак, педагог и дидактик. Струковно образовање мора у њега све друге образовне струке надвисивати, као Хималаја горе земаљске. Помоћу педагогије и дидактике предупредит ће мане својијех питомаца и приредит ће ваљана предавања, која ће осујећивати неваљаштину и погубну дангубу.

Учитељ несмије бити педантан ни својом сувишном точности досадан; ал точност се од њега мора очекивати, бар у оном, ће треба да точан буде. Опазе ли дјеца, да је учитељ точан и да у свему точност тражи, присвојит ће себи и она ту врлину.

Чистоћа је једна важна врлина учитељева, којом себи много приговора у школи у штеди а дјетиње и своје здравље сачува. Од дјеце пек тражи чистоћу у свачем. Одјећа, писанке, рисанке, задаћнице и сва учила морају бити чиста. Он несмије пред своју младеж нечист ступити; ал несмије допустити, да му дјеца неумивена, неочешљана ни иначе нечиста у школу долазе. Нечистоћа се има с мјеста одстранити. Дјеца нек скроз чиста у школу долазе. Свако дјете има да одговара за чистоћу свог места.

Марљивост је једна од најважнијех врлина учитељевијех. Било би најбоље, кад дјеца никад видила неби, да им драги учитељ руке скрсти, па бадава сједи; него да га увјек послена спазе. То би било добро не само за формални, него и за материјални напредак учитељев; такав учитељ био би и ваљан узор не само за дјецу, него и за одрасли свјет.

Учитељ треба да је као пчела, која од ране зоре до мркле ноћи неуморно, ал успјешно ради, ако жели, да се њим повјерени му нараштај окористи. Ова врлина донети ће учитељу много користи и задовољства не само у његову господарству, него још више у његовој радионици; јер марљив учитељ неће у школи дангубити, него ће својски радити и дјецу тако забављати, да ће ријетко којем времена преостати, да зант наруши ил да се неваљалим мислима бави Ученици ће бити марљиви, као и њихов учитељ.

Благо савјести учитеља, који васпита марљиву дјецу. Тај је полутио успјех, који ће га тјешити у његовом неблагодарном звању и тај је свом народу оставио главницу, која ће непрорачунљивим каматима уродити.

Марљив учитељ трсит ће се заиста, да не остане увјек на најпрво стеченом ступњу учитељског образовања. Он ће се бринути да своје знање и изкуство што више разшири, сјећајући се реченице: тко не напредује, назадује. Данас свјет гигантично напредује, па како би изгледало, да учитељ, који се иницијативом напредка сматра, стагнира ил назадује. То доиста неби за просвјетитеље достојно било. Учитељ има да напредује у свим струкама образовања, а особито у умјетности васпитања и на-Онда ће тек моћи ваљано свом позиву одговорити.

Истина је вјечна, њу неможе ништа на свијету оборити. Ову вјечну светињу несмије учитељ никада злоупотребити, јер би му се она страшно осветила. Ради и вјежбај истину, с том ћеш најдаље доспјети. Тко два пут слаже, невјерује му се ни кад истину каже. Учитељ неби смио доживјети, да му се невјерује, јер би престао учитељ бити. На ову важну људску врлину ниже се искреност. За њу ми је само рећи, да моралан човјек искревости нигда неизбјегава; дакле ју учитељ избјегавати неће. Истинит и искрен учитељ чује риједко лаж из уста дјетета, које га позна. Велика је добит за зант и здраво васпитање, ако истина и искреност дјетињом врлином постану.

Уз ова красна својства има народног учитеља да реси

лијена кријепост, која ниједној особи једног народа мањкати несмије, а то је родо- и домољубље. Из овог породит ће се учитељска светиња: љубав дјеце својијех сународњака.

Како год учитељ своју рођену дјецу љуби, негује и чува, тако исто нека ради и са дјецом, која су му повјерена. Та шта су му ученици и ученице, но синови и ћери; та они су, на којима његов љубљени народ, овога срећа и слава остаје, па како их учитељ љубио неби. Љубав примамљује дјецу у школу. Она је за дјецу што магнет за жељезо Она неразвија повјерљиве одношаје само између учитеља и дјеце, него рађа племенити плод узајамне дјетиње љубави, што врло красно на јединство, узајамност и свијест народа упливише.

Но љубав несмије у слабост прећи, јер ће сви њезини плодови сумњиви постати. Ласкање, удварање и сузе нек учитеља нигда с пута правде не сведу Учитељ љуби ђаке само онда, кад од њих конзеквентно и праведно све захтева, што на њиово добро смјера. Кад опазе ово, неће свог учитеља љубит престати ни ради најстрожије казне, те ће им бити тешко и жао, да разерде или увриједе свог најбољег добротвора.

Покојни Кёр постави „пазљивост“ или „опрезност“ кардиналном врлином учитеља. Опрезност или пазљивост јест способност учитеља, очувати најприво себе од погрешака у сваком погледу и на сваком мјесту, пак погрешке својијех ученика особитом досјетљивости осујећивати и настале соколовим оком опазити. Опрезан учитељ разредит ће учевно градиво једнако по неђељама, пак ће гледати, да се једном непретовари а други пут неуљиени. Он ће увјек биљежити, колико, што и како је свршио; он ће се за свако предавање, особито док му пракса мањка помно приправити,*) те ће увјек оно, што је постигао, присподабљати с оним, што је постићи желио. Тим ће се увјежбати узроке недаће уклањати. Пазљиву учитељу пак неће умакнути ниједна погрешка ђака, он ће знати дјецу од погрешака чувати. Пазљивошћу приштедит ће себи много вике, опомена и казна; зато учитељу, пази на се и на своју дјецу!

(Наставиће се.)

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ УМА.

Написао: Младен Борђошки свештеник.

(Свршетак.)

Децу треба учити како ће оно што уче на своју и других корист употребити. То и јесте права мудрост, која више вреди него све остале

*) Кер тражи, да се предавање на изуст научи. П.

науке, и којој се човек још из ране младости треба да привикне, ако жели да она буде воља у његовом животу. Деци треба разлику показати између времених и постојаних предмета. Учити је треба да здравље и снагу тјелесну више него богатство и лепоту, мирну савест више него похвалу човечију, а добродјетељ и поштење више него богатство, част, па и сам живот цене. То су поучења, која се немогу опорећи и која се могу деци тако појмљиво представити, да су увек родитељи и васпитачи криви, ако деца другчије науче мислити. Ако се н. пр. деца диве сјају, богатству и скупоцености какве хаљине, то њу треба питати, да л' би рђав човек, који такову хаљину обуче са отим се поправио? да л' би могла хаљина та болеснику здравље, слабоме јачину, незналици мудрост дати? И зар неби благородније било мало се лошије одевати а сиротињу у нужди потпомагати? Ако деца лепоту тјелесну високо цене, то јој треба особе показати, које су са мањом лепотом већма поштоване и љубљене због своје скромности и учтивости; или јој треба о таковима особама говорити, које су своју лепоту каквим случајем изгубиле; или које су при свој својој лепоти неваљале, презрене и омражене, што немају лепу душу и заслуга. Ако се деца на похвале, које јој други одају, много уображавају, то јој треба даном приликом показати, да многи људи без предосторожности на лако похваљују, и да често и ону ствар хвале, коју непознају. Ако ми пак сами у томе такову пресуду изричемо и лако похвалу изговарамо, то ће онда и најбоље поучење, које деци дајемо, без успјеха остати. Ако ми те предмете ладнокрвно гледимо и само праву заслугу почитујемо, то ће онда наша поучења уз добре примере најлепше плодове донети.

Неможе се о свима предметима који су за добро изображење ума нуждни говорити, јер то је врло широко поље; него ћемо сада неке закључке из тога извести, којих се треба у досада реченом да придржавамо.

Тешка је задаћа ум дечији изобразити, и потребна је пажња, труд и стрпљење, да се дете научи право осећати, мислити и судити! При томе је врло често човек приморан неплодно земљиште обдјелавати, а врло лако може и у доброме коров мана обузети. Но што год је тежа та задаћа, сотим се мора сваки већма старати да њу срећно у дјело приведе, а и најтеже ствари надвладају се, када се оно средство из очију негуби, које у томе победу доноси. Тако стојимо са изображењем у опште, а тако са умом дечијим на особ. Дух дечији непрестано је у послу, — дакле он потребује доброга вођу; ако га ми — колико је год могуће — на прави пут управимо, то ће плодови тога труда од очекивања већи бити.

Колико је та задаћа тешка и трудна, толико је благородна и пријатна. Може ли разумном створу шта пријатније бити, него када он онима, који са њиме у свези стоје, прве зраке мишљења, који на њин ум падају, на добро управља и сотим их савршенству води? своје искуство другом са свим неискусном саобштава; своју снагу немоћноме позајмљује; препоне, које се на путу живота нађу, одклања; од оних погрешака, које је некад сам учинио, одвраћа, и њих за поштоватеље истине, за право мишљење и судење људе изобрази? Онај, који тако ради и трудољубиво чини, много је појединима људма, а још више целом човечанству добра учинио.

Из тога свега можемо закључити, да је опасно нашу децу у друштву онаквих особа оставити, које несавршене и збуњене појмове и представе имају. Шта могу такове особе изображењу ума дечијег принети? Може ли слеп, слепога водити? Зар се неби деца у њином друштву привикла речи употребљавати које неразумеју, о стварима судити које непознају, истину са варљивим скончати, вапредно природном, збркано јасном предпоставити, и тврдоглаво доказивати, да имају право? Много се прилика пропусти без да се деца опомену, упуте и од неваљалства задрже, те они користни ока тренутци, који би могли децу правој истини и мудрости довести, пролете, а деца остану сама себи остављена.

Верујте, да родитељи и наставници никад нису узвишенији и поштованији, него када деца њина и њима поверена увек поред њих стоје, те јој они развијају ум и уче ју правом мишљењу!

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У првом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од вис. срб. нар. Школског Савета под б. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

(Продужење.)

II. Српски језик.

3. Читање.

Првога школског месеца: Прва припрема за читање. Распознавање реченица у говору. Говор у потпуним реченицама. Распознавање речи у реченици.

Растварање речи на слогове. Распознавање гласова у слоговима и у речима, и растварање слогова на гласове. Познавање самогласа: а, е, и, о, у; уз рад са сликама.

Познавање сугласа: р, з, ж, л и г; в, б, д, м, н, њ, ђ; — уз рад са сликама. (Види у буквару стр. 3—6.) — Дотичне речи растављају се најпре на слогове, а затим слогови на гласове, и ови се опет спајају у слогове и у речи.

Другога месеца прве, друге и треће недеље. Растварање слогова на гласове; састављање гласова у слогове, и распознавање ових сугласа: с, ц, ч, ш, ф, т, к, ћ, х. ш, ј, џ; све уз рад са сликама. (Види у буквару стр. 7—9.)

Четврте недеље: Познавање штампаних самогласних писмена е, о, а, и, и сугласника „с“ и прво считавање на штици и писмарици.

Трећега месеца: Познавање штампаних писмена овим редом: г, п, т, ш, ч, н, њ, л, љ, м, х, ж. Считавање слогова и речи на штици, на писмарици и у буквару; сваког школског дана по једно ново писме се предузима, које се најпре научило писати.

Четвртог месеца: Уче се познавати и считавати ова штампана писмена: ј, у, д, р, ц, џ, ћ, в и б, з и к. (Свако од ових писмена најпре се учи познати и написати у рукописном облику.)

Петог месеца: Познавање штампаних писмена ђ и ф. Последње три недеље понавља се вештбање у читању из буквара (стр. 24—30.).

Шестога месеца: Считавање речи од два и три слога. Теже считавање једносложних и двосложних речи. (Види буквар стр. 30.)

Считавања двосложних речи са два сугласа једно до другог, са писмарице и из буквара (стр. 31—32.).

Читање речи од једног слога (стр. 32.).

Погађање изостављених писмена само на писмарици (стр. 32.).

Считавање речи од четир и више слогова, којима је један слог тежак (стр. 34.).

На последку сричавање једносложних и двосложних речи у којима је „р" самоглас (стр. 34 и 35.).

Све ово најпре на писмарици, затим у буквару има се више пута считавати, а поједине теже речи имају се и по такту писати.

Седмога месеца: Познавање штампаних великих писмена: А, Б и Е; и то најпре на школској штици; пошто се ова велика писмена разликују од малих штампаних писмена. — Вештбање у читању позива, писање и употребљење знака звања и чуђења.

Считавање мушких и женских имена, и осталих речи којих је завршетак означен (стр. 36. 37. 38. 39. и 40.).

Вештбање у читању реченица: правила за живот, правила пристојности и радње људске и животињске. Упознавање са знаком питања. Одговарање на означена питања у потпуним реченицама. Предмети: дан, бура и пролеће (од стр. 41—45.).

Осмога месеца: Читају се предмети: Лето, јесен и зима.

Вештба се у течном и разумљивом читању реченица, под насловом: Шта је што? На што је шта? Ода шта деца да се чувају? Какво је шта; — и решење питалица: Какви је и каква су? Ода шта је? Какво је и зашто је? Противно и поређења. При овом читању пази се да деца на стављена питања увек у подпуној реченици одговарају (стр. 45—54).

Деветога месеца: Течно читање и разумевање ових предмета: Добар ђак и добро дете. Шта добар ђак уме. Добра деца шта да раде? (Ово се учи уједно и на намет.) — Шта се заповеда? Шта ко ради? Шта је радио и шта ће радити? Како ко ради? Како ваља радити? Поводи од радова. Колико је чега? (Ово се ради уз понављање очигледне наставе о човеку и о деловима човечијег тела). — Упознавање са седмичним данима, месецима и празницима; правила и пословице. Владање у школи и загонетке о школи. Породица, владање у породици и приповетчице: Буди услужан и Буди поштен (стр. 54—62.).

Десетога месеца: Уз понављање две горње приповетке приповедају се и читају с разумевањем, и ради вештбања у течном читању ове басне: Три лептирка, Челица и голуб (стр. 62. и 63.). Затим се чита, тумачи и учи напамет: Чини добро, и Шта да чини ко мисли Бог'ји бити (стр. 63. и 64.). Даље се чита: Божија воља; Где је све у реду? Боже с неба; и приповетке: Кола, Ножнице, Мирко и Радоица (стр. 64—66.). Из тих приповедчица изводи се поука, напослетку зарад оштрења дечијег разума уче се питалице. (Види стр. 62. 63. 64. 65. и 66.)

На памет се уче на свршетку године из буквара ови предмети: Добра деца шта да раде (стр. 55.). Како ваља радити? (стр. 56.). — Пословице (на страни 59). Од ових свако дете казује по једну — Божија воља (стр. 64.); Где је све у реду? (стр. 65) и Боже с неба! (стр. 66.).

Преко целе године уче се певати ове песме. Сваког месеца придодавајући по једну нову: Тичија песма. — Весело сам дете. — Хајд на ноге, хајд у школу! — Чела. — Ми смо деца малена. — Чистота. — Мај нам сијну. — На уранку. — Пчела и голуб.

III. Рачун.

Првога месеца: Уче се познавати на стварима и предметима бројеви од 1—4. Сваке седмице додавајући по један број.

Другога месеца: У бројном простору од 1—5 учи се бројати у напред и натраг; сабирати и одузимати све на стварима. Растварање бројева у бројном простору од 1—5. Осим школских учила употребљују деца при бројању и рачунању своје прсте и прутиће.

Трећега месеца: Бројеви 6, 7, 8 и 9. Код сваког броја долази обавка: Познавање броја, бројање у напред и натраг, познавање бројева с паром и без пара; сабирање и одузимање све на памет и на стварима. Растварање бројева и сравњивање. Осим учила школских употребљују деца прсте и прутиће.

Четвртога месеца: Познавање броја: 10. Бројање, сабирање и одузимање на памет у бројном простору од 1—10. Растварање бројева и сравњивање. Овде упознавати ваља децу са десетицом Писање бројака: 1, 2, 3, 4 и 5.

Петога месеца: Познавање новчића, четворке (двогрошак) и десетака. Сабирање и одузимање у бројном простору до 10. Писање бројака: 6, 7, 8, 9 и 10.

Шестога месеца: Поновљено вештбање у бројању, сабирању и одузимању до 10. Растварање прве десетице узимајући све по два броја. Напаметно множење основе „2“ и садржавање те исте основе у бројевима без остататака до 10; — дељење бројева из прве десетице са два. Упознавање са метром и дециметрима. Познавање половине на стварима, мерама и новцу.

Седмога месеца: Бројеви 11, 12 и 13. — Код сваког броја предузима се за себе и точно познавање, бројање, растварање, сабирање и одузимање уз приномоћ коцке, рачуналке и прутића, и написивање дотичне бројке. Код броја 12 још се предузима и множење и садржавање основе 2 до 6 пута, и дељење броја 12 на двојицу. Познавање туцета и половине туцета.

Осмога месеца: Бројеви 14, 15, 16 и 17. Сав рад и поступак је као код пређашњих бројева. Код бројета 14 и 16 предузима се и множење садржавање и дељење са 2.

Деветога месеца: Бројеви 18, 19 и 20. Сав поступак као и седмога месеца. Особито се има пазити да деца бројке лепо написују.

Десетога месеца: Понавља се и утврђује учење рачуна напаметног у сва четири вида до броја 20 са обзиром на практичну по-

требу у животу. Уз то иде познавање и употребленье новчића, четвораца, десетака и двадесетака; што се све на самом новцу показати и радити има; познавање туцета; једног и два метра и децимметара. Вештање у лепом и правилном написивању бројака од 1—20.

На свршетку прве школске године сваки ученик треба да зна на памет рачунати у бројном простору до двадесет, и да уме све бројке из прве две десетице лепо разговетно и правилно написивати.*)

НАРЕДБА В. КР. ХРВ. СЛАВОН. ЗЕМАЉСКЕ ВЛАДЕ

од 13. Јунија 1885.

Висока кр Хрватско-Славонска земаљска влада отдјел за богоштовје и јавну наставу управила је под 13 Липња о. год. бр. 1357. на сва кр. надзорништва за народне школе у тројединој краљевини наредбу, којом се учитељство православне вере у општим народним школама позива на строго свршење црквених дужности. Та важна наредба гласи овако:

„Дошла је овамо од стране духовне области пријава:

1. Да учитељи грчко-источне вјероисповјести на обћих пучких школах занемарују полазак цркве и врше само од невоље своје црквене дужности.

2. Ученици грчко-источне вјероисповјести да су у речених школах престали долазити редовито у цркву; те да су у једно однемарили појати у цркви и читати апостоле.

3. Школска младеж да непознајући црквених слова неможе ни да учи молитава црквеном ћирилицом тисканих.

Том пригодом налази се кр. земаљска влада принуканом учитељство грчко источне вјероисповјести у обћих пучких школах на строго вршење дужности назначених у овдешњих наредбах од 5. Травња 1876. бр. 1648. и од 20. просинца 1879. бр. 36. озбиљно позвати, уз примедбу, да ће се с оними учитељи, који те дужности неби вршили, поступати свом строгошћу у смислу горенаведене наредбе од 5. травња 1876. бр. 1648.

Позива се кр. надзорништво, да над строгим вршењем ових наредаба бдије и за свако занемареље са стране учитеља овамо пријави. У Загребу дне 3. липња 1885. За бана: Јурковић."

---

*) У српским школама у Угарској где су ученици првог разреда у једној школи са старијом децом, пазе они и слушају кад ученици другог разреда уче мађарски, па тако науче најобичније и најлакше речи и њихово значење. Где је први разред обавља предузима се у њему учење мађарског језика од трећега месеца, и на то се четири пута на недељу од очигледне наставе свако после подне по $^1/_4$ сата употреби. Тако се предузима учење мађарских речи и састављање ових у реченице по лекцијама 1. 2. 3. 4. 6. и 11. При чему се настоји да деца до 100 најобичнијих мађарских речи науче и из њих реченице састављају. Сваког месеца се само по једна нова лекција предузима, уз понављање прећашњих. (Види дотичне лекције у књиги: „Руководство к изучавању мађарског језика").

РЕЧ НА ГРОБУ

СВЕТИСЛАВА СВЕСЛАВА ВУКИЋЕВИЋА.

† 10. Јулија 1885. у Сомбору.

Тужни зборе!

Јуче у јутру тужно одјекнуше звона са кула ђурђевске и иванске цркве и огласише у три члана смрт милог нам друга Свеслава.

И ми смо чули тај тужни јек, и груди нам се испунише болом; црна туга сави нам се око ојађеног срца као ледена гуја, и раздираше нам болано срце

Па како да не тужимо, та нашег доброг и милог друга Свеслава нема више међу нама! Нећемо више чути са његових усана слатке пријатељске речи. Наш мили друг Свеслав неће нас више грлити пријатељском руком; не, — јер он више не живи међу нама на овом белом свету!

У највећем развићу млађане снаге своје, у најлепшем цвету живота свога, друг наш Свеслав јуче премину. Он премину на крилу своје миле мајке, на руци милог му бабе, обгрљен топлом љубављу срца родитељског, срца сестринског и братинског, орошен топлим и искреним сузама својих другова. Смрт је за навек заклопила очи нашег доброг друга Свеслава, оне очи, у којима се огледала љупкост и искреност; зауставила је за навек куцање племенитог му срца; својом леденом руком сатрла је наду и потпору његових родитеља!

Зар би могли зауставити сузе, које нам потоком теку? Зар можемо да не сажаљевамо уду срећу љубљеног нам друга Свеслава? Не, неможемо, та и камен сиви морао би од туге пући, када би видио, како тужно цвили ојађена мајка, ојађени бабо, неутешена браћа и сестре, верни другови, — над умрлим сином, братом и другом Свеславом!

Та Свеслав беше тако добар, тако благ; он беше понос и дика своје породице; он беше испуњен топлим жељама за напретком. Пред његовим очима лебдела је само једна света циљ. Он хтеде да се посвети на службу свете наше православне цркве и милог нам рода српског, да буде просветитељ и утешитељ народни; он хтеде да буде свештеник. То му беше свагдашња жеља његова, коју је и у очи дана смрти своје, кад се са својим родитељем последњи пут топло Богу молио за своје оздрављење, као завет свој изрекао, ако би га милостиви Бог исцелио.

И та племенита жеља нашег доброг друга Свеслава немогаше да се испуни! Неумитна смрт једним потезом ледене руке своје, збриса му све жеље и наде његове!

Наш мили друг Свеслав рођен је 25. Фебруара 1868. овде у Сомбору. У детињству свршио је српску народну школу с отличним успехом; затим је ступио у овдашњу гимназију, у којој је већ и седми разред учити почео, кад наједанпут због слабог здравља мораде по лекарском савету после Божића ове школске године зарад опорављења и лечења од школе изостати. Од тога времена уз брижљиву негу своје мајке и по саветима најискуснијих лекара лечио се, тражио је оздрављења и у планинском пределу, али све беше бадава. Свеславовој боли није се могло

лека нађи; он је венуо, слабио, и напоследку на уранку јучерашњег дана 10. Јулија у пет часова у јутру, тихо, без болова и скоро неосетно растао се са овим белим светом и предао је своју душу Оцу небесном, оставивши за собом спомен доброте своје у својој породици и међу својим верним друговима, који су га искрено љубили и који га никада заборавити неће.

Добри наш друг Свеслав у дане одмора више пута се бавио преваљањем корисних и поучних приповедака. Такова једна приповетка под насловом: „Бог у нужди никога неоставља", баш пред саму смрт његову изађе му у броју 7-ом „Школског Листа." Заиста и ово је лепа једна црта из Свеславовог млађаног живота! То нам је красни спомен његовога труда и рада књижевног!

Друже и брате Свеславе! Зашто нас тако рано остављаш? Зар нећеш да се вратиш родитељима твојим; браћи и сестрама твојима? Та они те тако љубљаху; љубљаху те као сами себе; неговаху те тако, како само нежна љубав родитељска, љубав братинска и сестринска неговати може.

Друже Свеславе! Зар те није жао оставити и нас уцвељене твоје другове? Зар те ми нисмо братинском љубави грлили? Зар ти наша пријатељска рука не беше доста мила и драга, кад нас тако рано остављаш?

Твоја млађана душа одлетела је већ највишем престолу Свевишњега, који управља судбинама свију земнородних.

Са те висине молићеш се Највишем Суштаству, Преблагом Оцу небесном, да утеши дубокоожалошћене твоје родитеље, браћу, сестре и другове! И твоја молба биће — тако ми верујемо, — код Бога услишана и примљена!!

А сад при растанку, мили друже Свеславе, још једно опроштајно „С Богом" ти велимо. С Богом на веки! Ти си се у вечност преселио, али твоја мила слика дубоко ће остати урезана у млађаним срцима нашима све дотле, док нас вечност с тобом несаједини тамо у оним блаженим рајским перивојима, где нема болести, ни туге ни жалости, но где је живот, прави и узвишени чисти живот, коме нема краја!

Нека је лака црна земљица упокојеном твом телу, а теби нека је вечан спомен међу нама!!

У Сомбору, 11. Јулија 1885.

Саставио и у име другова приказао:
Марко Грујов
ученик седмог гимназијског разреда.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Важна окружница министарска.*) Кр. уг. министар јавне наставе издао је не давно окружницу, у којој налаже школским надзорницима, да строго пазе на поболшање и унапређење васпитања младежи, а особито да се брину за одржање здравља школске деце. Пре свега захтева се у тој окружници, да школе буду чисте, да се пази на чистоћу дечијега тела и одела, да се деца неприсиљавају многим учењем, него да се више

нази на развитак душевних снага њихових, и да се неизоставно вештбају у гимнастици и гимнастичким играма, да имају у школи свагда здрав ваздух и довољно светлости и да пију добру воду. Учитељима се нарочито препоручује да школском наставом пробуђују у деце здраво мишљење и суђење, да са разумним ученьем читања и писања удружују наставу у матерњем језику, земљопису, отачественој повестници и природним наукама, а поглавито да сав рад школски прилагођују потребама практичног живота; на да речма, примером и радом упућују младеж вртларству и воћарству, пчеларству и свиларству, земљоделству и домаћој радиности. Притом се има деци омилити ученье рачуна, а што је прво и најважније, има се све једнако и у свима приликама неговати и развијати у младежи чувство побожности и благонаравности; једном речи има се настајавати да од школске деце постану здрави, разумни, окретни и за рад способни, морални и побожни људи. — Надзорници школски барем једанпут сваке године морају сваку школу ради надзиравања унутарњега школског живота и рада походити и настојавати, да се све најточније извршује што се у поменутој окружници наређује.

Седница В. срб. нар. Шк. Савета држаће се 16. Августа о. г.

Избор учитељице. За учитељицу у Парага изабрана је свршена приправница и испитана учитељица госпођица Олга Ракићева.

Наименованье. Уредништво „Школског Листа“ сад је тек случајно дознало, да је г. Константин Живковић бивши учитељ у Мохову, још у Октобру прошле године именован за привременог учитеља у Дољњем Ковину. — Господа учитељи у своме интересу добро би чинили, да о свом именованью и у обште о свакој промени у звању уредништво ово путем дописнице за времена известе.

НЕКРОЛОГ.

Са уцвељеним срдцем јављам свима пријатељима и познаницима, да се примили и добри син мој

СВЕТИСЛАВ СВЕСЛАВ ВУКИЋЕВИЋ

ученик VII. гимназијалног разреда,

у осамнајстој млађаног живота свог године, после дужег и тешког боловања 10 Јулија ове године у 5 часова у јутру, тихо и мирно у вечност преселио.

Тело незаборављеног драгог покојника опојано је по обредима православне цркве 11. Јулија у 5 часова после подне у свето-ђурђевској цркви сомборској, а затим је уз велико саучешће сомборског грађанства и младежи у породичној гробници код светоуспенског храма сахрањено.

Овом приликом свима пријатељима, велештованим госпођама и сограђанима, који при укопу премилог мог Свеслава присутствоваху, а особито најпречастнијем господину проти Љубомиру Купусаревићу и целом парохијалном свештенству, славном невачком друштву сомборском и г. г. младим учитељима и приправницима, који еванђелским речма и узвишеним духовним песмама светога православља пружише прву хришћанску утеху мени и мојој породици у најжалостнијем за нас часу; племенитим госпођама, које миомирисним ил неувелим венцима, тим симболичним зна-

цима победе безсмртности над смрћу, украсише смртни одар драгог нам покајника; и добрим друговима Свеслава нашег, који му принесоше дивни венац од неувелога цвећа са златним надписом на белим атласким лентама: „Другу Свеславу другови му“; који милог нам покојника са нежном братинском љубави у св. Ђурђевски храм пренеше, а после опела с буктињама одпратише до успенскога гробља и на својим га рукама у гроб спустише, и по том у „Невену“ „Голубу“ и „Школском Листу“ братинске искрене сузе за њиме пролише; напоследку славним уредништвима српских и мађарских листова, која кончину земаљског живота љубимца нашег доброхотно објавише, као и свима врлим пријатељима са стране, који нам писмено или по брзојаву саучешће своје овом приликом указаше, и тиме горку тугу нашу по могућству ублажише, — са овим, у име своје и своје породице, најтоплију благодарност своју изјављујем.

У Сомбору, 31. Јулија 1885. *Никола Т. Вукићевић.*

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Ст. Станару тражи се учитељ. Плата је 340 ф. и за повторну школу 40 ф.; $^1/_4$ сесије ораће земље и стан с вртом. Молбенице се шаљу м. школ. одбору у Ст. Станару до 1. Септембра.

У Деспот-Ст.-Ивану тражи се учитељ с платом од 380 ф. 2 хв. дрва и толико сламе, 4 јутра ливаде и станом, за перовођство се награда 15 ф. — У истом месту тражи се учитељица с платом од 300 ф., станом уз 2 хв дрва и 2 хв. сламе. Молбенице се имају до 15. Августа срб. м. школ. одбору у Д. С. Ивану поднети.

У Чоки тражи се учитељ. Плата је 200 ф. 136 ф. у име депутата, три јутра земље, стан с баштицом и огревом. Молбенице се имају поднети до 15. Августа школ. одбору у Чоки.

У Гааду тражи се учитељ. Плата је 300 ф., 3 ланца ораће земље, 1 ланац ливаде, стан и башта. Рок до 15. Авг. Молб. м. шк. одб. у Гааду.

У Печки тражи се учитељ. Плата је 400 ф. стан с баштом и 8 метери дрва. Молбенице до 19. Авг. имају се поднети м. шк. одбору.

У Чобанцу тражи се учитељ. Плата је 300 ф., 2 хвата дрва, једно јутро ораће земље. Учитељу у дужност спада при сваком богослужењу у цркви појати и при крштењу, венчању и погребу дужности црк. певца одирављати. Молбенице се до 15. Сепг. поднети имају мест. шк. одбору у Чобанцу (Csobánka per Ó-Buda).

У Ловри тражи се учитељ. Плата је 85 ф. 12 пешт. мерова напомице и 8 пешт. мер. јечма, $15^1/_2$ јут. оранице и т. д. Рок до 1. Септембра.

У Панчеву тражи се учитељ за горњоградску комуналну срб. школу; иште се од њега да зна добро мађарски, и дужан ће бити у цркви при богослужењу појати. Плата је 500 ф., 120 ф станарине и 3 хв. дрва. Молбенице се имају управити на вис. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу и управном одбору сл. кр. града Панчева до 12 авг. поднети.

У Иванди тражи се учитељ. Плата је 180 ф. 36 кибли жита, 20 кибли кукуруза, 4 хв. сламе 4 ланца ораће земље, 2 хв. дрва. Проситељ има доказати да је учитељску школу у Сомбору свршио и да зна мађарски. Молбенице до 29. Авг. послати се имају школ. одбору у Иванду.

У Хрњакову тражи се по ново учитељ с платом 100 ф., 31 ф. 50 нв. у име релутума, 5 ф. у име паушала, 25 кибли жита и толико кукуруза, 32 метара дрва и 4 ланца ливаде. Слободан стан и башта. Наставни језик је српски и романски. Молбенице се шаљу до 25. Авг. председнику црквено школског одбора, преч. госп. Григорију Букоровићу пароху у Хрњакову (Temes Aranyág).

У Томашевцу за новоосновану школу српску тражи се учитељ. Плата је 300 ф. и 100 ф. у име појања у цркви и предавања црк. појања у школи; 3 хв. дрва, и толико сламе, 1 јанац земље и стан. Осим тога 10% квинквенал на редовну плату од 300 ф. Уз то добиће учитељ и од црквене општине годишњу награду за појање од 60 ф. Проситељи без да чекају стечај имају молбенице с доказима на славно жупанијско школско надзорништво управити, и госп. Лазару Чокићу општинском начелнику у Томашевцу што пре одправити.

У Вогњу тражи се учитељ и појац; с платом 350 ф. уз огрев и стан с вртом. Молбенице управљене на вис. хрв слав. земаљску владу имају се до последњег Августа кр. шк. надзорништву у Вуковару доставити.

У Ујланику тражи се учитељ православне вере и појац црквени с платом од 400 ф 15% станарине, 6 хвати дрва и $1^1/_2$ јутро земље. На ово место могу и учитељице конкетовати. Молбенице на в. кр. хрв. слав. земаљ. владу управљене поднети се имају кр. надзорништву школском у Пожеги.

У Субоцком граду, Јабланцу, Бодеграју и старој Градишки траже се учитељи православне вере, којих ће дужност бити и појати у цркви. Плата је 350 ф. дрва и стан или станарина од 100 ф. У Старој Градишки добија учитељ правосл. вере још и од црквене општине 50 ф. у име награде за појање. Молбенице имају се путем котарске власти вис. хрв слав. земаљској влади поднети.

У Петриња тражи се учитељ. Плата је 500 ф. и стан с баштом. Учитељ је дужан у цркви при свакидашњем и недељном богослужењу читати и појати, децу у црквеном појању обучавати и у одборским и скупштинским седницама црквене општине перо водити. Молбенице се шаљу до 1. Септембра црквено школском одбору у Петриња.

Тражи се учитељица за српску правосл. девојачку школу закладе Ковачевићеве у Шибенику с платом 400 ф. и станом. Проситељка мора бити православне вере и доказати да је грађанка цислитавске и да је оспособлена за учитељство у Цислитави или да је ц. кр. министарство у Бечу од тога опростило. Молбенице с докази имају се до 3. (15.) Септ. о. г. туторству правосл. срб. цркве у Шибенику (Sebenico) поднети.

При срб. правосл. школи Бовановој у Шибенику тражи се катихета-учитељ с платом 700 ф. уз стан и ванредни годишњи приход до 100 ф. Доказати ваља вештину у појању и осталим правилима и знање талијанског језика. Молбенице се шаље до 3. (15.) Септ. одбору закладе Бованове у Шибенику.

У Дубровнику на српској девојачкој школи „Божа Бошковића" тражи се учитељица. Плата је 472 ф. Проситељка мора бити цислитавска грађанка и иште се да је испит зрелости положила, или да је од полагања испита тога опроштена преко ц. кр. министарства у Бечу. Молбенице се до 25. Септ. по новом шаљу одбору закладне школе Б. Бошковића у Дубровнику (Ragusa).

У Варцар Вакуфу у Босни тражи се учитељ с платом 450 ф уз стан и огреб. Иште се да учитељ поје у цркви и да има леп глас. Молбенице се до 15. Авг. имају поднети правсл. црк. общ. у том месту.

У Приједору, — пошто се на расписани стечај за учитеља III. и IV. разреда у правосл. српској народној школи нитко пријавио није, — поново се тражи учитељ. Плата је 500 ф. стан и огрев. Тражи се уз остала својства још и подпуно знање црквеног појања. Проситељи са доказима имају се пријавити што скорије ради препоруке управи српске учитељске школе у Сомбору.

У Д. Тузли траже се два учитеља. Плата је по 500 ф. и 129 ф. за огрев и станарину. Од проситеља се иште да су срби правосл. вере, да су прописане науке с добрим успихом свршили, да знају немачки и

да су у црквеном појању тако вешти, да могу и сами у цркви појати и децу у појању обучавати. Који учитељ буде харм. појање умео предавати добиће још награде зато 50 ф ; а који је вешт у перовођству и рачуноводству, тај ће за перовођство у обштини и за рачуноводство шк. фонда примати 80 ф. Молбенице се имају до 1. Сент. правосл. срб. црквеобштини у Д. Тузли поднети.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА $188^5/_6$. ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска $188^5/_6$ година 1. септембра о. г. по нашем календару.

У учитељску школу примају се :

а) За приправнике : младиће православне вере, здраве телом и душом, смерне и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални разред, или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разред српске више девојачке школе, трећи разред ниже реалке или осми разред грађанске школе с добрим успехом свршиле, а притом су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из малог катихизиса, српског и славенског читања и из црквеног малог појања овде положити, да се види имају ли гласа за појање, и могу ли у овом заводу напредовати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети : крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, коју су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврда местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Ученици, који желе стипендије из народних фондова добити, пошто се за приправнике упишу, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву путем ове управе поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима ; а они, који желе штатонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору. На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а притом се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У српској вишој девојачкој и у свима основним школама Сомборским почиње се школска година у исто време над и у учитељској школи.

У Сомбору 1. Августа 1885.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
срб. учитељске школе и срб народних школа сомборских управитељ.

Учтиво се умољавају сва уредништва српских и хрватских листова, да ову објаву, у интересу народне просвете, бесплатно цењу или у новоду, штампају.

Са овим бројем одужисмо се лањским предплатницима. С тога их умољавамо да нам доплату за ову годину са 50 новчића што пре пошљу.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору, 10. Септембра 1885. Год. XVII.

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКО-НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА

ОД 16. АВГУСТА 1885.

На овој седници председавао је: Његова Светост Патријарх. Присутни су били: Др. Ђ. Натошевић гл. школ. референт, Др. Светислав Касапиновић, Теофил Димић, Н. Ђ. Вукићевић, Стеван Лазић и народни тајник И. Ћирић. Члан савета протојереј Ј. Борота писмено се извинио, да неможе због званичних послова у седницу доћи

Расправљани су следећи важнији предмети:

Прочитан је и на знање узет извештај г. главног школског референта о шестогодишњем раду Школскога Савета од године 1879. до данас — Има се предстојећем вис. српском народном црквено-школском Сабору поднети.

На позив високославног срб. нар. саборског одбора спремљени су у своје време и сад се поново подносе од стране Школског Савета високом срб. нар. црквено-школском Сабору следећи предлози:

1. Предлог за уредбу о нижим и вишим народним школама. (То је ревизија целе школске уредбе од 1872. године.)
2. Предлог за уредбу српских учитељских школâ.
3. Предлог за оснивање припремне школе уз учитељску школу сомборску.
4. Предлог за уредбу о вишим девојачким школама.
5. Предлог уредбе за мировину школских референата и професора; и
6. Предлог уредбе за мировину српских нар. учитеља, њихових удовица и сирота.

Предлози за уређење богословије и гимназија нису се могли поднети, јер први спада у делокруг архијерејског синода, а други у делокруг дотичних гимназијских патроната.

Управа учитељске школе у Сомбору, као и управе обе гимназије и све три више девојачке школе подносе извештаје о истим заводима од г. 1879. до данас. Такође и архидијецезални школски одбор подноси извештај о стању вероисповедних школа у своме подручју од 1879. до данас. — Пожурити се имају и остали учевни заводи и дијецезални школски одбори, да извештаје о стању школа за последњих шест година неотложно поднесу, како би се генерални извештај о стању свију наших просветних завода предстојећем в. срб. нар. сабору благовремено подастрти могао.

В. кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу одписом својим под бр. 48,761. од 1884. награђене књиге Дра Лајоша Сил-а под насловом: »Életmentés és egészségtan« (цена 20 нв.) и »Vezérkönyv az életmentés és egészségtanhoz« (цена 50 новч.) шаље с препоруком, да се при настави о чувању здравља у учитељским школама употребљују. Пошто се у нашим учитељским школама још од године 1871. наука о чувању здравља као редован предмет предаје; то се препоручене књижицд предају управи учитељске школе сомборске за сходну употребу при настави у поменутом учевном предмету.

Исго вис. кр. министарство у својој окружници препоручује, да се учитељи вероисповедних школа упуте, да школску младеж у воћарству брижљивије него до сада поучавају. — На основу тога поштрава се постојећа наредба овога савета о неговању воћака, и учитељима се строго налаже, да у школском врту младеж у свима струкама домаћега вртарства, а особито у оплемењивању воћака прилежно поучавају и вештбају.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу препоручује, да се у богословијама и у учитељским школама катедре за практичну економију оснују, и да се приправници учитељског и свештеничког реда упознају са земљоделством и особито појединим овога струкама, као што је воћарство, вртарство, виноградарство, сточарство, свиларство и пчеларство, како би доцније у животу као учитељи и духовни пастири народ у истима користним пословима поучавати и тим не само материјално него и морално унапређивати га могли. — Закључено поштрити наредбу о предавању економије у обе учитељске школе, а препис горње министарске наредбе уступити управи богословије ради сходне употребе. Уједно на образложени предлог г. гл. школског референта има се умолити в. нар. са-

бор, да установи у учитељским школама катедре за обширно теоретично и практично предавање економије а навластито горепоменутих њених струка.

Прочитана је наредба в. кр. угар. министарства за богочаст и јавну наставу, којом се строго налаже: 1. да се у свима немађарским народним школама у угарској мађарски језик точно и подпуно предавати и учити има; 2. да се све оне учитељске дипломе, које су после 30. Јунија (по новом) 1882. године без потврде држ. школ. надзорништва издате, за ништаве сматрају; 3. да у будуће неможе бити ни редовни учитељ ни помоћник учитељски у Угарској, ко мађарски језик незна. Они учитељи, који су после 1872. године учитељску школу свршили, а нису досадя накнадно оспособљени за наставу у мађарском језику, могу само под тим условом даље у служби остати, ако се обвежу, да ће у року од једне године мађарски научити и испит из мађарског језика пред државном комисијом положити. Они пак учитељи, који су пре 1872. год. за учитељство оспособљени а незнају мађарски, добити ће спомоћника за наставу у мађарском језику. О строгом извршењу ове наредбе имају се државни школски надзорници старати — Ова се наредба на знање узима и вис. срб. нар. црквено-школском Сабору од стране овог Школског Савета саобштава.

Како је Школском Савету до знања дошло, да наредбе о недељним, месечним и полгодишњим испитима од год. 1878. и о настави у мађарском језику, коју је Шк. Савет 1881. године издао, до данас у многим школама у дијецези Бачкој нису публиковане, са чега су се велике неприлике у појединим, досада најбољим школама дешавале; то се има епарх. школски одбор бачки поново пожурити, да поменуте и све друге одавде у своје време издате наредбе неотложно по свима вероисповедним школама у истој епархији публиковати и над извршењем њиховим строго мотрити има.

В. кр. угарско министаротво за богочаст и јавну наставу наређује, да се у дисциплинарним делима учитеља грчко-католичких и грчко-источних вероисповедних народних школа, у колико би ови осуђени били на губитак звања, пре извршења пресуде, сва акта имају истом министарству на ревизију подносити, и да се ни једна такова пресуда несме извршити без санзволења министровог. — С позивом на превишњу кр. уредбу за српске народне школе од године 1872. једногласно закључено

је, ремонстрирати противу ове в. министарске наредбе, и упозорити в. министарство, да по гласу превишње кр уредбе за срб. народне школе од године 1872. право постављања и одпуштања срб. нар. учитеља припада једино овом Школском Савету, као и то да у подручију српске јерархије од 1872. год. није било ни једнога случаја, који би повода дао горњој министарској наредби, којом се аутономно право наше вероисповести битно повређује.

Исто в. кр. министарство препоручује књигу: »Népoktatási törvények és rendeletek tára,« коју је сачинио Јосиф Тот школски надзорник жупаније пештанске. Цена је 3 ф. 50 нв.— Има се за архиву Школскога Савета један примерак ове књиге набавити.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу одписом својим бр. 4068. од 1885. препоручује књижицу: »Gazdasági és kertészeti tankönyv од Лајоша Добоцкога « — Налаже се управи учитељске школе у Сомбору, да исту књигу за библиотеку завода набави, и да на сдржај њен учитеље економије и вртарства упозори.

Исто кр. министарство забрањује поново употребу Козенове карте у народним школама, пошто ова садржи у себи неистините белешке, и наређује, да се такове карте одмах из школâ уклонити имају. Пошто су из свију срб. нар. школа Козенове карте већ одавна покупљене и уклоњене; то се поновљена ова наредба просто на знање узима.

В. кр. угар. министарство за богочаст и јавну наставу дозвољава Јовану Поповићу управитељу више девојачке школе у Панчеву за полагање учитељског испита рок од године дана.

На представку Шк. Савета вис кр. хрватско славонској земаљској влади у погледу на одстрањење тегоба и злоупотреба, којима су учитељи и ученици православне вере у комуналним школама изложени (види „Шк. Лист“ 1884. бр. 14. стр. 210—213.) одговара иста в. земаљска влада следеће:

1. Да су учитељи православне вере наредбом од 5 Травња 1876. обвезани у недељне и празничне дане у цркву ићи.

2. Да су исти учитељи наредбом од 20. Просинца 1876. обвезани децу у школу водити и у цркви надзор над њима држати, а притом и сами у цркви при богослужењу читати и дужности појца црквеног одправљати.

3. Да би се ученици православне вере у црквеној ћири-

лици обучавати могли, издата је наредба ове године, да се уз почетницу за православну децу придодаду и вештбе у црквеном читању са ћирилским писменима.

4. Што се тиче учења црквеног појања, то се позива Школски Савет да достави црквену песмарицу за децу с нотами провиђену, коју би иста влада као сходну за обучавање православне младежи у појању, учитељима и школама препоручити могла.

Напоследку изјављује земаљска влада, да је у Загребу постављен засебан вероучитељ, који ће православну младеж у реалци, гимназији и у држ. учитељској школи науци вере и црквеном појању обучавати. И тако премда је већ у своје време подпуно постарано да се православна младеж у науци своје вере и у црквеном појању обучава, ипак је иста земаљска влада и овом приликом наредбом својом од 13. Јунија о. год. (види „Шк. Л.“ бр. 8.) по ново и најстрожије опоменула све учитеље православне вере, да се постојећих наредаба у погледу црквених дужности, и наставе у вери и у појању точно придржавати имају.

На овај одпис високе кр. земаљске владе госп. главни школски референт примећује, и то на: 1. и 2 точку, да се од стране Школ. Савета умоли земаљска влада, да одсада званично саобштава све своје наредбе тичуће се народних школа овоме Савету, као што то и в кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу чини; у погледу на наредбу земаљске владе од год. 1876. којом се налаже, да се ћирилица учи у обћим пучким школама, примећује г. гл. референт, да се та наредба неизводи свуда, јер нити сви учитељи, нити и сами надзорници школски знају црквену ћирилицу, те тако наредба та остала је на хартији, што сведоче и тужбе єпархијских власти у Пакрацу и у Карловцу. На тачку 3. примећује још г. гл. референт, да неби целисходно било уз буквар придодати вештбање у црквено-славенском читању; јер се буквар учи у I. разреду, а та су деца још мала за учење црквеног језика, него би ваљало, да се настава у том језику одпочне тек у II. разреду комуналних школа, као што то бива и у вероисповедним српским народним школама, па да се у том разреду учи од Шк. Савета препоручени славенски буквар а у 3. и 4. разреду да се учи извод из часослова; даље да се доставе вис. земаљској влади књижице с нотама: Литургија од Топаловића (цена 50 н.)

и од Борјановића (цена 20 нв.) и да се те две књижице, као школске за наставу православне деце у појању у обћим пучким школама приме; и напоследку примећује г. главни школ. референт, да се предложи кр. зем. влади, да наредбу изда, како би прав. вероучитељи и учитељи појања у државним препарандијама обвезани били православне ученике своје и у црквенославенском читању и разумевању поучавати. — Школски Савет све ове приметбе усваја и као своје предлоге В. кр. хрв. слав. земаљској влади подноси и препоручује за извршење.

Висока кр. хрватско-славонска земаљска влада на представку овога Савета у делу јавности горњокарловачке српске учитељске школе, (види „Шк. Л“ од 1884 бр. 14.) одговара, да она примање услова у точки 1. и 2. од исте владе постављених на знање узима, али уједно изјављује да остаје стално при условима у точки 3. 4. и 5. постављенима, задржавајући себи одлучни уплив при избору и постављању учитеља и одобравању учевних и помоћних књига; захтевајући, да јој се записници о седницама учитељског збора на увиђење шаљу, и да њен повереник при испитима за способљење председава и сведочанства саподписује; уједно изјављује, да је она само под тим условима вољна подарити право јавности вероисповедној учитељској школи у Карловцу.

Пошто висока земаљска влада у одпису свом поново такове услове ради подарења јавности горњокарловачкој српској учитељској школи поставља, који надмашују делокруг државног надзора над вероисповедним школама и неодговарају од Његовог Величанства најмилостивијега Краља нашег издатој превишњој уредби за српске народне школе од године 1872. а те се уредбе Школски Савет најтачније придржавати мора; то Школ. Савет несматра себе за надлежнога, да може горње услове примити, и подноси сва акта тичућа се дела јавности српске учитељске школе горњокарловачке високом српском народном Сабору, са изјавом, да од своје стране никако неможе и несме на горње услове пристати.

Школски Савет овај уверивши се преко својих органа о нужној потреби да се сомборске српске народне школе, које за вештбаоницу учитељској школи служе, у органску свезу доведу са учитељском школом сомборском, — што је и од стране државног школског надзорништва жупаније бач-бодрошке званично захтевано, — засебном наредбом одређује, да се српске на-

родне основне школе у граду Сомбору, у органску свезу са учитељском школом поставе; и наредба та има се саобштити управи српске учитељске школе сомборске, председништву црквене општине сомборске, главном срб. нар школском референту, бачкој епархијско-школској власти и државном надзорништву жупаније бач-бодрошке.

На образложени предлог управе српске учитељске школе сомборске једногласно закључено, да је нуждно установити засебну катедру мађарског језика у учитељској школи сомборској с платом од 800 фор. а. вр. и овај је закључак достављен вис. саборском одбору с препоруком и молбом, да га исти усвоји и на потврђење предстојећем срб. народном сабору поднесе. До решења пак саборског суплираће се и даље катедра мађарског језика у поменутој школи.

Пошто су све препоне, које су наименовању Ђ. Бекића за учитеља у Панчеву на путу стајале одклоњене; то је на предлог г. Светислава Касапиновића члана Шк. Савета, Ђорђе Бекић за привременог учитеља у вишој девојачкој школи у Панчеву пристављен под условом, да до краја 1886—7. школске године испит за оспособљење учитељско у грађанским школама положити има.

На предлог архидијецезалног школског одбора наређује се да се издаду декрети: Евгенију Кротином и Прокопију Кршногачином учитељима Осечким, као и Марку Рајковићу и Милану Коњовићу учитељим Вуковарским.

На молбу госпође Катарине Петковића учитељице у вишој девојачкој школи у Панчеву, издаје јој се декрет.

Молба г. Аркадија Варађанина управитеља више девојачке школе у Новом-Саду, да се њему урачунају све године службовања у народној школи, — с препоруком се доставља в. саборском одбору ради поднеска в. народном Сабору.

Димитрије Калић учитељ в дев. школе и Н.-Саду моли, да му се урачунају године службе на реалци новосадској и осечкој, као и године проведене у јавној служби, — вис. саборском одбору с препоруком је подастрти.

Читалка за четврти разред српских народних школа, коју је у рукопису поднои Др. Ђорђе Натошевић, прима се, и наређује се, да се одмах штампати даде, како би се с почетком школске 1885—6. године у четврти разред српских народних школа увести могла.

Поднешени у своје време извештаји учитељске школе сомборске и горњокарловачке о стању истих школа у 1884—5. години остављају се за читање у првој идућој седници. В.

ЗАПТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ С ЈЕДНИМ УЧИТЕЉЕМ.

— За награду. —

(Продужење).

Како је опрезност и пажљивост средство за очување учитеља и ђака од погрешака, тако је справедљивост учитељева један од најглавнијих извора етичног васпитања. Справедљивост учитељева величанствено дјелује на правдољубље дјечије. Кад је учитељ праведан, бит ће и дјеца међу собом праведна Ову учитељеву врлину, као и противнуману, умеју ђаци брзо упознати. Благо учитељу, кад га ученици за праведна човјека држе; он ће бити уважен и штован, а деца ће осјећати према њему чувство страхопочитања. Напротив ако мала публика дечија учитеља држи неправедним човјеком, тешко онда његову ауторитету. У дјечици породи се онда мржња и антипатија против учитеља, наруше му се и омаловажавају и остала добра својства и његово дјелање промашује васпитну циљ. Овђе треба сјетити на оно, што је већ код љубави истакнуто, да учитељу школска дјеца буду што и рођена, пак ће се тешко неправда догодити. Праведан учитељ непознаје у школи сталиша; њему је једнак сирома и богат. Кад учитељ дијете богатијега, угледнијега обштинара, свог пријатеља, ил макар — своје дијете — протежира ил награђује, без да је заслужило, онда је за сажалевати. Особито пригодом казне мора учитељ опрезан бити, да неправду непочини. Код истраживања узрока погрешци и просуђивања њезина домашаја треба учитељ много увиђавности, разбора и ладнокрвности, да се непренагли. Овђе мора употребити сву своју вјештину и своју савјест у помоћ узети, да га после она корида неби. Исправљајући задаћнице нек ради по правди Бога живога. „Што је право и Богу је драго!“ Ако је локација нек се чува, да горег ђака пред бољег нестави; јер то више пута дјеца боље знају него сам учитељ. Напокон жалостан је учитељ, који би се дјеци рад непријатељства, или рад кривице родитеља, ил можда рад своје користи светио. Најбоље је, да учитељ школску дјецу за своју корист неупотребљује.

Све речене врлине усредоточују се, рекао бих, у „одушевљењу“ учитељевом за своје свето звање. То је одушевлење

врхунац свијех учитељскијех врлина, јер јих све предпоставља. Учитељ, који с одушевљењем своје звање неврши, налик је просту надничару, који ради као оно „ни себи ни свому,“ само да свој кукавни живот продуљи. Он ради у школи; ал мртво и небрижно, само да му се од реда одбије и да му се нерече, да школе држао није Такав учитељ неможе нигда васпитног циља постићи. Он није у стању дјечију позорност побудити, пит уздржати, а како штетно дјелује на запт недостатак пажљивости, то зна сваки свијестан учитељ. Одушевљење настављача за своју струку помаже запт уздржавати, јер ће одушевљен учитељ занимљива предавања приређивати и исто одушевљено излагати. Оваким радом обратит ће пасе и на наставу позорност ученика, а тим ће постићи најјачу полугу, како за напредак у наукама, тако и за одржање дисциплине у вријеме наставе. Он ће се одушевљено бринути за срећнију будућност својијех ђака Одушевљење ће потицати га на неуморно изтражи-вање бољег правца у његовом тежком ал племенитом посду. Одушевљење има учитељ из учитељске школе донети, јер при-знати се мора, да га учитељ у данашњим приликама у пракси риједко стјече.

У свом тежком раду мора учитељ и узтрајан бити. Види ли, да му први напор неуроди жељеним плодом, несмије се он уплашити и од племените намјере одустати, него сав труд пре-горјевајућ има он за постављеном метом увијек тежити и за-преке уклањати, да жељену мету што пре достигне.

Стрпљивост је за учитеља златна врлина Стрпљив учитељ неће очајавати, ако му дјеца по жељи не напредују. Стрпљи вост ће му дати снаге, да се код ствари, коју дјеца тежје ра-зумију, дотле забави, док је разумјела небуду. Она ће га сачу-вати од многог препаглења, како у наукама, тако и казнама и наградама. Стрпљив учитељ неће се дати разљутити незнањем, немиром ни погрешкама своје дјеце, да ју непазпитав узрока можда недопуштеним начином казни, чупа за косу, ухо, или им пацке даје; него ће мирно и тријезно узроке разсудити, те их мудро уклонити, ил им сходне посљедице супротставити

Врлина, која све ове завршити мора и која је са чврсто-ћом карактера идентична, јест досљедност или конзеквенција. Досљедност у свему и свачему и сталност у одлукама мора бити карактерна црта сваког учитеља, јер он има да образује карактер у дјеце. Ова врлина мора особито васпитатеља ресити

зато, да дјеци никада некаже, што извршити неће ил' неможе, јер му је другчије ауторитету одзвонило. Учитељ несмије оно обећати, што неможе испунити. Боље је необећати, него ријеч погазити. Ако учитељ што запрети, па претњу у поновљеном случају неизведе, онда је крај доброме запту. Дакле учитељ неможе запта одржати нит карактера одњеговати, ако му недостаје досљедности. Не само да је ова учитељу за одржање запта преко потребита, него му она помаже и до угледа у школи и свијету, јер досљедност у добрим одлукама зове се морални карактер.

Овакав учитељ бит ће јамачно довољно ућудан и чедан, да своју дјечицу том приучи. Он ће моћи бити узор и живи примјер младежи, што је најпрви и најбољи закон за васпитање. Примјер вриједи више него сва правила. Ако је примјер лош, бит ће лоше све; ако је примјер добар, бит ће му налично све што се по њем равна. Какав учитељ, таква школа. Она је његова фотографија. Der beste Lehrer ist der beste Disziplinator.

(Наставиће се.)

НАРОДНА ШКОЛА КАО ГЛАВНИ ФАКТОР НАРОДНОГ ОБРАЗОВАЊА.

(За награду.)

Животна борба у овоме веку тако је опасна, да би мал-не сваки подлећи морао кад неби био приправљен за сваку евентуалност.

Као год што се шут са рогатим неможе бости, сиромах са богатим неможе мерити, тако исто ни будала или простак са наученьаком.

Борба та животна у толико је тежа, што с дана у дан па и сваког часа један с другим у непосредан додир долази.

Не одељује се богат од сиромаха, мудрац од глупака, јаки од слабога; јер неможе. Један другог требају, један другом морају, да су на помоћи. Томе нас учи Бог, томе нас учи закон.

Назив „човек" је општи појам, под којим се разумевају сви они, који имају обличје Божје, те по томе и стоји један „човек" са другим у непрекидној и тесној свези.

Човек има своју слободну вољу, коју он употреби или на добро или на зло.

Онај човек, који је напојен чистом науком, задахнут поштеним мислима и жељама, тај употреби ту своју вољу на добро, а онај човек, код кога су укорењене грешне мисли, неваљале жеље, који је погрешно васпитан управо неизображен, тај употребљује то своје највише богодано право „слободну вољу" на зло.

Ови су прави виновници тешке борбе животне.

Једни с другима долазе у сукоб па та конверзација и јавно де-

лање обојих странака зове се: животна борба, у којој или једни или други подлегну. На чијој је страни већина, ти побеђују.

Од тога зависи хоће ли та борба бити лакша или тежа; разуме се по себи да се лакше борити са образованима него са необразованима.

Сваком образованом човеку, пријатељу светског образовања и морала стало је до тога да надјача образована страна, да би борба животна лакша била.

Највећи поборник ове странке јесте за цело народна школа.

То је свето место, где млађани свет усиса прву душевну и духовну храну; на ако је та храна здрава, биће и цело поколење здраво; али ако је болесна, то ће бити у целом том поколењу умних а тиме и телесних богаљева, који служе на срамоту човечанству.

Сви прави пријатељи човечанског образовања старају се да ову народну изобразиљу у најбољи ред доведу, пружају јој сва средства, која потпомажу њен рад, дају јој све и сва, само да би што боље могла одговорити своме теретном задатку.

Велика већина људи поцрпела је оно мало знања што имају у народној школи. Ту су они још као мала дечица чули за Бога, научили заповести његове. Школа га упути на прави пут; она му каже, да је само поштен човек прави „човек".

Та већина или нема средства или нема времена, да може ићи да и даље изображава дух свој, те се задовољи оним, што јој је народна школа дала. Она ју припреми за ту животну борбу, она јој каже каква треба да је, па да светли својим делима, да служи за углед другима, којима зао удес одузе и ту моралну науку.

Народна школа научи, како да се човек влада у појединим случајевима, ако хоће да олакша себи животну борбу. Она га научи, да „паметнији попушта", да је „отето проклето" и т. д.

Народна школа је једина изобразиља народна. Од ње зависи, хоће ли потомци са хвалом спомињати своје претке, или ће их једаред за свагда бацити у море заборава, а праведна историја тек ће их износити на видик свету да покаже, како је погрешно васпитање кадро народ упропастити.

Са хвалом се спомињу и спомињаће се док је сунца стари Јелини, код којих је школа била у цвету. Она их је и уздигла до те славе.

Као што народна школа уздиже појединог народ, тако би она могла уздићи и васцело човечаство на највиши ступањ људског образовања, кад би била тако уређена, да може све своје дужности достојно отправљати.

Како ли би био сретан онај народ, који би имао своју школу тако уређену, да она младом нараштају здраву рану духовну даје; како ли би била сретна она држава, у којој би све народне школе васпитале мали свет подједнако у моралу; а како ли би тек све људство било пресретно, кад би таких народних школа било свуда од истока до запада, од ладнога севера до југа, које би се старале да образују „људе" а не појединце чланове овог или оног народа, код којих надвлада егоизам, који је упропаститељ опште среће и општег добра.

Народна школа приуготовљава мали свет, да кад дође у велики свет да се може одупрети и победити у животној борби.

Ако је и кад могло бити да је цео народ једнако образован, да су сви држављани једне државе на истом нивоу знања; то је сад зацело могуће, јер исти су закони школски за све србе а исти су и за несрбе; само да се извршују закони, па би народна школа пуштала у свет свестну омладину, приправљу за живот.

Народна школа полаже доиста темељ народном а и светском образовању. ый.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

у другом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од вис. срп. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

У другом разреду српских народних школа уче се ови предмети:

I. Настава у вери и благонравности христијанској и молитве.

II. Српски језик, и то: 1. Очигледна настава са вештбањем у мишљењу и правилном говору; 2. читање течно и разумљиво; 3. писање реченица и основи цртања; 4. учење моралних изречења и поучних песмица на памет и певање; 5. основи граматике.

III. Црквено славенско читање и разумевање.

IV Мађарски језик, и то: 1. учење речи и реченица, и разговор о стварима, које се очигледно посматрају; 2. писање; и 3. читање и разумевање.

V. Рачун.

VI. Основи црквенога појања.

VII. Гимнастичне игре, и

VIII. Ручни рад за женску децу.

Ученици су у школи сваки дан 3 часа пре и 2 часа после подне; свега преко седмице 24 часа зими, а 25 часова лети, неврачунајући овамо један час гимнастике и каталоге у недељне и празничне дане.

Сваки дан учи се наука христијанска у прва по часа пре подне, свега седмично: $2^1/_2$ часа; затим рачун по $^3/_4$ часа, свега седмично: $3^3/_4$ часа; за српски језик $8^3/_4$ часа; за црквено славенски језик $3^1/_4$ часа; за мађарски језик $3^1/_2$ часа; за црквено појање $1^1/_4$ часа. Осим тога преко лета у два получаса учи се гимнастика. Сваке суботе после подне $^1/_2$ часа употребљује се на учење цртања, а остало време употребљује се на понављање и рецитовање на памет; недељом и празником на каталогу понављају се молитве, библијске повести и црквено појање.

Од $8^3/_4$ часова одређених за наставу у српском језику употребљује се на вештбање у читању и разумевању сваки дан пре подне по $^3/_4$ часа; и после подне четир пута по $^1/_2$ часа, свега $5^3/_4$ часова; за очигледну наставу двапут преко седмице по $^1/_2$ часа — 1 час; за писање четири пута преко седмице по $^1/_2$ часа, свега 2 часа.

Од $3^1/_2$ часова одређених за наставу у мађарском језику употребљује се четири получаса за учење речи и реченица и за разговор; а $1^1/_2$ час за учење писања и читања. (У Хрватској учи се у ово време очигледна настава у 2 часа; а писање и читање с латиницом у $1^1/_2$ часу седмично.)

Према томе удешен је следећи распоред часова за сваки седмични дан:

Од 8—8½. Наука христијанска и библијске повести.
„ 8½—9¼. Рачун.
„ 9¼—10. Српско читање с разумевањем; а другог полгодишта у два пут последња четврт часа узима се за учење основа из граматике.
„ 10—¾11. Славенско читање и разумевање по тринут на недељу; мађарско писање и читање с разумевањем по двапут на недељу.
„ ¾11—11. Црквено појање.
„ 2—½3. Српско писање; (суботом у исто време основи цртања).
„ ½3—3. Очигледна настава двапут; срб. читање с разумевањем двапут.
„ 3—3½. Српско читање и разумевање двапут (у оне дане кад је била пред тим очигледна настава и у свези с њоме), и певање; славенско читање с разумевањем двапут.
„ 3½—4. Учење мађарских речи и реченица и вештбање у мађарском говору.

Приметба: Суботом после подне, остало време употребљује се на рецитовање онога што се учи на памет, на вештбање у српском говору и на певање. Недељом и празником на каталогу понављају се библијске повести, преслишавају молитве и црквене песме и пита се за њихово значење.

Гимнастичке игре предузимају се у одморима између другог и трећег часа пре и између првог и другог часа после подне.

Женски ручни рад уче женска деца сваки дан после одмора од ¼ часа, од 11¾—12 часова пре подне, и то четири пута преко седмице, дакле по три часа седмично.

I. Настава у вери и благонравности.

Овамо спадају а) библијске повести из старога и новога завета са сходним поукама по књизи: Прва настава у вери од Н. Ђ. Вукићевића; и б) основи из науке христијанске, молитве, символ вере, заповеди и свете тајне. (види црквено-славенски буквар). Текстови молитава и остало уче се славенски, али се свака реч и свака реченица има разјаснити на српски.

Из овога предмета предузима се:

Првог школског месеца:

1. Понављање поуке о створењу света и о првим људма.

У чему се састоји образ и подобије божије у човеку? О човечијем телу и души. Човек најотличније створење божије.

Рај и дрво живота.

Заповест божија првим људма.

Први грех и његове посљедице.

Бог је свезнајући и најправеднији судија. Бог је најмилостивији и преблаги отац.

Обећање избављења.

2. О једном Богу у светој тројици. Понављање молитве господње и ангелског поздрава. Молитва јутрења, молитве пре и после обеда са тумачењем.

Другог месеца:

1. Закон божији. Разум и савест. Наравни закон.

Откривење божије Авраму и другим побожним људима (види стр. 12. прве наставе до 5. алинеје).

Авраамова мирољубивост. (Ово се приповеда). Авраамов син Исак и Исаков син Јаков (ово се само спомене). Свето предање о Богу у породици патријарха Јакова (5. 6. и 7. отсек са стр. 12.)

О Јосифу до његове славе. (Ово се приповеда).

2. Молитва пре вечере (у три одсека); молитва после вечере (у шест одсека). Молитва пре спавања (у седам одсека). Све с разјашњавањем смисла сваке речи и реченице.

Трећега месеца:

1. Јосиф у својој слави. Долазак Јаковљев у Египат. Јосифова смрт. (Ово се приповеда и затим исписује.)

Писани закон божији и заповеди. (Ово се учи на памет: види прва наставa у вери, стр. 12. последња 2 реда и 13. стр. насловом „Закон божији."

2. Понављање молитава шта су се досад училе. Молитва Пресветој Тројици: „Упованіе мое Отецъ" и молитва Ангелу хранитељу (на четири одсека).

Четвртога месеца:

1. Благовести уз понављање поздрава богородичног. Рођење Христово (понавља се). Сретење. Мудри звездари. Бежање у Египат.

2. Уз понављање свију горенаведених молитава учи се овде напамет стих: Слава во вишњих Богу; тропар и кондак божићни с тумачењем и божићна песма: „Вси Языцы."

Петога месеца:

1. Младост Христова и Крштење Христово. Проповедање Христово. Шта значи реч еванђелије? шта значи покајати се? 2. Учење Христове науке у реченицама (види: Прва наставa у вери, стр. 21. и 22.). Чему је Христос учио људе (стр. 21. 5. 6. 7. отсек). Апостоли Христови. (Ово учитељ приповеда и зада деци да имена 12 апостола прочитају). Молитва господња и њено значење.

2. Уз понављање горњих молитава учи се овде напамет „Во Јордање" и упознају се деца са главном Христовом науком (види: Прва наставa у вери стр. 21. 22. 23.) и молитвом.

Шестога месеца:

1. Чудеса Христова (види: Прва наставa у вери стр. 23. и 24.). Младић у Најину (стр. 25.). Како је Исус Христос наранио 5000 људи; са поуком и доводењем у свезу с дотичном молитвом. Исус благосиља малу децу.

2. Две највеће заповеди (напамет српски научити, види: Прва наставa у вери стр. 32.).

Символ вере I. члан (у две лекције). Понављање првог члана. Други члан символа вере у 4 лекције. Трећи члан у две лекције. Затим понављање I. II и III. члана символа вере.

Седмога месеца:

1. Преображење. (За женску децу: Марта и Марија). Лазарево васкрсење. Свечани улазак Христов у Јерусалим. Предсказаније Христово о страшном суду (само за читање). Тајна вечера и поука о св. причешћу.

2. Понављање I. II. и III члана символа вере Затим IV. V. VI. и VII. чл. символа вере. Понављање од почетка до VII чл. символа вере.

Осмога месеца:

1. Страдање Христово 1. 2 3. Велика субота (погреб Христов). Васкресење Христово и јављање Христово ученицима после васкресењ. Све по књизи: Прва настава у вери.

2. Понављање од почетка до VII чл. симв. Затим VIII. IX. X. XI. и XII. члан символа вере, и понављање целога символа вере.

Деветога месеца:

1. Вазнесеније Христово и Сидазак св. Духа.

2. Десет Божијих заповеди; подпуни текст славенски са разјашњењем. (Друга и четврта заповед на два, а десета на четири одсека). Тајне новога завета (слав.); Дела милости телесне и душевне (српски).

Десетога месеца:

1. Понављање свега из библ. повести уз то поука о св. писму новог завета и о св. цркви (на стр. 44. и 45.).

2. Понављање свију молитава, символа вере и заповеди.

(Продужиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*У српској учитељској школи сомборској*) уписивање почело се 2. Септембра. Досада су се уписали у сва три разреда 57 мушких, 45 женских; свега 102 ученика.

(*Државно учитељско сиротиште у Будимпешти.*) Покрај великољепног „Педагогијума“ мађарског, што је прошле јесени саздан у Кристинином предграђу у Будимпешти, саздано је и мало али спретно и угледно здање, у коме ће се држати и васпитавати учитељске сироте. У ово учитељско сиротиште, које се оснива из добровољних прилога у отачаству нашем, примљено је ове године једанајсторо сирочади учитељске, од којих су 8 римске, 1 протестантске, 1 реформатске и 1 православне вере.

(*Избор учитеља.*) У Деспот Ст. Ивану за учитеља изабран је свршени приправник г. Јован Поповић, а за учитељицу свршена приправница госпођица Даринка Бериљева.

За помоћног учитеља у Станишићу изабран је г. Павао Коњовић учитељ Чурушки.

За учитеља у Стапарима изабран је 1. Септембра великом већином гласова г. Бошко Поштић бивши учитељ мокрински.

Г. Јован Кирић, бивши учитељ чортановачки, постао је учитељем у Бјелини. — Душан Шикопарија свршени приправник изабран је за учитеља у Приједору.

За учитеља српског у Панчеву изабран је г. Иван Мартиновић досадашњи отлични учитељ башаидски, и врстни сурадник овога листа.

(*Наименовања.*) Свештеник г. Јован Петровић, бивши капелан у Н.

Градишки наименован је правим учитељем вере за православне ученике у кр. гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу.

Наместни учитељ у В. Чрешњевици г. Никола Прерадовић именован је за правога учитеља у истом месту.

РАЗНО.

(*Српски народни сабор*) у Ср Карловцима отвориће се 10. Септембра.

(*„Узорци“*) за везење, качкање и разни други ручни рад изишли су у врло лепом издању и могу се добити код Ј. Флајшмана у Беловару. Препоручујемо учитељицама нашима, да их набаве и употребе у својим школама.

(*Дар школи.*) Високопречастни господин Корнелије Живковић, архимандрит ходошки и свагдашњи предплатник „Шк. Листа“, осим листа што за себе држи, изволио је послати предплату за два примерка „Шк. Листа“ о. г. од бр. 5—12., који се као дарови његови шаљу срб. школи у Кечи и правосл. вероисп. учитељу у Х. М. Вашархељу г. Адамовићу.

Нов црквени лист. Октобра т. г. почеће у Задру излазити: „Истина“ лист за богословску науку и пастирско-практичне потребе правосл. српског свештенства — Лист овај, с благословом Високопреосвештене Господе Епископа задарског и которског, издавати ће професори правосл. богосл. завода Задарског, а уређиваће г. Јован Вучковић супл. проф. богословије у задру. Лист овај доносиће: чланке богословско-научне, саставе поучног садржаја, наредбе правосл. црв власти и државне наредбе, у колико се исте дотичу православне цркве; одговоре на питања из пастирске практике; преглед главних суврмених догађаја у цркви; старине црквене; црквено књижевне вијести; правило васкрсно и празнично са описом главних празника; особне вијести и огласе; а држаће се у науци, поуци и критици објективности и истине, у црквено-друштвеним односајима пак заступаће хришћанску љубав и вјерску толеранцију. „Истина“ ће излазити половином и концем сваког месеца на табаку 16 страница велике осмине — уз годишњу цијену од 3 фор. (на пол године 1 ф. 50 н.) а за краљевину Србију 8 динара годишње (на пол године 4 динара). — Ко скупи 10 претплатника, добива лист на дар.

Ми овај лист свештенству, учитељству и читалачком општинству нашем топло препоручујемо.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Захваљујући господи и браћи, која ми своја дела за „Школски Лист“ пошаље, јављам, да ћу све оно по реду у „Школском Листу“ штампати дати што се слаже са програмом овога листа. По уједно примећујем сам изјавити, да се у „Школском Листу“ докле та ја уређивао будем ништа неће штампати, што је противно светој нашој православној цркви и чиме се настава у вери омаловажава. С тога ће дакле на пристате ми једне расправе све оно изостати морати, чиме се побожно чувство нашега народа вређа.

Сл. црквене општине, које нам за лист дугују, учтиво умољавамо, да најдаље до 20. Септ. свогодишњу, односно и лањску предплату пошљу.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору, 10. Октобра 1885. Год. XVII.

ШТА ЧИНИ ШКОЛА ЗА НАРОДНО ОБРАЗОВАЊЕ?

(За награду.)

Ово важно, плодно питање истакао је збор сентомашких учитеља. Али да се оно потпуно исцрпи и претресе, ваљало би писати расправе — књиге, а не чланак — два.

Горње питање важно је по томе што у његовом сретном решењу лежи зачетак опште народне среће. А плодно је с тога, што се школа тим питањем подиже из своје једностране скучености на достојну висину, да одатле осведочи свој свестрани, свој интензивни уплив на општи народни живот.

Народној школи — правој, ваљаној, савременој — ту, на тој висини часно је место. А скучену и заглибљену у бесвесном рецитирању голог, леденог знања и механизма, ваља одбацити као сувишну, излишну — као штетну друштвену установу.

Данас је по народну наставу настало одсудно питање: Она, или се мора паштити, да својом снагом оплоди народну памет зрелим мислима; у срцу да му оживи и однегује истински морал, или је мора пестати. Трећег нема; или бар не би требало да буде.

Шта човека дичи — шта ли га чини великим на врхунцу божијег стварања? — Шта га уздиже изнад овог материјалног, видљивог света у оне више надсветске непојмљиве слојеве? — Знање, његов бујно развијени ум, који је освојио владу скоро над свима законима у природи. А после: његово племенито осећање, његови узорити идејали, који ово трошно, ништаво тело на њему обасјавају неким вишим, божанственим одсјајем.

Човек, одарен само знањем, тек је пô човека. Али у кога је то знање натопљено нектаром племенитости и врлине, то је тек цео, потпуни, савршени земаљски човек.

Па шта је то образовање? — Велика реч — то је животни сок најплеменитијег душиног плода. Без њега копни и вене све оно, што човека од звера дели и одликује.

Учевост је леп украс. Ученост је дрво, које се гордо уздиже чак у студене крајеве душине атмосфере, али — ту се и следи.

Поштење, карактер, то је, до душе, згажена, заборављена снага — али снага, која оплемењује најдражију душину биљку.

Памет и срце — наука и врлина, то је јединица, пуна смисла и вредности. А свако за себе, остају разбачени удови без права живота и делателности. Дакле то двоје уједињено, претопљено, сроћено — то је право, истинско образовање.

Научен човек истражује и открива нам најдубље тајне у животу природе и човечанства Свет му се диви, преузноси његову ученост. Глава му је пуна. А срце? — Оно може да остане — празно.

И образован човек грамзи за науком. И њему је знање светило истинског живота Али он не прихваћа науку искључиво као цел — он је у главном негује као средство.

Образован човек прибира себи знања, да би тако научном истином дошао до што светлијих и савршенијих моралних идејала. Он све стечено знање примењује на живот, доводећи га у склад са освештаним начелима узајамности и поштења. Образован човек, својим мислима и делањем иде да реализше ону узвишену мисао, која је основно постоље најморалније слободе: „Не чини другом, што себи не желиш.“

Ето, у главном разлике између ученог и образованог човека.

Па коме ће царству школа да се приволе? — Ту има она сама, а и они да одлуче, који њеном судбином дрмају. Избор је овакн: Школа, или жели да постане колевком мисленог и карактерног покољења, или самртничком постељом и последњег изданка умне народне свежине. Крајње је време, да се јасно, разговетно одлучи: треба ли школа народу да спрема тек само одличне, превасходне и учене ћаке; или смислене, карактерне грађане?

Ја не смем озбиљно ни да се запитам: како ће школа да одговори томе узвишеном позиву? Први корак нагонио би ме, да буктињом савесне критике завирим у сваки кутић данашње школе. Ал за тај посао данас ми је простор и сувише ограничен.

У том случају претпоставићу, да из данашње школе излазе ученици, наоружани оним знањем, а задахнути оним врлинама, које их безусловно изводе на пут свесна и узорита живота; — претпоставићу, да данашња школа, својим радом полаже чврсту основу општег народног истинског образовања. Па да ли би се смело рећи: Така народна школа кадра је да покаже и обележи правац здравог народног препорођаја. — Да видимо.

* * *

Породица је моћна, животна снага сваког народа. Али понајглавнија карактеристика те снаге — породичног живота — још је и данас у главном незнање и суровост. — Али не; нису ово оштре претеране речи. Ето вам народа па коме је драго нек чистим, непомућеним оком загледа у језгро, у ту главну масу, те онда нек опроврга ову истину.

Заиста овако стање је неутешно, готово неприродно. Незнање, суровост — два ужасна несавршенства за најсавршенији створ божији!

Откуд незнања у народу — у породици, не чудим се. Та ето у то име још ништа — бар готово ништа није за масу својски и истрајно рађено.

Али зашто да она страна, коју је већ и сама природа одабрала, да буде огњиштем питомости и нежности — зашто да она данас све наглије, све дубље тоне и пропада у глибу суровости! — Говоримо искрено, отворено. Рецимо оно, што очима видимо! А тада морамо изрећи жалосну истину: да данашњим матерама у народу у главном не доликује онај лепи назив: „Наш нежни спол.“ Јер ено слушајте оне ужасне неуморне клетве; чујте оно женско необуздано карање, натопљено таким задахом, које немилице кља и уста и срце и душу божијег љубимца. — Па зар се на ово питање не ће никад погледати строжијом критиком? — Или се зар држи, да ту прикривање, улепшавање што помаже?

Тако гледећи ово зло у српској породици, не чудим се ни томе: откуд у омладини, откуд у остарини — откуд у целом народу толике душевне забатаљености.

Ово су јадни — веома јадни изгледи за будућност; јер незнање затвара човеку небо и вечност истине — вуче га по прашини најцрњих заблуда. А суровост, она му облаже срце сантама немилосрђа и неправде, те тако постаје човек најсавр-

шенијим звером. Па? — Е да ли је то позив, опредељење земаљског човека!

Школа је излив друштвеног живота — вели се. Добро! — Али школа је још и онај дио, који мора то друштво новим спасоносним идејама да препорођује. Па и ко ће у народу да развија богодане моћи до могућег савршенства? — Ко ће да га тако спремног упути у живот, који ваља заслужити и одужити чинећи добра, племенита дела?

Школа — али такова, која своје питомце не само да учи — не дресира их, — него која их облагорођује — образује.

И ето така школа ширећи и учвршћујући знање и питомост, све ће већма да слаби незнање и суровост. А таким радом она ће не само да подиже образовану омладину, него ће њеном помоћи постепено да васпитава данашњу, а учвршћује будућу ваљану породицу у народу.

Па зар је ово незнатна услуга, коју права, истинска народна школа може, а и треба да чини за људско образовање.

(Наставиће се.)

ЗАПТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ С ЈЕДНИМ УЧИТЕЉЕМ.

— За награду. —

(Продужење).

Остала средства за одржање запта могла би се овако изложити:

1. Ред у простору;
2. Точност у времену;
3. Ваљан часовник и распоред градива;
4. Ваљана својства наставе;
5. Непрекидна посленост ученика;
6. Достатност учила;
7. Ред у вријеме наставе и одмора; и
8. Награде и казне.

Ако наш учитељ и нема толиког уплива, да би му се из уважења у школу све дало, што би требало, то ће се ваљану и признату учитељу ипак најнужније ствари јамачно дати.

Учитељ сав свој уплив треба најпре да обрати на уређење школске собе. Ова нека буде довољно пространа; чим пространија, тим удеснија. У доста пространој соби мора бити довољно удобнијех сједала. Дјеца чим су ближе, већма једно

другом сметају, и чешће и лакше запт поремете, него кад су на ријеће; јер ју учитељ у првом случају неможе тако прегледати као у другом. Клупе у нашим школама неодговарају ни најмање удобности. Оне су рад своје неспремности не мала запрека одржању запта и дјетињег здравља

Школска соба има да буде свијетла и да свијетлост с лијеве стране удара, да се дјеца за свјетлости при послу неокрећу, са чега штропот и немир настаје.

У свакој школи треба, да је катедра узвишена, да учитељ дјецу лакше прегледати може Опазио сам, да се мали брбљавци, хотећи говорити за другове крију, кад учитељ низко сједи, што неби могли чинити, да учитељ високо сједи, те јих соколовим оком мотри. Учила: табле, рачунаљка, слике, стереотипи и т. д. имају стајати на згодном мјесту, да јих дјеца без икакве промјене положаја мотрити могу, другчије се мир нарушава. На ово у нашим школама није пажено, пак земљовиди и друге слике морају страга и постранце висјети што је на штету дисциплини и настави.

Школа несмије да буде на бучну мјесту, јер бука смета. Кад дјечица у школу почетком школске године дођу, разредити ће ју учитељ тако, да сваки разред за се на једној страни стави, да га лакше прегледати, у миру и реду уздржати може.

Одмах у почетку има учитељ сваком дјетету мјесто одредити, које дјете својевољно замјенити несмије. Много пута се деси, да учитељ, непознајући дјеце по два немирњака заједно намјести. Кад ово опази, имаде једног међу мирне премјестити, а његово мјесто мирном уступити. Највећи немирњаци нек напред близу учитеља и онђе сједе, ће јих он увјек на оку имати може.

Дјеца нек сједе у редовима, ако је икако могуће ради лакшег прегледа. Своја учила имају пред собом држати. Добро би било, да свако дијете за учила под клупом заграђен простор има, да се учила не мјешају. Мастионице, требало би, да су у скамије тако усађене, да јих ђаци лако разбити немогу

Тежко је одржати запт у школској соби, која никаква предсобњака за остављање одијела нема, пак дјеца сву одјећицу и храну у школу уносе. Одјећица им смета у школском послу, испада из клупа; дјеца ју дижу и намјештају, што дјецу а учитеља буни. Уз сваку школу морало би бити предсобље за

остављање одјеће и хране. Док тог небуде нек се та сметња школскому раду на други начин уклања.*)

Вријеме је новац, каже њемац. Тко га згодно употребљује, некаје се никада. Већ је речено, да је точност учитељска врлина. Ову врлину мора учитељ и на вријеме упорављати. „Све у своје вријеме“, нека му буде лозинка, пак ће многе неваљалштине својијех ђака пре спријечити и осујетити.

Учитељ треба, да је прије школског времена у својој радионици, једно да прогледа приправљена предавања, а друго, да надзире дјецу при долазку. Предавање нек почиње увијек у одређено време, пак ће се дјечица такође точности у времену приучити, те ће на вријеме у школу долазити. Касно долажење има учитељ свакако, ће се може изобичајити. Дјете, које на молитву не приспје, нек код врата чека, док се молитва сврши; које пак кашње дође, нек неколико тренутака код врата за казну стоји.

Точност у времену неможе се на жалост код сваке школе постићи. У мјестима, ће се у школу не звони, пак у онима, ће су ђаци на далеко, може се точност у времену само приближно тражити. Но постарати се ваља, да се што боље постигне. У таковим мјестима неможе се тражити, да учитељ у школи сједи, док се дјеца не скупе, јер то може од 8 до 10 сати трајати. У такову случају, ил кад је учитељ запријечен, управља позорник пре почетка наставе над школским зантом, пописује кривце на табли и пријављује, што су скривили. Дати дјеци мало посла, док им се другови неприберу — нешкоди, само се треба чувати, да јој се тај посао недосади. Ће се у школу звони и ће су ђаци на окупу, несмије се ниједно ђаче прије одређеног рока у школу пустити. Ово вриједи особито љети и то код сваке школе, јер дјеца то воле и здравије је, него да су у школи. Точно у одређено вријеме нек се настава започне. Сваки предмет нек траје само одређено вријеме, јер дугачка настава из једног предмета дјеци додија, пак дијете јој узкрати позорност, а тим ослаби дисциплина. Одмори нек се држе увијек у исто вријеме, да се и дјеца точности у времену привикну и да настави мољакањем „на поље“ несметају. Настава се има точно у одређено вријеме завршити. Дуље остајање може изпричати

*) Један учитељ вировитичке жупаније нумерирао је сваког ђака. Сједало (његово мјесто), клинчић за отлагање одјеће, мастионица и његов сав школски прибор носи његову нумеру. Ово баш за одржања зантa није нужно; ал' није ни сувишно, јер се тако најбоље зна, чије је што. Ово се у тијесној школској соби неда спровести. Оп. писца

само важна каква околност. Дјеца, која после наставе за казну остану, несмију бити ни мање ни дуље, него им је одређено.

Ваљан учитељ држећ се реда у простору и времену, побринути ће се за ваљан распоред часова. Он ће га саставити, да се предмети тако измјењују, да позорност малих ученика непопушта. Предмете, о којима дубље мислити треба, ставит ће у прве, а лакше у задње сате, јер је пред свршетак наставе а особито после подне душевна снага дјечија уморена. Кад се предмети тако измјењују, да ђачку позорност не само на се обраћају, него ју и развијају, лако ће се зант за вријеме наставе одржати. Овђе пак, ће се обратно догађа, полући се са свим противно. Кад се настава по распореду часова правилно креће запазе дјеца ред предмета, па се већ прије предавања за дотични предмет приправе, те учитељ може одма без запреке наставу почети.

Човјек би рекао, да разпоређивање градива на пређеље у одмјерене и једнаке лекције за одржање занта није необходно нуждно; ал' кад мало дубље погледа, освједочити ће се одмах, како је оно и зато веома користно. За свако предавање има се одмјерити количина градива, која се без напора учитељева и ђакова савладати може, онда ће дух ђака остати увијек свјеж и моћи ће друго предавање опет позорно пратити. Ако ли учитељ умори душевну снагу дјетињу првим предавањем, одузео му је први услов за позорност и за даљу користну пратњу предавања. А кад се то учини, одмах настане у школи дријемеж и досада.

Сад учитељу питај, ко је крив, што дјеца непазе.

(Продужиће се.)

СРПСКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У КАРЛОВЦУ.

(Извештај.)

У српској учитељској школи у Карловцу било је прошле 1884 – 5. школске године свега 38 ученика, и то 29 приправника и 9 приправница. По разредима пак овако:

I разред 14 (11 приправника и 3 приправнице);

II. разред 14 (11 приправника и 3 приправнице);

III. разред 10 (7 приправника и 3 приправнице)

За ових десет година, како ова учитељска школа постоји, ово је највећи број, што је до сада постигнут.

За учитељско звање ови су оспособљени: 1. Никола Шу-

моња из Загреба, с одличним успехом. 2. Милева Остојићева из Жировца, 3. Јован Поповић из Бјелуша (у Србији) и 4. Милутин Ковачевић из Машвина с врло добрим успехом. 5. Сара Опарничина из Војнића. 6. Јелена Матијевићева из Радовице, 7. Ђоко Станојевић из Бовића и 8. Миливој Војводић из Срба с добрим успехом. Харитон Ружић, привр учитељ у Лалићу с довољним успехом; а један приправник има до године испит да понови. Р.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА
у другом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од висс. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

(Продужење.)

II. Српски језик.

А. Очигледна настава, читање и писање.

У овом разреду очигледна настава ради се у свези са читањем и предузима се оним редом као што је у читанци за други разред српске народне школе одобреној од В. срб. нар Шк. Савета назначено. За овај посао узима се свако пре подне $^3/_4$ сата, и после подне четири пута по $^1/_2$ часа читања и у двапут по $^1/_2$ часа разговора, то чини укупно $6^3/_4$ часа. За писање одређена су четири получаса.

Првог школског месеца: Сваки дан пре и после подне ради се очигледна настава о школи и о употребљењу школских учила и школскога намештаја. За основу разговора служи посматрање и именовање школских ствари и разговор о школском раду и о дужностима, о чему се налази довољно градива у одсеку II. Упутства за вештбање у мишлењу и говору, ал особито у самој читанци за други разред, одсеку I. број 1—20.

Разредивши наставно градиво сваке седмице на девет малих лекција за разговор и читање, а две лекције за само посматрање и разговор употребљујући поступати се има следећим редом:

Прве седмице: 1. л. У име Божије (бр. 1.). Разговор, читање и пошто сви добро читају зада се за учење на намет и рецитовање. — 2. и 3. л. У школи шта се учи и како? (бр. 2.). Разговор и читање с разумевањем. У први мах предузима се 1. 2. и 3., а у други мах 4. и 5. одсек. Према садржају прочитаног дају се сходна упутства за владање. — 4. л. Школа и родитељи (бр. 3.) с моралном поуком. — 5. л. Хајд у школу (бр. 4.). Ово се чита а затим за домаћу лекцију учи на намет и идуће суботе рецитује. — 6. л. Добар ђак (бр. 5.) 1. и 2. одсек са разговором. — 7. л. Добар ђак (бр. 5.) 3. 4. и 5. одсек с разговором. — 8. и 9. лекција. Вештбање у механичком читању предмета под бр. 2. 3. и 5. За писање (преписивање). 1. л. „Без муке нема науке.“ 2. л. Боље је умети него имати. — 3. л. Боље ништа не знати него које како. — 4.

л. Боље слеп очима него памећу. — Уз то вештбање у лепом писању великих писмена: Б. Г. П. Т.

Друге седмице: 1. л. Кога воли учитељ (бр. 6.). — 2. л. Молитва пре учења (бр. 7.) читање, поука и учење на памет. — 3. л. Зашто се учи и како? — 4. л. Кушање (бр. 9.). Ово најпре учитељ приповеда, а затим даје читати одсек по одсек и разговара се с децом о садржају прочитанога, те изврши из њега поуку: „Најпре сврши своје послове па се онда играј." — 5. л. Благодарење после школе (бр. 11.) — 6. лекц. Школски закон (бр. 12.) 1. и 2. одсек уз сходна упутства. — 7. л. Истога предмета 3. 4. и 5. одсек. — 8. л. Истога предмета 6. одсек с поуком. — 9. л. Понављање предмета под бр. 12. уз упутства за владање. — За писање: 1. л. Више данас перо уради него и пушка и сабља. — 2. л. Знање је светлост, знање је моћ, учимо браћо и дан и ноћ. — 3. л. Забрањено је школске и туђе ствари прљати, кварити или сакрити. — 4. л. Ко незна да чита, слеп је код очију. — Уз то вештбање у лепом написивању великих писмена В. З. К. Ћ.

Треће недеље: 1. л. Читанка (бр. 13.). (Овде свуда: најпре очигледно посматрање и разговор,) затим читање. — 2. л. Таблица (бр. 14.). — 3. и 4. л. Школска табла и таблица (бр. 15.). — 5. л. Перо, мастило и артија (бр. 16. одсек 1. и 2.) — 6. л. Истога предмета, одсек 3. и 4. — 7. л. Истога предмета 5. одсек. — 8. и 9. лекција. Понављање бр. 15. и 16. За учење на памет бр. 7. и 11. — За писање: 1. л. Ко много чита много и научи. — 2. л. Ко сваки дан по мало учи, за мало времена много научи. — 3. л. Није срамота незнати, нег учити нехтети. — 4. л. У младости ко не учи, довека се после мучи. (Велика писмена: К. Н. М. У.

Четврте недеље: 1. л. Школска соба у свези са очигледним посматрањем и разговором (бр. 17.). — 2. л. Школски намештаји (бр. 18.) — 3. л. Школска кућа (бр. 19.). — 4. и 5. л. Вештбање у читању предмета под бр. 2. 3. 4. и 5. — 6. и 7. Вештбање у читању предмета под бр. 13. 14. 15. и 16. — За рецитовање на памет: бр. 1. 4. 7. и 8. и пословице под бр. 10. — За писање: 1. л. Шта ко учи нека оно својски научи. — 2. л. Каква књига, онаки и ђак. — 3. л. Добри ђаци држе чисто све своје ствари. — 4. л. Школска кућа је после цркве најлепша зграда у месту. — Велика писмена: И. Ш. К. Д.

Другога школског месеца: Прве недеље: 1. л. Црква (бр. 20.). Одсек 1. и 2. — 2. л. Исти предмет. Одсек 3. и 4. — 3. л. Исти предмет. Одсек 5. — 4. л. Ђаци у цркви (бр. 21.). — 5. л. Недеља (бр. 22.). — 6. л. „Господ Бог је 'вако наредио (под бр. 22. стр. 19.) читати, тумачити и на памет научити. — 7. л. Поново се чита број 20. — 8. и 9. л. Читање бр. 21. и 22. и рецитовање стихова под бројом 22. — Из очигледне наставе: Посматрање цркве, разговор о цркви и упутство како се ваља у цркви владати. — За писање: 1. Сви ђаци дужни су ићи у цркву. — 2. Добра деца моле се Богу за здравље своје и својих родитеља. — 3. Недеља је за молитву у цркви и за одмор. — 4. Шест дана ради а у седми дан нека је одмор Господу Богу твојему. — Велика писмена: С. О Г. Б. Д.

Друге недеље: 1. л. Празници (бр. 23). Одсек 1. и 2. — 2. л. Исти предмет. Одс. 3. 4. и 5. — 3. л. Отцеви и материце (бр. 24). — 4. л. Божић бр. 25. (2. на памет). Понављање бр. 23. — 5. л. Божић бр. 25. (под. 3.) на памет. Понавља се бр 24. — 6. л. Порта (бр. 26.). — 7. л. Суд Божји (бр. 26.) читање и на памет у вези са науком христијанском и поуком о животу вечном. — 8. л. Питалице и загонетке (бр. 28.) Уз то читање бр. 26. — 9. л. Рецитовање песмица бр. 25. под 2. и 3., и бр. 27. под 1. и 2. — Очигледна настава. Посматрање цркве. Порте и гробља. Разговор о празницима и њиховом значењу. — За писање: 1. Највећи су празници: Божић, Ускрс и Духови. — 2. Недеља пред Божић зове се "Отцеви." — 3. Црква је да се у њој Богу моли а не да се збори. — 4. У цркву се иде недељом и празником. — Велика писмена: Н. Б. У. Ц. П.

Треће недеље: Најпре разговор о родитељима и деци (по бр. 29. 30.) Затим: 1. л. Деца и родитељи (бр. 29.). — 2. л. Како се брину родитељи (бр. 30.) 1. одсек. — 3. л. Исти предмет 2. и 3. одсек. — 4. л. Болна мајка приповедка (бр. 31.). — 5. л. То исто препитати, но ново читати и изводити поуку о поштовању родитеља. — 6. л. Захвално дете (бр. 32.) — 7. л. То исто препита се. Затим се предузима приповедка: Добри син (бр. 33.). — 8. л. Три поздрава (бр. 34.) чита се, разјасни и учи на памет по реду. — 9. л. Препита се лекција 8. Затим се предузима: „Како учине деца радост родитељима" (бр. 35.). — За учење на памет бр. 34. Три поздрава. — За писање: 1. Свако добро дете слуша своје родитеље. — 2. Родитељи су после Бога човеку први и највећи добротвори. — 3. Ми треба да родитеље своје поштујемо. — 4. Почитуј отца и матер, да ти добро буде и да дуговечан будеш на земљи. — Велика писмена: Р. П. М. Ч.

Четврте недеље: Разговор о браћи и сестрама, и о том како треба да се они пазе и љубе. Затим: 1. л. Браћа и сестре (бр. 36.) — 2. л. Добра сестра (приповедка бр. 37.). — 3. Препита се приповедка под бр. 37. и изводи се из ње поука. Затим се чита, а женска деца уче на памет бр. 38. Сестре и браћа а) и Сестре без брата б). — Разговор о старешинама и млађима. — 4. Старешине и млађи (бр. 40.). Уз то бр. 39. под 3. на памет. — 5. Деца и млађи (бр. 41.). 6. Учтиви и неучтиви приповедање и читање одсека 1. и 2. — 7. Исто. Одсек 3. 4. и 5. — 8. Поново се чита бр. 42. приповеда се и изводи поука. — 9. Уче се рецитовати песмице под бр. 38. и бр. 39. под 3. — За писање: 1. Где је слога ту је и Божији благослов. — 2. Слађи је и мањи залогај, кад је у миру и љубави. — 3. Млађи треба да поштују своје старије. — 4. Непослушни и тврдоглави млађи најгоре пролазе. — Велика писмена: Г. М. Т. Ъ.

Трећега месеца: Прве недеље: Разговор о старијима и млађима и о послушности млађих према старијима. Затим: 1. л. Буди послушан. (Приповедка бр. 43.). — 2. л. Поновљено читање, препитивање приповедање и изведење поуке. — 3. л. Мило дете (бр. 44.). — 4. л. Св. Никола (бр. 45.). — 5. л. Испитивање о садржају (бр. 45.) и поука. — 6. л. Дела милости (бр. 46.) у вези с науком христијанском. — 7. л.

Завет. Бр. 47. (Ово се чита, тумачи и задаје за учење на памет. — 8. л. Рецитовање бр. 47. То исто учи се и певати. — 9. л. Понавља се приповедка бр. 43. и вештбају се деца у певању бр 47. — За писање: 1. Ако брат твој греши, иди исправи га. — 2. Ако брат твој не уме, иди настави га. — 3. Опрости ономе, ко ти штогод скриви. — 4 Моли се Богу за ближњега свога. — Велика писмена: А. О. Л. М. Е.

Друге недеље: 1. л Не будите грабљиви (приповедка бр. 49.) — 2. л. Испитивање садржаја приповедке под бр. 49. поновљено читање и поука. — 3 л. Не свађајте се (приповедка бр. 50). — 4. л. Најпре понављање бр. 50. Затим приповедка: Две козе (бр. 51.). — 5. л. Говори истину. (Приповедка бр. 52). Приповедање и читање 1. и 2 одсека. — 6. л. Те исте приповедке (3. одсек) са поуком. — 7. л. Понављање приповедке: „Говори истину.“ — 8. л. Не лажи (бр. 53.) с поуком. — 9. л. Понављање приповедака под бр. 50. 51. 52. и 53. — За писање: 1. Буди мирољубив и задовољан. — 2 Несвађајте се! Један другом (једна другој) попуштајте! — 3. Говори истину! Истину воли Бог и људи. — 4. Лажа ма где био срамотно ће проћи. — Велика писмена: Б. Ј. И. Л.

Треће недеље: 1. л Како проће ко вара (бр. 54.) — 2. л. Држите реч своју (бр. 55.). Само за читање. — 3 л. Бежи од рђава друштва (бр. 56). — 4. л. Испитивање садржаја (бр. 56.) и поука. — 5. л. Ко краде зло проће (бр. 57.). — 6. л. То исто се понавља. — 7. л. Како лупеж пролази. (Приповедка бр 58). — 8. л. Свако дело изаће на видело (бр. 59.) — 9. л. Понављање приповедака бр. 56. 57. 58. и 59. — За писање: 1. Ко радо лаже, радо и краде. — 2. Бежи од рђава друштва. — 3 Когод у крађу пође, зло проће. — 4. Ко за туђом вуном пође, сам острижен кући дође. — Велика писмена: Х, Ж. З. В.

Четврте недеље: 1. л. Чворак. (Приповедка бр 61.) — 2. л Котарица јабука. (Приповедка бр. 62.) — 3. л. Та иста приповедка се понавља. — 4. л. Бог све види (бр 63.) — 5. л Понављање бр: 49. 50. и 51. — 6. л. Понављање бр. 52. 53. и 54. — 7. л. Понављање бр. 56 57. и 58. — 8. л. Понављање бр. 59. и 61. — 9 л. Понављање бр. 61. и 62. — За писање: 1. Ако си добар, себи си, ако си невољао, себи. — Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу. — 3. Где нема стида, нема ни поштења. — 4. Поштење је претежније од новца. — Велика писмена: А. Д. П. Т.

(Наставиће се.)

СТАЊЕ НАРОДНИХ ЗАКЛАДА

уз српску учитељску школу сомборску, којима рукује православна српска црквена општина сомборска на свршетку 1884. године.

Народне закладе уз учитељску школу сомборску, којима рукује православна општина црквена у Сомбору, јесу: Платонеумска; Школског Листа; за учитељске сироте и Јосифа Мунтила. Стање тих закалда,

по извештају црквено обштинске благајне на свршетку 1884. грађанске године, било је овако:

1. *Задужбина Платонеумска.* Од 1883. године пренесена сума је: 20 915 фор. 68 нв. Чист приход: 158 ф. 62 нв. Чисто стање на свршетку 1884. године: 21.074 ф. 30 нв. — Одтуда у готовини има: 6614 ф. 71 нов.; у зајмовима на обвезнице: 13.610 ф. 82 нв.; у рентанцијама камата: 848 ф. 77 нв. Из камата ове задужбине добивају 16 питомаца стипендије у износу 1080 фор.

2. *Задужбина „Школскога Листа“.* Од прошле године пренесена сума износила је: 5524 ф. 01 нв. Чист приход ове године: 2 ф. 61 нв. Чисто стање с концем године: 5526 ф. 62 нв. Од овога у готовом новцу има: 4126 ф. 62 нв.; у зајмовима на обвезнице: 1400 ф. — Из камата овога фонда даје се на издавање „Шк. Листа“ 300 ф. и осим тога по завештању покојног Ст. Михаловића архимандрита плаћа се 9 ф. у име предплате на „Школски Лист“ за 6 народних школа.

3. *Задужбина за учитељске сироте.* Пренесено стање од прошле године било је: 1362 ф. 63 нв. Чист приход: 82 ф. 29 нв. Стање на свршетку године: 1444 ф. 92 нв. Од овога у готовини има: 1144 ф. 92 нв. У зајму на обвезници: 300 ф. Приплод се придодаје главници.

4. *Задужбина Јосифа Мунтића* негдашњег грађанина сегединског за учитеље приправничког завода у Сомбору. Пренесено стање од прошле године: 506 ф. 29 нв. Чист приход: 21 ф. 40 нв. — Чисто стање с концем године било је: 527 ф. 69 нв. Капитал се сав састоји у готовом новцу, а приход придодаје се главници.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*У српској учитељској школи сомборској*) уписало се за времена у први разред 28 мушких и 15 женских; у други разред 17 мушких и 13 женских; у трећи разред 18 мушких и 18 женских редовних ученика. Сви ови свршили су прописане науке, а неки између њих и пети гимназијални разред. Осим тога као ванредни ученици до решења вис. Школског Савета полазе први приправнички разред 3 мушка и 3 женске. Ови су се понајвише закаснили или их из других узрока није могао управитељ за редовне ученике примити. Ако и ови накнадно од вис. Школског Савета за редовне ученике примљени буду; то ће ове године укупни број приправника бити 66 мушких и 49 женских; свега 115. Према томе је број овогодишњих приправника порастао са 27 душа. Приправници су сви Срби православне вере, а међу приправницама 47 су православне српкиње; 1 је хрватица римске вере и 1 израиљанка.

Призивање св. Духа држано је на Малу Госпојину. Како при овој светковини, тако и на царски дан 22. Септембра појао је приправнички мешовити хор литургију по Станковићевој композицији под управом свога наставника г. Драгутина Блажека.

(*Српска виша девојачка школа у Сомбору.*) У ову школу уписало се у почетку Септембра у први разред 24; у други 9; у трећи 19; и у

четврти 10; те тако свега 62 ученице. Од ових су 61 српкиње православне вере, а једна је мађарица римске вере. Из Сомбора су 45, а са стране 17 ученица. Број ученица порастао је за ову годину са 11. — Овдашње српске отмене породице заслужују похвалу, што своју женску децу скоро без изузетка у српску школу на васпитање дају.

(*У народним школама српским у Сомбору*), почео се школски течај такође првих дана месеца Септембра. У средњедну мушку школу уписано је 220 деце; у женску основну школу 150 деце; у црвеначкој предградској школи уписано је 29 мушке и 42 женске, а у селенчачкој школи 17 мушке и 29 женске деце. — У осам салашких школа настава је започета у другој половини месеца Септембра.

(*Нови члан Школскога Савета.*) На место господина Светислава Касапиновића, који је оставку поднео на чланству Школскога Савета, изабрао је српски народни сабор за члана највише наше школске власти господина Михаила Полита.

(*Нове српске вероисповедне школе.*) Православна српска црквена општина у Ст. Шовâ у Бачкој разширила је своју школу са установљењем другог учитељског места, на које је отворен стечај с платом од 440 фор. огревом, станом и вртом. Нека је слава овој честитој општини и њеним првацима, који су подухвно схватили једну од најглавнијих задаћа сваке општине, а та је подизање и разширење српских народних вероисповедних школа!

С неисказаном радошћу хитимо објавити читаоцима „Шк. Листа“, да је малена али отлична православна српска црквена општина у Винковцима, победивши све препоне, које јој на путу стајаху, основала из својих средстава православну вероисповедну српску народну школу у својој средини, одредивши плату за учитеља од 500 форинти годишње и да је к томе већ и дозвола дата од вис. хрв. слав. земаљске владе под 7. рујна о. г. бр. 7278. Живили честити Винковчани и дао Бог угледали се на њих сви срби у тројединци, те својом снагом што пре установили у свакој црквеној општини по једну вероисповедну ваљану школу за одржање православија и миле наше српске народности.

(*Наредба за српске учитеље у Панчеву.*) Познато је, да је градска општина у Панчеву прошле године на предлог српске црквене општине тамошње донела наредбу да учитељи српских народних школа имају децу у славенском језику и у црквеном појању обучавати, у цркву их у недељне и празничне дане водити и у цркви за певницом појати. Господа учитељи протест су уложили противу тога изговарајући се да немогу ту дужност на себе примити. Као што смо са поуздане стране извештени, ових дана био је у Панчеву државни школски надзорник г. Штајнбах, и пошто се најпре са градским поглаварством и са отменим српским грађанима о овом предмету разговорио, издао је за учитеље српских комуналних школа у Панчеву наредбу следећега садржаја: 1. да учитељи морају школску децу у очи недеље и празника на вечерње а сваке недеље и празника на св. литургију водити и на њи у цркви пазити; 2. да су учитељи обвезани у два седмична часа ученике II. III. и IV. разреда у славенском читању обучавати а уз учење световних песама, учити

децу и црквеним појању; 3. да су учитељи дужни у недељне и празничне дане при богослужењу у храмовима Божијима обе певнице држати и у њима читати и појати. — Уједно је исти господин школски надзорник пријатељски саветовао учитеље, да познати свој протест натраг повуку.

У српским круговима у Панчеву овај уместни поступак г. Штајнбаха нашао је пуно одобравање и признање.

(*Избори учитеља.*) С почетком ове 1885—6. школске године у епархији темишварској ове су промене у школама:

У Карлову изабрана је једногласно и потврђена за учитељицу госпођица Катарина Топаловића бивша досада заменица учитељке у истом месту.

У Мокрину приправљен је за привр. учитеља г. Милош Коњовић испитани кандидат учитељски родом из Сомбора.

Оболелој учитељици српско-итебејској Јелени Петровића на молбу њену приправљена је за замењицу госпођица Мила Јовановићева свршена приправница родом из Вршца. —

За учитеља у верозак. српској школи у Петрињи изабран је госп. Милан Црнојачки, бивши учитељ у Д. Тузли.

(*Именовања.*) Госп. Милош Лалић, наместни учитељ вере у кр. гимназији госпићкој именован је правим вероучитељем за православне ученике у истој гимназији.

Госп. Јован Добријевић свршени приправник именован је за привременог учитеља у Ућанику.

Госп. Светозар Гвојић свршени приправник именован је за привременог учитеља у Грубишном пољу.

Свршена приправница госпођица Софија Живковићева именована је за привремену учитељицу у Дивошу.

Свршени приправник г. Јован Гајић постављен је за привременог учитеља у Чортановци, а госп. Милан Миленковић именован је за привременог учитеља у Марадику.

За привремене учитеље именовани су следећи кандидати учитељски: г. г. Стеван Пајић у Мартинци, Станко Теодоровић у Рачи, Рада Узелац у Батровци, Теодор Петровић у Угриновци и Јован Драговић у М. Вашици.

Госпођица Катарина Ненина премештена је по својој молби за учитељицу у Стару Градишку.

(*Промене у учитељству у Босни*): Г. г. Ђорђе Свитлић бивши учитељ у Бјелини, именован је за учитеља комуналне школе у Старом Мајдану. Станко Љубичић бивши учитељ у Мостару именован је за учитеља у Босанском Новом. Милош Лазић премештен је из Босанске Костајнице за учитеља у Загоне (у котару бјелинском). Раде Јанчић учитељ православне српске школе у Мостару именован је за учитеља у Костајници. У српској вероисповедној школи у Тешњу за привременог учитеља изабран је Алекса Чавић приправник.

(*Предавање пчеларства.*) Учитељ сомборски и практични пчелар г. Стеван Коњовић из сопственога побуђења предаје ове школске године у учитељској школи сомборској приправницима трећега разреда пчеларство у једном часу седмичном Предавања ова слушају сви мушки приправници радо, а г. предавач осим теоретичног предавања показује слушаоцима својима и радњу око држања пчела у свом лепо уређеном пчелињаку. Овај свој труд полаже господин Коњовић из чистог радољубља и без сваке награде.

(*Школе за плетење котарица.*) У Петроварадину, Митровици, Земуну, Вуковару и Осеку отворене су ове јесени школе за плетење котарица и различитих кошарева. Ученици неплаћају школарину, а друге године учења добијају део од своје зараде.

(*Из Црне Горе*) стижу нам повољни гласови, да се тамо на све стране школе подижу и разшарују. У Септембру држана је учитељска скупштина на Цетињу, на којој је између осталих предмета установљен фонд за мировину учитељску, коме је његово височаство књаз Никола први основ положио знатним својим новчаним прилогом и даривањем земље од 600 рали. За министра просвете именован је господин Јован Павловић бивши уредник Гласа Црногорца, који ће предузети нову организацију народних и ваших школа у Црној Гори.

НЕКРОЛОГ.

Софија В. Поповића рођена Станишића, добра мати неуморног и отличног нашег књижевника господина Ст. В. Поповића епархијског шк. референта бачко-будимског, преселила се у вечност у 67-ој години живота свог 27. Септембра у Сегедину код свога брата г. С. Станишића и сахрањена је у православном гробљу сегединском 28. Септембра.

Др. Влајко Мајински адвокат, председник местног школског одбора и члан патроната велико-кикиндске гимназије, 13. Септембра о. г. у 41. години свога живота, после дугог и тешког боловања преселио се у вечност и сарањен је уз велико саучешће 15. Септембра у В. Кикинди.

Исидор Петровић свршени приправник и испитани српски народни учитељ после дугог и тешког боловања преселио се у вечност у Вршцу 18. Септембра у 21. години живота свог. Покојник је био трудољубив, отличан и примерног владања кандидат и јединац остарелих својих родитеља, који су у њему сву своју радост и наду изгубили.

НОВЕ КЊИГЕ.

„*Литургика или Наука* о богослужењу свете православне цркве, за школску младеж израдио Никола Гр. Живковић, свештеник и професор на кр. вел. реал. гимназији у Раковцу. Загреб, штампарија К. Албрехта године 1885.

„*Апостоли и Евангеља* у празничке и недељне дане преко целе године за школску и домаћу потребу од епископа Платона са 24 одабра-

них и лепо израђених слика. Издање браће М. Поповића у Н. Саду 1885. Текст исправљен а превод на ново прегледан и дотеран. Цена 80 нов."

„*Упутство за предавање буквара* у вези са очигледном наставом за учитеље основних школа српских, написао Никола Ђ. Вукићевић управитељ српске учитељске школе у Сомбору. Треће издање. У Београду, издање и штампа крал. срп. државне штампарије. Цена 1 динар."

„*Učitelj i škola.* Knjiga za pučke učitelje, priredio Marijan Vuković kr. županijski školski nadzornik. Svezak I. U Belovaru 1885. Tiskom i nakladom knjižare Fleischmanna."

„*Јавни зборови србо-македонаца* и старо-срба држани у Београду, Нишу и Врању у Фебруару и Марту 1885. У Београду, штампарија напредне странке 1885."

„*Metodika prostoručnoga crtanja* za obće pučke i gradjanske škole sastavio Gjuro Kuten (sa 26 slika). Zagreb. Nakladom hrv. pedagog. književnoga sbora 1885."

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Стари Шова за нов установљену српску вероисповедну школу тражи се учитељ. Плата је 440 ф; у име два хвата дрва 25 ф. и стан с баштом. Овај учитељ ће дужан бити леву певницу у цркви држати. Молбенице се до 12. Окт. имају поднети председништву правосл. црквене општине у том месту.

— У Кручици на српској комуналној школи тражи се учитељ с платом 300 ф.; у дужност учитељу спада и појање у цркви. Молбенице с доказима имају се до последњег Октобера (по новом) сл. кр. надзорништву школском жупаније темишварске послати. Уз остало морају проситељи доказати да знају и мађарски.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Сл. Румском Касину. — По ново прислата предплата важи за целу 1886. годину. Хвала Вам!

Г. Јов. Петровићу учитељу у Ст. Шова. Овим се признаје, да је тамошња црквена општина преко вас три форинта у име предплате за прошлу и ову годину послала. Измирено је тим до 31. Дец. 1885.

Прев. Г. Калоњину Ђ. у С. Ђ. Са захвалношћу примљена доплата за ову, и предплата за целу 1886. годину.

☞ *Славне црквене општине у Бачкој и у Банату, које нам дугују за Школски Лист од 1883. 1884. и 1885. године поново се умољавају, да се што скорије одуже, јер и уредништво мора не само своје дугове разчистити, него и обећане награде на време издати.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору, 10. Новембра 1885. Год. XVII.

ШТА ЧИНИ ШКОЛА ЗА НАРОДНО ОБРАЗОВАЊЕ?

(За награду.)

(Свршетак.)

Народ српски је мученик од толико векова. Разбирала га је свака несрећа, а потресала свакојака невоља. Али необуздана суревњивост, страсно отимање за превласт и неслога домамиће га на послетку до коначне пропасти.

Ти си, народна школо, и опет позвана, да учиниш велико неумрло дело. Али ја овде немам много речи. Молим те само, да погледаш на прошлост српску. Са те простране њиве одабери најслађе, најузвишеније плодове српског јунаштва, српског пожртвовања и племенитости. Све то дубоко — чак до дна младјане српске душе унеси, угњезди тако, да омладина наша при сваком делу, где се буде тицало општег добра, прогледа српским оком, да се одушеви чистим српским поносом, и узвишеним српским пожртвовањем. Учини то – а у стању си — и онда ће српски народ и кап из срца радо да жртвује за тебе и твој свесни опстанак.

* * *

Али застанимо за час! — Ту се неко Богу моли.

Погледајте га, завирите му у побожну душу — наслада је то неопењена. На лицу му трепти неки узвишени, надприродни израз — ја му не знам имена. А душа? — она се сва разлила у мисли и осећаје небеског порекла. Она је усхићена, раздрагана. Она не осећа нигде ништа око себе материјалнога. Та и оно тело, у коме је затворена, чисто се растворило у невидљиви зрак. Тај човек је сав — и душом и телом на небу.

Молитва му нема речи, она се сва разлила у осећај. Да, она је плод чисте душе, одневоване истином и врлином. Она је слатка потреба сваког образованог човека. А из дубина та-

ких осећаја пробијају животни извори сваке племените замисли и дела.

Школо, народна школо! Теби је додељена најплеменитија улога, да разлијеш у срца данашњег подмладка оне осећаје и убеђења, која ће — сазнавајући истинску вољу Божију — да славе и прославе истинитог Бога на висини, а међу људима да утврде мир, љубав и благостање.

Школо, народна школо! Помози твојим благим утицајем, да се из данашњег подмладка подигне чврсти бедем чисте образованости у народу. А учиниш ли то, тиме си обезбедила народу срећу, а себи трајно прослављено име и значај у свету.

Ето, настава на твоме крилу моћно ти је средство за тај подвиг; али тек онда, ако њоме и памет и срце омладине загревала будеш свежим дахом узвишене истине.

* * *

Наше доба ударило је странпутицом. Питоми цвет цивилизације почео је да просипа око себе нездрави, загушљиви задах. Цивилизација, која ноће да питоми нарави, разњежује карактере. Спага, којој је намењено, да јача врлине, она подиже разврат. Див, који се заљуљао у намери, да усрећи човечанство благостањем, ето га, где расипа превару, отимачину, грабеж и затирање. Куд год се осврнеш, блесак и лепе речи цветају, а племенита дела труну Па шта да се чини? —

Милтијадес, Темистокле и Леонид — борећи се против варварства за своју отачбину, спасоше цивилизацију целог човечанства.

Красан ли је то пример за сва времена, за све векове. Зато оживимо, однегујмо и ми такове јунаке; јер ето модерног варвара, где навалује, да сатре и уништи истинску цивилизацију.

Па једног од ових јунака мора да роди народна школа. Онда, кад та школа буде кадра, да својим средствима оживи у омладини самопрегоревање за правду и истину; — онда, кад та школа буде кадра, да осећај целе народне омладине развије светлошћу ума, а топлотом врлине — тада не ће проћи ни четири покољења, а један неодољиви борац за истинску цивилизацију, здрав и однегован ће да ускрсне.

* * *

Је смо ли ми у данашњем свету сретни? — Како да не! Толики векови, толики мудраци, па толики мученици за науку

и истину трудише се, да уздигну знаност и науку до данашње висине.

Истине, које се некад огњем и мачем уђуткиваху, данас се јавно са јавних катедара проповедају. Заблуде, које се пре неколико столећа обожаваху, данас се отворено побијају, забацују. Обрт је то велики. На ето, нами је додељено, да благодати тако развијене и у савршене науке уживамо.

Али — „рука човечија све изопачи“ — рече некад Русо. Не кажем, да је наука данас изопачена; али је много злоупотребљена. Или зар није? —

Зар педагогија није често — врло често понижена, да робује фанатизму и партајским страстима? — Зар знатни део природних наука није постао извором за фалзификирање најпречих нам потреба? Зар историја не распаљује народносну и племенску омразу, те тако може да постане узајамном непријатељицом свију народа? — Зар мудрословље са правним наукама у много случајева не трује безазлену народну памет својим софистичким обманама и извртањем? — Зар медицина није у толико прилика понижена до простог, механичког заната без срца и човекољубља, имајући само материјалну цел пред очима? — Или зар се та „научна“ болест не шири све очевидније и јаче?

Ја не питам: је ли то у целом свету тако. Доста је, да се констатовати може, да има и у том погледу доста „цивилизованих“ предела и јунака. Па откуд је и зашто је то?

Свака струка данашње знаности учи се ли науке ради — учи се, да се та наука зна. Али оне дражи, која нам примањем научних истина загрева душу чистим одушевљењем; која у свакој научној истини истражује изворе и моралном животу — ту снагу данашњи проповедници науке или не познају, или је омаловажавају. Доста је то, да се данашња омладина по просветним заводима много — премного учи, а мало, или ни мало не образује. И је ли онда чудо, што наука — у место да послужи добру и срећи целог народа — а она кукавно надничари неситој себичности учених појединаца.

Ми смо дакле на путу, да све оде суноврат. На путу смо, да се све драгоцене тековине људске униште. А тој опасности ваља одлучно и истрајно на пут стати.

* * *

„Шта чини школа за народно образовање?“ — Данас? — Врло мало; а могла би да буде покретачем општег унапређења.

Реформа школске наставе у духу савременог педагошког захтева, може се са неколико речи овако изразити: *Целокупна школска настава са свима наставним предметима па и са сваком поједином лекцијом мора утицати поглавито на образовање народне омладине.* У то мало речи исказана је најбитнија реформа будуће школе. Изрека та запета је кратка, замишао обична и лака. Али дело, њено остварење је теже и мучније, него што би се на први мах и веровати могло.

Зато догод така реформа са потпуним успехом, а у свој опсежности и потпуности не буде изведена, дотле ће и школа непрестано да се тавори са својим високим целима, а ситним успесима.

И тако, тек кад се у том смислу целокупна основна настава буде преустројила и развијала, кад се тако уз припомоћ осталих позваних чињеница положај и значај народне школе дигне на достојну висину, тек ће тада кадра бити да даде нов правац и целом друштвеном животу. Породица, родољубље, вера, па и цела култура у народу стекла би само у такој школи најздравији и најсолиднији ослонац за општи, успешни коренити препорођај.

А да ли ћемо још дуго чекати за таком реформом у школи? — Изгледи су за то још непрестано врло — тражави.

ЗАПТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ С ЈЕДНИМ УЧИТЕЉЕМ.

— За награду. —

(Продужење).

Пређимо сад на својства наставе, која помажу, да се сврха запта получи. У првом реду настојати ће учитељ, који истину љуби, да настава истинита буде. Он се мора добро чувати, да дјеца непримјете, да је наставник лаж игда казао ил учио; зато нека учитељ сваком згодом докаже, како је сушта истина што учи.

Друго својство наставе, које уздржање запта помаже, јест корисност ил практичност. Дјеца нека опазе, да им је корисно, што уче, пак ће већом љубављу и позорности наставу пратити.

Треће је таково својство **занимљивост наставе**. Јасна је ствар, да ће у школи велика тишина владати, кад учитељ што занимљиво приповједа. Тад не треба викати: „Што си се окренуо?“, ни „Зашто диваниш?“; тад гледају све очице у учитеља ил у дотични предмет, сјајећ се попут бистра извора, који је дочекао, да га жарко обасја сунашце. Ово се може опазити особито код предавања природнијех наука и моралнијех приповједака.

Сва три ова својства наставе упућују, да се предавањем има позорност чим више развити, јер чим је сва развијенија, тим је зант боља. Позорност се неразвија само овима својствима наставе, него и тако званом апперцепцијом, приспајањем новијех представа к старим сродним душевним творовима. Зато ваља свако предавање започети, већ познатим, пак наставити новим непознатим, ил из познатог развити непознато. Учитељ, који тако чини, одржати ће зант много лакше, него онај, који то не чини. Сам напредак његовијех ученика разположит ће га, да ће бити задовољан и весео, а то ће му помагати у његову тежку послу тако, да ће све препоне много лакше и без многог карања савладати, дочим ће онај, који тако неступа, а рад би да своју дужност врши, проклети час, у који се је учитељству посветио. Ово свједочи, да учитељ свестрано, особито струковно образован бити мора.

Дјеца нек обљубе школу као дом родитељски. Учитељ ће настојати свом вјештином, да се у њи та љубав појави и учврсти, с тога мора гледати, да дјеца осјете, како душевно напредују и да се тому радују. Кад учитељ ова чувства у ђака пробуди, они ће једва чекати, да што науче, јер знати ће, да ће то бити корисно, лепо, добро ил праведно. Такима ђацима није тешко владати. Предпаведена својства наставе, природна обука и згодно присподабљање новога са познатим подупират ће пробуђивање пријатних интелектуалнијех чувства.

Сву наставу треба да провејава етични дух, ако желимо, да школа у истину васпитни завод буде. Учитељ нек добро пази, да се ће неоклизне те свој морални углед и глас неокаља. Ако се ово догоди, неможе бити више узор својијех ученика и васпитање је сумњиво. Нека се надаље чува учитељ, да му се неизмакне која непристојна ријеч, те да дјецу негрди и неиздјева им имена. Учитељ ваља да буде, у колико је можно, најчистије земаљско биће.

Да се зашт одржи, настојати ваља учитељу, да су му сви разреди ваљано забављени. Дангуба (безпосленост) је почетак свију опачина; а посленост свако зло искључује. У забави свију разреда помоћи ће учитељу паметно спајање по градиву сродних разреда. Практичан ће учитељ често наћи прилику да старији разред с млађим споји и у свезу доведе. Оваково спајање не само да осујећује дангубу, која је чест гост у овак вим школама, него је корисно с дидактичких и душословних разлога. Теже партије наставе помоћи ће старији разред млађем разумјети, а и сам ће стечене ал заборављене творове обновити и учврстити. Сви знамо, да један учвршћени душевни твор много више вриједи, него много неучвршћенијех, зато треба разреде, ће се само може у свезу доводити. И помоћу спајања разреда, пак и помоћу предмета вјештине као писања, рисања и т. д. неможе учитељ самац увијек доспјети, да све разреде забавља и нагледа како треба, јер је његова пазљивост и дјелатост на четир и више страна разцјепкана, зато предлажем и препоручујем, да самац учитељ у нужди помоћника употреби. Овај га може у лакшем замјенити, особито у механичком читању и лакшим задаћама, док се он с којим другим разредом бави. Кад учитељ све разреде забавити може, треба се шедатора клонити, јер шедатор учитеља надокнадити неможе У истој соби, ће учитељ ради, употријебив је помоћник само за тихе радње, а за гласне радње мора гдјегод на другом мјесту простора наћи, особито ако је школска соба тијесна, иначе би учитељ и учећи се разред унемириван био.

Да учитељ што боље све разреде забавити узмогне, нужно је без сумње, да довољно учила и учевног материала има. Без овијех неможе му настава разумљива ни занимива бити, нит може све разреде забавити. Како ће све разреде забављати, ако нема писанака, рисанака, таблица и т. д. Како ће до васпитне и просвијетне цијели доћи, ако нема ваљанијех књига и другијех учила. Никако, без учила неда се радити с толиком множином неразвијене дјеце, а тко неради, онај ленчари Дјете је живо, неће му се ленчарити, зато ће у школи играти, а онда је зашт пропао. С тога се мора настојати, да школа на добрим училима неоскудјева.

Први и други разред сврши свој посао увијек до 10 сати, а дјеца су нејача од оне у вишим разредима, пак неби с горег било, да се I. и II. разред о 10 сати пред главни одмор одпу-

сти. Онда би учитељ могао своју пажљивост и дјелатност у III. и IV. разреду подвостручити те васпитну и образовну сврху постићи. С два разреда много је лакше владати него са четири. Зато се овај поступак препоручује.

Пређимо сад на ред прије наставе, за време наставе и после наставе. Ако учитељ дјецу у школи дочекује, дужна су га ова уљудно по обичају поздравити, ако ји он недочекује, него пазитељ, дужна су овога као и своје другове пристојно поздравити, па на своје мјесто мирно сјести и за наставу се припремати, а не бучити. Ако учитељ ступи у школу кад су дјеца већ на окупу, имају га сложним устајањем поздравити, што чине свакому старатељу у почаст при долазку и одлазку. Кад се позорност узпостави, моли се уобичајена молитва и одпјева се која црквена пјесма, што су је дотле дјеца добро научила. После тог прегледа учитељ домаће радње, ако јих је задао. Сад почне настава, за коју су дјеца сва учила припремити имала, писанке, рисанке, књиге, таблице, писаљке, све мора бити у реду и поправљено. Дјецу треба одучити, да у вријеме наставе учила приређују, то мора све приређено од куће донешено бити ил се приреди у вријеме одмора. Неугодно је и по ред кобно, кад дјеца за наставе таблице бришу, писаљке зарезују ил писанке и рисанке цртају. То се несмије никако трпити.

Некоји учитељи остављају писанке, рисанке и задаћнице ученика у школи, па јих, кад ће се на њима радити, дијеле. То чине, да дјеца речена учила непокваре ил незамрљају. Тог поступка неможем одобрити, јер се сакупљањем и раздавањем споменутијех учила ипак нешто времена изгуби, које би се боље употријебити дало. Друго неможе се то допустити ни с васпитног гледишта. Кад дијете увијек мисли, како ће своје ствари чисте одржати, и како ће јих неоштећене сачувати, боље ће се научити чистоћи и чувању својијех ствари. Кад му се предаду ствари у његово властничтво, учи се боље и самосталности, него оно над којега стварима учитељ туториште. У оној школи, у којој учитељ неспрема дјетињијех ствари, лакше се постигне чистоћа, пажљивост, чуварност и самосталност дјечија, и само се у таковој школи може напредак у тим својствима бездвојбено цијенити.

Дјеца се имају привикнути, да не лупају, кад учила на клупу полажу ил спремају, јер то смета доброме заштиту и дјечијем здрављу. (Свршиће се.)

ЗАПИСНИК

ПРВЕ СЕДНИЦЕ РУМСКЕ ПОДЖУПАНИЈСКЕ УЧИТЕЉСКЕ СКУПШТИНЕ ДРЖАНЕ У РУМИ ДАНА 7. СЕПТЕМБРА 1885. ГОДИНЕ.

Присутни: Кр. жупанијски школски надзорник поглавити госп. Димитрије Вурдеља и 59 учитеља и учитељица поджупаније румске и трговишта Руме са 4 госта.

Председник отворивши скупштину, поздрави сакупљено учитељство са добродошлицом, препоручујући му савестан и разборит рад. Позива скупштину да у смислу постојећег пословног реда изабере подпредседника и перовође.

За подпредседника скупштина једногласно изабра г. Миту Нешковића учитеља павловачког; а за перовође г. г. Стевана Јаношевића и Јосифа Аншауа учитеље румске.

Председник ставља на дневни ред питање издано наредбом вис. кр. хрв. слав. далматинске земаљ. владе одјела за богоштовље и наставу од 19. Маја 1885. бр. 3228. гласеће: „Што учитељски састанак мисли о ручном раду (Handfertigkeitsunterricht) у дјечачких пучких школах у обће, те које би се струке тога рада према мјесним околностима у тамошњем подручју неговати могле.“

За ово питање пријавили су се следећи известитељи: г. г. Гавра Путник, Мита Нешковић, Илија Радивојевић, Јаков Гесл, Давид Мишић, Марко Суботић и Антоније Потурчић.

Председник позове г. Јакова Гесла равнајућег учитеља румских римокатоличких школа, да извести скупштину о том питању. Говорник напомиње: „Питање о ручном раду у основној школи расправља се на све стране. Није ново, већ су Коменски, Локе, Русо, Песталоци и други педагози нагласили важност тога предмета, и признати педагози садашњости, као Dr. Schwab, а и многи други препоручују, као врло важно васпитно средство. У културно напредним земљама, постигнути резултати убрзују ширење те идеје. Ручни рад је раширен у Немачкој, Швајцарској, Данској, Шведској и Аустро Угарској монархији. Разна друштва подупиру ту идеју, те је стога тај предмет уведен већ као облигатан у многе заводе. — Такове радионице налазе се већ у многим немачким градовима. Задаћа им је: „да ученици прибаве себи окретности, да оплемењују укус разним ручним радовима, као столарством, токарством, резбарством и т. д.“ — §. 76 школскога закона у Тројединци, напомиње школске радионице уз препарандије, а осим тога је расправљао тај предмет хрв. педагогијски збор у прошлогодишњој својој главној скупштини и није пропашао, да се ручни рад за мушкарце забаци — као предмет основне школе.

Разлози који препоручују ручни рад јесу ови: 1. Ручним радом развијају се све способности човечије, а без њега занемарују се физичне — веленажне у практичном животу, где се стечено знање корисно употребљује! 2. Ручни рад поспјешава осталу обуку, оштри око, изображава укус и буди љубав ученика и ученица к радиности; чува младеж од доседе и безпослице, која је мати сваком злу.

Приговори против уважања означеног предмета јесу: 1. Двојбена (сумњива) наображујућа вредност. 2. Недостатак стручно образованих учитељских сила. 3 Застарелост исте идеје, до најновијег доба. 4 Да је предмет, који не спада школи већ породици. 5. Што проузрокује превелик трошак. Ови приговори нису оправдани, јер без ручног рада је одгој једностран; потребиту вештину могу учитељи набавити течајевима преко ферија у препарандијама; у више европских држава ручни је рад уведен у основне школе; родитељи не досневају да сами поучавају младеж, и напослетку за тако племенито подузеће лако се наће добротвора.

Према местним околностима у нашем пределу т. ј. Срему, требало би неговати ове радове: плетење сламом, врбовим прућем и рогозом, дрводељство, но не као струке, већ као припрема за практичан живот. Ово важи за сељаке, који читаву зиму проведу у беспослици; у трговиштима нека се подижу стручне обртне школе.

Известитељ се изјављује за уважање ручног рада и препоручује следеће резолуције:

I. Учитељска скупштина ова изјављује се за ручни рад у мушким основним школама с ових разлога: а) што основна школа има хармонично образовати све способности детета, да га тако што боље за будући практичан живот приправи; б) што ручни рад осталу обуку подупире и унапређује; в) што ручни рад буди у деци љубав к радиности; што је од благотворног уплива за будући практичан живот.

II. Ручни рад има се предходно увести у оне школе, где су учитељи вешти тому раду.

III. Радови, који би се према месним околностима у овом крају неговати могли, јесу: а) плетење сламом; б) плетење прућем; в) плетење рогозом; и г) дрводељство.

Г. Давид Мишић учитељ дивошки о расправном предмету вели: Данас је на основну школу бацио поглед обртник, трговац, земљеделац, војник и т. д. а нису имали на уму речи § 1. шк. закона за Троједницу. Тек је 10 година од кад основна школа ради на прописаном правцу, на већ навалиште на њу са свп страна, да премало ради. Учитељске скупштине од прошле године, доказаше преобтерећење основне школе и штетне посљедице отуд, те би недоследно било, нов предмет уважати, и то такав предмет, који припада занатлијама а никако основној школи.

Наше су околности са свим другачије, него оних народа, који живе на северу; тамо ручни рад прелази и без школе на младеж, да из тога врела прибави најнужније потребе за живот. У нашој домовини, која је богато природом обдарена, највеће је благо у земљеделству, сточарству, воћарству, пчеларству, виноградарству, свиларству, те је према томе основна школа дужна зарана поучити подмладак у тим гранама, јер им је то животни задатак.

Да се не би занемарило ово што је по нас најважније, не може се ништа новога уважати у основну школу. Ручни рад није нуждан у школи, јер се деца од родитеља уче свему што им треба. Тако наши сељаци праве сами плуг, кола, сањурице, лесице, котарице, кошнице, валове и друге разне ствари од прућа, сламе и рогоза. Уважањем ручног рада на-

пела би се огромна штета и онако већ једном занатлијском сталежу, а што је још главније, одвраћала би се земљеделска деца од правога им позива, који се састоји у „узорном господарству.“

Основне школе нек остану какве су сада, а учитељ нек подстиче ученике да сами праве, што им се свиди, од: дрвета, прућа, сламе, ал не треба дете привезати за те послове, јер је опасно по његово здравље.

Противан је увођењу ручнога рада у основне школе за мушкарце са ових разлога: 1. Што је народ наш земљеделски, те да им децу за тај сталеж приправити ваља. 2. Да би се овако индустријалне радње завести могле, ваља се томе раду више година посветити, а усавршиће се научник само код вештог занатлије. 3. Што овако радње у најскромнијем смислу захтевају новчане подпоре, које иначе једва добивамо за најнужније потребе у школи. 4. Што би се ученици одвраћали од сада прописаних предмета и радије се које чим бавили. 5. Што би још више њих школу напустили умножавањем премногим бројем часова. 6. Напослетку, што је за учитељство превелико бреме, премда већ и сада једва савлађују прописано.

(Свршиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

у другом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учителе издатог од вис. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.).

(Продужење.)

II. Српски језик.

А) Очигледна настава, читање и писање.

Четвртога месеца:

Прве недеље: У часовима за очигледну наставу: а) Разговор о човеку и о деловима тела човечијега (по садржају бр. 65. и 66.). б) Посматрање главе и њених делова (по бр. 67—72.) За читање: 1. Дете и човек (бр. 65.). — 2. Створ тела (бр. 66.). Одсек 1. 2. и 3. — 3. Исти предмет. Одсек 4. и 5 уз разговор о деловима тела човечијега. — 4. Глава и лице (бр. 67.). — 5. и 6. Очи (бр. 68.) уз очигледну наставу и поуку. — За учење на памет: „Ево имам два ока у глави“ (стр. 48.) — Око у загонетци (бр. 69.) за загонетање, сравњивање и погађање. — 7. Ухо уз очигледну наставу и поуку (бр. 70.). „Ево имам ува два“ (стр. 50.) за поуку и учење на памет. — 8. Нос (бр. 71.) уз посматрање, разговор и сходну поуку. — 9. Разговор о телу, о глави, оку, уху и носу, уз сходне поуке и понављање стихова о оку и уху. — Понављање приповедака на броју 42. и 43. — За писање: 1. Док се човек чува и Бог га чува. — 2. Здравље је највеће богатство. — 3. Људи се не мере пењу, већ памећу. — 4. Ради па ћу ти и ја помоћи, вели Бог — Велика писмена: Л. Р. Н. Ф.

Друге недеље: Из очигледне наставе: а) Посматрање ока, уха, носа, уста, језика и зуби, и разговор о њима (бр. 68—72.). б) Разговор о трупу, кожи и ноктима (бу. 75—76.). — За читање: 1. Уста, језик и зуби (бр. 72.) Одсек 1. 2. и 3. — 2. Истога предмета, одсек 4. и 5 —

За учење на памет: „Имам уста, да говорим њима и т. д.“ (стр. 51.). — 3. Загонетке под бр. 73. и рецитовање предмета: „Имам уста“ и т. д.— 4. Загонетке (бр. 73.) и питања (бр. 74.). Ово се учи на памет. — 5. Труп (бр. 75.) 1. и 2. одсек, уз сходну поуку. — 6. Истога предмета 3. и 4. одсек уз поуку о чувању здравља — 7. Кожа и живци (бр. 76.) — 8. Срдце (бр. 77.) Одсек 1. за читање и учење на памет. — 9. Срдце (бр. 77. одсек 2.) За читање и учење на памет. Затим: Приповедка: „Здравље је највеће благо (бр. 78.). — За писање: 1. Боље виде два ока него једно. — 2 Вода све опере осим црна образа. — 3. Лепа реч гвоздена врата отвара. — 4. Човек се по беседи познаје. — Велика писмена: Љ, Ч, В и Ц

Треће недеље: Очигледна настава о телу човечијем и поука о чувању здравља у две лекције. — За читање: 1. Ваздух је извор животу (бр. 79.). — 2. Храна (бр. 80.). — 3. Посно јело (приповедке број 81.). — 4. Испитивање о садржају обе приповетке под бр. 81. и поука. Затим поновљено читање и приповедање. — 5. Млеко (бр. 82.). — 6. и 7. Жита и хлеб (бр. 83.) — 8. Понављање предмета под бр. 79. и 80. — 9. Понављање предмета под бр. 81. 82. и 83. уз сходне поуке. — За писање: 1. При образ вода не опере. — 2. Умиљато јагње две овце сиса. — 3. Што ниси рад да теби чини други, немој ни ти другоме. — 4. Не чини зла, па те неће снаћи зло. — Велика писмена: Ц, У, Ш, Н и М.

Четврте недеље: Разговори о доброј и рђавој храни (по бр. 83. 84 85. и 86.) у две лекције. — За читање: 1. Жита и хлеб (понављање бр 83.) — 2 Вариво, воће и поврће (бр. 84.). — 3. Добра и рђава храна (бр. 85.). — 4 Колачи и посластице (бр. 86.). — 5. и 6. Не лакоми се (три приповедке бр. 87.). — 7. Понављање бр. 83. и 84.— 8. Понављање бр. 85. и 86. — 9 Понављање бр. 87. и приповедање приповедака. — За писање: 1. Више људи помре од јела и пића, нег од глади и жеђи. — 2. Зао језик ни за ким добра не рекне. — 3 Не пролази зло дело без казни. — 4. Посластице шкоде деци. — Велика писмена: Х, Ж, Ф, З, В.

Петога месеца:

Прве недеље: Разговор о јелу и пићу. — За читање: 1. и 2 Вода и друго пиће (бр. 88.) — 3 и 4 Угрејани чувајте се да не захладните (три приповедке под бр. 89.) — 5. Понављање бр. 79. 80. и 81. — 6 Понављање бр. 82. 23. и 84. — 7. Понављање бр. 85. и 86. — 8. Понављање бр. 87. — 9. Понављање бр 88. и 89. — За писање: 1. Ако си паметан себи си. — 2. Ако волиш будала бити сам ћеш патити. — 3. Ко је рад у старости да одпочине, у младости нека ради. — 4. Човек се учи док је жив. — Велика писмена: А, К, Ч, Ђ, Ћ.

Друге недеље: Разговор о телу човечијем и о здрављу. Затим разговор о раду и о игри, о различитим радењицима и занатлијама, и шта који ради. — За читање: 1. Рад и игра (бр. 91.). — 2. Различне радње (бр. 91.). — 3. и 4. Млади занатлија. Обе песмице се протумаче, читају више пута, затим се зада прва за учење на памет и рецитовање, а друга се учи отсек по одсек на памет, а затим се ове недеље учи певати. — 5. л. Одмор и сан (бр. 93.) — 6. О санку (бр. 94.) само за чи-

тање. — 7. Пре и после сна (бр. 95) само за читање. — 8. Понављање бр. 68. (Очи) и 69. (Око у загонетки. — 9. Понављање бр. 70. (Ухо) и бр. 49. и 52. (за читање и приповедање). — За писање: 1. Преписивање прва три реда из броја 68. под насловом: Очи: „Ево имам два ока у глави“ и т. д. — Писмена: Е, О, Б. — 2. Преписавање прва три реда из бр. 70. под нассовом: Ухо: „Ево имам ува два“ и т. д. Писмена: У, Њ, М, Ф. — 3. „Тешко томе ко памети нема.“ Писмена: Ъ и Ѣ, Т и П. — 4. „Хитар буди чути а спор говорити.“ Писмена: Х, Ж, Ц, Ј, Ф.

Треће недеље: Разговор о раду и одмору (по бр. 90. 91 и 93.) Разговор о деловима тела човечијега и о чувању здравља. — За читање и понављање: 1. Уста, језик, зуби (бр 72 73. и 74.). Уједно се понављају на памет песмице. — 2. Труп (бр. 75.); Кожа и нокти (бр. 76.) и Срдце (бр. 77). Ово последње рецитује се. — 3. Приповедке бр. 56. и 57. читају се и понављају се. — 4. Приповедке под бр. 62. и 63. понављају се. — 5. Приповедке бр. 78. и 87. понављају се. — 6. Приповедке под бр. 89. понављају се. Уз то рецитују се песмице под бр. 92 — 7. Учи се на памет: О сапку под бр. 94 3. одсек: „Не бојим се ноћи“, и чита се бр. 93. Одмор и сан. — 8. и 9. Уче се на памет народне молитвице на бр. 95. и то под 2. од: „С крстом лежем и устајем“ и т. д. и под 3 „Ја окрепљен“ и т. д. — За писање: 1. Где у чему можеш другога послужи, нак ће радо сваки с тобом да се дружи. Писмена: Г, О, Т, Р, Б, С, О. — 2. „Једно другом а Бог сваком.“ Писмена: Ј, И, У, Ш, А, Л, Љ. — 3. Ко добро чини, од Бога је; ко зло чини, није од Бога. Писмена: К, Ч, Е, Ъ, Ѣ, Ф. — 4 Ватра и вода добре су слуге а зли господари. Писмена: В, З, Ж, Х, Ц, Ш, Д.

Четврте недеље: У ову недељу спада испит од првога полугодишта. За овај спремити ваља пренис четири одабране реченице, од оних што су их деца писала, и сва велика писмена по азбучном реду. — За очигледну наставу предузима се разговор о школи уз рецитовање песмица под бр. 1. 7. 11. и певање песмица „Хајд у школу“ бр. 4. — Разговор о породици и дружини уз приповедање најлепших приповедака под бр. 31. 32. 33. 37. 43. 49. 50. 52 53. 56. 62. и 63. — Уз то ваља да свако дете каже по три четири сродне пословице, које служе за правило живота, и има се певати песма завет (бр. 47.). Разговор о човеку и о чувању здравља и о храни. Уз то се рецитују на памет поучни стихови: Очи (бр. 68.); Уво (бр. 70.); Уста (бр. 72.); Питања (бр. 74); и Срдце (бр. 77.); и приповеда се приповедка: Здравље је највеће богатство (бр. 78.), а пева се песма: „Ја сам млади занатлија.“ — За читање о испиту одаберу се неколико предмета за читање из I. II. и III одсека.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Ново школско здање.*) Честита српска црквена општина у селу Кулцину, месту рођења славног митрополита српског Стевана Стратимировића, подигла је лепо, пространо и угледно школско здање, које је 13. Октобра о. г. на дан успомене седмог вселенског сабора свечано освећено.

Том приликом је г. Димитрије Ђорђевић, отлични питомац учитељске школе сомборске и садашњи учитељ кулпински говорио красну беседу о важности православне народне школе и о васпитању школском у духу свете вере наше и миле нам народности.

(*Поларење права јавности.*) Вис. хрв. слав. земаљска влада подарила је 11. Листопада о. г. бр. 10,467. право јавности православној српској вероисповедној школи у Осеку. Знати ваља, да је ова школа једна од најстаријих српских народних школа, која је још у време Марије Терезије пре 105. година проглашена била за јавну српску нормалну школу, али јој је најновији хрватски школски закон право јавности одузео био, и сад ево опет повратио.

(*Нова комуналпа виша девојачка школа*) у Госпићу отвориће се по дозволи в. хрв. слав. земаљске владе, а за предстојницу ове школе наименована је господична Јагода Трухелкова свршена приправница.

(*У богословији*) за професора догматичког богословља у Карловачкој богословији нааменован је пречастни г. Ђорђе Петровић, бивши професор и катихета српске учитељске школе сомборске, а у последње време вероучитељ и професор српскога језика у вел. гимназији темишварској.

(*Како се поступа са српским учитељицама у Далмацији.*) У Далмацији има врло мало српских школа, и оно што има основане су од побожних и родољубивих србаља као задушбине за одржање и утврђење православија и миле нам народности. Такове су: српска девојачка школа у Задру, школа Бованова у Шибенику и школа Бошковићева у Дубровнику. Ове три школе остаће сада без учитељица; јер влада строго захтева да свака учитељица мора бити из Далмације родом или бар тамошња грађанка, да мора у Далмацији испит учитељски положити и знати талијански. У Далмацији нема способних српских учитељица, а горњокарловачке и сомборске приправнице немају опет оних својстава што их влада изискује; те тако ове школе остаће без учитеља.

(*Нове школе.*) У јуначкој Црној Гори отворене су ове јесени следеће школе мушке: у Ровцима, у Бјелици, Пријеком Брду и у Монастирима Острогу и Морачи. У Оногошту (Никшићу) отворена је свечано женска школа. Гимназија на Цетињу разширена је на осам разреда, а скорим ће се успоставити учитељска и свештеничка школа, која је под управом покојног Милана Костића основана била, али је у последње време била затворена.

(*Наименовања.*) Гавра Матић свршени приправник постављен је за привременог учитеља у Мошорину.

У личко-оточком округу наименовани су за привремене учитеље кандидати: Вуја Станић у Могорачу, Димитрије Вукојевић у Радучу, Никола Поповић у Корјеници, Марија Бекова рођ. Вукелићева у Г. Косињу, Матија Загровић у Прозору, Симо Пејић у Небљују, Ђуро Месић у Грачацу и Леополдина Бадовинчева у Удбини.

Госпођица Анђелија Петковићева приправница наименована је за привремену учитељицу у Угриновци, а Катарина Христићева за подучитељицу у Беркасову. — Гаја Трифановић учитељ у Јошаници премештен је за учитеља у Драгутину.

Између постављених учитеља у Србији г. Јован Боларић учитељ III. кл у Смедереву премештен је у V. разред исте школе; ђца Христина Јовановића постављена је за учитељицу I. разреда школе велико планске; ђца Анђелија Спајићева приправљица постављена је за заступницу учитеља у Раковој бари у пожаревачком округу; ђца Јелена Трифуновићева постављена је за учитељицу IV. разреда школе Теразијске у Београду.

За привременог учитеља српског у Мостару постављен је свршени приправљик г. Петар Шевић, који је као што дознајемо 16. Октобра на своје опредељење отишао.

За учитеља у обновљеној и новоотвореној православној српској народној школи у Винковци изабран је г. Арсеније Поштић досадашњи учитељ у Боботи.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

„Читанка за четврти разред сриске основне школе одобрио сриски народни црквено-школски савет. У Новом Салу издање и штампа А. Пајевића 1885. Цена 34 новчића.“

Под овим насловом изишла је ових дана ова важна и најкористија не само за школу него и за породицу српску књига. Сачинитељ је ове књиге онај исти многозаслужени књижевник и први педагог српски, који је школу нашу најпре са Буквором, затим 1880. са Читанком за други разред, а 1882. године са читанком за трећи разред обогатио.

Ова читанка сматрати се може као концентрично разширење и допуњење мало час споменутих читанка, и с њима заједно сачињава једну целину или збирку најкористијих књижица за децу и за народ.

Читанка за четврти разред подељена је на седам главних одељења, и обухвата 15 табака или 239 страница.

Прво одеђење под насловом: „У школи и цркви“ садржи у себи расправе о школи, поучне моралне приповедке из школског живота и о врлинама, које се у школи имају поглавито неговати; разлаже шта се све у четвртом разреду народне школе учи; и шта имају ђаци и изван школе радити (од 1—9.). Затим се излажу поуке о цркви о молитви и служби Божијој и св. недељи с поукама из св. евангелија и из црквеног предања (10—14.) На послетку се говори о крсном имену у Србаља, (бр. 15.) и завршује се овај отсек са народном песмом (бр. 16.) Ко крсно име слави оном помаже.

Друго отделење носи наслов „У породици и друштву“. Овде су изложене најкрасније и најузвишеније моралне поуке о поштовању родитеља, о љубави међу браћом и о љубави ка ближњима, осветљене и разјашњене многобројним примерима у облику приповедака, речима Христа Спаситеља и св. Апостола и одобраним народним пословицама (бр. 17—24). За овим долазе поуке о потреби и важности рада, о чувању од лењости, о радњи и штедњи, о различитим занатима и о њиховој користи, и ово се све представља у најлепшем облику а осветљује најкраснијим примерима за живот и са две лепе песмице за побуђење на рад и посао (од

бр. 25—33.). Напослетку се излажу поучни чланци о људској задрузи, о властима, и о љубави к отачбини (бр. 34—36.) и завршује се са побуђењем на отачаствољубље, и са косовском песмом у којој се јунаци славе а издајице проклињу.

Треће одељење ове читанке носи наслов „О човеку и његовом здрављу.“ То је кратка популарна антропологија и дијететика за народ, и допуњење оних поука о човеку и о здрављу, што су у III. одсеку друге и у истом одсеку треће читанке под овим истим насловом изложене. Тамо се говори поглавито о чувању и неговању вида и слуха, а овде се казује како ваља чувати мирис и кус, и како се долази до снаге (бр. 37—40). Затим долазе чланци: школске собе и здравље (41); неудесна одећа и обућа (42) и дечији злотвори на столу (43), у којима се излажу правила како ваља у школи седити, стајати и радити, како се ваља одевати и од којих се јела ваља чувати ако хоћемо да будемо здрави. — Чланци: Шта треба болеснику? (бр. 44); Заразе (45) и Излазите на сунце (46), пуни су најбољих савета о чувању од болести и о нези у болести, и ваљало би да се често читају народу нашем, који са незнања луто страда у болести и пропада. Напоследку у чланку: „Човек душом“ (47) изложене су лепе поуке о души човечијој и о њеним моћима и снагама.

Одељење четврто ове читанке под насловом: „На дому и у врту“ доноси читаоцу и слушаоцу практичне искуством засведочене поуке, као што су: „Пазите на своју кућу (48); Учите се и радите по кући (49); Држите стоку људски (50); Храните стоку добро (51); Држите стоку чисто (52) и Поступајте са стоком благо (53).“ То су све такови савети, које ако деца у детињству у школи приме, и родитељима својима на доколици читају, и ако их старији приме и по њима се владали буду, наскоро ће наступити бољи ред и уредније газдовање у српским кућама, и подићи ће се материјално и морално благостање народа нашег. У чланцима под бр. 54. и 55. излаже се о домаћим гадовима и како се од њих можемо чувати, а затим следе предмети за читање о цвећу (бр. 56—59), и о воћкама и воћу (бр. 60—64); па онда о бостану и површу (67 и 66); о вртарима и вртарству, о радовима у врту, о шкодљивим животињама као затирачима врта, и о користним ситним тицама (од 67—73). — Ово су све најкрасније упутства за младеж нашу и за цео народ, и ваљало би, да се не само у школи уче и читају, него, да их учитељи и свештеници и све старешине и пријатељи народа сваке године при светковинама и састанцима више пута по селима и салашима народу читају и из њих сходне поуке дају. (Свршиће се.)

РАЗНО.

(*Свечаност школска у Панчеву*). Председништво срб. црквене општине у Панчеву давало је 20. Октобра о. г. после године у $^1/_2$ 4 часа у дворани код трубача школску свечаност у спомен добротвора сироте школске деце покојнег Арона Аџча Ђорђевића и том приликом свечано је раздата обућа и одећа сиротој школској деци. Ова красна свечаност држана је по следећем распореду: 1. „Благослови душе моја Господа (Псалам 102),“ у 2 гласа од М. Топаловића, певају ученице српске више

девојачке школе. 2. Говори потпредседник српске црквене прав. општине г. Каменко Ј. Јовановић на успомену покојног добротвора српске младежи. 3. Раздаје се обућа и одело сиротој српској православној школској деци, која су по предлогу господе учитеља од општинске комисије одабрата. 4 Ученица IV. разреда српске више девојачке школе Зорка Вујина захваљује се у име одарених ученика и ученица. 5 Говори г. Душан Томић учитељ. 6. „Тебе Бога хвалим“ у 2 гласа од М. Тошаловића, певају ученице српске више девојачке школе — На овај красни начин требало би да се у свакој општини нашој прославља успомена дечијих и народних добротвора, ради угледања и подражавања. Где се врлине овако поштују, тамо се оне и чешће појављују!

(Подпора за удовицу учитељску) Марија Поповића удовица учитеља Јована Поповића у Дубешту је годишњу подпору из државне учитељске закладе за себе од 84 фор. а за своје троје малољетне сирочади скупа од 75 фор.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ православне вере у Дугој Ријеки у поджупанији копривничкој; плата је 450 ф., стан с вртом и огрев. Молбенице се имају до конца Новембра по новом кал. управити на в. вр. зем. владу хрватско ссавонску, одјел за богоштовје и наставу, и то преко кр. надзорништва у Крижевцу.

— Тражи се учитељ православне вере у Дољану (код Дарувара); плата је 400 ф., стан с вртом и 6 хв. дрва за огрев. Молбенице на горехваљену зем. владу имају се преко кр. шк. надзорништва у Пожеги до 20. Новембра по новом доставити.

— Траже се учитељи у Смиљану и у Србу (пошта Госпић); плата је 350 фор., огрев и стан или у име станарине накнада од 100 ф. Молбенице на исту в. владу имају се до 30. Новембра по новом одправити, и то за Смиљан сл. котару госпићском, а за Срб котару грачачком.

— У Пошиници у Срему тражи се учитељица с платом од 350 фр., станом и огревом. Молбенице се имају до 15. Децембра по новом на исту вис. владу путем котарског уреда у Земуну доставити.

— Тражи се учитељ за српску православну школу у Прњавору у Босни. Плата је 550 ф. стан и огрев. Проситељи нека се одмах писмено обрате на г. Трифковића председника православне црквене општине (Prnjavor u Bosni).

— Привремена управа правосл. обштетства у Мостару потребује два ваљана учитеља, који ће дужни бити и у цркви појати. Плата је свакоме 600 ф., стан и 30 ф. у име огрева, а 30 ф. у име путна трошка. Рок пријаве до 18. Новембра по нашем.

— Тражи се учитељ у Бађи. Плата је 400 фор., два ланца оране земље, стан и башта. Рок до 30. Новембра.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Прец. г. Мл. Ј. у Сивцу. За школу исправљено до 31. Децембра 1885. Хвала Вам!

Сл. Председништву срб. црк. општине у Модошу, у Меленцима и у Елемиру. С благодарношћу примио сам 3 форинта в. вр. као предплату за „Школски Лист“ 1884. и 1885. што се тамошњим школама шаље.

☞ Сл. црквене општине, које смо писмено споменули, позивамо још једанпут, да нам се за 15 дана одуже; јер нам је за даље издавање листа новац тај сад врло нуждан.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву *„Школског Листа“* у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору, 10. Декембра 1885. Год. XVII.

ПРИЈАТЕЉИМА ШКОЛСКОГА ЛИСТА ПРИ СВРШЕТКУ 1885.

На почетку ове године обратио сам се под овим насловом на велепоштоване пријатеље и читатеље „Школскога Листа“ са изјавом, да сам у сред најнемилијих околности, са којима се године 1884. „Школски Лист“ борити морао, ипак наумно лист овај издавати, желећи се тим одужити старим предплатницима, и позивајући нове на предплату и подпомагање овог јединог школског и учитељског листа српског у држави Аустро-Угарској.

Глас мој није остао глас вапијућега у пустињи, и ево са Божијом помоћу „Школски Лист“ завршује са овим бројем своју седамнајсту годину.

На овоме захвалити имам велеуваженим сарадницима, и новим предплатницима овога листа, међу којима се отликоваху г. г. учитељи из Велике-Кикинде и Новог-Сада, а особито учитељима из јуначке Црне-Горе, који су и сада пре позива, сви без разлике њих 57 на броју, са претплатом за 1886. годину похитили, те тим засведочили најсвечаније, да је црногорско учитељство свесно свога узвишеног позива и да у овом погледу за углед служи учитељима целокупног српства.

Охрабрен овим поверењем дичног црногорског учитељства и у нади, да ће српско учитељство у свима земљама, где се српска реч говори, боље него досада пригрлити овај једини свој лист; усуђујем се лист овај и следеће године продужити.

С тога пријатељски умољавам све дојакошње вредне сараднике, да и ове године својим умним прилозима „Школски Лист“ обогаћују, обећавајући, да ће се достављени ми чланци, који нису могли због ограниченог простора досада света угледати, у првим бројевима идуће године штампати.

Овом приликом умољавам и остале књижевнике, свештенике и учитеље српске, који досада нису на овом листу ради-

ли, да врстним својим умним производима „Школском Листу“ у помоћ притеку. Свако ваљано дело, које одговара програму овога листа, примиће се и обнародовати, а у знак благодарности за сваки прислати чланак доставиће се „Школски Лист“ на дар писатељу, или оној особи, коју он назначио буде.

За награду прислата дела, која су ове године у „Школском Листу“ обнародована, одправљена су већ умољеном од овог уредништва учитељском збору једне отличне српске општине, који ће награду дотичнима досудити. Чланци, за награду, који ове године нису штампани, употребиће се у почетку идуће године као такови, а уредништво ће, ако буде довољно предплатника, за идућу годину још и нове награде расписати.

Отварајући овим предплату на „Школски Лист“ за годину 1886. изјављујем, да ће лист овај излазити као и досада месечно на једном пуном табаку, а ако се учитељство наше у Угарској са предплатом боље него досада одазвало буде, то ће се обим листа проширити, те ће се у додатку штампати и распоред лекција за наставу у мађарском језику у српским школама у Угарској, који је само учитељима српским овде у Угарској необходно нуждан, а без кога би остали наши читаоци могли бити.

Предплата се прима само на целу годину и износи 1 ф. 50 нв.; а за краљевину Србију четири динара.

Учитељи с платом мањом од 300 фор, приправници, богослови и ученици виших народних и средњих школа могу добити „Школски Лист“ у пола цене т. ј. за 75 нв. а. вр. или из Србије за два српска динара.

Молимо да се уредништву предплата уз поштанску упутницу са разговетним означењем атресе достави најдаље до половине Јануара.

Претплатници из краљевине Србије могу или непосредно или преко књижаре г. В. Валожића у Београду предплату у плаћеном писму доставити.

Ко пет предплатника са подпуном ценом, или 10 предплатника (ученика) с половном ценом пошље, добиће лист на дар.

Имена добротвора, који за сиромашне школе и учитеље или за приправнике „Шк. Л.“ предплатили буду, као и имена предплатника из Србије и Црне-Горе, спомена ради, штампаће се у листу. — У Сомбору, у очи Никоља дне 1885.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школскога Листа.“

ЗАПТ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ С ЈЕДНИМ УЧИТЕЉЕМ.

— За награду. —

(Свршетак.)

Каква има да буде настава, то сам истакао код својства наставе, а овђе ћу се још само дотакнути ових питања:

Ако је настава акроаматична, има се настојати, да је предавање зачињено згодним питањима, на која ће дјеца предавање поновити и боље сватити. Кад учитељ дугачко предавање држи, задријемају дјеца и бадава се напире, да јих на пажљивост присили. Она су његовога предавања сита и уморена. Згодним и честим питањима одржава се дјечија позорност и душевна чилост. Дух се мора забављати, побуђивати, заинтересовати, ако желимо, да не заспи.

Ако је сократички метод, постави се најпре језгровито, кратко и разумљиво питање, пак се дјеца прегледају, те се прозове оно, које учитељ хоће. Овђе се обзир узме особито на ону дјецу, која би непажљива била, да јим се докаже, како се на њих пази. Кад би учитељ најпре прозвао дјете, пак онда питање стављао, дао би својим ученицима доста прилике, да мисле на игру и забаву. Не треба увијек ону дјецу прозивати, која се пријављују, него и сусталице, немарњаке и безбрижнике, да се и они мало потруде, иначе ће бадава у школу долазити. Ове треба особито на оку имати и сваком згодом поћерати да пазе и да уче. Треба се чувати оне изреке: „Оног коња ваља шибати, који добро вози.“ Неугодно је чути, кад дјеца дигну прстиће на вичу: ја знам! То се несмије допустити, доста да даде знак дизањем десне руке, а не гласом. Питати треба дакле на прескок, то јест преко реда, да ни једно дијете незна, хоће л' прозвано бити или неће. И редом се може питати, ал само код понављања и кад су дјеца добро расположена те сва пазе. Ради слабијих нужно је и више пута редом питати. На питање одговара само прозвани и то гласно гледајућ питача, и мирно стојећи. Ружно је и неразумљиво, кад више дјеце надвикујућ се одговара. Одговор нек је тако гласан, да га добро чујемо и разумијемо. Није лијепо, кад ученик одвише јако вичe. Учитељ још у првом разреду има дјецу привикнути, да у подпуним реченицама одговарају, само у IV. разреду може попављање питања изостати.

Приликом читања имају дјеца добро пазити. Читање на прескок такође је добро, и ово зачињају питања. Читати се

има стојећ, течно без да се штуца, еуфонично гласно, пазећ добро на интерпункције. Код читања и писања нек се пази на нормалну даљину читанке и писанке од ока, да се вид не поквари. Пишућ нек дјеца правилно сједе и перо правилно држе. Код устменог рачуна несмију дјеца писати ни у таблицу множења гледати, него мирно сједити и мислити. Код писменог рачуна несмију дјеца преко пл по клупама к плочи излазити, него она која сметају имају изаћи и прозваном слободан пут отворити а тако исто, кад се на мјесто враћа. Дотични рачун имају сва дјеца оног разреда, ком се предаје, рачунати.

Кад дјеца израђују писмене задатке, несмије једно од другога преписивати. Тим се присиљавају на саморадњу, напредак и мишљење, дочим се оним уче, да у туђи лонац пиље. За вријеме предавања несмију дјеца ништа писати, спремати, вртити се и т. д. него имају мирно сједити и на учитеља добро пазити; ал по предавању препоручује се, да барем најважније из предавања напишу. Што дјеца написати знају, оно су од предавања и запамтила.

У школи, у којој дјеца сваки час „на поље“ молакају и увијек отворизају, врло је немирно. Да се то недогађа, држи точан учитељ редовно бар главни одмор. За тог одмора могу дјечица своје тјелесне потребе свршити, пак после недосађивати. Само се слабој и болешљивој дјеци мора чешће допустити, да на поље изађу. И овђе се има забранити, да дјеца невичу: „Молим, господине, ја бих ишао на поље!“ него да то само прстићем означе, што ће пазљив учитељ сигурно примјетити.*) У обће имају се дјеца привикнути, да наставу неузнемирују. Никако се несмије допустити, да дјеца у вријеме наставе тужакају. Све тужбе и ине пријаве имају се прије пл после наставе примати и рјешавати. Исто тако није упутно, кад школу у вријеме наставе посјећују особе, које учитеља ил дјецу буд којим начином и поводом узнемирују, зато нетреба да у то вријеме ни дјетињи родитељи нит учитељеви пријатељи ни непријатељи у школу долазе.

Кад се настава уобичајеним начином заврши и дјечица кући пођу, несмију преко скамија скакати, ни бучити, него клупа по клупа редом и мирно излазити, пред вратима се у

*) Код једног иначе врсна учитеља сам опазио, да дијете из клупе изађе пред учитеља, па ће у школи стајао, стане и прстић у вису неколико часака држи, да му се напокон на поље дозволи. Зар је то боље, него да дијете с мјеста прстићем на поље моли? Оп. п.

ред поставити, тихо и пристојно просвјетни дом оставити, и сваки својој кући у реду ићи, да се исто тако опет на вријеме у школу поврате. Послије наставе заосталу дјецу нека учитељ сам надзирава, ил ако је препречен, нек то повјери поуздану пазитељу.

Много пута недотјечу сва пред наведена средства и правила, ако се и најсавестније употребљују, да се зашт одржи и васпитна циљел постигне. Кад та непомажу, мора се учитељ и најзадњијех средстава латити, а то су награде и казне. Ова два средства служе васпитатељу само кад то потреба васпитања изискује. Он их неће употребљавати из какве милости ил из судејске строгости, да оне учине само временити ефект непитајући, је л њима постигнута васпитна сврха. Он ће њи као праведни, добри и благи отац употријебљавати весела ил жалосна срца, да то његови ученици опазе и тим се оплемене. Он ће имати увијек да у напред прорачуна и просуди, каквима посљедицама награда ил казна уродити може

Кад је дијете добро, похваљује се и награђује се, а кад је неваљало, казни се. Казна је средство за побољшање, а награда је признање доброте и израз задовољства онога, који награђује. Добар бити и добро се владати, дужност је сваког члана човјечанства. Кад дијете научи, да је добродјетељ највећа врлина и дотле се освјести, да у добродјетељи задовољство тражи, бит ће му то највећа награда, ако добродјетељно буде. Добродјетелну човјеку награде су нешто од мале вриједности; јер он нечини добра ради награде, него зато, што он у добродјетељи ужива и јер се добро само собом награђује. Кад се пак тко често казни, отупи и немари за казну као камен, па се узјогуни и на поправљање и не мисли. У њему изумире свака клица моралности, и такав створ постане више животињом него човјеком. Зато учитељ несмије у наградама и казнама расипљив бити, ако жели, да им очува васпитну вриједност. Кад учитељ већ награду или казну употребити мисли, мора он најпре добро са својом савјести обрачунати и са околностима на чисто бити, да га дјеца сама осудила неби. Код казне настојати ваља, да посљедица или узрок што чешће реагира. Што си покварио, сам поправи; што си занемарио, а ти накнади! То је најбоља и најспасоноснија казна. Кад учитељ казни, несмије се он сурово понашати, него треба да се као разуман и благ отац паметно разборито и досљедно влада. Свакојако чувај се учитељу, да

те дјеца несматрају за тирана! Казна има слиједовати одмах иза узрока, а не тек послије, кад дијете на узрок већ заборави.

Пошто сам изложио ова општа правила за награде и казне, остављам даљње расправљање о наградама, јер оне на одржање запта толико неупливашу, пак прелазим на врсте казна и на употребљавање њихово.

Дисциплинарне казне су ово: Своје незадовољство са запгом очитује учитељ застајањем у предавању и оштрим погледом на кривца, и прозиваньем имена кривчевог. Казне су: опомена, стајање у клупи, стајање изван клупе, изключење од игре, остајање послије наставе, и преко подне Ове су казне дозвољене, и могу се разумно употребљавати. Казне се изцрпљују редом и постепено. Док мања казна задовољава, нек се не предузима већа. Већи узрок, већа посљедица. Само учитељ смије казну досудити и извршити дати, а никако монитор или позорник, јер се тим поража међу дјецом завист и мржња. — Клечање, чупање за косе, ил за ухо, тучење по глави код табле ил у клупи, шаком ил штапом, пацкање по руци ил гурање недозвољено је, и осуђује се посве; јер се учитељ тим срамоти и мрази код дјеце, а најлакше може дијете и озледити. Шибица се употребљује у најгорем случају, кад се већ све казне изцрпе и то само преко чакшира, а најбоље би било телесну казну сасвим изоставити. Њоме се и тако женска и слабија дјеца никако казнити несмију.

Ако се казне и немогу избјећи, ипак ће се честит учитељ увијек клонити оштријих казна, док друга средства помоћи могу. Красно каже Коменски: Најбољи поступак за одржање запта учи нас јарко сунце, које растиње увијек свјетлошћу и топлином, често кишом и вјетром, а риједко грмљавином и мућом одгаја.

Ваљана дисциплина познаје се по пристојности и миру дјечијем, по прилежности у раду, по чистоћи, читкости и љепоти писма и рисања; по пазљивости и љубави дјечијој према науци, по логичним одговорима у реченицама, и особито по реду код долазка и одлазка у школу, и по владању дјечијем у цркви.

На свршетку желити ми је, да се штована публика „Школског Листа“ овом расправицом, ако и није нова и особита, колико-толико користи, те да се плодови добра запта у нашој српској школи што боље примјете.

ЗАПИСНИК

ПРВЕ СЕДНИЦЕ РУМСКЕ ПОДЖУПАНИЈСКЕ УЧИТЕЉСКЕ СКУПШТИНЕ

ДРЖАНЕ У РУМИ ДАНА 7. СЕПТЕМБРА 1885. ГОДИНЕ.

(Свршетак.)

Трећи известитељ г. Марко Суботић учитељ инђијски на следећи начин извештује: Ручни рад је питање прошлога века, покренуто од скора из тежње за материјалним поправком благостања с хигијенских потреба и васпитних разлога, од којих је најславније: „хармонично васпитање."

Јачега полета није могло ово питање код нас учинити, него што је, јер се хтело не као васпитна грана, већ као занатска струка у основну школу да уведе, имајући само материјалну корист пред очима. Ни у Шведској није ручни рад васпитним средством сматран, већ нужним условом за подмиру најнужнијих потреба. Прошла су времена, кад је сељак себи морао све сам правити; сада се свака струка заната за себе тера, а домаћа индустрија губи своју вредност — ради творница! — Различити су радови, од којих деца кад из школе изађу живе. Школа их не може припремити за све; она се мора концентрисати да васпитну мету достигне. Поглавито је дужна школа децу још и читању, рачуну и писању увежбати. У основној школи не васпита се само умно већ и физички, јер је гимнастика уведена, те се не може рећи, да савремена школа једнострано васпита. Школа није позвана да стручно изображава, а универзално није кадра. Ручни је рад, што деца у игри и школи ручицама стварају. Од деце до 12 година не може се захтевати окретности и вештине у рукама. Деца у игри праве безбројне играчке и школа се задовољава тим. Поднаша скупштини следеће резолуције на одобрење:

Школа је своје учинила, ако је дете у њој развило подједнако умне и телесне снаге своје.

Модерна педагогија хоће, да се ручним радом постигне: а) да се у деци пробуди љубав и воља на рад; б) да се укрепи и подржи наклоност к саморадњи; в) да се деца привикну реду и тачности, пажњи, уредности и истрајности; г) да ојача дечије тело. —

Основна школа постизана ово: а) са игром; б) школским радом; в) гимнастиком.

А) У игри праве деца: пушкарице, штрцаљке, лопте, пударке, пиљцике, свирале, колица, бич, уздице, саонице, плуг, брану, кавез, воденицу, удицу, зврчкове, голубињак и т. д. Учитељ их на то подстрекава и разбира о тим стварима, да ли су добро, лепо и чврсто направљене.

Б) Школски је ручни рад: писање, цртање, дељирање, оправљање корица на књизи, прошивање диктанке и прописа, прављење штапића и метара. — Деца праве дашчице за означење младица воћкица, урезују бројеве, праве једечиће за мерење леја, чисте прутиће за ограду леја, збирају лековито и отровно биље, копају корење, скупљају камење, пужеве, љуштуре, лептире и праве збирке, плеве школски врт, саде, заливају, привезују, ударају кочиће, чисте гусенице, збирају семе разнога

поврћа, смештају воћно семе у песак, приправљају за исто земљиште, пресађују, оче, каламе, праве тачке и т. д.

B) Гимнастика крепи тело и чини га гипким.

Пошто школа није позвана да дете стручно изобрази; пошто школа са гимнастиком и оно ручног рада у игри, школи и врту потпуно одржава равнотежу између умног и телесног васпитања и с тим свом задатку одговара; пошто би уважање сваког другог облигатног ручног рада, премашало телесне снаге дечије, а уједно било на уштрб другим предметима — школа не може проширити свој програм, да узме нов облигатан предмет — „ручни рад!"

Четврти известитељ г. Илија Радивојевић равнајући учитељ иришки о истом предмету вели: Рад је услов обстанку људскога бића. Потребе човечанства расту према душевном развићу. Када је пара почела савлађивати тешкоће, појавила се друга невоља у развитку творница, јер је тиме потконан извор људске егзистенције, јер човечија снага не може се надтицати са паром. Данас се захтева од основне школе, да подигне народно благостање, ал се не може од основне школе тражити, да се ручним радом у њој све те невоље одстране, јер: 1. Што крајна циљ завађања ручнога рада, одводи школу са праве стазе њене, те опредељује нов правац, који се не слаже са њеним бићем. 2. Што се према главној задаћи школе ово неда ни известити. За сваку грану рада треба и спреме. Пошто је школи главна задаћа, да образује религиозно морално карактер у деци и да их оспособи у најнужнијим вештинама. Школа непознаје никакве разлике међу својим ученицима, јер учи све без разлике науком за живот. Основној се школи не сме приговарати, да се не обзире на потребе практичног живота, јер без знања, које осн. школа даје, не може се данас у друштву људском обстати. Садање градиво задовољава свима захтевима умне педагогије, која има пред очима: ум, срце и вољу. Неповољним материјалним одношајима, требало би по назору неких кругова, наћи радикалан лек у основној школи. — Не може се основна школа кривити, за садање материјално опадање занатлијства, земљеделства и других сталежа. Ручни рад не може се у осн. школи у тој мери известити, као што то част и достојанство ове школе захтева, јер су код нас друге околности и наш народ има превише посла земљедеског. Он се придружује оним школским мужевима, који основну школу сматрају за завод, који даје опште образовање а не производи разне стручњаке. Препоручује скупштини следеће резолуције:

I. Учитељска скупштина румске поджупаније на своме састанку одржаном у Руми 7. 8. и 9. рујна (Септембра) 1885. слободна је да изјави, да завађање ручног рада за дечачке основне школе, с обзиром на пределне, материјалне и друштвене одношаје, не може показати стварне користи: а) јер би се завађањем тога предмета одвела народна школа са стазе природне задаће своје; б) јер би према наставном градиву, што га науковна основа за наше школе прописује, немогуће било известити, те би оптеретили децу наставом, која премаша снагу и способност ученика основне школе.

II. Учитељска скупштина је уверена, да је рад ученика у школ-

ском врту довољан, да се постигне телесно развиће ученика, у припреми за будући живот, те би завађање ручнога рада служило на уштрб успеха у школском врту.

Г. Гавра Путник равнајући учитељ румских срп. осн. школа, као пети расправљач истог питања, увиђа да се од стране заступника ручнога рада, истиче на прво место формална страна тога питања; али по његовом мишљењу, то је тек привидан разлог а главно им је материјална страна. Када је Клозон Кас потакао ту идеју, чинио је у том смеру, да одврати своје сународнике од пијанчења и картања о дугим зимским вечерима на северу; с почетка није он ни помишљао на школу, него му је с прва била намера, да заведе свуда тако зване: „Haus fl-issvereine" што му је помоћу владе и народног заступства и пошло за руком. Тек кад се уверио, да код одраслих, са протуривањем те идеје тешко иде обратио је своју пажњу основној школи. Као формалне разлоге за увађање ручнога рада у школи, навађају заступници тога питања: да се радом образује тврда и дурашна воља, да се радом одводи у младежи онај унутрашњи немир у безопасне канале, те предупређују многи изгреди, који би се у противном случају починили; радом бива тело окретно, рука вешта а око сагурно; радом се унапређује естетичко образовање и начело наочигледности потпуно остварује и на послетку, деца се оспособљују за зараду. Ни он не одриче ручноме раду формалну образовну страну, али пита: зар није сво школско време испуњено озбиљним и напорним радом? пак додаје, да познавање једне истине, није од мање моралне вредности, него начињен какав објект. Дакле и досадањим школским радом, ако се како ваља изваја, могуће је све оно постићи, што се и од ручнога рада очекива

Говорник је видео радове, који су које где рађени и уверава, да су ови тако н угледни и примитивни, да ће слабо користити унапређењу естетичнога образовања. А што се тиче зараде тим путем, мисли, да би отуда слаба корист била, јер ти производи не би никако могли издржати конкуренцију са сличним производима правих вештака, нити гледе ваљаности, нити цене. Могли би дакле послужити једино за сопствену употребу, а у том случају камо ће остати подизање народнога благостања.

Криви се основна школа за свашта. Ако је коме што неправо, дај виче — школа је крива! И ми место то да одбијамо, и сами неким начином то признајемо, те брже боље, дај уваћај све нове и нове дисциплине, само да свима угодимо. Тако криве школу, што народна индустрија и мали занатлија пропада. Зар није са свим природно, да где се диже техничка индустрија — народна пропада. За подизање малога занатника, треба да се заузму мало јачи фактори, него што је школа, — а то је држава. Окренули ствар ма како, ручни радови нису ништа друго, него почетци разних заната. Уважење њихово у основну школу противи се и педагогији, јер школа несме да гледа у питомцима будуће занатлије, трговце, свештенике и чиновнике, него њој у дужност спада, да даде ученицима опште образовање, које ће им служити као подлога, за надовезивање наука, које буду доцније учили, кад осн. школу напусте.

Кривити основну школу за све, нема ни са тога смисла, што се у њој не довршује васпитање детета; него кад дете напусти школу, васпитају га други фактори, као: друштво, општина, држава, књижевност, публицистика и т. д

Узмимо за часак, да су све ово слаби протуразлози, па допустимо, да се и та нова наставна грана у школу уведе, али онда настају ова питања: Кад да се предаје ручни рад? Где да се предаје? Ко да набавља матиријал?

Да се дода још који учевни сат, изазвао би вику оних, којима је и оволико сати премного, а да се одузме који сат, општетили би ове већ постојеће предмете, којима се такође важност не може одрећи.

Сад долази питање: где да се ради? хоћемоли школску собу за те израде употребити? Сетимо се како је у гдекојим радионицама, па сам уверен, да ће нас проћи воља, да се такова чистоћа и у нашим школама етаблира. А осим тога, шта би рекла естетика на то? Рецимо, да се код сваке школе дозида још по једна соба радионица. Кад знамо како су наше општине материјално преоптерећене и како и свако једва смажу трошкове око школе, па сад још искати од њих нових жртава, мислим да ће свако бити и о том потпуно уверен, да би дуго чекали, па ко зна да ли и дочекали остварење радионица и набаву материјала. Уважање дакле ручнога рада у основне школе, разбило би се и о ове тешкоће. Међу тим он моли: да га нико криво не разуме, као да би он био противан томе да буђановчанин или брестачанин у време доколице, плете корпе, кошнице и сачурице, место да под сувачом или по ћошкови у беспослици време траћи. — Боже сачувај, то не. Само он није рад да школа узме на себе задатак, који се са њеном сврхом не слаже. За тај посао позвани су путујући стручни учитељи и стручне школе, а садања школа је своје учинила, ако потпуно изврши свој задатак и упути своје питомце у воћарству, свиларству, пчеларству и земљеделству. Додаје још, да се за питање ручнога рада заузимају предсједници интерната. Па овамо тај предмет и спада, јер чим би дотични питомци испунили иначе празно време, које им осим школских часова преостаје.

По његовом мњењу заваћање ручнога рада у цељи да се становништво за радњу оспособи не би било саветно у нашим пределима. Овде је земљорадња главна привредна грана и одвраћање пажње народа од земљедества, могло би више штете донети, него што би плетење котарица и других ствари користити могле. Он вели, да волије и на даље гледати брата Словака из Тренчина, да по Срему „хаузира“, него да наш тежак остави њиву, кућу, жену и децу, па да се са котарицама и другом работом по белом свету од немила до недрага пребија. Препоручује скупштини следеће резолуције:

I. Поджупанијска учитељска скупштина држана у Руми, ма да уважава, како образовну тако и практичну вредност ручнога рада не може да се сагласи са тежњом, да се ова струка и у основну школу као посебан наставни предмет уведе.

II. Уважању практичног рада у осн. школу осим других главна је сметња неизведљивост, што: а) нема учитељског особља за предавање

овога предмета стручно изображеног; б) школска младеж основних школа, још је одвећ нејака и за извршивање овакових радова неспособна; в) наше општине и сувише су материјално оптерећене, а да су у стању, уз обична издавања за осн. школу, још и потребне трошкове око уваћања овога предмета у осн школу намакнути; г) уваћање практичних ручних радова у основну школу било би на уштрб већ постојећих учевних предмета.

III. За образовање занатлија, ваљало би завести стручне школе, а за младеж ратарског сталежа, да би се у време доколице корисно занимати могла, препоручити би било, довољан број стручних путујућих учитеља именовати, којима би у задатак спадало, исте сходним радовима обучити.

На послетку у овој седници извештава учитељску скупштину о истом питању г. Анте Потурчић учитељ марадички како следи:

Није задаћа основних школа само узгајати, него побудити у ученицима вољу на продуктивно и користно деловање у практичном животу. У садањој основној школи се деца упознају са продукти душевнога рада, али поред тога им ваља вежбати и руку. Ручни рад не треба уважати као посебне индустријалне гране, већ као оћењито вежбање у најнужнијим вештинама. — Препоручујући ручни рад за основне дечачке школе, ставља скупштини следеће резолуције на одобрење:

1. Једна од главних сврха основне школе јесте, да побуди у ученику вољу на продуктиван и друштву користан рад, кад једном наступи будуће своје звање.

2. Сва продукција у животу људскога рада, дели се у продукте душевнога и ручнога рада, те децу са обема упознати ваља још у основној школи, да им се интерес и љубав за сваки људски производ изазове.

3. У интересу буђења воље на душевни рад имају се вежбати душевне силе; у интересу пак ручнога рада ваља вежбати руку.

4. Уважањем ручнога рада, ваља прописати за дечачке основне школе исти онај распоред сати преко недеље, као и за женске школе, те ће се ученици обучавати у појединим предмети мушког ручног рада у истом размеру као и женске.

5. Пошто основна школа није стручна, то нека се ручни рад у осн. школи необзире на посебне индустријалне гране, већ нека више служи главном васпитном принципу, као формалног васпитања, принципу концентричне обуке и принципу школске дијететике.

6. Пре него се ручни рад у основну школу уведе, нека се на то позвани фактори, што већма побрину, да се учитељи ваљано приправе за ту нову струку обуке.

Председник подиже седницу у $12^1/_2$ сахата и заказује другу седницу за 3 сахата по подне истога дана.

Саопштио: *Стева Јаношевић*
учитељ румски и скупштински перовођа.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

В. школски савет у Карловцима држао је своју редовну седницу у Суботу 23. Новембра пре и после подне. Извештај о овој седници саопштићемо у првом броју што следује.

У српској учитељској школи Сомборској у недељу 3. Новембра држана је успомена 73. годишња од постанка, а 69. годишња од пресељења у Сомбор истога завода.

На Арханђелов дан 8. Новембра после службе честитали су сви питомци у великој школској дворани управитељу 55 годишњи рођен дан, на које је њима управитељ, захвалио поучивши их да напредују у добром владању и учењу и да се спремају за ваљане учитеље српске.

У недељу 17. Новембра давао је приправнички завод у св. Ђурђевској цркви годишњи парастос за покој душе првога професора и највећег добротвора ове школе, оснивача Платонеума, на коме су редовни професори овог завода са свима приправницима и приправницама присуствовали. Пре парастоса је управитељ у великој школској дворани говорио младежи у славу оснивача Платонеума, а сутра дан подељене су први пут стипендије новим Платонеумским стипендистима, које је епарх. конзисторија потврдила, а осталима уручене су подпоре за трећи месец. Нови Платонеумски питомци су: Светислав Лончарић из Товарника, добио је стипендију од 80 ф. Димитрије Клицин из Вршца 60 ф и Даринка Брашованова 50 ф.

Државне школе. У бившој војничкој крајини у Банату због оскудице у ваљаним учитељима оснивају се на више места државне школе, и то, како се говори по жељи тамошњих општина. Већ има таквих школа у Баваништу и у Врачевгају, а сада се подиже у Добрици. Језик наставни биће у овој школи мађарски, а пошто су ученици све сами Срби, то се тражи учитељ који уме српски, да посредством српскога језика учи децу мађарском језику.

Избори и именовања учитеља. За учитеља у тврдињи Темишвару изабран је г. Душан Берић досадашњи учитељ у Баваништу. За учитеља у Деспот Сент Ивану изабран је г. Павле Станачков досадашњи учитељ у Калазу; за учитеља у Арад Гају изабран је г. Петар Топаловић бивши учитељ у Гардиновцу. На његово место као привремена учитељица постављена је свршена приправница госпођица Даринка Пековићева.

У Мостару за учитеље на тамашњој правосл. српској школи, изабрани су Новак Раданов Пелагић учитељ жабаљски и Петар Миросављевић учитељ Илиначки. Петар Шевић, досадашњи привремени учитељ постављен је за сталнога учитеља у Мостару.

Госпођица Јелена Крстоношићева учитељица у Фаркашдину именована је за учитељицу у Томашевцу. — Госпођица Љубица Богосављевићева свршена приправница именована је за учитељицу у Фаркашдину. — Адам Врга премештен је из Чремушњака за учитеља у Комоговину. — Милан Пејновић премештен је из Врховине за учитеља у Госпићу. — Јован Кијурина постављен је за привр. учитеља у Турчевићполу. — Богдан Добросављевић именован је за сталног учитеља у

Скраду. — Богољуб Максимовић наименован је за привр. учитеља у Попинци. — Емил Каракашевић наименован је за привр. учитеља у Обрежу. — Васа Дојић наименован је за прир. учитеља у Вођину.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

„Читанка за четврти разред српске основне школе одобрио српски народни црквено-школски савет. У Новом-Саду издање и штампа А. Пајевића 1885. Цена 34 новчића. (Свршетак.)

Пето оделење ове читанке под насловом: „У пољу и у шуми“ даје темељна и осведочена упутства за поболшање и унапређење земљорадње; ту се казује о користним и шкодљивим по пољодество животињама (74—80), и показује се шта вреди земљорад, и како се земљорадом напредује (81—84). И ова мудра упутства могу бити од неизмерне важности по народ, ако људи, које народ храни и поштује, буду хтели и умели њима се на корист народа послужити.

После овога говори се о користи од шуме (85), о шумским зверовима (86) и тицама (87); о гуштеровима и змијама (88). Са редким у нас познаваньем природописа, састављено је цело ово оделење, и може служити за основу науке у природопису у народним школама и за науку у пољској привреди.

Шесто оделење читанке наше под насловом: „У води и у земљи“ садржи у себи богату збирку природних наука за свакога; ту се излаже шта вреди вода (89); оптока и преображаји воде (90); водена и барска птица (91); наше рибе и о ситнијој домаћој животињи (92 и 93). — Затим долазе чланци о гвожђу (94), о магнету (95); о топлоти (96, 97, 98); Топломер (99), који служити могу за основу науке у природословљу.

Седмо и последње оделење ове читанке под насловом „У ваздуху и на небу“ садржи у себи науке из природословља о ваздуху и мереньу тежине ваздуха (104 и 105); о роси магли, облацима, киши и снегу (106); о муњи, грому и громобрану (107) и о брзојаву (108). Затим следују поука о обртању земље и о помраченьима (109); о величини и створу сунца (110); о звездама путницама, репатицама и бегалицама (бр 110—113) и о осталим сталним звездама, међу којима се најпознатије и српским именом називају (114 и 114). Последњи предмет за читање (бр. 116) носи наслов: „Колике су звезде и простор небески, са узношењем мисли на Творца Бога, који је то све створио и држи, и кога псалмопевац Давид онако дивно прославља у псалму 148. који се на свршетку књиге наводи.“

Завршујући овај приказ једино приметити имам, да је градиво за вештбање у читању у овој читанци веома изобилно, те тако тешко ће се моћи у четвртом разреду српских народних школа темељно и како ваља савладати; јер осим тога што се земљопис мора обашка учити, морају наша деца у том разреду учити још не само српску граматику и црквено-славенско читање с разумеваньем, него још у Угарској и мађарски језик, и то говор, читање, писање и граматику овог страног језика, а за све ове многоструке и разноврсне па и тешке предмете само оно време стоји нам на разположењу, које је код срећних народа настави у матер-

њем језику посвећено. Међутим ваљан и свестан учитељ може из огромног градива ове читанке лако одабрати оно, што је најлепше, најодабраније и најкористније, па то само предузимати у четвртом разреду, а остало оставити за читање у петом и шестом разреду и у повторној школи и за читање на дому. На тај начин употребљена ова читанка моћи ће само праву корист младежи нашој донети, и омилити јој се тако, да постане књигом домаћом, књигом за народ, за који ју је и јамачно многозаслужени писац и наменио.

У то име нека му је свесрдна и искрена хвала пред целим србством. Бог нека га поживи још дуго и много на благо школе и на срећу народа нашег! *Н. Ђ. В.*

„Два дијаграма о очигледном показивању времена у народној школи.“ Књижара Карла Јанског у Табору у Чешкој издала је ваљано учило под насловом: „Два дијаграма“ Јана Хофмана и Јосифа Клике: *„О очигледном показивању времена“* на чешком језику.

Треба учити децу да знаду разлику времена, да је друго ноћ, а друго дан, тако исто шта се зове јутро, вече, подне, поноћ — то је прва дечија хронологија. Као много других, тако и ова жеља материнске школе најславнијега славјанског педагога Јана Коменског; није свуда и увек испуњена, тако да деца врло често немају ни појма о разлици времена, и заиста одрастли људи врло често незнају се разазнати на часоказу. Коректно изјашњење времена је веома нужно и од велике потребе, не само зато, што се цео наш живот у времену креће и што цео свет у времену траје, него и за употребљење у практичном животу.

Зато изјашнење о разликама времена заузима више часова у очигледној настави у нижим разредима и у реалној настави у разредима виших народних и грађанских школа.

Усљед тога препоручујемо свакој српској школи и општини, да себи набаве ове таблице очигледног показивања времена, које одговарају подпуно захтевању наставе стварне и методичке. Наслови су на чешком језику, које лако могу разумети сви српски учитељи и школска деца.

Израда ових великих штица за зид је укусна а цена врло умерена т. ј. 1 фор. 40 нов. а. вр. за обе штице. *Драгутин Влажек.*

НЕКРОЛОГ.

Јован Фарансић, бивши модошки учитељ, после кратког боловања преселио се у вечност 3. Октобра у 82 години свога живота. Покојник је рођен у Кларији, а педагошке науке је свршио у Сомбору, где их је 1822. године довршио по гласу записника срб. учитељске школе. У Модошу је учитељско звање преко 50 година тачно и савесно одправљао, а последњих 9 година стављен је у мировину, и уживао је као умировљени учитељ од модошке општине 300 ф. новаца, 15 кибли жита и стан; а 150 ф. из бившег мировинског фонда из Карловаца. Био је најстарији српски народни учитељ. Бог му дао у рају насеље!

Госпођа Ирина Михајловићка рођ. **Хаџићева** свршена приправница и испитана српско народна учитељица преселила се у вечност месеца

Новембра о. г. у Будапешти у 24 години млађаног живота свог. Покојница је рођена у Новом Саду, где јој је отац Јован сенатором био. Свршила је учитељску школу у Сомбору 1878—9. са отличним успехом и служила је неко време као учитељица српска у Сарајеву, где јој је супруг Хранислав Михајловић у то време професор у бившој српској гимназији био. — Нека је вечна успомена доброј овој младој покојници!

Александар Дунђерски, веледеседник у Сентомашу, син чувеног добротвора школске младежи сентомашке, покојног Гедеона Дунђерског и најстарији члан богате ове породице српске, умрло је у Сентомашу у 63-ој години својој и сахрањен је 9. Новембра ове године. Био је узорати економ и углед вредног и напредног веледеседника српског.

НОВЕ КЊИГЕ.

Књиге за народ. Издаје „Матица српска“ из задушбине Петра Коњевића. Свезка 1. Перо Коњевић народни добротвор, написао Др. Илија Вучетић. — Свезка 2. Буквица здравља за народ, написао Др. М. Јовановић-Батут. — Свезка 3. Буквица болести за народ, написао Др. М. Јовановић. — У Новом Саду, штампарија Дра Светозара Милетића 1885. Цена свакој свезци само 10 новчића.

„Орао велики илустровани календар за годину 1886. Уз сурадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Цена 50 нов. Издање и штампа А. Пајевића у Н. Саду.“ — Осим обичнога календара налазе се у Орлу веома важни чланци о земљоделству и винарству, важне поуке о чувању здравља и о домаћем газдовању, и између осталих предмета још и ове три веома важне расправе: „Кућа је први браник народности“, „Шта могу местни школски управитељи?“ и „Спасавајмо наше народне школе.“ — Орао је украшен са многим лепим сликама.

„Годишњак“ велики српски илустровани календар за 1886. са библиотеком за народ. Уређује А. Сандић. Издање браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 50 нв. — И овај календар доноси нам одабрани садржај, врло лепе слике из прошлости и из садашњости српске, међу којима је насловна слика Др. Илије Вучетића подпредседника срб. нар. сабора, а у тексту је међу осталима и добро погођена слика српско народног школског референта, ревносног књижевника и оснивача српске дечије књижевности г. Ст. В. Поповића.

„Царић мали календар за 1886. годину са сликама. Издање А. Пајевића у Н. Саду. Цена 20 новчића.

„Милош Обилић у народним песмама са 12 лепих слика. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1885. Цена 50 нов.“ Ово је друго илустровано издање српске народне певаније одобрио и уредио А. Сандић.

„Настава за темељно учење мађарског језика, по методи Тусен-Лангеншајтовој од А. Радора, српски од Стевана Коњовића. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору. Подпуно дело у 30 писама, на толико табака стоји 5 фор. а. вр. Ово се дело особито препоручује онима, који желе мађарски лаким начином и без учитеља научити.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Чобанцу. Плата је 380 фор., до 25 фор. приход уз свештеника, једно јутро оране земље, 2 хвата тврдих дрва, слободан стан. Учитељ мора у цркви појати и знати мађарски. Рок до 15. Децембра. Молбенице се имају поднети на преч. г. Дим. Милошевића пароха и председника општине (Csobanka per Pomáz).

— У Луговети (Langenfeld) тражи се учитељ. Наставни је језик српски, али се има и мађарски учити. Плата је 300 фор., огрев и стан с вртом. Молбенице се до 31. Децембра (по новом) имају на мађарском језику поднети управном одбору Крашовске северинске жупаније.

— У Црвеној Цркви (Vörös templom) тражи се учитељ српски на комуналној школи; плата је 300 фор., 4 хвата дрва и стан с вртом. — Проситељи морају знати мађарски и молбеницу својеручно на мађарском језику написану поднети имају до 31. Децембра (по римском) о. г. сл. управном одбору жупаније темишварске (Temes-megye közigazgatási bizottsághoz).

— Тражи се учитељ правосл. вере у Пачетину с платом 350 ф. уз стан, огрев и врт. — Молбенице се имају до последњег Децембра по новом на г. кр. школ. надзорника у Вуковар послати.

— Као што нам пише врстни родољуб један и пријатељ народне школе из Мостара, упражњена су места учитељска у Невесињу, Бијелопољу, Коњицу и у Гацкоме. На ова места траже се ваљани, солидни, побожни и способни православни срби за учитеље. Свуда је плата добра, само да је честитих учитеља. Ко би једно од ових места добити желио, нека се обрати зарад ближих упутства на г. Н. Л. Мештеровића школског управитеља и учитеља у Мостару.

— У Панчеву траже се два учитеља српска, којих ће дужност бити и у цркви појати. Плата је 500 фор., 120 фор. станарине и 3 хвата дрва. Стечај ће поново отворен бити у државном школском листу.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Сл. црквене општинама у Фрањеву, Срб. Боки, и Срб. Арадцу. Признајемо да смо од сваке по три форинта у име предплате за „Шк. Лист“ за 1884. и 1885. примили, и тиме је све намирено до конца ове године. Поштанска пријемница нека послужи за доказ исплате.

Г. Г. Поповићу у Бочарц. За 1884. годину 1 ф. 50 нов. исправно примљено.

Г. Григорију Надашком учитељу у М. Бечкереку. Све је до нове године исправнано. Хвала Вам!

☛ Дужнике наше опомињемо, да се што пре одуже.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору, 10. Јануара 1886. Год. XVIII.

ПРВО СРБСКО ЗАБАВИШТЕ.

На „Отцеве“ у Недељу 22. Децембра 1885. отворено је прво србско забавиште у Сомбору, са скромном али значајном свечаношћу.

Дична сомборска православна црквена општина пре две године испослала је била о свом трошку управитеља србске учитељске и народних школа сомборских у Будапешту, да се упозна са тамошњим државним забавиштем за углед. Усљед подробног извештаја и предлога управитељевог, закључила је по том иста општина, да о свом трошку отвори у Сомбору забавиште србско и послала је испитану учитељицу госпођицу Олгу Павловићеву, да се у истом државном забавишту за забављу изобрази и оспособи, како би могла по повратку свом оданде постати забављља у забавишту овдашњем.

Госпођица Павловићева пробавивши годину дана у Будапешти, положила је испит за забављу са отличним успехом, и пошто се по том и у Загребу упознала са хрватским забавиштем, вратила се јесенас у Сомбор.

Честита општина сомборска онуномоћила је местни школски одбор, који је стан најмио и за забавиште приредити дао; Фреблове дарово и остала учила, играчке и намештаје за забавиште набавио, и пошто је све то готово и спремљено било, 16. Децембра почело се уписивање мале деце од 4—6 године у забавиште, а озго назначеногa дана после службе Божије отворено је прво србско забавиште у Сомбору, у присуству велезаслуженога председника србске црквене општине сомборске г. Петра Вукићевића, и других врстних чланова општине и школског одбора и учитељства овдашњег.

У свечано украшеним дворанама забавишта (у кући г. Г. Коњовића у унутарњем граду, улици Златне Греде), сакупило

се после 11 часова одабрано друштво, и свечаност се отворила појањем божићних стихира и песама, које приправници и приправнице дивно извршише. Около 12 часова, пошто се причешћивање народа у цркви свршило, дође најпречастнији г протопресвитер Љуб. Купусаревић и уз припомоћ г. Дим. Живковића ђакона, освети дом и благослови забавиште и дечицу у њему скупљену. Затим велепоштовани господин Константин Радуловић председник местног школског одбора, у подужој беседи захвали црквеној обштини, што је прво ово забавиште српско о свом трошку установила, и прогласи исто за отворено. На последку управитељ свију овдашњих српских просветних завода Н. Ђ. Вукићевић изговори неколико речи о првом васпитању мале деце, о постанку хранилишта и забавишта, и о васпитној и хуманитарној важности ових завода у обште, а о потребч забавишта српског за српље понаособ, и захваливши од своје стране обштини сомборској на племенитом пожртвовању, којим је она ово забавиште установила, изрече наду, да ће под вођењем образоване забавље српкиње, којој је обштина сомборска овај завод поверила, забавиште ово напредовати и служити не само као основно васпиталиште сомборске деце, него и као забавиште за углед, у коме ће се питомице српске учитељске школе практично учити, како треба забавиште држати и у њему децу на матерњем језику и у духу напредне педагогије васпитавати.

Дај Боже, да нам ово прво српско забавиште оживи, расте, ојача, напредује и процвета, и да постане разсадником основног материнског васпитања и разумног забављања дечице српске.

В.

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКО-НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
од 23. Новембра 1885.

Председава Њ. Светост Патријарх. Присутни чланови: Г. Г. Др. Ђорђе Натошевић главни школски референт, Теофил Димић, Н. Ђ Вукићевић, Стеван Лазић и народни тајник И. Ђирић. Члан савета г Јован Борота протопресвитер српско бечејски писмено се извинио, да неможе у седницу доћи. — Др. Михаил Полит, као од српског народног сабора усљед оставке Светислава Касапиновића изабрани члан школског савета, први пут у седници присутствује.

Између осталих расправљани су следећи важнији предмети:

Прочитан је и на повољно знање узет допис вис. српског народног сабора, којим се јавља, да је у сљед оставке Дра Светислава Касапиновића за члана школског савета изабран Др. Михаил Полит.

Вис. саборски одбор јавља, да је на предлог овог савета одобрио, да се г. г. Петру Радуловићу и Манојлу Грбићу професорима учитељске школе у Горњем Карловцу после десетогодишње службе други квинквенал издаје.

Исти саборски одбор јавља, да је на предлог школ. савета одобрио, да се од год. 1886. за издавање програма сваке године 50 ф. на страну сомборске, а исто толико форинти на страну горњо-карловачке учитељске школе издаје.

Сл. архидијецезални школски одбор подноси извештај главног школског референта о полажењу школа. Доставља се саборском одбору, а уједно имају се пожурити и остали епархијски школски одбори да извештаје дотичне г. г. референата о полажењу школа што скорије поднесу.

Усљед пријаве епарх. школ одбора будимског, да државни надзорници захтевају од српских учитеља, који мађарски незнају, да држе супленте, што ови учитељи због премалене плате немогу чинити; упућује се исти школски одбор, да дотичне учитеље пожури, да се што скорије за оспособљење своје у смислу државног закона постарају, а уједно да има дотичне општине позвати, да својим учитељима повисе плате бар у толико, како би оне одговарале прописаном минимуму учитељске плате.

У погледу на коначно умировљење остарелог и изнемоглог учитеља тарђанског Василија Дамјановића, пошто је овоме одређена већ из старог учитељског фонда српског мировина од 80 ф., наређује се, да се преко епарх школ одбора будимског позове црквена општина тарђанска, да по свом обећању истоме свом учитељу 200 фср. мировине из својих средстава осигура, и тек ће се онда моћи он за пензионованог сматрати и од школске дужности решити.

Поводом неприлика, које су се у Печки догодиле, упућују се епарх. школ одбор темишварски, да позове црквену општину у Печки, да нову школску фасију изда, у којој ће се уз уживање половине сесије земље учитељу тамошњем одредити стална плата у новцу али према могућности општине.

На предлог епарх. шк. одбора темишварског наређује се, да се изда декрет Александри Ђорђевићевој учитељици у Сиригу.

Прочитан је извештиј о стању учитељске школе у Сомбору, за годину $188^4/_5$. и о испитима у њој, као и о испиту о учитељској способности. Усљед тога има се пожурити општина сомборска, да по смислу наредбе одавде још пре две године издате, трећу школску дворану и друге нуждне просторије уз здање учитељске школе што скорије дозидати даде, да не би наставници и ученици као досада са губитком свог здравља морали сваки час преко пијаце из једне школске дворане у другу прелазити. Пошто се опазило, да је стање здравља међу мушким припрaвницима прошле године слабо било, то се има управа позвати, да споразумно са професорима и уз стручни савет лекарски пронађе узроке слабога здравља међу припрaвницима, како би се такови одклонити могли.

Прочитан је извештај управе горњо-карловачке учитељске школе за $188^4/_5$ школску годину уз примедбе г глав. школског референта, које су усвојене, и наређено, да се равнања ради дотичној управи сходне наредбе издаду.

Извештај о примању приправника и приправница у срб. учит. школу сомборску од $188^5/_6$. г. узет је са одобрењем на знање. Олга Црнојачка свршена ученица IV. разреда више дев. школе новосадске, која се одоцнила за примање у завод, по молби својој накнадно се прима за редовну ученицу првог разреда. Даринка Обушковићева свршена ученица IV. разреда више девојачке школе сомборске, којој од прописане за примање у завод године, неколико месеци недостаје, прима се у ову учитељску школу под условом, да јој се сведочба о оспособљењу несме пре издати, док 17. годину живота ненаврши. Димитрије Васић свршени ученик четвртог гимнезијског разреда, који сведочбу школску до сада поднео није, има такову најдаље за месец дана овамо поднети, иначе се неће сматрати за редовног ученика. Живан Влајић, свршени гимназиста, који је испит зрелости у новосадској гимназији 1885. с добрим успехом положио, прима се у трећи приправнички разред, с тим, да је обвезан у своје време из свију предмета, што се у сва три разреда учитељске школе предају, испит положити. — Још су у III. разред примљени приправници Велимир Кадић и Милош Ковинчић, који су II. приправнички разред у државној учитељској школи бајској с првом класом свршили.

Према томе има ове године у српској учитељској школи сомборској редовних приправника у првом разреду 28 мушких

и 16 женских, у другом разреду 17 мушких и 13 женских; у трећем разреду 19 мушких и 18 женских. Свега: 64 мушка и 47 женских и тако свега 111 приправника.

Прочитан је и са одобрењем на знање узет извештај управе горњо-карловачке учитељске школе, по којему је ове године примљено у исту школу 34 ученика, од којих 26 мушких и 8 женских; и то у у I. разреду има 5 мушких 2 женске; у II. разреду 9 мушких 3 женске; а у III. разреду 12 мушких 3 женске.

По извештају управитеља учитељске школе сомборске прошле године 4 народна стипендисте свршили су трећи приправнички течај и оспособљени су за учитељско звање. Остало је у заводу 14 стипендиста и то 6 мушких и 8 женских, који су сви с добрим односно врло добрим успехом прошле године учили и примерно се ил похвално владали. Овима је и на даље уживање стипендије из народног фонда остављено. На упражњена четири питомачка места пријавило се с молбом 9 мушких и 9 женских проситеља. Школски савет узевши у обзир велику потребу мушких учитеља и сиромашно стање мушких приправника, подарио је све четири стипендије мушкима и то: Ивану Поповићу приправнику другога разреда из Вуковара; Вељку Гавриловићу приправнику I. разреда из Фаркашдина; Јовану Максимовићу I. разр. приправнику из Вршца; и Ст. Личинићу приправнику I. разреда из Гргетега.

За приправничку стипендију покојнога Ђорђа Раље предложени су Богдан Свирчевић приправник I. разреда на првом месту, и Василије Лазаревић приправник истога разреда на другом месту.

Извештај управе учитељске школе сомборске о стању народних завода уз приправнички завод. којима рукује црквена општина сомборска, поднешен је вис. саборском одбору.

Управа српске учитељске школе сомборске под 30. Окт. 1885. бр. 24. предлаже: Пошто се у смислу држ. угар. законског чланка XVIII. од 1879 у учитељској школи тој само они могу за учитељство оспособити, који подпуно добро мађарски знају говорити и писати, услед чега многи ученици из Срема и Славоније нису у стању при највећем труду и напору из мађарског језика такав успех учинити да учитељску диплому добити могу: то се умољава високи школски савет, да наредбу изда, како би свршени ученици овог завода из Срема и Слано-

није, пошто закључни теоретични испит положе, у смислу § 101. највише кр. уредбе од 1872, на годину дана доцније у Ср. Карловци практичан учитељски испит пред комисијом школског савета и у присутству управитеља исте учитељске школе положити могли, и да им се по том од в. школског савета учитељска диплома изда, у којој би се изрично означити имало, да су они способни за учитељство у српским народним школама, само изван краљевине угарске. — Овај предлог школски санет није усвоио, него је позвао управу српске учитељске школе, да дотичне свршене приправнике и испитане учитеље, који мађарски незнају, упути, да исти у смислу § 101. највише школ уредбе од 1872. имају практични учитељски испит на горњокарловачкој учитељској школи у Јулију месецу пред испитном комисијом полагати, од куда ће им се и учитељска диплома у своје време издати.

Управа учитељске школе сомборске под 28. Септ. 1886. бр. 10. званично подноси достављену јој изјаву неколицине учитеља сомборских, којом они изјављују, да дотле несмеју по смислу наредбе вис. школског савета од 16. (28.) Авг. бр. 90. учествовата у седмичним конференцијама учитељске школе, док се та ствар у сомборској црквеној општини коначно не реши. Уједно јавља исти управитељ, да учитељ Стеван Коњовић и учитељице Ангелина Ракића и Јелена Коњовића нису ту изјаву подписали и да се они в. наредби наше највише школске власти драговољно и у свему повинују. — Високи школски савет једногласно је решио, да се подписатељи поменуте изјаве преко сомборске општине озбиљно позвати имају, да наредби школског савета основаној на §. 28 највише кр. школске уредбе од 1872. неотложно и подпуно одговарати и све оно најточније и без сваког притивљења вршити имају, што им се у горњој наредби строго налаже.

На молбу г. А. Деметровића учитеља гимнастике у учитељској школи сомборској и по саслушаном мнењу управе исте школе решено је вис. саборском одбору препоручити, да се истоме, за наставу у гимнастици, према броју наставних часова, плата од 60 ф. на 120 фор. повиси.

Управа учитељске школе сомборске јавља, да је усљед изјаве г. Исидора Стојковића редовног професора, да он због својих званичних послова није у стању ове године суплирати катедру мађарског језика у II. и I. разреду, расположење учи-

њено, по коме до даље наредбе мађарски језик у II. разреду предаје сам управитељ, а у I. разреду г. Стеван Коњовић учитељ IV. и V. разреда сомборске средсредње народне школе. — Ово привремено расположење је за ову годину одобрено

Иста управа јавља да г. Ст. Коњовић учитељ сомборски, ове године из собственог побуђења бесплатно предаје приправницима III. разреда „Пчеларство.“ - Са одобравањем на новољно знање узето.

Пошто је одобрена од школ. савета читанка за IV. разред српских нар школа, већ штампана; то се наређује, да се иста у IV. и односно у V. и VI. разред српских нар. школа као учебник увести има. В.

НАУКОВНА ОСНОВА

за наставу у вери православних ученика у гимназији, реалци, и у учитељским школама у Загребу.

На образложени предлог православне епархијске власти у Пакрацу, издала је горехваљена земаљска влада 18. Новембра пр године бр. 12. 298. наредбу, којом се прописује наставни план за ученике православне вере у поменутим заводима, који је наставни план од особите важности и служи нам за доказ великога старања и узвишеног православног духа и педагогијског разбора, који кроз њега провејава. Особито је важно што се уз науку хришћанску учи и црквено-славенски језик, а у учитељској школи и црквено појање.

Знајући из искуства, како се до скора у средњим школама и у комуналним препарандијама мађински поступало са наставом наше младежи у вери, ми поздрављамо ову наредбу, као предвестницу лепшега напредка у религиозно моралном образовању младежи српске и препоручујемо школским властима и вероучитељима у другим подобним заводима и у вишим грађанским школама, да ову науковну основу за углед узму.

Науковна основа та свако гласи:

А) Гимназија и реалка:

I разред: Библијска повјест старога завјета по Ђ. Даничићу. Уз то црквено славенски буквар од Дра Натошевића, читање, разумевање и учење на памет молитава са разјашњењем. Седмично 2 сата.

II. разред: Библијска повјест новога завјета по Н. Ђ. Вукићевићу. Уз то продужење из црквено славенског буквара од Ђ. Натошевића и учење молитава. Седм. 2 сата.

III. разред: Кратки катахизис од Н Ђ. Вукићевића. О символу вјере и тајнама, о молитви Господњој и заповједима Божијима уз понављање библијске повјести новога завјета; и уз то читање Часослова. Седмично 1 сат.

IV. разред: Изјашњење св литургије од Н Живковића. Седм. 1 сат.

V. razred: Prostrani katihizisc od H. Đ. Vukićevića. Knjiga I. O vjeri i sv. tajnama. Sedm. 1 sat.

VI. razred: Prostrani katahizisc od H. Đ. Vukićevića. Knjiga II. O nadeždi i blaženstvima, o ljubavi i zapovjedima Božijima. Sedmično 1 sat. —

VII. razred: Crkvena istorija od početka crkve hrišćanske do najnovijega vremena po rukopisu iz predavanja na bogoslovij dolnjo-karlovačkoj.

VIII. razred gimnazije: Ogledalo hrišćanske dobrodjetelji od H. Đ. Vukićevića, uz ponavljanje odnosnih mjesta iz katahizisca i istorije crkvene.

Kao što učenici rimokatoličke vjeroispovjesti, tako su isto i učenici pravoslavnog vjeroispovjedanja dužni crkvu svoju polazit i uvjek prije sv. liturgije skupljati se u školu na ekshortaciju (katalog, zbor), gdje će im se tumačiti sv. evangelije i apostol onoga dana, i pričešćivaće se u glavne poste preko godine.

B) Muška učiteljska škola.

a) Nauka vjere:

I. tečaj: Biblijiske povjesti starog i novoga zavjeta, prve po Đ. Daničiću a druge po H. T. Vukićevićju. Uz to iz crkveno-slavenskoga bukvara od Dra Natoševića čitanje i razumjevanje i učenje na pamet molitava tropara, i kratki katahizisc. Sedmično 2 sata.

II. tečaj: Prostrani katihizisc od H. Đ. Vukićevića. Knjiga I. Uz to čitanje časoslova i spomoćne knjige za razjašnjavanje crkvenoga pojanja od H. Đ. Vukićevića. Sedmično 2 sata.

III. tečaj: Prostrani katihizisc od H. Đ. Vukićevića. Knjiga II. Uz čitanje Psaltira i izjašnjenje sv. liturgije od H. Živkovića. — Sedmično 2 sata.

b) Pojanje:

Učiteljski pripravnici dužni su naučiti liturgijsko malo, osmoglasno i po mogućnosti i veliko pojanje: Irmose i strane stihire. Pri tom pravilo crkveno teoretički i praktički, radi čega treba da idu u crkvu redovno na večernje, jutrenje i liturgiju tečajem godine i na preždeosvećene tečajem častnoga posta, i da čitaju i pojuju u crkvi. Sedmično 4 časa.

Uz to su učiteljski pripravnici dužni prije svake liturgije skupa sa učenicima kr. gimnazije i realke prisutstvovani na katalogu, gdje će im se tumačiti sv. evangelije i apostol, i dužni su pričešćivati se u glavne poste preko godine.

v) Učiteljička škola:

Učiteljske pripravnice dužne su iz nauke vjere naučiti isto što i učiteljski pripravnici. Iz pojanja dužne su naučiti malo pojanje t. j. odgovaranja na sv. liturgiji, antifone i tropare praznične, čemu i djecu učiti imaju. One idu preko zime u crkvu samo na večernje i liturgiju, a preko ljeta i na jutrenja i uz častni post na preždeosvećene.

Уз то су учитељске приправнице дужне прије сваке литургије с осталом школском младежи присутствовати каталогу у здању православне црквене општине, и причешћивати се у главне посте преко године.

ВАЖНОСТ ПОЈАЊА И ПЕВАЊА СА ПЕДАГОШКОГ ГЛЕДИШТА.

Бог је обдарио човека са особитим даром, којим се најзнатније од осталих створења разликује т. ј. даром говора. Ни једна животиња осим човека није у стању своје осећаје или радосне или жалосне, тако красним начином изјавити, као што човек својим говором. Ни једно створење под небом не може своме добротворцу благодарност изјавити, њега величати, за нове милости молити, као што је то човек са устима у стању. Говором је дакле постиго човек ону узвишеност, којега над сва остала земаљска створења уздиже. Човечији говор јест дакле свети дар, који не треба никада на зло употребити, него настојавати, да њиме влада по вољи и наредби највишега Творца. Али поред простог говора имамо још друго средство за изјављење наших осећаја а то је певање. Певање утиривше својим умиљатим гласовима на човечију душу моћније него прости говор. И управо због отличног својства певања хоћемо о њему неколико речи са педагошког гледишта прозборити. Готово сваки човек има дара, наклоности или љубаве према певању. Деца певају и онда над незнаду никаквих песама; производ звуке веселе или тужне не изговарајући при томе ни једне разумљиве речи и касније сами траже песме. И ако ту нема никога, који би њих моралној и васпитној песми учио, покуне све што овде или тамо од рђаве деце и одраслих чују. И ако је неморалан говор пропаст доброга владања, тим већа је пропаст владања певање неморалних песама. Ту је дакле најглавнији доказ, да сваки учитељ треба велику пажњу певању да обрати. Нема моћнијег и лакшег средства владање и мисли људске поправити, као што је то могуће са певањем васпитних песама. Ко нева не мисли зло, каже наша пословица и томе је доказ, јер певање оплемењује срце, веселећи, тешећи га, поправља укус, испуњује време на угодан начин и узвишује душу његову идеалу највећа савршентва и красоте. Певање утиривше не само на изображеног, него и најпростији човек осећа моћ и снагу лепог певања. Особито црквене песме, које народ скупа пои, веома утичу на слушаоце. Но на жалост врло ретко обрадујеш своје срце са лепим црквеним појањем, јер се по селима а и варошима мала пажња томе обраћа. Како би се достојно узвишавало тиме име Господње у нашој цркви. Српски народ има своју црквену музику и од сваког учитеља може се правом изискивати, да овом школском предмету највећу пажњу обраћа него до сада. Сваки човек мора признати, да ништа на свету неможе човечије срце више узвисити и оплеменити као певање моралних, светских и црквених песама, зато се и певање славило и прославило већ у колевци човечанства. Настава у певању и појању не изискује никакав терет или трошак на уштрб других школских предмета. И ако хоћемо

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1886. ГОДИНУ.

ГОДИНА XVIII.

БИБЛИОТ
БР
ПЕТРА СТОЈАД
НОВИС

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
УПРАВИТЕЉ
СРБСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ И СРБ. НАРОДНИХ
ШКОЛА СОМБОРСКИХ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
У БЕОГРАДУ

У СОМБОРУ, 1886.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА БИТЕРМАНА.

САДРЖАЈ.

Чланци, расправе, животописи и извештаји.

	Стр.
Прво српско забавиште од В.	1.
Седница вис. срб. нар. Школ. Савета од 23. Нов. 1885.	2.
Науковна основа за наставу у вери правосл. ученика у Загребу	7.
Важност појања и певања са педагошког гледишта од Драг. Блажека	9.
Распоред лекција у II. разреду: II. Српски језик	10. 48. и 67.
† Др. Јован Суботић од В.	16.
Говор о св. Сави од Ст. Коњовића	19.
Важност повторних школа од И. Мартиновића	23. и 42.
Природописне лекције за средње разреде нар. школа од Сим. Коњевића: I. Креч	24.
Представка горњокарловачке конзисторије	26. и 45.
Јан Ладислав Машек учитељ и управитељ школа на Смихову	28.
Светозар Бакић српски учитељ	29.
Свечаност светосавска у Сомбору	30.
Приправничка беседа у Сомбору	30.
Које су мане домаћег васпитања (За награду)	37. 57. и 75.
О изображењу дечијег срдца од Мл. Борђошког свештеника	39. 61. и 79.
Стање нар. наставе у Бачкој 1884—5.	50.
Црквене светковине у Сомбору	52.
Седница вис. Школ. Савета од 29. Марта 1886.	64. и 87.
Записник друге седнице румске поджуп. учитељске скупштине од 7. Септембра 1886. године	66.
Школска изложба у Карлину	69.
Шта је задатак учитеља у опште? (За награду)	73.
Природописне лекције за средње разреде нар. школа, од Сим. Коњевића: II. Гипс или садра	81.
Распоред лекција у другом разреду срб. нар. школе: II. Црквено-славенски језик	83. и 96.
Певање у нар. школама од Драгутина Блажека	85.
Глас из Босне: I.	88.
„ „ „ II.	101., 132. и 166.
Како се може деци омилити похађање школе? (За награду.)	93. 111. 160. и 175.
Записник треће седнице румске поджуп. скупштине од 8 Сеп. 1885.	98.
Податци за повесницу коморанске прав. цркве	106.

Стр.
Наше доба од А. Р. П. учитеља . . . . . 109.
Извештај о испитима у срб. учитељској школи Сомборској 188⁵/₆. 113
Распоред лекција у другом разреду. IV. Рачун. . . 116. 143. 181.
Нова школска табла . . . . . 119.
Позив на прву срп. учитељску скупштину у Сомбору . . 125.
Школа и живот од Н. К. М. учитеља . . . . . 127.
Ђорђе Рајковић . . . . . 129.
Прво срб. забавиште и рад у њему . . . . . 130.
Народне школе у Сомбору 188⁵/₆. од Н. Ђ. В. . . . . 134.
Приправничка химна, написао Ив. М. Поповић . . . . 136.
Прва општа скупштина срп. нар. учитеља у Сомбору прибележио Ст. Коњовић . . . . . 141.
Светозар Милетић српски народни учитељ од В. . . . 162.
Изложба стручних школа у Земуну . . . . . 168.
Учила и играчке у Сомборском забавишту . . . . . 169.
Шта има да чини учитељ за одржање запта . . . . . 173.
Извештај о срб. учитељској школи у Горњем Карловцу за 188⁵/₆. 176.
Природописне лекције за средње разреде нар. школа од Сим. Коњевића III. Иловача . . . . . 177.
Главна учитељска скупштина у Зл. Прагу од Драг. Блажека . 179.
Школе и учитељи у Црној Гори . . . . . 184.
Српском народном учитељству и свима пријатељима „Школ. Л.“ 189.
Седница в. срб. нар. Школског Савета од 2. и 3. Новембра 1886. 191.
Димитрије Чобић . . . . . 196.
Распоред лекција у другом разреду срб. нар. школа V. Црквено појање . . . . . 197.
Школе у темишварској епархији . . . . . 199.

Дописи: из Панчева . . . . . 12.
из Тараша . . . . . 32.
из Субатице од Ђ. Г. . . . . 101.

Осим тога скоро у сваком броју: „Школске вести“, „Избори и именовања учитеља“, „Некролог“, „Разно“, „Нове књиге“, „Упражњена учитељска места.“

певање подићи, морамо већ у школи са младежи почети, морамо себи васпитати публику која љуби певање и која би знала разликовати све оно што је красно и достојно, и осудити све оно, што би певачкој вештини уштрба допринети могло.

Сада настаје питање, како да се у народној школи певање негује? И о томе хоћу коју искрену реч у идућем броју прозборити.

Драгутин Влажек

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА
у другом разреду српске народне школе

(на основу наставног плана за српске народне учитеље издатог од вис. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1873. бр. 34.).

(Продужење.)

II. Српски језик.

A) Очигледна настава, читање и писање.

Шестог школског месеца:

Прве недеље: а) Из очигледне наставе: Разговор о кући и о њеним деловима, са обзиром на кућу родитељску (по §. 21. очигледне наставе и у вези са садржајем предмета из читанке под бр. 100.)

б) Тај се разговор понавља и показују се градива од којих се куће зидају; говори се о сготовљачима куће, и о том: каква треба да је кућа (види основу разговора у читанци под бр. 99. и 100.)

Читање: 1. Своја кућа (бр. 96.). 2. Ветар и деца (бр. 97.). 3. Станови (бр. 98.) за учење на намет и рецитовање. 4. и 5. Стан ваља да је здрав (бр. 99.) 6. Куће одавна се праве и како? (бр. 100. а и б). 7. Грађа кућна (исти бр. под в). 8. Кућна оделења и ко гради кућу (исти број под г и д). 9. Понављење бр. 98 и 99.).

За писање: Собе ваља чисто држати. Најбоље се изветри соба на широм отворене прозоре и врата. Што је више прозора и што су већи, то је соба здравија. Зими треба да је соба умерено топла. — Велика писмена: С, Н, Ш, З

Друге недеље: Из очигледне наставе: а) Посматрање собе и разговор о соби и собљем намештају. б) Различите врсте соба (§. 21. и предмети из читанке бр. 102—106.).

За читање с разумевањем: 1. Собе (бр. 102. а). 2. Различне собе (исти број б). 3. Спаваће собе (исти број в). 4. Прозори (бр. 103.). 5. Врата (бр. 104.). 6. Сто (бр. 105.). 7. и 8. Столица (бр. 106.). 9. Собни ред (бр. 107.). 10. Мајмун, приповедка с поуком (бр. 108.). Уз то сваки пут по једна загонетка за погађање (види бр. 109.).

За писање: Ако човек неможе бити леп и богат, може бити поштен. Боље дваред питати, нег једаред заћи. Ватра и вода добре су слуге, ал зли господари. Што за кога није, нека у то недира. — Велика писмена: А, Б, В, Ш

Трећње недеље: Из очигледне наставе: а) Посматрање кујне и осталих делова куће и разговор о њима. б) Двориште, студенац, појило (види §. 21. од стр. 77. до краја, и садржај предмета из читанке под

бр. 110). — За читање с разумевањем: 1. и 2. Кујна (бр. 110.). 3. Жишка, приповедка (бр. 111.). 4. Испитивање садржаја те исте приповедке; поновљено читање и приповедање. 5. Приповедке под бр 31. и 32. За поновљено читање, приповедање и поуку. 6. Приповедка под бр 33. И понављање поздрава (бр 34.) и Како учине деца радост родитељима (бр. 35.). 7. Понављање бр. 36. и приповедка о Данице под бр. 37. — 8. Поновљено читање предмета: Стан ваља да је здрав (бр. 99.). 9. Поновљено читање бр. 110. и 111. Сваки пут се задаје за погађање по једна загонетка под бр. 112. — За писање: Ко добро тражи и нађи ће га, а ко за злим ходи, и сустигне га. Зао језик ни за ким добра перекне. Не чини другоме, што себи нисн рад Ради као да ћеш сто година живити, а моли се Богу, као да ћеш сутра умрети. Велика писмена: Г, Д, Е, Ж.

Четврте недеље: Зн очигледну наставу: а) Разговор о коњу (§. 26) б) Разговор о крави (§. 25). — За читање с разумевањем: 1. Стока (бр 113.). 2. Коњ (бр. 114). 3. Коњаник (бр. 115.). Ово се мушкој деци задаје да уче на намет. 4. и 5 Крава и во (бр. 116). 6. Овца и коза (бр. 117.). 7. и 8. Јаре и вук. (бр. 118.). 9. Свињче (бр. 119.). За писање: Добра је књига најбољи друг. Зло је, ко шта незна, а научити се неда. На туђе ваља нећма назити него на своје. Ко сваки дан помало добра научи, за неко време гомилу ће знати. Велика писмена: И, Ј, К, Л, Љ.

Седмога месеца:

Прве недеље: а) Из очигледне наставе: а) Пас (§ 23.). б) Мачка (§. 24.). — За читање с разумевањем: 1. Пас (бр. 120). 2. и 3. Не мучите животиње (бр. 121.). 4. Мачка (бр. 122.). 5. Мишеви и пацови (бр. 123.) 6. и 7. Мишић и мишица, читати, приповедати и поуку извести (бр. 124) 8. Лакоми миш (бр 125.). 9 Поновљени разговор о домаћој животињи, о користи коју од ње имамо и појам о сисарима (по §. 36. Очигл. Наставе). — За писање: Домаће животиње помажу човеку у радњи; дају му јело и одело. Не кињите животиње. Ми треба да захвалимо Богу, што нам је дао домаћу корисшну животињу на послугу и помоћ. Учини добро некај се, учини зло надај се. — Велика писмена: Д, Н, М, У.

Друге недеље: Очигледна настава: а) Овца и коза (§. 28. и 29.). б) О свињчету (бр. 30.). — За читање с разумевањем: 1. Овца и коза (понавља се бр. 117., уз приповедку на бр 118.). 2 и 3 Понављање приповедке: Две козе (бр. 51) и Како прође ко вара (бр. 54.). 4. Свињче (понавља се бр. 119) 5. Како лупеж пролази (бр. 58.). 6. Млеко (бр. 82). 7. и 8. Понављање приповедака бр. 121. и 124. 9. Понавља се поука о домаћим животињама и то о сисарима (по §. 36.). — За писање: Где у чему можеш другога послужи, пак ће радо сваки с тобом да се дружи. Љуби ближњега свог као себе самог. Христос Спаситељ учи своје ученике овако: Нову вам заповест дајем, да љубите један другог, као што вас ја љубим." „По томе ће сви познати, да сте моји ученици, ако се љубите међу собом." — Велика писмена; Л, Љ, С, Х, Н.

Треће недеље: Из очигледне наставе: а) Голуб (§ 35.). б) К[illegible]

кош (§ 31.). — За читање: 1. Голуб (бр. 126.) 2. Петао (бр. 127.). 3. Кокош (бр. 128.). 4 Квочка и кобац. Басна с поуком (бр. 129.). 6. и 7 Поновљено читање од бр 126—129. 8 Понављање приповедке под бр. 59. 9. Понављање приповедака под бр. 61. — За писање: Лепа реч гвоздена врата отвара. Мрзна нарав пријатеља не стече. Ако се не чува ненатече. Испред Бога неможе се накуда. Велика писмена: М, А, И, Б.

Четврте недеље: Из очигледне наставе: а) Ћурка (§. 32.). б) Гуске и патке (§. 32. и 33). — За читање с разумевањем: 1. Ћурка (бр. 130.). 2. и 3. Гуске и патке (бр. 131.). 4. Врабац (бр 132.) и врабац ругалица (басна бр. 134). 5. и 6. Ласте. 7. Мува. 8. и 9. Јаје. Уз то сваке лекције задаје се по две или три загонетке од оних, што су под бр. 137. — За писање: Од мира глава не боли. Не радуј се туђем злу. Ко се туђем злу радује, нек се своме нада. — Велика писмена: Е, Ћ, Ъ, Ч (Наставиће се.)

ДОПИС.

Управни одбор вароши Панчева држан је 2. (14) Децембра пр. г. решио је, да се не упусти у избор двојице српских учитеља, пошто је био на кратко време стечај расписан, те су се веома мало, и то већином врло слаби учитељи пријавили. С тога је расписан изнова стечај у мађарском званичном листу за та два учитељска места, с којима је и *дужности црквеног појања скопчана,* с роком од месец дана, рачунајући то од дана кад стечај први пут у званичном листу изађе. Плата је 500 фор., станарина 120 фор. и 3 хвата дрва. Како је Панчево отмена варош, где се може и приват у школи и у кући држати, и како се могу деца учитељева помоћу гимназије и више девојачке школе образовати, то је желити да наши *најодабранији* учитељи на та места компетују, јер је у интересу учитељског сталежа и његова угледа, да тако велика и отмена варош, а преко ње и њезина велика околина стече уверење, да још нису сви наши учитељи противници свете наше православне цркве, који презиру веру својих праотаца и беже од цркве. (Зар напако и таких изрода има? У.) И да има још доста учитеља, који ће и хтети и умети да шире религиозни морал у поверењој им младежи, као што то и сам комунални школски закон захтева и прописује. Свесна њихова овдашња браћа поздравиће нове изврсне снаге учитељске, јер ће у конференцијама моћи онда бити говора о подизању панчевачких школа на онај угледан степен, на коме су негда стајале, кад су тамо опробане учитељске силе искупљене биле. Молбенице на мађарском језику ваља управити на кр. угар. министарство богочасти и јавне наставе а *послати* на управни одбор (közigazgatási bizottság) вароши Панчева. Компетовати могу само они, који имају сведоџбу да су према закону способни и за предавање мађарског језика. К.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Дарови сиромашној деци. Српска црквена општина сомборска из заклада за обућу и одећу сиромашне деце школске, којима основу положише покојни свештеник Дим. Поповић и градоначелник А. Коњовић, а које је покојни Марко Бикар знатно умножио, — осим књига што их је набавио свој сиромашкој деци у почетку школске године, дала је набавити 70 пари јаких чизама, 84 пара ципела и 20 пари опанака, — које је дарове местни школски управитељ у присуству главног епитропа г. Константина Давидовића и г. г. учитеља, у Суботу после Никољ дне у општинској дворани сиромашној школској деци поделио.

Именовања. Привремени учитељ у Госпићу Ђура Бабић именован је за сталног учитеља у истом месту. — Свршена приправница и испитана учитељица ђца Милева Радакова именована је за учитељицу у Јарковцу. — Јован Поповић свршени приправник постављен је за привременог учитеља у Башахиду. — Петар Манојловић учитељ премештен је из Чемернице у Ораовицу. — Милош Дракулић учитељ премештен је на молбу своју из Ловске у Бенковац. — Катица Митровића премештена је за учитељицу у Дреновац а Кристина Вранићева премештена је из Дреновца у Оток.

Суспендовање учитеља. Местни школски одбор у Сомбору принуђен је био г. Ј. К. Борјановића привременог учитеља III. разреда суспендовати, зато, што је школу без добивеног допуста под изликом болести напустио, а овамо је по варошки ходао и без дозволе у Карловце путовао, и на позив одбора није се хтео у школу повратити. На место његово постављен је за привременог суплента у исти разред испитани учитељ г. Сима Манојловић уз половину учитељске плате.

Осуђен учитељ. Кр. табла у Пешти осудила је Лауша Вермеша реф. учитеља из жупаније Коморанске на шест месечни тешки затвор, због тога, што је ђаче једно немилостиво бијући здравље му тешко повредио.

НА РАСПИС НАГРАДА ЗА ГОДИНУ 1885.

Славном уредништву „Школског Листа“ у Сомбору.

Усљед дописа славног уредништва од 11. Дек. о. г. сматра овај збор за своју најпријатнију дужност горехваљено уредништво известити, да је по жељи истога, чланке за награду, који су у овогодишњем „Школском Листу“ штампани, у претрес узео и да је по своме најчистијем уверењу изрекао о истима следећу безпристрастну пресуду:

1. Чланак: „Шта чини школа за народно образовање,“ да се награди са 3 дуката.

2. Чланак: „Какав је савестан учитељ“, да се награди са 2 дуката.

3. Чланак: „Запт основне школе са једним учитељем“, да се награди са 1 дукатом.

Из седнице местног учитељског збора држане у Великој-Кикинди дана 28 Дек. 1885. год.

Милан Петровић,
зам. перовође.

Глиша Јорговић,
председник.

Усљед овде саобштеног дописа уредништво је отворило три запечаћена писма под гореозначеним знацима, из којих се види, да је писац чланка под знаком „Писмо“ а под насловом „Шта чини школа за народно образовање“ господин Мита Нешковић учитељ у Павловици; писац чланка под насловом: „Какав је савестан учитељ“, је г. Аркадије Павловић учитељ керски; а писац чланка: „Зашт основне школе са једним учетељем“ је г. Теодор Новковић учитељ у Горњем Михољцу. Истој господи су дуcуђене награде већ отпремљене.

У једно име је пријатна дужност, да Славном српском учитељском збору у В. Кикинди топло захваламо, на готовости, којом се молби нашој одазвао и оцењивање послатих нам чланака извршио.

У Сомбору 4. Јануара. 1886.

Уредништво „Школскога Листа“.

НЕКРОЛОГ.

Госпођа Сара удова Поповићка рођена Лолићевћ, последња српкиња православне вере у Трнави, преселила се у вечност 28. Новембра пр. г. и сахрањена је с великом свечаношћу по обреду православне цркве на првозваногa Андрију, покрај свог покојног супруга на православном гробљу трнавском. По наредби преосвештеног г. епископа будимског, покојницу је опојао и до гроба спровео најпречастнији г. Јеремија Мађаревић протопресвитер будимски с парохом сентандрејским г. Чупићем и једним певцем сентандрејским.

Као што нам из Ст.-Андреје јављају, покојница је у последњем завештању свом оставила имање своје на добротворне цели. Између осталога наредила је, да се из њене закладе три српина православне вере у трнавској гимназији уче, а првенство имају свештеничка деца из Сентандрије и из будимске дијецезе. Такође се вели, да се она и за сиромашне ученике и ученице српске учитељске школе сомборске постарала, и тиме вечити спомен себи у народу свом оставила. Оволико за сада, а надамо се, да ћемо о свој новој задушбини покојне добротворке скорим точно извешће читатељима нашим саобштити.

РАЗНО.

Српско становништво у Сомбору У години 1885. крштено је у обе православне цркве сомборске 454 деце, а исте године премило је 364 људи; више се дакле родило него што је умрло 90 душа. Исте године венчано је у обе цркве наше у Сомбору 114 брачних пари.

За углед српским општинама. Српска црквена општина велико-кикиндска по закључку свог црквеног одбора изволила је ове године преко главног свог тутора г. Ристе Телечког послати предплату на девет примерака „Школскога Листа“, желећи да се један примерак шаље црквеношколском одбору у В.-Кикинду, а остали 8, да се дају као њен дар сиромашним српским православним општинама, односно школама.

Извршујући са захвалношћу овај закључак поменуте родољубиве и

отличне обштине јављамо, да се њени дарови шаљу српским вероисповедним школама у Арад Гају, Бечару, Кнезу, Кечи, Чоки, Црној-Бари Соки и Торњи.

Приправничка беседа у Сомбору. Питомци српске учитељске школе, у Сомбору приређују на св. Саву 14. (26.) Јануара 1886. год. у дворани код „Ловачког Рога" под управом свога наставника господина Драгутина Блажека *беседу с играном* и то у корист сиромашних ученика и ученица завода овога. Богати и лепи распоред састоји се из следећих 11. бројева: 1. „Песма у зиму" од Хорештека, пева мушки збор. — 2. „Укор" од И. пл. Зајца, пева уз пратњу гласовира Александар Плештић, III. г. приправник, а прати га г. Др. Блажек. — 3. „Сватовац" од Хорештека, пева мушки збор уз пратњу гђце Љубице Гергурове, приправнице III. г. — 4. „Гусларева смрт" од З. Ј. Јовановића, декламује г. Коста Пешић, приправник III. г. — 5. „Ој Србине," песма од М. Поповића, композиција г. Драг. Блажека, четворо пев. уз пратњу мушког збора. — 6. „Струнам" дво-пев. певају гђце Даринка Ковачевић и Марија Симићева, приправнице III. г. уз пратњу на гласовиру г. Драг. Блажека. — 7. „Ноћни стражари", од Зајца, пева мушки збор. — 8. „Fantasie de Concert" од Славке Атанасијевић, свира на гласовиру гђца Љубица Гергурова, приправница III. г. — 9. „Бродарска" од Екерта, пева мешовити збор. — 10. „Моја Ружа" од Јенка, четворо-пев, певају г. г. Стеван Мишковић, Душан Ламбрић, М. Ковинчић и Б. Вакаловић приправници. — 11. „За дом мили" од Фр. Абга, пева мушки збор.

Беседа у Брчкоме. Одбор за св. Савску беседу у Брчкој приређује под коровођством г. Лазара Цвејића учитеља на дан св. Саве 14. Јан. 1886. г. у дворани гостионе „Босна" беседу с играном. Чист приход намењен је школском фонду у месту. Распоред састоји се из 12 бројева. Честитамо младом коровођи и приређивачком одбору и кличемо „Живели."

Дар школама. Пречастни г. Дионисије Миковић јеромонах и настојатељ манастира Бање у Боки Которској, осим листа што за себе држи имао је доброту предплатити још на друга четири примерка „Школскога Листа", и то: за ученике мушке школе у Кастелластви; за ученице женске школе у Кастелластви; за ученике мушке школе у манастиру Праскавци; за ученике мушке школе у Рисну, и за ученице женске школе у Рисну.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Панчеву траже се два српска учитеља за новоустановљену комуналну школу. Плата је свакога 500 фор. и 120 фор. станарине и 3 хв. дрва. Учитељ мора знати и мађарски и дужан је у цркви појати. Молбенице на мађарском језику имају се до свршетка Јануара поднети сл. управном одбору у Панчеву (види допис у овом броју).

— Тражи се учитељ у Гају. Школа је српска комунасна. Учитељ мора знати и мађарски. Плата је 300 фор. уз стан с баштом и огрев. Учитељ је дужан у ваншколским часовима у цркви појати и зато ће примати обашка награду. Молбенице се на мађарском језику уз одоставере-

ни мађарски превод докумената имају поднети до 31 Јануара по новом кр. школ. надзорништву у Темишвару.

— Траже се учитељи православне вере и црквени појци у Маркушици с платом 400 фор. уз стан, огрев и врт; у Товарнику с платом 350 фор. уз стан, огрев и особни додатак од 100 фр. и у Нештину с платом од 350 фор. уз стан, огрев и башту. — На сва ова три места имају се молбеница на вис. кр. хр. слав. земаљску владу управити и преко кр. школ. надзорништва у Буковару до конца Јануара по новом поднети.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ
НА
„ШКОЛСКИ ЛИСТ“
за 1886. годину.

Овим бројем почиње се осамнајсти течај „Школскога Листа“.

„Школски Лист“ ће излазити као и досада месечно на једном пуном табаку, а ако се учитељство наше у Угарској са предплатом боље него досада одазвало буде, те ако добијемо бар 400 плаћајућих уписника, то ће се обим листа раширити, па ће се у додатку штампати и распоред лекција за наставу у мађарском језику у српским школама у Угарској, који је само учитељима српским овде у Угарској необходно нуждан, а без кога би остали наши читаоци могли бити.

Предплата се прима само на целу годину и износи 1 ф 50 нов.; а за Србију четири динара.

Учитељи с платом мањом од 300 фор., приправници, богослови и ученици виших народних и средњих школа могу добити „Школски Лист“ у пола цене т. ј. за 75 н. а. вр. или из Србије за два српска динара.

Молимо да се уредништву предплата уз поштанску упутницу са разговетним означењем атресе достави најдаље до половине Јануара.

Ако би се нашло предплатника из краљевине Србије, они могу или непосредно или преко књижаре г. В Баложића у Београду предплату у плаћеном писму доставити.

Ко пет предплатника са подпуном ценом, или 10 предплатника (ученика) с половном ценом пошље, добиће лист на дар.

Имена добротвора, који за сиромашне школе и учитеље или за приправнике „Шк. Л.“ предплатили буду, као и имена предплатника из Србије и Црне-Горе, спомена ради, штампаће се у листу.

Н. Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школскога Листа.“

☞ Сл. црквене општине, које нам за 1884. и 1885. год. дугују, последњи пут молимо да нам се за 8 дана одуже, како би и ми рачуне „Школскога Листа“ већ једанпут исплатити могли.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору, 10. Фебруара 1886. Год. XVIII.

†

Др. Јован Суботић.

Србство оплакује великог књижевника, прослављеног песника и једног од најзаслужнијих трудбеника својих Доктора Јована Суботића, који се 16. Јануара о. г. у два часа после поноћи у 69-ој години, многотрудног и роду свом посвећеног живота у вечност преселио.

*

Велики покојник родио се на Три Јерарха 1817. у селу Добринцима у Срему Отац му је био свештеник у том месту. Свршивши српску народну школу у месту свог рођења, посветио се зарана наукама; гимназију је свршио у Ср. Карловцима, под управом славнг директора Грчића. Филозофију учио је у Сегедину, а права у Пешти, где је положивши строге испите најпре доктором филозофије, а наскоро затим и доктором права постао. Био је човек необично и напредно даровит, благ и љубезан. Под утиском Гласа народољубца и гласа арфе Шишатовачке, још као гимназиста почео је писати песме и већ 1834. изиђоше на свет, првенци ума и труда његовог Његове лирске песме у Летописима, у Лири и у Босиљу читане су радо и певане у свима крајевима народа нашег. Песме „Ја сам млада Србкиња Милком ме зову“ и „Ја сам Србин српски син име м' Радивој“ певане су у грађанским домовима, у радионицама и у скромним сељачким кућицама, и свуда су служиле његовању љубави према имену и језику српском и буђењу народне свести и народног поноса. Године 1845. изиђе на свет његов епос „Краљ Дечански“ прво дело, које је Матица Српска наградила. Године 1846. наградила је Матица Српска његово дело „Српска Граматика“, по пресуди најзнатнијих славенских

и српских научењака тог времена. Али ово дело није досада путем штампе света угледало. Године 1848. и 1849. учествовао је он као народни заступник у најважнијим изасланствима а наскоро после покрета написао је први српски буквар, који је штампан у Бечу, али није у школе уведен био. У исто време бавио се са уређивањем читанака за нижу и вишу гимназију. У „Цветнику српске словености“ прибрао је најкрасније образце из старе српско-словенске, из Дубровачке и новије српске књижевности до 1850.

У српским летописима, које је много година уређивао, налазимо његове красне приповедке, које се радо и данас читају. Са жаром родољубља писао је Суботић своја драматична дела, међу којима ћемо споменути само најславнија, као што су: Милош Обилић, Херцег Владислав, Немања, Бодин, Јаквинта, Прехвала, Звонимир краљ хрватски, и позоришне слике, као што су: Сан на јави, Крст и круна, Домовина у Сабору, Апотеоза Јелачића Бана и т. д. У девет књига прибрао је и на свет издао разна дела своја за живота, радећи их и скупљајући са пчелинским трудољубљем. Уз то је учествовао у свима српским народним саборима од 1861—1885 године; у саборима Троједне краљевине и у хрватском изасланству на угарском сабору, а био је до смрти и члан срб. нар. саборског одбора.

У почетку уставног доба одправљао је звање првог поджупана сремског, а затим је био неко време члан највишега суда стола седморице у Загребу.

Ко би све могао избројати његова дела, његове труде и подвиге за Србство и за Отачаство!

За њега се у пуној мери може казати: он је род свој љубио; он је само за свој народ и за опште благо живио и јавно делао више од педесет година!

* * *

Сарањен је велики овај покојник 17. Јануара уз велико саучешће Земуна, Београда, Панчева, Новога-Сада и све околине. Учитељи и ученици свију српских школа у Земуну учествовали су у спроводу. На опелу у Богородичном храму земунском говорио је христијанске утехе пуно слово најпречастнији г. Јефтимије Вукадиновић протопресвитер; затим се у име ученог друштва српског у Београду опростио са покојником г. Ђорђе Малетић, члан истога друштва, а од стране „Матице Српске“ говорио је надгробно слово г. Антоније Хаџић, тајник

матичин. Множина венаца лежала је на самртном одру покојниковом, а брзојави стизали су са свију страна породици покојниковој са изразом топлога саучешћа.

Чим је глас о смрти покојниковој 17. Јануара у јутро стигао у Сомбор, одмах је и учитељска школа сомборска изјавила своје саучешће ожалошћеној удовици покојниковој, госпођи Савки Суботићки овим брзојавом: „*Бол, што је потресао цело србство губитком свога великог сина и слављеног књижевника Дра Јована Суботића дели, у пуној мери и колегија српске учитељске школе сомборске.*“

С благодарношћу и признањем треба да се овакi мужеви за углед стављају младежи нашој, потоњим нараштајима.

Нека је *слава* неуморном трудбенику и великом књижевнику српском Јовану Суботићу, и вечна успомена у народу српском ! !

B.

ГОВОР О СВ. САВИ

У СОМБОРСКОЈ СРПСКОЈ ШКОЛИ 1886. ГОДИНЕ ДРЖАН.

Високопречастна господо!
Многопоштовани зборе!
Драги ученици!

Први освитак данашњег дана огласиће сваком брату Србину од Истрије и кршног приморја до плавог Дунава, и од Драве и Тисе до Марице, Вардара и Струме – огласиће хиљадама хиљада српских душа песмом српског учитеља и просветитеља св. Саву.

Св. Сава, у детињству на крштењу именован Растко, беше најмилији син Стевана Немање — рођен 1169. године. Он беше радост и утеха својих родитеља.

Мајка му тепа:

„Расти ми Растко мој, до греде,
Твоје ми очи више, нег царевина вреде.
И вреде... вреде... та те ће очи бити роду
Што је сунце земљи, што су звезде плавом своду.“

* * *

И заиста Растко се још у детињству одликовао својом разборитошћу, великом наклоности ка књизи и то баш св. Писму.

Немања је чинио све да га што боље спреми за достојног свог насљедника; та његове су велможе и говориле: „Јако с хошчет бити изјештьејши в братији својеј.“ — Но Растко

остави у 17. годинама своје младости очин владалачки двор и и оде у св. Гору, где се у руском манастиру св. Пантелејмона 1185. закалуђери. Њему је већма годила црна риза и усамљена ћелијца, нег владалачке власти круне и порфира; њему већма годијаше благослов стара испосника, него љубавна рука намењене љубовце.

„Не треба оном одеће ни обуће сјајне,
Ко је рођен, да јавља свом роду вечне тајне."

* * *

Није потрајало дуго после Растковог закалуђерења а отац му Стеван Немања, преда краљевски престо своме најстаријем сину Стевану после прозваном првовенчаним а он се сутра дан у манастиру Студеници закалуђери, што учини и његова супруга Ана, добивши имена у калуђерству: Симеон и Анастасија.

Тек сад у заједници са својим оцем радио је и посветио је свој живот на благо и срећу свога народа и своје цркве. Отац и син сложише се и подигоше:

„Бјел' Вилиндар на сред Горе Свете."

Обојица се преселе у њега и скупе калуђере Србе да службу Божију на славенском језику служе Отац св. Саве не беше још дуга века; живео је у Хилендару још 8 месеци. И ту постећи, Богу се молећи опрости се са братијом и испусти у црквеном притвору своју праведну душу.

* * *

Св. Сава остав сам собом у манастиру, купио је око себе даровитије младиће, које је учио, настављао и припремао да буду пастири и учитељи народни. — Св. Сава је неуморно радио око просвете и напредка народњег, јер из свих његових савета, којима је слао на све стране Срства пастире и учитеље, види се, да му је главна циљ била, запуштена и окорела срца упитомити и облагородити, оним начином и онако, као што је сам Господ Исус Христос учио.

Том приликом учећи и упућујући младеж српску, како ће св. књига и у најспромашнијој кући места наћи, поставио је он јаку основу да и после 700 година сјаја и мрака, слободе и робовања српског, име св. Саве, буди клонула и успавана срца српска и прикупља их под заставу православља и идеје српске. — Свете су му мајчине речи:

„Ти'ш бити сунце свом роду, материн мезимче."

* * *

Где је среће, ту и несреће има...

И кад сунце најјасније сјаје и опет се нађе облачак да му красоти смета...

Србија тада паде у понор гадне страсти ..

Брат на брата копље окомио...

Стеван и Вукан у Саве два рођена брата завадише се, да око шта — веће ни о шта; око онога, што је св. Сава све жртвовао спасењу душе своје. Он напушта царске палате и улази у пустињачку скромну ћелију — а браћи су мали сјајни двори... Он свлачи са себе царско одело и навлачи на се убогу монашку ризу — браћи су мали самуркалпаци, срмали ковче и бритке ђорде... Он напушта раскошне дворске забаве и весеља те их замењује бденијем и молитвом на куи — а браћа траже забаве ал' не ни оне којој се св. Сава посветио а ни оне које се у двору припређују, та им је већ досадила .. њима годи да се купају у братској топлој крви. — Овај братоубилачки глас до срца је дирнуо испосника св Саву. Он је бездушнице хитио собом носећи мошти оца свога да их у сенци родитеља измири. И заиста мудром речи св. Саве браћа се над очиним гробом измире. Тада у знак измире и братске љубави беше дивни манастир Жича сазидан од Стевана првовенчаног. Св. Сава није изгубио из вида ни овом приликом да народ поучи, пастирима и учитељима рече који пут води у живот вечан.

* * *

Св. Сава увидео је, да без ваљаног српског и вишег свештенства идеја народности српске и јачине православља мора слабити јер нема ко да га одржава и учвршћује. С тога св. Сава оде у Никеју васељенском патријарху и замоли га, да одреди за Србију једног архијепископа. Св патријарх не нађе никог другог за способнијег, него самог св. Саву; и тако св. Сава као архијепископ дође патраг у Србију; поведе собом из св. Горе своје најдостојније ученике и постави их у Србији за епископе. Раздели Србију на 12 епископија — на 12 чврстих стубова православља, на којима ће сам собом да грађу гради хришћанског православља. — Тада је св Сава и свог брата Стевана венчао првом краљевском круном, који се услед тога првовенчаним и назвао.

Св Сава сваким својим походом и радом главну је пажњу обраћао на најљежнији створ Божији — на нејаку дечицу, на њихово неговање и на њихово васпитање.

Св. Сава више је пута остављао Србију, ходећи које у св. Гору које у св. Земљу и повраћао се у њу црквеним ил' државничким пословима. Сваки је његов пут значајан био, јер увек би учио и проповедао слово Божије, само где би му се и најмања прилика дала. Тако када се једном враћао са свога пута, сврати се у Цариград, а одатле преко Бугарске дође у град Трнов. Ту је неколико дана на болесничкој постељи провео и у очи 14 Јануара по примању св. причешћа склопи руке и испусти своју свештеничку душу у 68. години живота свога Тело му се пренесе у Србију, где је у манастиру Милешеву до 1595. лежало. Те године грозни Синан паша турски дâ, да се тело пренесе у Београд и тамо га на Врачару спалити даде. Онај стуб огњеног племена, који се до неба подигао, сваком је Србину дубоко у срцу уписан са поуком св. Саве, да негујемо и гајимо српско име и веру православну.

* * *

На основу науке св. Саве која уливаше у нас чисту веру, искрену љубав, братску слогу и просвету ума — развијао се наш народ и развија се и данас, и једина му је сметња била што она замисао св. Сава није могла наћи скромнога места међу проста четир школска зида, усљед силних и снажних непријатељских нехришћанских нападаја. Школа је једини и најмоћнији чинилац напредка народњег, оног напредка кога је св. Сава сваким својим чином желио да оствари. Св Сава школе и то чисто народне школе, у којима се учи Бога бојати и име своје поштовати — сматраше као средство срећне будућности српског народа. Зар не видимо толико пута у повесници нашој да нам је само прадедовска вера, коју је улио у душу сваком Србину први српски просветитељ и учитељ св. Сава, била тако јака и снажна, да га је крепила и снажила у свима његовим мучним приликама, јер челично срце Србиново не мога ни ватра на Врачару сагорети, нити је подлегао оковима љутог синџира мучено стотинама година од свирепа тирана.

На кад смо унутарње убеђени, какво велико дело добисмо у наслеђе од највећег српског учитеља св. Саве и какве неописано велике заслуге Србство има од њега, зар онда и ми из дубине душе из највеће благодарности да не запојимо ону велелепну песму: „Воскликнем љубовију свјатитељу Сави . . . . .“ која се данас по сви дални српски крајеви ори . . . јер:

Србин кличе своме спасу: „Слава
Свети Сава — Србина спасава!“ *Стеван Коњовић.*

ВАЖНОСТ ПОВТОРНИХ ШКОЛА.

Ако статистички податци и показују, да се негубимо, ипак не можемо а да не рекнемо са болом у срцу: *и поред свих тих великих бројева мало нас има!*

Да, мало имаде у нашем народу синова, који су напојени духом светог православља и чистог родољубља; мало имаде српских синова, које неможе никоји ветар да заљуља, који су чврсти и снажни поборници своје лепе вере прадедовске и миле нам народности српске.

У последње време се јако опажа, да нам народ *морално* опада — а где морал опада, ту неморал, тај прв, што из корена тамани људство, преотме мах и том су народу дани избројани у ком се он пастани

Историја је најбољи учитељ. Историја старих Римљана учи нас како ваља делати, па да дуго живимо; јер за време кад је просвета била у јеку код њих онда су највећма и материјално напредовали. Школу су поштовали као највећу светињу; јер се у њој морал неговао.

Деморализација је мамљив лепак, на који човек врло лако наиђе. Она се брзо као куга шири, врло лако се прими за сваког. И у Римљане се увуче. Посљедица тога била је та, да су учитељицу морала — школу — напустили; јер је школа хтела да на пут стане ширењу ове моралне болести; али деморализација победу одржа, ма за кратко влада. Можда овај негда славан народ и не би пропао да се неморал није увукао у високе куће, а народ увек радо подражава оно, што види да господа раде; јер држи, да што год ови као учени раде мора добро бити, те тако странпутицом заведен пропаде овај славан народ срамно, нема га више – нестаде га; а дивне грађевине из доба цветања му, казују нам негдашњу славу и величину његову и кад погледамо зидине пусте, као да нам нешто тајно шапућу, као да чујемо: »Attendite!« Пазите да непропћете као ми, који смо овде становали и благовали.

Неморал је упропаститељ и тела и душе, — то је куколь, који и најлепшу пшеницу упропастити може.

На од куд, да се код нас почиње неморал усељавати?

Отуд, што многи и многи нису ни видели школу, нису ступили у храм просвете, где би научили како ваља морал неговати.

Родитељи су томе криви; јер они задржавају децу од школе, сами им подваљују камен, преко кога ће им се деца кад тад у море неваљалства страпоштати и тек ће тада увидети своју погрешку — али тад је доцкан.

Мало их имаде, који знају праву вредност школину, који познају њену снагу, те се увек ослањају на ону глупу изреку: „Ето ни ми нисмо ишли у школу па шта нам фали!“ Јадници незнају да ми у многом обзиру стојимо далеко од напреднијих народа; јер је стара истина, да ко не напредује тај назаћује; јер га нико неће да чека, а наука зато ни времена нема; она се држи оне енглеске пословице: време је новац!

Гдекоји је ишао у школу, али како је последњег школског дана књигу узео у руку па више никад, те тако мало по мало заборави све оно што је у школи научио, па се изједначи са оним, који није никад ни ишао у школу. Утре се и најсветија морална поука, коју је учитељ са тешком муком пресадио у млађано му срце, те постане оно, што је и био негда, док још ни у школи не беше. Кад и кад кад га зла коб опомене на школу са болом у срцу уздане и рекне: „Лепо нам је учитељ говорио, да и у будуће будемо ваљани и да се често сећамо његове поуке; но сад је доцкан“.

Свему том злу родитељи су криви, да родитељи, који су почетак и свршетак васпитања. Од њих зависи хоће л' им деца постати достојна имена „човек“ и обличја божијега или ће пустити децу, да постану најгори, најзакорелији грешници (Свршиће се.)

ПРИРОДОПИСНЕ ЛЕКЦИЈЕ

ЗА СРЕДЊЕ РАЗРЕДЕ НАРОДНИХ ШКОЛА.

Од Симеуна Коњевића.

I. КРЕЧ.

Учитељ (—ица) показујући ђацима комад суровог (необделаног) и комад жеженог кречног камена пита за име и т. д.

Кречни камен је већином комадаст и то у виду земље или у виду камена; он је густ а није зрнат камен.

Кречни камен је од природе, ако је чист, већином боје сиве и суре, а осим тога имаде га и жутог, црвеног и смеђег; је ли смешан с другим каквим деловима, то добија од њих другу боју, на име: угљен га чини сивим и црнкастим, гвожђе црвеним, иловача мрким и жутим и т. д.

Кречни камен нема ни мало сјајности, дакле је таман

а ретко да се који мало прелива; он није ни најмање провидљив или тек на бокови кад и кад прозрачан.

Кречни камен можемо гвозденим клином запарати; он је крт.

Тврдоћа му је већа него у камените соли.

Извесна количина кречног камена тежа је више него $2^1/_2$ пута од исте количине воде.

Кречни камен је врло распрострањен, има га у природи врло много, на име: у кори шкољке и пужа, у костима нашим и животињским; налази се у земљи и чини читава брда и планине, одакле се помоћу барута разбија или гвозденим моткама одлама и на ватри жеже, у сљед чега сав побели. Жежење кречног камена врши се понајвише у великим нарочито на то сграђеним пећима (кречанама), које су разног облика, што зависи од горива, којим се жежење врши. У такима кречанама се кречно камење наслаже тако, да пламен може да лиже кроз подоста широке просторе, празнине. Најпре је ватра врло блага, да камење не попуца, него да се са свим лагано исуши, но за тим се жар тако појача и дотле подржава, док место црног дима не стане да избија само беличаста пара с огњевитим варницама (искрама, светлацима). — Близу кречолома жеже се кад и кад креч у разовима и купама.

У сљед жежења врло се промени креч, јер он не само много лакши постане, што половину своје важине изгуби, него и чисто-белу или жућкасто-белу боју добије, постане оштрог, лужног куса омекша тако, да се на влажном ваздуху у прашину распе и на послетку кад се помеша с водом угреје се тако, да стане кључати (врети) прскајући при томе снажно. То се може често при грађењу зградâ видети, где зидари гасе креч (јер тако се вели кад се жежен креч полије [смеша] водом) у великим, дрвеним ковчезима (стргуљама) поред големих рупа

У рупи се жежен креч полије водом, те се добро заптива и чува, док се не употребљава пошто се претходно водом разблажи (растањи) за кречење, бељење зидова или осим тога још и с песком смешан (као малтер) за зидање, у коме стању он отврдне; но кад је изложен ваздуху и влази, лако омекша и постане трошним, те се онда распада. Мора се дакле разликовити: суров (необделан) креч, — жежен креч, — и гашен креч; у првом стању се слабо употребљава, наиме само при зидању место опекâ (цигаљâ), но кад је жежен од врло велике је ко-

ристи. Жежен креч ваља чувати од слободног приступа ваздушног или га треба брзо употребити. Њиме даље усмар (тимар, кожар) чини коже, а милар (сапунџија) употребљава за мило (сапун). Кречом гнојећи земљу постане ова плоднија. Креч растерује пужеве и бухаче.

Пара од скоро окречених зидова је шкодљива, под околностима пак и по живот човечји опасна, јер она често изчезне тек после више дана, ако се међутим не растера сагорењем сумпора, барута или испарањем оцта (сирћета) на врућем ков (ковини, металу).

ПРЕДСТАВКА,

епархијске конзисторије горњо-карловачке, високој кр. хрват. слав. далматинској земаљској влади у Загребу.

Број 674.*)

Уз неприлике оне за овдјешњу православну цркву штетне оскудице, што овће закона о реципроцитету, законо признаних хришћанских цркава, подобног закључку чланка LIII. од године 1868 у мађарској краљевини у опште још нема; и у крило уставно управљане матере земље већ утјеловљеној крајини, црквена одношења још једнако по старом толеранцијатенту равнају, а у краљевини Хрватској и Славонији другчије: овдје се у подручју овдјешње духовне управе дубоко осјећа још и она по вјероисповјест православне цркве голема неправда, што потјече из школских за опште пучке школе војне крајине 8. јуна 1871. године изданих и још једнако у крјепости стојећих прописа и уредаба, и из оног проведбеног начина, како се исти школски прописи и уредбе у пракси једнако извршују и недостатности њине допуњавају.

Прописи и уредбе те непознају ни оних начела и обзира, што су изражени касније у §. 6. школског закона од 14. листопада 1874, по коме закону у краљевинама Хрватској и Славонији „у пучкој школи учитељ мора бити оне вјере, којој припада младеж школу полазећа; а у конфессионално мјешовитим школама учитељ, ако је један, мора бити оне вјере, којој припада већина ученика; настане ли пак потреба, да се намјести два или више учитеља, тада се има обзир узети и на оне мањине, којих вјероисповјести припада бар четврти (дакле не мањи) дио укупнога становништва дотичне школу издржавајуће општине.

На што тога начела и тијех обзира и овће још владајућим прописима и уредбама школским изражених није: за то им је и постао могућ начин проведбени такав, какав се кад прохтије и свиди надлежног шефа и референта изволењу субјективном и сасвим слободном, да нерачамо конфесионалним обзирима његове рођење вјероисповјести преокупираном.

*) Ову смо представку од дотичног г. референта добили још у Новембру прошле године, али због ограниченог простора овог листа, тек је сада саобштити могасмо. У.

Од туда се ето и догодило, јер се тако догодити могло, па се и погађа непрестано, да овђе опште пучке школе без скоро сваког обзира на вјероисповиједне околности, у којима се оне саме налазе, досијеше и досијевају у руке учитељских сила римокатоличке цркве свуда, докле је само могла, и докле може да досегне расположивост таковијех.

За доказ тврдњи овој навешћемо овђе од многих некоје само званичне податке из школске год. 1883—4.

У Брђани имаде римокатоличке дјеце 43, а православне 62. Ту су двије силе учитељске и обје римокатолици;

у Рујевцу имаде у 2 школе римокат. дјеце 23, а православне 73: ту су двије силе учитељске и обје римокатолици;

у Меминској имаде римокат. дјеце 8, а православне 50: и ту је учитељ римокатолик;

у Грабовштани је такођер већина дјеце православне: али је учитељ римокатолик;

у Шушњару имаде катол. дјеце 17, а православне 58: али је учитељ римокатолик;

у Бачузи имаде кат. дјеце 4, а православне 56: ипак је учитељ рим. кат.;

у Цвијановић-брду има катол. дјеце 4, а православне 51: ипак је учитељ римокатолик;

у Класнићу има катол. дјеце 1 само, а православне 90: ипак је од 2 силе учитељске једна р. кат;

у Војнићу има кат. дјеце 3, а православне 100: ипак је од 2 учитељске силе једна р. кат.;

у Вељуну има кат. дјете само 1, а православне дјеце 132: ипак је учитељска женска сила цркве римокатоличке, премда је компетовала православна;

у Примишљу има кат. дјеце 2 само, а православне 93: ипак је од 2 учитељске силе једна морала бити цркве римокатоличке;

у Ваганцу имаде катол. дјеце 55, а православне 57: али су обје учитељске силе цркве римокатоличке;

у Доњим Врховинама има кат. дјеце 9, а православне 89: ипак је учитељска сила и то учитељица цркве римокат.

у Прокика имаде кат. дјеце 6, а православне 46: ипак је учитељ римокатолик;

у Корјеници има кат. дјеце 12, а православне 185: али православне вјере учитељ је само један, остали сви римокатолици;

у Бунићу има кат. дјеце 14, а православне 108: ипак је учитељ православне вјере 1 само, и 2 цркве римокатолик;

у Ланцу има кат. дјеце 5, а православне 168: ипак од двије учитељске силе једна је р. кат;

у Вребцу има кат. дјеце 7, и православне 58: али је ипак учитељ римокатолик при свему тому, што је ту компетовало више кандидата православне вјере;

у Грачацу има катол. дјеце 45, а православне 180. ипак су учитељске силе подјељене на равно сасвим;

у Србу има католичке дјеце 8, а православне 120: ипак је од 2 учитељске силе морала једна да буде цркве римокатоличке.

Али ови податци, што сада долазе, још су далеко црњи и жалоснији:

у Боројевићи је православне дијеце 80, а римокатоличког ни једног; и ту су 2 силе учитељске, али обје силе римокатолици;

у Старом Селу имаде православне дјеце 58, а римокатоличког ни једног: ипак је учитељ римокатолик;

у Стипану је православне дјеце 59, а католичког ни једног: ипак је учитељ р. католик;

у Дуњаку је православне дјеце 46, а католичког ни једног: ипак је учитељ р. католик;

у Отоку је правосл. дјеце 35, а католичког ни једног: ипак је ту учитељ римокатолик, ма бар их је компетовало више кандидата прав. вјере;

у Липову-пољу код Косиња имаде православне дјеце 49, а католичког ни једног: ипак је учитељ римокатолик;

у Шкара је православне дјеце 97, а католичког ни једног: ипак је један учитељ римокатолик;

у Доброселу има православне дјеце 80, а кат. ни једног: ипак је учитељ римокатолик; и тако даље, и тако даље.

Године 1884—5 на неколика мјеста од ових, ако се ваљада нешто у овом погледу поправило, а православној цркви најмилостивије попустило; али се за то одмах и постарало, да се то на другим мјестима надокнади и да дођу на примјер, у Збјег, Јасеницу, Драготињу, Утињу, и тако даље, гђе такођер нема ниђер ни једног ученика католичког, учитељи сви римокатолици. Па тако је и ове године у први разред школе плашчанске, гђе су сва дјеца осим једног, православне вјере, морао доћи учитељ римокатолик, премда је ту компетовало њих 3 кандидата православне вјере.

А да је у којој пучкој школи, гђе су сва дјеца вјере католичке па и више учитељских сила, макар и један учитељ вјере православне: овђе није познато.

(Свршиће се.)

ЈАН ЛАДИСЛАВ МАШЕК

учитељ и управитељ школа на Смихову у Златноме Прагу.

(† 28. Декембра 1886 у 58-ој живота свог години).

Недавно се затворио гроб над једним вртним и најплоднијим педагогом народа чешког. Јан Ладислав Машек, дика чешкога учитељства, храбри борац на народном и школском пољу и верни син народа Чешкога и Славјанства — оставио је за навек своју браћу, свој народ, своју миљу домовину. Смрт је завек заклопила очи оног прослављеног педагога, који је био духом велики, неуморан у раду, скроман и мио у друштву. Он је био искрен пријатељ и саветник особито млађег учитељства. Радио је не само за школу чешку, него и за Славјанство, уређујући неко време „Славјански Педагог“ учитељски часопис у Прагу. На славјанском учитељском збору у Бечу 1873 био је председник и задобио је том приликом љубав не само чешког, него и хрватског и српског учитељства.

Шта је Ј. Л. Машек учинио за школу и за народ најбољи је доказ

томе 30. Дек. 1885. (11. Јануар 1886) т. ј. дан погреба његовога, где је тело покојниково испраћено било са великим бројем из свију кругова ческе интелигенције и народа. Он се у вечност преселио, али његова мила слика дубоко ће остати урезана у срцу ческог учитељства и народа ческога. Много си у њему изгубио драги народе чески, веома много!

Лака му црна земља! Мир пепелу његовом! *Блажек.*

СВЕТОЗАР БАКИЋ,

српски учитељ у Пешти.

(† 22. Јануара 1886.)

И опет нам кобна смрт умори једног учитеља, који је могао још много година свом србству и православној цркви од користи бити!

Светозар Бакић учитељ срб. нар. школе пештанске, после тешког боловања — од сушице — у 44 години живота свог, преминуо је 22. Јануара у зору, оставивши после себе верну супругу и троје неодхрањене деце, који горко плачу за својим отцем и храниотељем!

Покојни Свепозар рођен је у Вршцу године 1842. Отац му је био отличан учитељ вршачки Симеон Бакић, који је своју децу посветио на то, да служе народу српском као учитељи и свештеници. Покојник је свршио основну школу у месту свог рођења, а пошто сврши тамошњу подрезлку, отиши у ондашњу немачку препарандију, а по свршетку ове, изучи у Вршцу православну Богословију, и као свршен богослов положио је год. 1863. у сомборској препарандији јавни учитељски испит. Од године 1863. непрекидно је служио као народни учитељ у Пешти. Оволико се ја из животописа његовог као колега сећам.

Као што сам извештен, пештанска општина показала се великодушна према свом учитељу, који ју 23 године служио, и приредила му је врло свечани укоп, а прву заслугу има око уређивања овог укопа, госп. Ђ. Радишић, црквени тутор. Тело покојника је 23 Јануара у 3 сахата по подне у порти свечано — чрез текелијне питомце опојано, и по том у срп. одељењу керепешког гробља матери земљи предано. — На опелу чинодејствовали су преч. г. г. свештеници: прота Ј. Мађаревић, са српским парохом г. С. Костићем и са романским парохом Ј. Микулеским. — По себи се разуме, да је и црквена обштина као тело била заступљена, а тако исто и сви текелијни питомци на челу свог честитог надзорника г. С. В. Поповића. Врло ме је то снебеселило, што му због хрђавог времена нико од учитеља са стране на укоп доћи није могао.

За покојнога Светозара можемо рећи: да је био у правом смислу народни учитељ. Своју учитељску струку добро је разумевао, а највише га је отликовало његово дивно црквено појање и народно певање, и у тој струци вештине, као и што се тиче умилног гласа, тешко му је у целом србству равна наћи.

Браћо народни учитељи! сећајмо се дуго нашег доброг друга Светозара, и рецимо му: Врли друже, лака ти земља и вечна ти успомена у српском роду!

У Сент-Андрији 28. Јануара 1886. *Петар Берић,*
учитељ.

СВЕЧАНОСТ СВЕТОСАВСКА У СОМБОРУ.

Празник првога просветитеља и научитеља српског Светога Саве прослављен је и ове године у Сомбору најсвечаније.

У очи самога празника одслужио је вечерње у св. Ђурђевском храму најпречастнији г. Љубомир Купусаревић, уз умилно појање приправника, приправница и школске младежи. Особито је тронуло свакога појање тропара: „Пути поводиштаго въ жизнь," и „Архангелског цѣловања" које су приправнице наше умилним својим гласом пред благословљањем хлебова одпојале. Јутрење је такође у своје време свечано свршено. Пред 9 часова у јутро осведена је водица у учитељској школи у присутству управитеља и свију приправника и приправница. Свечани тај чин обавио је пр. вероучитељ приправнички г. Младен Борђошки.

Кад звона у цркву на службу позову, слегне се многи народ у храм Божији, где се св. литургија саборно одслужи и освети коливо учитељске школе. На служби су ученици гимназијални и приправници лепо појали, а песму Св. Сави појале су складно приправнице и ученице више девојаске школе. После службе уз звонење звона и појање Св. Савског тропаре ишли смо с литијом у српску народну школу где је г. прота са свештенством зодицу осветио а затим су вероучитељи све школске дворане и у њима скупљену младеж из свију разреда благословили. После водоосвећења говорио је свечаности сходно слово госп. Стеван Коњовић учитељ најстаријих разреда средњебе мушке школе (види напред у овом листу). Пошто се и овде одпоје умилно „Ускликнимо са љубвом Светитељу Сави", врати се литија с појањем другог светитељског тропара „Православија наставниче" и уз громогласну пратњу звона у храм св. Ђурђевски, где се свечаност заврши одпустом и раздавањем колива.

Дан је био зимњи прекрасан и после свечаности видисмо многи прост народ са салаша чисто обучен и убрађене младе са веселим лицем. Том приликом смо се поново уверили, да прост свет далеко већма слави успомену Светиља Саве, него отменија публика, која није овом приликом довољно заступљена била при овој црквено-школској свечковини. У будуће ваљда ће боље бити!

ПРИПРАВНИЧКА БЕСЕДА У СОМБОРУ.

На Св. Саву о. г. у вече приредили су ученичи и ученице српске учитељске школе у Сомбору беседу у дворани гостионице код: „Ловачког рога", у корист сиромашних ученика и ученица тог завода. Укусно украшена дворана, кад се отпочео први део беседе, била је препуна слушалаца, који нису само Срби, него и Мађари и Немци били.

Први је део беседе овим редом текао: 1. „Песма у зиму", складба Хорејшекова, пева мушки збор. Под ликовођством свог наставника хармоничног певања и појања г. Д. Блажека отпевао је мушки збор ову лепу складбу на опште задовољство.

2. „Укор", песма Бранка Радичевића, складба И. пл. Зајца, пева уз пратњу гласовира: г. Ал. Плештић, приправник III. год., а прати га г.

Д. Блажек. „Укор“ је добро отпеван. Г. Племтић има јак и леп тенор глас. Вешто га је пратио г. Д. Блажек.

3. „Сватовац“ складба Хорејшекова, певао мушки збор уз пратњу: гђце Љубице Гргурове, приправнице III. год. Ову веома лепу Хорејшекову складбу, у којој је народна мелодија, отпевао је дивно мушки збор уз вешто ликовођство и ваљану пратњу. Свако се од слушалаца и нехотице смешио од милине, а особито Срби, кад су је певали.

4. „Гусларева смрт“, песма др. З. Ј. Јовановића, краснослови: г. Коста Пешић, приправник III. год. „Гусларева смрт“ је од Змајевих изворних песама најдивнија, краснословац је лепо, глумачком вештином декламовао ту песму. Да нема г. Пешић наусница, рекао би, кога не познаје, да је извежбан глумац; за краснословљење има лепог дара; с осећајем и одушевљено краснослови. Живео!

5. „Ej, Србине!“ песма М. Поповића, складба г. Д. Блажека, четвороглас уз пратњу мушког збора. — „Ej, Србине!“ је позната песма хваљеног лиричара М. Поповића, а складба се г. Д. Блажека сваком допада. Дирнути слушаоци су најбољи и најправеднији оцењивачи. Плескањем им је изразило допадање. Живео г. Д. Блажек!

6. „Струнам“, двопев, певају гђце: Даринка Ковачевића и Марија Симићева, приправнице III. год., а прати их на гласовиру г. Д. Блажек. — Госпођица Ковачевићева има јак и милозвучан сопран-глас, а гђца Симићева, алт. Песму су добро знале и са с осећањем одпевале.

7. „Ноћни стражари“ од Ца а, пева мушки збор. Под ликовођством споменутог ликовође је ова дивна, али и веома тешка складба лепо отпевана. На опште захтевање се и поновила.

8. „Fantasie de Concert“ од Славке Атанасијевића свира на гласовиру гђца: Љубица Гргурова, приправница III. год. Споменута гђца је своју задаћу изврсно решила. По бурном пљескању на захтевање је отсвирала је још и велехваљено коло др. Ј. Пачу-а лепом техником.

9. „Бродарска“ складба Екертова, пева мешовит збор. Отпевано је на опште задовољство.

10. „Моја ружа“, четвороглас од Јенка, певају г. г.: Ст Мишковић, Д. Ламбрин, М. Ковинчић и Б. Бакаловић, приправници. Најмилогласнији певачи су тај четвороглас дивно отпевали. Свако се дивио њиховим јасним, умиљатим и извежбачим гласовима. Живели!

11. „За дом мили“, складба Фр Абта, пева мушки збор. Ова је складба лепо и одушевљено отпевана.

После тог су изазвали велевредног и заслужног наставника и ликовођу г.: Д. Блажека, а г. М. Стојшић, приправник III. год. и председник приређивачког одбора предао му је леп и велик венац у знак захвале, што се неуморно трудио, да певаче добро научи, што је и учинио.

Игранка је трајала до зоре. Све је лепо текло. — Беседу ову веома хвале месни мађарски листови. *З.*

РАСПИС НАГРАДА.

Желећи од своје стране допринети к живљем полету наше педагогијске књижевности расписује уредништво ово награде за четири најбоље педагогијске расправе, које у течају ове године у „Школском Листу“ изиђу.

Прва је награда од три дуката; друга од два; а трећа и четврта свака је од једног дуката.

Које расправе заслужују награду одредиће умољени пресудиоци, који су изван овога уредништва.

Од прошле године заостале су нам нештампане ове расправе: „Које су мане домаћег васпитања.“ — „Шта је садатак учитеља у опште.“ — „Како се може деци омилити похађање школе.“ — „Шта има да чини учитељ за одржање занта.“ — Ове ће се расправе одмах једна за другом обнародовати, а затим ће следовати друге, које нам одсада стигле буду.

Награде могу добити само они, који најдаље до Спасова дне чисто и читко написане расправе своје уредништву овом доставе, не назначујући своје име уз расправу, него у обашка запечаћеном писму, на коме се има сполја написати наслов дотичнога чланка, који се за награду надтиче. Писма уз ненаграђене расправе доцније ће се уништати.

Овом приликом учтиво се умољавају велештована господа суради-ници, који „Школском Листу“ саставе своје или дописе шаљу, да такове чисто, крупно и читко преписане уредништву овом достављати изволе.

У Сомбору, на Сретење 1886.

Уредништво „Школскога Листа.“

ДОПИС ИЗ ТАРАША.

Јануара 17. ове године око 7½ часова у вече, не зна се како, запалила се овдашња српска вероисповедна школа и поред беснећег ветра са пуна два часа била је већ сва у пепелу. Учитеља затекла је ватра са породицом већ у кревету, но поред брзо притечене помоћи овдашњих становника, деца и собни намештај је избављен, али је задоста оштећен.

Почем је општина наша једна од најмањих и најсиромашнијих, те себи сама остављена, тешко ће моћи по захтевима данашњих закона себи школу подићи; то доленодписани школски одбор учтиво моли, да би ову жалосну вест у листу вашем обнародовали и све српске школске одборе на прикупљање прилога позвати изволели.

У Тарашу у очи Три Јерарха 1886.

Местни школски одбор: (следују подписи и печат.)

(Топло препоручујемо српским црквеним општинама и родољубима да у помоћ притеку српској црквеној општини у Тарашу, и да је подпомогну да може изгорелу школу своју оправити и с намештајем снабдјети. Прилоге, који нам се у то име пошљу, обнародоваћемо у „Школском Листу“ и дотичној општини у своје време одправити. У.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Др. Стјепан Спевец, професор свеучилишта загребачког и други подпредседник сабора хрватског славонско-далматинског, именован је од Њ. ц. кр. апост. Величанства за предстојника одељења за богоштовје и наставу кр. хрватско славонско-далматинске земаљске владе.

Превишње отликовање. Њ. ц. и апост. Величанство изволило је госп. Јанка Јурковића саветника хрв. земаљске владе и врх. надзорника народних и средњих школа у Хрватској, уз признање многогодишњег успешног рада на пољу јавне наставе, најмилостивије отликовати орденом железне круне III. степена.

Именовања. Г. Димитрије Нешковић привремени учитељ у Павловци именован је за правога учитеља у истом месту. — Госпођица Видосава Маријева свршена приправница и испитана учитељица постављена је за привремену учитељицу у Поцинци.

За привремену учитељицу у Шовима постављена је свршена приправница Драгиња Седларева.

Досадашњи катихета и парох сентандрејски преч. г. Ђорђе Голуб постављен је за пароха и катихету у Помазу (више Будима), где има више од 1000 православних душа и до 120 школске деце, и где се отвара пространо поље за духовни и просветни рад овог ваљаног свештеника. На место његово за катихету српске младежи у Сент Андреји у седници преч. конзисторије Будинске од 28. Јануара постављен је придворни јеродиакон ч. г. Адријан Станишић постројник манастира Грабовца. —

За учитеља у Калазу постављен је привремено г. Светозар Македоњанин.

НЕКРОЛОГ.

Симеон Дотлић учитељ српске народне школе у Нерадину, преминуо је у очи Богојављења ове године у Нерадину. Покојник је рођен у Новом Саду на Сретење 1854. Свршио је у истом месту пети гимназијски разред, а учитељску школу у Сомбору, где је 1873. и учитељски испит положио. Био је ваљан учитељ и савестан трудбеник на пољу образовања младежи српске. Умро је у најбољем веку у тридесет другој години живота. Бог да му душу прости!

Лојида (Луја) удова **Поповића** рођена **Рајковићева** отлична учитељица у вероисповедној школи српској у Вуковару, после дужега боловања преселили се у вечност 27. Јануара у јутро у Сомбору код свога отца и сестре и у кругу своје деце. Покојница је свршила учитељску школу у Сомбору 1874, и одправљала је звање учитељско са постојаном и неуморном ревношћу и најбољим успехом у Вуковару пуних 11 година. Отликована је више пута похвалом од архидијецезалске школске власти, била је права мати својих ученица. Оставила је поссе себе сина и две кћери. Покојница је сахрањена 28. Јануара после подне у успенском гробљу сомборском уз топло саучешће овдашњег грађанства учитељске школе, више девојачке и српских народних школа сомборских. Бог јој дао у рају насеље!

РАЗНО.

Добротворна задруга српкиња новосадкиња држала је 19. Јануара своју редовну главну скупштину. Начелница је ове задруге гђа Јулка Радовановићка а перовођа г. Аркадије Варађанин управитељ више девојачке школе новосадске. Врстна ова задруга има 189 чланица на намерава основати скорим у Н. Саду *раденичку женску школу*, и покренути задружни лист. Као што се из штампаног рачуна за 1885. годину види, ова племенита задруга подпомаже седам сиромашних приправница српских са 250 фор.; учитељском сиротану Милану Настасићу дала је 30 фор.; српским рањеницима жртвовала је 300 фор.; на погорелце у Раковцу поклонила је 164 ф., а у Н Саду 20 ф.; милостиње је раздала преко године 94 фор. 50 н., а о Божићу 47 фор; на одело сиромашној школској деци жртвовала је 78 ф 80 нч.; свом заслуженом и предном перовођи купила је поклон у вредности од 86 фор. У обште имала је издавања на добротворне цели преко 6000 фор. Живиле честите српкиње, које у духу љубави хришћанске, тако на најдостојнији начин испуњавају дела милости, и осталим својим сестрама за узор служе!

Тестамент народне добротворке покојне Саре Поповића из Трнаве, (види бр. 1. „Шк. Л.“) објавиће се до две недеље у поглаварству сентандрејском, куда ће тога ради доћи извршитељ последњега завештаја г. Фр. Кратки, капетан града Трнаве. Како чујемо надзор над задушбином покојничином предаће се по њеној последњој жељи преч. конзисторији будимској. Годишња стипендијална свота за приправнике и приправнице из ове закладе износиће око 900 фор. Док се завештање ово званично објави, гледаћемо да га у „Школском Листу“ за углед и подражање саобштимо. Том ћемо приликом и црте из живота скромне ове и побожне српкиње и велике добротворке младежи српске читаоцима нашим саобштити моћи.

Дарови школама и учитељима. Његова преузвишеност г. Никанор Грујић епископ пакрачки имао је милост, осим листа што за себе држи, послати предплату за српске народне школе у Липову и у Вемену и за српског учитеља у Пакрацу.

Г. Лазар Дунђерски велеповседник, преко г. Јована Настића учитеља у Сентомашу, изволио је послати нам предплату за три сиромашна учитеља. Захваљујући на овом дару у име дотичних, обзнањујемо, да се „Школски Лист“ као уздарје поменутог родољуба шаље: г. Бранку Влашкалићу, учитељу у монастиру и селу Грабовцу; г. Ненаду Пешићу учитељу у Дољој Нани и срб. школи у Медини (у толнашкој жупанији).

Из закладе покојнога архимандрита Стевана Михајловића, којом руководи сомборска црквена обштина, као саставним делом фонда „Школскога Листа“, по смислу завештања оснивателевог примило је уредништво за 1886. годину 9 ф., за које се шаље „Шк. Л.“ ове године на дар српским народним школама у шест примерака, и то верозаконоучним школама у Дарди, Литоби и Ланчугу (у будимској дијецези), и учитељима у Плашкоме, Јасеновцу и Црквеном Боку (у горњокарловачкој дијецези).

Г. Јован Настић учитељ сентомашки, шаље на дар „Шк. Л.“ српском учитељу у Бремену у жупанији Барањској.

Госпођа Јулијана Герасовић предплатила је за ову годину на Школски Лист за срб. нар. школу у Белом Брду у Славонији.

Г. Антоније Јанковић трговац у Сомбору предплатио је на Школски Лист за српску народну школу у Рац. Хидашу у будимској епархији.

У прошлом броју под насловом за углед српским општинама назначено је само осам општинских школа, којима в. кикиндска црквена општина Школски Лист на дар шаље. Овде исправљамо то назначење с' тим, да се осим свију тамо наведених школа, лист овај као дар горепоменуте родољубиве општине шаље још и школи српској у Новом Сент Ивану код Сегедина. (Наставиће се.)

НОВЕ КЊИГЕ.

Дим роман од Ивана Тургењева (с сликом писца) с руског превео Др. Илија Вучетић. II. Издање. Издала књижара браће М. Поповића у Н. Саду 1885. Цена 1 ф.

Мартин Пац, прича Жил-Вернова превео Бранко Мушицки. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1886. Цена 30 нов.

Кенчелер, путнички дневник Ц. Р. Казалоша од Жил-Верна, превео Бр. Мушицки. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1886. (Са сликом.) Цена 80 нв.

„Вардар“ календар за просту годину 1886. која има 365 дни. (Година V.) Во Беч. Цена 1 грош. Ова књига намењена је поглавито за народ наш у Македонији и неки су чланци и наречијем македонско-српским написани. Између осталих чланака налази се овде и опис манастира Хиландара, и македонски летопис.

У Мерину у Моравској изишло је на чеком језику важно дело под насловом: „Педагошки и психологички чланци“ Написао ц. кр. школски саветник Др. Густав Ад. Линднер, ц. кр. редовни професор педагогије и филозофије на чеком Карло-Фердинандском свеучилишту у Прагу. Садржај овога важног дела је веома богат. — Који је намеран ово дело себи набавити, нека пошље 2 ф. 10 нв. а. вр. г. Ф. Бајеру издавателју „Библ. педагошких класика у Мерину, у Моравској“, па ће добити дело то франко. Д. Б.

„Неколико листића из гласовне записнице“ за гласовир у две руке (Albumblätter Robert Tolinger. Op. 5.). — Издање друштва „Гусле“ у В. Кикинди. Цена 1 ф. Својина друштва „Гусле“.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Чоки. Плата је 200 фор. из сеоске касе; од 170 брачна пара по 80 нч. приреза, што чини 136 фор., три јутра земље, стан, с баштом и огрев. Учитељ је дужан у цркви појати и децу у појању обучавати. Рок пријаве до 28. Фебруара.

Тражи се учитељ у срб. вероисповедној народној школи у В. Гају. Плата је 200 фор. 3 хв. два 24 меци жита и толико кукуруза, 4 лања орање земље и стан с вртом. Учитељ треба да је сомборску препарандију свршио и да зна мађарски. Првенство ће имати они, који докажу да су примерног религиозно моралног владања. Рок до 40 мученика.

Тражи се учитељ за комуналну школу у Радимни. Наставни је језик српски али се мора учити и мађарски. Учитељ је обвезан у православној цркви појати. Плата је 200 фор. са леним станом, кујником, вртом и огревом. Молбенице на мађарском језику имају се до последњег Фебруара по новом управном одбору крашовско-северинске жупаније поднети.

У Лесковици тражи се учитељ српско романски, који мора знати и мађарски, а у дужност му пада и црквено појање на славенском језику. Плата је 300 фор. уз стан, башту и огрев. Молбенице на мађарском језику до 28. Фебр. по новом имају се поднети управном одбору жупаније крашовско северинска у Лугошу. (Krassó-szörény megye közigazgatási bizottságához, Lugoson.)

Тражи се учитељ и појац православне вере у Вођину у поджупанији вировитичкој. Плата је 400 фор уз стан с вртом и огрев. Молбенице се имају на високу кр. земаљску хрв. в. одсу, отдел за богоштовје и наставу управити и местном школском већу у Вођину до 25. Фебр. (новог) поднети.

Изјава.

Подле клевете и лажна потварања, која од јесенас скоро у сваком броју новосадског листа „Српски Народ“ неке псеудо демократе и пасквиланти противу мене износе, карактеришу њи саме. — Ја сам роду мом 33 године верно и савестно послужио, и ево и данас служим нетражећи никакве хвале, али одбијам од себе незаслужене погрде и гадна потварања, са којима ме ти никоговићи и нељуди неправедно обасипају. Срам их било!

Уједно изјављујем, да на такова пасквилна опадања одговарати нећу.

У Сомбору, 1. Фебруара 1886.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе сомборске и свију просветних српских завода у Сомбору управитељ.

☞ Ко је први и други број „Школског Листа“ примио а неће да га држи, нека изволи оба броја под истом повезом вратити, а ако их је отворио, нека под новом повезом и с марком од два новчића за сваки број, лист што скорије уредништву овом врати, јер нам та два броја требају за нове наше предплатнике.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору, 10. Марта 1886. Год. XVIII.

КОЈЕ СУ МАНЕ ДОМАЋЕГ ВАСПИТАЊА?

— Педагошка расправа. —

(За награду.)

Мото: Без истине нема блаженства.

I.

Васпитањем се има сматрати све оно, што упливише на образовање човечијег карактера. У нејако доба, кад дете још незна толико мислити и говорити, да би могло непосредно општити са спољашњим светом који га окружава, васпитава га све, што по свом природном нагону осећа. Васпитање деце поверено је непосредно родитељима.

У одрастном добу човек се мора сам да васпита, јер је свестан цели, којој треба да тежи, те може сам себе да контролише. У социјалном и државном животу пуно је средстава, помоћу којих се човек може у своме задатку што га је себи изабрао усавршити. Неки тврде, да је васпитање детета, васпитање целога човека. Али та тврдња неможе да постоји, јер оно васпитање што га у одрасло доба себи присвојимо, ако подпуно и има све своје добре стране; тако васпитање највећма упливише на наш карактер и на положај кога у друштву заузимамо. Много је важније дечије васпитање пошто оно предходи васпитању одраслог човека; ово развија душевне способности детиње, како би знало сваку прилику, која често у животу сусрета, употребити на своје даље усавршавање; оно још полаже темељ умном, моралном и практичном животу. Без тога не би се могао провући неоштећен кроз живот, који је пун невоље, беде и јада.

По томе су очевидно родитељи одговорни за васпитање своје деце. Дужност родитељска при дечијем васпитању протеже се у толико, да љубављу, примером и заповеђу усади у детету љубав према свему што је лепо, племенито и добро. При

васпитању деце особито су важне ове две околности, на име: неограничена љубав, која треба да влада између родитеља и деце; и да родитељи непрестано надгледају своју децу, и да их никада неоставе самој себи.

Никакав изговор у томе погледу од стране родитеља не може се примити; јер као што родитељи сматрају за дужност да се брину за детињ физични живот, исто тако морају се старати и за душевни. Мало је у нас таких родитеља, који не би имали ни прилике ни својства да својој родитељској дужности задоста учине. Шта више деца имају права од својих родитеља то да захтевају, као што о томе вели Пуфендорф: „Дете имаде право, да од својих родитеља иште хране, а под храном не ваља разумети само оно, што је за физични живот потребно, но и оно, што је свакако нуждно, да се дете довољно изобрази за друштвени и општински живот.“

Као што у обичном животу има много ситница на које се и не осврћемо, држећи, да нам оне животу нашем не могу ништа нашкодити; исто тако и при дечијем васпитању пуно је ситница, на које родитељи ни своје главе не обрћу, али које се после у толико већма свете на оној сиротој деци, а више их није могуће никако изкоренити, јер су се у детету јако укориниле.

Највећа мана у домаћем васпитању испушта се из вида. Да је приправљање деце за живот главна цел васпитања, то признају и родитељи и сви други који о томе рачуна воде; па ипак се та цел слабо при васпитању на уму има. Ето хоте и сами наћи небројено примера, да се наша деца годинама васпитају, а то васпитање се бави једино око стицања знања, а то нема другу вредност, већ што чини тако звано „фино изображење“; девојке се опет већином упућују у знању, како да се умеју наместити да се што боље допадну, да се упознају са накитима, тоалетом; како треба да се понашају у друштву, како треба да говоре „нобл“. једном речи: приправљају се не за живот, него за јавне забаве! Нема ту ни говора, да се упућују, како да воде свој поштен живот, своју кућу — на то многи, врло многи родитељи заборављају.

Наши родитељи не размишљају на своје напутке и закључке, који су доста пута незрели и неупутни. Родитељи, а особито матере поступају с децом онако, како их њихова тренутна побуда поведе; нема ту зрелога размишљања, да ли ће

ће то бити од користи деци њиховој, и да ли ће то ићи у прилог правој срећи њихове деце. Једино тренутна љубав родитељска руководи их при васпитању, без да се пита, да ли је то добро или није.

Родитељи треба да имају на уму, да васпитањем своју децу образују за способно биће, које ће моћи само собом да влада, а не њиме други да владају. „Кад би наша деца — вели педагог Спенцер — рођена била, да као робови живе, морао би их тим раније приучавати робству; но пошто треба до скора да буду слободни људи, где неће нитко надзиравати њихово свагдање владање, ваља да их, док их имаш под својим оком, чим већма научиш, да сами себе надзиравају.“ У овима речима довољно је речено, како треба родитељи своју децу да васпитају, и да тако звано „фино образовање“ никада неће децу учинити да буду сретни и задовољни у своме животу, нити ће их моћи начинити слободним људима. (Продужиће се.)

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ СРДА.

Изображење духа, које човек размишљавањем и радом постизава, и увиђавност и знање, које тим себи прибавља, у толико се поштовати може, у колико своју и других људи праву срећу унапређује. Човек то може само онда чинити, ако светлости свога ума вољно и верно следује, т. ј. ако право мисли и суди, ал ако се по томе и влада; и ако не само добро од зла распознаје, него ако и љуби и тражи добро, а зло презире и избегава. Познавање истине мора љубави и извршивању добродјетели водити, — а то је баш намера доброг васпитања.

Изображење дечијег срца зове се: наклоности и тежње дечије на најбоље предмете управљати, њима љубав свему оном што је истинито, право и добро улити, и тиме им извршивање дужности лаким и пријатним учинити. Дакле изображењу срца — као што видимо — предпоставља се изображење ума; јер ма да је ово од оног у нечем различито, то ипак неможе оно без овога постојати. Наша се воља скоро свуда по увиђавности нашег ума изражава. Ми обично само оно хоћемо што држимо да је добро, а презиремо опет оно, што сматрамо да је зло. Када смо дакле ми где који пут спрам доброг ладни, а зло бирамо, то онда ми добро за рђаво а рђаво за добро држимо. Што ми правилније мислимо и судимо и што лакши на-

чин у томе усвојимо, с тим ће и наклоност наше воље правилнија бити. Што је дакле боље ум дечији изображен, с тим се више надати можемо добром напредку у изображењу срца. То се састоји највише у томе, да се њој прави појмови о суђењу представе; да се употребљавање тих појмова згоднима приликама олакшава; и да се унутрашње или спољашње препоне са пута одклоне, како би се лакше по увиђењу свога ума управљала. За ту се циљ морају разни начини употребљавати, који наравно по разлици особа са којима имамо посла, и по разлици прилика које се при томе појављују, морају разни бити. Ми ћемо се са неколико правила при изображењу срца и моралног карактера дечијег задовољити, а ближа опредјељења тих правила мудрости онима оставити, који се с тим занимају.

Прво се мора дечија нарав сазнати и после се по њој управљати. Нарав је управо земљиште које се треба да обдјела. Разлика тога земљишта није никада тако велика, да се неможе брзо одкрити. Мање или више живости или брзине у представама, мање или више осетљивости спрам доброг или рђавог, спрам лаког или тешког, мање или више наклоности одмору или раду, — у томе се састоји цела та разлика, што се нарављу дечијом назвати може. Све те различите нарави могу лако добродјетељи или страсти одвести. Онима њу разбудити и унапредити, а ове одклонити од ње — то је главна задаћа васпитачка. Велика живост, осетљивост и вредноћа особена су својства за изображење срца, када се на добре и достојне предмете управе, а сва та разум за вођу имају. Ми дакле несмемо та својства притискивати, него се морамо потрудити добар им правац дати. Живост духа мора се на важне и користне поуке употребити, осетљивост срца треба њежном осећају за све што је збиља лепо, благородно и велико изобразити, вредноћа мора се тако управити да она и опште благостање пред очима има. Деца, која та својства имају, морају се завремена од рђаве употребе истих одвраћати. На против она деца која више спорости у својим представама и радовима показују, која су више миру и лењости склоњена и теже се у движење покренути могу, несмеју се са укором или са строгим предусретањем збуњивати. Она су обично бојазљива и врло мало поуздања у себе имају. Са њоме се мора дакле њежно и са стрпљењем поступати, она се морају храбрити; из таме коју траже или у коју су ушла извести, и често њу у такове околности стављати, које су у

стању њиној души нов и јачи полет дати. Куд може врло лако погрешци одвести. Нетреба дакле ни једну погрешку поштедити, него сваку поправити. Треба прве зле наклоности и жеље које из њине нарави теку угушити, и нетреба допустити да се деца погрешкама и злу привикну. Ако су пак већ у то упала, то треба бар тај обичај ослабити и искоренити с тим, да јој се онакови радови извршити дају, који су тима рђавима са свим противни.

Треба привикнути децу до по увиђењу и разлозима, а не по слепом нагону или самовољи раде. Њој ваља појмљиво учинити да је човек са разумом од неразумни животиња одликован, и да се онај, који то отличије ваљано неупотребљује, доле са свога узвишења спушта. Њу треба често питати и то поверљиво: зашто она ово чине а оно пренебрегавају? зашто неке особе или предмете високо цене и љубе, а напротив друге презиру и избегавају? зашто између разних добита и задовољства баш та, а не друга бирају? Какве намере при овом или оном раду имају? и т. д. При томе се мора поверење код деце стећи, да би она могла нама без презања наклоности одкрити. Ако она на наша питања гдекад са простим „ја незнам“ или „ја немогу казати“ одговоре, ту несмемо бити нестрпљиви, него помозимо јој узроке њиног мишлење и рада, које она сама гдекоји пут добро непојме, пронаћи. Расуђивати треба са њоме заједно, шта би у овом ил' оном случају боље било чинити и како гдекоје намере најлакше и најбоље постићи могу. Када се незнатнији предмета тиче, то јој треба попустити да она сама без препоне избор учине, и ако би исти рђаво учинила, то њу треба на зле посљедице, које су одатле произишле, опоменути. Када јој се какви прописи дају, то јој треба разјаснити узроке зашто се оно забрањује а ово налаже. Ми требамо показати да тачно одговарамо правилама истине, реда, умерености и правде, ако желимо да она по увиђењу и разлозима раде.

Децу треба учити, да она све послове из најбољих и најчистијих намера чине. Ту се треба добро чувати да се код деце честољубље не распали и у страст непређе, јер она су онда за праву добродјетељ и задовољство изгубљена. Најлепше и најузвишеније добродјетељи морају се скривено и без сведока извршивати, а ко у лепима човечијима пресудама сву срећу налази, тај ће мало дана задовољно провести. Само је онај човек добродјетељан, који је од пресуде и мнења људског независан

а увек је наклоњен свему ономе што је право и добро; и само онај може срећан бити, који се са невиношћу свога срца и мирношћом своје савести задовољава. Тој добродјетељи и тој срећи треба децу и ученике упућивати. Промишљати ваља гдекад са њоме ли правична, доброчинећа и великодушна дјела тек са пресудом коју гледаоци о томе изричу такова постају, или може бити да ће она евагла и у свима околностима такова бити и остати. Је су л' се кад год кајала, када су у тајности какво добро дјело учинила, и је су л' и онда неко задовољство уживала? Да л' је велика разлика између истине и лажи, између реда и нереда? Да л' добродјетељ, ред и мир како у срцу човечијем тако и дружевном животу, а страст напротив забуну и свађу за собом повлачи? Њу треба питати да л' онако исто пријатан осећај, онако исто задовољство уживају, када се са таковима својствима и радовима похваљују, које њој сопствена савест порче, као када им она то потврђује? Поучавати треба њу да су наша мишљења и дјела по себи добра или зла, ваљана или неваљана па други људи о њима ма какву пресуду изрицали. (Наставиће се)

ВАЖНОСТ ПОВТОРНИХ ШКОЛА.

(Свршетак.)

У последње време опазила се и код нас потреба, да се злу томе стане што пре на пут, како би и ми ако не упоредо ишли са осталим светом а оно бар, да идемо полако за њима, само, да не заостанемо; јер је тешко стићи оног, ко је далеко умакао.

До своје 12 године полазе деца основну школу, ту науче оно, што ће им док одрасту од велике користи бити.

Баш у то доба кад се највећма детињ дух почне да развија, кад је најспособнији да прима науку и поуку и да је пресади за навек у своје нежно срце, тад га истрну из загрљаја мајке-школе и долази одма у јаван живот.

Много дете, кад се види, да је на слободној нози, да школски зант више посла с њиме нема, наједаред се промени одмах првих дана, па ни налик није на оно дете. што је до јуче тако пажљиво слушало науку од учитеља свога.

Узрок је томе, што га другови и старији наговарају на разна мања зла, а после долазе све већа, говорећи: „Та ти ниси више ђак, шта ти ко може“ Истина, спочетка ће дете савест одвраћати, сећаће се још мало речи учитељевих, али ће се по-

виновати гласу својих старијих другара а неће послушати глас савести; јер би онда био исмејан. Такав је наш друштвени живот! Ако се неуради опако како већина, па ма било то највеће зло, то ће бити исмејан и презрен од неваљалог друштва у коме се креће.

Такав је почетак неморланом животу, који утуче још за малена срце детиње, те доцније буде место ваљан отац суров, место љубазан муж, тиран љубе своје, место ваљан грађанин, неповерљив и некарактеран који никоме никакве користи не доноси, а ко'ником некористи свима шкоди.

Да би се томе злу доскочило заведене су законом „повторне школе“ које треба да полазе деца од 12. до навршене 15. године.

Та би школа требала да буде главна школа за васпитање младежи; ту би се ваљало највише обзирати на морал. Учитељ би ту био васпитач и проповедник морала, а никако се неби смела така школа, да сматра за неко нужно зло и да се тек од беде држи; него би сваки требало, да прионе, да усади у срца будућег народа љубав према прадедовској вери и милој народности српској.

То би била школа, где би се отворено, без зазора, смело говорити против многих злих обичаја, који у омладини нашој сатиру све што је племенито.

Без зазора би требало говорити против вечерњих управо ноћних забава наше омладине, које ужасно деморалишу младеж; усљед чега постане немогућном за отпочињање вишег позива.

Па што родитељи неувиђају, то треба, да им учитељ у школи говори против тог злог обичаја.

Доста је чудно, да власти томе неће једаред за свагда, да стану на пут.

Томе злу, које је тако укорењено у нашем народу, да се чини, као да је свагда постојало и да мора свагда постојати, — могла би ваљана повторна школа на пут стати.

С почетка би тешко ишло; јер би тешко било и саме родитеље убедити и предочити им зле последице; али мало по мало би учитељ уз помоћ родитељску стао на пут том невалалом обичају, те би се он по времену искорењо.

Учитељи и свештеници морали би родитељима дечијим што црњим бојама нацртати неморал, који се на жалост међу мла-

дим људма шири; јер је тај неморал упропаститељ омладине, упропаститељ сриства.

Повторна школа треба, да се што тачније обдржава. У таким школама би требало предавати: веронауку управо науку о хришћанском моралу; рачун и то оне врсте рачуна, које су за живот нужне а то су: четир главне радње са целим бројевима и разломцима. Овде разумем и децималне и обичне; јер долазе и једни и други у животу. Нарочито их треба вежбати у талијанској практици; јер и наш простији свет мање више рачуна по талијанској практици. Затим читање ваљаних одабраних књига, па ма то не била читанка. Нарочито су за тај посао добро дошле: „Књиге за народ", што их „Матица Српска" издаје из фонда Петра Коњевића. И ту мора учитељ при избору пажљив да буде. Па онда треба да се писање, што боље негује.

Из природних наука би требало само толико говорити, колико да се не мора чудити севању муња, грому и т. д. Треба протумачити призоре, који се код нас збивају. Упознати ваља са биљкама шкодљивим и корисним, које се у околини налазе. Највише пажње ваља поклањати економији. Неби требало пунити главу односно мучити децу оним предметима, који му никад ни од какве користи неће бити.

Библиотека треба, да је при руци и по препоруци од стране учитеља ваља да се дају деци књиге на прочитање, а садржину да кажу кад књигу прочитају; јер само ће онда бити од користи читање књига, кад деца знају шта су прочитала.

По селима, где би овака школа најпужнија била, нема таких школа или их има само где-где; што је кривица оних, који не увиђају корист таких школа.

*

Дивно ли је видити омладину свесну, мудру, која још у младим годинама даје нам лепе наде светлије будућности.

Неби имали повода, да говоримо: „Омладино јаде наш", него би са поносом говорили: „Омладино, дико наша"! У тебе полажемо сву наду, у тебе је спас наш; ти ћеш сачувати и умножити врлине твојих предака; ти ћеш бити светлост, која ће светлити вековима и показивати стазе, којима ваља ићи; ти ћеш бити снажни бедем, који ће чувати сриство и православље од нападања непријатељског!

Од ваљане школе све то зависи. Па кад знамо где нам је спас, зашто онда да не гајимо то, зашто да не подижемо школе и неупапређујемо, кад знамо, да нам опстанак од њих зависи.

Уз добру народну школу као основу, једини је спасоносни лек за нас повторна школа. Њој је задатак, да нам подигне народ, да му даде духа просвете; јер је така школа подупирач узвишених жеља и идеја, које су једино кадре народ наш одржати и унапредити.

Иван Мартиновић,
учитељ.

ПРЕДСТАВКА,

епархијске конзисторије горњо карловачке, високој кр. хрват. слав. далматинској земаљској влади у Загребу.

(Свршетак.)

Поред таквог релативно дакако врло обзирног али за православну цркву врло неправедног постављања учитеља по обштим пучким школама у крајини; а к тому још и поред те околности, што је стари црквенословенски, православног обреда језик и писменица му, из школских књига и школске наставе искључена са свим; каже се то од себе само, како мора да изгледа служба божија у цркви православној онђе нарочито, гђе учитеља вјере православне нема ни једнога, а није случајно ни више свештеника у мјесту Ту је црква без школске дјеце скоро пуста, јер пјевница јој је глува, а читанка апостолских посланица нијема са свим, да је свештеник црквено правило погазити, и место литургије часове (choras) свршавати приморан, на које народ недолази. И то ту тако бива из оних разлога, који су самој нарави личних околности туде постављених учитеља друге цркве много ближи, него позиву и задатку учитеља опште пучке школе, до кога се сваки од њих из тијех околности извинути није кадар, јер није ни вољан, а школска га дисциплина никако и непритеже на то.

Како пак и у самој школи, па још у таковој, у којој су сва дјеца вјере православне а православног свештеника није у мјесту, учитељи римокатолици свађају свој задатак, с којим су се нашли у таковим школама; то ће илустровати овај примјер.

У Збјегу, гђе нема како је горе наведено ниједног дјетета вјере римокатоличке, учитељ је римокатолик Драгутин Циндрић. Једном ће љетос администратор парохије и катихета, који удаљено станује, доћи у школу, па ће ту у присутности учитеља запитати једног ученика: „Кажи ми ти, шта си по вјери, коју вјерујеш и исповиједаш?“ А дијете му одговори: „Ја сам Хрват“. Катихета му на то каже и растумачи, да је он и како је по вјери православни хрстијанин; и настави опет питати ученика: да му сада он одговори „зашто је он православни христијанин?“ А дијете као дресирано одмах на то: „Ја сам за то Хрват, јер сам ро-

ђен у Хрватској". — Сад пријеђе катихета на друго старије дијете, ученика III. разреда, и имајући овог да испита из символна вјере, рећи ће му: „Шта знадеш о светому Духу?" А кад ученик рече, што је знао, учиће му учитељ Циндрић у ријеч: „Но, кажи све, што знаш; још ниједи казао, да дух свети излази од Оца а од Сина." —

И кад то тако бива у школи, гђе није ни једног дјетета римокатоличког, како мора да бива по оним школама, гђе је више римотоличке дјеце, и гђе су дјеца православна у мањини!?

Строги испит школских надзорника, макар међу овим надзорницима у цијелој крајини поред све већине и народа и ушколоване дјеце вјере православне, ни једног јединог од православне вјере нема, за цијело би установио, да овај овђе наведени примјер осамљен није, и да учитељи цркве римокатоличке ако не сви баш, по пучким школама, гђе је дјеце вјере православне и племена српског, а свештеника православног у мјесту нама, тако свађају, данас свој задатак, с којим су се нашли у тим школама, као што са овђе свађа учитељ Циндрић у Збјегу.

Наше није такве учитеље и наиме овога овај час споменутога судити тога ради, што они таквом радњом и наставом својом компромитују саму земаљску владу, јер јој подмећу ону интенцију, која се код земаљске владе замислити и предпоставити неможе. Али висока влада благоволиће милостиво допустити и Сама, да ова духовна православне цркве власт, према присези свога владике-дијецезина и својој рођеној, и према дужности себи највишим Рескриптом од 10. авг. 1868. IV. А. §. 10. наложеној, никако равнодушна бити неможе и несмије наспрам таквих жалосних појава, што овостраној православној цркви у корјен ударају.

Ако овдашњој православној цркви, и њеном овостраном српском, српске дијецезе народу, највишем Пријестолу највјернијем и земаљској влади лојално најоданијем и није по злокобном удесу дано било, да доживи, и очима својима види највишега Рескрипта од 10. авг. 1868. III. §. 111. у животу изведен и проведен; — ако је исти народ и црква му православна и осуђена најстрпљивије на чекање онога времена, кад ће једном регулисана бити школска одношења цијеле земље једним и једнаким законом земаљским, који би се како свака правда захтијева достојно обазрео и на правне слободе in ecclesiasticis et scholasticis истој цркви највишим повластицама српскога народа, и земаљским законом 27: 1799; за тијем и највишом краљевском уредбом од 14. маја 1875. подјељење, ујамчене, и своме изводењу предане: — и ако иста народна црква до тога времена свој народно црквени подмладак по пучким школама с почетка поменутих прописа и уредаба са „њудоредно-религиозном" васпитању и даљем за живот наображавању имати на узато и правило службе своје, како се оно без школске дјеце и без њиног црквеног појања и читања занемарује и затире, гледати мора; — ако и јест све то тако: то ипак неможе ова православна црква и овдашња духовна управа њена још и то гледати и без најсвечанијега просвједа трпити равнодушно, да се исте опште пучке школе, које солидарно издржава цијела земља, све општине без разлике вјероисповјести и народности грађана одмеђу у

службу племенском шовинизму и пропаганди римској; да се тамо одмеђу овђе довољно освјетљеним проведбеним, поменутих школских уредаба, начином и нехотице можда, ал свакако хотимице и тенденциозно таквим, учитеља римокатолика, радом и смијером, о коме неможе никакве сумње бити, камо је уперио.

Допустиће нам дакле Висока Влада, да је уз најдубље огорчење ове епархијске духовне управе на такве жалосне појаве сасвим оправдана и молба наша, коју у такву огорчењу уз најсвечанији просвјед противу таквих појава на високу земаљску Владу, нијпонизније овим актом упућујемо и молимо:

Нека би и прије, до новог школскога закона, који се очекује, да у горенаговијештеном правцу регулише школу и школска одношења за цијелу земљу, према тому што се све опште пучке школе издржавају из општега врела и терета цијелог грађанства без разлике његових исповијести му, и према тому што највишем и опште отачбине олтару православна црква служи онако исто, као и римокатоличка, — благоизволјела Висока Влада постаратисе, и у томе старању сходне мјере предузети, да:

Прво, при постављању учитеља по општим пучким школама у Крајини, конфессионалне околности, у којима се оне по једине налазе, као мјеродавне достојног и праведног обзира добивају;

друго, да свима учитељима у истим школама у опште свако и конфесионално и политично проселитство, најстрожије забрањено пребуде; наособ пак често поменути учитељ Циндрић с мјести, гђе му и тако као римокатолику мјеста није, за његово из граница његовог позива и задатка тенденциозно изступање, нека буде удаљен.

Духовна ова епархије горњо карловачке управа неможе ове са овом молбом скопчане представке своје закључити а да евентуалном приговору, да првом захтијеву молбе њене оскудица кандидата православне вјере на путу стоји, неизиђе на сусријет сада већ са овом најпонизнијом примједбом.

Приговор такав неби имао ни толико наслона, колик му се даје данас, и неби се имао никаквог, кад би се престало захтијеву јавности за српску препарандију у горњем Карловцу стављати на пут онакве препоне и одклањујеће увјете, какви ни у самој Мађарској од стране краљевско угарске владе нити су полагани искони, нити се полажу данас признању и признавању јавности српске учитељске школе у Сомбору. Али ту би се дакако на мјеродавном мјесту најпрво морало смиловати до другог и тог увиђења, да то не стоји, да је у овом погледу друго што Мађарска, а друго Хрватска и Славонија, и да оно, што тамо може, овдје неможе бити.

Из сједница епархијске конзисторије горњо карловачке у Гомирју дана 3. нов. 1885.

Теофан Живковић с. р.
владика гор. Карловачки.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од вис. срп. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34).

II. Српски језик.

А) Очигледна наставa, читање и писање.

(Свршетак.)

Осмога месеца:

Прве недеље: Из очигледне наставе: а) Место (из упутства IV. одсек §. 39). б) Становници у месту (§. 40.). — За читање и разумевање: 1. Шта све има у врту (138.). 2. и 3. Цвеће. 4. Ружица (140.). 5. Милица и ружица (приповедка с поуком под бр. 141.). 6. То исто за понављање и поуку. 7. и 8. Воће и воћњаци (бр. 142) уз понављање приповедке из буквара о Мирку и Радојици. 9. Дрво (143.). — За писање: Ће је слога, ту је и Божији благослов. Цар царује, Бог богује. Што имаш да свршиш, свршуј одмах, да после штете не буде. — Велика писмена: Ћ, Ђ, Ц, У, Ш.

Друге недеље: Из очигледне наставе: а) Четири стране света (V. одсек §. 41.). б) Преглед места и околине (§. 42). — За читање с разумевањем а све уз очигледну наставу: 1. Дрво (бр. 143.). 2. Поврће (143.). 3. Животиња у врту (145) 4. Гусенице и деца (146.). 5. То исто за понављање. 6. и 7. Тице и воћа (147.). 8. Тица. 9. Понављање бр. 146. и 147. — За писање: Вештбање у писању великих писмена по азбучном реду, и то: 1. А, Б, В, Г. — 2. Д, Ђ, Е, Ж. — 3. З, И, Ј, К. — 4. Л, Љ, М, Н, Њ.

Треће недеље: Из очигледне наставе: а) Воћке (§. 43.). б) То исто продужити. — За читање с разумевањем: 1. л. Чела (бр. 149.). 2. л. Не дирај у чеље, приповедка 1. број 150. 3. л. Под истим насловом приповедка 2. 4. л. Чељице и лептир. 5. л. За понављање бр. 139. и 140. 6. л. За понављање бр. 141. 7. и 8. л. За понављање бр. 142. и 150. — Песма: Лети чела малена, пева се (бр. 150.). — Уз то сваки пут се задаје за погађање по једна загонетка о воћу, поврћу, чели и пужу (види бр. 152). — За вештбање у писању: Велика писмена: 1. О, П, Р. — 2. С, Т, Ћ, У. — 3. Ф, Х, Ц. — 4. Ч, Џ, Ш.

Четврте недеље: Из очигледне наставе: а) О цвећу и поврћу (види §. 43.). — За читање с разумевањем: 1. л. Шта све има у пољу (153.). 2. л. Ливаде (154.). 3. л. Највећа трпеза (приповетка под бр. 155.). 4. л. То исто чита се поново, доводи се у свезу с науком вере и приповеда се. 5. л. Трава (бр. 156.). 6. и 7. л. Не лежите на младо сено (бр. 157.). 8. л. Љубичица и хвала љубичице (ово на памет) (бр. 158.). 9. л. Приповедке под бр. 155. и 157. понављају се. — За писање: Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу. Док се човек сам неосрамоти, нико га неможе осрамотити. Како ко збори, онако и твори. Нема лета без Ђурђева данка, нити брата док не роди мајка. — Велика писмена: И, Ш, Е, Ж.

Деветог школског месеца:

Прве недеље: Из очигледне наставе: а) Орања земља. Жито и

жетва. б) Кудеља лан и пашњаци (све по §. 44.). — За читање с разумевањем: 1. л. Њиве (бр. 159.) 2. л. Житно зрно (бр. 160.). Ово се задаје и за учење на памет. 3. и 4. л. Житни клас (приповедка под бр. 161.). 4. л. Песма домаћину и орачу (бр. 162. За читање и за учење на памет). 5. л. Пошта и мрави (бр. 163.). 6. л. Попац и мрави (за читање, приповедање и поуку бр. 164.). 7. л. Лептири (бр. 165.). 8. л. Пази кад вијаш лептира (приповедка бр. 166.). 9. л. Понављање приповедака бр. 161., 164. и 166. Уз то сваки пут по једна загонетка (бр. 167.) о житу и о ратарским алатима. — За писање: По њивама сеју се жита: пшеница, раж, јечам, зоб, проја и кукур. Што ко већма нос у вис диже, глава му је све празнија. Ко лети хладује, зими гладује. Мрави су ситна животињица, али највреднија. — Велика писмена: П, Р, С, Т.

Друге недеље: Из очигледне наставе: а) Шума, храст, бор. б) Печурка, отровне биљке. Животиње у шуми и у пољу (види §. 45. очгл. наставе). — За читање с разумевањем: 1. л. Шума (бр. 168. Први одпочетак. Ово се учи и на памет). 2. л. То исто за читање до краја. 3. л. Одјек (приповедка бр. 169.). 4. л. То исто, за читање, приповедање и поуку. 5. л. Дрво и тице (бр. 170.). 6. л. Ветар и младо дрво (бр. 171.). 7. л. Тичија песма (бр. 172. За читање, учење на пчмет и певање). 8. л. Понављање приповедака под бр. 155. и 157. 9. л. Понављање приповедке под бр. 169. и песме под бр. 172. — Уз то сваки пут по једна загонетка од оних под бр. 167. — За писање: Не пролази зло дело без казни. Како ти другe дочекаш или поздравиш, онако ће и тебе други. Поштење је претежније од богатства. Црква је да се у њој Богу моли, а не да се збори. — Велика писмена: Ц, У, Ф, Х.

Треће недеље: Из очигледне наставе: а) Воде и животиње у води; б) Земља и у њој различите исконшине. (Види VII. одсек ове читанке и §. 46. упутства за вештбање у посматрању, мишљењу и говору). — За читање и разумевање: 1. и 2. л. Вода (бр. 173.). 3. л. Деца код воде (бр. 174.). 4. л. То исто и за приповедање. 5. л. Жабе (бр. 175.). 6. л. Риба (бр. 176.). 7. л. Земља (бр. 178.). 8. л. Земље и камење (бр. 179.) 9. л Вакар, сребро и злато (бр. 180.). — За учење на памет: „Ој рибице, ој лудице“ и т. д (види под бр. 176. на страни 116.). Уз то сваки пут по једна загонетка за одгонетање (бр. 177.). — За писање: Вода нам је један од највећих дарова Божијих. Земља нам је мајка свима, она нас држи и храни На земљи живимо. Њу нам је сам Бог одредио за стан у животу. Из земље вадимо камен за грађење кућа и руде за алате и друге потребе. — Велика писмена: Л, Љ, А, М, Н.

Четврте недеље: Из очигледне наставе: а) Ваздух (§ 48.); б) Неке обичне појаве у природи (§ 49.). За читање с разумевањем: 1. и 2. л. Ваздух (бр. 181.). 3. л. Ветар (бр. 182.). 4. л. Киша (песмица се учи на памет, бр. 183.). 5. л. Како додоло за кишу моле (бр. 184.). 6. л. Понављање бр. 68. и 70. Уз мудра изречења, пословице и загонетке. — 7. л. Понављање (бр. 71. и 72.) уз пословице и загонетке (бр. 74.). 8. л. Понављање (бр. 77. и 78.). 9. л. Понављање (бр. 79., 181. и 183.) с песмицом. Сваким пут по једна загонетка или питалица нова од оних под бр. 185. — За писање: Моли се Богу и ради. У радиште свега биће,

у штедиште свег још више. Ваздух је извор живота. Чувајмо своје здравље. Здравље је највеће благо. — Велика писмена: Ћ, Ђ, Р, Д.

Десетога месеца:

Прве недеље: Из очигледне наставе: а) О ваздуху, ветру и киши (по §. 48. и 49.); б) О небу, и о сунцу (§ 50.). — За читање с разумевањем: 1. л. Ваздух и ветар (бр. 181. и 182.) поново). 2. л. Киша (бр. 183.). Уз то загонетке под бр 185 3. и 4. л. Небо и сунце (бр. 186. и 187.). 5. и 6. л Месец и звезде (бр. 188.) и за учење на памет (бр. 189) звезде. 7. и 8 л Време, дани и сати (бр. 190.). 9. л. Понављање и учење на памет песмица о дану и ноћи на бр 190. стр. 114 озго. Уз то сваки дан по једна загонетка о светлости и мраку, о сунцу, месецу и звездама (види бр. 192. одсек 1. и 2.). — За писање: Ако правда непомаже, кривда неће. Боље виде два ока него једно. Вода све опере осим црна образа. Ко се другом за што руга, оно ће му на врат доћи. — Велика писмена: К, З, В, Ц, Ц

Друге недеље: Из очигледне наставе: а) О сунцу, месецу и земљи; б) О Богу као створитељу целога света (по §. 51.). — За читање с разумевањем: 1. и 2. л. Недеље, месеци и године. (Имена месеци имају се на памет научити. Уз то загонетке под бр. 192. О дану, ноћи и недељи и т. д.) 3. л. Творац света, и Бог свемоћни (бр. 193. и 194.) 4. л. Бог свезнајући и Бог милостиви (бр. 195. и 196.). 5. л. Мали Пера (бр. 197.) и бр. 198 Моли се Богу (на памет). 6. л. Понављање бр. 99. Стан ваља да је здрав, и бр. 107. Собни ред. Уз то се задају загонетке о свећи (бр. 109.). 7. л. Понављање приповедке Жишка (бр. 111.) и загонетка о кућанским стварима (под бр. 112. 1. и 2.). 8. л. Понављање приповедаха: Милица и ружице (бр. 141.) и Тица и воће (бр. 147.). 9. л. Понављање приповедака: Највећа трпеза (бр. 155.) и Нележи на младо сено (бр. 157.) Уз то загонетке под бр. 167. — За писање: Одаберу се четири моралне пословице од оних, што су их деца другог семестра писала, па их пишу ученици у прописе за испит. Свако дете пише друге пословице, и пазити ваља да се свака пословица што је једно дете пише другим великим писменом почиње.

Треће недеље: Спремају се ученици за испит. Из очигледне наставе питају се ученици: О телу човечијем и здрављу, и храни, уз рецитовање песмица и пословица (одсек III.). О стану, кући и домаћој живади (одсек IV.) О врту, њиву и шуми (одсек V. и VI.). О води и ваздуху (VII. и VIII.). Уз то се погађају и загонетке.

СТАЊЕ НАРОДНЕ НАСТАВЕ У БАЧКОЈ ГОДИНЕ $188^4/_5$.

Државни школски надзорник г. Фр. Цирфус поднео је у скупштини жупаније Бачке 5. Фебруара о. г. извештај о стању народног васпитања у Бачкој за годину $188^3/_5$. који је затим и штампом обнародован.

Из овога се извештаја види, да је прошле године било у Бачкој 110,139 за школу обвезне деце. Од ових било је за свакидашњу школу обавезне деце од 6—12 година: 41,954 мушке 40,894 женске. Свега

82,848. — За повторну школу обавезне деце од 13—15 година било је 14,443 мушких; 12,848 женских; укупно 27,291.

По вери било је за школу обавезних: римљана: 69,491; унијата 1,276; православних: 21,285; калвина: 4,314; лутерана: 10,350; израиљћана: 3,423. Свега 110,139. Међу овима било је назареске 246 деце. Од ових спада на назаренце, који су одпали од римске вере 50; од унијатске 12; од православне 20; од калвинске 90; од луторанске 74. Дакле највише је прешло у назаренство из калвинске и лутеранске, а затим из римске вере, а напротив сураземерно најмање има одпадника наша православна црква, која у богослужењу употребљује црквени наш славенски језик, а највише имају одпадника калвини и лугерани, који на матерњем језику богослужење одправљају. — Ово треба да добро запамти сваки Србин.

По језику има за школу обавезних: мађара 42,112; немаца 33,222; словака 4,350; србаља 21,285; буњеваца и шокаца 7,597; русина 1,273.

У Бачкој има три учитељске школе, и то: једна државна за мушке учитеље у Бају; а друга за учитељице у Суботици, и једна православна вероисповедна учитељска школа у Сомбору. Даље назове се у овој жупанији 3 школе занатлијске и трговачке; аџанска земљоделска школа и 438 самосталних народних школа, од којих су грађанске 5, више народне 7, а основне 426.

У Бачкој нема ни једног села без школе, а само 10 села има у којима је по једна нераздељена на разреде школа и један само учитељ.

У обзиру на значај школа, има у Бачкој школа државних 8; комуналних 85; римски-католичких 165; унијатске 4; православних 75; калвинских 17; луторанских 34; јеврејских 40; задружне 2; и приватне 4. Свега има 438 школа.

По наставном језику било је 176 школа мађарских; 70 немачких; 11 словачких; 99 србских; 8 буњевачких; и 4 русинске. — Мешовитих по језику школа било је оволико: 17 мађарско-немачких; 22 немачко мађарске; 1 словачко-мађарска; 1 србско-мађарска (?)! 16 буњевачко мађарских, 2 немачко-буњевачке и 8 мађарско-немачко-буњевачких.

Ишло је у школу: 93,628 деце, дакле 85% обавезних школу полазише а 15% деце неполазише школу.

Према томе на жалост Срби православне вере најслабије су децу своју у школу шиљали; јер 5456 србске деце није у школу никако ишло.

У школама ове жупаније дела 855 учитеља; од којих има 19 државних; 179 комуналних; 356 римских вероисповедних; 8 унијатских; 126 православних (осим комунских учитеља у Шајкашкој, који се овде неподразумевају); 31 калвинских, 63 луторанских; 65 јеврејских; 5 приватних и 2 задружна учитеља. Од ових: 831 јесу за учитељство оспособљени, а 24 нису. У школама је било 860 школских дворана, од којих 579 дворана одговарају пропису закона, а остале неодговарају.

ЦРКВЕНЕ СВЕТКОВИНЕ У СОМБОРУ У ПОЧЕТКУ ВЕЛИКОГ ПОСТА.

За време великог поста одправљају се у сп. Ђурђевској цркви сомборској већ од више година прописана богослужења свечано и побожно и са умилним појењем, на духовно сазидање народа што у цркву долази. Ове године на Беле Покладе појао је приправнички мушки збор из 32 особе под вођењем Душана Поповића приправника II. разреда складно св. литургију по напјеву Топаловићевом, а после одпуста одпојана је стихира из Триода: „Предочистамъ себе братіе царицею добродјетелей“

Тога дана на вечерњу, са којим се започиње великопостно црквено правило, служио је сам преч. г. протопресвитер, и на свршетку читао прописане молитве из требника. Приправници су појали дивне стихире из Триода на Господи возвахъ, а школска дечица прокимен: „Не отврати лица твоего“ и прву стихиру на стиховић: „Возсіи благодат твоя Господи“. — Шгета је само, што при овако дивном Богослужењу врло мало народа у цркви беше.

У Среду и Петак чисте недеље на службама пређеосвећенима појаху „Да исправится молитва моя“ наизменце ученици народне и ученице више девојачке школе, а мешовити лик приправнички складно је одговарао на јектеније и појао у хармонији дивној: „Нынѣ силы“ „Вкусите и видите“ и „Благословлю Господа“, а после одпуста: „Возсіи благодать твоя Господи.“

На Теодорову Суботу пречестили су се ученици и ученице основних и више девојачке школе, а у „Недељу Православија“ појао је по други пут мушки приправнички лик новонаучену литургију на обште задовољство многобројнога народа, и отменог света, који се тога ради баш у цркву скупио. На истој литургији „Причастно“ појале су приправнице наше, а за тим су уз умилно појање прописаних црквених песама приступили к Светоме Причешћу Срби гимназисте, приправници, приправнице и многобројни нарвд.

На исти начин ће се преко целог великог поста Средом и Петком служба Божија овде отправлати и то сваки пут у 11 часова пре подне, да могу на њима ученици и ученице свију овдашњих српских школа без уштрба школске наставе присуствовати. Због умилног појања на пређеосвећене службе долази обично велики број отмених госпођа и интелигенције наше.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нова женска школа Наредбом вис. кр. хрв слав. земаљске владе дозвољено је да се отвори уз мушку школу у Добринци основна школа за женску децу и да се постави на њој учитељица православне вере с платом од 400 ф. станом, уживањем врта и три хвата дрва.

Именовања. Госпођа Љубица Теодоровићка р. Живковићева, досадашња привремена учитељица у Шимуновцм, именована је за праву учитељицу исте школе.

Милан Црнојачки наименован је за привременог учитеља у Бођановци.

Димитрије Павић наместни учитељ у Дољани, и Раде Мандић наместни учитељ у Градишту наименовани су за привремене учитеље у истим школама.

Госпођица Марија Јовановића испитана српско народна учитељица, постављена је за учитељицу у Чуругу.

Јован Поповић учитељ башахидски пристављен је за привременог учитеља српског у Пешти код цркве св. Георгија.

Госпођица Мила Јовановићева испитана учитељица родом из Вршца пристављена је за помоћницу обољеле учитељице у Срб. Итебеју.

Владимир Каракашевић испитани учитељ на државној препарандији постављен је за учитеља у Панчеву.

НЕКРОЛОГ.

Ђорђе Радић управитељ државне велике гимназије сомборске, после дужег боловања преставио се у Четвртак 20. Фебруара у 41. год. живота свог, а сарањен је у Суботу 23. Фебруара са великом свечаношћу на сомборском римском гробљу. При укопу учествовали су из почасти сви учевни заводи овдашњи, међу њима и српска учитељска, виша девојачка и народне школе. Ученици гимназије са заставом у црно увијеном пратили су свога управитеља. У римској цркви овдашњој држана је служба Божија и задушнице, а одатле се спровод продужио заставши најпре пред огромним новим здањем гимназијским, пред којим је на узвишеној црном бојом застртој трибини професор Д. Јесенски красноречиво опростио се са покојником. Између мноштине венаца на гробу опазисмо и неколико са српским надписима, које су пријатељи покојникови на смртни одар његов ставили. Од венаца са српским надписом један је принео покојнику: г. Никола Малешевић професор и његова госпођа супруга Александра, а други г. Др. Јован Пачу, пријатељ и друг покојников од младости. — Покојник је родом био из Суботице, куда су му — као што говораше — предци из горње угарске са реке Вага, доселили се били. Био је мађар, али је знао добро српски, радо је читао наше народне песме, и неке је и на памет знао, а пре неколико година превео је врло лепо на мађарски одабране српске Косовске песме. Лака му црна земља!

Даница Николајевића учитељица српска у Сасама (Нови Карловци) преселила се у вечност 9. Фебруара о. г. Покојница је рођена у Лежимиру 1852. године, где јој је отац Стеван Николајевић бележником био. Она је унука познатога старине Јоакима Николајевића из Стејановаца и негдашњег професора гимназије карловачке покојног Василија Лукића, а синовица блажене успомене Лукијана Николајевића епископа горњо-карловачког. Била је благе нарави, доброг срдца и разборите главе. Свршила је учитељску школу као народна питомица у Сомбору $187^{7}/_{8}$. школске године и од тога времена одправљала је дужност учитељице у Сасама са великом ревношћу и одношћу. На укопу њеном говорио је сурдучки парох г. Светозар Сечански утехе пуну беседу, у којој је изложио врлине, које су ову честиту српкињу и ваљану учитељицу красиле. Бог јој дао у рају насеље!!

Милан Драгаш учитељ. Дне 18. (28.) Фебруара о. г. преминуо је у Гаћништу у цвијету своје младости народни учитељ Милан Драгаш. Покојник се родио у Слуњу 1863. год. Након свршених наука грађанске школе у Слуњу, свршио је српску учитељску школу у Карловцу с врло добрим успјехом, те је исте године именован за учитеља у Лединцима у Сријему; а године 1884. буде именован за учитеља у Гаћништу. За свој свети позив био је особито заузет; у друштву омиљен и поштован, а у школи прави отац дјетињи.

Колико је уважена у својој општини за ово кратко вријеме постигао, види се најбоље отуда, што се подиже старо и младо, мушко и женско, да свога обљубљеног учитеља испрате до вјечите куће.

Особита част припада школском одбору гаћенском — а нарочито предсједнику истога пречасном господину Милутину Митровићу пароху, који непожалише ни трошка ни труда, само да ова тужна свечаност достојно испаста узмогне.

Лијепа хвала пароху српско-михољачком пречасном господину Љубомиру Болићу, као и господи учитељима: Тоши Новковићу, Антонију Цикоши, Илији Микићу и Роману Престиниу, који се потрудише, да испрате милог и незаборавног друга до вјечите куће, и да му рекну: С богом мили и незаборављени друже! Бог ти дао души спасење. Ми ћемо се Богу молити за те.

Радивој Лончар учитељ.

Јелена Петровићева учитељица у Српском Итебеју, преселила се у вечност, после дужега боловања 26. Фебруара о. г. у Фердину код своје рођене браће, од којих је у том месту један бележник, а други учитељ. Покојница је рођена у Романском Ст. Михаљу 1855. године, била је кћи тамошњега, сада пећканског пароха г. Атанасија Петровића. Свршила је учитељску школу у Сомбору 1882. године, и служила је као вољана учитељица у Српском Итебеју. Била је примерног владања прилежна и добра учитељица. Бог нека утеши њеног ожалошћеног старог родитеља, браћу и сестре, а млађаној покојници нека даде у рају вечно насеље!

Јелена Кораћева учитељица, после дужега боловања уснила је у Господу 25. Фебруара у Загребу, и сахрањена је сљедећега дана у православном одељењу загребачког средсредњег гробља. Њу оплакују ожалошћени родитељи Петар Кораћ ц. кр. умировљени сатник и Кристина рођ. Родић, два мила брата и четири сестре, од којих је једна госпођа Олга Радуловића супруга управитеља српске учитељске школе у Карловцу и учитељица рада у истој школи.

РАЗНО.

Оснивање фонда за свештеничке удовице у епархији Пакрачкој. Преузвишени господин Никанор Грујић епископ одобрио је и положио је први темељ томе фонду даровавши на ту цјел знамениту своту од 6000 форинти, и тиме је подигао себи још за живота најкрасније и вечити споменик у својој дијецези. Исти је велико-достојник цркве наше и прошле године на сазидање православног храма Божијег у Вараждину знамениту жртву од 1000 фор. приложио. —

Дар фонду за сиромашну школску децу. Сомборска штедионица пок. лонила је с концем прошле године српској црквеној општини 180 форинти ради набавке одеће и обуће за овдашњу сиромашну српску школску децу. Црквени Одбор захвалио је топло на овом дару поменутој штедионици и наредио је да се новац тај унесе у главницу закладе Димитрија Поповића за обућу и одећу овдашње српске сиромашке деце, која школу прилежно похађе.

О приправничкој беседи на Св. Саву примљено је од добровољних прилога 119 фор. 68 нв; а за улазнице 214 фор. Свега 333 фор. 68 нв. Потрошено је на дворану, свирку и осветљење 149 фор. 68 нв. Чист добит је 183 фор. — Од овога 178 фор. подељено је међу сиромашне приправнике и приправнице, а 5 фор. плаћено је за лекове лањског приправника, покојног Исидора Петровића из Вршца. У идућем броју долећемо извештај о приложницима и о подељењу чистога прихода међу приправнике.

Дарови школама и учитељима. (Продужење) Господин Ђорђе Михајловић члан црквене општине у Сомбору предплатио је на Школски Лист за српску народну школу у Брањину (Кишфалуди) у будимској епархији.

Гд. Јован Јерасовић трговац сомборски предплатио је на Школски Лист за српску школу у Бати у будимској епархији.

Као дар г. професора Ст. пл. Јеремића у В Кикинди шаље се Школски Лист г. Љуб. Трбуховићу српину учитељу у Ступовачи у Хрватској.

Као дар г. Ђ. Милића учитеља у Н. Саду, шаље се „Школски Лист“ г. Петру Котуру учитељу у Доњем Рајићу, и срб. вероисповедној школи у Збегу.

Г. Др. Јован Пачу изволио је предплатити на „Школски Лист“ за српску вероисповедну школу у Парицу.

Г. Јаша Гргуров трговац у Сомбору предплатио је за српску народну школу у Гацкоме у Херцегорини.

Г. Ђура Миливојевић занатлија и општинар у Сомбору послао нам је предплату за једнога ђака у Црној Гори. Пошто нам по имену нису познати ђаци црногорски; то дар његов шаљемо ученицима гимназије на Цетињу.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Зборник приповедака за одраслије девојке од Ј. Н. Буља. Превод с француског. Панчево 1886. Накладом штампарије Косанића и Поповића.“ У Зборнику том налазе се следеће поучне приповедке: 1. Човекомрзац достојан поштовања. 2. Примање под своје. 3. Миливој или љубав материнска. 4. Буфлер и лепирови. 5. Ђена и Марко или Боски близанци. Књига износи 199 страница на лепој артији и цена јој је 50 нв. Мило нам је што ову ваљану књигу можемо препоручити учитељству и младежи нашој, а особито одраслијим кћерима народа српског, којима је она и намењена. Све приповедке су занимљиве и поучне а особито последња приповедка приказује у занимљивом облику најкрасније пример сестринске љубави и хришћанског самопрегоревања.

„*Приповедке* Ивана Сергијевића Тургењева. С руског превео Бранко В. Константиновић. Садржај: Смрт. Надзорник. Певачи. Два племића. Јуродиви. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1886.“

„*Виноградарство* и подрумарство“ по домаћим писцима, приредио један виноградар. Издање (илустровано) срп. књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1886.

„*Три патриотске песме* за мушки збор. Компоновао Роберт Толингер. Број I „Напред“. Број II. „Бојна песма“. Бр. III. „Бојна труба“. Изишло је на свет као додатак музикалног часописа „Тудало“ уз бр. 3. 1886. Цена 1 ф.“

„*Сриче*“ лист за децу година V. Уређује Ј. Миодраговић, изашао је број 11., са овим садржајем: 1. „Привиђење“, истинити догађај од ци- 2. „Болестан ђак“, песма од Радослава М. Ивковића. 3. „Цртице с пута“, од Милана Матића учитеља. 4. Љуба Ненадовић (са сликом). 5. „Морска бура“, песма. 6. „Од куда ветар дува“, од Д. Ј. Путниковића. 7. „Нада“ песма од Светозара Н. Т. 8. „Војска у буба“, превео Петар Никетић учитељ. 9. Келе-кула (са сликом). 10. Коштуњци и решења из 9 броја. 11. Добротвори и 12 пошта. „Сриче“ излази у Београду два пута у месецу са сликама на великом табаку фине артије. За Аустро-Угарску и све друге земље, цена је листу годишње 3 фор. Претплата из тих крајева прима се само на годину, а треба је слати поштанском упутницом (Post Anweisung) Administraciji Srpčeta Zemun или књижарама: Бермека и Матића Земун; Луке Јоцића и Друга, Нови Сад; Спира Петровића Котор, Јована Радака Вел. Кикинда. Издавалац Сриčета је М. В. Поповић.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Сентомашу тражи се учитељ за III. и IV. разред. Плата је 500 фор. стан и огрев, и за повторну школу, ако је точно држао буде, награда од 90 ф. Проситељи могу бити само свршени сомборски приправници, који и мађарски знају, а учитељ је дужан у цркви певницу држати и децу у црквеном појању обучавати. Рок пријаве до 15. Марта по нашем.

У Илоку, Нештину и Сибачу траже се учитељи и црквени појци правосл. вере. Плата је у Илоку 400 фор. у Нерадину 360 фор., а у Сибачу 350 фор. узто свуда стан, врт и огрев. Молбенице до свршетка Марта имају се поднети кр. надзорништву школском у Вуковару.

У Добринци у Срему отвара се стечај за учитељицу православне вере, с платом 400 фор. станом уз 3 хв. дрва за огрев и уживањем врта.

У Сусеку у Срему отвара се место подучитељице правосл. вере, с платом од 320 фор. уз огрев и 40 фор. у накнаду за стан. Молбенице на оба ова места имају се поднети горехваљеном школ. надзорништву у Вуковару и то до свршетка Марта по римском.

Тражи се учитељ и појац правосл. вере у Лончици (пошта Кутјево), с платом 350 фор. стан, огрев и врт. Молбенице се имају поднети кр. шк. надзорништву у Пожеги до конца Марта по новом.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишшву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору, 10. Априла 1886. Год. XVIII.

КОЈЕ СУ МАНЕ ДОМАЋЕГ ВАСПИТАЊА?

— Педагошка расправа. —

(За награду.)

(Продужење).

II.

Ми смо досада говорили о васпитању у опште, додирујући летимице и наше српско домаће васпитање и навели смо неке мане у том васпитању, које се мане могу узети као опште, јер скоро да једва има васпитача, који при васпитању и сам не чини те васпитачке погрешке.

Права је пак намера ове расправе, да с дозволом српских матéрâ ступи у одају њихове деце и да разгледи, како наше матере васпитају своју децу још док су у њиховим рукама. Ми хоћемо у идућим редовима да изнесемо мáне нашег домаћег васпитања, па да те мáне и њихове последице што већма предочив српским родитељима умолимо их, да их из дечије одаје што пре одклоне. Осуђујући мáне нашег домаћег васпитања, можда ћемо морати рећи коју оштрију нашим српским материма, али нека нам се не пребаци, да је то злонамерно учињено. — Боже сачувај! — Чиста љубав према нашем подмладку да га од зла уклонимо и његов душевни развијтак унапредимо, водиће једино наше перо при писању ових редака.

У току ове расправе пробаћемо, кад побројимо мáне домаћег васпитања, да упутимо вештоване српске матере, како да се те мáне уклоне, како треба да васпитају своју децу, да би могла што сигурније пловити на узбурканом мору, што се живот зове.

Васпитање почиње код рођења детињег. Прве су године најважније, јер су тада задобивени утисци најживљи. Па зато и родитељи у том добу треба да су најобазривији. Што се у

томе времену учини доброга, то остаје до гроба у детету, као што се и учињено зло не да лако искоренити.

И ми нисмо од оних, који верују у ону изреку лорда Палмерстона, да су „сва деца рођена добра“. Шта више ми би пре били готови, да до никле верујемо речима Хига, који вели: „у човеку станује звер“. У детета превлађују нагони. У њему не влада разум него тело. Али у коликој мери буде разум превлађивао тело, у толико се оно већма душевно подиже. Ма да код детета превлађује нагон, ипак оно неће учинити намерно нитковлука, на то га мора неко подстаћи и побудити. Дете сачувано од хрђавих околности није вешто да лаже, мрзи, пре, зипре и да се свети. Оно не познаје те ствари. Склоност на зло то је такова клица у срцу детињем, која се неће без нашег утицаја развити. Мудрим руковођењем, од стране родитеља, може се та склоност, ако не код сваког детета сасвим уклонити, а оно барем смањити. Да се дете изведе на прави пут и да се у њега усаде само добре врлине, неопходно је нуждно, да они, који васпитају децу, имају пре свега довољно истрајности и толико разбора, доброте и власти, да могу над собом владати. То је тако важно васпитно средство, да се без њега готово неда ни замислити о повољном успеху у васпитању.

У општте се приписује на децу сва кривица, а родитељи се проглашују за невине. То погрешно мишљење проистиче из још погрешнијег схваћања, да у родитеља има довољно склоности, воље и истрајности, а у деце су само мане. Али се баш напротив може да докаже, да је много више кривице у родитеља него у деце. То може да примети и обично око; јер имамо довољно примера. Какво васпитање да прими дете од матере, која непрестано вичe, грди и ларма! Какво милосрђе да усађујемо у срца наше деце, кад на њихове очи бијемо, злостављамо, па баш и убијамо животиње! Колико се пута може видети, како мати своје дете, што је ово нехотице се озледило или ударило, најгорим га речима наружила и избила! Кад се овима неупутностима родитељскима још додаду оне силне забране, што их родитељи деци својој сваки час издају, а које нису нимало потребне, онда је јасно као сунце, да су баш родитељи криви, што деца те неупутности чине „Тешкоће васпитања имају свој извор у манама, које имају и родитељи и деца“. И све дотле док родитељи не буду имали способности за вршење васпитачких дужности, владаће та општа тужба, да деца радо чине оно,

што не треба. Способности у родитеља биће, ако не буду радили оно, што желе, да им деца не чине. Та жив ће пример врло многе недостатке одклонити.

* * *

Све матере неограничено воле своју децу, нема те, која не би и свој живот за своје чедо жртвовала! Али и ако је љубав матерња у том погледу безгранична, у другом је виду скоро сасвим не достаје. Да мати сваки дан више часова жртвује у корист своје деце, да своју материнску љубав и њежност подчини разуму, то је задаћа за многе матере веома тешка и неугодна. О, колико се много шта погреши у првим годинама дечијег живота, а све то проистиче из ненажње и претеране љубави! Свесна и добру рада мати има тешку задаћу: она мора да руководи не само дете, него и ону особу, којој је поверила то своје чедо.

Многи родитељи брину се само о телесном развитку и благостању своје деце. Многи богаташи напуштају душевни развитак своје деце које каквим незналицама, а много пута и неморалним слугама. Зар сте један пут сусрели се с децом, коју слуга у шетњу води? Како су та сирота деца изложена грдној опасности; јер дете ће све оно да присвоји, што види и чује, јер детињи дух баш у ово доба показује највише радње, која се непростире само на чулно предмете, него и на апстрактне појмове. Одмах на овом кораку греше такови родитељи. Како је самој матери тешко ако није можда и досадно (?) — да руководи своје дете, то се обично узимају у помоћ и туђе особе. Овде наше матере слабо пазе на избор особа, оне не узимају у обзир, да ли је дотична особа способна и вешта за то звање, него се обично узимају најјефтиније, а ове су и најнеобичније. Овде, где штедња не би имала места, највећма се штеди, а ту баш она повлачи за собом хрђаве посљедице. Српска мати да би овде заштедила коју форинту, а то би могла врло лако учинити, кад би се одрекла које нове хаљине, поверавају своју децу, то своје највеће благо, необразованим и суровим особама, које немају ни знања, ни способности да руководе оно невино детенце. Дете још није у стању да распозна суровост; по својој невиности говори оно, што чује око себе да се говори. Мало по мало, па се научи на грубе и неучтиве изразе, те и само почне бивати сурово, што није нимало чудо, кад знамо, да

прво васпитање детета долази с поља, и да само правом нежношћу можемо у деци образовати нежна чувства.

Томе злу треба да се стане на пут, а то нико други не може учинити, него родитељи. Сав свој живот нека посвете васпитању деце своје. Нека децу никада од себе не удаљују, и нека пазе, да је околина дечија увек онакова, да јој неможе бити приговора. Немојте поверавати децу своју туђим особома, јер ове немају оне љубави, која детету треба, а немају ни оних лепих жељâ за децу, као што их саме матере имају. Кад већ не можете бити без туђе помоћи, а оно бирајте особе, које су за тај посао спремне, а што је најглавније, не допуштајте, да је дете ван домашаја очију ваших.

Заиста је у данашњем добу јадно домаће васпитање. Ступимо за час-два у детињу одају, па ћемо се уверити о истинитости ових речи. О, колико много деце пропада већ и у родитељској кући!

Још у првим годинама детињег живота тек што му се разум почео будити и отварати врата спољашњем свету, сусрета се оно са лажом и неистином. Је ли се дете расплакало, матери је досадна дрека његова, па да би га заћуткала, износи му се најближа лаж, и не мислећи, да ће се дете убрзо уверити о неистинитости њених речи. Помислите, колики је то и морални и педагошки грех, у оно невино срце из обести туткати силом лаж и тим оно дете за навек унесрећити. Па кад матере и васпиталице смеју лагати, одкуда можете забранити деци да и она то исто не чине. С каквим правом да захтевате то од оне слабачке и неразумне дечице, кад ви, као разумни то чините на њихове очи! Зато је код нас тешко наћи бољих људи са истинским поверењем.

Лаж је извор сваком злу. Људи лажљивци су најгори и они нису за друштво; код њих нема ништа истинитога, те најбољим делима приписују ниске, неплемените побуде. Родитељи треба да се клоне као живе ватре да пред децом лажу, а то и другима да забране чинити, а на децу строго да пазе, да се то зло у њих како год не увуче. Родитељи треба да негују чувство истине, а против лажи жестоко да се боре и да не мирују, док је из куће не истерају. Најмоћније је средство правог васпитања, да са усана родитељских никада не излети лажна реч. Неограничено родитељско поштовање према истини, а мржња према лажи прелазиће и на децу.

У мане домаћег васпитања мора да се узме и плашња. Дете по самој природи не зна за страх. Оно само толико појми, да му ми желимо добра, а оно не осећа још никаквих незгода. Мати, да би умирила дете и утишала његову дреку, плаши га најгорим измишљотинама. Ето курјака, ђавола, вештице, гвоздензубе, вукодлака . . . сад ће те однети! Шта више и сами се очеви праве као нека страшила, само да би дете што боље уплашили и тиме га приморали да ћути. Многи се човек напунио кукавичлука још у детињој одаји, који је после постао изворомдругих погрешака.

Деца, која се плаше, постану после и као људи сујеверни, па не могу да се отресу врачбина и других предрасуда. Говори се, да понекад најдаровитији и најученији мужеви не могу да се отресу тих страсти.

Српске матере нека одбаце тај гадан обичај, па нека ни-пошто не плаше силом своју децу, која и онако незнају ни за какав страх, него да их одхране као слободне и одважне људе.

И себичност је мана домаћег васпитања. Тежња за благом, злоба на и тежња за осветом улева се хотимично у детињу душу. Много пута мати утишава дете, обећавајући му нешто, чега нема ни брат ни сестра му, те тиме приписује поклону неку особиту вредност. Или кад бијемо предмет, о који се дете ударило, место да смо дете опоменули на његову ненажњу. Тим поступком навикавамо децу, да олакшице своме болу траже у болу туђем. Деца овако васпитана неће имати милосрђа, и свагда ће готова бити, шта више, мило ће им бити да се могу туђем злу радовати, у туђем болу и невољи, неће осећати и свој бол и своју невољу, нити ће имати саучешћа у срећи и несрећи својих ближњих. (Свршиће се.)

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ СРДА.

(Продужење.)

Децу треба учити да пазе на последице свога рада и понашања. Њу треба учити да мирноћу савести, задовољство, здравље, знање, способност и част, које са својим добрим понашањем задобијају, достојно цене. Ми треба да сажаљевамо оне људе, који тих скупоцених добара због своје кривице немају, и који су само с тога несрећни, што своје дужности пренебрегавају, или што противно раде. Треба деци зле и шкодљиве последице, које она са неупутним понашањем на себе на-

влаче, осетити дати, али само толико, колико је за њино поправленье нужно, и не треба исте пре одклонити, док она своју прехитреност или немарљивост не признају и не покају се. Показати треба деци од части из њиних, а од части из туђи примера, да перед и неумереност у тјелесном уживању тешке болове, да леньост, распикућство, тврдоћа и у опште свака страст незадовољство за собом повлачи. Њу треба поучавати да те страсти мало по мало дух човечији слабе и понижавају, вољу притискују, здравље кваре, живот прекраћују, добро стање подкопавају и њу у непотребне, презрене и шкодљиве чланове човечијег друштва увршћују. Да страсти савест муче и многе неприлике, патње и пропасти проузрокују. Напротив треба деци показати какву богату награду ваљан и добродјетељан човек у спокојству савести своје уживa; да се он срећан осећа, што је научио ограничити своје жеље, те своје тјелесне и душевне снаге без муке на оно употребити може, на што му је Бог дао; да се ни од кога и ни од чега бојати не мора; да он праву слободу одржати зна и да није роб обичаја, сујете или нагона. Похваљивати треба деци срећу добродјетелног човека и то са веселим лицем и осетљивим срцем, и њу учити да то сваком когатству, свакој моћи и страсном нагону предпостављају.

Вршење дужности треба деци у задовољство претворити. Треба како у примерима, тако и у поукама деци показати, да је свака дужност, која се радо извршује са задовољством и радошћу награђена. Тако н. пр. када смо којег нашег познаника са пута страсти и греха одвратили, или га на добро дјело наговорили, или смо бједног опоравили, или сиротом и болном помоћ пружили, те се од тог благородног дјела нашој деци повратимо, то требају да и она у тој радости учествују, треба јој узроке, без да се смиреност поремећује, одкрити, и онда јој показати, да се добро дјело са задовољством награђује. Напротив, треба деци пред очи изнети оно незадовољство и немир савести, које се и против наше воље у срце увуче, када оно, што смо требали учинити, нисмо онако урадили, као што би требало. Децу треба уверити, да није наша намера да над њом господаримо, или да јој непотребне терете намећемо, него да с тим желимо њино савршенство и благостање унапредити.

Упознати је ваља, да добродјетељ није строга заповедачица и непријатељица радости и забаве, него да је она најбоље и једино средство правом задовољству. Несме јој се рећи, да страстник

срећније и задовољније од добродјетелног живи, а да морамо добродјетељ зато волети, што је то Бог заповедио. Не, та је представа погрешна и неможе други, него само шкодљив утисак на дух дечији учинити. Њу треба учити да је добродјетељ блаженство, а страст пропаст; да Бог ништа незабрањује, но само оно, што је хрђаво и шкодљиво и да ништа не захтева но само оно, што је добро и полезно; да побожност и невине радости нису противне једна другој, него шта више да једна другу подпомажу, и да има случајева, да праведни и побожан човек мора гдекоји пут и да пати.

Да би се деци то олакшало, морају се она још за рана на самоиспитивање упутити. Али то јој се испитивање несме као нека дужност, у којој се морају непрестано вежбати, наметнути, јер то приморавање не би никаква плода код деце принело, него треба сваку прилику употребити, да би она добро од зла разликовати знала. Тако н. пр. када се на свршетку дана или недеље у њином кругу нађемо, то лако можемо њину пажњу на испитивање прошлости навести. Њу треба питати како су тај дан или ту недељу провела? Је су ли она у том времену што научила, или се у чему упражњавала, чим би нас обрадовала? Је су ли зато време какву вештину или знање или способност себи присвојила, до чега су могла доћи? Или су оно учинила и говорила, од чега се сад морају стидити, због чега се морају кајати и због чега ће непријатне посљедице још дуго осећати морати? Уздише ли когод на њу, што су им неправду и увреду нанела? Има ли кога, који терет, теготу због тога трпи, што му нису своју помоћ, за коју је њу молио и коју су му могли учинити, пружила? Јесу ли она што говорила или урадила, што је њиним родитељима или учитељима или млађима, који њу служе немир, незадовољство и јед принети могло? Благо деци, ако се она мало по мало сама таковом испиту привикну, ако се њој са добри и лепи примери предходи, ако се родитељи не стиде своје погрешке — бар у њином присутству учињене — пред њима признати, те жалити, што су оно добро, које су могли учинити, пренебрегли. На тај начин са посматрањем њиног и нашег понашања привешћемо њу мудрости и добродјетељи. (Свршиће се.)

СЕДНИЦА ВИСОКОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
од 29. Марта 1886.

Председава Његова Светост Патријарх. Присутни сви чланови осим Н. Максимовића.

У овој седници решени су следећи важнији предмети :

Високо кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу доставља један примерак својега извештаја о стању јавне наставе за год. 1883—4. — Има се у архиву Школскога Савета ставити.

На представку овог Школског Савета високом кр. угарском министарству за богочаст и јавну наставу из седнице од 18. Августа 1885. поднешену, у којој је овај школски савет ремонстровао против министарске наредбе у Јунију прошле године издате, којом се наређује, да се случајеви осуђења учитеља на губитак звања пре обнародовања истом в. министарству на ревизију подносе, одговара исто високо министарство, да се предхваљеном наредбом не чини ништа противу права високом кр. уредбом од 2. Јул. 1872. црквено школском савету припадајућега, него се само хоће — у случају најтеже казни, која може учитеља постићи — кнс. министарство и од своје стране да увери о справедљивости пресуде, те с тога по праву највишег државног надзора, што га оно над свима школама има, наредило је, да се њему на ревизију подносе сва акта тичућа се губитка звања учитељског. — Пошто је представка Школског Савета без успеха остала, то се има горња висока министарска наредба свима епархијским школским властима објавити.

Предхваљено в. кр. угарско министарство иште, да се њему поднесе нацрт основног правила општеполезног заведенија Кузмана Рацковића и супруге му у В. Кикинди. Закључено је да се захтевању овом за доста учини.

На поднесак овог Школског Савета из седнице од 29 Новембра пр. г. в. кр. угар. министар јавља, да је стипендија од 50 ф 40 нов. из закладе покојнога Ђорђа Раље за годину 1885 -6. подарена Богдану Свирчевићу приправнику првога разреда.

Висока кр. хрватско-славонска далматинска влада иште, да јој се поднесу што скорије сви списи, што се односе на предмет подарења јавности учитељској школи горњокарловачкој, заједно са одговором Школскога Савета на све точке оних услова, под којима је иста висока влада вољна уступити гореречењеном заводу право јавности. — Закључено је високу земаљску владу известити, да су сви списи, што се односе на право јавности горњокарловачке учитељске школе предати високом српском народном сабору, а овај школски савет остаје и на даље при своме пређашњем закључку, у коме је изјавио у чему може захтевању земаљске владе задоста учинити, и шта опет није у стању примити.

Високи саборски одбор јавља, да је благајну народних фондова упутио, да стипендије за питомице горњокарловачке учитељске школе сваког семестра правосл. црквено општини горњокарловачкој доставља.

Исти саборски одбор саопштава, да је Павлу Падејском досадашњем питомцу закладе Балине, подарио стипендију из закладе Сервицкове,

и по томе да је једно место за стипендију из закладе Балине остало упражњено. Наређује се, да се на ово упражњено место стечај отвори.

Високи саборски одбор јавља, да је узео на знање извештај архидијецезалног школског одбора о стању школа у архидијецези и о надгледању истих од стране г. главног школ. референта, али уједно пожурује, да се и од осталих епархијских школских одбора такови извештаји што пре доставе. Усљед тога одправљена је пожурница на све епархијске школске одборе и на г. г. епарх. шк. референте на своје извештаје како о стању подручних школа, тако и о надгледању школа неотложно поднета имају.

Ана Миладиновића удова учитеља пивничког, по предлогу овог Школског Савета добија решењем вис. саборског одбора из старог пензионог учитељског фонда једанпут за свагда 60 фор.

Исти саборски одбор јавља, да је од своје стране високом српско народном сабору препоручио, да се Александру Деметровићу учитељу гимнастике у учитељској школи сомборској награда од 60 фор. на 120 ф. повиси, но такову до решења саборског сам повисити није у стању.

Исти саборски одбор извештава, да је од високог српског народног сабора од г. 1885. овлашћен, да све потребе у предрачуну за 1886. годину стављене редовно подмиривати може, до даљег решења саборског и да је расположење у погледу на суплирање упражене катедре у вишој девојачкој школи у Панчеву са одобрењем на знање узео и благајну унутио, да дотичнима одређене награде за суплирање издаје.

На предлог Е. III. Одбора Бачког наређује се, да се изда декрет Јовану Марићу учитељу новосадском.

Е. школски одбор у Новом Саду подноси статистичке податке о стању вероисповедних школа и учитеља у Бачкој епархији, из којега се види, да у тој епархији има 112 учитељских места, од којих су 96 са учитељима, 14 са учитељицама попуњена, а два су места за учитељице ручнога рада. Од учитеља, који су у служби, њих 100 свршили су учитељску школу у Сомбору, један у Пакрацу, двојица у Горњем Карловцу, а 9 места заузимају особе, које нису учитељску школу свршиле. Стално намештених учитеља има 103, а привремено постављених 9. Декрете имају 70 учитеља, а остали немају.

Међу учитељима, што су у служби, двојица служе између 50 до 60 година, а остали мање. Ови податци узети су на знање, и очекује се, да се из осталих епархија подобни податци и остали извештаји што скорије поднесу, како би се генерални исказ о свима православним вероисповедним српским народним школама у српској митрополији саставити и обнародовати могао.

Е. III. Одбор Бачки доставља, да је г. референту наложено, да до 15. Јануара о. г. извештај о прегледању у прошлој години поднесе, но да он такови до данас поднео није. Пошто и из других епархија — осим архидијецезе, — нису стигли овакови извештаји, то се поново наређује да се г. г. епархијски школски референти пожуре, да извештаје о прегледању школа у течају прошле године неотложно у што краћем року поднети имају.

У смислу извештаја Е. III. Одбора темишварског наређује се да се изда декрет Катарини Топаловићевој учитељици у Карлову, Петру Топаловићу учитељу у Арад Гају.

(Свршиће се.)

ЗАПИСНИК

друге седнице румске поджупанијске учитељске скупштине држане у Руми 7. Септембера 1885. г. после подне.

Присутни: Кр. жупанијски школски надзорник поглавити г. Димитрије Вурдеља и сво присутно учитељство поджупаније румске и трговишта Руме.

Председник отворивши седницу у 3 сахата после подне подели реч г. Мити Нешковићу учитељу павловачком.

Говорник вели: да му је мило, што се у скупштини гледе ручног рада у основној школи два противна мнења појавила — јер се тако долази лакше до истине!

Напомиње: да се код нас није органички развијало то питање с тога, што смо подаље од огњишта, где се то питање родило и остваравало. — Рад и успех не могосмо видети, а и сами они, који то питање препоручују, вели: да је то проблем! Напомиње Песталоцијеве речи: да је учење без вечбања и умења, права несрећа по човечанство; јер, да се тако образује само по човека! Фребл је то начело примио и остварио. — Говори о шведској, како се тамо замислила и увела школа за мушки ручни рад; напомиње, да тамо има две врсте таковић школа, те тумачи њихову организацију. — То кретање са севера заинтересовало је и друге државе па и нашу Аустро-Угарску.

Немачки се педагози изјавише у главном: „да се основна школа не сме обзирати на сталеж, на занате, него да има спремити земљиште за опште образовање, за будући живот“!

Наставом превлађује формална циљ образовања, а та мора и у ручном раду да превлада.

У погледу тога, шта да се унесе у основну школу из ручних радова, има два мишљења; једно је зато: да се ради зарад рада т. ј. да се бира само оно, што се може спојити као допуна обичној настави — дакле, као образовно средство! Друго је мишљење то: да се са основном школом споје праве радионице, као непосредна спрема за занате.

Говорник се изјављује за прво мишљење обележавајући своје становиште тиме, да је апсолутно противан уважању правих стручних радионица у основној школи; пристаје уз то, да ручан рад као и у Фребловом заводу послужи само као средство у свези с осталим предметима.

На основу тога образложења предлаже скупштини следеће резолуције на усвајање:

1. Ручни рад по мушким основним школама треба сматрати само као образовно средство, као органичку допуну школске наставе, обрађену према општим дидактичко методичким начелима.

2. Основна школа, ступивши у свезу са Фребловом установом, прима из ове нужни део ручних радова.

3. За ниже разреде из ручних радова предузимаће се: плетење и слагање хартије у разне облике; избадање, прошивање и изрезивање сходних фигура у мекој и крутој хартији. Све ово да послужи само као допуна зорној обуци.

4. У вишим разредима уз вртарство, ручни рад ће да допуњује поједине наставне предмете цртањем, моделирањем уз најосновније резање у дрвету.

5. По сеоскима, из којих деца, тако рећи, непосредно у практичан живот прелазе, неговаће се по селима поглавито вртарство и пољопривреда у опште. По варошима пак обратиће се уз то још нарочита пажња израђивању разних рукотворина, н. пр. плетење сламом, рогозом, прућем, најобичније из дрводељства и т. д. Све ово има се управљати према потреби и околностима места.

6. Све наведено из ручних радова, увешће се у основне школе тек онда, кад препарандије буду тако устројене, да своје питомце узмогу и у том погледу потпуно спремети.

Пошто се више нико не пријави, да о истом предмету говори, то председник предложи да скупштина изабере одбор, који ће све резолуције проучити и коначну резолуцију саставити и скупштини на одобрење поднети.

У одбор за састављање дефинитивне резолуције буду изабрана: г. г. Мита Нешковић, Јаков Гесл, Гавра Путник, Илија Радивојевић, Стева Јаношевић, Марко Суботић, Давид Мишић, Драгутин Хекман и Јосиф Аншау.

Председник дозволи скупштини одмор, за које се време споменути одборници посаветоваше и скупштини на дефинитивно решење следећу резолуцију поднесоше:

„Ручни рад у мушким основним школама сме се у обште сматрати само као образовно средство, као органична допуна школске наставе, обрађена према општим дидактичко-методичким начелима.

Наравно је, да учитељ треба да познаје по могућности таква средства, те сматрајући их као допуну наставе, упознаје њима ученике своје у колико му то допуштале буду околности, време и средства.

Ову коначну резолуцију прочитав перовођа Стева Јаношевић скупштини, буде иста са већином гласова прихваћена.

Председник напомиње, да је тим чином дневни ред исцрпљен и седницу за данас подиже, а трећу редовну седницу заказује за 9 сати пре подне 8 Септембера 1885. г. — Скупштина га поздравља са бурним живео! Саобштио:

Стева Јаношевић,
учитељ мушки и перовођа општински.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље изданог од пнс. срб. нар. Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1873. бр. 34).

II. Српски језик.

Б) Настава у основима граматике.

Ова се настава редовно започиње у почетку другога полгодишта у другом разреду.

Већ у почетку школске наставе у првом разреду науче деца одговарати у подпуним реченицама; распознају у говору реченице; у свакој реченици разликују реч од речи; уче растварати речи на слогове а слогове на гласове и распознају самогласне и сугласне гласове. — Другога полгодишта у првом и првога у другом разреду сваког месеца по који пут учитељ о свему овом испитује ученике, да не забораве, а другог полгодишта у другом разреду у двапут преко недеље по једну и то последњу четврт часа од времена за српско читање одређеног (од $9^3/_4$—10 часова) употреби учитељ на редовно учење основâ из српске граматике, и то овим редом:

Шестог школског месеца:

Прве недеље: Просте реченице и у њима разпознавање речи. — Реченице учитељ пише на табли и разговара се о садржају њиховом.

Друге недеље: У простим реченицама: Пита се о коме је реч? Ко ради? Какав је ко? Или какво је што? Деца погађају речи на горња питања.

Треће недеље: На истим реченицама пита се: Шта се говори у реченици о том и том човеку или о ствари. Шта је он; какав је он? или каква је то ствар о којој је реч?

Четврте недеље: На простим реченицама пита се шта ко ради? и понове се сва питања од прошлих лекција. — Тако добију деца појам о реченици и њеним главним деловима, али не уче за сада имена тих делова.

Седмог месеца:

Прве недеље: Уче деца познати речи, које су имена лица и ствари.

Друге недеље: Уче деца то исто, и каже им се, да се имена лица и ствари зову именице.

Треће недеље: У простим реченицама распознају деца именице и њихове родове.

Четврте недеље: Реченице, што их изговоре у једнини, казују и у множини и упознају се ученици са оба броја и сва три рода.

Осмог месеца:

Прве недеље: Уз разговор о стварима што се у школи, на дому и у дворишту налазе, на питање: „Каква је ствар?“ упознају се ученици са речима које показују боју, и у обште каквоћу ствари?

Друге недеље: Уче деца поближе разликовати речи, што значе каквоћу. Пошто из задатих примера дознаду, да се те речи именицама придодају, за њих придевају; учитељ им каже да се те речи зову придеви.

Треће недеље: Учитељ напише неколико реченица, у којима се казује какве су ствари (види буквар стр. 48—54); па на свакој реченици испитав најпре за њене делове, разчлањује реч по реч, и пита: које је именица и зашто и које је придев и зашто се тако зове. Где год се прилика пода захтева учитељ, да ученици реченицу ту кажу и у множини.

Четврте недеље: Ради се по ново оно исто што и треће, и захтева се да деца погађају реченице, у којима се говори о каквоћи ствари, и да их напишу најпре у једнини па онда у множини.

Деветог месеца:

Прве недеље: На питања: Шта ради ђак у школи? Шта раде

људи код куће? Шта ради орач, косилац, жетелац, кројач, трговац? и т. д. Одговарају ученици у подпуним простим реченицама, а учитељ неколико таковних реченицама напише на табли, и у свакој пита најпре ко ради и шта ради? — Речи, што показују радњу, подвуче, и пошто деца погоде, која је реч именица и зашто је то; испитујућим начином наводи учитељ да погоде, која реч означује радњу.

Друге недеље: Продужи се брижљиво оно, што се учило прве недеље на различитим простим реченицама, у којима се изражава, шта раде људи и животиње (види Буквар стр. 42—44, и стр. 54—55) Напоследку, кад се деца упознају добро са речима што значе радњу, учитељ им каже, да се речи зову глаголи.

Треће недеље: На питање: Шта ко ради сада? упознаје учитељ децу са радњом у садашњости и то у сва три лица и обадва броја. Том приликом упозна децу са личним заменицама.

Четврте недеље: На питање: Шта је ко радио? упознаје учитељ децу са радњом, која је прошла, и напоследку на питање: Шта ће ко радити? упознаје учитељ ученике са радњом у будућности. (За све ово види у буквару сгодне реченице под оваким питањима на стр. 55.)

Десетога месеца:

Понавља се и утврђује све оно из граматике, што се у првом и у другом разреду постепено научило.

ШКОЛСКА ИЗЛОЖБА У КАРЛИНУ У ЗЛАТНОМ ПРАГУ.

Учитељство ческих народних и грађанских школа у Карлину приредиће у почетку овогодишњих ферија велику школску изложбу. Ческо учитељство позива све учитељске зборове, пријатеље школе, издаватеље и зготовљаче школских ствари, да што у већем броју ову школску изложбу посете. Ова ће изложба за учитељство од велике користи бити.

У изложбу примаће се сва учила, која спадају у струку народних, грађанских, материнских и занатлијских школа и хуманитетских завода. На челу ове изложбе је као протектор: Јован Топинка намесник градоначелника у Карлину. Председник је Ант. Мадиера ц. кр. школски надзорник, његов намесник је В. Нехвиле управитељ грађанских школа, а тајник је Ант. Дворачек учитељ. У изложби биће следеће струке заступљене:

1. Певање и музика. 2. Гимнастичне ствари. 3. Слике школских здања: планови, фотографије школа, школски намештај и т. д. 4. Земљопис и историја. 5. Природопис, физика и хемија. 6. Научне књиге и педагошки листови. 7. Рачун, цртање, краснопис и геометрија. 8. Забавне књиге за младеж. 9. Школа материнска. 10. Хуманитетски заводи, као: завод за глухонеме, слепце и слабоумне. 11. Женски ручни рад. Сваки, који је вољан какво учило или школске ствари у ову изложбу послати, нека се пријави до конца месеца Маја т. г. код комитета или председника изложбе у Карлину у Прагу. *Драгутин Блажек.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Број учитељских приправника у Петрињи. Концем школске године 1884—5. било је у учитељској школи у Петрињи свега 86 ученика и то: у I. разр. 34, у II. 14, у III. 38. Од ових је било 33 православне, а 53 римокатоличке вере.

Трговачка школа у Земуну. Тај завод је основан 1883. год. састоји се из два разреда, а здружен је с оданашњом великом реалком. Ученици тог завода као добровољци војничку службу тек годину дана служе.

Избор учитеља. За учитеља у Сентомашу изабран је г. Димитрије Борђевић ревностни и отлични учитељ кулпински.

РАЗНО.

„*Српкиња*“ поучни и забавни лист за женске, почео је поново излазити у Панчеву. Издаје га и уређује управитељ тамошње српске више девојачке школе г. Јован Поповић. Излази двапут на месец на табаку. Цена му је 3 фор.

Одбор учитељског удружења у Београду издао је следећи позив на претплату на лист „Учитељ“. — „Учитељ“ и опет отпочиње свој рад. Он је због ратних прилика обустављен, и сад опет наставља свој посао. Он је до сада био преставник рада и живота њиховог. Он је њихово огледало, какав је он, такви су и они. Он се до сада кретао у границама својих материјалних средстава и својих сарадника, па тако ће радити и у будуће.

Да би „Учитељ“ у будуће постао што вернији преставник српских учитеља, и задовољио све потребе учитеља и школа, потребна су му на првом месту материјална средства. Ово он подмирује једино претплатницама. Зато се главни одбор учитељ. удружења обраћа свима учитељима и пријатељима српске школе, с молбом, да пораде у својој околини, те да се што више претплатника скупи на исти лист, а и сами да се претплате, а „Учитељ“ ће се и даље трудити, да буде веран тумач и преставник српских учитеља и српске школе.

Први број изаћи ће, најдаље до 1. Априла ове године.

Цена је листу: На годину дана 10 динара, на по године 5 динара. За стране земље 12 динара (франака.)

До краја ове године цена је 7.50 динара. Претплата се шаље *уредништву „Учитеља“ Васина улица број 4.* Београд. (Први број „Учитеља“ изишао је 1. Априла са одбраним садржајем и ми га од своје стране учитељству српском топло препоручујемо. У.)

Библиотека педагошких класика. Библиотека пед. класика ческих и страних. Уредник и издаватељ Фр. Бауер учитељ, главни сурадник Јован Хавелка цар. кр. гимназијални професор. На челу овог листа постављен је др. А. Линднер професор педагогије на ческом свеучилишту. Његова су дела заслужила признања и код страних народа. Тако н. пр. „Problem des Glückes“ и „Ideen zur Psyhologie der Gesellschaft“ позната су већ

одавно образованом свету. Линднер је говорио на јавним местима о садашњем стању филозофије, о моралном владању у школи, о педагошкој задаћи нашег доба.

Ми од своје стране препоручујемо „Библиотеку педагошких класика“ свакој школи, сваком учитељу, васпитачу, очевима и мат рамв и интелигенцији у обште.

Библиотека педагошких класика излази у свескама, а цена је свакој свесци 30 нов., да и сиромашнији учитељ ово дело може себи да набави. Предплата се шаље Фр. Бауеру учитељу у Мерин у Моравској. Цена је на пб године 1 ф. 86 нв, на целу годину 3 ф. 70 нв. — Дело је на чешком језику, које сваки образован Србин лако може да схвати. Б.

Дарови школама и учитељима. Пречастни г. Фотије Јорговић игуман и настојатељ манастире Војловице, осим листа што за себе држи, изволио је претплатити на Школски Лист за ову годину за г. Амиџића српског учитеља у Товладији.

Као дар г. Ст. Арсеновића шаље се Школски Лист ове године Богословији Призренској.

Као дарови г. Ђорђа Поповића надзорника народних школа у јужачкој Црној Гори, шаље се „Школски Лист“ г. г. Митру Пекићу учитељу Дробњачком; Божу Срдановићу учитељу у Горанско; Марку Вујачићу учитељу Црквичком; Перу Костићу учитељу Језерском; Радовану Филиповићу учитељу Бањском и Јовану Јефтићу учитељу Цуцком.

НЕКРОЛОГ.

Самуил Пантелић епископ шабачки преселио се у вечност 24. Марта. Покојник је био син заслужног директора гимназије карловачке г. Јована Пантелића. Свршивши науке посветио се монашком чину. Познат је био као речити проповедник слова Божијег. Као архимандрит Хиловски пређе он пре неколико година у Србију и постане епископ. Поживио је само 44 године.

Александар Захарић протопресвитер новосадски преселио се у вечност 21. Марта у 72. години живота. Био је један од најбољих знаоца црквеног појања и веома поштован и уважен свештеник.

Живојин Бостајић приправник првог разреда, родом из Земуна, после дужег боловања од сушице преминуо је 10. Марта у Земуну код својих родитеља.

НОВЕ КЊИГЕ.

„*Летопис Матице Српске* уређује А. Хаџић, књига 145. 1886. свеска прва. У Н. Саду срп. штампарија Дра Светозара Милетића 1886.“

„*Нема здравља* без чиста ваздуха. За народ написао проф. Стева Милованов.“ Ово је IV. свезка књиге за народ, које издаје Матица Српска из задушбине народног добротвора Петра Коњевића. Штампана је у Н. Саду код А. Пајевића 1886. године. Цена 10 нв. Препоручујемо г. учи-

тељима, да позову све родитеље деце и у обште све сугрђане, да ову књигу набаве и њоме се што већма користе.

„*Сриска народна школа* написао Мата Косовац народни учитељ (Претштампано из Заставе). Вел. Кикинда штампарија Ј. Радака 1886. Цена 15. нв".

„*Најодабранији* слике из повестнице отачаствене и светске, уредио и допунио Симеун Коњевић. Панчево 1886. накладом књижаре браће Јовановића. Цена 15 нв."

„*Познавање* облика и реченица у српском језику. I. део за трећи разред срп. нар. школа. Панчево 1886. Накладом књижаре браће Јовановића. Цена 15 нв."

„*Бој на косову*" са 12 слика издање књижаре браће М. Поповића 1886. Цена 20 нв.

„*Зборник* позоришних дела свеска 19. Милош у Латинама", слика у једном чину. У Н. Саду књижара браће М. Поповића. Цена 20 нв.

„*Делфин*" најбржи брод на свету. Прича Жила Верна 1886. Издање књижаре браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 35 нв.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ за комуналну српску школу у којој се мађарски језик учи у Баваништу. Плата је 300 фор. и 16 куб. метара мекањих дрва. Молбенице са нуждним документима на мађарском језику има се поднети до $^{13}/_{25}$. Априла кр. надзорништву жупаније темишварске.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Пречастни г. Д. Јеврић, парох и срп. књижевник, дао је овдашњој школи 10 комада својих књига „Српски цар Стефан Душан и Балканско полуострово у XIV. веку," да се на најбоље ученике поделе.

На овом племенитом дару пречастног господина књижевника, изриче му доленодписани, у име своје и обдарених ученика, најсрдачнију захвалу са жељом, да га милостиви Бог још много година поживи, да као парох и књижник српски, како до данас, тако и у будуће, свом милом народу на дику и понос служи!

У Јамени 27. Марта 1886.

Ч. Ж. Вукајловић, учитељ.

☞ Сва она господа и општине, који су нам други и трећи број „Школског Листа" вратили, са изјавом да им нетреба, опомињу се, да нам и први број врате, јер нам се нови предплатници јављају, којима би само онда у стању били први број послати, ако нам исти вратили буду они, који су га примили, а неће да буду предплатници.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору, 10. Маја 1886. Год. XVIII.

ШТА ЈЕ ЗАДАТАК УЧИТЕЉА У ОПШТЕ?

— За награду. —

Општина, народ и човечанство само ће онда праву корист имати од школе, ако учитељ љуби школску младеж, своју цркву, свој народ и човечанство. Само чиста љубав према школи, народу и човечанству кадра је да одушеви учитеља, да што приљежније дела у корист њихову. „Ко не воли децу, школу, цркру, народ, ни човечанство, тај нека ни пошто не будо учитељ, јер ће се кад тад морати кајати“.

Љубав према школи и учитељским дужностима, уз то темељно и опширно образовање и ваљано васпитање учини ће учитеља способним, да своје дужности како у школи, тако и ван ове с најбољим успехом врши. Поред љубави дакле према позиву свом први је задатак учитељев да буде добро васпитан и образован човек; њему ваља што марљивије радити на своме самообразовању; ваља му што више читати и учити. Ни један свршен приправник не треба да се задовољи стеченом науком у приправничком заводу. То је тек основ, темељ, на коме ваља неуморним трудом да се дигне умна и душевна зграда; то је малена карика у ланцу васпитања и образовања, које треба да има сваки учитељ, ако је заиста рад да својим радом школи, народу и човечанству користи. Нека дакле што више жртвује на куповање добрих, а особито педагошких и религиозно-моралних књига, а у том ће и општина честитог учитеља радо подпомоћи. Пун љубави према позиву свом и за свој позив добро спремљен учитељ стараће се око тога, да му школа има сва нужна средства за васпитавање и настављање, да му деца што уредније школу похађају, да се за сваку практичну радњу у школи добро спреми, да свагда с одушевљењем у школи ради, да деци школској вазда буде добар и благ отац. Он ће у сва-

који прилици старати се, да деци и народу за углед служи, и особито ће с вољом и одушевљењем настављати своје ученике у науци вере и морала, и васпитаваће их религиозно-морално, и привикавати полажењу цркве и учествовању у читању и појању на недељном и празничном богослужењу; предходећи им и сам добрим примером и вршећи своје дужности у цркви радо и свесрдно на духовно сазидање и задовољење народа.

Овако радећи у школи стећи ће љубави и поштовања у својих ученика, а преко ових и у родитеља им. Стече ли љубави и поштовања у родитеља дечијих, лако ће моћи извршити задатак свој и ван школе, јер ће му свака паметна реч и поука поштована и радо примљена бити.

Радећи ван школе, у народу, не треба добро ватпитан и образован учитељ никад да се устеже, да у свако згодно доба саопшти своје мисли о овоме или ономе предмету и догађају. Та учитељ је у својој општини од најпрвих, на кога ће родитељи у разним приликама да се обрате питајући за савет и обавештај. Прва му је дужност ван школе, да с родитељима дечијима у најлепшој љубави живи, да им савета никад не ускрати. За овај посао има народни учитељ највише прилике, јер он је тако рећи сваки дан у средини свога народа. Истина да у таким приликама наиће учитељ кад год и на противности, али, ако је уверен, да је добро и спасоносно оно, што хоће народу да саопшти, нека то слободно учини, али мирним и озбиљним тоном и опрезним начином, а са учтивошћу и смерношћу.

Нека учитељ никад не заборави, да њему другачији тон и не приличи. Таким понашањем најбоље ће показати учитељ колико морално вреди. Тако радећи моћи ће учитељ многу лепу установу (као: читаоницу, певачко друштво и друге) у општини да успостави, тако радећи искорениће многе штетне обичаје и гадне навике. Но, ако је учитељ рад да успешно поради у народу свом на материјалном бољитку, који је основ сваком другом напретку, то пре свега ваља да је сам вредан радиша, штедљив и умерен човек; ако је рад, да зле обичаје и навике, неваљалство и неморалност из народа искорењује, а добре обичаје и морал да уводи и сеје, онда ваља прво самога себе добро да испита, да ли је он сам онакав, каквим мисли другог да учини. Говори ли н. пр. против љењости и нерада, а сам је лењ и нерадин; против разкоша и расипања, а сам расипа; против пијанства, а сам је у том огрезао; против других гад-

них обичаја, а сам их подхрањује и подржава: онда његов рад не вреди ништа; он је сам онда „гнојавна рана“ на народњем телу, он је сам онда црв, који подгриза корен народнога опстанка. Такав човек боље да је био свашта пр е, само не на родни учитељ.

Поред дакле савеснога вршења свију својих дужности у школи и у цркви, ваља да је учитељ и строго моралан, скроз и скроз поштен човек; — човек, против чијег владања у опште нико ништа с правом рећи не може.

У свему дакле треба да је учитељ узор моралног и побожног, поштеног, уредног, точног и вредног човека, а никад узор немарног, неуредног и непоштеног човека.

Љубав према свом позиву, добра спрема за своју струку, приљежно делање у школи и ван ње, у народу, строго морално владање свугде и на сваком месту, поштивање своје св. цркве и њених установа и уважавање сваког и свачег, што је поштовања достојно, — јесу у кратко изложене дужности и задатци народнога учитеља.

Само са таким учитељима биће народ и човечанство срећно, само такови учитељи наћи ће срећу у раду и у животу своме.

КОЈЕ СУ МАНЕ ДОМАЋЕГ ВАСПИТАЊА?

— Педагошка расправа. —

(За награду.)

(Свршетак.)

Многе се матере туже, да дете из пркоса плаче, и све се на свету употребљује, само да се дрека утиша. Вешт посматралац одмах ће приметити, да свако дете има „тежње“ за неким стварима, коју кад дете добије, доводи га у изванредну радост и усхићење; мати и забавиља радују се, што су тако срећне биле, те могоше изнаћи жељену ствар. „Подај му, што год иште, само нека ћути“ вели многа мати, кад дете за нечим плаче. Ради мира у кући све и сва ће се учинити. Често пута хоће мати да нешто утаји од детета, или да му забрани нешто чинити, што му је пре било слободно, — али то сад већ не иде, јер дете се тако држи стално своје намере и непопушта дотле, док уз непријатну дреку опет не изврши оно, што хоће. Наравно, да што год дете више задобива овакових победа, да у толико већма постаје упорније и јогунастије.

Ова тврдокорност и самовоља дечија у много прилика срамоте себе и своје родитеље.

Ова прекомерна напуштеност веома је штетна и за родитеље и децу; али, ако се она сабије међу њене границе, онда је баш благодетна. Дете треба пустити, да се развија телесно и душевно, да временом савршен човек постати може, који ће у животу многим незгодама одолети моћи, а то могу учинити само људи снажне воље, чистог карактера и тврде самосталности; које ништа обманути неће моћи: ни мамљиви глас преваре, ни варљиви глас добитка, ни плашња од посла и страха.

Самосталност уздиже човека. Нема горе од човека несамосталног, који се као оно слаба шибљика за сваким поветарцем повија.

Али да се та дечија самосталност не би изопачила у самовољство и јогунлук, морају родитељи вољу дечију обуздати, не дати им да забрањено чине, а тиме се приморавају деца, да се са поверењем подвргавају вољи својих родитеља.

Особито нека се родитељи чувају, да не попуштају детету на вољу онда, кад хоће да је испуни у присутству страног човека, јер ако то само једаред задобије, други ће пут још безобразније бити, само да му се воља испуни.

Много ће боље бити, да у такој прилици родитељи осрамоте децу, него ова њих. Нека знају матере, да снажна воља све може учинити, а нека имају на уму и ону педагошку изреку: „врлина је дуга навика.“

Из ових се речи могло видети, да је дечија дрека она тачка, око које се све врти. У дечијој одаји мора бити тишина пошто по то. Да би се дете заћуткало, дају му се многобројне играчке. У такој прилици сваког часа баца дете једну играчку, а зграби другу; представе се у дечијој глави брзо једна за другом образују, те тиме се удара темељ расејаности, која је веома штетна по човека.

Сви људи имају једну општу цел пред очима, за којом теже, а та је, да живе у срећи и благостању. Представа о срећи и благостању није код свију људи једнака. Тако је један тражи у богатству, други у телесном уживању, трећи у слави, четврти у науци, па и онај најгори измет људски тражи у нечем своју срећу.

Али сваки, који тражи блаженства у таковим стварима, што спадају ван његовог круга, вара се. У души а не у спо-

лашњем свету треба тражити право блаженство. Али се на жалост још код мале деце одузима могућност, да у души својој траже себи блаженства. Само људи с малим задовољни, који у радости других налазе своју радост, могу се назвати срећним.

Но како да буде таки човек од оног детета, које је у изобиљу одрасло, па усљед тога постало облапорно и грамзиво, те није задовољно с оним што има, него тражи још више. Све, што је туђе, допада му се и за тим тежи.

Српске матере! Навикавајте своју децу, да с малим буду задовољна. Тим ће те им дати таково благо, које им нико одузети неће моћи, само ако је постала својина њихове душе.

Општа мана је домаћег васпитања **размаженост**. Многе матере смеше се на распуштеност своје деце, мислећи, да ће кад једном постану људи њима овладати друга природа.

Највише се деце размазило прекомерним хвалисањем.

Размажена су деца још и лукава, она умеју да се претварају; услужна су, док не постигну цел своју. Но ако им жеља наиђе на одпор, или ако захтевате од њих неку озбиљну радњу да изврше, постају одмах зловољна и пркосије.

Њихова је љубазност привидна, која траје само дотле, док траже нешто од нас.

После неколико година обично нестаје тога прикривеног сјаја, и из оног учтивог детета постаје покварена душа.

И **раскош**, што се тера на деци, мора да се узме уману домаћег васпитања, јер то их најпре поквари. Раскош доводи децу да постану горда.

Снагом, љубављу и руковођењем дају се те мане све, ако не сасвим излечити, а оно бар знатно умалити.

Снага нам је у толико нуждиија, да смо у стању саломити у детету гордост.

Мора се осудити поступак оних родитеља, који воде своју децу да учествују у плесу, концертима, позоришним представама и другим јавним забавама.

Наше угледније породице често хоће из своје деце много да начине.

Многи праве од своје деце тако зване: „стармале“, а така деца и као људи немају баш велику вредност.

Особито се полаже много труда на изучавање страних језика, а то увек више шкоди, него што користи.

Још грђа мана у нашем домаћем васпитању је *ћудљивост* спрам деце од стране родитеља. Редко ће те наћи васпитача, којим не влада ћудљивост.

Чему да се научи дете од родитеља, кад га зато, што се само случајно озледило још и телесно каштигују. Шта то да значи, кад за погрешке, које су деца учинила и које не заслужују ни озбиљне пажње, казнимо их, а сутра се ни на много већу погрешку и не осврћемо.

Данас смо зловољни и нерасположени, забрањујемо чинити и оно, што није ни најмање по децу опасно. Други пут опет допуштамо им да раде баш оно, што не би требало. Данас се и сувише с њима играмо, а други пут их немилостиво од себе отурујемо.

Оваки неразборити поступци кваре односај, који треба да влада између родитеља и деце, и љубав, која их везује, често хоће да попусти.

Ти неупутни родитељски поступци доводе децу да матер и оца по највише сматрају „за непријатеље.“

У место што казнимо децу за сваку, па често и незнатну погрешку, и тиме их од нас отуђујемо, јогундуку и тврдоглавству навикавамо; зар не би боље било да смо им добри пријатељи и саветници, чувајући их од казне, коју ће већ и од природе добити. Овде ће то најбоље разјаснити пример, како треба то да се чини. „Дете хоће да се игра, палећи комадиће папира на свећи, те да их мотри како горе. Напрасита и неразумна ће мати одмах то да му забрани, а много пре да га казни, бојећи се, да ће се озледити. Разумна ће мати то другчије чинити. Она ће у својој памети пресудити, да ако ту игру забрани детету тиме ће му одузети начин, да стече себи знања и искуства. Ако га сад очува, да се од пламена не опече, тиме је врло мало користила детету, јер дете неће знати својство пламена, те ће у другој прилици пасти у много већу несрећу. С тога ће много боље учинити, ако рекне овако детету: „Бојиш се, да ћеш се озледити, ако будеш то чинио.“ Са свим је вероватно, да дете неће послушати савет своје матере, него да ће и даље палити папириће, док се не опече. Последица ће тога бити та, да ће дете стећи искуства, даље ће се уверити, да одобравање и неодобравање материно смера једино на његово добро, а тиме ће се осведочити о њезиној доброти и ста-

рању, па ће се поверити њезином суду и њезиној бризи, и најпосле оно ће имати разлога да ју љуби.“ *)

Осведочена је истина: да суровост рађа опет суровост, а доброта доброту. Деца, с којом се поступа без саучешћа, остаће без саучешћа. Локе вели: „Велика строгост и казне чине у васпитању мало добра, а много зла, — и мислим, да иначе деца у једнаким приликама, коју су највише казнили, редко постају најбољи људи.“

Све незгоде могле би се од деце одклонити, многе би се казне могле одбацити, многи би бол био уштеђен, само кад би се у првим годинама с децом разумно поступало. Заиста очине грехе деца кају. У наших родитеља нема никакве размере између казне и учињене погрешке. Нашу децу, како дођу на свет, окружују многа зла.

Да се то одклони, да нам се подмладак разумно васпита, крајње је време, да се наше све образованије матере и све образоване и стручно спремне девојке лате првог васпитања дечијег; нека наше одличније матере не узимају за васпитачице својој деци неразумне и необразоване женске; нека се одреку свију светских, некористних и шкодљивих уживања, и нека не држе за „просто“ бављити се уз своју малу децу, и бити њихове васпитачице. Захвала им зато неће изостати, јер успех ће им наградити њихове труде. Истина, да васпитање захтева много труда и пожртвовања, али ћете се осведочити, да оно обећава срећу како у најближој садашњости, тако и у најудаљенијој будућности. Са Спенцером довикујемо српским родитељима, нека знају: „*Да као што је хрђаво васпитање двоструки бич за оца и дете, добро је васпитање двоструки благослов, благослов за онога, који га врши и за онога, који га прима.*“

О ИЗОБРАЖЕЊУ ДЕЧИЈЕГ СРЦА.

(Свршетак.)

Децу треба опоминати, да из понашања других људи себи користи вуку. Ако смо са њоме у друштву, то треба пазити, шта се у присутству њином говори и ради, и после се треба са њоме о томе разговарати. Деца и младеж обично су пажљивији посматрачи онога, што се у њином присутству збива, него

*) Писмо могли наћи очигледнији пример него што је овај, кога смо извадили из књиге, која носи наслов: „Nauk o uzgoju umnom, čudorednom i tjelesnom,“ коју је написао славни педагог Херберт Спенцер. Ово дело најтоплије препоручујемо српским матерама да га себи набаве, и да се њиме при васпитавању своје деце послуже. Писац.

старије особе. Највише раздражавају њу новости. Ту треба деци допустити, да она примјечања, која су при тој прилици учинила, нама саопште, и не треба јој унапред са својима трчати. Испитивати њу, јесу ли говори, које су чула или понашање, које су видила, на њу добар или хрђав утисак учинили. Добре утиске треба у њима утврдити, а хрђаве одклонити, или бар ослабити. Одвраћати њу од погрешака и пренаглења, која су на другима примјетила. Треба јој показати, да су те особе с тим саме себи штете учиниле, и да су задовољство дружевног живота покварили. Треба јој за пример подражавања пред очи изнети оне људе, који се са поштењем, смиреношћу, предосторожношћу и човекољубљем од других разликују, и учити њу, да су они с тим љубав и уважење код других људи стекли. Не треба јој дозволити, да она ближње без милосрђа осуђују. Шта више треба њу привикнути, да оно, што се да извинити, радо извињују, и да онакове говоре и радње, које на разне начине могу тумачити, са боље стране гледе. При томе се мора њој на срце метнути, да погрешке, које су на другима видила, и о којима смо се ми са њоме разговарали непроносе, или се њима ругају, или их изсмевају, него да то само на своју сопствену опомену и корист употребе. С тим ћемо њој дружење са другима људма не само нешкодљиво, него и за корисну школу учинити.

Још је и повесница при томе велика чињеница. Не треба мислити, да је с тим већ све учињено, када дете само множину главнијих или мањих догађаја са свима околностима и посљедицама утуби, и то опет приповедати зна; они морају из повеснице себе саме и друге људе познати учити, ако смо ради да јој она од користи буде. Деца се и младеж још нису доста у размишљавању упражњавала, зато се морају она упутити да ту корист без туђе помоћи сама потраже и нађу. Треба њу при читању исте често питати, шта она о овом или оном мишљењу и раду суде? Зашто она оне са радошћу и задовољством, а ове са презрењем и ужасом гледају? Питати њу ваља: шта би она сама у овој ил оној околности за дужност држала? на што би се одважила? коју би странку заузела? могу ли прилику доброчинства пропустити, а раздрази, рђавоме против стати. Све, што читају и чују, треба на њу управити и на особене околности, у којима се сама налазе, или у којима се у будуће наћи могу. При том се морају поучавати, да свагда на своје срце пазе, скривене наклоности истог открију, па ако су те неуредне и

рђаве, одма да их одклоне, јер такове раскоши и неваљалству, а са тим тјелесној и душевној пропасти одводе. На тај ће начин повјесница поука и средство бити да њино срце изобрази и њу за моралне људе учини.

Али ко ту задаћу као неку побочну ствар сматра; ко је рад све са заповедањем и прописима у дјело привести; ко са децом, као са неком машином поступа, коју само треба мало гурнути да иде; ко се нерадо њиним слабостима спушта, да их боље позна; ко данас овако, сутра онако поучава; ко се од прве тешкоће, првог несретног покушаја уплаши, и није доста сталан, да дуже времена са истом верношћу свој посао продужи: — тај наравно да неће ту тешку и важну задаћу никада у дјело привести, — али он несме никад другог, него само себе кривити. Матере могу највише изображењу дечијег срца принети, јер њина нежна љубав к деци може све тешкоће, које су с тим скопчане надвладати. Ако се дакле у тој задаћи дужности савесно обављају, то ће се онда оне много заслужније за рад човечији показати, и много више добра за будући нараштај принети него ико други.

Написао:

Младен Борђошки, свештеник.

ПРИРОДОПИСНЕ ЛЕКЦИЈЕ

ЗА СРЕДЊЕ РАЗРЕДЕ НАРОДНИХ ШКОЛА.

Од Симеуна Конјовића.

II.

ГИПС или САДРА.

Учитељ(-ица) показујући ђацима комад гипса пита за име и т. д.

Гипс или садра је разнога *облика*, на име има га често у врло лепим провидљивим, бистрим, табластим и стубастим кристалима (кристал=*ледац*), који су не ретко срасли у близни или двојке, а налази се и у грубим (неотесаним) масама, које су строја (састава) густог земљастог, влакнастог, љускавог и зрнастог.

Главна *боја* му је бела или сива, а осим тога има ђа још и боје жућкасте, црвенкасте, мрке и зелене. Бели, густи, најфинији и најчвршћи гипс (садра) зове се *алавастар*. — Кристали (ледци) дају се врло лако у једном правцу цепати на танке и витке листиће и на преломним плочама се *сјаје* као стакло а влакнасти као свила.

У води се гипс тек мало раствара, него је само упија, при

чему се ни најмање топлоте не опажа, но за то се ипак фигуре од гипса морају чувати од влаге; у 400 делова воде раствара се са свим.

У топлоти (у сљед горења) губи гипс провидљивост и воду, коју у себи садржи, побели, листа се и најзад се даје истуцати у бео прах, који се, кад се поново водом полије, опет претвори у исту чврсту масу, као што гипс и прије беше. Он се жеже истим начином као и креч, па се тада меље.

Гипс се може лако ножем сећи, дакле је крт, т. ј. *тврдоћа* му је слаба или онака иста као и у камените соли.

Кад измеримо једнаке количине гипса и чисте воде, дознаћемо да је количина гипса $2^2/_3$ пута тежа од воде; у толико је дакле ова од њега лакша.

Гипс се као и кречни камен ломи од ниских брегова, које он често с каменитом сољу и с иловачом спојен, образује а облика је разних као што је већ напред речено; у печем се он подудара с кречним каменом, а у другом се опет разликује одањ.

Алавастар (бео, једар гипс) употребљава се за свакојаке мале, ситне вештачке израде и украсе, као за судове, чаше, кутије (за дуван и бурмут) и др. — Но највише се употребљава жежен гипс, који, кад се истуца у прах и смеша с водом, чини кашу (тесто, блато) од које се тада извијају разни облици (видови), који за кратко време отврдну; овим начином готове се од гипса разне фигуре, свакојаки кипови, калупи, вештачки мрамор, малтер, уреси к зидовима и таваницама; кад је истуцан као песак, онда златари чисте њиме адиђаре; за само грађење (зидање) гипс као камен није добар. — Као креч тако и суров гипс има својство, да неке земље, поља и ливаде плоднијима учини и то зато, што он раствара тешке и масне делове земље и гноја (ђубрета) и биљу их приступним чини; на име се употребљава за пловачу и суво земљиште, за ово последње с тога што вуче и влагу из ваздуха; пре гнојидбе ваља га мало сажећи, па кад се самеље, посипа се зими по њивама, на којима расте детелина, лан, грашак, пасуљ, сочиво и др. поврће.

Упитна шемата:

Где се налази садра (гипс)?

Које је боје? Је ли провидљива? Да ли се сјаји?

Како су поједини делићи садре једно на друго сложени? Колика му је тврдоћа? Како стоји према (у) ватри? Како према (у) води?

Које су особине у жеженог гипса?
Како се праве садрени слепи?
Шта вреди садра у пољоделству? (Наставиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље — изданог од висп. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

III. Црквено славенско читање и разумевање.

Црквено славенско читање почиње се учити у другом разреду српске народне школе, а успоред са читањем иде и разумевање онога, што се чита. Ручна књига дечија је: „Црквено-словенски Буквар од Дра Ђ. Натошевића“, у коме се налази и путоказ за упутство у разумевању.— За овај предмет одређено је тринута преко седмице по $^3/_4$ часа и двапут по $^1/_2$ часа, а то чини $3^1/_4$ часа, на пет седмичних лекција подељено.

Првог школског месеца учи се ово: Прве недеље: 1. и 2. лекција: Познавање самогласа и безгласних писмена. — 3. лекц. Писме б и считавање. — 4. л. Писме в. — 5. л. Писмена г и д, и вештбање у считавању и разумевању.

Друге недеље: 1. л. Писмена: ж, з. — 2. лекц.: к. — 3. лекц.: л и м. — 4. л. Писме њ. — 5. л. Понављање; уз свако писме иде считавање и разумевање речи.

Треће недеље: 1. л. Писме: п. — 2. лекција: р. — 3. лекц. писме: с. — 4. и 5. лекц. писме: т; све уз считавање и разумевање речи; поједине важније речи уче се на напет, и препитује се њихово значење.

Четврте недеље: 1. л. Писмена: ф и х. — 2. л. Писме: ц. — 3. л. Писме: ч. — 4. л. Писме: ш. — 5. л. Понављање свега, што се ове недеље учило.

Другог школског месеца: Прве недеље: 1. и 2. лекц. Писме: „ѣ“. — 3. л. Слогови: „жѣ“ и „нѣ“. — 4. Писме ѣ у почетку речи. — 5. л. Писме „ю“. — 6. л. Слогови „лю“ и „ню“. Свуда считавање и разумевање тежих речи.

Друге недеље: 1. л. Писме „ї“. — 2. л. Писме: „ы“. 3. л. Писме: „і“ (кад значи „ј“). — 4. л. Писме: „Ѣ“ (велико). — 5. л. Писме: „ѣ“ (мало и слогови „ля“ и „ня“. Уз то понављање свега што се друге недеље учило.

Треће недеље: 1. и 2. л. Писме „й“ (са слитном значи „ј“). — 3. л. Писме „іи“. — 4. л. „ыи“. —. л. Писме: „ѕ“ и понављање.

Четврте недеље: 1. л. Писмена: ѳ ѡ. — 2. л. Писмена: ѿ, оу, ѯ. 3. л. Писмена: ѯ, ѱ, ѳ. — 4. и 5. л. Писме: ѵ; у сва три значења и понављање.

Трећег школског месеца: Прве недеље: 1. и 2. л. Считавање речи у којима долази „е“ и „і“ после самогласа и које се с тога изговара мекано као да је „ј“ пред њима. (Види буквар стр. 16.). — 3. и 4. л. Считавање под: „іа“ и „іе“ (стр. 16. и 17.) — 5. л. Считавање слогова: ле (ље); ли (љи); ол (ољ); не (ње) и „ни“ ній (њи) (стр. 17.).

Друге недеље: 1. л. Теже считавање: „гг“ (нг) и т. д. (стр. 18.).— 2. л. Писме: „џ“ и считавање. — 3. л. Писме: „љ“, „њ“. — 4. Понављање тежега считавања што се друге недеље овог месеца предузимало. Уз то: Азбука по реду и називу учи се на памет први и други ред (аз, буки — до зјело). — 5. и 6. л. Продужује се понављање четврте и пете лекције из друге недеље овог месеца, и учи се трећи и четврти ред азбуке (од земља до твердо).

Треће недеље: 1. л. Понављање прве и друге лекције од друге недеље овог месеца. Уз то се препитају прва четири реда азбуке (стр. 19.) и учи се пети и шести ред (од ук до танко јер). — 2. л. Понавља се трећа и четврта лекција из друге недеље овога месеца, и уче се два последња реда азбуке (јери — ижица). — 3. л. Понавља се цела азбука.— 4. и 5. л. Препита се по реду цела азбука, да се каже по реду и то да се исрично наведе име свакога писмена.

Четврте недеље: 1. л. Прво читање речи под а) и в) (стр. 20.) и значење сваке речи. — 2. л. Читање речи под: г) и значење. — 3. лекц. Читање и разумевање речи под д). — 4. л. Читање и разумевање речи под е). — 5. л. Понављање свију лекција ове недеље (све на стр. 20.).—

Четвртог школског месеца. Прве недеље: Примери за прво читање (стр. 21.) под 6. 7. 8. За свако по једна лекција, у којој се предузима читање и разумевање речи. У две последње лекције понавља се то исто, и покушава се читање са скраћивањем на молитви Господњој, коју деца већ знају (стр. 57.).

Друге недеље: Примери за прво читање речи (бр. 9. и 10., стр. 21. и 22.). Уз то вештбају се деца у читању са скраћивањем на познатим молитвама (стр. 58.). Успоред са читањем иде и разумевање сваке речи и њено значење.

Треће недеље: 1. и 2. л. Читање и разумевање реченица под бр. 11. (на. стр. 22.). Уз то читање молитве пре обеда (стр. 60.). — 3. и 4. л. Читање и разумевање реченица под бр. 12. (на стр. 24—25.). — 5. л. Понављање прве четири лекције од ове недеље.

Четврта недеља: 1. и 2. л. Читање и разумевање реченица под бр. 13. (стр. 23. и 24.). Уз то читање молитве пред спављањем (стр. 62.). — 3. 4. и 5. л. Читање и разумевање реченица под бр. 14. (стр. 24. и 25.). Уз то читање и разумевање Божићњега тропара, који деца већ на изуст знају (стр. 67.)

Свако дете сваке лекције има научити код куће по једну од прочитаних и разјашњених реченица под бр. 13. и 14. на памет.

Петог школског месеца: Прве недеље: 1. и 2. л. Читање и разумевање реченица, односно црквених песмица под бр. 15. — 3. 4. и 5. л. Читање с разумевањем реченица под бр. 16. (стр. 26.). У свакој лекцији ваља обраћати пажњу ученика на скраћивања. Зарад таквог вештбања читају се и молитва пре спављања (стр. 62.).

Друге недеље: 1. и 2. л. Читање с разумевањем под бр. 17. (страна 23.). — 3. 4. и 5. л. Читање с разумевањем под бр. 18. (стр. 29.).

Треће недеље: 1. и 2. л. Читање и разумевање реченица под бр.

19. (стр. 30. и 31.). — 3. и 4. л. Читање и разумевање предмета под бр. 20. (стр. 32. и 33.). — 5. л. Понављање снега што се ове недеље учило.

Примет ба. Четвртог и петог месеца у свакој лекцији, која се из реченица и духовних песмица састоји (од бр. 11—20.). Свако дете има научити по једну реченицу на памет, а прокимене и остале духовне песмице, које су деца дотле учила на памет у часу појања, имају овде поновити и појати заједно и појединце.

Четврте недеље: Понавља се азбука и читање реченица од бр. 11. до 20. — На испиту првога полугодишта иште се, да сваки ученик уме кратке славенске реченице (стр. 20—33.) полагано читати, сваку прочитану реч разумети, и што је ко научио на памет казати.

(Продужиће се.)

ПЕВАЊЕ У НАРОДНИМ ШКОЛАМА.

У првом броју овог листа разсветлио сам важност и потребу наставе у певању у нашим школама. Сада ћу само означити, како треба поступати у настави певања.

Као што је обште познато, сматрали су још стари Грци музику као важан фактор при васпитању и образовању младежи; зато се у њиховим васпитним заводима неговала музика у тако истој мери као и други остали предмети, као: математика, реторика и т. д.

Настава пак у певању и појању, која не изискује никакав терет или трошак на уштрб других школских предмета, даје се лако без икакве сметње у сваку школу увести.

Сеоске школе посећује младеж кроз 6 година; за тако време добра воља може много произвести.

Варошке школе пак деле се у 6 разреда, које ђаци редовно полазе, ту нећемо се борити са никаквим теретом, да упознамо ђаке са најважнијим правилима певања, и да их научимо тако до 40 песама, без икаква уштрба осталих школских предмета. Да је то тако, намеран сам у кратко разложити.

Наставу у певању може учитељ одпочети одмах у првом разреду са децом од шест-седам година, и то седмично двапут по пола часа. У овом разреду може учитељ извежбати и изравнити слух малих ђака, и осим тога научити их неколико сходних песама безпогрешно певати. На свршетку године може учитељ своје ђаке са нотама упознати. Толико може се научити у првом разреду.

Све ово вежбање у певању је веома занимљиво за децу, и учитељу спада у дужност, да оваким начином пружа деци пријатне забаве. А да неби који од г. г. учитеља помислио да таком вежбању два полу часа седмично није доста, примећујем, да се сваки дан пружа учитељу згодно време, које се може испунити певањем. Такође несме учитељ код најмањих ђака непосредно са једног предмета на други прелазити, него има дати после сваког часа одмора, и за неколико минута може се одневати кратка песма (дугачка и тако овде неприлични). Други пут може се то кратко време употребити за давање удара (такта), који, ма да је за сада без икакве користи, пружа деци сходно телесно кретање у школским скамијама. При-

међујем још и то, да у овом разреду могу се употребити песме кратке, лаке и занимљиве, а из црквених песама употребити се могу врло згодно прокимени. Ђаци пак другога разреда, који већ имају мало извежбанији слух и знање нота, нека се вежбају у певању гласореда (скале) и то по удару (такту). При томе нека их учитељ упознa са трајањем нота и са другим за овај степен сходним правилима певања. Певање песама нека се учи као у првом разреду. Овамо приличе песме саразмерно теже.

У трећем разреду схватиће већ ђаци појам о размаку (интервалу), који нека на разни начин вежбају, при томе могу се употребити гласореди чак са четири крстића и четири беова. Али нека се све то ради више механичним начином.

За сада је довољно ако ђаци знају, да крстић повишује онај глас, који је нотом обележен са по гласа и додаје се почетном слову слог is, дакле f—fis, c—cis и т. д. а бе понижује онај глас, који је нотом обележен са по гласа и додаје се почетном слову слог es дакле h—hes, e—es (постало од e—es) и т. д. Само hes може да се зове још и бе.

Нека и учитељ протумачи, шта је то f (forte, јако) p (piano, тихо), иначе нека се пева увек mezzo forte (средњом снагом).

Песме нек се овде певају по нотама, које учитељ увек на таблу напише, а после текст.

Најпосле у IV. разреду разјасни се ђацима, зашто се крстићи и бе-ви у музици употребљавају, а усљед тога биће они у стању ма од ког гласа почевши гласоред образовати. Овамо спадају дур и мол гласореди, такође дало би се овде употребити и кратка поука о држању тела, и дисању при певању. Нека каже учитељ, да свако дете може добити леп глас, или, ако га већ има, да га може лако сачувати, ако свој глас у висини не напреже, бос не хода, кад је узрујан хладну воду да не пије, ако непосредно после ручка, тешкога рада при умореним плућима не пева.

У овоме разреду је могуће поделити ђаке на сопранисте и алтисте, усљед тога вежбало би се двогласно певање.

На тај начин упознали би се ђаци са општим правилима певања, и на таком темељу дало би се лако у народним школама ова цјел постићи т. ј. подпуност у певању.

У петом и шестом разреду пак нека се негује двогласно појање и певање.

Ово, што сам до сада означио, важи у истој мери и за школе сеоске. При томе има сеоски учитељ и ту згоду, да младеж кад изступи из школе, остаје понајвише у месту. Дуге зимње вечери недељом и тежетником може учитељ врло добро употребити за вежбање у црквеном појању и у певању, и тиме младежи моралну и племениту забаву пружити. После би било могуће за неколико година у сваком већем селу склопити певачки збор. Девојке замењивале би са својим сопраном теноре, осталих гласова има учитељ свуда доста.

Г.осп. учитељи треба да обраћају велику пажњу појању и певању, и да се договоре на учитељским конференцијама о начину наставе у певању, коју сам овде укратко представио. Практичних средстава неће учитељима оскудевати, само кад се искрено и с љубављу за то заузму.

Драгутин Блажек.

СЕДНИЦА ВИСОКОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА
од 29. Марта 1886.

(Свршетак.)

Епархијски школски одбор у Темишвару подноси заветно писмо закладе Рацковићеве, поправљено према приметбама овог Школског Савета. — Одобрава се и у смислу захтевања в. кр. угарског министарства има се истоме поднети.

Управа учитељске школе сомборске под 11. Дец. 1885. бр. 50. јавља, како је г. Јован Борјановић учитељ III. разреда у тамошњој нар. српској школи и учитељ вртарства у учитељској школи, од 11. Новембра исте године престао редовно наставу држати у народној школи сомборској, која служи за вежбаоницу учитељске школе, и да од тога времена и у самој учитељској школи практично вртарство не предаје. Он се истина пријавио местном школском одбору, да ће болестан бити, но будући да је у исто време по вароши ходао, па чак и настрану путовао, то је поменути одбор, пошто се на позив истога у школу повратити није хтео, принуђен био суплента на његово место поставити, а њега до даљег наређења више власти од дужности учитељске суспендовати. Уједно јавља управа, да је исти г. Јован Борјановић на скоро затим из Сомбора без дозволе своје предпостављене власти одпутовао незна се куда, и да се још није у Сомбор повратио. Усљед чега се од 11. Новембра настава у вртарству у овом заводу држати неможе, те по томе званично моли, да се хонорар за наставу у вртарству од 11. Новембра истоме учитељу обустави. — Прима се.

Управа учитељске школе у Сомбору од 1. Марта 1886. бр. 74. у свези са поднеском од 11. Декембра пр. год. бр. 50. званично јавља, да је г. Јован Борјановић помоћни учитељ вртарства у истом заводу, без пријаве својој предпостављеној власти, још у Новембру прошле године некуда у свет отишао, и још се није вратио у Сомбор; у сљед чега је иста управа принуђена била практичну наставу у вртарству у српској учитељској школи сомборској до даље наредбе вис. Школ. Савета привремено поверити г. Стевану Коњовићу учитељу сомборском, који се с вртарством од више година бави, и сада приправнике у два седмична часа, а приправнице у друга два седмична часа поучава у своме врту, пошто је општински врт затворен, а ључеви од истога врта, заједно с вртарским алатима овога завода се код г. Борјановића налазе. — Вис. Школ Савет одобрава ово званично расположење управе и наређује, да се предавачу вртарства г. Ст. Коњовићу на свршетку школске године, ако покаже добар успех са ученицима, хонорар за наставу у вртарству за други семестар ове школске године у износу од 40 фор. издати има.

На предлог управе учитељске школе у Горњем Карловцу одобрава се примање Николе Мариновића из Новога у први разред а Илија Винчић приправник сарајевски прима се у други разред исте школе, но без стипендије. Чедомир Поповић из Будимаца, пошто није могао дозвољени испит из II. припр. разреда с довољним успехом положити, има понављати други разред у истом заводу. — Катарини Давидовчевој приправници

III. разреда, која је по свршетку првог семестра због незнања мађарског језика са уредном сведочбом из сомборске учитељске школе прешла у учитељску школу горњокарловачку, — изузетно се дозвољава да може у истом заводу науке довршити.

Управа учитељске школе у Панчеву јавља, да је досадашњи катихета у истој школи преч. г. В. Брашован дао оставку, а на његово место привремено постављен је преч. г. Душан Радуловић свештеник, који је дужност катихете 1. Марта у истој школи на себе примио.

Управа више народне школе у Новом Саду јавља, да тамошњи наставник г. Александар Јорговић 1. Октобра 1886. (по новом) навршује десет година службовања. У сљед тога се њему у смислу закона одређује деценална повишица у износу 10% редовне плате.

Местни школски одбор у Сомбору из седнице од 14. Децембра 1885. јавља, да је сомборска српска црквена општина установила прво српско забавиште; снабдела га пропису сходним локалитетима, намештајем и училима и за забавиљу изабрала госпођицу Олгу Павловићеву испитану српско народну учитељицу и забавиљу одредивши јој плату од 600 ф. и стан. — Узима се са одобрењем на повољно знање.

Лазар Плавшић свршени ученик шестог разреда народне школе родом из Муача моли да се у учитељску школу сомборску прими. Упућује се, да најпре у смислу закона осми разред народне школе (односно четврти разред грађанске школе) сврши, па ће онда без препоне у учитељску школу ступити моћи.

На образложени предлог г. Др. Ђорђа Натошевића главног школског референта закључено је позвати Епархијске школске одборе, да нареде између учитеља најискусније у практичном вртарству и у гимнастици, који би у одређено време и на одређеном месту оне учитеље, који су у вртарству и у гимнастици невешти, тим струкама у најкраћем року обучили.

На предлог истог г. главног школског референта закључено је позвати све епархијске школске одборе, да што скорије поднети имају извештаје о стању подручних школа с предлозима за унапређење јавне наставе и васпитања.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

Има томе већ подуље времена, како разабирам по српским и хрватским школ. часописима монархије, еда ли ћу наћи у њима ма какова гласа о школама и учитељству у овој земљи. Занимало ме то питање понајвише с тога, јер сам био вазда тврдог убјеђења, да је нужно, да се у нашој неприод. школ. књижевности обраћа потребна мјера пажње и развићу школ. односаја у Босни-Херцеговини — једно, што је нашем учитељству у монархији познавање овамошњег стања свакако од користи, а друго још више с тога, да се тиме по могућности што више утиче и на посебне установе и односаје у развићу школа ове земље, и да то опет буде још и моћна веза и руководила нас учитеља у Босни-Херцеговини, не само у општим школ. питањима, него и у нашим посебним и нарочитим

школским и учитељским околностима и одношајима. Јер неби никада ваљало сметнути с ума важну околност: да је уласком аустријске војске у ову земљу отворен и олакшан пут, а управо настала и морална обвеза и дужност за нашу шк. литературу, да чине у Босни-Херцеговини оно, што и остали фактори са успјехом овђе извршују.

Но у току две године осим неколико стечаја за празна учитељ. мјеста и неколико биљежака у „Школ. Листу“ затим осим два-три чланка у „Напредку“, — нема у нашијем школ. листовима о нама више скоро ни гласка. А то свакако није добар знак. Јер колика браћа учитељи из монархије прелазе амо сваке године, било из љубопитства или патриотизма: да виде и упознају ове крајеве, или да послуже овој земљи, — било да траже бољих увјета своме опстанку, — па ступају овђе у службу, — прелазе без нужнога познавања и проучења овамошњих особитих одношаја и прилика. Колико ли та наша необавјештена браћа преметну невоља и тегоба преко своје главе, док се прилагоде овђ. околностима, дочим по ћекоји преварени у својим надама и наканама, враћају се натраг у отачбину, немогавши издржати у овамошњим приликама! Жива је истина: Босна треба и тражи учитеље из монархије, али грдна је разлика бити учитељ у монархији, а бити у Босни. С тога ваља познати и њене школске прилике.

Нећу казати, да сам баш ја позван и дорастао, да расправим и изнесем у потпуности све чињенице покренутога питања, — јер је тешко доћи до нужних података, а ваља и умјети, — али ћу ипак бити слободан, да са неколико црта о овамошњим школ. приликама потакнем и осталу браћу на рад у томе правцу, да допринесем у помоћ ма и један камичак за градњу зграде, коју ваља, да наша шк. књижевност у овој земљи оснује и постави. А надам се, да ће славно уредништво дати сљедећијем редцима мјеста у своме врло-цијењеном листу.

I.

До год. 1878. било је у Босни-Херцеговини веома мало основних школа, а да и неспоминьем ништа о каковим вишим заводима. Турска државна управа, није се никад узвисила до тог становишта, да буде покретач и руководитељ народне просвјете. Школско питање било је остављено само себи, напуштено утицају случајнијех прилика, згода и незгода. Нисам Омер-паша, тај реформатор Босне, једва да је успјео ишта допринети окрету на боље у тој важној државној и народној задаћи.

Остало је дакле једино утицају и раду вјере, утицају страних друштава; пало је у дјео једино вјероисповједима, да почну обрађивати пусто поље народног напредка. Али и ту се слабо што постигло. Јер и најживља међу конфесијама ист. православна црква није могла узцијелно развити свога рада; резултати су били: једва у новије вријеме једна богословија, полугимназија и неколико прилично ваљаних основних школа по већим мјестима, а огромном већином остајало се без просвјете, или ако је тек у манастирима за неколико ђака и у кући кога ваљаног свештеника за неколико ђеце тињао истина сасвим првобитан и врло ограничен, али зато ипак сјајан луч просвјете.

О мухамеданцима да и не говорим. Они су сматрали вазда најви-

шим савршенством овога свијета, ако се у њиховим вјерским осн. школама (мејтефи и руждије) научила арапска-турска разија (азбука) и по неколико година испјевао и препјевао њихов ал-куран.

О настојању римокатолика умијем такође мало што казати, једино, да су се ипак најбржљивије старали за што бољу спрему свога будућег свештенства, у чему су их особито помагала разна вјерозаконска друштва са запада.

Но данас владају овђе у том погледу сасвим друге прилике. У ово неколико година развио се овђе особито жив рад око подизања разних школа. Особито је снажан и управо превлађујући рад садашње државне управе, — за тијем је опет најживље кретање народа ист. правосл. вјере у школ. раду, за којима понешто крећу се и мухамеданци, уносећи неке мале реформе у своје осн. школе, — дочим римокатолици нераде скоро ништа за посебну своју основну наставу, предавши се сасвим на расположење државне управе и у неколико дружбама милосрдних сестра.

Нисам могао досад још прибавити података о томе, колики је сада број разних конфес. школа у Босни-Херцеговини. Са државнијем пак осн. школама у томе је погледу сасвим друкчије, ту је јавна статистика у свом раду. Концем год. 1885. износио је број тијех школа 91.

Према установљењу и према унутрашњем уређењу имаде дакле данас у овој земљи више врсти осн. школа, као што су:

1. Срп. народне осн. школе, (званично: „ист. православна вјерска основна школа") које подижу, издржавају и уређују поједине срп. правосл. цркве општине.

2. Мухамеданске вјер. осн. школе, што их према своме нахођењу подижу и издржавају мухамед. вјерозак. општине.

3. Римо-католичке вјер. основне школе; и

4. Народне основне школе, (до под конац 1885. носиле су назив: „општа пучка школа") које подиже, издржава и уређује земаљска влада, или непосредно својом дотацијом, или посредно по политичким општинама, издајући на ту цијел свима потребнијим мјестима обилате субвенције.

Но конфесионалне школе дјеле се опет на чисте, самосталне вјероисповједне школе, и оне, које примају од државе какову субвенцију, која се таковим школама у обилатој мјери издаје. Зато такове школе имају од својих првашњи сестара ту битну разлику, да се ту државна власт неограничава само на право општег врховног државног надзора, него утиче и скоро управља и самим унутарњим наставним животом њиховим.

Од овијех разних осн. школа стоје за сада најбоље и својом снагом и условима за развиће и напредак: српске народне, — и народне осн. школе. Њихов број расте сваке године, и оне су најзнаменитији фактор у просвијетном питању ове земље.

Подижу се амо сада и разни средњи и виши заводи, — но ја нисам узео за задаћу, да изнесем цјелокупну слику школ. стања ове земље, него да своје силе посветим на ма и површан опис стања основнијех школа, ђе сам и сам радник већ двије-три године. С тога ћу ево и да отпочнем свој посао, да понешто речем о свакој појединој категорији наших осн. школа.

Ја знам да ће овај рад због напред споменутих узрока бити доста непотпун, можда који исказ неправилан, па чак и погрешан, — но ја ево молим моје другове по Босни-Херцеговини, да погрешно исправе, — непотпуно попуне, — јер: „више очију, више види“ и: „тко зна боље, родило му поље“!

(Наставиће се.) *З . . . . . —*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нова женска школа. У Лазку установљено је друго учитељско место за учитељицу.

Именовање управитеља. За управитеља државне велике гимназије Сомборске именован је Др. Едвардо Маргалић многоуважени професор исте гимназије.

Учитељска именовања. Јован Цвејић учитељ у Чалми именован је за учитеља у Товарнику.

Спира Кушевић привр. учитељ у Кули именован је за правога учитеља у истом месту.

Јова Ћачуга привр. учитељ у Беднику именован је за правога учитеља у истом месту.

Мија Курјаковић привр. учитељ у Пољани именован је за правога учитеља у истом месту.

Милан Ђукић помоћни учитељ у Тремушњаку постављен је за привременог учитеља у Нештину.

НЕКРОЛОГ.

Теодор Пауер кр. угарски министар правосудија преминуо је 18. (30.) Априла о. г. у Будапешти у 70. живота свог години. Покојник је рођен 1816. у Будиму. Отац му је за заслуге своје добио племство од цара Франца I. а мати му је била пореклом из племићке породице Марковићеве. По томе је и он био наше горе лист. Свршивши науке и поставши доктором филизофије и права на свеучилишту угарском именован буде 1845. за професора права у академији Загребачкој, а 1848. позван буде за професора на свеучилиште у Будимпешти, где су и многи знатни Срби његови ученици били. После смрти славног Барона Јосифа Етвеша именован је био 1871. за кр. министра просвете а сљедеће године за министра правосудија. За најсрећнијег је себе сматрао, кад је као професор делао. Колико је са свога неумитног правдољубља, поштења и науке обште уважен био, видити се могло особито приликом његовог укопа, на коме је и сам Најмилостивији Монарх присуствовати благоизволио.

Никола Орлић учитељ српске народне школе у Пакрацу преселио се у вечност 21. Марта ове године.

НОВЕ КЊИГЕ.

„*Хришћанске свештице*“ на истоку израдио А. Е. Митрополит српски Михаил, (са насловном сликом сачинитељевом.) У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића. 1886. Цена 60 нов.

Пољска Привреда учебник за школу и народ израдио Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић чинов. мин. финанције и х. доценат пољске привреде у Богословији и београд. Учит. школи. Готова је 1 свеска: Земљорадња (ратарство, баштованство, ливадарство) са око 100 дрворезних слика. На нашем језику немамо још књигу, која би енциклопедично обухватала пољопривредну науку по свима њеним гранама; а така је за практичне смерове, кад се не тражи шире — специјално — изучавање ове науке, неопходно потребна. Тај недостатак у нашој пољопривредној књижевности жели се, да се попуни овом књигом. Књига је рађена у главноме за ученике Богословије и Учитељских школа, као и учитеље и учитељице основних школа. Међу тим, она је удешена и за шири круг, тако, да може потпуно да послужи као приручни саветник: свештеницима, пољопривредницима и свима онима, који се желе занимати ма којом граном пољске привреде. Ради лакше набавке, књига је подељена на 3 свеске. Садржина прве је (која је готова): Земљорадња (ратарство, баштованство и ливадарство); друге: воћарство, винодеље и шумарство, и треће: сточарство, пчеларство, свиларство и гајење пилежи, са додатком системе привреде у земљорадњи. Прва свеска износи 16 табака, и цена јој је, са сликама (у 7 табала) 3 динара или 1·50 фор. Поруџбине из Аустро-Угарске нека се упућују књижарници Ђермека и Матића у Земуну. Шиљаће се и на доплату. Књига се може набавити и преко Српског пољопривредног Друштва у Београду.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

На новоотвореној женској школи у Јазку тражи се учитељица православне вере. Плата је 400 фор. стан, врт и 4 хвата дрва. Молбенице се имају на високу хрв. Земаљску владу управити и до последњег Маја по новом кр. школ. надзорништву у Вуковару поднети.

У Вођину тражи се подучитељ и појац православне вере. Плата је 400 фор. стан, врт и $20^5/_{10}$ куб. метара дрва. Молбенице управљене на високу кр. хрв. Земаљску владу имају се најдаље до 25. Маја по новом местном школском одбору у Вођину предати.

У Луговету (Langenfeld) тражи се српски учитељ за комуналну школу, који је дужан и у цркви појати, с платом 300 фор. 12 куб. метара дрва, станом и вртом. Молбенице ваља управити на в. кр. угар. Министарство просвете до $^3/_{15}$. Јунија и послати на управни одбор крашовско-северинске жупаније у Лугошу.

У Лесковцу тражи се учитељ за комуналну школу, у којој се предаје српски романски и мађарски. Учитељ је дужан и у цркви појати. Плата је 300 фор. 12 куб. метара дрва и стан с баштом. Молбенице се имају управном одбору жупаније крашовско-северинске у Лугошу до 19. Маја (по новом) послати.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору, 10. Јунија 1886. Год. XVIII.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

(За награду.)

Од свију просветних завода основна је школа најважнији и најкористнији. Она је највеће благо једнога народа, јер је „расадник мисли, по којима се управља живот народни“ (Милићевић).

Дистервег овако означује важност основне наставе: „Кад би се у којој земљи затвориле све народне школе, одмах би се појавило потпуно варварство.“ Нико није кадар побити истину ових речи, а из њих се даде извести закључак, да народна школа са својом основном наставом много стаје на пут разним невољаствима људским, те да потмомаже свако напредовање. „Она је дакле водила светлијој будућности“ (Милићевић).

Школа је потекла из породице, па је мало по мало прешла у област цркве и државе. Ове три области дужне су по своме природноме праву старати се, да има ваљаних школа, и да оне онако поправљају и усавршују човечаство, како то њихов социјални положај захтева.

Да школа може збиља онако користити, како треба да користи, морамо сви слогом прегнути, да створимо, што но реч, школин народ т. ј. народ, који мари за своју школу, који је свестан велике задаће школине, али и својих дужности према њој. Неуспеху школину много је крива индоленција народна према њој. Жива је истина, да само онај народ, који узајмично подпомаже своју школу, а школа њега иде утрвеним путем на сусрет својој светлијој будућности. Различити су поводи, са којих народ занемарује своју школу. Они се дају одклањати тек мало по мало и врло опрезно, али се отклонити морају.

Један од највећих узрока, с којих школа не може право да ради, јесте немарно полажење. „Без алата, нема заната“, вели

Полазак је школе врло повољан. По градовима радо дају своју ђецу у школу, а сељак — као што је то свуда у нашем народу — даје своје дијете у школу само онда, кад је изглед, да га може прегорети од куће да иде у свијет, па да буде какав занатлија, трговац, а данас већ и господин. По градовима још влада прекрасан чисто христијански и човјекољубиви обичај, да господари шаљу своје млађе слуге у школу, који дакако нешто мање преко дана у школи остају; тијем начином многи се сиротан достане просвјете и потоње среће. К томе још родитељи радо хоће да пошљу премладу ђецу у школу, тако од 5—6 година и ту ти се онда школски народ састоји од ђеце и дечака од 5—15 и више година. Али полазак је још уско скопчан и са самом учитељевом особом. Је ли учитељ згодан, ето му пуне школе ђака са најуредњијем поласком. Нека није онако, како треба, прориједи му се школа, јер Бошњак и Херцеговац не да своје дијете непоћудном учитељу. Може му бити, па шта ћеш? тко ће га на противно присилити? Учитељу нак не преостаје друго, него: или пази и удешавај према расположењу и вољи родитеља, а скоро по ђекад и ђеце, или сели даље!

Међу најзнаменитије појаве унутрашњег уређења овијех школа спадају без сумње школски испити. Док се они по другијем земљама своде све више и више на обичне закључне школске свечаности, дотле су они овђе ни мање ни више, него прави учитељев Видовдан — страшни суд.

(Наставиће се.)

НАРОДНЕ ШКОЛЕ СРБСКЕ У СОМБОРУ 188$^{5}_{6}$. ГОДИНЕ.

У Сомбору било је ове године за свакидашњу школу од 6—12 година обавезне србске деце: а) у самоме граду с предграђима 356 мушких, 343 женских; свега 699; б) на селиштима свима у пределу сл. кр. града Сомбора има 388 мушких, 337 женских; свега 725 деце. Укупни дакле број за свакидашњу школу обавезне деце износи: 1424. Осим тога по гласу поглаварственог пописа било је за повторну школу обавезних од 13—15 година мушких 94, женских 107; свега 201.

Уписачо је било у школу и школу полазило:

а) У градским и предградским школама 266 мушких, 286 женских; свега 552 ученика.

б) У осам школâ на селиштима Сомборским било је ученика: 164 мушких, 148 женских; свега: 312.

По овоме дакле ишло је у све сомборске србске школе 430 мушких, 434 женских; свега заједно: 864 ученика, од којих је било 857 србске православне деце, а од осталих су петоро римокатоличке, једно еванђеличко лутеранске и једно реформатске вере.

Народне школе србске у Сомбору ове су:

1. Средередна шесторазредна мушка школа, (али у којој ове године у шестом разреду нкје било ученика) са 4 учитеља и једним катихетом у 4 школске дворине. У овој школи било је 220 ученика.

2. Средередна четириразредна основна женска школа са две учитељице у две школске дворане са 150 ученица.

како у њој има више деце, која су већ доста научила; како је лепо и видети и чути, кад ко што зна и како то свако воли; како ће се и код школе играти лепих игара и т. д.

Разумни родитељи особито приправљају своју децу за школу, да је деца заволе, и једва чекају, да у њу пођу. Кад се детету представи школа у правој њеној светлости, никада се уз правилне околности неће десити, да у школу не дође. Ено за то веома красне поуке у 20. поглављу „Милана Драгојевића“, веома изврстне књиге, што ју је превео покојни велезаслужени књижевник наш Мијат Стојановић, а издао ју хрватски педагогијски књижевни збор

Ако родитељи вазда лепо говоре о школи и учитељу, особито пред децом, деца ће заволети школу, све да њен учитељ и није најбољи. То је и дужност њихова, јер ако говоре пред децом зло о учитељу и школи, тада ће омрзнути деци све и да је њен учитељ врло ваљан. Првим ће се подпомоћи ваљан полазак, други проузрокује, да деца беже из школе. Једно доноси деци исто тако велику штету, као што им друго даје велику корист. Родитељи, који би ради, да су им деца, — та њихова узданица, — добро васпитана и поучена, нека дакле добро пазе, шта ће пред децом говорити о школи и о учитељу.

Родитељи би морали чешће разабирати, како им се деца уче и како се владају. Ако им нису у чему по вољи, тада ће их леним начином ободрити, да прегну, те да се поправе. Ако су пак у свему добра, утврди ће их, да таква вавек остану. У оба случаја треба у децу усадити уверење, да само добра деца добро пролазе, а да свако зло, ма какво било, увек добија заслужену казну. На испите ваљало би да родитељи дођу и виде, шта су им деца научила и како се васпитала. Тако заузимање родитеља пробуди ће у деце већу наклоност према школи, и она ће радо и весело у школу долазити.

Из руку породице прешла је школа у власт цркве, те су тако прешла на њу и нека права, али уједно и неке особите дужности према школи.

Црква је по свом светом определењу позвана, да оплемени унутарњи живот човечији, те да приправи човека како за овај временити, тако и за будући вечни живот. С тога она мора, а и може најбоље подпомагати полазак школе. То ће учинити, ако у народ уноси чисто хришћанство без икакове штетне примесе, па да тако задобије за се љубав и поверење народа; ако у

школи брижљиво предаје и надзирава наставу у вери и ову деци омили, и разумљивом учини.

На жалост, у нас гдекоје катихете не долазе уредно на своје часове, а и кад дођу не остану читав час, него само толико, колико је потребно, да се испита лекција, која је на изуст научена. Но то још није доста Које дете не зна лекције, добије страшан укор и каштигу, а тиме му се наука вере све већма омрази.

(Наставиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље — изданог од висс. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

III. Црквено славенско читање и разумевање.

(Продужење.)

Шестог школског месеца: Прве недеље: Сваке лекције покажу се најпре на таблици речи с титлама (стр. 34—36.) и прочитају се. Затим се предузима читање с разумевањем под насловом „Науке и закони, о Богобојазни и Богољубљу. — 1. л. Четири прве реченице (стр. 40.). — 2. л. Следеће три реченице (стр. 40. и 41.). — 3. л. Возлюбиши Гдâ Бога твоего (стр. 41.). — 4. и 5. л. Последње три реченице (озго, стр. 42.).

Друге недеље: О поштовању родитеља и старијих. 1. л. Три прве реченице за читање и разумевање, а прва се учи и на памет. — 2. л. Реченице 3. 4. и 5. читају се и разјашњују, а прва (Дѣлом и словом чти отца твоего) учи се и на памет. — 3. и 4. л. Читају се следеће три реченице (стр. 43. и 44.) — 5. Последња реченица (оздо на стр. 44.).

Треће недеље: О поштовању учитеља, свештеника и власти. — 1. л. Науке на стр. 45. — 2. и 3. л. Читају се поуке три на стр. 46. — 4. и 5. л. Читају се остале поуке до свршетка. Уз то се сваки пут чита, тумачи и препитује по једна молитва од оних, које ови ученици већ добро знају на памет (стр. 61. Молитве пре и после вечере и стр. 62. Молитва Ангелу Хранитељу.).

Четврте недеље: О братољубљу и о љубави ближњих. — 1. л. Читање и разумевање прве поуке (стр. 47.). — 2. л. Поуке друга и трећа (стр. 48.). — 3. л. Четврта (стр. 48. озго). — 4. л. Поука пета (стр. 49.). Пета лекција понављање свега што се ове недеље учило. Уз то се сваке лекције читају и разјашњавају духовне песме са стр. 67—69. (Од Дјева днес, до На сретевије).

Седмог школског месеца: Прве недеље: О љубави ближњих. Продужење. — 1. л. Возлюбим друг друга (стр. 49.). и следеће две поуке за њом (стр. 50.). — 2. и 3. л. Остале две поуке (на стр. 50.) о љубави ка непријатељима и о поступању са животињом. — 4. л. Читање и разјашњавање прве три Божије заповеди. — 5. л. Читање и разјашњавање осталих Божијих заповеди (стр. 51.). — Уз то се сваки пут чита из

символа вере оно, што се у часовима науке христијанске на памет има учити.

Друге недеље: 1. и 2. л. Течно читање символа вере и разумевање (стр. 54.). — 2. л. Читање и разумевање Божијих заповеди (стр. 51.). — 3. л. Заповеди црквене и значење сваке (стр. 52.). — 4. л. Држање закона и науке (стр. 53.). — 5. Понављање свега што се ове недеље предузимало.

Треће недеље: 1. и 2. л. Блаженства (стр. 56.) читање и разумевање. — 3. л. Молитва св. Духу. — 4. л. Молитва пре учења. — 5. л. Молитва после учења. Све с разумевањем (стр. 59.). Уз то се 3. и 4. лекција чита Тропар на Цвети: „Общее воскресеніе“ (стр. 70.).

Четврте недеље: 1. л. Читање и разумевање Тропара на Благовести (стр. 69.). — 2. л. Читање кондака на Благовести (стр. 69.). — 3. л. Понављање Тропара на Цвети (стр. 70.). — 4. л. Читање, разумевање и учење стихире ускршње: „Воскресеніе твое“ (стр. 70.). — 5 л. Читање, разумевање и учење на памет Ускршњега Тропара: „Христосъ воскресе“ (страна 70.).

Осмог школског месеца: Прве недеље: 1. л. Песме на св. литургији и то „Єдинородный Сыне“ читање с разумевањем (стр. 63.). — 2. и 3. л. „Предстателство Христіанъ“ (стр. 63.). 4. и 5. л. „Да исполнят ся уста наша“ (стр. 64.). Уз то сваки дан понавља се Стихира и Тропар ускршњи.

Друге недеље: 1. л. „Спаси Христе Боже“ (стр. 65.) читање и разумевање. — 2. л. „Предварившым утро“ (стр. 71.). — 3 л. Аще и во гроб“ (стр. 71.). — 4. л. Тропар на Ђурђев дан. — 5. л. Понављање свега што се ове недеље читало.

Треће недеље: 1. л. Иже херувімы (стр. 64.). — 2. л. Достойно єстъ (стр. 64.). — 3. л. Понављање: Да исполнятся уста наша (стр. 64.). — 4. л. Читање Тропара на мазу Госпојину (стр. 65.). — 5. л. Читање Тропара на Крстов дан (стр. 66.).

Четврте недеље: 1. л. Читање Тропара на Ваведеније. — 2. л. Читање Тропара на Никољ дан. — 3. л. Читање и разумевање Тропара на Спасов дан (стр. 72.). — 4. л. Читање и разумевање Тропара на Духове. — 5. л. Читање Тропара на Петров дан.

Деветог школског месеца: Прве недеље: 1. 2. и 3. л. Читање Апостола на Божић. — 4. и 5. л. Читање Апостола на Богојављење.

Друге недеље: 1. 2. и 3. л. Читање Апостола на Цвети. — 4 и 5. лекција понављање тог истог Апостола и ускршњих песама (стр. 71.).

Треће недеље: Апостол на Ускрс подељен у пет лекција с разумевањем (стр. 75—77.).

Четврте недеље: Апостол на Духове подељен у пет лекција с разумевањем и у вези са повести о силазку св. Духа и са Тропаром Духовским.

Десетог школског месеца: Прве недеље: Читање Апостола на други дан Духова са сходном поуком.

Друге недеље: Читање Апостола на Ивањ дан.

Треће и четврте недеље понавља се читање и разумевање најваж-

нијих предмета, особито: Науке и закони (стр. 42—50.); Песме на св. Литургији и Тропари (стр. 63—72.) и Апостоли (стр. 73—80.).

На испиту иште се, да сваки ученик полагано али правилно славенски чита, и да најобичније речи и реченице, као и молитве, заповеди, символ вере и тропаре највећих празника разуме, да сви знају на памет прописане од цркве молитве, символ вере, заповеди Божије, а по гдекоји да и неке важније празничне тропаре на памет знају.

ЗАПИСНИК

треће седнице румске поџупанијске учитељске скупштине држане 8. Септембра 1885 г.

Присутни сви учитељи и учитељице кр. поџупаније румске и трговишта Руме.

Подпредседник г. Мита Нешковић учитељ павловачки ставља скупштини до знања, да је поглавити г. Димитрије Вурдеља кр. жуп. шк. надзорник званичним послом запречен, и отворивши скупштину износи на дневни ред друго питање, које гласи: „постизава ли се према до сада стеченом искуству циљ женскога ручнога рада у основној школи? Ако не, шта томе смета, и како би се те запреке отклонити могле?“

За известитеље тога питања пријавише се: гђице Ида Павловић инђијска учитељица, Зорка Милутиновић иришка учитељица и Јелена Грубер учитељица румска.

Гђица Ида Павловић напоменувши важност тога питања изјављује: да се код нас не постизава свуда циљ ручнога рада; набраја добра својства учитељице и њеногa начина при предавању, да би се што сигурније прописан циљ постигао; а исто тако набраја и сметње које не допуштају, да се поред свега тога повољан успех у женском ручном раду не постигне. Уверена је, да би те запреке биле тим уклоњене, кад учитељица не би имала превелик број деце, кад би саветно надзирала рад девојчица. Кад би се узимао обзир на местне околности, да родитељи боље потпомогну рад учитељице, и кад би местна област што већма ишла на руку школи, предлаже скупштини следеће резолуције:

Да се циљ женског ручнога рада у основној школи постигне, има се у обзир узети и получити следеће:

1. Темељан наук прописаног ручног рада. 2. Марљивост у раду. 3. Штедњу. 4. Укус у послу. 5 Самосталност у раду. 6. Стрпљење. 7. Чистоћу у раду. 8. Ред у раду.

А да се овај циљ не постизава свуда, морало је сметати следеће:

1. Велика сиротиња. 2. Велик број деце. 3. Непотпуно предавање и надзор т. ј. редовито надгледање ручнога рада исте учитељице. 4. Сами родитељи. 5. Сама местна област.

Те запреке: могле би се отклонити:

1. Са смањивањем броја деце на једну учитељицу. 2. Редовним надгледањем ручног рада. 3 Равнањем према местним околностима. 4. Заједничко настојање учитељица и родитеља око унапређења жен. ручног рада. 5. Материјална помоћ политичких и црквених општина сиромашној деци.

Гђица Зорка Милутиновић пиршка учитељица истиче: да и одначина, којим се женски ручни рад у основној школи предаје, зависи успех наставе у том предмету. Наглашује, да као што код других наставних предмета основне школе мора бити скупни начин предавања, да се тога метода мора свака учитељица придржавати предавајући и женски ручни рад.

Успешан би рад био, кад би свака општина набавила за сву школску децу нуждан материјал за целу годину, а уз то и своје школе снабдела са нужним прегледалицама за женски ручни рад, са којима није, држи, ни једна школа у целој овој поджупанији снабдевена.

Са изложених разлога подноси скупштини следеће резолуције: Досадашње стечено искуство показало је, да циљ наставе у женском ручном раду ни поред најизврснијег метода, а ни поред најбоље воље учитељичине није постигнута. Узрок је томе:

1. Што све ученице нису снабдевене довољно са материјалом потребним за женски ручни рад. Међу овима су на првом месту ученице, којих родитељи нису у стању због крајњег сиромаштва, да набаве својој деци нуждан материјал. Друго су ученице, којих су родитељи немарни према женк. ручном раду говорећи деци: -- имаћеш кад научити ручни рад и кад из школе изађеш!

2. Основна школа није довољно снабдевена са тисканим прегледалица за жен. руч. рад и стручним листом, из ког би учитељица могла пратити напредак учињен на жен. ручном раду.

3. Женска школска младеж у обосполним основним школама преоптерећена је учевним сатима из других предмета, те не достаје времена, да се број сати за жен. руч. рад, науковном основом прописан, уведе!

Да се те сметње отклоне нужно је:

1. Да општина набави за времена материјал за жен. руч. рад и преко учитељице раздаје, и то тако да сиромашне ученице за добивен материјал не морају отплатити; а оним ученицама, којих су родитељи немарни, има се материјал раздати с' тим, да за њега плате.

2. Основна школа имала би се снабдети са нужним прегледалицама за жен. ручни рад, са стручним листом, да би се учитељици и ученицама омогућило пратити развитак и напредак учињен на жен. ручном раду.

3. Број учевни сати код девојчица у обосполним школама имао би се устегнути и придодати часовима за ручан рад.

Гђа Јелена Грубер румска учитељица такође говори о важности тога предмета велећи: Да поред душевног образовања свакој девојчици доликује, да научи и женски ручни рад, јер: „само тим знањем ће она као будућа домаћица моћи учинити своју кућу домом удобности и задовољства".

Обука у жен. руч. раду треба да приучи девојку озбиљности и марљивости, те самосталној вештини у послу. Напомиње, да је учитељицама дужност, да радиност код ученица побуђују, уводе и олакшавају, а то ће учинити кад учитељице пред ученицама најпре саме с' грубијим материјалом рад изводе, и што наочигледније предмет представе. Разлаже, да се уз све то ипак циљ свуда не постизава, пошто родитељи не набављају ученицама нуждан материјал, а то служи јако на уштрб обуке. Но томе

би се злу дало доскочити, кад би поглаварство обштинско, као што набавља нужне књиге за све ученике и ученице, да исто тако и материјал за женски ручни рад набави. Кад би се то учинило, успех би био сигурнији, пошто би се вежбе у том послу могле унети строго по становитом реду. — Ручни послови у основној школи одговараће узрасту, а и душевном развићу дечијем, ако се на најпотребитије послове ограниче; ову околност не сме ни једна учитељица из вида испустити.

Скупштина по свршетку говора последње известитељке одлучи, да се кр. поджупанија односно градска поглаварства у поджупанији румској умоле, да би наручбу нужнога материјала при женском ручном раду за све подручне школе предузела

После прочитања горње одлуке држао је практично предавање г. Никола Јовановић учитељ стејановачки о: „Зачатници“ — предмет из буквара за основне школе у Тројединци.

Предавач пита ученика: Како се зову школска деца? Чему се људи посвећују, кад из основне школе изађу? Шта је нужно за одржање живота? (храна, пиће, одећа и стан.) Које је главна храна? Како се готови? За тим говори о храни, пићу, одећи и стану. Ко нам обделава земљу? За тим говори о ратарима и ратарском оруђу. Напомиње деци, како и народна пословица вели о ратару: Без орача и здрава копача не би било хлеба ни колача! Ко прави сељаку плуг и кола? Ко му прави обућу? Ко одећу? За тим испитује децу, који су им занати познати? Шта сваки занатлија израђује? Приповеда о материјалима, које разне занатлије у својим занатима израђују. Говори о алатима, које треба: колар, ковач, пекар, дунђерин, бачвар, ременар, кројач, ткалац, месар и т. д. Напомиње, да би све ово, што је говорио, показао и на темпсковим сликама, згодним питањима све то поновио, за тим испитао најбоље, средње па лоше ученике. На крају предавања казује, да су занатлије од врло велике користи човечанству, и да онај, који се посвећује занату, треба добро занат да научи, па нек се не боји глади, јер и нар пословица вели: Занат је златан! Као завршетак предавања учи децу певати песму: „Младом занатлији“.

Антоније Муха румски учитељ примећује на Јовановићево предавање, да је требао већма питања испреплетати, јер се наочигледном наставом деца морају учити и говорити. — Дефиницију шта су занатлије, то би он тек онда изрекао, пошто је већ о занатлијама приповедио, те да би се на свршетку предавања могла надовезати згодна приповетка о којем занатлији.

Скупштина одобрава предавање г. Николе Јовановића уз примедбе г. Антонија Мухе.

Подпредседник подиже седницу, и заказује за 3 сата после подне четврту седницу.

Саопштио:

Стева Јаношевић
учитељ румски и скупштински перовођа.

ДОПИС.

Суботица, 15. Маја 1886.

Овдашња православна српска црквена општина и цело грађанство претрпело је пре кратког времена велики губитак, 12. Маја т. г. угаси се народу и цркви посвећени живот Ђуре Лудајића учитеља I. и II. разреда суботичке осн. мушке школе, и би тело његово сахрањено 14. Маја по подне у 5 сати. Смрћу његовом губи местно грађанство једног између главних чиниоца у црквено-просветном животу свом, породица верна мужа добра и брижна оца, школа свога ревносног трудбеника, ученици његови свога ваљаног учитеља, познаници пријатеља. Колико је покојник поштован и уважен био, види из многобројног учешћа при спроводу и опелу, на коме је из почасти српско певачко друштво тужно појало. По свршетку опела, које је у цркви обављено, опростио се са покојником у име удовице, четворо неупућене деце, у име ученика, сродника и пријатеља покојникових наш млади и врсни свештеник г. Св. Димитријевић у сходној и осећања пуној беседи, нацртавши у кратко главније моменте из живота покојниковог. Како поједини, тако и друштва труде се, да сваким могућим начином ублаже голему тугу неутешне породице: црква и општина пружише олакшице за спровод и укоп; сродници, пријатељи и ученици положише на самртни одар венце са изјавама својих осећаја на тракама, и тим желише одати последњу пошту вредном раднику на пољу народне просвете и школарства. Најлепши и најскупоценији венац беше суботичког учитељског особља са две широке и црне траке и надписом: „A szabadkai tanitó-testület, — részvéte jeléül". За тим венац ученика и ученица српске основне школе са белим тракама и надписом: „Своме учитељу, — ученици и ученице". По себи се разуме, да је спровод био величанствен, опело одпојаше три свештеника и два певца са нев. друштвом, а од цркве до вечне куће покојникове појаше складно ученици овд. велике гимназије, којима је покојник био учитељ појања. Сад да пређемо на животопис покојников.

Ђуро Лудајић родио се 5. јануара 1841. године у Суботици, где је изучио основну школу и четир гимн. разреда с добрим успехом. Још као гимназиста показивао је особито наклоности црквеном појању, а поред тога имао је јасан и милозвучан глас, те трудом блаженоночившег пароха овдашњег и намесника Исака Лудајића и тадањег певца црквеног покојног Павла Петровића научио главније стихире и ирмосе великих празника, и у цркви са својим другом такође добрим појцем Ђ. Манојловићем при бденијама и јутрењу умилно појао. Та његова оданост према цркви и велика воља и способност за црк. појање створише у њему жељу, да се ода учитељском звању, и у томе беше му на руци и ободраваше га и местно грађанство у толико, што тада упражњена два учитељска места буду привремено до доласка Лудајићевог из учитељске школе попуњена и то снагама, за које се знало да по спреми својој на томе месту не могу стални бити. Тако дакле по свршеном 4. гимн. разреду у месту ступи 1857. године у учитељску школу у Сомбору. Ту проведе две године владајући се примерно и учећи најприљежније, те по положе-

ном строгом испиту 9. августа 1859. године буде оспособљен за учитеља основне школе с добрим успехом, на основу кога бивше високосл. намесничко веће у Темишвару одлуком својом од 29. октобра 1859. именује га за учитеља I. и II. разреда српске осн. школе суботичке, и од тада до дана смрти његове одправљао је своје учитељске дужности кроз 27 година најревносније и најсавесније, тако, да је од предпостављене му власти више пута добијао изјаве признања и похвале. Кроз све време службовања свога главна му тежња беше, да очува своје учитељско достојанство пред децом и грађанством, и да подигне углед учитељском сталежу у опште. Да је у томе по могућности и успео, показује та околност, што је покојник наручито у својим млађим годинама као чиновница фунгирао у најинтелигентнијим круговима друштвеног живота, и једне године само му је један глас недостајао, да није изабран у своме вар. кругу за вар. представника. Покојник је оставио за собом многе лепе споменике, који имају трајну вредност за школу и просвету, а нема сумње, да би учинио још и више, да га немила смрт не покоси у најлепшем добу у 46. години живота пуног пробе и искуства, те му не даде доживети, — што је од Бога желио, — да бар најстаријег сина на пут настави. Овако вредном раденику у винограду школском и трудбенику за народну просвету рецимо: „Вечна му успомена међу нама, лака му црна земља!“

Ђ. Г.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

II.

Прву ријеч посвећујем срп. народ. осн. школама. Оне су у вријеме пред окупацијом биле (у колико су постојале) једине праве носилице народ. просвјете у овој земљи, а и данас могу се мјерити са подигнутим државним школама.

Оне су и данас, а биле су и прије, главна узданица, права дика и понос правосл. нашег српског народа. Ја бар нисам ниђе чуо ни видио, да се са толико пијетета, са толико љубави и интересовања говори и разабира о школи и њеном раду, као овђе. Овоме је народу његова народна школа у сред његова живог срца, и он колико је побожан и искрен привржeник своје цркве, и толико је исто, и баш с тога велики љубитељ вјерског живота, љубитељ своје народне школе. „Црква је без школе мртва“ „школа одговори“ — чује се у народу. Ено и у здравицама о крсној слави и т. д., несмије да изостане: „а ову нашој школи и нашијех учитеља и т. д.“

Али није само таково одушевљење за српску школу у првака и вођа појединих црквених општина, него је и у самој маси народа а особито у свима сталиштима градског живља показује се у даним згодама и приликама толико дивних и најповољнијих начела и мисли о великој потреби важности и значењу српских народних школа, да се срце сваког посматрача народног живота и кретања највећим миљем испунити мора. Код овога народа нису то само празне ријечи, што произлазе из сујете, него баш и сама дјела, често доказују пуноћу и свестраност народног мишљења и осјећања.

Па опет поред све те љубави и привржености српске народне школе ипак не напредују тако, како би се према наведеном, веома погодном општем расположењу очекивати могло; не напредују, како би се могло ни по броју, ни по каквоћи, а особито у оном првом погледу. Биће, да је томе криво много различних околности, али међу најглавније препријеке жељеног напретка држим да ће спадати та околност: што у погледу рада за уређење и развитак школа нема једног заједничког пута и правца, нама једне опште покретајуће и уређујуће снаге, — нема организације. Нити су организоване општине, нити школе, ни у самима себи како би ваљало, а особито не међу собом. Свака је општина суверена школска област, у којој се још често укрштавају, па и међусобно паралишу разни супротни назори, воља, а по ћекад баш и ћеф појединих претставника, нестални општинских већина, а у многим мјестима је потпуно отсутство нужног знања и вјештине за правилно уређење, одржање и унапређење школ. организма.

Близо је памети, да такав рад поред све жарке љубави не даје никаквих сталних и снажних резултата за напредак, него често буде узроком назатка и расула тога омиљеног и тако љубљеног завода.

Из тога излази, да су општи увјети и изгледи за развиће и напредак срп. нар осн. школа и красни, а у по ћеком мјесту управо и величанствени, али зато ипак с друге стране врло нестални и промјенљиви.

Из велике љубави према школе рађају се овђе баш и големи захтјеви и многа очекивања од ње. Овај народ, бивши лишен виших просвјетних завода, бистроуман, поносит, а да би од кога могао бити лошији, погодан за примање високих идејала — увјек је жудио, да у својој осн. школи види праву ризницу знања. Он и сад тражи од ње: да кријепи и оживљава цркву и вјерски живот, да даје ћеци знања скоро ко какова мала гимназија, да у погледу васпитања чини све, што иначе принадлежи и осталим чиниоцима, нарочито породици; да школа буде мало средиште цјелокупног просвјетног духовног живота; да буде покретач и руководитељ у свима културним питањима. С тога се увјек хтјело да се у школама што више предаје и учи, што сјајније, што красније; — па и сад још, а особито прије неколико година за главнија мјеста нису добри обични учитељи; ту се траже и намјештају особите снаге, правници, филозофи, кандидати професуре, а од учитеља осн. школа најрадије они, познати у којој струци књижевности и вјештине: пјесници, приповједачи и т. д. Колико је овакав правац од велике користи по опште култ. потребе у народу, то ипак неодговара у свему и сасвим правима захтјевима и потреби основне наставе у самој школи. Тиме је њојзи наметнута тако тешка задаћа, она се тиме потискује у таково стање, коме она неможе ни с погледом на своје вријеме и средства, а камо ли на духовно развиће својих питомаца — да одговори; већ даје сасвим противне, а доста пута и сасвим зле последице; јер заиста народна школа није никако кадра, да ма и у малом замјени и надокнади рад осталих културних чиналица.

Међу важније сметње напретку срп. осн. шк. долазе још и партајске борбе и трвења. У нашем народу влада свуда та болест, а у овој

земљи на жалост у великом степену. Па кад се још узме да су овђе партајству поглавити узрок лични мотиви, онда се исток може увиђети, како су једне посљедице тога трвења. Но као што партајске борбе реагирају у опште на све прилике народног живота, тако и срп. осн. школа мора да подноси много под упливом те немани. Ако једна партаја дограби себи општинску власт и управу, онда њени противници не само што ускраћују школи и учитељу сваку помоћ, него радећи против свију наканa и одлука владајуће странке, поткопавају тиме и сами темељ свога црквено-школског живота. А тако бива увјек, јер се партаје у владавини дакако измјењују.

Отуд и тегобе за учитеља. . . Он мора да је побожан до најмањих појединости, као што се у опште овђе установе вјере најстрожије обдржавају; мора да се у свем влада и понаша по строгом народном моралу; да је добро спремљен, на да показује у школи у свему сјајан напредак и успјех. Учитељ срп. осн. школе у овој земљи мора да буде жив и ватрен Србин, скроз проникнут истим мислима, назорима и осјећајима као и народ; он се мора сасвим ужившти у народне обичаје, па бити срцем и душом прави Бошњак или Херцеговац; ваља да буде у живом саобраћају са народом, а у партајском гложењу особито обазрив и пажљив, пошто се ту може најлакше да страда. Назорима и одлукама својих старјешина да је безусловно одан и покоран. — На њега гледи свако, пази свако, па се у њега и пуно узда, много од њега очекива. Не исчекује се од њега само рад у школи, рад око мале ђеце; он ваља да се покаже и у народу, да н. пр. прикупља око себе и одрасле, да скоро у свима културним питањима предњачи и даје савјета и упутства; њему се не повјерава само рад школски, рад око омладине, него још да надопуњује и рад самог свештеника, као што н. пр. у неким мјестима због владајућих незгодних прилика учитељ и данас још држи проповједи народу у цркви; дакле у кратко: учитељ мора да сав свој рад удешава тако, како ће народ имати задовољена своја очекивања, која је ставио у задаћу својој школи. Ако није учитељ у стању, да изврши оно, што се од њега очекива, онда њему није мјеста на срп. народ. основ. школи у Босни-Херцеговини. Овакова је народа за учитеља у свима главнијим мјестима, а и мања мјеста неће да у томе баш много заостану, него се чврсто угледају у њих. По томе дакле све у све: задаћа и дужност срп. народ. учитеља у Босни-Херцеговини јесте огромна, тешка и врло мучна, — ал уједно дивна, узвишена, поносна и свестрана — такова, какове учитељ ваљда није нема, а положај му у згодним приликама но негђе и по некад тако повољан и удесан, да га мами и наводи на различне велике потхвате. Учитељ, који је збиљски кадар да се одржи на таковом положају, који је кадар да задовољи сва наведена очекивања народа, јесте више нешто, него ли су икада и највећнији пропагатори учитељског угледа желити могли. Но дали може то све увјек и свагђе да буде? . . . По моме мјенију: не може.

Но зато ипак, како је добро овђе учитељу, који је својим ваљано удешеним радом задобио љубав и повјерење овога народа, који га није омануо у његовом очекивању! Како му је отворено и срце и дом оног

најбогатијег великана, као и оног сиромаха. Он је радо виђен и примљен свуд, уведен у сва приватна народна права. Колико овђе народ управо са великом ревности затвара свој дом и заклања свој стари патријархални народни живот од уплива западног живота и навика, то инак учитељ Србин из Аустро-Угарске никад није искључен из тога народног светилишта, него вазда мио гост у свакој згоди и прилици. Та зар може бити које кућне славе, а да се не мисли на учитеља. Зар крсно име, сватови крштење, и т. д. а без учитеља! То не иде. Па с каким поштовањем, с колико уважења и топлине прима се и подвори такав учитељ! Колика увриједа за дом, ако га учитељ не похађа по народном обичају? Коликима ли се даровима обасипа учитељ у почетку школ. године, о празницима и иначе! Са таковим се учитељем онда свуда хвале и поносе и сматрају га својом општинском и црквеном срећом. С тога му је и свестрана награда од народа. Ја знам за један случај, ђе је народ свога обљубљеног учитеља тако рекућ присилио, да се окући; ту су му стављани на расположење најповољнији зајмови, па и дарови од општине и појединаца; један је помогао ово, други оно, да себи учитељ што прије и што лакше стече кућу и кућиште. Не знам да ли је тај појав осамљен у животу овђашње школе, али је инак свакако од великог значења. Тко може дакле да буде учитељ, како је овђе народу по вољи, тај истина искуси и све тегобе тога посла, али барем и зна, шта то значи бити срп. народ. учитељ у Босни-Херцеговини.

Али тешко учитељу, ако или својом неспособношћу или каким погрешкама, или иначе с утицајем каквих неповољних околности н. пр. или опријеком према мјестним школ. и црквеним обичајима навуче на се незадовољство мјеродавнијех особа. Незна у таковој прилици Бошњак, а камо ли Херо за какав опортунитет. У таким стварима махом ти је то све жива ватра. Часом то букне све, а нетреба томе много. Човјек као да је овђе мало сигуран од интригуа, а критиковати све, и оштро и жестоко просуђивати и осуђивати туђа дјела и туђе мане и погрешке мало ће тко као Босанац и Херцеговац. Нека је јуче учитељ уживао надземаљску славу, ако погријеши, сутра му се може викнути: сургун! Нема ту шале; суди се по народски. Часом је то готово, просто без икаких формалности. Одсуда глаци: „не треба нам, није за нас, нека се отпусти“! И ту нема апелате, нема помоћи. Махом је све изгубљено, и учитељ је жртва. И доста таковијех и сличних жртава броји до данас ср. нар. основ. школа у овој земљи. Али да ли је у томе збиља крив учитељ, или није, да ли је и колико ли је, то је како у ком случају. Доста пута учини и народ велику неправду, али је крив ђекад и учитељ, по понајвише су криви односаји, у којима се налазе и школа и учитељ. Основна школа треба да је само основна школа. Она се несмије оставити на милост и немилост ни појединих цркв. — школских општина, а камо ли појединих људи. Ту је нуждна организација, а какова, — то до ријешавам није моја задаћа, нити то себи за позив узети могу, нити желим.

(Продужиће се).

ПОДАТЦИ ЗА ПОВЕСНИЦУ КОМОРАНСКЕ ПРАВ. ЦРКВЕ.

— Укратко из листа: „Komárommegyei Közlöny“. —

Коморанска православна општина је имала пре 1750. год. цркву од камена, као што сведоче списи, што су сачувани у архиви речене општине. Та је црква сазидана од грађевине оне цркве, што је била у тврдињи. Ово потврђује и црквен златан печат од 1511. год., на ком је старо-славенски написано: печат цркве ваведења Богородице

Нацрт ове цркве налази се у архиви. Нацрте јој је владика Арсеније Радивојевић о свом трошку издао у Бечу, да би их међу верним поделио. Неки списи сведоче, да је ова црква 1753—1754. год. оправљана, а 1756. је посвећена од будимског владике Д. Новаковића о ваведењу Богородице.

1760. и 17. септембра 1848. год. је ова црква горела, па се оправљала и променула.

Она је имала богате црквене утвари, као што сведоче списи, имала је своја права, што је добила од владалаца, имала је свештенике, манастир за калуђерице, школу и врло богате верне.

У кули има три звона. На великом звону је мађарски написано: 17. септ. 1848. год. је изгорело 5 цркава и 405 кућа

Стара свештеничка кућа је заједно с црквом и школом 1760. год. изгорела, а данашња је подигнута тамо, где је некад био манастир српских калуђерица, у ком су три калуђерице становале у почетку 18. столећа, које су за време куруц-рата из Српског Ковина амо прибегле. Споменуту су кућу купиле и оставиле правосл. општини.

На православном гробљу се налази стара капела, што је Владислав Будаји старији за спасење душе своје супруге Јелене и деце Данила и Теодора подигао.

У цркви има врло старих, лепих украса.

У архиви има 6 дуката тежак црквен печат и застава задруге коморанских кабаничара од 1832. год.

Имаовина коморанске православне цркве је 7282 фор. 55 нв., а годишњи приход износи 824 ф. 97 н.

Има црквених протокола од 1740. год., старији су изгорели, а од 1778. год. су сви сачувани.

Чланови се православне општине мало старају за црквену имаовину.

Павле Давидовић заповедник тврдиње је оставио богату закладу на корист цркве, из које се његов гроб има да оправља, али му је заклада пропала, а гроб занемарен.

Православна општина има сад 33 члана. Супруге су им већином иноверкиње. Многи су у другој вери васпитани. Садашњи је свештеник 7 чланова повратио у правосл. веру, а 2 нова покрстио на ову веру.

Црква се сад већ у опалом стању налази.

Нужно је, да се оправи . . . Али од чега? Имаовина јој је мала, а камата је незнатна.

З.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за оспособљење у српској учитељској школи држаће се, и то писмени: 9. 10. и 11. Јунија пре подне од 8—12 часова; устмени пак испити обдржаваће се: 19. Јунија од 7—12 часова пре подне и од 3—7 часова после подне; 20. Јунија од 7—12 часова пре и од 4—7 часова после подне; 21. Јунија од 7—12 часова пре и од 3—7 часова после подне, и 23. Јунија од 7—12 часова пре подне. 30 Јунија у 8 часова пре подне објавиће се оспособљење испитаних учитељских кандидата и раздаваће им се сведочанства о учитељској способности.

Испити у српским народним школама сомборским држаће се од 10—16. Јунија, а у вишој девојачкој држаће се испити 17. Јунија у I. и II. разреду и 18. Јунија у III. и IV. разреду. Свечано „Благодарење“ обдржаваће се на Петров дан 29. Јунија после службе Божије.

Наименовања. Надежда Грковићева досадашња привремена учитељица у Витојевци именована је за привр. подучитељицу у Добринцима

Ђура Крајиновић привр учитељ у Кленку именован је за правога учитеља исте школе.

Даница Мандићева учитељица у Кушинову премештена је за учитељицу у Сасе.

Кандидација учитељска. На место учитељице у Панчеву у кандидацију стављене су госпођа Даница удова Чакловића рођена Николићева и госпођице Кат. Андријевићева и Јулијана Вујина. На првом и трећем месту предложене су свршене отличне сомборске приправнице и испитане српске народне учитељице.

Умировљење учитеља. Г. Игњат Арсенијевић стари и заслужни учитељ у Бингули постављен је у стање мира. Аврам Стојановић учитељ у Баноштру умировљен је.

Одпуштен је из службе привр. учитељ у Буковцу Дим. Михајловић.

НЕКРОЛОГ.

Ђуро Лудајић, изврстни народни учитељ у Суботици, преселио се у вечност после дужега боловања 12. Маја о. г. у 45. години живота свог и сахрањен је свечано 14. Маја уз велико саучешће српске црквене општине и грађанства суботичког. Служио је као учитељ ревностно пуних 27 година у српској народној школи суботичкој. (Види опширније у допису из Суботице у овом броју.)

Светозар Милетић учитељ земунски после дужег боловања од сушице преминуо је у Срб. Падеју код своје родбине 31. Маја о. г. Покојник је био један од најотличнијих наших учитеља, врстни сарадник овога листа и ревностни писатељ школских књига. Смрт је његова велики губитак по српску школу. Надамо се, да ће нам који од другова његових животопис покојников за идући број „Школског Листа“ послати.

Младен Трифуновић, учитељ у Ђурђеву преселио се у вечност 21. Маја о. г. у Ђурђеву у 28-ој години живота свог. Покојник је свршио учитељску школу у Сомбору 1876., био је — као што нам из

Ђурђева са пољдане стране пишу, — отличан певац, добар учитељ и ваљан човек. С тога је љубав и повереље Ђурђевачких становника у пуној мери уживао, што се особито осведочило приликом укопа његовог великим саучешћем народним. Оставио је после себе ожалошћену удовицу и једно детенце и старога отца свештеника православног у Јегри.

Катарина Јовановићева учитељица православне српске вероисповедне школе у темишварском предграђу Фабрици, после дужег боловања преселила се у вечност и сарањена је 28. Маја о. г. у Темишвару Покојница је рођена у Темишвару 1863. Свршила је вишу девојачку и учитељску школу у Сомбору, где је 1882. године за учитељство оспособљена, и од тога је времена служила све до смрти као ваљана учитељица у месту рођења свог. Отликовала се свима врлинама које честиту девојку и добру учитељицу красе. Вечна јој буди успомена!!

Цвета Јанковића млађана српкиња, једница г. Дионисије Јанковића, мухачког кр. срезког подсудца, преминула је у 13-ој живота свог години у Будапешти 20. Маја о. г., на велику жалост својих уцвељених родитеља, који су је у српском духу васпитавали и српску јој васпитатељицу држали. Бог нека утеши мелемом хришћанске утехе ожалошћене родитеље, и души млађане покојнице нека даде насеље у небеском своме рају.

РАЗНО.

Добротворна задруга српкиња новосадскиња, почела је у Априлу месецу ове године издавати у Новом Саду часопис под насловом: „Женски свет, орган добротворних задруга српкиња". Уредник је овога листа г. Аркадије Варађанин управитељ српске више девојачке школе у Новом Саду. Цена је листу за ову годину 1 форинта или 2 динара. Женски лист излази у први дан сваког месеца на пуном табаку.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ и црквени певац православне вере у Пакрацу. Плата је 400 фор. уз 15% од плате у име станарине и 6 хв. дрва. Молбенице се с доказима до последњег Јунија по новом, преко кр. школ. надзорништва у Пожеги, имају поднети високој хрв. слав. земаљској влади отдељу за богоштовље и јавну наставу.

Српска црквена општина у Брчком тражи учитеља за први и други разред своје мушке вероисповедне народне школе. Плата је 600 фор. и 120 фор. у име стана и огрева. Учитељу у строгу дужност спада и појање у цркви. Рок пријаве до 20. Јунија по нашем.

☞ Пошто многе школе у Бачкој и у Банату примају овај лист, а предплату још до данас неисплаше; то се умољавају господа учитељи, да дотичне општинске власти пожуре да нам што скорије овогодишњу предплату намире.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору, 10. Јулија 1886. Год. XVIII.

НАШЕ ДОБА.

Наше се доба сматра као најпросвећеније, јер се у њему дошло до таквих истина на пољу науке и знаности, на које се није у скорашњој прошлости могло ни помислити. Наше доба има без сумње врло много лепих и сјајних страна. Оно није богато само у производима умним и рукотворним, него и у делима братске љубави! О томе нас уверавају силни друштвени покрети, што се у тој цели покрећу. Ето видимо, како се сваки дан склапају добротворне задруге зарад племените цели. Тамо склапају женске, овамо мушки, или заједнички се склапају у једну целину. Свака од тих задруга имају своје особите цели. Једна олакшава патњу гладујућих, сирота и убогих; друге помажу страдајућима; мисијонарска друштва шире просвету међу непросвећеним народима; други разашиљу бесплатно књиге на све четир стране света; треће друштво има ту задаћу, да подиже болнице, у којима патници налазе уточишта и одмора; неко опет подиже куће за сирочад; ту су вам избавилишта, у која се примају деца, која су сама себи остављена, која су већ постала невољала и од којих касније постају ваљани и честити раденици. Нека друштва помажу онима, који су пострадали од поплаве, ватре и других непогода; притиче се у помоћ онима, који су у рату несрећни постали; неки се старају за сироту децу, која због сиромаштва школу не могу да походе. Једном речи: данашње је доба пуно милосрђа, те по томе се и назива сретно доба. Многи у њему виде само доброга. Али на жалост није тако. Наше доба поред својих сјајних страна има и врло много мана; само што их многи не држе за такове.

Неда се порећи, да наше доба не чини за олакшање страдајућих, оно се труди да социјалне јаде и невоље одклони, стара се, да нико не пропадне ни телесно ни душевно; на сваке нема

у тим делима оне љубави, коју је замишљао Богочовек Христос, кад је изрекао ону мудру изреку: „што чини десница, нека незна левица“. Све, што се данас чини, чини се само за то, да нисмо гори од других, а ако смо што добра учинили, то смо ради да сав свет зна, и да нас подиже и узноси као узорне људе. За мали прилог тражимо стоструку награду и то одмах не чекајући, да то време само собом донесе.

Држи се, да милосрђа има само побожан човек — па ипак није тако. Нерелигиозност је свакидашња појава. Она се шири на све стране и повлачи за собом непоштовање онога, што треба да нам је најсветије — непоштовање светих установа. За ову моју тврдњу имате небројено доказа. Погледајте око себе и на сваком кораку чућете од људи и деце најгадније разговоре, псовке, развратан и неморалан живот проводи многа душа, непохађање цркве, многа брачна разваћања, а да и не спомињем онолика силна самоубиства, која се сваки дан догађају, живи су доказ, какво нам је наше доба.

Наше доба сваким даном све нас већма морално тлачи и убија. — Мало је данас људи, који не прецењују новац, а многи га сматрају као свој идеал. Сребролубивих људи пуно је у нашем добу. Овде не разумемо ону тежњу за новцем, што су људи ради, да се поштеним радом обогате и до лепог имања дођу, него ону, по којој би неки хтели, да се без рада и труда преко ноћ обогате, па да онда могу лењовати и неупутно живети. Многи не сматрају своје имање као средство за живот, него за цел, којој за љубав одрећи ће се своје вере, братске љубави и погазиће свој образ. Колико је маха обузела тежња за обогаћењем, сведоче силна и лакомислена подузећа, која избијају као печурке. Ту су вам: картање, преваре, отимања, крађе и многа друга зла.

Мана је нашег доба наклоност незаузданости, непоштовање моралних врлина и непослушност. Не уважавање људи с врлинама то је свакидашња појава, а непослушност се већ сасвим одомаћила међу нама. Непоштује млађи старијега; деца своје родитеље непоштују; ученици своје негдашње учитеље и добротворе грде и безчасте. Деца се отимају, да се извуку испод власти родитељске, послушна чељад вам је данас велика реткост; — па тако је и у држави. Овде људи поштују закон, док им је у вољи и њиховом интересу, а иначе још раде за тим, да се поштивање закона поремети.

Ето вам врсне слике нашег доба; у њему има лепих страна, али много више хрђавих. Морално је стање данашњег доба лоше, и слабо се ко стара, како да се томе на пут стане.

И школа не чини много у том правцу, а и какоће, кад се и у школи гледи више на формалности и на наставу, него на добро морално васпитање.

Наше доба мора поћи другим и то моралним путем, ако смо ради своме добру, оклевати се несме, сви заједници треба да пораде, *црква и школа, држава и друштво.*

Савестан ће учитељ ту од свију највише помоћи. Нека му је васпитање главна брига, и нека васпитавајући испита и упозна морално стање народа, у коме живи, па по томе нека исправља у школи, што у народу не ваља.

А. Р. П. учитељ.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

(За награду.)

(Продужење).

Покрај цркве старати се има за школу држава. Она треба да се стара, да оплемени ваљски живот човечији, треба да се брине како за опште васпитање, тако и за наставу. Не сме јој бити свеједно, да ли су јој чланови питоми или дивљи. Добро васпитани чланови држави су од велике користи, дочим су јој невaспитани на терету. Она је дакле у праву, кад захтева, да свако дете без изнимке има да присвоји оно знање и васпитање, које му је нужно, па да буде користан члан њезин. А да добије такове држављане, треба да сву децу тера у школу, јер само школа може дати младежи право основно васпитање.

Народ већином врло слабо цени школу, јер неће да увиди корист, коју она даје. Зато и слабо шаље децу у школу. Присилно полажење школе сасвим је дакле на месту и већина га је држава усвојила. Ово се истина не слаже строго с педагошком науком, али се мора прихваћати, док год буде немарњака, које треба учити реду. Срећом је ова установа таке природе, да ће сама собом нестати, док народ само очима прогледа.

Држава може ублажити присилно полажење, ако онима људима, који су редовито похађали школу, подаје разне олакшице. Тако даје Русија неке олакшице у погледу војне службе. А Линднер предлаже, да се ником неда право избора, ко није прошао народном школом. Шта више јако би утицало на народ, кад би се на изборима захтевале школске сведочбе.

Присилно ће полажење држава још више ублажити и пре ће га нестати, ако се у свачем добро брине за прост народ, тако, да он сам увиди, да је то управо њему на корист. Према томе треба држава да свагде зида школе, где год се укаже нужда, она треба да пази, да је школска зграда на таком месту и тако сграђена, да ничим не уди дечијему здрављу, да школа има свега, што јој треба за њезин посао и да је ништа не смета у њезину раду.

Најлакше ће уклонити држава присилно натеривање у школу, ако упаприређује развој народа у крилу његове собствене вере и народости. Ово је двоје најбитнији увет народнога живота. Сваки народ, који имаде свога поноса, одупирати ће се тежњама оне државе, која би радо да га одроди од своје народности, од свога језика и од своје вере. То је историјска чињеница. У таковој држави мора бити полазак школе лош, јер ће народ веома нерадо слати своју децу у њезине школе. Ту ни васпитање не може бити добро. А коме је већа штета народу ли, држави ли? Ко има памети у глави, брзо ће то увидети.

Најнуждније је, да власти државне цене своје учитеље онако, како треба и да поступају с њима као с образованим људима, а не као са слугама. Кад држава слабо цени своје учитеље, неће их боље ценити ни народ, а како се цени учитељ, тако се цени и школа. Према томе равна се бољи или лошији полазак.

Али није доста да само породица, црква и држава настоје око бољега полазка школе. То је гдавна брига саме школе и учитеља. За њих нема боље препоруке ни веће славе до вољана полазка. Не подпомаже ли га школа, тада није ништа друго до дечија тавница.

Школа подпомаже бољи полазак својом наставом, дисциплиином, редом, животом, једном речи са свима чиме располаже.

Сваком је познато, колико је велика радозналост дечија. Ако сад настава хармонично развија све духовне снаге дечије, ако их подстиче саморадиношћу, ако је удешена према дечијој индивидуалности, ако је жива и занимљива: у велико ће задовољавати овој њиховој потреби и привлачи ће силно децу к себи. Само оно тражимо, што нам се мили и што се дубоко усађује у нашу душу. Механична настава отуђује школу деци и она бегају од ње. У њу ће долазити може бити само зато, да им родитељи не плаћају силне глобе. (Свршиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О ИСПИТИМА,

у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 188⁵/₆. школске године.

У српској учитељској школи Сомборској у почетку 188⁵/₆. школ. године уписано је било у првом разреду 28 мушких 16 женских; у другом разреду 17 мушких 13 женских; у трећем разреду 19 мушких 18 женских. У сва три разреда заједно било је дакле 64 мушка 48 женских, скупа 112 ученика.

У течају године преселио се у вечност један ученик првог разреда, оставио је школу један ученик првога, један другога разреда, а на крају првога семестра иступала је из завода једна ученица трећега разреда.

На свршетку ове школске године било је у првом разреду 26 мушких 16 женских; другом разреду 16 мушких 13 женских; у трећем разреду 19 мушких 17 женских; у сва три разреда било је дакле 61 мушки и 46 женских, укупно 108 ученика.

Предавања у трећем разреду завршена су 7. Јунија. Сви свршени приправници и приправнице трећега разреда припуштени су на испите за оспособљење.

Јунија 9 10 и 11. држани су писмени испити, и то првога дана из српског језика, другога из аритметике и геометрије, а трећега из мађарског језика. Задаће за писмене испите из српског језика, из рачуна и геометрије послало је високо председништво школскога савета у запечаћеним писмима, која су непосредно пред сваким појединим испитом у присуству г. г. професора и кандидата отворена и објављења.

Задаћа из српског језика била је: „Важност запта и његов утицај на васпитање". Из математичних наука биле су ове две задаће:

1.) Неко купи 456 кг. бруто по 84½ ф., за сваких 100 кг. нето тара је била 12%, провизија је износила 3%, а сензарија ½ %; пошто ће морати продавати 1 кг. нето, па да заслужи 10%?

2.) Страна неке коцке износи 49·2 цм., а тешка је 893·2 кг; колика је специфична тежина њене масе?

Из мађарског језика имали су кандидати да напишу једну задаћу у облику писма и сваки је имао да преведе једну приповедку из српске читанке на мађарски.

На Видов дан 15. Јунија приправници и приправнице из сва три разреда на свечаној служби Божијој, — коју су они у дивној хармонији одпојали, — причестише се частнога тела и крви Христове.

Јунија 18. приспео је у средину нашу високоблагородни господин Др. Ђорђе Натошевић срб. народни главни школски референт и под његовим председавањем уз суделовање испитне комисије, која се састоји из Преч. г. Љубомира Кујусаревића претпресвитера и благор. г. Ст. В. Поповића школ. референта, обављени су строги устмени испити за оспособљење учитељско. Испити ови држани су 19. 20. и 21. Јунија сваки дан од 7 часова у јутро до 1 часа после подне и од 3—8 часова после подне, а продужени су још по потреби и 22. Јунија после подне од 3—7 и 23. Јунија од 7—12 часова пре подне. На устменом испиту из мађар-

ског језика 19. и 22. Јунија после подне присуствовао је и бележке водио благодарни господин Никазије Греф државни кр. заст. школски надзорник жупаније бачкодрошке.

За време испита ових у недељу 22. Јунија у св. Ђурђевској цркви појао је мешовити лик приправнички на св. Литургији по Станковићевој, а на Иванђан 24. Јунија у св. Предтечевој цркви појао је мушки приправнички лик на св. Литургији по Тоналовићевој композицији. Од 20—24. Јунија у маљој приправничкој дворани изложени су били женски ручни радови наших приправница, који се одликоваху својом изврстношћу у сваком погледу.

Јунија 23. и 24. после подне држала је испитна комисија с наставничким збором учитељске школе заједничку конференцију, у којој су испитаним учитељским кандидатима и кандидаткињама оцене дате и оспособљење њихово за учитељство изречено је. Пошто је испитна комисија овај свој посао обавила и сведочанства оспособљених подписала, спровео је управитељ уз званичну преписку сведочанства та славном државном школском надзорништву жупаније Бачке ради потврде у смислу земаљског закона.

Сљедећих дана, наиме: 25. 26. и 27. Јунија држани су закључни испити у II. и у I. приправничком разреду, а 28. Јунија састављена је разредница приправника и приправница из оба та разреда и уведена је у дотичне главне записнике.

На Петров дан служио је службу Божију у саборној св. Ђурђевској цркви Сомборској млади свештеник преч. г. Душан Радуловић катихета панчевачке више дев. школе, а затим је најпречастнији г. протопресвитер Љубомир Купусаревић саборно са овдашњим свештенством држао свечано „Благодарење“ за све овдашње просветне заводе.

Јунија 30. у 9 часова пре подне прочитане су разреднице свију приправника и објављено је оспособљење испитаних учитељских кандидата и кандидаткиња.

Од приправника првог разреда петорица засведочише врло добар успех и то ови: Димитрије Клицин из Вршца, Богдан Свирчевић из Суботице, Јован Максимовић из Вршца, Вељко Гавриловић из Томашевца и Јован Аврамовић из Вршца; десеторица показаше добар а четворица довољан успех. Пет приправника могу недовољне и једва довољне оцене у почетку идуће школске године на поновљеном испиту поправити, а три најслабија ученика имају течај понављати.

Од 15 приправница првога разреда само су три засведочиле добар а шест довољан успех. Једна је упућена да из три предмета испит понавља, а осталих пет због слабог успеха у многим предметима имају течај понављати.

Између 16 приправника другога разреда врло добар успех показаше: Иван Поповић и Стеван Коларић из Сомбора и Ђорђе Ђорђевић из Лаћарка; шесторица свршише разред с добрим успехом, међу којима се Стеван Мишковић из Ечке отликовао у црквеном појању, а Јустин Манојловић из Сомбора заслужио је похвалу с тога, што преко целе године ни једанпут није изостао ни од цркве ни од школе. Пет приправника дру-

гога разреда заслужише оцену довољно, а један, који је неуредног владања био и из неколико предмета недовољан успех показао, упућен је да 1. Септембра недовољне оцене поправи и да се боље влада.

Од 13 приправница другога разреда са врло добрим успехом свршише течај: Даринка Брашованова и Даринка Брадваровићева из Вршца и Антонија Бутковићева ванредна ученица римокатоличке вере родом из Хрватске. — Четири приправнице другога разреда засведочише добар а четири довољан успех; једна има поправити недовољне оцене у почетку идуће школске године, а једна напоследку као најслабија мора течај понављати.

Строге испите о учитељској способности положише ови учитељски кандидати: Милан Стојшић из Суботице, Богољуб Бакаловић из Добановаца, Стеван Находовић из Каменице, Јован Шикопарија из Жабља и Димитрије Терзин из В. Кикинде са врло добрим успехом; Душан Ламбрин из Јарковаца (најотличнији певац), Димитрије Милан Новаковић из Вршца, Александар Плештић из Сенте, Емилијан Пандука из Вршца, Живојин Влајић из Баваништа, Љубомир Јовановић из В. Средишта, Милан Косић из Брањина и Стеван Перишић из Силбаша с добрим успехом; Милош Ковинчић из Шида, Александар Велимировић из Ст. Бечеја и Велимир Кадић из Врачев Гаја с довољним успехом. Ових 16 учитељских кандидата оспособљени су за учитеље у српским народним школама. — Ђ. Ј. из Ст. П. и К. П из Ш. поштo из појединих важнијих предмета нису могли довољан успех показати, упућени су, да се из тих предмета годину дана спремају; исто тако Т. Ј. из Вршца, упућен је да се за годину дана из црквенога појања и правила спрема, и по том испит из тих предмета понови, а дотле је оспособљење њихово одложено.

Седамнаест кандидаткиња за учитељство, које строге испите положише, оспособљене су без изнимке, и то: Језавеља Патајева ванредна приправница, израиљске вере, оспособљена је за учитељицу основних школа са отличном оценом; редовне свршене приправнице: Даринка Ковачевићева из Мокрина, Емилија Лазићева из Бача, која за све три године као приправница ни једанпут није ни од школе ни од цркве изостала, Марија Поштићева из Сомбора и Милева Кристићева из Ст. Бановаца положише су испит за оспособљење с врло добрим успехом; Јулијана Бркићева и Јулијана Милашиновићева из Сомбора, Марија Милићева и Марија Симићева из Новога Сада, Видосава Настићева из Сентомаша, Вирсавија Дригашевићева из Жабља, Милена Бошковићеаа из Пошинаца и Зорка Рајковићева из Сомбора положиле су испит за оспособљење са добрим успехом, и напоследку: Даница Јовановићева из Уздина, Леносава Јовановићева из Новога Сада, Љубица Гргурова из Сомбора и Олга Алексићева из Баваништа положиле су исти испит с довољним успехом.

Славно државно школско надзорништво жупаније бачке дописом својим од 9. Јунија о. г. бр. 2024. на основу земаљског законског чланка XVIII од 1879 са својим подписом и званичним печатом потврдило је 33 сведочанства о оспособљењу за учитељство. Она два кандидата Ђ. Ј. и К. П. који су упућени на једногодишњу спрему из појединих предмета,

имају такође и из мађарског језика на свршетку идуће школске године испит полагати. — Јован Шикопарија, Милева Крстићева и Љубица Гргурова упућени су, да до три месеца поново полажу испит из мађарског језика. — Напоследку Даринка Томићева испитана учитељица (од г. 1884) из Вршца, која је на свршетку ове школске године из мађарског језика понављала испит, добила је, по гласу горњега дописа, овом приликом, оспособљење и из мађарског језика.

У Сомбору, 2. Јулија 1886.

Никола Ђ. Букикевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље — изданог од вис. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

IV. Рачун.

За наставу у рачуну узети се има у другом разреду сваки дан $^3/_4$ часа, то чини на пет школских дана $3^3/_4$ часа, подељено у пет лекција. Прописано је, да се у овом разреду учи бројање и сва четири вида рачуна у бројном простору од 20—100, идући сваког месеца са једном десетицом у напред. Уз то се има особито учити таблица множења и познавање новаца и мера. Главни је посао рачун на памет, а уз то се само бројке (цифре) и знаци рачунски уче писати и бележити. Деца имају Рачуницу II. од С. Коњовића IV. издање.

Рачунско градиво у бројном простору до стотине распоредити ваља овако:

Први школски месец: Прве недеље: 1. и 2. лекција. Понавља се бројање од 1—20 и написивање бројака. — 3, 4. и 5. лекц. Повавља се сабирање на памет у истом бројном простору додавајући јединице на јединице најпре без преламања, па онда са преламањем. Показује се знак сабирањ (+) и уче се деца по учитељевом упутству у ступцу бележити оно, што саберу; н. пр. 5+7=7; 7+2=9 и т. д.

Друге недеље: 1. л. Понавља се одузимање у бројном простору од 20 без преламања. — 2. л. То исто али са преламањем на десетице. — 2. и 3. л. Учи се знак одузимања и ради се одузимање у ступцу од 20 све по 3 или по 4. — 4. л. То исто. — 5. л. Растварање у бројном простору до 20.

Треће недеље: 1. л. Понавља се множење основе 2 са 2, 3, 4 и 5. — 2. Множење исте основе са 6, 7, 8, 9 и 10. — 3. л. Садржавање броја 2 у свима парним бројевима од 4—20 (само на памет). — 4. Дељење бројева парних од броја 4—20; на двоје. — Познавање половине.

Уз то се ове прве три недеље уводе ученици у познавање новчића, десетака, двајестака, и у познавање мера (литре, метар и т. д.) као и упознавање туцета, месеци, седмица и дана и употребљује се практични примери рачунски (види стр. 8. Рачунице II. С. К.).

Четврте недеље. 1. и 2. л. Познавање и написивање бројева од 20—30. Сравњују се међу собом једна, две и три десетице на рачуналци,

и учи се познати сваки поједини број из треће десетице. — Бројке (цифре) имају се правилно написивати, подписивати и сваки пут има се питати, које су десетице и на ком су месту; колико има јединица и на ком су месту? Ово се и код познавања следећих десетица доцније има брижљиво радити. — 3. л. Бројева с паром и без пара од 1—30. — 4. Сабирање у бројном простору до 30, додавајући јединице без преламања. — 5. л. Сабирање додавајући јединице с преламањем на десетицама. Знак сабирања, и упутство за сабирање у ступцу бележећи бројкама задатке и постигнуте резултате.

Други школског месеца: Прве недеље: 1. л. Сабирање с преламањем и у ступцу. — 2. л. Додавање десетица на десетице и десетице на десетицу с јединицом. — 3. и 4. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице. — 4. л. Утврђење у сабирању у бројном простору до 30. — Уз то за тихо вештбање сваки дан сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање јединица од 30 без преламања. 2. л. То исто али с преламањем на десетици. — 3. л. Знак одузимања и упутство за одузимање јединица у ступцу. Одузимање десетица од десетица, и досетица од десетица и јединица. — 4 л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица. — 5. Растварање и сравњивање бројева у овом бројном просмору. — Уз то одузимање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање јединица од 30 без преламања — 2. л. То исто али с преламањем на десетици. — 3. л. Знак одузимање и упутство за одузимање јединица у ступцу. Одузимање десетица од десетица, и десетица од десетица и јединица. — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица. — 5. л. Растварање и сравњивање бројева у овом бројном простору. — Уз то одузимање у ступцу.

Треће недеље: 1. л. Узимање основе „три“, двапут, тринут, четир и петпута (т. ј. множење броја 3 са 2, 3 и 5), уз припомоћ рачунаљке и потезова и Песталоцијеве таблице. То исто се и с цифрама учи, пошто се најпре упознају деца са знаком множења и знаком једнакости. — 2. Множење исте основе са 6, 7, 8, 9 и 10 на исти начин и истим редом као и прве лекције. Сваки задатак се има осветлити сходним примерима. — 3. л. Састављање таблице множења од основе „три“, која се узима једанпут, двапут, тринут и т. д. до десет пута. — Што се на рачунаљци и Песталоцијевој рачунској таблици схвати и позна, то се пренаша на треће оделење таблице множења 3×1 до 3×10 и на Питагорину таблицу с цифрама. — 4. и 5. л. Понавља се таблица множења и утврђују се у њој ученици најпре погађајући редом, а за тим преко реда множење основе „три“.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Мерење са три. Садржавање броја „три“ у бројевима: 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27 и 30, само на памет. — 3. и 4. л. Деленье бројева у бројном простору до 30 на три дела — и познавање трећине. — 5. л. Употребљење садржавања и деленья у сходним примерима из живота (види Рачуница II. С. К. стр. 11.). Вешт ће учитељ и сам брижљиво састављати збирку оваких и сличних примера, и спремати се да их лако и са користи употребљује у својој настави.

Трећег школског месеца: Прве недеље: 1. и 2. л. Разширење бројног простора од 30—40. Написивање сваког појединог броја уобичајеном бројком. Познавање четири десетице и свију појединих бројева у четвртој десетици. — 3. л. Сабирање јединица без преламања (I. степен) и са преламањем (II. степен) у бројном простору до 40. — 4. лекц. Сабирање у ступцу. Додавање десетица десетицама (III. степен сабирања) и додавање десетица и јединица на чисте десетице, као и обратно (IV. степен). — 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице (V. степен). Уз то вештбање у сабирању у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање јединица од 40 без преламања (I. степен) и са преламањем (II. степен одузимања), од 32 по 5; од 34 по 7; од 35 по 8; од 36 по 9 и т. д. — 3. л. Одузимање у ступцу од појединих бројева четврте десетице. — 4. л. Одузимање од чистих десетица (III. степен) и одузимање чистих десетица од десетица и јединица (IV. степ. одузимања). За тиху и домаћу радњу одузимање у ступцу.— 5. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица. — Тежи задатци раде се уз приномоћ рачуњаче. — Уз то се предузима и растварање бројева, и покушавају ученици да погоде разлику између два задата броја; н. пр. у колико је 24 мање од 37; колико треба дометнути на 28, да добијемо 40 и т. д.). — За домаћу радњу на таблици израђује се одузимање у ступцу, одузимајући од 40 све по 4

Треће недеље: 1. л. Основа четири узима се једанпут, двапут, тринут, четири и петнута. Ово се покаже на рачуњаљци руској и борнеовој; на табли потезовима и у четвртом реду Песталоцијеве таблице, коју и сваки ученик за себе саставља, а учитељ прегледа и исправља. — 2. л. Та иста основа „четири" узима се шест, седам, осам, девет и десетнута, уз употребљење оних учила као и прошле лекције. — 3. л. На основу Песталоцијеве таблице саставља се четврто одељење Питагорине таблице и таблица множења основе 4 са 2, 3 . . . до 10 пута. — 4. л. У многим задатцима редом и преко реда вештбају се деца у множењу основе четири. — 5. л. Предузима се понављање множења основе 2, 3 и 4 од двапут до десет пута. За тихо вештбање састављање таблице множења од 2×1 до 4×10.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Садржавање броја четири у 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36 и 40. — 3. Дељење бројева до 40 на два и на четири дела. — 4. л. Појам о половини и о четвртини од различитога познатог новца, времена и мера. — 5. л. Употребљење рачунских задаћа (види стр. 15.). Садржавање и дељење предузима се само устмено, а бројке се и знаци још не употребљују.

Четвртог школског месеца: Прве недеље: 1. л. Бројање и написивање бројака од 40—50. Вештбање у лепом писању и подписивању бројака. Познавање пете десетице. — 2. и 3. л. Сабирање први и други степен и сабирање у ступцу. — 4. лекц. Сабирање до броја 50, трећи и четврти степен. — 5. л. У истом бројном простору пети степен сабирања уз приномоћ руске рачуњаче. — За тихо вештбање сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од појединих бројева из пете десетице први и други степен. — 2. л. То исто у ступцу. — 3. л. Трећи и

четврти степен одузимања. За тихи рад одузимање у стушцу. — 4. лекц Пети степен одузимања употребљујући у колико је нуждно и рачунаљку. — 5. л. Растварање и сравњивање бројева (види стр. 16. Рачунице II.)

Треће недеље: 1. л. Основу „пет“ узимати двапут, тринут, четири и пет пута уз употребљење обе рачунаљке и петога реда Песталоцијеве јединичне таблице, коју на табли саставља учитељ, а на ручним таблицама деца. — 2. л. Основа „пет“ узима се шест, седам, осам, девет и десет пута, уз употребу свију мало час наведених учила и по истом начину. — 3. л. Саставља се и учи се таблица множења од 5×1-пут до 5×10-пута. Преносе се петице са Песталоцијеве јединичне таблице на таблицу питагорину и учи се употребљење ове.

Треће недеље: 4. л. Вештбају се ученици у множењу основе пет са свима јединичним бројевима и са бројем 10 најпре редом, а затим преко реда. У колико је нуждно само узима се у помоћ Питагорина таблица. — 5 л. Понавља се множење основе: три, четири и пет, са свима бројевима из прве десетице.

Четврте недеље: 1. и 2. л Мерење са 5, или садржавање броја пет у 10, 15, 20, 25, 30, 40, 45 и 50. Садржавање истога броја у бројевима 12, 16, 21, 27, 36, 42 — 3. и 4. л Дељење броја 50 на двоје и на петоро. Дељење 50 новчића на два, на четири, на пет људи. Колико долази на свакога? — Појам о петини једној од педесет новчића, од десетака, од двајестака, од 40 новчића. Шта је петина од метра? Шта су две, три, четири и пет петина од метра? (показати на метру). — 5. л. Практични задатци из рачунице II. (стр. 18. под ж.). и други сходни задатци за рачун на памет. (Наставиће се.)

НОВА ШКОЛСКА ТАБЛА.

(Приказ.)

Блажекова окретна табла, као средство против кратковидости и кривога растења ученика, патентом обдарена готово у свима државама у Европи. Наручбине прима Осип Блажек у Крчу близо Златног Прага у Чешкој. Окретна табла је тако утврђена на зиду, да се може лако окретати око своје осовине, чиме долази у четири потр бна положаја: усправљени, положени, наклоњени напред или натраг. Главна и за очи, растење и здравље ученика, најважнија корист оваке табле је у томе, да се може више мање наклонити напред. При оваком положају око ученика гледа на таблу, не под тупим углом, као обично при одвиснем положају табле него под правим углом. Таким начином види ученик писме или цртеж на табли у природној величини и при томе гледећи на таблу, мора главу и тело управо држати. На овакој табли се пише и црта у одвиснем њезином положају, на се с готовим писменчма или цртежима наклони напред и у том положају се подигне више. Да се писме или цртеж на табли дуже сачува, може се табла окренути и затворити на кључ. *Блажек.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српска виша девојачка школа у Новом Саду. По гласу извештаја о срп. вишој девојачкој школи у Новом Саду за годину $188^{5}/_{6}$. било је у истом заводу уписаних ученица: у I. разреду 33; у другом 20; у трећем 9; у четвртом 10. Свега 72. Међу овима било је 64 редовних 8 приватних ученица. На свршетку године остало је 60 редовних и 5 приватних ученица, које су испите закључне полагале.

Српска виша девојачка школа у Сомбору. У овој школи држани су испити 17. и 18. Јунија. На испиту другога дана после подне присуствовао је и високобл. г. Др. Ђорђе Натошевић главни школски референт. Јунија 22. 23. и 24. изложени су били на преглед ручни радови и цртања ученица. У овој школи било је у почетку школске године 65 ученица, међу којима су 52 из Сомбора, а 13 са стране. На свршетку, школске године остало је 63 ученице. Свршиле су први разред с отличним успехом 4, с врло добрим 7, с добрим 5, с недовољним 7 ученица; други разред с отличним успехом 1, с врло добрим 3, с добрим 1, с недовољним 4; трећи разред с отличним успехом 2, с врло добрим 4, с добрим 5, с довољним 1, с недовољним 6; четврти разред с отличним успехом 3, с врло добрим 3, с добрим 3, с недовољним 2 ученице. — На Иванђан у вече држана је у позоришту градском школска свечаност, коју је приредио учитељски збор ове школе. Ученице су лепо красословиле, певале свирале и вешто представљале „Другарице“ од ђице Милеве Симића учитељице више дев. школе у Новом Саду. Представа је ова врло добро испала и на потпуно задовољство многобројних слушалаца. Чист приход одређен је на набавку учила.

Ново место за учитељицу. У Ердевику основано је ново учитељско место с платом од 450 ф. в. вр.

Именовања. Петар Голубовић именован је за привр. учитеља у Свињаревци. — Јован Хорват у Боботи именован је за привр. учитеља у Пачетину. — Ђорђе Ружичић именован је за привр. учитеља у Илоку. — Ана Ђурићева привремена учитељица у Лаћарку именована је правом учитељицом у истом месту. — Анка Поповићева наместна учитељица у Сусеку именована је правом подучитељицом у истом месту. — Стеван Петровић у Славском Пољу именован је за правог учитеља. — За учитељицу у Панчеву именована је ђица Јелена Андријевићева. — Госпођица Мила Јовановићева испитана учитељица одправља дужност привремене учитељице мушке школе у Бачи. — Госпођица Марина Никашиновићева постављена је за привремену учитељицу у Срб. Итебеју.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Слободијада, епски спјев владике црногорског Петра II. Петровића Његуша, у девет песама. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду, 1886. Цена 70 нов.“

„Како се лаји перната живина“ по природњачким изворима са више слика Панчево. Накладом књижаре браће Јовановића 1886. Цена 50 нов.

„Дечија забава.“ Народне приче за децу. Издање срп. књижаре браће М. Поповића у Н. Саду 1886. Цена 30 нв.

„Kraljerić Marko u 25 pesama i 10 slika. Knjižara braće M. Popovića u Novom Sadu (штампано латиницом). Цена 50 нв.“

„Вештица, новела, написао Веља М. Миљковић глумац. (Прештампано из Јавора г. 1886). Издање књижаре браће М. Поповића у Новом Саду. Цена 25 нв.“

„На селу и пределу, слике и прилике из српског народног живота, написао П. Адамов (Издање уредништва „Стражилова“), у Новом Саду. Штампарија А. Пајевића 1886. Цена 60 нв.“

Уз број 5. часописа „Гудало“ примилисмо новој издање друштва „Гусле“ под насловом: „Две српске игре за гласовир у четири руке углас-ботворио Роберт Толингер. Дело 11. ово је својина друштва „Гусле“ цена му је 1 ф. 20 нв.“

Грофица Сара. Роман у два дела: I. и II. део Београд. Издање књижара Н. Ћурчића 1886.

„Dobra kućanica“ sastavio Davorin Trstenjak. II издање у Загребу накладом хрв. књижевног педагогијског збора, 1886. Цена 60 нв.

„Gli Apostoli Slavi Cirillo e Metodio e la verita dell ortodossia“, талијански превод прослављеног дела архимандрита дра Никодика Милаша, од отца Саватија Кнежевића јеромонаха и свештеника правосл. срб. цркве у Трјесту. У Трјесту 1886.

РАЗНО.

Учительски збор српских нар. школа у Земуну давао је 6. Јунија о. г. у тамошњој св. николајевској цркви парастос свом упокојеном члану Светозару Милетићу бившем учитељу Земунском.

Приложак учительској удовици. Удовица покојнога Давида Николића бившег учитеља српске вероисповедне школе Стапарске госпођа Марија Сремчевићева, добила је из државног угарског пензионог учитељског фонда годишњу припомоћ од 84 ф. а. вр.

Дарови школи и учитељу Црквена општина у Борову послала нам је предплату на „Школски Лист“ за тамошњу српску школу, на којему дару учитељ тамошњи г. Димитрије Аврамовић јавно захваљује.

Најпречастнији господин Василије Живковић протопресвитер Панчевачки, изволио је претплатити на Школски Лист за учитељицу у Лежимиру госпођицу Софију Живковића.

Г. Аркадије Варађанин управитељ више девојачке школе у Новоме Саду, поклања један примерак Школског Листа Љубици Бугарској приправници у Сомбору.

Пример за углед. На препоруку прем. г. Павла Пајића пароха у Брђанима, давнашњег предплатника и пријатеља Школског Листа, предплатиле су се на Школски Лист четири грађанске општине у Хрватској за своје комуналне школе и то: у Беднику, Свиници, Старом Селу и Градушу.

Изашао је 8. број „Учитеља“ са овим садржајем: 1. Основна школа

и њена задаћа. 2. Српска историја у српској основној школи. 3. Патриотизам у школи (продужење). 4. „Л“ на крају слога. 5. Разломци, предавање у II. разреду. 6. Белешке: Београдска учитељска школа. Неколико криминалних бележака. 7. Књижевни огласи. 8. Читуља. 9. Одговори. 10. На знање. — „Учитељ“, орган учитељског удружења за образовање и васпитање, излази 1. 10. и 20. сваког месеца у Београду. Цена је за стране земље 12 франака. Претплата шаље се уредништву „Учитеља“, Спасовска улица Београд. — Могу се добити у уредништву III. и IV. год. „Учитеља“ увезани, III. год. по 8 дин. а IV. год по 5 дин.

НЕКРОЛОГ.

Лука Мандић, ревностни свештеник и парох у Меминској (у Хрватској), који је много година и учитељско звање у истом месту одправљао и неуморно бранио православије и српску народност у тамошњим крајевима, преселио се у вечност 26 Јунија напрасно од капље ударен. Покојник је био један од највољанијих свештеника наших. Бог му дао славу небеску!

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

У Суботу у очи Видова дне 14. Јунија о. г. у успенском храму на великом гробљу Сомборском давао сам службу и парастос једногодишњи за покој душе незаборављеног мог сина Светислава Свеслава Вукићевића, бившег ученика VII. гимназијског разреда, који се 10. Јулија прошле године у вечност преселио. Том приликом освећен је крст на споменику надгробном моје покојне матере Персиде Вукићевића рођ. Зарићеве и мог сина Свеслава, и држан је педесетогодишњи спомен моме 1836. године преминулом добром оцу Ђорђу Вукићевићу, негдашњем изабраном грађанину Сомборском.

Свима сродницима и пријатељима, који су на овој скромној црквеној богомољи учествовали, а особито најпречастнијем господину Љубомиру Купусаревићу протопресвитеру и целом парохијалном свештенству Сомборском, који свештено дело ово достојанствено и благочинно извршише, и мојим добрим ученицима и ученицама, који су под вођењем наставника свога госп. Драгутина Блажека на служби Божијој, на парастосу и на заупокојним литијама на гробовима драгих ми покојника, складно и у хармонији појали дивне и утехе пуне химне нашег светог Православља, у име своје и у име породице моје, најтоплију благодарност са овим изјављујем.

У Сомбору, на Видов дан 1886.

Никола Т. Вукићевић.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Пешти тражи се учитељ за српску школу при цркви св. Ђурђа Годишња плата је 500 ф.; уз то, ако би учитељ у црквеном појању потпутно одговарао и уједно дужности певца у цркви обављао, у име особене награде, годишње 200 ф.; и стан од 2 собе с кујном у мањој цр

веној кући, (4 хвата) дрва за огрев. Молиоци ће имати доказати молбеници приключеним доставерним исказима: да су свршили срп. учитељску школу и у опште да законом прописану квалификацију имају; јесу ли ожењени и имају ли породице; какве језике говоре и у каквим језицима су кадри децу поучавати; где су до сад служили, колико времена и с каквим успехом; да ли су потпуно здрави? и да су безприкорног владања. Даље се иште од учитеља, да је у црквеном појању вешт. Молбенице се имају најдаље до 15. Јулија по нашем, на председника општине госп. Светозара Милутиновића (Budapest IV. ker. kalaputca 15) послати.

— У Срб. Милитићу отворен је стечај за учитеља до 6. Августа. Плата ½ сесије земље са 2 ланца нове оранице, која се годишње издаје може под закуп за 300 до 350 фор. и закупник плаћа порез и еквивалент, уз то 40 ф. готова новца, стан и лепа башта.

— У Печки тражи се учитељ с платом 16 ланаца земље, огрев слободан стан и школарина према броју ученика. Учитељ треба да децу добро научи српски. Проситељ се има обратити на местни школски одбор у Печку, и то на Г. Јована Петровића председника школ. одбора.

— У Соки (пошта Bánlok) тражи се учитељ. Плата је 150 фор. 36 кибли жита, 2 ланца оранје земље, 3 хв. дрва и стан с баштом. Молбенице се поднети имају до св. Илије о. г. г. Александру Јовановићу председнику општинском у Соки.

— Тражи се учитељ у Бали. Плата је 400 фор. 20 фор. награде за повторну школу; 30 фор. за дужност неровеђе; 2 ланца оранје земље; сламе за огрев и слободан стан. Само свршени сомборски приправници могу ово место тражити. Рок је до 15. Авг. т. г. Молбенице се имају местном школ. одбору у Бали поднети

— У Новом Топољу у котару Гарчинском у округу Бродском на новоствореној основној школи тражи се учитељ правосл. вере и вешт црквеном појању. Молбенице до 3. (15) Авг. поднети се имају на вис. кр. хрв. слав. земаљску владу. Плата је 350 фор. огрев, стан или станарина од 100 фор.

— У Дугој Реки поджупанија копривничка тражи се учитељ прав. вере с платом 450 фор. стан, огрев и врт. Молбенице се вис. земаљ. влади преко кр. школ. надзорништва у Крижевци до св. Илије имају поднети.

— На православној основној школи у Фочи упражњено је место учитеља за III. и IV. разред. Плата је год 500 фор. и стан у нарави, у учитељеву дужност спада и црквено појање. Обложене молбе прима до 3. (15.) Августа правосл. црквено школски одбор у Фочи.

— У Босугу, Илинци, Платичеву, Јарку, Витојевци у срезу Митровачком; у Шимановци, Карловчићу, Пећинци, Ашању, Прогару и Бечмењу у срезу Земунском; у Нови Карловци, у Буковцу и у Чортановцу у срезу Ст. Пазовском траже се учитељи. У Купинову среза Земунског тражи се учитељица. Сваки је плата 350 фор, огрев и стан. Молбенице управљене на кр. земаљску владу путем дотичне власти имају се поднети до 29. Јулија (10. Августа).

— У Грачацу у округу Госпићском, тражи се равнајући учитељ и учитељица. Плата 350 фор. и стан. Рок до 3. (15.) Августа о. г.

— Тражи се учитељ у Великој Ператовици, у жупанији Беловарској. Плата 350 фор., стан, врт и огрев; у Миклеушкој у истој жупанији тражи се учитељ и певац православне вере. Плата 400 ф., стан, врт и огрев. Стечај отворен до 29. Јул. по нашем.

— У Вуковарској поджупанији траже се учитељи српски у Ердевику с платом 450 фор. уз огрев и станарину; у Чалми, Нерадину, Богињу, Шуљму, Суботишту, Шатрипци, Опатовци, Бингули, Баноштру и Грабову. Плата је у првих 6 места 400 фор., а у осталима 350 фор. и свуда стан, огрев и врт; у Шаренграду, Миклушевци и Петровци горњи траже се подучитељи и појци. Плата у Шаренграду 360 фор.; у Миклушевци 280 фор. и од општине Чаковци за појање 60 фор; у Петровци 280 фор. и свуда стан, огрев и врт. Молбенице се имају на вис. земаљску владу преко кр. надзорништва школског у Вуковару до 29. Јул. (10. Авг.) ове године поднети.

— У Добсину (пошта Чепин) тражи се учитељ правосл. вере и црквени појац. Плата 350 фор. стан, врт и огрев У Погановци и у Капелни (пошта Биловац); у Кписи и у Гаћиштy (п. Сохопоља); у Сухој Млаки (пошта Слатина); у Брачевци и у Паучу (пошта Ђаково); у Обрадовци (пошта Ораховица у Борову (пошта Сухополје) траже се учитељ и црквени појци. Плата 350 фор. и 25 фор. за појање, стан, врт и огрев.

— У Вођину и у Смудах тражи се учитеља правосл. вере с платом 400 фор. стан и огрев.

— У Боботи тражи се учитељ у вероисповедној српској школи. Плата је 382 фор. стан и огрев.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Господин др. Сладовић котарски престојник у Грачаници (Босна), доброчинитељ школској младежи. До данас, од како се подписани од 1883. у истом месту налази, код сваког школског испита преко године са остали грађани г. др. Сладовић присуствовао и нигда школска младеж без награда од њега остала није, било то новчано или књигама. Тако је и ове године на дан 24. Јунија о годишњем испиту. Њега је његов пристав господин Илија Петровић заступао, и преко њега је школска младеж са премијама награђена била.

За таково доброчинство господина др Сладовића котарског престојника подписани како у име себе, тако и у име школске младежи најтоплије изјављује му: Слава таковом доброчинитељу!

У Грачаници, 28. Јуна 1886. године.

К. Радељевић, учитељ

☞ Многе школе примају овај лист, а претплата нам се за њих не шаље. С тога се умољавају г. г. учитељи, који лист читају, да код дотичних црквено општинских власти својски пожуре, да нам се овогодишња, односно и лањска предплата што скорије пошаље.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1** ф. **50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору, 10. Августа 1886. Год. XVIII.

ПОЗИВ НА ОПШТУ СРПСКУ УЧИТЕЉСКУ СКУПШТИНУ У СОМБОР.*)

Браћо учитељи и учитељице!

Које побудом својом сопственом, које пак побудом више учитељских зборова и појединих учитеља: сазивамо овим „општу скупштину“ свију српских народних учитеља и учитељица у Сомбор за дан 26. и 27. Август т. г.

Једино су још српски народни учитељи у земљама овим, који не стоје ни у каквој свези ни заједници, те који по том немају никакве ни међусобне ни друге снаге — моралне ни материјалне, што је све неопходно нужно како за учитељско унапређење и морални углед у народу, тако и за међусобно помагање у нужди и невољи. Да би се пак и једно и друго постићи могло, нужно је образовање добро организоване учитељске задруге, а та се може постићи општом учитељском скупштином, на коју ево у име Божије позивамо сваког народног учитеља и учитељицу, било да они делују у основној, или вишој девојачкој, или утитељској школи.

По међусобном договору више учитељских зборова, утврдисмо, да не буде претходне учитељске конференције у Ст. Бечеју, него да сваки учитељ, а особито сваки учитељски збор, добро промисли шта би ваљало у претрес узети, па да с тим мислима спреман дође. Нарочито месни учитељски зборови могли би спремити и добро образложене писмене предлоге, као

*) Овај позив добили смо у вече 2. Августа уз следећу пропратницу: „Славном Уредништву „Школског Листа“ у Сомбору. У прилогу част нам је доставити позивницу на српску општу учитељску скупштину с том пристојном молбом, да би га у своме цењеном листу штампати изволели. У нади, да нам нашу учтиву молбу одбацити нећете, јесмо са особитим поштовањем. Из седнице учитељског збора држане у Сомбору 2 Авг. 1886 године. Ника Грујић с. р. председник. Јован Благојевић с. р. учитељ и перовођа.“ У.

што ће то и сомборски учитељи учинити, па за један дан раније да испошљу своје изасланике у Сомбор, да овде претходно углаве предлог о организацији учитељској, који ће се по том у самој скупштини у претрес и решење узети.

Осим организације, нужно је да се у претрес и саветовање узме и предлог саборског одбора петнајсторице, који ће се по свој прилици међутим на јавност изнети, те да том приликом и о том искажемо своје жеље и тегобе.

Исто је тако неопходно нужно да се на дневни ред истакне и о томе саветује, како да се састави добар општи школски наставни план, без којега нема школи напретка, ма у њој и најбољи, највреднији и најсавеснији учитељ радио.

По томе дакле дневни ред ове опште српске учитељске скупштине у Сомбору имао би у главноме ово бити:

1. Конституисање.

2. Оснивање учитељске задруге, те по том одмах претрес и донашање правила, која ће се у писменом предлогу поднети.

3. Да се искажу жеље и тегобе о новом законском предлогу за сабор, који предстоји.

4. Жеље и тегобе о саставу ваљаног школског наставног плана, за све разреде и у свима комбинацијама.

Сомборски учитељи ће се постарати и за писмене предлоге о свему горенаведеноме, чега ради свестрано проучавају како предлог учитељског збора Земунског, који је у „Новој Школи“ од 1876. г. штампан, тако и више других правила, на основу којих већ постоје учитељске задруге код других народа, а осибито код учитеља братског нам народа хрватског.

Сомборски српски народни учитељи, који су се нарочито за сазив ове опште српске учитељске скупштине конституисали, постараће се како за слободне станове за све време скупштинског трајања, тако и за олакшицу пута на свима железничким пругама и паробродима до Сомбора и натраг; с тога се умољавају сви учитељи и учитељице, који на скупштину доћи желе, да се благовремено пријаве потписаном председнику, како би им исти за времена могао доставити карте за олакшицу.

Поближи програм и распоред издаће се у своје време.

Овом приликом нека је и то напомењено, да се нарочити позиви на поједине личности неће разашиљати, уверени будући, да ће овај позив до руку доћи сваког учитеља и учитељице и

да ће се томе сваки, који се год и по закону и по осећају осећао буде народним учитељем, овоме братскоме позиву и одазвати.

У то име добро нам дошли!

Из седнице учитељског Збора, држане у Сомбору 2. Августа 1886. године.

Ника Грујић	*Стеван Арсеновић*	*Јован Благојевић*
председник.	потпредседник.	перовођа.

ШКОЛА И ЖИВОТ.

Међу нама данашњим даном нема већ ваљда више људи, који не би били уверени о великој важности школа; шта више данас се у опште признаје, да само онај народ напредовати може, који има довољан број ваљаних школа.

Школа сама по себи није цел, него средство, коме је задатак, да младјани нараштај за што чистије и поднуније делање у животу спрема. Учитељи треба да о овој задаћи школе јасна и чиста појма имају, јер само ће тако кадри бити свој позив достојно извршити.

У човечијем животу разликујемо материјалан, душеван и моралан правац. У сваком овом правцу има човек дужности, које му савесно испунити ваља, ако је рад свом опредељењу да одговори. И школа, па била она ма каква, ваља на испуњење ових праваца да смера, ако хоће свом правом задатку да одговори.

Способности не донашамо са собом на свет, него само осетљивости, те се тако способности поред целисходног утиска до највишег степена развити могу. Па баш школа има тај задатак, да дремајуће душевне способности пробуди и за схватање онога, што је истинито, добро и лепо, способним учини, да младежи о материјалном, душевном и моралном свету нужна знања пружи и да пробуди у срцу њиховом чувство истине, доброте и лепоте и тежњу за усавршавањем моралним. У кратко, задатак је школе, да својим ученицима толико знања пружи, како би били способни пронаћи и изабрати она средства, што су за даљи напредак нужна; а уједно ваља да покрене тврду вољу и одушевљење за даљу непрекидну саморадњу у прилог тога напредовања.

Из овога можемо и то да изведемо: да прави успех школе

не састоји се у учењу, него у добром васпитању и у ваљаној спреми за живот. Ако ученик, свршивши школу, за даљу науку никакве воље нема; ако су околности живота њему сасвим непознате; ако му је у школи стечено знање само нагомилање мртвих података, које са животом у склад довести незна: онда му учење нема велике важности, а и школа није с њим свој задатак испунила.

У овом смислу дакле с пуним правом може се рећи, да је целисходно уређење школа необходно нужно за унутарње напредовање народа. Школа треба да даје тако знање, које ће мишљење ученика да развија снажећи способност разсуђења; она ваља у ученику да оживотвори уверење, да само моралан живот душевно спокојство и праву срећу пружа На послетку школа ваља на ученика таква уплива да има, да се споменуто умно и морално напредовање у њој тако рећи само из себе развија; ученици ваља да школске течевине осећају, јер само ово ће моћи у њима пробудити вољу к даљем раду; само ово ће их на рад подстрекавати, јер ће у томе права задовољства наћи. —

Наука нема предмета, који се у овом смислу употребити не би могао; овде овај, тамо опет онај тренут ваља сходно околностима да се уздигне; код једног ученика овај, код другог опет други начин ваља употребити, ако смо ради, да наставно обучавајућу циљ код њега постигнемо, али добар учитељ има такав уплив, да му се ученици после сваког школског часа с тим чувством кући враћају, да им се круг знања њиховог раширио.

На каквоћу овог душевног и моралног развитка врло много разних чинитеља утичу. Али зато ипак у опште се мора признати, да васпитавање школско темељ моралном и душевном животу полаже.

Већ и из овога се увидити може, с каквом великом одговорношћу је скопчан учитељски позив; ал из овог следује и то, да учитељи уз нуждна знања и способности, које су им за одправљање звања учитељског нуждне, треба да схваћају важност свога светог позива, па да с вољом, одушевљењем и неуморним трудом делају за благо повереног им подмладка.

Када се о унапређењу школа говори, обично се наводи, да је прво условље унапређењу школа: поправљање материјалног стања учитељског. Истина је, да поред јадне судбине и спро-

тиње обичан дух клоне, затупи: нужно је дакле, да утитељи материјално добро снабдевени буду и можемо уверени бити, да ће се и на нашем небу сунце благодати скоро показати, а у томе крепи нас надом та околност, што се опште заузимање за народне школе указује на све стране све већма.

Али ово само по себи не ће ствар наших школа поправити, а уједно ми и то рећи ваља, да онога, ко је ваљан и ко се за свој назив одушевљавати уме, ни најгоре материјалне околности задржати не могу, а да свој позив савесно не испуни. Живот нас уверава, да су они људи, који су душевном и моралном добру људског живота највише допринели, понајвише у сиромашном материјалном стању живели; али у њима је пре свега јака била воља и тежња, да што више добра људском роду допринесу. Такав дух ваља и нас учитеље да одушевљава, јер ћемо само тако постати достојни, прави васпитатељи и наставници поверене нам младежи.

Много се пута спомиње, да учитељи немају довољно аукторитета, који достојанство њиховог позива изискује.

Нужно је, истина, да се положај учитељев од сваког неправедног спољног умешања и нападаја заштити, али прави аукторитет себи ипак учитељ само сам набавити може и то једино и искључиво: кад задаћу своју достојно испуњава; кад животом својим доказује, да је он највећи покретач душевног и моралног живота поверене му младежи.

Онај народ, који плодове васпитања види и ужива, вољно ће се са највећим поштовањем поклонити пред таким учитељима! —

У Т. Бечеју. *Н. К. М.*
народни учитељ.

✝
ЂОРЂЕ РАЈКОВИЋ

народни учитељ, књижевник и бивши први уредник „Школског Листа“.

Ђорђе Рајковић неуморни раденик на књижевном пољу, преселио се у вечност после дужег и тешког боловања у Новом Саду 28. Јулија о. г.

Покојник је рођен у Новом Саду 1825. године. Свршивши гимназију и филозофију у младим својим годинама, служио је

као отличан учитељ у IV. разреду средсредне школе новосадске, које је звање због болести оставио, добивши доживотну мировину од сл. кр. града Новога Сада.

Како за време своје учитељске службе, тако и после све до смрти делао је Ђорђе Рајковић неуморно на пољу књижества српског.

Он је био први уредник Школског Листа, кад је овај 1858. у Новом-Саду излазити почео. Још пре тога написао је он и на свет издао педагогијско дело: „Школа и живот“. Године 1860. издао је збирку својих песама; дао нам је у лепом српском преводу знаменито дело Фенелоново „О васпитању девојака“. Много је радио на пољу српске сатиричке књижевности; у последње време уређивао је „Глас Истине“, а затим „Бршљан“. Најрадије се бавио са сабирањем старинских писама и грађе за историју књижевности српске.

Њему имамо захвалити за податке из живота најзнаменитијих раденика на пољу црквеног и народног живота, које је он у повременим списима обнародовао.

У сред овог ревносног рада снађе га ове године немила болест у јетрима, која земаљском животу његовом крај учини.

Вредни овај старина сарањен је 30. Јулија после подне на успенском гробљу у Новом-Саду. На опелу његовом у успенској цркви новосадској говорио је опроштајну реч г. Антоније Хаџић тајник Матице Српске, а чинодејствовали су г. г. свештеници Јован Марковић, Милан Ћирић и Павао Михајловић.

Нека је вечна успомена великом овом трудбенику на пољу просвете народне!

ПРВО СРБСКО ЗАБАВИШТЕ И РАД У ЊЕМУ.

Као што је у своје време у овом листу јављено прво српско забавиште отворено је у Сомбору 16. Декембра пр. године. Сада се навршио први годишњи течај у овом најмлађем васпитном заводу нашем, које сомборска српска црквена општина из своје просветне закладе издржава.

Ове прве године било је у забавишту том 18 мушке 20 женске, свега 38 деце. Деца су се ова под руковођењем искусне забавиље госпођице Олге Павловићеве сваки дан изузимајући одређење полудневне одморе и празнике по три часа пре и по

два часа после подне пријатно забављала и разумно и природи сходно васпитивала.

Уз певање сходних и за забавиште удешених песмица предузимане су ове игре: „Паун пасе, трава расте. — Игра коло.. — Слепи миш. — У колу је јагње. — Ја тебе и тебе — Мала домаћица. — Малено детенце. — Зашто береш цвеће. — Гладна је била лисица. — Јагњешце и вук. — Голубињак. — Продаја цвећа. — Један, два, три, четири, и т. д.“ Осим тога певала су дечица ове веселе дечије песме:

Благо нама тицама... — Весело сам дете... — Радо идем ја у забавиште... — Хајд у школу... — Голуб седи на стрејици... — Челица и голуб... — Лети чела малена... — Ја сам млади занатлија... — Поточара мала.

Осим предпаведених игара забављаху се деца са коцкама и стубовима (четири прва дара фреблова), из којих су градила различите предмете; даље се забављаху са четвороуглим и троуглим плочицама, са дашчицама, прутићима, круговима и полукруговима, као и са преплетањем (провлачењем) бојадисане хартије.

Уз све ово вођен је разговор поглавито на српском а по жељи родитеља, према захтевима околности и за сачувати децу српску од полазења туђих забавишта по мало и на мађарском језику.

На последку, што је најглавније учитељица се у овом забавишту сваки дан разговарала с децом о дечијим родитељима и о животу у домаћем кругу; о доброти и милости родитеља спрам своје дечице; о поштовању родитеља и старијих; о стварима, које деца виде на дому и у месту; о Богу као преблагом нашем отцу небесном, кога добра деца љубе и слушају и коме се сваки дан моле. Уз то су научила деца у забавишту у почетку посла и рада народну молитву: Боже помози! „У име твоје почињем Боже“, а на свршетку: „Хвала Богу!“ „Хвала теби Боже благи!“ Свако се дете научило прекрстити и рећи: Во имя Отца и Сина и Святаго Духа Аминъ. Святъ Господь Богъ нашъ, и појати: „Буди Господи милость твоя на насъ јакоже уповахомъ на тя.“

Приправнице трећега разреда свакога четвртка присуствовале су редом у забавишту, и помагале забавиљи у раду њеном.

Ово је, што се за кратко време у првом нашем забавишту радило.

У очи Ивања дне посетио је ово забавиште највећи пријатељ младежи српске г. Др. Ђорђе Натошевић у друштву неколико чланова одбора школског, и изјавио је подпуно своје задовољство, како са радом у забавишту, тако и са забавиштким просторијама, красним намештајем и училима, са којима је честита општина Сомборска богато снабдјела ово прво српско забавиште.

Местни школски одбор на свршетку овог првог годишњег течаја одредио је забавиљи и заводу овом одмор од 16 Јулија до 1. Септембра по нашем. Одмор је тај веома нуждан био и ради опорављења госпођице забавиље од великог труда и првог рада са овом нејаком дечицом, а и због тога, што су многа деца с родитељима у летње станове отишла и број се деце у последње време због велике врућине јако умалио био.

У будућем броју изложићемо списак учила, које је при отварању овог завода честита општина Сомборска за забавиште своје набавила и са којима се забавиља и деца у забавишту послужују.

Закључујући ове врсте од свег срдца желим, да ово прво забавиште српско, — то драго мезимче просветних наших завода, — што боље напредује и да нашој маленој дечици послужи на подпомагање домаћега основног доброг васпитања, на пријатну забаву и сачување као најцелисходнија припрема за даље васпитање у народној школи у духу православне вере и миле народности наше, а сообразно начелима здраве педагогије и према потребама и околностима, у којима се налазимо; уједно пак да се и приправнице српске у забавишту овом практично науче лепом поступању са дечицом, како би и оне могле по времену од своје стране допринети, да се српска забавишта подижу по разним крајевима, где се српска реч говори, и где то потреба изискује. *И. Б. В.*

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

II.

(Продужење).

Српске народне основне школе у Босни-Херцеговини уређују и издржавају (као што сам већ навео) срп. црквено школске општине. На ту цијел постоје школске благајне, било одијељене или спојене са црквеном благајном. Школски приходи пак различни су и нестални, како по врсти, тако и по величини. У мјестима, ће постоје црквене школске општине, и ће се могло ставити у живот дотичне приходе, узимају се исти: 1. Од школских дућана или иначе зграда, које су као завјештаји појединијех

добротворе или собственом економијом школи припали. 2. Од камата школског фонда (који је ријетко ће); 3. од школских такса; 4. од полудобровољнијех прилога на школу приликом уписа ђеце у школу (неки вид школарине); 5. од добровољнијех прилога о св. Сави при свећењу водице или на бесједи. Дакако да су од поменутијех прихода најзнаменитији они под 1. и 2. (ће их има), јер су барем стални и сигурни, али на жалост врло је мало мјеста, ће се школске потребе барем и некијем делом из тијех извора подмирити могу. Већином то зависи од осталијех прихода, међу којима они под 4. и сачињавају управо главни извор школског дохотка. Но ти су приходи дакако врло нестални и промењиви, јер зависе од добре воље и даног расположења у народу, на по томе и увлаче живот школе у вртлог разнијех незгода и неприлика. Али срећом у сваком критичном часу налази се спаситељ. Љубав народа, тако се у спази и дурашности својој непоказује вазда иста, ипак у одлучном часу чини своје. Дарежљивост је овће велика. Тако н. пр. у једној од првијех општина сабрано је неке године у часу одушевљења и добре воље о св. Сави преко 3000 ф. за школу, а и другће те и у другијем згодама задиве појединци са свотама по 200, 100, 50 фор. На још по ћекоји, кад уписује једнога или још кога ћака из своје куће, прилежи школарине по 100, 50, 20 фор. Да како да су то нешто рећи случајеви и по већијем мјестима, али опет је зато родољубље живо, премда по ћекад по неки баш између првака — онако мрко загуди: „Недам ништа, нек пропане све.“ Но то бива у времену огорчења, које извире или из партајскијех трвења, или ако у раду и правцу школе, па и учитеља не иде све онако, како или воља тога појединца или можда и дух народа захтијева. У мањијем је мјестима и сразмерно мања, али зато ипак потпуно виђерна слика онога, што по већијем мјестима бива. По неке године љуто омане та страна школског прихода, и онда се кубури и натеже и тражи се помоћ цркве, а по неће и државе. Према томе је материјално стање срп. осн. школа већином врло оскудно и несигурно, тек некојијех добро и уредно, — а ваљда само двију-трију потпуно и можда сјајно.

Унутарња уређења тијех школа оставља, или је већ сасвим оставило свој стари помјесни народни тип, а прилагођује се и сабражава потпуно уређењу срп. нар. осн. школа у Угарској. Тако се школска година већ ваљда свуд почиње 1. Септембра, а свршава концем Јунија. Уведен је у школе исти наставни план и исте књиге као у Угарској, премда се по неће — ради домаћег наријечја — употребљују Чутурилове читанке, што је сасвим оправдано и управ нужно. Калико ће се пак узети наставног градива и које, у томе су учитељу сасвим слободне руке, и он може да се креће сасвим према своме нахођењу и увиђавности, али нека је само ваљан успјех. Но та потпуна слобода и невезаност доноси собом и велику разнообразност у наставном плану и градиву, што је један од великијех каменова спотицања за учитеље, јер ту је неки гоне суваше далеко и преко мјере истичу свој субјективизам на штету другијех учитеља, што никако некористи интересима учитељског сталежа; осим тога и сама настава није свуд једнообразна. Како ово, тако исто и све остало унутрашње уређење зависи од самог учитеља.

Полазак је школе врло повољан. По градовима радо дају своју ђецу у школу, а сељак — као што је то свуда у нашем народу — даје своје дијете у школу само онда, кад је изгледа, да га може прегорети од куће да иде у свијет, па да буде какав занатлија, трговац, а данас већ и господин. По градовима још влада прекрасан често христијански и човјекољубиви обичај, да господари шаљу своје млађе слуге у школу, који дакако нешто мање преко дана у школи остају; тијем начином многи се сиротан достане просвјете и потоње среће. К томе још родитељи радо хоће да пошљу премладу ђецу у школу, тако од 5—6 година и ту ти се онда школски народ састоји од ђеце и дечака од 5—15 и више година. Али полазак је још уско скопчан и са самом учитељевом особом. Је ли учитељ згодан, ето му пуне школе ђака са најуредњијем поласком. Нека није онако, како треба, прориједи му се школа, јер Бошњак и Херцеговац не да своје дијете непоћудном учитељу. Може му бити, па шта ћеш? тко ће га на противно присилити? Учитељу пак не преостаје друго, него: или пази и удешавај према расположењу и вољи родитеља, а скоро по ђекад и ђеце, или сели даље!

Међу најзнаменитије појаве унутрашњег уређења овијех школа спадају без сумње школски испити. Док се они по другијем земљама своде све више и више на обичне закључне школске свечаности, дотле су они овђе ни мање ни више, него прави учитељев Видовдан — страшни суд.

(Наставиће се.)

НАРОДНЕ ШКОЛЕ СРБСКЕ У СОМБОРУ $188^5/_6$. ГОДИНЕ.

У Сомбору било је ове године за свакидашњу школу од 6—12 година обавезне српске деце: а) у самоме граду с предграђима 356 мушких, 343 женских; свега 699; б) на селиштима свима у пределу сл. кр. града Сомбора има 388 мушких, 337 женских; свега 725 деце. Укупни дакле број за свакидашњу школу обавезне деце износи: 1424. Осим тога по гласу поглаварственог пописа било је за повторну школу обавезних од 13—15 година мушких 94, женских 107; свега 201.

Уписано је било у школу и школу полазило:

а) У градским и предградским школама 266 мушких, 286 женских; свега 552 ученика.

б) У осам школâ на селиштима Сомборским било је ученика: 164 мушких, 148 женских; свега: 312.

По овоме дакле ишло је у све сомборске српске школе 430 мушких, 434 женских; свега заједно: 864 ученика, од којих је било 857 српске православне деце, а од осталих су петоро римокатоличке, једно еванђеличко лутеранске и једно реформатске вере.

Народне школе српске у Сомбору ове су:

1. Средсредна шесторазредна мушка школа, (али у којој ове године у шестом разреду није било ученика) са 4 учитеља и једним катихетом у 4 школске дворине. У овој школи било је 220 ученика.

2. Средсредна четириразредна основна женска школа са две учитељице у две школске дворане са 150 ученица.

3. Виша девојачка школа са 4 разреда и 4 школске дворане са 3 редовна учитеља, једном редовном учитељицом и једним катихетом и са 65 ученица.

4. Основна дворазредна школа (први и други разред) у предграђу Селенчи са једном школском двораном, једним учитељем и са 17 мушке, 29 женске школске деце.

5. Основна дворазредна школа (први и други разред) у предграђу црвенци са једним учитељем и једном школском двораном са 29 мушке и 42 женске деце.

Деца која у предградским школама сврше други основни разред, продужују учење у средсредној школи и то мушка у мушкој а женске у женској.

У школама основним на појединим селиштима сомборским било је ученика оволико:

1. У Ранчеву 24 мушких, 26 женских; свега 50.
2. У Билићу 24 мушких, 23 женских; свега 47.
3. У Обзиру 18 мушких, 13 женских; свега 31.
4. У Миличићу 10 мушких, 10 женских; свега 20.
5. У Вукићевићко Радовићком селишту на пустари Источној Градини 15 мушких, 17 женских; свега 32.
6. У Лугумерском селишту (Западна Градина и један део Чичова) 18 мушких, 8 женских; свега 22.
7. У Жарковцу 34 мушких, 24 женских; свега 58.
8. У Буковцу 25 мушких, 27 женских; свега 52.

Кад се одбије број деце, која у школу долазе од броја деце, што су за свакидашњу школу обавезна, онда се види, да још 540 деце српске у Сомбору никако не иду у школу.

У градским и предградским школама годишњи испити држани су под председавањем управитељевим 10. 11. 12. 13 и 16. 17. Јунија, али је настава школска све до Петрова дне држана. У салашким школама обављени су испити у другој половини месеца Маја и у првој половини месеца Јунија, али је школска настава, где се год могло, до Видова дне држана. И на овим испитима је свуда управитељ школски председавао. — Школу Буковачку походио је високоблагородни господин Др. Ђорђе Натошевић главни школ. референт у недељу 22. Јунија у друштву са местним школским управитељем, и пред њиме је г. учитељ Велимир Чонић поново испит с децом држао на подпуно задовољство поменутог господина главног школског референта.

На Петров дан пре службе Божије прочитане су разреднице у свима разредима градских народних школа, а после службе Божије и „Благодарења“ скупила су се сва школска деца из народних и више девојачке школе у велику школску дворану, где је Благородни господин Константин Радуловић председник местног школског одбора све отличне ученике у ученице даривао лепим књижицама, које су по закључку сл. црквене обштине Сомборске набављене. Тако се завршила $188^{5}/_{6}$. школска година у српским народним школама Сомборским. *Н. Ђ. В.*

ПРИПРАВНИЧКА ХИМНА.

Чуј нам топлу молбу, Боже,
Свемогући створитељу,
Владаоче васелене!
Испуни нам скромну жељу,
Што нам топло, жарко згрева
Српско срце, српске груди.
Жеља нам је: да будемо
Учитељи, вредни људи.
Испуни нам жељу, Боже!
Све се Теби лако може.

У нама се пробудила
Једна скромна жеља само:
Да свој народ — просте људе —
Учимо, да настављамо,
Да не буду — што-но веле —
Код очију својих слепи.
Одржи нам ону жељу,
Одржи је и окрепи!
Испуни нам жељу, Боже!
Све се Теби лако може.

Дај нам здравља, да свршимо
Учитељску школу здрави,
А и кад за учитеље
Твоја воља нас постави,
Да свршимо добро, лепо
Сви науку започету,
Да будемо поносе као
Учитељи српском свету.
Испуни нам жељу, Боже!
Све се Теби лако може.

Наш посао, кад будемо
Учитељи, благослови,
Да не буду узалуднe
Наше муке и трудови,
Да будемо дика, да се
Народ свагда дичи с нама,
Да нас народ обасипа
Заслуженим похвалама!
Испуни нам жељу, Боже!
Све се Теби лако може.

Ив. М. Поповић.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Прва општа српска учитељска скупштина у Сомбору. На челу овога листа саопштен је позив учитељског збора у Сомбору на општу српску учитељску скупштину, која ће се 26. и 27. Августа у Сомбору држати. Предмети саветовања изложени су у горњем позиву.

Школски Лист, као свагдашњи верни пријатељ српског учитељства, с радошћу поздравља ову учитељску скупштину и с поуздањем се нада, да ће се учитељство српско позиву овом сомборског учитељског збора достојно одазвати и на скупштини тој својој за благо школе и за подизање угледа учитељског својски делати. У то име добро нам дошли учитељи и учитељице наше у Сомбор!

Скупштина комуналних учитеља жупаније Бачке држаће се 11. и 12. (23. и 24.) Августа у Баји. На овој ће скупштини учествовати и учитељи и учитељице српских покомуналених школа у негдашњем округу шајкашком.

Српска виша девојачка школа у Панчеву. Као што из штампаног извештаја дознајемо, било је уписано у овој школи 1885—6. године и то у I. разреду 13; у II разреду 13; у III. разреду 12; у IV. разреду 6 ученица. Свега дакле било 44 ученица. На свршетку школске године било је у школи 40 ученица. Од ових ученица су 35 из Панчева, а 5 са стране. — Уводни чланак овог извештаја под насловом: „После дванаест година“ у кратко показује рад тога вишег завода нашег од постанка

његовога до данас, и упознаје нас са главним непријатељем наших виших девојачких школа, а то је: „криво схваћање васпитања и просвете у „бољим круговима“ нашега народа.“ Писац врло разборито доказује, да је *добром васпитању свеколике младежи наше, а особито женске, темељ православна вера и мила српска народност наша.* И вештo показује, да су вероисповедне српске народне школе по образовање и васпитање српске деце најприродније и најбоље; јер само оне одговарају духу и потребама народа нашег. Мање одговарају задаћи својој према нашим потребама такозване комуналисане српске народне школе; далеко мање од ових служе образовању младежи наше комуналне или државне школе са страним наставним језиком, а најмање приватни васпитни заводи, којима несвесни богаташи српски своју децу безобзирце поверавају, и тиме их за навек одређују од вере православне, од српског језика, и затупљују у њима понос народни. — Вредно је, да се свај изврстан чланак у свакој српској породици прочита и да не остане глас вапијућега у пустињи, него да проникне у срца духом туђинским задахнуте „боље класе“ српске, да потресе из мртвила и чаме и пробуди у њима љубав к правом васпитању српске деце, које се најбоље добити може у православним српским народним вероисповедним школама.

Извештај кр. препарандије и вештбаонице у Загребу за 1885—6. год. доноси уводни чланак под насловом: „Педагогија Херберта Спенцера од Стјепана Басаричка. У науковној основи изложено је и све, што се из науке христијанске и црквене појања православној младежи предаје. Школски течај траје три године. Било је ове године приправника 101. Међу овима било је 9 православне вере и то 4 у првом, 1 у другом и 4 у трећем разреду. Од ових су двојица у трећем разреду по народности Бугари, а остали су Срби. За вештбаоницу приправничку служи четирираздредна мушка основна школа у Загребу, која је под управом управитеља учитељске школе и с њоме је у органичкој вези. У вештбаоници делају 4 учитеља, и катихете за сваку вероисповест обашка. У овој школи било је 143 ученика, међу њима 6 Србаља.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Prva zorna računica к рачунању za prvi razred pučkih škola i privatnu obuku sa naputkom, slikami i vježbami po naukovnoj osnovi lahkoshvatljivo sastavio Franjo Šimunović pučki učitelj i izumitelj nove c. kr. isključivimi privilegiami štićene računarske sprave u Bjelovaru. Prvo izdanje hrvatski i njemački. Tisak Fleischmanna u Bjelovaru 1886.“ — Добити се може ова књижица и рачунало код г. Фр Шимоновића учитеља у Беловару.

„Жалка и отров пчелињи“ написао Јован Живановић. У Новом-Саду штампарија А. Пајевића 1886.

РАЗНО.

Друштво св. Саве. У Београду оснива се друштво под горњим насловом. Цјел му је, да шири праву хришћанску просвету, народностно српско чувствовање и народне врлине у српству. Задатак свој вршиће ово

друштво: 1) Издавањем добрих књига слика и песама; 2) подизањем и подпомаганьем српских народних вероисповедних школа, где нуждно буде; и 3) давањем новчане помоћи. Члан друштва може бити сваки Србин и свака Српкиња и сваки пријатељ српскога народа, ма где он био.

Филиповићева вечер. Хрватски учитељи спремају да држе 2. (14.) Септембра у почаст велезаслуженог педагога хрватског г. Ивана Филиповића сјајну свечаност вечерњу под горњим насловом. Тако чине свестни људи, који умеју достојно уважавати заслуге ревностних трудбеника на пољу народне просвете!

„Изложенье учења православне католичке цркве". Знаменито дело православног свештеника у Паризу Владимира Гете изићи ће ових дана у српском преводу у Задру. Цена је 50 нв. Ово дело знаменитог поборника православља међу ученим богословима европског запада, особито препоручујемо нашим свештеницима, учитељима и свима образованим Србима.

НЕКРОЛОГ.

Атанасије Иванчић изслужени учитељ у Лалићу, рођен 1815. у Парабућима; свршио је учитељску школу у Сомбору с отличним успехом 1835. а затим Богословију у Карловцима. Служио је ревностно више од 40 година као учитељ у Лалићу. Пре неколико година стављен је због старости заслужено стање покоја, и преселио се у вечност последњих дана месеца Јулија у Лалићу. Био је ваљан учитељ и честит човек, Бог да му душу прости.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Земуну на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 500 ф. и стан или станарина од 100 ф., уз то је у изгледу петогодишњи додатак од 10% и огрев. Молбенице се до 1. Септ. о. г. поднети имају председништву српског школског одбора у Земуну.

— У Иванди у епархији темишварској тражи се учитељ. Плата је 150 фор. 36 кибли жита 20 кибли кукуруза 2 хв. дрва 4 хв. сламе и 50 нв. од погреба, где буде позван, Молбенице се до 15. Августа имају поднети школском одбору у Иванди.

— У Лалићу тражи се учитељ. Плата је 300 фор. 21 катастр. јутро најбоље земље у једном комаду стан с баштом и друга башта ван села. Покрај осталих добрих особина иште се: да је учитељ добар цеван, и да зна мађарски и да је свршио учитељску школу у Сомбору. Молбенице се имају најдаље до 1. Септ. м. шк. одбору (пошта Hodzsák) поднети.

— У Мошорину и у Ђурђеву траже се учитељи за тамошње српске (комуналне) школе. Плата је на оба места 400 фор. стан или станарина од 100 фор. и 8 метерских хвата дрва. Биљеговане молбенице се имају Пресветлом Господину великом жупану Бачком као председнику управног одбора жупанијског најдаље до 15. Августа поднети.

— У Пакрацу тражи се учитељица правосл. вере. Плата је 400 фор. станарине 60 фор. и дрварине 48 фор. Молбенице се имају вис. кр. хрв. слав. земаљској влади у Загребу путем кр. школ. окр. надзорништва у Пожеги до 20. Августа по новом поднети.

— У Лончићу (пошта Нашице), Голубињаку (пошта Дарувар), Катинци (пошта Ђулавец) у истом школском округу траже се учитељи и црквени појци правосл. вере. Свуда је плата 350 фор., стан и огрев. Молбенице на исту в. владу, истим путем и до истога рока имају се поднети.

— У Мохову и Нови Бановци у Срему, траже се учитељи и појци правосл. вере. Плата је 350 фор., стан и огрев. Молбенице се имају на вис. кр. хрв. зем владу, преко кр. школ. надзорништва у Вуковару до последњег Августа (по римском) одправити.

— У Јасенашу (код Беловара) тражи се наместни подучитељ и појац прав. вере. Плата је 280 фор, стан и врт у нарави. Молбенице до последњег Августа поднети имају в. кр. хрв. слав зем. влади путем кр. школ. надзорништва у Беловару.

— У Д. Тузли на православној српској школи тражи се учитељ. Плата је 500 фор. и 100 фор. у име огрева и станарине. Иште се од учитеља да зна и немачки, да буде добар појац и да у цркви поје, и децу у појању обучава. Молбенице се имају до 15. Августа православној српској црквено-школској општини у Д. Тузли поднети.

— У Мостару на правосл. српској школи тражи се учитељ. Плата је 600 фор.; стан у нарави; 30 фор. у име огрева и 30 фор. путна трошка. Учитељ је дужан у цркви саборној певницу држати. Молбенице се до 15. Августа поднети имају православном црквено школском обштеству у Мостару.

— У манастиру Житомишлићу близо Мостара у Херцеговини тражи се учитељ. Плата је 300 фор. у готову новцу, стан огрев и храна с братијом у манастиру. Учитељ је дужан недељом и празником у манастирској цркви појати и школској деци уз остале предмете и црквено појање предавати. Молбенице се имају привр, православном црквено школском обштеству у Мостару доставити до 15. Августа.

— Српском родољубивом учитељству, а особито младим скоро оспособљеним учитељима топло препоручујемо овај оглас, који од речи до речи саопштавамо: „Потписана општина тражи учитеља за своју новоустановљену основну школу. Плата је 500 ф., слободан стан, огријев и башта. Натјецатељ има сведочбама доказати, да је за учитељевање оспособљен, да је Србин православне вјере и да је вјешт у црковном појању, које му у дужност спада. Молбенице прописане захтјевањим сведочбама нек се на потписану општину до конца Августа т. г. пошаљу. Српска православна црквено-школска општина у Самобору (Гацко) дне 17. Јунија 1886. године. Поп Глигор Старовичар с. р., поп Лука Зимоњић с. р., Станко Слијепчевић с. р.“

Јавна захвалност.

Г. Ђорђе Дука Поповић, одлични становник сиришки, обдарио је приликом овогодишњег испита школског (17. Јуна) 16 најбољих ученика, сваког са једном књижицом из дечије збирке. С тога му на овом племенитом дару и овом приликом у име своје и у име обдарених ученика најсрдачније благодарим и желим: да се на њега и остали дечији пријатељи угледају. — У Сиригу 7. Јула 1886.

Р. Тополац,
учитељ.

ШКОЛСКА ОБЈАВА ЗА $188^{6}/_{7}$. ГОДИНУ.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска $188^{6}/_{7}$. година 1. септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) За приправнике, младиће православне вере, здраве телом и душом, смерне и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) За приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разр. српске више девојачке школе или IV. разред више реалке с добрим успехом свршиле, а притом су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава и из црквеног малог појања овде положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из српског језика, а они, који немају оцену из мађарског језика, имају показати да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Карловцима; а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека тако исто инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног стања, а притом се отлично или бар добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.*)

У Сомбору 1. Августа 1886.

Н. Ђ. Вукићевић,

српске учитељске школе сомборске управитељ.

*) Учтиво се умољавају сва уредништва српских часописа, да ову објаву у интересу народне просвете, бесплатно, целу или у изводу, штампају.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и преплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. и 10. У Сомбору, 10. Септембра 1886. Год. XVIII.

ПРВА ОПШТА СКУПШТИНА СРПСКИХ НАРОДНИХ УЧИТЕЉА У СОМБОРУ.

На основу учињеног распореда од стране приватног учитељског збора учитеља и учитељица више девојачке школе и основних школа под председништвом Н. Грујића одржана је предконференција 25. Авг. о. г. цео дан, а 26. и 27. Авг. сама скупштина. Рад предконференције и саме скупштине у главним цртама је овај: По отварању и разлагању важности ове конференције, у којој је већ леп број учитеља странаца заступљен, тако и саме скупштине од стране председника породи се питање а и подужа препирка, о чему пре да се већа, да ли о самој организацији, односно о самим штатутима за организацију, или да се прво узму жеље и тегобе односно примедбе на предлог школских уредаба саборског одбора петнајсторице? По подужој дебати закључи се већином гласова, да се прво саветује о штатутима за организацију, а по том да се обрати пажња на остале тачке истакнуте у позиву учитеља сомборских. — За тим се изабере ужи одбор, који има да прегледи све штатуте за учитељску организацију, које су од стране учитеља како овде у месту зготовљени, тако и који су донешени са стране. Одбору су овом пријављена три операта: сомборски, новосадски и посебан Мите Нешковића. Пошто се прво сомборски прочитао, за тим Нешковићев, а новосађани изјаве, да се и њихов у начелу слаже са сомборским, с тога овај примају и препоручују за основу генералне дебате. Већином гласова се сомборски операт прими као подлога генералне дебате. У овој дебати главни су говорници били управ. Варађанин, проф. Бекић, Благојевић, Настић, Грујић и Нешковић подужује дебату изазвано питање о чланству, у колико да захвата учитељство ове државе, а тако исто и о вероисповедним и комуналним учитељима. — Закључи се, да се чланство може простирати по својој Угарској држави односно митрополији-патријаршији карловачкој без обзира на карактер школе народне, но само мора бити Србин православне вере. — Друга начелна питања тако рећи једногласно су решавана. Тако: о главном карактеру задруге — књижевни карактер; управи и администрацији задруге; о фонду, извору и потпори. После овог прешло се на специјалну дебату и на саму стилизацију. Са малим изменама и допунама већином се редакција примила.

Скупштина.

Пре 8 часова дана 26. Авг. већ се почеше купити учитељи из свих крајева наше отачбине, пред храм Божији ради призивања св. Духа. По каснијем тачном попису скупљено беше свега учитеља и учитељица 167, урачунајући овде госте и изасланике учитеље из Србије: 5 учитеља и 5 учитељица. Тачно у $8^1/_2$ часова отпоче чин призивање св. Духу у св. Ђурђевској цркви под чиноначалством најпреч. г. протe сомборског са још 2 свештеника и 1 ђаконом у присуству свих учитеља и леног броја грађанства. По свршеном чину и заједничкој молитви сви се учитељи упутише у зграду „Српске читаонице“, где беше за скупштину спремљено.

Читаоничке дворане беху препуне које учитељима које публиком.

Председник местног учитељског одбора: Грујић, заузев председничко место у присуству магистратског повременика, отвори скупштину поздравом и добродошлицом, напоменув, да учитељству се није дала прилика за ово 15 година да се састане и о срећи и напретку школе и учитељства проразговори. Даље вели, да последња учитељска скупштина, која је држана пре 15 година у Н. Саду и на којој је он тако сретан био, да је одликован и подпредседничком почашћу, имала је благотворна утицаја и на народ и на школу, јер жељу те скупштине прихватио је први сабор црквени, и на основу иницијативе ове скупштине послао синове своје у иноземство, да се богате знањем, мудрошћу и искуством на врелу сретних народа. Но на жалост по повратку свом услед многих неприлика нису могли стечено оваплотити. — Зашто учитељи нису позивани досад у своје законом прописане скупштине и зборове, није ми то намера — да су сазивани можда би боље било, али само *можда*. Оставимо то на страну. — Садањост школа и учитељства је жалостна. Грозничаво стање бацило је учитељство у бригу. Појединн глас остајао је глас вапијући — али код учитељства не; они се покренуше једним гласом, и то доста беше да се тако рећи сви искуписмо. Ово је врло важан моменат, да се унапреди школа и учитељство, да обоје добије нова полета, да се оживотворе жеље наше, а то ће бити, то мора бити, кад се има жив орган, који ће му бригу водити. У то вас име поздрављам; добро нам дошли — с нами Бог! — Потом је председник приказао браћу учитеље из Србије: Н. Поповића, Никетића, Големовића и Големовићку и осталу браћу и сестре, велећи: да браћа и сестре познавајући општу науку, науку филантропску — педагогију дођоше да учесници буду нашег заједничког рада. — Добро нам дошли! — Живели!

М. повереник: Молим г. председниче име и место сваког дебатника.

Председник: Браћо, изволите се сад конституисати; по углављеном пословнику изаберите најстаријег за конституционог председника.

Живио *Нестор Миковић!*

Н. Миковић: Изволите изабрати за овај чин и перовођу.

Живио *Ђорђевић!*

Н. Миковић позива на конституисање, прво да се изабере скупштински председник, — живио Грујић, а за подпредседника М. Нешковић, а за перовође Благојевић, Ђорђевић, Милић и Косић.

Н. Миковић проглашује изабране особе и позива их, да заузму своја места.

Председник заузев место, захваљује се на поверењу, што му врло ласка, и вели, да ће сматрати за свету дужност све скупштинске закључке, да тачно изврши, чиме би се само тако ово дело крунисати могло. И по томе изволите приступити к раду нашој организацији; позивам сваког говорника, да на ствар говори и нико да не вређа, да га не води страст, но љубав.

Големовић жели, да поздрави скупштину . . .

Повереник одузима му реч, пошто није грађанин ове државе.

Председник вели, да неће утицати на рад, нити би правац давао раду, но само просто да поздрави скупштину, с тога држи да г. повереник нема права ником реч одузимати.

М. повереник вели, да се у полемику не може упуштати, а и од своје речи не одустаје.

Председник чита поздраве до сад приспеле из Сурчина, из Београда и од Савке Жељезковићеве и т. д. Живели!

Благојевић, као референт нацрта за организацију учитељске задруге, објашњује основе, које су руководиле местни учитељски одбор при склапању овог нацрта . . . . Жеља је општа, како народна, тако и учитељска за уједињењем. То је имао на уму и местни учитељски збор, с тога је прегао свим силама својим да створи основу, по којој би основи сви српски учитељи уједињеном снагом кораснули бољој и лепшој будућности. Тежак је то посао био, тачку по тачку створати, врело пресуђивати, да ли стоји све једно с другим у вези, или има ли противности између појединих тачака. — Садржина нашег операта састоји се из 6 одељака.

I. одељак: Опште установе, овај одељак обухвата у главноме све оне појединости, што се у другим одељцима посебице по танко износе. Овде се говори о имену задружном, које би било *„Српска учитељска задруга"*, а чланови би јој били сви Срби учитељи православне вере у опсегу карловачке митрополије-патријаршије. Циљ је овој задрузи, да негује и подиже педагошку књижевност, да се учитељство даље образује, да зближује народ собом а себе с народом; међусобно подпомагање, распростирање српске књиге, подпомагање сирочади и удовица учитељских. По томе су истакнута и средства, како то да се изведе и управља — скупштина и главни одбор. И на послетку да ова задруга треба и мора ступити у моралну свезу и са другим задругама и друштвима ове природе.

II. одељак. Чланови, њихова права и дужности. — Овом задругом ко су позвани да рукују? — чланови. Ко је члан? Члан је сваки Србин учитељ православне вере. Није члан само верозаконски учитељ, него и комунални. Ово се не чини ради пропаганде, него ради неговања педагошке књижевности и свога даљег образовања на своме матерњем језику. Говорило се у конференцији против комуналних учитеља; но по позиву свом сваком је место у овој задрузи. И ако имају они друге своје задруге, ипак им закон не забрањује, да не могу ступити и у ову, те би се и ту заједнички радило у оквиру својих правила. Кад им закон не забрањује бити бирач, па и изабран на нашем црквеном сабору, онда и

овде зашто неби могли бити чланови. — Чланова има више врсти: редовних-учитеља, даље помагача, оснивача и почастних. Први својим гласом решавају сва друштвена питања, а други, трећи и четврти имају права на саветовање у свима питањима. — III. одељак говори о *скупштини*. Задатак је скупштине, да подиже и унапређује даље образовање српских учитеља, да изражује мане и тегобе своје школе и свога положаја, да изнесе начин и средство за поправком ових. Оне би се састале једанпут преко године о великом одмору а по нужди и више пута, али у колико је могуће опет у дане одморне, да нам се, вели, не би пребацило, да као трошимо на то школско време. Том приликом би се пререћивале и изложбе учила, што би много допринело корачању у напредак наших школа. Подчињен орган скупштински би био управни одбор. IV. одељак говори о делокругу „управног одбора", скупљању прописаних и принупљених прилога, подмирује све трошкове, које скупштина одобри; прегледа списе, што их задруга издавала буде; седиште управног одбора морало би бити у Сомбору из више узрока, а нарочито су ови обзири руководили збор за Сомбор, што је Сомбор најпрактичније природе, што је средиште нашег расутог учитељства, што се овде налази гимназија, учитељска школа, са којом би ова задруга у тесној вези (!!) морала стајати, што је овде виша девојачка школа, на народне школе и забавиште. Управни би одбор морао бригу водити о оснивању учитељског фонда, о чему говори V. одељак нацрта за потпомагање себе и истакнуте цели. Фонд се образује удозима чланова, и само материјално снабдевени добијамо снагу за рад по томе и важност. Упозорујем браћу учитеље на хрватске учитељске задруге, чији фондови хиљадама износе, а хиљадама су већ издали на потпомагање себе и своје педагошке књижевности. С тога, браћо, принесимо онај одређени прилог на олтар просвете, који ће нам душевног а нешто телесног хлеба пружати! Помозимо сами себе! — Живио! Прилозима не само да ћемо нашу педагошку књижевност потпомагати, него ћемо и самом члану помоћ пружити, кад је у беди и невољи. Н. пр. учитељ се разболе; тада у беди и невољи мора да живи са својом породицом на полутини плате по постојећем закону за годину дана; изађе година, стављају га у пензију; до пензије протиче дуже времена, док се не искупе и поднесу сви званични изкази о његовом досадањем службовању, за то време ни плате ни пензије — има л' црњих дана за учитеља? Тако је! — Држим, да је овим довољно разсветљена наша мисао, за коју смо дошли амо, да се братински посаветујемо. — Још сам нешто из вида изгубио, о чему такође морам да споменем и то друштвеном независном органу, који би сва школска питања слободно решавао па и она по жељи скупштинској, како то желе и схваћају већина српских учитеља и напредна савремена педагогија. Истина, да ми имамо један педагошки лист — „Школски Лист", али он не би могао заступати наше мисли онако, како би ми хтели; јер је то зависан, то је званичан орган, он треба да доноси наредбе и ове разјашњује и друге званичне ствари, нама и такав треба и нек Бог да, да и даље живи; — али нама треба дух животворни, да шири благословену идеју, коју су ова правила истакла. Нама треба нов орган — орган потпуно независан. С тога, браћо, предлажем овај операт

као подлогу специјалне дебате с жељом, да се са вољом приступи овом раду. (Живио!) *Председник:* пошто је неколико наспомену о генералној речи извештача конференције местне и странске, пита: да ли има још ко какав операт, и ако има, нек' се изволи пријавити.

Благојевић. Још нешто морам да спомењем, у јучерањој конференцији беху поднешена 3 операта; сомборски, нсадски и Нешковићев. Конференција је за подлогу расправе изабрала сомборски са допунама из она два, што овај не садржи. У главном су сви једнаки — дакле жеља је једна; но пошто је сомборски најопширнији и најпрецизнији, то је конференција овај прихватила; препоручујем га вашој пажњи, и желим, да се у њему сви сложимо. (Живио!)

М. Косовац (Меленци). Радује се овој скупштини, која је у тако огромном броју заступљена, но жали, што је из небуха сазвана, те с тога није могао као што треба ни прочитати и промислити о штатутима за организацију, а радити на површном схватању, вели: јако би се и ја а и остали огрешили о дужност нашу, јер ми смо овим радом и чином одговорили неумитном судији — историји нашој; одговорили смо народу за рад наш. Но с погледом на штедњу времена, пошто се не би смели позивати да не остане, и не буде овај наш рад само форма редна — морам споменути једно, што с првим погледом видим, да непровејана кроз ове штатуте оно, што нас држи све у природној вези нашој. Не видим овде, да се велика пажња обраћала на местне, протопопске и епархијске скупштине — на тек онда долази рад главне скупштине. Сва питања би нам током, њиховим проучавањем морала проћи, и ти подчињени органи према потреби се морали и могли чешће састајати, стварн проучавати, а и себе усавршавати, и тада би био оваковој главној скупштини утрпенији пут. Оних зборова осим других стварн главни би задатак био вежбање и усавршавање у школском практичном раду. А на оваким скупштинама продуцирати таку једну-две радње, била би мала добит. Ми морамо, ићи за природном организацијом заједнице на основу местанских зборова и т. д. до главне скупштине, да ове све радове стварају и прегледају, па ако регулатат пуштају на гл. скупштину; и, као што рекох, у том погледу имам да замерим предложеном ми нацрту. Тако што замерам у нацрту и то, по коме би и почастни чланови утицали својим саветовањем на рад скупштински, јер би то био први повод поцењености.

Председник. Одговара Косовцу, да би тако били растројени — а што се тиче практичног рада и нижи зборова, то закон прописује и они имају свој са свим засебни делокруг. — У осталом, пошто није се нико више пријавио, да учествује својим говором у генералној дебати: то питам сл. скупштину: да ли прима, или не прима овај нацрт за подлогу специјалне дебате? — (Прима се.)

Председник. Позива перовођу, да чита нацрт § по §.

Перовођа. Чита §. 1. (О имену задружном.)

Борјановић (Земун). Славна скупштино! Ја . . .

М. повереник. Ко сте ви? Како се зовете?

Председник. Јован Борјановић учитељ сомборски.

М. повереник. Пошто ја знам, да ви нисте учитељ и да се бавите

ван Сомбора са свим другим радом, а нисте учитељ, то вам забрањујем говорити.

Председник. Прима ли се, господо, § 1 ? — Прима.

Перовоја. Чита §. 2. (Цел задруге.) Извештаћ подноси уметак конференције и то да буде бр 1. да негује и подиже педагошку књижевност; у бр. 2. да *руководи* и подпомаже *стручно* образовање. Остали заузимају с једном нумером већи број. — Прима се.

Перовоја. Чита §. 3 (Средства за остварење горе истакнуте цели.)

Д. Кнежевић (Мађ Чанад). Предлаже, да се ту уметне на првом месту: „Наша православна вера“; јер нам прети нова секта назаренска, против које ми морамо удружено са свештенством да војујемо. (Жагор; чује се: оставимо то свештеницима. — Не прима се.)

М. Нешковић (Павловци) .Главни карактер тога друштва мора бити књижевни; а каквим средствима да одговоримо тој дужности? — књижевним, списима. Лист, орган наш, тај ће нам давати правац раду нашем, то ће бити наш извештаћ, књижице, које буде друштво издавало, не ће бити у свези. Ми требамо средства за цел као књижевно друштво; с тога требали би да установимо годишњи *алманах*, који би био огледало нашег учитељског педагошког рада. Предлаже, да се оснује годишњи алманах.

М. Косовац (Меленци). Ја бих с моје стране имао овде да се уметне и мештански, сресни и епархијски зборови. — За Нешковићев предлог нисам, јер не бих могли два листа издржавати, с тога би ваљало све уједиинити у стручан орган, који би морао све заступати, правну страну школе, а тако што и теоретичну и практичну страну школе. За један сам лист — но са тачнијим програмом.

Д. Кнежевић (М. Чанад). Познато је нама свима, да овде живимо са владајућим мађарским племеном; да ми имамо с њима тесне везе; (Чује се на ствар — на ствар!) предлажем да се уметне: „неговање симпатије према владајућем племену“. То би био, браћо, израз лојалности.

К. Шпјачки (Футог). Господо, ми морамо се обазрети и на време, морамо га врло штедити; а што се тиче лојалности? ми смо сви лојални, не треба то да дође ни на тапет. Предлажем редакцију.

М. Кириловић (Ст. Бечеј). Славна скупштино! Имам да приметим на Кнежевићев говор то, да као он жели нас бедити, да ми нисмо довољно лојални, но и да се то уметне, он неће тим бити лојалнији. (Тако је!)

Ј. Благојевић (Сомбор). Д. Кнежевић је нешто рекао и о назаренству, тим се средством неће постићи цел; то је дужност свештеничка. Предлог М. Нешковића уважавам. — За предлог Косовчев нисам, јер би тим врло конфузирано било ово друштво, које је више приватне природе; то ће власт већ по закону наредити; ти ће зборови бити званични и делаће по свом делокругу. На речи Кнежевићеве, где вели о лојалности, имам само то рећи, да је закон највиша воља, и ко ради све по закону, тај је најлојалнији и највернији својој домовини.

Председник. Пазите, браћо, на достојанство ове скупштине, жао ми је врло на једног члана, што је пала реч, као да смо нелојални. Изволите на ствар говорити. Боље бити у срцу лојалан, него на хартији. — Прима

ли се редакција? (Прима се.) С допуном М. Косовца? (Не прима се!) А с допуном Нешковићевом? (За сад не!)

М. Косовац. Ја, господо, видим, да ово није гласање, с тога молим да се гласа.

Председник. Прима ли се редакција? (Већина гласова прима)

Перовођа. Чита § 4. (О ступању у свезу задруге са другим друштвима сваке природе).

А. Варађанин (Н. Сад). Сл. скупштино! Ја нисам за овај §, јер по себи се разуме, да кад што треба — извешћа или друго, што да се једна другој може обратити, а особито, ако је то законом осигурано, него сам по предлогу брата М. Косовца, да ова задруга ступи у свезу са местним, среским и епархијским зборовима, у свима питањима и одношајима, где се то тиче школе.

Председник. Прима ли се редакција? — (Прима се.)

Перовођа. Чита §. 5. (О члановима срп. уч. задруге.)

М. Косовац. Из мало час наведених разлога сам против почастних.

Ј. Михајловић (Ст. Бечеј). Вели, да је за почастне.

Председник. Прима ли се редакција? (Прима се.)

Перовођа. Чита §. 6. (О уплати појединих чланова).

М Нешковић. Ја, господо, нисам, да члан оснивач плати 50 фор. велика је сума и ко ће да дâ за просветне цели 50 фор. тај ће дати пре Српској Матици но нама; нама је стало до тога, да што више буде чланова оснивача, за то снизимо цену од 50 на 20 форинти.

Ј. Настић (Сентомаш). Слажем се потпуно са предговорником братом Нешковићем и то баш с погледом на материјално стање наше.

Благојевић. Као известилац објашњује на нека питања, што се и ко се разуме под народним учитељима и вели: Како по тумачењу државних власти, тако и по самој природи својој народним се учитељем сматра сваки онај, који је не само на народној школи, него и онај учитељ, који дела на вишој девојачкој школи па и на самој учитељској школи, с тога је противан закључку предконференције, да се уметне иза речи: „Србин учитељ“ и „учитељица забавишта, основних школа, више девојачке и учитељске школе“ — православне вере и т. д.

Бекић (Панчево). Вели, да уђе: да онај члан може бити, којег главна скупштина прими.

Дејановић (Мохол). О члановима оснивачима слажем се потпуно са Нешковићем, с тога немам ништа више да кажем и одустајем од речи.

Варађанин. Нама је свима, господо, познато, да на неким школама, како основним тако вишим девојачким па и учитељским делају и засебне катихете као вероучитељи, с тога држим, да би ваљало тако стилизирати дотични §. да и они имају овде у задруги места.

Ј. Михајловић (Ст. Бечеј). Они, господо моја, ни у ком случају не би могли бити редовни чланови, пошто нису дипломирани учитељи, те по томе не би имали ни редовна гласа.

Ј. Настић. Изјављује против катихета, јер је врло лако могуће, да ће и то мало катихета нестати и сами учитељи предавати науку вере.

Дејановић. Није овде место уплетати катихете, имају они своја мо-

рална тела, која се за њих старају. Конзисторије се не старају за нас, па шта ми да се старамо за њих.

Председник. Предлог Вараћанинов сударио би се §. 1. који вели, да је члан само учитељ, а то се разуме и ако није активан учитељ, а с дипломом је, ипак је редовни члан.

Вараћанин. Господо и браћо, кад сам споменуо за катихете, нисам мислио ту на материјалну страну, него више моралну, они имају можда више искуства у њиховим предметима, које предају него ми, па добро нам дошао увек, где год требао буде њихов савет као у науци христијанској; што такође треба да се усавршује као и остали предмети, а поврај тога пружаће нам и материјалне помоћи, што држим, да нам није на одмет.

Ј. Настић. Одлучно је, да се не приме свештеници.

Председник износи предлоге на гласање и по томе се Бакићев и Нешковићев предлог приме, а Вараћанинов избаци.

Н. Брашован (Вршац) Ваљало би да се уметне и професори гимназије. (Не прима се).

Перовођа. Чита §. 7 — О праву појединих чланова. (Прима се). § 8. (О праву подноре и др.). По предлогу Вараћаниновом умеће се иза речи задружне књижнице: *има право сваки члан без разлике.*

Перовођа. Чита §. 6. (О праву редовних чланова).

М. Нешковић. Вели, да би боље било већу своту истаћи на за одређено време; н. пр. за 15 година, па после да не губи своје право никаквом незгодом, јер овако може се догодити, да човек више година плаћа, па у незгодним околностима изгуби право због неплаћања и тада други да господари са његовим имењем.

Председник. Кад наступе незгодне околности, што ми разумемо под крајњом нуждом, онда би он још потпоре добијао.

Вараћанин. Нек се уметне, кад пређе у други сталеж, да губи сва права; само активан учитељ ужива сва права.

Ј. Настић. Изјављује се просто за редакцију.

А. Павловић (Ст.-Кер). А ако постане који учитељ содгабиров? (Општи смеј.)

Тосић (Баја). А како ће женске, које се удаду? (Смеј. Престаје свако право. — Чује се.)

Др. Смедеревац (Бечкерек). А како оне, које се никад не удаду? (Смеј. Чује се: ужива сва права.)

Т. Ракић (Ст. Паланка). А како она, која се уда, па обудови? (Чује се: тиме јој се са учитељством и права повраћају наравно као активној.)

Перовођа. Чита § 10. (О иступању из задруге.) Прима се. — § 11. (О дужностима редовних чланова, ради скупљања помогача.)

Ј. Настић. Ово би, господо, изгледало као натеривање, с тога би ваљало, да се то изостави.

Председник објашњује, да је ово свакако нуждно, јер то је један од најглавнијих услова за материјално стање задруге. — И по томе Настићев предлог се одбацује.

Перовођа. Чита §. 12. (О поднашању извештаја од редовних чла-

нова.) Прима се редакција. — §. 13. (О губитку права због неуплаћања принесака годишњих.) Прима се редакција. — §. 14. (О искључивању чланова из задруге.)

Ј. Михајловић. Да се уметне иза речи: достојанство задруге и *против цели друштвене радње*, или . . .

Благојевић. Опасно је потанко све назначивати, него ће скупштина према том увек знати поступати.

Косовац, слаже се са Михајловићем. За Благојевића вели, да је сам против себе говорио, јер је једном приликом рекао, да је закон највиша воља, и по томе, где се односи на част појединца, ту треба, да је закон потанко изведен и по томе се слаже са Михајловићем.

Т. Ракић. Иште разјашњења . . . прост злочин . . .

Благојевић. Криминал.

Бекић. Искључити кога, јест врло важна ствар, с тога би нужно било од присутних бар $^2/_3$ чланова да саизволе.

Кириловић. Ја сам, господо, и за Михајловићев предлог и за редакцију — нек буде и једно и друго. — (Прима се.)

Перовођа. Чита § 15. (О искљученом члану.) Прима се редакција. §. 16. (О пријави за редовне и друге чланове). Прима се редакција. — §. 17. (О примању чланова.) Прима се редакција. — §. 18. (Члан мушко и женско.) Прима се и редакција.

Председник распушта скупштину и сазива је за после подне у 3 часа.

* * *

После подне наставља се рад. *Председник* отвара скупштину и читају се разни поздрави; за тим позива перовође, да наставе читање.

Перовођа. Чита §. 19. О промену главне скупштине. §. 20. О сазиву главне скупштине прве и осталих §. 21. О ванредним скупштинама. §. 22. О времену ванредне скупштине. §. 23. О времену бирања управног одбора. §. 24. О начину сазива редовне и ванредне главне скупштине. §. 25. О конституисању сваке главне скупштине. §. 26. О доношењу правоваљаних закључака. §. 27. О решавању свих питања па и промени штатута. §. 28. О начину гласања. §. 29. О праву и дужности председника скупштинског. §. 30. О замени председника. §. 31. О делокругу тајника. §. 32. О делокругу скупштинском, свих 12 тачака примљено је по редакцији без јаче дебате осим 4. тачке, коју је тачку желио да измене.

Јов. Јеремић (парох Бачински). Наводећи да не би учитељи требали да желе, да учитељи на сабору буду као сталеж заступљени, јер прво би се само устројство сабора морало изменути, а то не иде, а друго — нек учитељи својим озбиљним радом на пољу школства стеку себи толико угледа да покажу, да ће достојно знати своју ствар заступати и народ ће их заиста као и другу интелигенцију за своје посланике бирати и тиме би они били у сабору са учитељи посланици заступљени.

Шијачки (ватреније одговара). Да се не слаже са предговорником, јер не може се рећи, да нема међу учитељима онакових, какве г. парох Јеремић замишља, на шпак их нису изабрали. Међем случај, да и г. свештеници као сталеж немају права на известан број својих заступника по

свој њиховој заслузи и достојанству, сумњам, да би и један од народа изабран био . . (Тако је. Живио!)

М. повереник. Молим г. говорника, да говори на ствар, јер ћу бити принуђен одузети му реч.

Шијачки. Ја немам више ништа да кажем. (Живио!)

Благојевић, као извештач напомиње: ми не идемо, да се сад квари саборско устројство, него, кад се стане изменьивати и поправљати устројство, онда да се има обзира на ово, а за сад да се споразумемо са самим народом и са појединим местима, да дођемо до својих заступника — посланика.

Председник износи на гласање, и по томе се редакција прими.

Перовођа. Чита §. 33. О јавности скупштина. — §. 34. О дужности оних учитеља, у чијим ће месту скупштина бити. — §. 35. О склопу управног одбора. — §. 36. О седишту управног одбора. — §. 37. О члановима управног одбора. — §. 38. О званичним лицима управног одбора. — §. 39. О одборским седницама. — §. 40. О деловању управитеља. — §. 41. О деловању тајника упр. одбора. — §. 42. О деловању благајника упр. одбора. — § 43. О почастним и плаћеним званичним лицима. — §. 44. О сазиву одборника. — §. 45. О донашању правовађаних одборских закључака. — §. 46. О упражњеном одборничком месту. — § 47. О брисању одборских чланова из одбора. — § 48. О времену држања седница управног одбора. — §. 49. О делокругу управног одбора; свих 17 тачака са малом изменом у тачци 4. иза речи прегледа и *издаје на оцену другима* и досуђује . . . — §. 50. О одговорности управног одбора. — §. 51. О оснивању фонда. — §. 52. О изворима за овај фонд у 6 тачака. — § 53. О обвезама чланова за образовање овог фонда у 3 тачке. — § 54. О начину скупљања прихода. — § 55. О квитирању примљених новаца. — §. 56. О објављивању јавном свих чланова ове задруге. — § 57. О губљењу права на чланство. — § 58. О почетку времена, кад ће у живот ступити уживање потпоре. — § 59. Колико на ову и колико на трошкове од целог добита да се издаје. — §. 60. Ко ужива потпору. — §. 61. О сирочадима и удовицама. — §. 62. О начину одређивању потпора; о решењу скупштинском. — §. 63. О неодложним случајевима за потпору. — §. 64. О пријави за потпору. — §. 65. О смрти редовних чланова пре времена ступања у живот ове потпоре. — §. 66. О месту улагања задружних новаца. — § 67. О држању приручног новца и хартија од новчане вредности. — §. 68. О начину издавања новца. — §. 69. О суми, која се улаже у новчане завиде. — §. 70. О привременом одбору од 9 чланова. — §. 71. О случају престанка ове задруге. — §. 72. О предлогу преиначе правила. — § 73. О потврди преиначе правила. — §. 74. О пословним правилима и другим упутствима. — § 75. О задружном печату. — Примљена је редакција.

И са овим беше за овај дан седница завршена.

* * *

Тога дана у вече држало је местно учитељство уз суделовање местне певачке дружине у почаст својих гостију „Вечерњу забаву" с говором, певањем и свирком, што је на опште задовољство испало свеколике пуб-

лике, којом су све просторије читаоничког здања напуњене биле. После првог дела млађарија раздрага игранком, а старији поседаше уз руменика и здрављаше узајамно покретачима, извршиоцима и гостима ове скупштине. Благодарни синови сетише се и својих школских отаца и ако овде нису присутни били као и оних, који су и присутни били. Тако је наздрављено благородном господину Др. Ђ. Натошевићу као главном надзорнику и старатељу наших школа. За тим је поздравио врло лепо госп. Ар. Варађанин, обележив дуги и неуморни рад, Н. Ђ. Вукићевића управитеља учит. школе и свију просветних завода срп. у Сомбору, уз громку попратницу „живио“ и „многаја лета“ од стране његових ученика. Млади учитељ Настић из Сентомаша наздрави у знак ученичке благодарности присутном професору г. И: Стојковићу и тако здравицама не беше краја до беле зоре.

* * *

Први дан касно у вече и други дан од $9^1/_2$ до $10^1/_2$ часова држана је конференција у погледу донашања резолуције с погледом на жеље, тегобе и жалбе на предлог саборског одбора петнајсторице. У првој конференцији беше изабран М. Косовац за извештача и поверено му је, да створи резолуцију са мотивацијама за идућу скупштинску седницу у духу и смислу оном, за какову је већина односно сви чланови конференције били.

* * *

У $10^1/_2$ часова по конференцији 27. Августа отвори председник скупштину. По отварању прочитају се телеграфични поздрави из разних крајева, као Сиска, Вуковара, Фијуме, Ниша и других места. — По том се прочита јучерањи операт, како је примљен.

Кад се операт прочитао, председник распушта седницу на 10 минута ради саветовања о избору привременог одбора. — По истеку 10 минута председник отвара седницу и моли, да му се учине предлози ради привремених одборника. — На предлог једног члана буду ова лица изабрана за одборнике: Н. Грујић, Јов. Благојевић, Ст. Арсеновић, Ис. Стојковић, Соф. Јорговић, Мих. Косић, Ђ. Милић, Ал. Коњовић и Лазар Поповић из Шандора.

Председник ставља на дневни ред тегобе и жалбе на предлог одбора 15орице. — На опште захтевање председник позива перовође, да редом читају предлог одбора 15-орице, али моли, да не утиче у специјалну дебату, пошто ће се имати времена, кад се овај предлог прочита.

Перовођа. Чита од §. 1. до §. 120. — завршетак. Читање се саслушало мирно, и кад-тад чула се по гдекоја примедба, особито кад се читало о плати, чуло се: „Пандури имају више“; код §. 63. о успеху учитеља за 2 године и њиховим посљедицама — чуло се јако негодовање. О помоћницима негодовање. — Завршни §. кад се прочитао, узе реч извештач конференције.

М. Косовац. Да је дуже времена било, да се овај законски предлог прочитао боље би било, видили би му и најмањи његов недостатак, али та кривица не пада на нас, него је то кривица одборова, што није дао штампати овај предлог, да смо га могли сви и боље проучити. Колико се

могло и колико се дало ова је конференције своје учинила и начелно решила, да је ова уредба посве непотпуна. Она не одговара потпуној организацији целокупног учитељства. Ни данашње потребе ни наука није потпуно у обзир узета. — Ми морамо летимичан поглед бацити на овај тренутак, кад управо почиње прва настава. На првом месту спадало би то у дужност родитељској кући, но ко познаје силне препреке, голему сиротињу или превелику родитељску љубав, тај ће на мах увидети, да се та дужност греши о задатак родитељског васпитања. С тога видимо, да је школа прва, која ради васпитања деце мора системизованим правилима да послужи, а то би била она мала школа, која се зове забавиште; у операту нема ништа о забавиштима, бар у оним местима, где може то да буде; дакле ваљало би и то додати. — Иза ове долази основна школа, коју полазе деца. Ми имамо здраве, богаљеве и сирочади. О сирочадима нема у том нацрту ни спомена и с те је стране не потпун; ваљало би бар у свакој епархији један завод за сирочад створити — бар да се покуша, па ако не иде, онда се ни апеловати не може. — За децу глухо нему, која су од природе кажњена, треба човечанство да им пружи средства и начина, да им се срца облагороде, да им лакше падне сносити њихову тешку невољу, о таковој школи и њеној потреби није у операту ни дотирнуто. — А шта да речемо за слепце, та и они се могу одневговати у духу времена, од њих могу мали вештаци да буду — и ту није ништа учињено, а дало би се; вели се: нема средства. Ја велим има и сувише, јер у том погледу ми смо један срећан народ, који би то могли урадити, само кад би хтели, и то све из манастирских добара — такове школе би се могле подићи поред манастира. — О даљем усавршавању учитељском једва је нешто споменуто поред свега тога, да се зна, да учитељство само зато нема довољно средства; ваљало би приступити уједињењу по зборовима местним, среским и епархијским, рекох, да је нешто споменуто, али врло половно — то ће остати само на хартији; морало би се и то попунити. — Има нешто у нацрту, што нас мора задовољити, а то је захтев, какве требају да су школске просторије; још нешто, што спада у спољашње устројство школа споменуто је, ал' нас не може ни мало задовољити, а то је прво скучени стан учитељски, јер у обележеном нацрту су оне собе за учитеља, а где ће му његови млађи бити, да ли с њим заједно или где? и то нас не може задовољити. — Шта да кажемо о плати? Пада ми на памет реч једног старијег брата колеге, кад о овом већасмо у конференцији, ево, шта рече од једне: „О Боже мој, зашто не донеше закон, па да се није слободно женити, или, ако се учитељ и ожени, да му није слободно децу рађати.“ Заиста жалостно, кад тако што човек желити мора. Па шта да кажем о изворима за плаћање учитеља; тако су жалосни и несигурни, да ако би човек морао спасти на њих, тај би врло жалосне дане проваћао, јер по њима учитељ нит може живети, нит умрети. Даље нема ни спомена начин, који би осигурао учитељу редовно добијање своје плате. — У погледу школских опрема и учила није ни ту ништа учињено, јер данашњим даном доказано је, да успех много и врло много и од овога зависи; истина, да се нешто споменуло, али и то овлаш, у половним мерама: с тога је и то не подпуно у нацрту. — — У по-

гледу унутарњег устројства, што се односи на саму наставу и ред у школи, имам ово да приметим: Настава мора бити тачно одмерена; наставни план мора бити према духу времена и према захтевима савремене педагогије удешен; он мора бити потпуно стручан, као што се и од учитеља мора захтевати потпуно стручно образовање. Стручно образовање учитеља; он стручно спремљен да буде, морало би се завести припрамни заводи за учитељску школу у место данашњих средњих завода, па тек за тим добро организована учитељска школа, где би се ученици практично и теоретично обучавали, што нам по нацрту нико не ујемчава. О овим припрамним заводима у нацрту овом ни спомена нема, с тога држим, да је и с те стране неподпун. — О надзору наших школа имам само то да споменем, да он мора бити подпуно стручан и то са опредељеним својим делокругом Ми би морали имати, ако би желили, да нам школе буду напредне, прво срески-протопопске и епархијске, која би се места имала попунити са стручно образованим учитељима, ова би места морала бити стална, а никако да срески учитељ, као учитељ у активности уједно и надзорничку дужност прими на себе, јер тада ни један му рад не би био потпун. Над овима би био врховни надзор попуњен човеком научно образованим. Као што рекох, свима би им морао бити делокруг опредељен. Све би морало бити према потреби и садањој науци. — Резултат конференције је тај, да овај нацрт одбора 15-орице не садржи у себи, а и не спомиње целокупну организацију школе и учитељства, унутарње устројство школе — тако рећи — половно је израђено: с тога не могу препоручити ни у име своје, ни у име конференције, као подлогу специјалне дебате, него препоручујем сл. скупштини, да ми једном резолуцијомом сабору поднесемо потанко обележене наше жеље. (Живио!)

Врабљанин. Судбина је тако хтела, да сам и сâм био члан одбора 15 орице баш тих момената, кад се овај предлог градио, с тога ми у дужност спада, да нешто разјасним, а тим више, што видим да је брат Мата Косовац само нешто разлагао, да је ово или оно непотпуно, не вала, а овамо стварних — позитивних предлога ни једног није изнео; ја управо и не знам, шта хоће брат Мата, те с тога и не знам како да му одговорим. Одбор 15 орице је узео, при грађењу овог предлога, у претрес рад анкетне комисије, где су и више учитеља били и то баш оних, који су и у самој овој предконференцији били; они су утицали — бар су могли утицати на рад те комисије и по томе не може се казати, да је ово рађено осим учитеља. Овај одбор 15-орице радећи овај предлог, све је узимао у обзир и према томе створио је нову уредбу. Одбор није имао на уму само потребе, него је више морао имати и околности, под којима се ми налазимо; па шта више и на народ се морало пазити и према њему обзира имати. — Што се забавишта тиче, ту немам ништа да приметим. Само што желимо и где, ваљало би прецизно да кажемо. Ни у садањем закону нема ништа о забавиштима, па где се може, ту се опет диже. — О богаљевима? О томе има предлог од 1881. г. и доћи ће посебне на сабор. Но и ту имам да приметим, да би за њих више држава требала да се постара него ми, јер код нас је то тако мален број, да фактично не би се могло ни остварити. — О зборовима има, и у том се погледу не слажем са из-

вештачем. Што у предлогу није могло ући све потанко, па и сам пословник зборова, то није задатак закона ни уредбе, довољно је осигурати законом неку установу, а доцније ће о делању и делокругу тих зборова изаћи наредбе са свим специјалне. — О учитељском стану, који незадовољава извештача, морам да одговорим, да се тамо разуме минимум и то се наравно разуме у најсиромашнијим местима, где није ни захтевати већма проширени стан, што на против у имућнијим општинама без сумње ће се при грађењу учитељског стана назидати још једна соба за млађе; а тамо, где се стан плаћа, метнуто је 25%, а то држим, да је довољно, да се из тога подмири и стан за млађе. — О уредности плате наш закон не може осигурати уредно издавање плате, његово је да определи плату и нађе изворе, а политична власт има се постарати за екзекутиву; ако се власт неће старати за уредним издавањем плате, наш закон нам то не може никад ујамчити. — Брат Мата као извештач је споменуо приправничке или приправне заводе пре учитељске школе у место средњих завода. Ово, господо, нема ни наша држава, па ни многе друге, које располажу са обилатијим средствима, а ми том установом народу нашем још већи терет на врат да метнемо, не би било ни лепо ни целисходно и у најбољем случају могли би добити само један такав завод; па је ли свом народу нашем тиме олакшано? није, него само оном, у ком би се само тај завод налазио. Ја не кажем да не би било боље — ал је неизведимо. Држим, да ми треба, да ми морамо остати при средњим заводима, јер овима имају људи више прилика и лакше ће им пасти, да своју децу у њима издрже, овако се може лакше и издржавати.

Председник (упада). Ми господине морамо казати како ваља — наш идеал морамо изнети; а саборово је рећи, може ли се или не може.

Варађанин (наставља.) О практичном и теоретичном обучавању приправника учитељске школе вели извештач, да нико не ујемчава: ја с моје стране не појмим господина извештача, јер видим, а и знам, да је у школи теорија, а пракса у вежбаоници. Не знам и не разумем како он хоће. — Даље у нацрту има о среским надзорницима и баш што г. Косовац хоће да су ти надзорници стручни људи — учитеља. За учитељски завод вели још, да би морао бити по овим његовим речима (чита из својих бележака) „као што наука и потреба изискује и прописује“, ово не знам како мисли г. Косовац. — — Из целог говора брата М. Косовца ја не видим чисте резолуције; с тога бих молио тачније резолуције, а таку, као што је, не могу примити — ја је с моје стране одбијам.

Душ. Кнежевић по свој резолуцији г. Косовца нема права основа ни школа ни учитељ. Ми морамо тачно изказати наше жалбе и жеље. Нема чисте основе, није осигуран материјалан обстанак школе; хлеба треба дати ради издржавања — онда ће бити материјално стање осигурано, код нас има бербера, шнајдера и звонара учитеља, што не ваља материјално стање школе. . . . .

Председник (упада у реч). Није говор о материјалном стању него о пројекту одбора 15-орице, дакле изволите на ствар говорити. (На ствар — на ствар!)

Д. Кнежевић. У нацрту нема извора за издржавање школе — не

спомиње се ништа о прирезу, а да се материјално осигура школа . . . (На ствар — на ствар).

Ј. Михајловић. Сл скупштино, ја се морам да зачудим саданьим примедбама г. Варађанина, и он је био члан ове наше предконференције, па тамо није имао никаквих примедаба.

Варађанин (моли реч у име личне одбране). Ја се ограђујем против овакових нападаја и одбијам све од себе, што се тиче моје личности. Познато ће бити г. предговорнику, да сам баш на завршетку предконференције ушао у седницу и по томе нисам могао чинити никаквих примедаба.

Нешковић. Господо моја, ја као што видим овде влада мали неспоразум. Брат Мата има при себи и писану пропратницу његовог говора, с тога молим, да се то прочита.

Председник позива г. М. Косовца да чита конференционалну резолуцију.

М Косовац (чита). Тачка 1. О настави кад почиње; о забавиштима. — Тач. 2. О деци за основчу школу здравој, болешљивој и сирочадима; посепце за глухо-нему, слепу и сулуду. — Тач. 3. О средствима за бољитак учитељског образовања — о учитељским зборовима и цел ових. — Тач. 4. О спољњем устројству школа, као: учитељском стану, училима и средствима; о редовном похађању деце; да није школа претоварена; против помоћника; плата бар да је 400 фор. (негодовање опште) по ујамчити, да се уредно прима; плату подизати са обзиром на године службовања; о ђавом уређењу учитељског стана због млађих; за справе и учила није прописано, но и то да се ујемчи. — Тач. 5. О унутарњем устројству школа; о настави својим обимом и све тачно да се обележи и пропише, о данешњем претоварању деце; да сви предмети имају једнака права у школи; о стручно-спремном учитељу; о приправном заводу уз учитељску школу, у којем би се неговале све потребне науке и вештине и које би биле снабдевене са свима збиркама из свих грана науке; о учитељској школи да теоретично и практично образује и та потреба је из виде изгубљена; није обележено ни ујамчено потпуно стручно образовање учитеља. — Тач. 6. О стручном надзору, коме би у дужност спадало познавати школе са својим опредељеним делокругом — да не ба забадава плату вукли; о подели надзора на 1. среске, 2 епархијски и 3. врховни надзор; први и други из учитељског сталежа са стручним образовањем без другог занимања, а врховни из реда школских људи са научним образовањем; одредити права и дужности свију ових, јер без овога може наступити још крутија установа него постојећа дисциплинарна правила, у којима су само дужности набројене, а права не.

Сг. Жупански (Меленци). Славна скупштино, ја као што видим ова је резолуција са великом љуском и малом језгром, не видим шта се хоће — где је есенција? Предлог саборског одбора истина да је непотпун, али преко колена не можемо ни ми преломити, за то морамо и ми ову ствар дуже вентилирати. Познавајући данашњи фактични наш школски закон а проучив и овај нацрт одбора 15 орице, увидео сам, а и сваки ће брат учитељ као стручан човек увидети, да је заиста нацрт 15 орице бољи и напреднији и ако у многоме непотпун од садањег школског закона. С тога разлога примимо га у главном и опонумоћимо сомборски учитељ-

ски збор да у току времена подвргне га специјалној дебати и по њему нов нацрт створи, исти штампа и вентилира и као таковог преко В. Шк. Савета црквеном сабору поднесе.

Д. Кнежевић. Ја се неслажем са закључком конференције, ако је она израз у г. М. Косовцу у погледу 400 фор. год. плате учитељске, него предлажем, да буде минимум 500 фор. јер човек, који ради и у школи и у цркви, заиста заслужује ту плату; не могу бити за забавишта пре, него што се основне школе добро уреде и материјално осигурају.

Настић разлаже главне говоре конференције и тумачи их. У Косовчевом говору и нацрту нема чиста предлога — за то је да се донесу чисти закључци.

Председник разјашњује наводе и мотивације Косовчеве и вели, да на крају морају доћи допуне тачно обележене.

Пешковић није за то, као што споменуше нека браћа за подобор, па да овај поново узме ту ствар у претрес, него одма да се цела ствар подели на 3 групе, и ту неке са наше жеље изкажу, као: 1. о забавиштима; 2. о хуманитарним заводима; и 3. о приправним заводима.

Благојевић. Држим, да брат Косовац са његовим предлогом у кратко хоће: 1. забавиште; 2. хуманитарне заводе; 3. да се преустрое учитељске школе; и 4. оно, што ујемчава опште образовање учитељево. Покрај тога ваља ми напоменути, да кад се сравни стари наш закон са новим, садањим пројектом, види се, да има неки установа у старом много бољих, него у новом; тако и пр. при склапању плана — стари, вели, да се имају саслушати и мнења појединих учитељских зборова, а садањи пројект о томе ни не спомиње, а то је тако важно, да држим, да о томе не може се ни сумњати. За то би ваљало и то захтевати, да и у овај нацрт уђе. Тако исто и у погледу времена, кад дете да пође у школу, о времену старости његове; нови нацрт вели: од 6 година па и млађе, што не могу никако одобрити; даље, да један учитељ обучава 80 деце, ово је абсурдум (Упадају му у реч и прекидају га: то је све специјална расправа); о књижницама такође се не слажем; о факацији је већ боље уређено, но пре; о управи менстној није никако уређено; а шта да кажемо о помоћницима, па о отпусту учитеља због успеха. (Прекида му се реч, пошто све о појединостима говори.)

М. Косовац. Ово, господо, није специјална дебата, него је питање, да ли ви овај нацрт одобра 15 орице примате, или не? и да ли примате оно, што је конференција закључила? Жао ми је, до душе, што г. Варађанин каже, да не зна, шта управо ми желимо?.. та овде је све речено, само треба хтети разумети. Имам само то да приметим, да г. Варађанин непрестано наглашава с обзиром на околности, па и на сам народ, што би значило узети у обзир штедњу; да је то стара ствар, кад се што год установљава, пита се, треба ли, или не, мора ли бити, или не? а кад се о школи говори и хоће нешто да се поправи, онда се одмах по старом калупу запотегне штедња. (Жестоко.) Господо моја, то су старе фразе, ја знам, да баш г. Варађанин нема обзира према околностима и штедњи, да олакша народу. Знам, кад је искао од народа, без обзира на штедњу,

квинквенале односно повишицу на године службовања и за онда, кад на то ни права имао није; да ли је то било с обзиром на штедњу и да олакша народу?

По томе закључи се, да се М. Косовцу повери склапање резолуције на основу његових мотивација и да исту резолуцију припошље сомборском учитељском одбору, ради ревизије и потврде, коју ће, као такову, поднети преко В Школ. Савета Црквеном сабору.

И тако, пошто је већ 3 часа после подне прешло, председник разрешава седницу и заказује за пред вече тачно у $5^1/_2$ часова.

* * *

Тога дана после 3 часа по подне беху мал' не сви учитељи лепим бројем са грађанима на банкету, заједничком ручку у просторијама српске читаонице; свега на броју 185 лица. Према програму, који је конференција уграбила, беху 3 здравице; прва Његовом Величанству цару и краљу Францу Јосифу I.; друга гостима; а трећа домаћинима.

* * *

Истога дана пред вече тачно у $5^1/_2$ часова отвори председник скупштину, пред доста разређеним скупштинарима. Стави на дневни ред „Наставни школски план".

Благојевић, као известилац узима реч. Господо! Ви сви врло добро знате од какве је вредности добро склопљен и уређен школски наставни план; то је тако рећи душа једне школе; на кад је то за нас од превелике важности, кад је то услов за добар дечији успех, питам ја: може ли се онда такав градити без нашег утицаја. Ја познајем један нови план, који излази у „Шк. Листу" и који ће кроз кратко време може бити и званичним постати, па ко је год проучавао тај план, увидео је, да је тај план не целисходан, јер је тамо учитељ везан за сат и дан, шта све мора тада свршити, а то је, браћо, као што знате, са свим не могуће. С тога, браћо и господо, држим, да би ваљало да ова учитељска скупштина закључи: 1. да је постојећи план не целисходан; 2. да се нов план склопи по § 19. од 1872. шк. уредаба по саслушању учитељских зборова; и 3. да се нови план тако састави, да за све разреде и то по свима комбинацијама подробно ал' без опредељеног дана и сата учини. (Живио!)

М. Косовац. Не слажем се са предговорником, г. Благојевићем, јер ја не идем с тога гледишта. Ми морамо пре свега знати и бити на чисто с тим, шта је циљ наших школа? да ли предмети што их деца уче? или друго нешто? Ја, господо, држим, да су предмети само средство за извасну неку цел и по томе у свакој школи, ма и колико разредној, морало би се средство све употребити, да се до истакнуте цели дође. Нисам, ни за стипендијалан план, него генералан, и с тим се не слажем са г. Благојевићем.

Председник. Г. Благојевић стоји на погрешном становишту. Подела баш предмета и разреда стоји у броју деце, а не у времену.

Г. Грбић (Ст. Врбас) Господа моја, то је не могуће, да оно, што 6 снага изради у 6 разреда, да изради 1 снага опет у 6 разреда; ево, господо, мене, г. Греф државни инспектор (показујући руком на реченог)

зна, да ја нисам баш од лењих учитеља, па што је немогуће, немогуће, с тога се подпуно слажем са господином Благојевићем.

Нешковић. Данашњи план кад узме стручан човек у руке, на први поглед ће увидети, да га је нестручан човек градио, јер онога главнога баш, што је прави задатак плана и наставе, тога нема; нема цели дотичног сваког предмета. Тако ми изгледа, као да је главни задатак школе да пунимо главу детињу оним материјалом, што је тамо изложено, не, то није главни задатак; задатак је, да дете себи знања стече, да тиме постигне образовну страну.

Милић. Ја се, господо моја, подпуно слажем са госп. Благојевићем, (Живио!) па тако исто што се тиче истакнуте цели и са Нешковићем, само имам толико да приметим, да би требало имати обзира и на хармонију између предмета, на постепеност и у појединим предметима. Н. пр. у I. разреду учи се од молитава: Оче наш; Богородице дјево . . .; а од приповедака тек у II разреду: о Благовестима. Каква је ту сад сугласност, што баш на против треба прво да се научи приповедка, па из ње да никне молитва, то би био природан пут учења, јер предмети из међу себе морају имати природне везе.

Грбић. За Благојевићев предлог!

Благојевић. Ја не могу одустати од мог предлога, јер ме искуство томе учи, с тога нисам за предлог М Косовца; са Нешковићем и са Милићем потпуно се слажем.

Председник. Прима ли се Благојевићев предлог? (Прима се.) По томе, господо моја, све су тачке извршене, што су стављене на дневни ред Остаје нам, господо моја, још да стални предлог донесемо и у погледу. минимума плате учитељске. Ту смо чули за 400 ф., а чули и за 500 ф., дакле како желите да уђе (500 фор., 500 фор.), дакле, господо, уће у резолуцију: да желимо минимум учитељске плате 500 фор., не урачунајући овде ни перовођске, ни рачуновођске дужности, као ни само црквено појање.

Благојевић. Господо моја, имам да допуним свој предлог с тим, да би гледе тога резолуцију са петицијом ваљало упутити на Шк. Савет, да план изведе у овом духу. (Прима се.)

Милић. Настаје питање: ко ће спровести ово Шк. Савету? (Чује се: изволите сами.) Ја с моје стране држим, да то учини сомборски учитељски збор (Прима се.)

Председник. Пошто је испрпљен дневни ред, који је истакнут, то молим, да се означе чланови, који ће оверовити записник.

За одоставерити записник буду једногласно изабрани Ал. Коњовић (Брестовац) и Ст. Арсеновић (Сомбор).

Председник. Славна скупштино! Радујем се, што се овако лепо, озбиљно и достојанствено оно извело, ради чега се амо скуписмо. Ово беше тумач наших скромних жеља. Показасмо, да смо зреди за овај наш рад Подупирања ни с које стране не требасмо. Узвишена је циљ била, ради које се скуписмо; то беше циљ школе и њеног напредка; ово је, као што рекох, господо, корак напредка. Ова ће скупштина значајно место заузимати у повесници нашој. — Не могу пропустити ову прилику, а да се не захвалим г. поверенику политичне власти, који је имао толико стр-

љења, да је овај наш рад са интересом пратио, живио! (Живио!) (Г. повереник се својим устајањем и поклоном захваљује.) Још ми је милије, што видим човека, и то човека стручна, који је душом и телом одан просвети и напредку школе, што све иде на добро целе домовине, а то је госп. државни инспектор Н. Греф, живио! (Живио!) (Устаје и захваљује се својим поклоном.) Света ми је дужност, да се захвалим и честитом овомесном грађанству, које је, тако рећи, притрчало са руком помоћи овој нашој скупштини, живели! (Живели!) А и вама се, господо и браћо, лепо захваљујем, што нисте пропустили прилику, да и ми сви једном душицом искажемо, што нам је на срцу. (Живио председник!) Тако се исто захваљујем и браћи и сестрама из Србије, као гостима, који су ради узвишене цели амо дошли, не жалећи ни труда, ни трошка, живели! (Живели!) Слава и хвала, браћо, свима онима, који се нас сетише и поздравише. (Живели!)

Ј. Михајловић. Господо! Ујудност је једна од првих врлина, захвалност такође спада у ујудност, с тога спада нам у дужност, да се захвалимо приређивачком сомборском месном збору у лицу друштвеног председника, и желим и предлажем, да ово уђе и записник. (Прима се. Живели!)

М. Суботић (Иђија). Не смемо још на једну околност заборавати, а то је, да се не захвалимо поштованом сомборском грађанству, које нас је тако лепо са гостопримством предусрело. Предлажем, да сомборски учитељски збор у име наше јавно се захвали у локалном листу „Бачванину“ свом гостољубивом сомборском грађанству. Живели!

* * *

На завршетку овог извештаја, не могу пропустити, а да не споменем, да је за цело време конференција и скупштинских седница благодарно учитељство правило посете своме најстаријем професору г. Н. Т. Вукићевићу управитељу учитељске школе и свију српских сомборских просветних завода. Први дан после I. скупштинске седнице, под предвођењем г. управитеља Варађанина, многобројни су учитељи посетили свог старог учитеља, опуномоћив г. Варађанина, да га поздрави, желећи му дубоке старости са младачким деловањем на срб учитељској школи и да изрази сажалење што га не види као оца међу својом децом на скупштини. На овакви поздрав тронутим речима се захвалио г. управитељ учит. школе и учитељ свију присутних учитеља, и казао у кратко узрок, за што није могао бити учасником учитељске скупштине, јер, вели, приватни учитељски сомборски збор није нашао за вредно, да ме позове ни у једну од својих конференција, па ни на саму скупштину, с тога, држим, да ми тамо ни места није. Присутни су изразили негодовање према том чину. — Затим је старина педагог поново се захвалио присутнима на сећању, храбрио и подстицао на неуморно деловање у школи народној, а све у духу наше православне прадедовске вере и миле нам српске народности. Беше на завршетку поздрављен са огромно живио! И са изразом презрења и пљувања на клеветнике!

Прибележио: *Ст. К.*

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

(За награду.)

(Настављено.)

Најосетљивија страна школскога живота је зант, јер он најдубље задире у душу дечију. Зант је онај понајглавнији основ, на ком почива врло сложени организам народне школе. Њим треба да провејава такав дух, да се у деци развије поверење и љубав учитељу и школи, те две главне полуге сваког напредка. Свакад треба са децом тако поступати, како то захтева васпитање, природа и достојанство човечијега положаја у свету. Брижно дакле бдити ваља, да се зло предупреди и на леп начин уништи, а добро да се сачува и оснажи; точно се држати ваља правнога реда који привикава добру; праведан бити, кад се куди и хвали, казни и награђује; досљедан ваља бити у свима стварима, јер без тога нема правнога васпитања (Кер). У школама где такав зант влада, никада неће бити мало ђака; напротив деца морају бегати из оне школе, која је просто псоваоница и казнионa; јер „*ко небу од зла бегао!*“

Школска соба, намештаји, учила, све треба да је чисто од сваког смрада и тако размештено да у деци побуђује чуство пријатности, које особито привлачи гледача предмету.

И школски живот, који у многоме помаже школи у њезину раду или јој подмеће големе запреке, може да поспеши бољи или лошији полазак. Ако је школски живот без престанка монотоно строг постаје суморан. Деци ће омрзнути и она ће му се уклањати. Да то не буде, мора му се дати породички карактер, да њим провејава међусобна љубав и слога, и примерена слобода, мора се задахнути дечијом поезијом, која оживљава и снажи срца дечија. Истина је, да школски живот мора бити строг и озбиљан, једар и пун снаге иначе губи васпитну силу; али кад се за слабе заузимље и штити их од сваке напасти, кад обест и друге пороке пажљиво уништава и на леп начин стаје им на пут, ако невољнике теши и ободрава, једном речи ако са сваким поступа као права мати, па ако кадикад обуче веселу одору хумора; тада има школски живот необичну привлачимост, којој се није кадар нико отети.

Та привлачмост школскога живота повећава се полазењем цркве, облачењем, читањем апостола, учествовањем у свечаностима, а особито свечаним примањем св. причешћа; затим уредним држањем недељнога каталога или збора; појањем, певањем,

с играњем, забавама, шетњама, мајском свечаношћу и драмским преставама. Све то мили се деци више још него одраслима, јер су то битни услови њихова живота и развитка.

Ако је сад учествовање у играма и забавама одвисно од поласка школе, јамачно ће се тиме доцнити полазак школе. На децу, чији је живот много зачињен весељем и шалом, јако то утиче, ако се за казну искључи, да не присуствује забави или игри. Да буде други пут учестник весеља, неће ниједан ђак изостати од школе.

Тако ће дакле школи својом педагошком наставом, васпитним заптом, кућним редом и породичним животим неоспорно мамити к себи децу. Али да и народ освоји за себе, који ће је знати ценити и подпомагати, мора му школа пружити згоду, да може загледати у њезин живот и рад. То свакако треба да буде и ради тога још, што су породица и школа два васпиталишта која морају да у сугласју раде. Хармонија та постиже се, кад се деци дају домаће задаће, да родитељи узмогну видети, шта се и како се ради у школи; кад се родитељима од времена до времена казује, како им се деца уче, како се владају и како школу полазе; кад се родитељи упознаду са школским правилима, по којима се морају деца да владају у школи и изван ње; кад им се обзнани, зашто је дете кажњено у школи; кад и они учествују у дечијим школским забавима и т. д.

Све ово зависи поглавито од учитеља, и прави ће учитељ својски настојати, да прибави себи довољно сретава, која су му нужна па да наставу учини „будиљом духова“, да заптом васпитава, да му је школа свакад пријатно чиста а живот школски право породичан.

Свестан учитељ у школи треба да ради са свом преданошћу, и одушевљењем; он треба да је сав школин, јер је он душа школина, он је главна њена животворна снага Учитељев је живот пун јада и чемера, али је и пун сласти и заслуга, које надмашују све невоље Прави учитељ живи само за свој свети позив, јер га усрећава његова служба; он савестно врши све своје наставничке и васпитничке дужности; своје ђаке воли очински а љуби их истински, и то му даје многу врло сретну олакшицу за његов рад.

Овакоме учитељу радо ће притицати деца. Ко не верује нека дође на види.

Али учитељев рад није органичен само на школу; он није

позван, да школу само мили деци, него он мора тако радити, да и народу омили његову школу. Својим школским радом постигнути ће истина много, но да успех буде сигурнији, мора да непосредно делује на народ. Ово васпитно деловање учитељево ван школе тиче се само сеоскога учитеља, јер варошки му колега нема на друштвени живот ван своје школе никакова утицаја. (Свршиће се.)

✝

СВЕТОЗАР МИЛЕТИЋ

српски народни учитељ.

Покојни Светозар Милетић учитељ Земунски, чију је смрт саучешћем у кратко објавио некролог у бр. 6. „Школскога Листа“, рођен је 12. Марта 1852. у Српском Падеју, где му је отац био свештеник. Гимназијске разреде учио је у Темишвару, Сегедину, Новом Саду, а завршио је шести гимназијски разред у Вашарељу године 1870. Као свршени шестошколац, ступи он 1870. месеца Септембра у српску учитељску школу сомборску, и сврши 1870/1. први, 1871/2 други, а 1812/3. трећи приправнички разред с врло добрим успехом. На свршетку Јунија 1873. положи Милетић строге испите о учитељској способности с врло добрим успехом, и па скоро за тим изабран буде за учитеља српског у Земуну, где је од тога времена све до смрти своје као један од најизврснијих и најдаровитијих учитеља народних са неуморном ревношћу тешко учитељско звање на подпуно задовољство предпостављених власти одправљао.

Покрај трудног свог учитељског посла радио је Светозар Милетић и на пољу школске наше књижевности, као један од најзнаменитијих раденика, списавши ваљана упутства за наставу у српској граматици, рачуну и земљопису у српским нар. школама, које књиге на велику корист учитељима и младим нашим приправницима и приправницама служе.

До 12 школских и помоћних књига издао је покојни Светозар, које су у своје време путем овога листа и других јавних листова као ваљане препоручене и које ће њему у повесници српске народне школе и школске књижевности вечиту успомену сачувати. Осим тога био је он стални и ревностни сараденик овог Школског Листа од 1880. године, па све до своје

предсмртне болести, а делао је приљежно и у Српском Колу и другим повременим листовима све док га болест није оборила.

У зиму године 1885. опасно се разболи овај неуморни радник на пољу народног школства. Честита обштина црквена у Земуну плаћала је о свом трошку помоћну учитељицу, и допустила, те је Светозар грудној својој бољетици лека тражио, и дуже се времена ради опоравлења у Фрушкој Гори бавио. Али бољи његовој није било лека, и он после дугог и тешког боловања 31. Маја о. г. у 7 сати у јутро премину у свом родном месту Падеју, где му брат Михаил као свештеник служи.

Уз многе лепе црте карактера његовог напоменућу овде особито његово свагдашње велико поштовање према онима, који су му у младости учитељи и наставници били.

Покојник је оставио иза себе удовицу и једну ћерку. Мушка су му дечица раније умрла.

За тридесет и четири године млађаног века свог и за 13 година свог јавног учитељског живота урадио је покојник много, и заслужио је признање од свога народа и вечити спомен у у школи и у школској књижевности српској.

У Сомбору, 26. Јулија 1886. год.

Стари учитељ Светозарев: В.

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за српске народне учитеље — наданог од вис. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

IV. Рачун.

(Настављено.)

Петог школског месеца: Прве недеље: 1. л. Разширење бројева од 50 до 60; писање и подписивање сваке бројке у том простору и значење сваког броја и сваке бројке са особитом пажњом на казивање колико има у сваком броју десетица и јединица; која бројка означава десетице; и зашто? Која бројка показује јединице; и зашто? — 2. л. Додавање јединица (први и други степен сабирања). — 3. л. Додавање десетица на десетице и јединице, и обратно (четврти степен сабирања). — 4. и 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице (Пети степен сабирања). Најпре уз приномоћ рачуњаке, а затим лакши задатци и без ње. — Уз то сваки пут за тихо вештбање сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од појединих бројева из шесте десетице најпре без преламања (I степен) за тим са преламањем (II. степен) — 2. л. Други степен одузимања и одузимање од броја 60 у ступцу, све по 6, 7. — 3. л. Вештбање у одузимању у ступцу, све по 8 и 9. — Уз то одузимање десетица од десетица на памет (III. степен). — 4. л.

Одузимање десетица од десетица и јединица (IV. степен) и обратно. — За домаћу тиху радњу одузимање у ступцу. — 5. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица (V. степен). Тежи се задатци само уз припомоћ рачунаљке раде. — Уз то се предузима и растварање бројева.

Треће недеље: 1. л. Основа „шест“ множи се са 2, 3, 4 и 5, а та се редња показује очигледно на рачунаљци руској и борнеовој, и на Песталоцијевој јединичној таблици (ред шести). Дотични део ове таблице саставља се пред децом на школској табли а састављају га и деца. — 2. л. Та иста основа множи се са 7, 8, 9 и 10, по начину као и прошле лекције и уз употребу истих учила. — 3. Саставља се таблица множења од 6×1 до 6×10, и учи се употребљавати пети и шести ред Питагорине таблице. — 4. л. То исто се понавља и препитује најпре редом па онда преко реда. — 5. л. Мерење са 6 и садржавање броја шест у бројевима 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 54 и 60.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Дељење броја шестдесет на двоје, троје, четворо, петоро и особито на шесторо. Учи се познавати шести део од 60 новчића, шести део од године и т. д. — 3. и 4. л. Задатци за утврђење у множењу основе 2 са 3, 4, 5 и 6 и задатци за вештбање у садржавању и дељењу (види Рачуница II. стр. 22.).

На свршетку првога семестра науче ученици другога разреда познавати и написивати бројеве и све четири рачунске радње на памет до броја 60. Особито се иште, да са расуђивањем знају, првих шест редова из Питагорине таблице.

Шестог школског месеца: Прве недеље: 1. Разширење и познавање бројева од 60—70. — Преглед првих седам десетица и појединих бројева, који сачињавају седму десетицу. Лепо написивање и уредно подписивање бројева од 60—70. — 2. л. Сабирање до 70. (I. и II. степен.) — 3. л. Сабирање у ступцу. — Затим додавање десетица на десетице (III. степен) — 4. л. Додавање десетица и јединица на чисте десетице и обратно додавање чистих десетица на десетице и јединице у бројном простору до 70. (IV. степен сабирања). Уз то за тиху и домаћу радњу сабирање у ступцу. — 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице у истом бројном простору (V. степен сабирања). Тежи задатци уз употребљење рачунаљке. — За домаћу радњу сваки дан се задаје сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. Одузимање од бројева из седме десетице најпре без преламања (I. степен), а за тим с преламањем (II. степен). — 2. л. Одузимање у ступцу. — Одузимање десетица од десетица (III. степен). — 3. л. Одузимање десетица и јединица од десетицâ и јединица у бројном простору од 70. и обратно (IV. степен одузимања). — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица у обсегу првих седам десетица (V. степен одузимања). — 5. л. Растварање и сравњивање појединих бројева у бројном простору до 70. (Види стр. 23. Рачунице II. под: в). За тихо вештбање у школи и за домаће вештбање задаје се првог дана написивање бројева, а за тим сваки дан одузимање у ступцу.

Треће недеље: 1. л. Множење основе 7 са 2, 3, 4 и 5. — 2. л.

Множење исте основе са 6, 7, 8, 9 и 10 по познатом већ начину и уз употребљене горенаведених рачуналака и рачунских таблица. — 3. л. Састављање таблице множења од 7×1 пут, 7×10 пута и употребљење седмога реда у Питагориној таблици. — 4. л. Вештбање у множењу основе 7. редом и преко реда. — 5. л. Понављање таблице множења од почетка до 7×10 пута.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Садржавање броја седам у: 14, 21, 28, 35, 42, 49, 56, 63 и 70; уз употребу руске рачуналке као и Песталоцијеве и Питагорине таблице. — 3. и 4. л. Дељење броја 70 на седам делова. — 5. л. Практични рачунски задатци у примерима (као оно на стр. 26. Рачунице II. под 5—13.).

Седмог школског месеца: Прве недеље: 1. Познавање бројева у бројање у осмој десетици (од 70—80.). Написивање сваке поједине бројке и подписивање десетица под десетице и јединица под јединице. Преглед свију досада познатих десетица на рачуналци и на новцу. — 2. л. Први и други степен сабирања и сабирање у ступцу у бројном простору до 80. — 3. л. Трећи и четврти степен сабирања у истом бројном простору. — 4. и 5 л. Пети степен сабирања, лакши задатци израђују се на памет без помоћи рачуналке, а само тежи уз припомоћ руске рачуналке. — Уз то сваки дан за тихо и домаће вештбање сабирање у ступцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од бројева из осме десетице (први и други степен). — 2 л. Одузимање у ступцу од 80, узимајући све по 6, 7, 8 и 9. — 3. л. Одузимање десетица од десетица и десетица и јединица од чистих десетица, као и обратно (трећи и четврти степен одузимања). — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица (пети степен одузимања). У колико је нуждно код тежих само задатака послужују се ученици рачуналком. — 5. л. Растварење и сравњавање бројева до 80. — При том за домаће и тихо вештбање задаје се сваки пут одузимање у ступцу.

Треће недеље: 1. л. Множење основе „осам“ са 2, 3, 4 и 5. Очигледно показује се на обе рачуналке и на Песталоцијевој таблици, из које осми ред саставља учитељ на табли, а ученици на таблицама — 2. л. Множење основе 8 са 6, 7, 8, 9 и 10. (На исти начин и уз употребљење учила као и прве лекције.) — 3. л. Саставља се таблица множења од 8×1 до 8×10 пута. Свако дете ома ову таблицу саставити, написати и упознати се са употребљењем осмога реда таблице Питагорине. — 4. л. Испитује се таблица множења од основе 8, најпре редом, а затим преко реда у задатим конкретним примерима; особито се обраћа брига на то, да деца добро схвате, разумеју и науче како постаје и колико је кад се осам узме седампута, осампута и деветпута. Чиниоце није слободно ни досада ни одсада мењати, ма да је резултат множења један и исти, али није радња ни поступак један и исти, а главна је цјел наставе у рачуну разумевање и увиђавност у рачунању. — 5. л. Усавршавање у множењу основе: 6, 7 и 8 са свима бројевима јединичним редом и преко реда.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Садржавање броја 8 у 8, 16, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 72 и 80. Садржавање броја 8 у 18, 25, 36, 49 и т. д. (Види Рачуница II. стр. 29. под: д). — 3. и 4. л. Дељење броја 80 на

двоје, на четворо, на петоро, на осморо и на десеторо. — Познавање осмине од 80 новчића. — 5. л. Практични задатци за вештбање у садржавању и дељењу. [Види Рачуница II стр 31. под: е)].

(Продужиће се.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

II.

(Продужење).

Испити се обично држе о св. Сави и пред Петрово, или само концем јунија а то у недељне и празничне дане после литургије, која се овде одмах за јутренем свршава. То бива зато, да што више свијета испиту присуствовати може. Строго тече такав испит, јер нитко није дошао, да можда види свечаност, него да бегеније, оцијени, уважи и одобри, или да осуди учитељев рад. Ту се обично пита ваљда свако дијете из свију предмета; пита учитељ, а хоће да запита понешто и тко између чланова општине или из остале публике. Од тога, како је испао испит, зависи учитељу све. Јер ако преко цијеле године мало тко да ама је баш и једног трунка што настојао, да се лично обавијести о унутрашњем раду и живовању учитељеву, сад ће се потегнути сва сита и решета и све ваге, да се драм на драм вагне и оцијени учитељев рад и успјех. А суди се оштро — по народски. Народ је накупио много једа и горчине од турске силе и разног унижавања, и тешко ономе, коме он господари, ако прилике хтједну, да тај буде предмет његове срџбе. Ако је по суду народа испит ваљан, добар и сјајан, — онда се учитељу стискује рука и најтоплије са свију страна честита; има мјеста, ће се изнесе тас, на ту за учитеља падне по који дукат, а не фали награда ни од општине. Неиспадне ли испит народу по вољи, е, учитељу мој, онда си пропао; подај лијепо оставку, ако нећеш да добијеш отпустни декрет, па путуј даље! И ово је нешто најгоре за учитеља. Јер кад он то зна, шта му онда преостаје друго, него да дође у сукоб са својом савјести, па да се послужи којекакијем махинацијама, да му испит што сјајније испане. Мора да често и често погази најкардиналније начело модерне школе, па да ради много, много за испит. И ту једва може да буде друкчије, јер је очевидно, да мјерило народа неће бити увјек исто оно и онаково, којим се служи, и према коме се у томе погледу равна школска жалост; учитељ пак као човјек подлежи такође неумитном закону борбе за опстанак, за самоодржање.

Сву управу и надзор своје школе извршује искључаво сама црквено-школ. општина. На ту цијел изабере она из своје средине по једнога, или по два школска управитеља (старатеља) чији је задатак, да се брину о свима економ односајима школе, и да надзиравају учитеље у њихову раду. Дакако, да они тај посао, у колико им се свиди и у колико је нужно, обављају у споразуму са учитељем, али то бива, како ће. Деси се често, да учитељу и школи нема већијех пријатеља од њих. Улазе у школу, слушају, како и што учитељ предаје, распиткују о свима потребама школе и учитеља и по могућству их брзо подмирују, То су ти онда врло љубазни, увиђавни и предусретљиви људи. Но на жалост није уви-

јек тако. Тко би држао, да је Босњак и Херцеговац исто тако љубазан и предусретљив у господству и власти као у приватном животу, тај се љуто вара. Као господар и старјешина он је већином оход, поносит, неприступан и често суров и педантан деспота, с којим је учитељу зло и наопако, те се ту често мора да дође у немио сукоб и судар. По неће је још уведена и установа учитеља управитеља, — али која се често изврга у сасвим противно ономе, што учитељи желе. Цијели овај посао показује у неком мјесту лијепу слику какове сретне задруге, која се управља по чистијем начелима реда нашијех старијех кућнијех установа. Нема ту оне укочене ладне званичности, него то иде онако просто, отворено, весело, топло, дружевни. Ал то је дакако опет само према особама — премда ипак скоро општа појава.

У општте узето: учитељи срп. народ. осн. школа добро су наплаћени. Да нису индустријски производ, а особито одјећа и покућство овђе тако скупи, могло би учитељство са економ. страном свога положаја бити потпуно задовољно, пошто би у томе већином боље стајамо од браће у монархији. Плаће су добре: по 700, 600, 500, 480 и 400 фор. а ваљда ниће испод те своте, а скоро свуда изнад, што дође отуд, да је врло мало сеоскијех школа. Своју плаћу учитељи, како ми се чини доста уредно дабивају. Осим стана добију још и дрва према потреби, а по неће и једно и друго у новцу, Неће имају и врт. Но са станом мало је и ће учитељ задовољан. Све је то удешевано по простом народном обичају и већином за самуе. Једна соба у школској згради (по негће и кухиња), затим гдје-гдје и намјештај од општине, дакако све просто и једноставно, то ти је умјело пребивалиште. То мучно подноси, томе се танко прилагне сваки, ко је научан лепше живљети. Но у будуће биће ваљда и у томе боље, јер и овђешња становници увиђају потребу, а налазе и насладу к уживање у љепшијем становнима, грађенијем по западном укусу, — па што допусте себи, неће у скратити ни учитељу, премда се утоме показују велике тврдице. Да би учитељ могао имати још какову узгредњу заслугу н пр. од перовођства, инштрукција, црквене службе, и т. д. — држим, да је то ријетко ће, можда само у некидер мјестима, и можда само за по неког учитеља.

Црквена дужност тешка нам је свуда, ал у овој земљи куд и камо тежа и значајнија. Она скоро више везује учитеља са народом него ли и сам рад школи, премда су учитељи у једном мјесту ријешени те дужности, пошто црква има нарочите поље. Како овђе народ љуби цркву, тако му је појање души пословтиц, па ако је учитељ угодног и милог гласа и ако лијепо поје, сватко га воли и уважава. Црквено се правило држи строго и потпуно као по манастирима, ништа се неиспушта, а јако се славе и омаљи празници. Па како је служба ваздa заједно са јутреньом, т н. пр. ни Богојављење ето учитељу посла, да служи Богу и народу рецимо од 5—11 сати пре подне. Кад би човјек све тачно израчунао, то би број учитељеве црквене службе превалио преко 400 сати. И кад узме у обзир, да школ. вријеме у најбољем случају неизнесе више од 960—970 сати, па се онда сравни са најмањим бројем учитељеве црквене дужности са преко 400 сати, па рачунајући овамо још и сате,

које учитељ потроши учећи ђецу појати и читати апостол, камо треба узети такође бар 130 сати онда вријеме у коме учитељ посвећује своје силе Богу, цркви и вјернама, износи далеко више, него је половина његова школског наставног времена. И учитељ то ради, ради вољно, ради љубављу — и носи свој тешки крст са пожртвовањем без икакова користољубља, већином без награде за свој толики труд. За опијела, парастосе и бденија непостоје још за учитеља никакове награде.

Рећи ћу још једном: положај срп. нар. учитеља у Босни-Херцеговини тежак је, оздаља велика и мучна, гаранције за опстанак и сретну будућност несигурне и врло промењиве. Животни услови за њега по варошима су још и како, ал по селима каква су свуда, — јадни и пуни сваког лишавања. С тога се учитељи често и мијењају: прелазе с једне школе на другу или сасвим напуштају службу на срп. нар. осн. школама. Како су данас на тијем школама са малом изнимком скоро све Аустријанци, међу којима је највећи број оних са Г. Карловачке препарандије, затим са Сомборске, а неки са бивше Пакрачке препарандије, то се многи од њих враћају у отачбину, а показало се је, да неки прелазе на постојеће у овој земљи народне основне (државне) школе И тако мора да буде и биће све дотле, док се не проведе организација српских нар. осн. школа у Босни-Херцеговини, и док црк. општина простане бити суверена школска област. Тако бар ја мислим, а да ли имам право, или не, — показаће се.

(Наставиће се III.)

ИЗЛОЖБА

струковних школа у Земуну.

Висока крал. хрватска славонско-далматинска земаљска влада, увидивши преку потребу развитка домаћег обрта, устројила је 1. Октобра прошле 1885. године у Земуну кошарачку и дрворезарску школу.

Ове 1885.—86 школске године похађао је ове школе потпуни број питомаца оба спола, и већ за ово кратко време постигли су врло леп напредак.

Па да би овакове школе у опште у народу што јача корена захватиле; да би се од истих школа знатна корист увидела, те усљед тога да би се ове школе сваком омилиле учитељи истих школа приређују лепу изложбу, која је у дворани земунске крал. велике реалке смештена и поштованој публици од 24.—29. Августа (од 5.—10. Септембера н. н.) о. г. бесплатно приступачна била.

За цело време док је изложба трајала, продавани су појединн предмети умереном ценом.

Славно уредништво „Школског Листа“ овом најљубазније умољавамо, да објаву ову у врло цењеном листу својем обнародовати благоизволи.

У Земуну, 16/28. Августа 1886.

Учитељи струковних школа.

Мавро Кутен,
учитељ дрворезарства.

Дионисије Јелић,
учитељ кошарачтва.

УЧИЛА И ИГРАЧКЕ У СОМБОРСКОМ ЗАБАВИШТУ.

Два сандучета (веће и мање) Фреблове прве играчке (лопте).

Два сангучета (веће а мање) Фреблове прве играчке (кугла, коцка и ваљак).

Од I. врсте Фреблових играчака (коцке) 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од II. врсте Фреблових играчака (стубови 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од III. врсте Фреблових играчака (целе половини и четвртине коцке) 24 сандучића за децу а једно веће сандуче за забавиљу.

Од IV врсте Фреблових играчака (стубова, стубчића и полустубови) 24 сандучића за децу, а једно веће сандуче за забавиљу.

200 листова шарене артије за провлачење.

30 игала за провлачење артије.

300 кругова, три врсте величине.

600 полу кругова три врсте.

500 тро- и четворо угломика, пет врста.

Прутића шарени шест врста.

Два туцета таблица.

200 комада дасчица (Szilánk) беле и шарене.

39 слика, животиње и занатлије (Schreiber).

Једна спомоћна књига од „Кобањи“ је.

Једна кутија са собљим намештајем.

Једна кутија са кујнским намештајем.

Један штедњак.

Једна кутија са столарским алатима.

Једна кутија са пољоделским стварима.

Једна кутија са дрвеним кућама.

Куглана, три лопте.

Даска за мешење и оклагија, роља, корито, колица, кола, пушка, сабља, теразије, чако, кревет, лутка и бунар.

16 комада разних животиња (модели) домаћи и дивље.

56 флашица разног семења.

Осим овде наведених ствари, нужно је још за забавиште троугони плочица и 25 тањирића (тањирићи ови су нужни при занимању са прутићи, плочицама, круговима и т. д. добити се могу у Будимпешти код Оиклаи-је).

Двориште би требало засадити са дрвећем, осим тога нужна је једна шупа где се деца лети цео дан баве. — У дворани би требала слика св. Саве.

Олга Павловића,
забавиља.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нове школе. Политична општина велико-кикиндска закључила је да се 4 српске и 2 римокатоличке нове основне школе у истом месту о трошку њеном подиђи имају.

Извештај о православном богословском заводу у Задру за школску $188^5/_6$ год. (Год. VIII.) штампан је у Задру, и састоји се из два дела. У првом делу је обширно богословска расправа „О тајни крштења“ (стр. 3—43.) од проф. М. Шевића. Други део описује стање завода. У њему под врховним надзором преосвештеног Дијецезана 6 професора и један помоћни учитељ. Течај траје 4 године Слушалаца богословије било је 16, међу којима су из епархије далматинске 7; из бококоторске 6; из горњокарловачке 2; из пакрачке 1. — Приправника за богословију, који уживају државне стипендије и уче гимназију или у Задру живећи у семеништу или у Котору добијајући релутум и за издржавање било је: а) у Задру 17; б) у Котору 12; свега 29.

Православни педагошко теолошки завод за Романе у Сибињу, као што се из штампаног програма за 1885/6. годину види, састоји се из богословског и педагогијског одсека. Богословски одсек дели се на три годишња течаја и имао је 80 ученика; педагогијски одсек подељен је такође на три годишња течаја и у њему било је 79 ученика. У заводу дела 6 редовних и два ванредна професора.

Избори учитеља. За учитеља у Пешти изабран је Алекса Михалџић досадашњи учитељ у Мајшу.

За учитеља у Ђали изабран је свршени приправник Димитрије Милан Новаковић.

Александар Велимировић свршени приправник изабран је за учитеља у Ловри.

За учитеља у Кусићу постављен је свршени приправник Вел. Кадић.

У Темишвару (Фабрици) изабрана је за учитељицу госпођа Рахила Дороловчева рођена Нинковића испитана српско народна учитељица.

Милан Ђосић свршени приправник изабран је за учитеља у Житомишићу у Херцеговини.

За учитеља у Бања Луки изабран је свршени приправник Љубомир Јовановић.

За учитеља I. и II. разреда у Брчкоме изабран је свршени приправник г. Стеван Перишић.

За учитељицу у Брчком постављена је госпођица Емилија Лазићева свршена приправница сомборска и испитана српско народна учитељица.

НЕКРОЛОГ.

Јован Поповић парох новосадски преселио у вечност 25. Августа о. г. у Новом Саду у 67-ој живота свог години. У младости својој био је дуже времена учитељ у народној школи, бавио се и књижевним радом, писао је српску граматику и преводио приповедке с немачког и француског.

Петар Марковић учитељ српски у Шимовци и после дужег боловања преставио се 9. Августа о. г. у 24-ој години млађаног живота свог у Батајници код свога деде по матери старог пароха тамошњег г. Арона Ђукића. Сахрањен је у истом месту 10. Августа. При укопу било 8 свештеника из околине и конзисторијални ђакон из Београда, 16 учи-

теља и 3 учитељице. У цркви на опелу држао је слово г. Вељко Петровић учитељ земунски а на гробу је опроштајну реч казао Живојин Ивачковић медицинар родом из Шимуновца. — Покојник је био син г. Владе Марковића учитеља митровачког.

РАЗНО.

Галерија српских популарних мужева. Фирма Т. Везилић — Суров и С. Јовановић у Бечу (I. Schwertgasse, Nr. 4.) намерава издавати повећу серију популарних српских мужева из гипса путем пластике. Прво ће дело њихово бити „Вука Ст Караџића попрсје у природној величини." Чист добит овог подузећа употребиће се на оснивање фонда Св. Саве, којим би се фондом наше српске вероисповедне школе од комуналисања сачувати могле. Ми ово родољубиво подузеће препоручујемо обштинама учитељима нашим, да га за школе и своје станове набаве.

НОВЕ КЊИГЕ.

На приказ добили смо ове књиге:

„*Православни* средњи катихизис прерађен по катихизису Платонову и попуњен за српске православне ученике и ученице у основној школи удешен по наставном плану за III. разред Издање књижаре Л. Јоцића и друга у Н. Саду. 1887.

„*Буквар*" за учење црквено словенског читања на нашим народним основним школама, саставио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. у Н Саду 1886. Цена 16 нов.

„*Часловац*" ради вежбања у црквено славенском читању намењен народним основним школама. Сложио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. У Н. Саду 1886. (60 страна.) Цена 10 нов.

„*Псалтир словенски*" ради вежбања у црквеном словенском читатању намењен народним основним школама. Сложио Мита Нешковић. Издање књижаре Луке Јоцића и др. у Н. Саду 1886 (128 стр.) Цена 22 нв.

„*Мали поететика*" за школу и народ, написао Др. Стеван Павловић, обдарила Матица Српска. У Н. Саду издала књижара Л. Јоцића и друга 1887. године.

„*Мађарско језикословље* у практичним примерима по наставном плану в. министарства просвете од 27. Јуна 1879. За српске основне школе удесио Јован Илијић управ. учитељ. Треће сасвим поправљено издање. У Н. Саду књижара Л. Јоцића и друга 1887. Свеска прва цена 20 нв. Друга свеска цена 24 нв.

„*Шематизам*" правосл. епархије Далматинске за 1886. Задар, печатња И. Водицке 1886.

„*Шематизам*" правосл. епархије Бококоторске, Дубровничке и Спичке за 1886. Задар иста штампарија.

„*Два пријатеља*" приповедка написао А. Р. Ле Саж. Превод с француског. Издање књижаре Браће М. Поповића у Н. Саду 1886. — Цена 35 новчића.

„Наставник“ књига за децу обојег пола, написала Едвиге Рати-Фери наставница, понашио Ник. С. Савић. Издање књижаре М. Каракашевића у Сомбору. Цена 25 нв.

„Miloš Obilić“ u narodnim pesmama sa 12 lepih slika. Izdaje knjižara braće M. Popovića u Novom-Sadu. Cena 60 novč. — Ово је прво издање одабраних народних певанија о Милошу Обилићу, које је одабрао и уредио г. А. Сандић. Латиницом је штампано.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Мохолу тражи се учитељ. Плата 210 фор. у готовом 63 фор. у име огрева, 16 великих ланаца ораће земље, на које општина терете плаћа и стан с баштом. Молбенице се до 1. Окт. м. школ. одбору у Мохолу поднети имају.

— У Кулпину тражи се учитељ. Плата је 150 фор. 16 пешт. мерова жита, $^1/_2$ сесије земље и стан с вртом. Рок 14. Септембер.

— У Великој-Кикинди траже се три учитеља и једна учитељица. Плата је 750 фор Учитељи су дужни у цркви појати, а првенство имају који су испит из мађарског језика положили. Молбенице се имају до 16. Септембра местном школском одбору у В.-Кикинди поднети.

— У Модошу тражи се учитељица; плата је 300 фор., стан с баштом и један хват дрва, $^3/_4$ ланца земље и 6 ф. паушала. Рок до 20. Сепг.

— Траже се учитељи и црквени појци православне вере на комуналним школама у Суботишту, Бингули, Шатринци, Баношгру и Габошу; плата је у прва три места 400 фор., стан, огрев и врт. У Шатринци ће првенство имати, који докаже, да је и мађарском језику вичан. У потоња два места је плата 350 фор. уз то стан, огрев и врт. — У Шаренграду тражи се подучитељ и појац православне вере. Плата је 360 фор. и 60 фор. награде за појање у цркви. Молбенице се имају на високу кр. хрв. земаљску владу отдјел за богоштовје и наставу управити и до 25. Сепг. по новом кр. жупанинској области у Вуковару доставити.

— Тражи се учитељ у Чобанцу. Плата је учитељска повишена и састоји се из 380 фор. са уживањем једног јутра ораће земље, слободним станом и 2 хвата тврдих дрва. Уз то приход покрај свештеника до 30 фор. годишње. Учитељ је дужан у цркви појати, децу прописаним наукама добро учити и хришћански васпитавати, и примерно се владати, притом и мађарски треба да зна.

☞ Сл. црквене општине и Г. Г. учитељи, који „Школски Лист“ примају, а до сада нису предплату послали, умољавају се учтиво, да то што пре учине, како би и уредништво могло штампарију, награде и остале трошкове за ову годину подмирити. Број 11. изићиће 1. Новембра.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору, 1. Новембра 1886. Год. XVIII.

ШТА ИМА ДА ЧИНИ УЧИТЕЉ ЗА ОДРЖАЊЕ ЗАПТА?

— За награду. —

„Прави дидакта у исто је време и дисциплинатор. Ко се добро разуме у наставу, тај се разуме и у дисциплини; ко добро предаје, добро и дисциплинише“ Дистерверг.

Још је славни педагог Коменски рекао, да је настава најважније средство за одржање запта у народној школи. „Јер предмети, кад се као што треба уреде, примамљују духове сами собом, привлаче их себи својом сопственом слашћу. Ако није овако, онда нису криви ученици, него учитељи. И ако не умемо вештином да примамимо духове, силом их за дело не ћемо. Батине и шибе нису кадре уложити у главу љубав наукама, него ће управо изазвати зловољност и одвратност.“

Шта би према томе имао да чини учитељ нар. школе за одржање школског реда?

Пре свега имао би скроз и скроз да проучи предмет, о ком мисли да предаје, тако, да му предавање буде течно, да не запиње тражећи згодну реч и мисао.

Добро спремљен за претстојећу лекцију, уз то, весело расположен и добро промотрив самог себе, да ли нема може бити на себи што год, што деци у очи упада и пажњу им с' предавања скренути може, – ући ће у школу, чим куцне школски час.

Кад дође у школу, нека стоји мирно на једном месту пред децом, имајући их све на оку, или нека седне на своје место, а ни пошто нека не хода тамо-амо по школи и нека не звера час на једну, час на другу страну, јер тиме се деца буне и добију маха, да своју пажњу скрећу са предавања на којешта друго,

и тако занимајући се другим некорисним послом сметају настави.

Све, што у школи и око школе може сметати настави, уклонити ваља пре, него што се почне настава.

Мирно стојећи, или седећи на своме месту, стављаће учитељ живо питања свој деци, а прозивати ће само појединог, да одговара на задато питање. Дете, које одговара, мора јасно и разговетно, у подпуним реченицама одговарати. Не сме учитељ никако дозволити, да више њих у један мах јасно, или шапћући на питање одговарају.

У свом предавању не треба учитељ да заборави, да има пред собом малену децу, којој ваља не саопштавајућим, него питајућим начином да предаје. Деца дакле нека говоре, а он нека их згодним, логичним питањима управља. — Гдекоји пут нека доброг ученика похвали. То ће ученицима давати воље, да се за сваки одговор спремају, и онда не ће ни један од малиша имати времена, да ради што друго, а и учитељ не ће имати нужде, да своје предавање прекида опоменама и казнама.

Са питањима нека буде кратак и разговетан, нека не навалује са више питања на једаред, јер не ће иначе добити одговора ни на једно. Сваки одговор нека стрпљиво очекује, како би тиме дао времена, да ученици о питању промисле, и на њега даду одговор, какав треба.

Ако учитељ има више разреда у својој школи, нека онима, са којима непосредно не ради, дâ довољно посла, док он свој рад са дотичним разредом не сврши, јер иначе ће други разреди да сврше свој посао пре него он, и ето му опет нове сметње настави и предавању; јер дете беспослено не може мирно седити.

Никад не ваља почети други предмет, док један није свршио, и док деца нису поспремала све ствари, које су им требале код првог предмета.

У осталом сваки учитељ нека се стара, да се добро спреми за свако своје предавање у школи, нека с' одушевљењем предаје сваки наставни предмет, па ће имати пред собом слушаоце, који ће запетом пажњом пратити његово предавање; — којима не ће падати на памет, да се за време предавања чиме другим занимају. После свршеног предавања задовољне ће учитељ затворити врата за својим ученицима, јер ће бити уверен, да је своје учинио.

Још једном понављамо, да је добра настава најважније средство за одржање запта, а сва друга измајсторисана средства или помажу врло мало, или баш ни мало. С' тога не ћемо о њима ни говорити, него на завршетку још једном велимо: „ . . . ко добро предаје, добро и дисциплинише".

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

— За награду. —

(Свршетак.)

Познато је колико прост народ пријања за школу. Он за њу тако слабо мари, као да је и нема на свету. Тек кад има да плати глобу, што му дете није редовно долазило у школи, сети се да је и та напаст на свету. Кад му узмеш казивати о користи, које школа народу даје, одговори ће ти: „све је то лепо и корисно, ал кад не може после школе ништа да буде, т. ј. никакав званичник, ни свештеник, ни учитељ, то онда нашто је школа!"

И инокоштина нашега народа много је крива лошу полазку. Кад се замислимо у множину послова сељачких, онда је заиста тешко инокосну сељаку слати своје дете у школу. Упиташ ли га, зашто не шаље дете у школу, одговориће ти: „Не могу, па да би знао да ће и мене мунтати, продати на добош". Али кад једном увиди сељак, да је школа и наука вечити извор среће и напретка, гони ће дете, да се напаја том животворном снагом, ма се код куће не знам како мучио.

То треба да постигне учитељев рад ван школе. Учитељ мора у ту сврху гледати да стече љубав и поверење у народу, без чега нема правог и успешног рада. Тиме ће учинити добро не само себи, него и народу, за којега ради. А у томе му не може нико други толико помоћи, колико он сам.

Учитељ треба да је уз свештеника представник народне просвете, да је духовни вођа свога школског котара. У њему ће он опако радити, како нам то казује вредни учитељ *Аркадије Р. Павловић* у свом чланку „Варошки и сеоски учитељ" (Школски Лист 1884. бр. 7. и 8.) и чувени књижевник наш *Милан Ђ. Милићевић* у својој лепој књизи „Село Злоселица и учитељ Миливоје". Такав учитељ, какова нам га они цртају, стећи ће у народа љубав и поверење и народ ће веома радо поверавати његовој бризи своје највеће добро.

Али, да буде таквих учитеља, мора се постарати, да их добро спремимо за тај њихов огромни рад. Морају се добро приправити за своје звање, мора им се дати свестрано и ако скромно образовање, морају се веома строго васпитати у чистој религиозности, моралности и карактерности. Само такав учитељ кадар ће бити радити онако, како се то од њега захтева, јер „живот је тежак и кратак. И са свестраном спремом мучни су његови дани, а неспреман човек прави је богаљ или играчка прилика.“ (Милићевић).

Основна је школа врло комплициран организам. Сваки његин орган мора знати, шта му је радити, па да је организам вавек здрав и да нормално ради. Не ради ли само један орган свој посао како треба, сав ће организам одмах боловати. Прави и обилан род, како нам доказује наш песник *Лазо Костић*, само је онде, где је и свесрдан укрштај.

ИЗВЕШТАЈ

о српској учитељској школи у Карловцу за $188^{5}/_{6}$ школску годину.

У српској учитељској школи у Карловцу било је шк. год. $188^{5}/_{6}$ свега 35 ученика и то 26 приправника и 9 приправница; по разредима пак овако: I. разр. 6 приправника и 2 приправнице, свега 8; II разр. 9 приправника и 3 приправнице, свега 12; III. разр. 11 приправника и 4 приправнице, свега 15.

За учитељско звање у српским народним школама ови су оспособљени:

1. Катица Дивидовчева из Новог Сада и 2. Марија Ђеранићева из Грачаца с врло добрим успехом. 3. Љубица Живковићева из Карловца и 4. Љубица Обрадовићева из Глоговца с добрим успехом. 5. Миле Пејић из Обљаја с одличним успехом. 6. Владимир Дујић из Модруша, 7. Миле Мандић из Цетина, 8. Миле Мартиновић из Двора, 9. Миле Обрадовић из Госпића и 10. Светислав Теодоровић из Нештина с врло добрим успехом. 11. Стево Баповић из Примишља и 12. Лука Комадина из Будачког с врло добрим успехом. 13. Петар Наранџић из Дољана, учитељ у Герзову у Босни, с довољним успехом. 14. Ђуро Перенчевић из Вргина Моста с једва довољним успехом, усљед чега мора до године из неких предмете испит поновити. — Један приправник због болести одступио је од испита својевољно, а један није к испиту ни припуштен. *П. Р.*

ПРИРОДОПИСНЕ ЛЕКЦИЈЕ
ЗА СРЕДЊЕ РАЗРЕДЕ НАРОДНИХ ШКОЛА.

Од Симеуна Кошћића.

III.
ИЛОВАЧА

Показујући ђацима (лошију, обичну и финију) иловачу, учитељ (—ица) пита за име јој и т. д

Она је густа земљаста маса и као така врло је распрострањена, образујући голема сложишта; нема је чисте или врло ретке, него је увек помешана с песком или с другим каквим копом. У сувом стању није цепка, него товна (густа).

Обична иловача је боје жуте и црвенкасте; жута је од многог песка, креча и т. д Грнчарска иловача је жуто-бела или сива и плаветникаста. – Сјајности је понајвише мутне; непровидљива, или тек мало прозрачна.

Виси на језику или на влажним уснама, и влажна (озној̈ена) особито заудара.

У води се раздели и омекша, врло упије (привуче) воду и чврсто је држи, јер се са свим с њоме смеша, те с тога се не осуши тако брзо, него се претвори у блато, које се даје месити као тесто Још јаче упија маст и олај Кад се пак осуши, она се стегне и сва испуца, те постане тврда као камен и не даје се више месити, што се види, кад се пеку опеке (цигље). Иловача остаје така и ако има више песка од ње помешано.

Ваздух и топлота не продиру кроз њу и отуд се вели, да је иловача хладна земља

У ватри се не топи; изложимо ли је пак жару, она тако отврдне, да челику измамљује варнице (светлице) и у води више не омекша, него или од гвожђа, што је у њој, поцрвени, или од песка, креча и др. пожути; само иловача за луле и порцелан остаје бела.

Одлома је земљастог и густог, даје се утрти, јер му је тврдоћа врло малена.

Извесна количина иловаче тежа је ½ 3 пута од толике количине чисте воде.

Иловаче има у великој количини скоро у свима земљама. Где се она по њивама налази, ту о кишовитом времену и још дуго после тога има много воде, а земљиште је то меко и клизаво, јер кад је иловача сита воде, не пропушта осталу воду. Мало по мало суши се и иловачно земљиште, и тада је тврдо,

а на површини обично све испуцано и искокано, а у унутрашности пак још једнако влажно. С тога чиста иловача није добра за њиву, него је на против врло добра, кад се смеша с песком и кречом. Масна иловача или има тек врло мало, или ни мало песка; од многог песка иловача омршави. — Врло чиста и фина врста иловаче, која се тек на неким местима налази, јесте *бела иловача* (за луле).

Иловачу је тешко обрађивати, било да је сува, било пак да је влажна; о суши боље расте на њој биље, него кад пада многа киша. С песком и по доста кречом може се она са свим поправити; кад се измеша с кречом, зове се *лапор*, којим се гноји земља.

Од најгрубље (лошије) иловаче праве се опеке (цигље), које се после у особеним пећима пеку; она се даље употребљава при зиданју кућâ и стрејâ за мазање; има и читавих зидова од иловаче. — Од обичне иловаче (грнчаре) праве се на грнчарском колу пећни кађеви, грнци, зделе, плитице, чаше и др. посуђе, и то: поније се она водом и начини као тесто, а кад се од ње на реченом грнчарском колу изради разно посуђе, ово се онда осуши на ваздуху и најзад у нарочитој пећи пече; хоће ли се у тима судовима држати јело, то их ваља још пре горења калајисати, калај се у жару топи и превуче суд стакластом, густом кором; како се за калајисање понајвише олово употребљава, то се у тима судовима не смеју кисела јела (оцат, јагоде и др.) кувати, јер ова оцат растворе и тада га отрују. — Од најчистије иловаче израђује се бело порцеланско посуђе, луле, такозвано каменито посуђе и др.

Она се још разно употребљава, н. пр као необделана служи при ваљању (гњечењу у ступи) вуненог сукна за вађење маслености, која се у њему још из вуне потеже; даље у свакидањем животу за извлачење мулâ, прљотина из хаљина, па онда за лемљење, моделирање и т. д. Иловача је од велике користи и при фабрикацији бела шећера.

Још су стари Грци и Римљани обрађивали иловачу за вештачке предмете, као статус, лепе и украшене крчаге за воду и уље, па и врло велике судове за пепео, у којима чуваху пепео сажежених (сагорелих) мртваца својих. И „Диогенова бачва“ беше таки велики суд од иловаче.

*

Система: Камење и земље.

Које копове после камените соли и стипсе познасмо и проматрисмо? — (Креч, гипс и иловачу.)

У чему се креч и гипс подударају? — У томе, што су тврди и што се у води не растапају или врло тешко; што су на обичној жеравици несажижљиви (несагориви); што су без укуса; што су 2—4 пута тежи од воде; што никад немају сјајности и ретко су одређене боје, која их карактерише; што су у провидљивости врло разна степена и т. д.

Копови (минерали) с овим особинама зову се *камење*.

Које камење познајете.

Чиме се иловача карактерише? — Тиме, што је са свим без облика, што је врло мека, на шта више и трошна; што се ни у ватри ни у води не растапа, него ову веома упија и у својој смеси садржи је знатну количину; што је разнобојна и без сјајности, а при том непровидљива или тек мало прозрачна; што је $^1/_2$—3 пут тежа од воде и др.

Копови с оваким особинама зову се *земље*.

Коју земљу до сада познајете?

ГЛАВНА УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА У ЗЛАТНОМЕ ПРАГУ.

Дана 9. 10. 11. и 12. Августа т. г. одржана је у Златноме Прагу општа скупштина ческих учитеља и пријатеља школства. Предмет саветовања је био: 1. О надзору над школама. 2. О преустројењу учитељских школа и учитељских испита и 3. О преоптерећењу школске деце. Осим тога имала је скупштина још тај значај: да се утврди веза међу учитељима свију словенских народа.

По извештају ческих листова била је овогодишња скупштина од свију досадашњих најбоље посећена. Не само велики број ческог учитељства, него и до 400 браће учитеља из Моравe, такођер леп број хрватских учитеља и учитељица. Осим тога заступник Товарштва Педагошкога у Љубову, г. Др. Грестман и заступник словенскога учитељства г. Иван Томић учитељ вежбаонице и уредник словенскога листа за младеж у Љубљани дошли су у главни град Ческе у Златни Праг.

Више од 2000 учитеља и учитељица, а то је број какав до сада на учитељској скупштини у Ческој још није био, напунило је красну и највећу дворану прашку на Софијном отоку.

Као што сам већ горе споменуо, посетио је и леп број хрватских учитеља и учитељица ову скупштину, међу њима г. г. С. Фабковић професор из Загреба, Милан Кобали тајник хрватскога педагошкога друштва у Загребу, даље Ф. Шимуновић, Ј. Кемпф, А. Ненадовић, Ш. Кушевић, В. Ђурић, Ш. Гажо, В. Марић, Мифек, гђице: М. Барачева, По-

гачићева и други, посланици чески проф. Пилшер, гроф Кауниц, Др. Ед. Грегр, др. Херолд, др. Местецки и други.

Скупштину отворио је 9. Августа, по новом, после свечане службе Божије у храму свет. Војтеха г. Јосиф Крал председник „Средсредног друштва“ запосним говором, у којим је поздравио присутне и завршио је говор следећим речима: Добро нам дошли сви, који нам пружате руку помоћи за подизање нашега школства, наиме добро нам дошла браћа и сестре из братске Мораве, као и заступници братског пољског учитељства, добри друзи и дружице са обала савских и из побратимске Хрватске, да утврдите братску свезу и слогу међу славенским учитељством у нашој држави, нека Вама буде за то хвала целога учитељства ческога, и ја кличем Вама из искреног срца: „Живили“! Говор г. Крала примљен је био са одушевљеним и бурним „Живили“. За тим прочитан је био допис, којим председник „Хр. нед. књиж. збора: И. Филиповић поздравља учитељску скупштину“. Председнику се захвали од стране Хрвата г. Фабковић и од стране Пољака г. др. Т. Герстман.

Језгровитим начином разложио је г. Фабковић свезу међу хрватским учитељима и сравнио је са ческим одношајима, кад је доказивао, да професор, који се стиди, што носи име учитељ, није достојан таког узвишеног позива. Говор г. Фабковића утицао је осетљиво на околности, које владају међу учитељима народних школа и професорима средњих школа и сведочио о томе, да г. Фабковић добро зна бољне странке ческога учитељства. Говор г. Фабковића и г. Герстмана примљен је са општим таншањем и бурним: „Слава!“

После оних говора изабрани су били почастни председници г. г. Примус из Поличке и Новотни из Бујејовица, и по томе прешло се на расправљање о надзору школском. Први је узео реч као референт г. Ј. Кобр учитељ из Руонице, иза њега говорио је г. Фр. Хулка из Павликова, после референат г. Ф. Гироутек и народни заступник г. Др. Едуард Грегр., који је завршио говор: „Ми морамо напредовати на путу културе. Младеж припада народу и он најбоље зна, шта деци треба. С тога не сме учитељство зависити ни од државе, ни од цркве, већ само од народа. Ко подкопава слободу учитељства, подкопава слободу народа.“

Пошто су говорници свршили говоре, донесено је следеће решење: Окружни надзорници школски над основним школама, имају бити бирани између народних учитеља основних школа, а над грађанским школама само између учитеља грађанских школа. Осим тога у свима школским већима, као и код школских власти, да буду учитељи достојно заступљени. На чеким школама да буду надзорници Чеси, а над немачким Немци.

Другог дана скупштине било је на дневном реду питање о преустројењу учитељских школа и учитељских испита.

Први је говорио као известилац: г. Руничка из Винохрада.

Пошто министарство просвете намерава неке промене за учитељске скупштине, да и она коју реч о томе каже. Говорник за нужно сматра да се на учитељским школама, где се васпитавају народни учитељи за главне (редовне) учитеље постављају само таки мужеви, који су сами негда настављали младеж у народним школама. Јер како би могао

човек, који не познаје по сопственом искуству ћуд и нарав дечију, не може васпитивати учитеље за децу. — Говорник приметио је и то, да се на прпарандијама одвише пажње посвећује знању теоритичком и да се тера специјална географија и виша математика. А у место тога требало би приправнике поучавати у томе, што ће им у практичном животу од користи бити. Што се пак тиче испита о оспособљењу, нека буде такав испит кроз практичан. Нека се од приправника на испиту захтева знање школских закона, али и то више практично. У сведоџби нека изостану редови и ступњеви способности из појединих предмета и нека се само каже, да је приправник способан за отправљање учитељског звања, нека се не чини разлика у спреми учитеља за школе народне и градске.

Јер временом може и онај приправник постати врло вољаним учитељем, који је и слабије на испиту одговарао, а такођер може бити и у противном случају.

После говора г. Ружичке говорио је неколико речи народни заступник проф. Пилшер. Пошто се нико више није пријавио за реч, решено је гледе реорганизације учитељских школа следеће: Да се на учитељским школама не чини разлика у спреми учитеља за школе народне и градске; да се учитељски питомци више спремају у практичној радњи и да се у сведоџбама о оспособљењу не бележи никакав степен способности ни ред из појединих предмета, и да се на учитељским школама постављају само таки учитељи, који су већ дуже времена с успехом служили — на којој јавној народној школи.

На трећи предмет: о преоптерећењу школске младежи донесено је решење, да се школски часови ставе на најмањи број и то у I. разр. да не буде више него 16, у II. разр. 18, у III разр. 20, у IV. разр. 22, у V. разр. 24, а у вишим разредима 26 часова, да се ограничи учење необлигатних предмета и немачки језик да се сматра као необлигатан предмет. Такођер да се ограниче домаће задаће и да се женској младежи пружи више времена за женске домаће радње, које су им за живот од веће користи. *Драгутин Блажек.*

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРПСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

на основу наставног плана за српске народне учитеље — наданог од вис. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

IV. Рачун.

(Настављено.)

Осмог школског месеца. Прве недеље: 1. л. Разширење бројева од 80 до 90. Сваки се нови број има на рачуналци саставити и познати и пошто се учитељ увери, да деца знају, колико има у њему десетица и колико чистих јединица; напише се број тај бројком на табли, и испита се, које су и на ком су месту десетице; колико има јединица, и где су оне написане. — 2. л. Сабирање додавањем јединица у бројном простору до 90. (степен први и други). — 3. л. Сабирање у ступцу до 90. — Затим додавање десетица на десетице (трећи степен). — 4. л. Додавање де-

сетица и јединица на чисте десетице, и чистих десетица на десетице и јединице (четврти степен). — 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице (пети степен сабирања). У колико би на овом последњем степену деци тешко било израђивати задатке, слободно је и овде још послужити се рачуњаком као помоћним средством за очигледно познавање и састављање бројева.

Друге недеље: 1. л. Одузимање од 90 (први и други степен). — 2. л. То исто са тежим задатцима другог степена, и одузимање у стуцу, одузимајући од 85 по 7; од 89 по 8. и т. д. — 3. л. Трећи и четврти степен одузимања у истом бројном простору. — 4. л. Пети степен одузимања у бројном простору до 90, уз приномоћ рачуњаке, где је необходно нуждно. — 5. л. Растварање и сравњивање бројева до 90. (види Рачуница II. стр. 33. под в). За домаће и тихо вештбање сваки дан ове недеље задаје се одузимање на таблицима у стуцу. Радови се дечији имају прегледати и где је нуждно исправљати.

Треће недеље: 1. л. Основа „девет“ узима се двапут, трипут, четири и пет пута. — 2. л. Та иста основа узима се шест, седам, осам, девет и десет пута. И овде се још за очигледно показивање употребљују рачуњаке Руска и Борнеова, као и Песталоцијева таблица, од које девети ред саставља учитељ на табли, а ученици за њим на таблицама. — 3. л. Саставља се таблица множења основе 9 од 9×1 до 9×10, и научи се на памет; уз то се успоређује девети ред таблице Песталоцијеве са деветим редом таблице Питагорине и упознају се деца са употребљењем ове најкорисније и најпрактичније рачунске штице. — Особита се брига обраћа, да ученици схвате и разумеју, како постаје и шта је: шест пута девет; седам пута девет; осам пута девет и девет пута девет. — 5. л. Понавља се множење на памет основе 6. 7. 8. и 9. при ком се послу морају деца чувати да чинитеље непромену.

Четврта недеља: 1. и 2. л. Садржавање броја 9 у 18. 27. 36. 45. 54. 63. 72. 80. — Садржавање броја 9 у 15. 21. 40. 47. 56. и т. д. — 3. и 4. л. Дељење броја 90 на двоје, на петоро, на шесторо, на деветоро и на десеторо. Колико износи девети део од 90? — Све ово ради се само на памет без употроблења бројака. — 5. л. Практични задатци за множење, садржавање и дељење (види Рачуницу II. стр. 36. под е.).

Деветог школског месеца. Прве недеље: 1. л. Бројеви од 90—100. и бројке до 100. — 2. л. На јединичне бројеве из девете десетице додају се јединице, али тако, да збир прелази број деведесет. Уједно предузима се сабирање у стуцу додавајући на број 7 све по 8; и на број 6 све по 9 до стотине. — 3. л. Додавање десетица на десетице, и преглед десет десетица или једне стотине, као и испитивање места, на коме су јединице, десетице и стотине. Познавање једне форинте и показивање да се она састоји из десет десетака, или из сто новчића. — 4. л. Додавање десетица и јединица на десетице, и обратно у бројном простору до 100. — 5. л. Додавање десетица и јединица на десетице и јединице. Уз то сваки дан сабирање у стуцу.

Друге недеље: 1. л. Одузимање већих јединица од сваког појединог броја из десете десетице, тако, да се тим одузимањем у нижу де-

сетицу прелази. Одузимање од 100 у ступцу по 7 и 8 бројева одузимајући. — 2. л. Одузимање чистих десетица од десетица, као и одузимање јединица и десетица од чистих десетица. — 3 л. Одузимање чистих десетица од десетица и јединица. — 4. л. Одузимање десетица и јединица од десетица и јединица. Ово све у бројном простору испод 100. — 5. л. Растварање и сравњивање бројева у бројном простору до 100 (види Рач. II. стр. 37. и 38. под 6.).

Треће недеље: 1. и 2. л. Основа десет узима се једанпут, двапут и т. д. редом до 100 пута. Ово се очигледно показује на обе рачунаљке, на Песталоцијевој јединичној таблици (у 10. реду); на новцу и метру и са цифрама на табли и на таблицама дечијим. — 3 л. Понавља се то исто и учи се употребљење Питагорине таблице (ред. 10.). — 4. и 5. лекција преко реда се испитују ученици у знању множења основе 10 са 2. 3. 4. и т. д. до 10 пута.

Четврте недеље: 1. л. Садржавање броја 10 у следећим десетицама до 100. — 2. л. Садржавање броја 10 у различитим другим бројевима испод 100. н. пр. у 45; 69; 72; 84 и т. д. — 3. и 4. л. Дељење броја 100 на десеторо и појам о десетини и о десетинама на новцу и на мерама. — 5. л. Познавање половине, четвртине и петине од 100 новчића. Сравњење вредности десетака и двајестака са форинтом.

Десети школског месеца. Прве недеље: 1. л. Решење практичних задатака из Рачунице II. (на стр. 42. под ♄) под бројевима 1—6. — 2. л. Решење задатака таквих под бр. 7—12. Уз то једнако очигледно упознавање са мерама и њиховим деловима. — 3. л. Решавање задатака из исте рачунице под бр. 13—18. стр. 43. — 4. л. Од броја 19—27; пошто се најпре деца са дотичним мерама очигледно и подпуно упознаду. — 5. л. Решавају се задатци од бр. 28—37.

Уз то се за писмену радњу сваки дан у ступцу израђује сабирање и одузимање комбиновано н. пр.

$$8+7=15;$$
$$15-4=11;$$
$$11+7=18;$$
$$18-4=14;$$
$$14+7=21;$$ и т. д.

Друге недеље: 1. л. Решавање задатака из Рачунице II. (стр. 44) од бр. 38—48. — 2. л. Задатци од бр. 48—54. решавају се на памет. — 3. л. Предузима се „рачунање цене“ на примерима, као што су у горњој рачуници под тим насловом од бр. 1—8. — 4. л. Решавају се задатци о истраживању цене по горњој књизи под бр. 9—16. и други ове врсте задатци. — 5. л. То исто се предузима на задатцима од бр. 17—24. Уз то сваки дан се за тихо вештбање саставља по једно одељење таблице множења, и то први дан од основе 1.; други дан од основе 2.; трећи дан од основе 3.; четврти дан од основе 4.; а пети дан од основе 5. Радње дечије учитељ прегледа.

Треће недеље: 1. л Предузима се на памет рачунање цене по задатцима, као што су они од бр. 25—34 За писмену радњу саставља се таблица множења основе 5. — 2. л. Разрачунавање цене по задатцима

из горње рачунице под бр. 35—44 (стр. 46). Уз познавање мера и њихових делова (види стр. 48.). — За тиху и домаћу радњу састављање таблице множења са основом 6. — 3. л. Познавање мера шупљине, важине и бројних мера (види стр 48. под 3. 4. и 5.) Рачунање цене по прилици као оно под бр. 45—53. (стр. 46.) Множење основе 7 за писмену радњу. — 4. л. Познавање мера за време (под 6. на стр. 48.) Изузимајући колико дана има угодини. — Решавања задатака из рачунице II. од бр. 54—78. Множење основе 8 за писмену радњу. — 5. л. Понављање се познавање новаца и разних мера и њихових делова (види стр. 48.). Решавају се практични задатци од оне врсте као што су у Рачуници II. (на стр. 47.) под бројевима од 79—90. — За домаћу и тиху радњу састављање таблице множења са основом 9. и са основом 10.

Четврте недеље: Обште понављање и испит.

На свршетку другога разреда иште се од ученика овога разреда, да знају написивати и подписивати бројеве до 100. и да умеју све 4 рачунске радње на памет израђивати у бројном простору до 100. Такође да познају новце, мере за дужину и остале најнуждније мере у колико оне не превазилазе број 100.

ШКОЛЕ И УЧИТЕЉИ У ЦРНОЈ ГОРИ.

У јуначкој Црној Гори народне школе, — које је покојни Милан Костић пре 16 година по начину напредних српских школа у Угарској уређивати почео, — из дана у дан множе се и лепо напредују

Као што нам се од туда јавља, има у тој слободној књежевини српској сада преко 80 народних школа, у којима делају довољно спремни и за благо народа свог поднуно одушевљени учитељи, понајвише питомци учитељско богословске школе цетињске и острошке, међу којима има и приличан број свештеника. Доста је споменути, да се ово већ друга година навршује, од како Школски Лист из малене Црне Горе има велики број предплатника учитеља, и управо ове године највише се захвалити може учитељима из Црне Горе, што је Школски Лист до сада уредно излазити могао.

Његово Височанство владајући Књаз и Господар Црне Горе Никола I. Петровић Његуш поглавиту бригу полаже на подизање просвете и благостања народног у својој држави Црногорско министарство просвете, коме је на челу г. Јован Павловић, неуморно се стара о уређењу и добром стању просветних завода, а садашњи главни надзорник црногорских школа г. Ђуро Поповић брижљиво обилази народне школе по свима крајевима Црне Горе и упућује учитеље у држању школе и у одправљању свију дужности многотрудног учитељског звања. Њему поглавито имамо захвалити, што је Школски Лист тако лепо у тој слободној држави српској примљен, да се прошле године до близо 50, а ове преко 70 примерека Школског Листа у Црној Гори држи и чита.

По обећању нашем и за вечити спомен стављамо овде дична имена учитеља црногорских, који као прави пријатељи школе и народне про-

свете из своје малене плате Школски Лист држе и претплатом својом подпомажу. Нека се читају и спомињу имена тих родољубивих учитеља народних по свима крајевима, где се српска реч говори, сада и докле год ових листова у књижницама српских школа буде било.

Учитељи предплатници наши из Црне Горе јесу г. г. Никола Чаловић, Нешо Зековић и Симо Мартиновић учитељи на Цетињу; Јелена Видаковићева учитељица на Цетињу; Павле Поповић учитељ у Његушима; Даље г. г. учитељи: Милош Шпадијер на Грахову; Јаков Вукотић у Чеву; поп Васо Вукићевић учитељ у Пјешивици; Васо Беговић у Загарачу; Шпиро Јовићевић у Текелићима; Марко Матановић у Брлици; поп Јован Радуловић и поп Ђорђије Михановић учитељи у Оногошту (Никшићи); Михаило Вукић и Михаило Пекић учитељи у Дробњацима; Божо Средановић учитељ у Горанскоме; Марко Вујачић учитељ у Црквици; Перо Костић учитељ Језерски; Радован Филиповић учитељ Бањски; Јован Јефтић учитељ у Цуцама; Никола Дапчевић учитељ у монастиру Морачи; Исидор Меденица учитељ у Горњој Морачи; Михаил Поповић у Кокашину; Гавро Вујовић у општини Прекобрдској; поп Милош Јовановић учитељ у Ровцима; поп Милић Микетић учитељ на Андријевици; Зарија Вуковић учитељ на Андријевици; Ђуро Радоловић учитељ Леворечки; Вуксан Радонић учитељ у Полимље; Стеван Стојановић и Јован Лаушевић учитељи у Даниловом Граду; Илија Јовановић учит. у Спужу; Лазо Божовић учитељ у Пиперима; поп Јован Дамјановић учитељ у Острогу; Зарија Радичевић (бивши сомборски приправник) учитељ у Подгорици; Ристо Марковић и Бајо Брадановић учитељи у Подгорици; Мустафа Хаџи Ахметовић и Омер Бибезовић учитељи у Подгорици; Петар Павићевић учитељ на Пељев Бријег; Вук Поповић у Куче; поп Јован Вукчевић у Голубовце; Видак Пејовић и Јанко Ускоковић у Градачком; Миле Јовићевић на Ријеки; Димитрије Ђурић Пећанин (који је као питомац Његовог Височанства Књаза Николе свршио учитељску школу у Сомбору) учитељ на Ријеци; Лука Пејовић учитељ Цекињски; Марко Бауковић учитељ у Љуботини; поп Нико Јовановић учитељ Брчеоски; поп Јоко Гојнић учитељ у Глуходолу; Јован Вујановић учитељ у Бољевићи; Петар Ђуровић учитељ у Крњици; Лука Јововић и Видак Оговић учитељи у Бару; Јосиф Лекић јеромонах у Подгорици; госпођа Анђелија Ђурашковић учитељица у Никшићима; поп Дмитар Поповић учитељ у Брскуту; поп Мићо Улићевић учитељ Дупиоски; поп Јован Вучевић учитељ у Корчети; поп Лука Вукосављевић учитељ у Сотонићe и Јоше Поповић учитељ на Цетињу.

Стављајући овде за вечни спомен имена честитих учитеља и учитељица из јуначке Црне Горе, тиме обећање наше у почетку ове године дато, да ћемо, то јест, имена свију предплатника овога листа из Црне Горе и из Србије обнародовати, у полак извршујемо.

Веома нам је жао, што и другу полу обећања нашег нисмо за сада у стању испунити; јер Школски Лист, у колико нам је познато, ове године међу многобројним народним учитељима у краљевству Србији баш ни једног јединог предплатника добио није. В.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У српској учитељској школи сомборској и у свима православним српским просветним заводима у Сомбору започела се школска $188^{8}/_{9}$. година 1. Септембра по старом. Призивање св. Духа држано је на малуГоспојину. У учитељску школу уписало се на почетку ове школске године: у први разред 22 мушка, 18 женских; у други разред прешло је 23 мушка и 8 женских; у трећем разреду има 15 мушких и 12 женских; и тако у сва три разреда има: 60 мушких; 38 женских; укупно 98 ученика.

У вишој девојачкој школи у Сомбору уписало се у почетку $188^{8}/_{9}$. школске године 77 ученица, и то у први разред 25, у други 17, у трећи 14 и у четврти 21. Од ових ученица су 67 Српкиње православне вере, а од осталих су 6 римске вере, 1 реформатске, и 3 израиљске вере.

Учитељска школа у Сарајеву. Превишњим рјешењем од 16. Августа о. г. одобрена наредба земаљске владе од 20. Септембра 1886. бр. 47243 одређује, да се образовалиште за помоћне учитеље, које је доселе спојено са I. народном дјечачком основном школом, има претворити у сталну учитељску школу с посебним учитељским зборомъ. — *Прва народна основна школа додијељена јој је као вјежбаоница за учитељске приправнике.* — Унутарња организација остаје за сада као што је била и у образовалишту за помоћне учитеље, само што ће се при примању ученика у првом реду узети обзир на онаке, који су свршили више разреда средње школе или сличан какав завод, или који пријамним испитом докажу, да су иначе стекли нужно приправно знање. — Ко не зна читати и писати земаљскијем језиком, не може никако бити примљен у учитељску школу. — Број наставних сатова проширен је, а учитељски збор имаће да на основу искуства просуди, у колико ће бити могуће проширити и наставни план, и не ће ли бити пробитачно, да се доселе уведене школске књиге замијене већим и темељитијим према бољој приправи кандидата. Тим начином биће могуће ту учитељску школу постепено развити до оног ступња, што су га достигле учитељске школе у напреднијим земљама монархије. (Сар. Л).

Девојачке школе у Србији. У краљевини Србији потврђен је ових дана закон о установи девојачких школа, којима је задатак, да вежбају и усавршују одраслију женску децу у женском ручном раду, и да јој унапређују знање стечено у основној школи. Оваке школе осниваће се по потреби, а учење у њима трајаће три године.

Избори учитеља. Највећа општина српска у В. Кикинди изабрала је на три нова учитељска места: г г. Милоша Бандића учитеља Мартоношког, Љубомира Лотића учитеља Карловског и Петра Михајловића учитеља Модошког. На избору овом честитамо дичној општини Кикиндској!

Г. Никола Јанковић бивши учитељ у Илоку изабран је за учитеља у Мостару.

Г. Сава Пјешчић бивши учитељ у Фочи премештен је за учитеља у Дервенти.

Г. Глиша Шпановић, — заслужни учитељ српски, који је до пре

једне године као учитељ у Херцеговини служио, — изабран је за учитеља српске вероисповедне школе у Боботи.

Промене у учитељству. Ђорђе Михајловић досадашњи учитељ у Бегечу премештен је за учитеља у Кулпин.

Велимир Кадић свршени приправник и испитани учитељ именован је у почетку ове школске године за учитеља I. и II. разреда у Кусићу великом српском селу близо Беле Цркве, где има до 400 школске деце, а три учитеља и једна учитељица. На скоро за тим по вишој наредби државне школске власти премештен је он као испитан учитељ и вешт мађарском језику за учитеља IV. V. и VI. разреда у истом месту.

Милан Ђуричић свршени бајски приправник постављен је за учитеља у Надаљу.

Петар Топаловић учитељ арадгајски премештен је за учитеља у Мошорин.

За учитеља у Луговети (код Беле Цркве) привремено постављен је г. Светозар Јездемировић.

Г. Никола Кашиковић учитељ постављен је за управитеља православне српске школе у Сарајеву.

РАЗНО.

Платонеумске стипендије. Платонеумски одбор са одобрењем преч. Конзисторије Бачке поделио је упражњених 7 стипендија из закладе народнога добротвора блажене успомене Платона Атанацковића следећим приправницима:

Стипендије по 80 форинти добили су ови: Василије Јовановић приправник III разреда, родом из Меленаца; Даринка Брашованова и Даринка Брадваровићева приправнице III. разреда, родом из Вршца; Димитрије Клицин приправник II. разреда из Вршца; Милан Грујић приправник I. разреда из Госпођинаца и Катарина Трифуновићева приправница I. разреда из Руме.

Стипендије од 60 фор. добили су: Василије Лазаревић приправник II. разреда из Вршца; Константин Травањ приправник II. разреда из Турије; Бранко Маглов приправник I. разреда из Митровце и Зорица Илићева приправница I. разреда из Осека.

Стипендије од 50 форинти уживају: Душан Поповић приправник III. разреда из Чоке; Јулијана Балашевићева и Софија Лазаревићева приправнице III. разреда из Панчева; Стеван Мишковић приправник III. разреда из Ечке и Димитрије Петровић приправник III. разреда из Кнеза.

Свега има 16 платонеумских питомаца, којима се ове године издаје у име подпоре 1050 фор. из горе поменуте закладе.

Галерија српских популарних мужева. Фирма Т. Везилић-Суров и С. Јовановић у Бечу (I. Schwertgasse Nr. 4) намерава издавати повећу серију популарних српских мужева из гипса путем пластике. Прво ће

дело њихово бити „Вука Ст. Караџића попреје“ у природној величини. Чист добит овог подузећа употребиће се на оснивање фонда Св. Саве, којим би се фондом наше српске вероисповедне школе од комуналисања сачувати могле. Ми ово родољубиво подузеће препоручујемо општинама и учитељима нашим.

НОВЕ КЊИГЕ.

Следеће нове књиге су уредништву Школ. Листа достављене:

„Летопис“ Матице Српске уређује А. Хаџић. Књига 147. (1886. свеска трећа.) Изашао у штампарији Др. Св. Милетића.

Илустрована мала свештена историја са 20 слика за српску православну децу. Издање браће М. Поповића у Новом Саду. Цена 8 нв.

„Извештај“ о српској поморској закладној школи Бошковић — Ђуровић — Лакетићке у Србини крај Херцег-Новога, школске $188^6/_7$. године. (Година II). у Дубровнику, штампарија Драг. Претнера 1886.

„Шумадинац“ велики илустровани календар за годину 1887. уз сарадњу срп. књижевника уређује Милован Ђ. Глишић. Година Прва. Београд Цена 1 динар или 56 новчића.

„A magyarországi gör. kel. szerb egyház önkormányzatáról. Irta: Sztojácskovics Sándor. Budapest, 1886“.

„Радо иде Србин у војнике“. Музикалија по познатој мелодији за гласовир саставио др. Ј. Пачу. Издање браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 70 нв.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Тиса С. Миклошу упражњено је учитељско место с платом од 400 фор. а. вр. $3^1/_2$ ланца земље, и 50 фор награде за перовођство; за повторну школу 40 фор., уз то стан и башта. Рок до конца Октобра.

— У Модошу тражи се учитељ. Плата је 240 фор., готова новца, у име 4 ланца земље 60 фор. 24 кибли жита 10 фор. паушала, 2 хв. дрва и толико сламе $^3/_4$ ланца земље, стан и врт. Од погреба где буде позван 50. нв. — Молбенице се имају, до 16. Нов. поднети црквеној општини у Модошу, који се лично пријаве имају првенство.

☞ Српске црквене општине и г. г. учитеље из Угарске и из Славоније, који Школски Лист примају, а досада нам нису предплату послали, позвали смо писмено, а овом приликом позивамо их још једанпут уљудно, да нам за осам дана предплату за ову годину пошаљу, како би и издаватељ листа могао штампарију за три последња броја и остале трошкове око издавања подмирити и одређене награде писатељима на крају године ове издати.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишшву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору, 10. Децембра 1886. Год. XVIII.

СРБСКОМ НАРОДНОМ УЧИТЕЉСТВУ И СВИМА ПРИЈАТЕЉИМА „ШКОЛСКОГА ЛИСТА“.

Овим се бројем завршује осамнајеста година „Школскога Листа“, а седма година од како је лист овај, после десетогодишњег одмора, под мојим уредништвом наново излазити почео.

Ако сам се ове године и осведочио, да неки известни људи о пропасти овога листа потајно и јавно раде; ипак уздајући се у здраву свест непоквареног српског учитељства, усуђујем се „Школски Лист“ и идуће 1887. године у име Божије издавати.

Захваљујући свима пријатељима, који ме до сада подпомагаху својом сурадњом у уређивању листа овога, а особито г. Стевану Коњовићу учитељу сомборском, који је безпристрасно и верно у броју 9. и 10. овога листа описао делање учитељске скупштине у Сомбору; молим и њи и све друге школске мужеве, да ме и од сада подпомажу својом сурадњом у издавању листа.

Веран своме досадашњем програму, „Школски Лист“ доносиће и одсада педагогијске чланке, упутства за учитеље и извештаје о школама и о радњи школских власти и учитељских скупштина, у колико нам ови достављани буду.

Распоред лекција из појединих наставних предмета саобштаван је досада једино зарад тога, да се покаже правац, по коме би могли учитељи за своје прилике састављати оваке распореде, који су од велике користи по напредак школски и по саме учитеље.

Ако читатељи наши желе да се штампање овог распореда и даље продужи, нека ми то изволе на дописници приликом

шиљања предплате саобштити. Само ћу у том случају овај, за њихову олакшицу намењени труд продужити.

„Школски Лист“ служиће као и досада једино правим и добро схваћеним интересима српске народне школе и српског учитељства, а никаквој другој циљи. Он је дакле прави и искрени пријатељ српскога учитељства.

С тога све велештоване педагоге, професоре и најврстније старије и млађе народне учитеље и учитељице још једанпут пријатељски и јавно позивам, да буду сарадници на овом свом листу, и да делају у њему око унапређења васпитања и наставе у духу православне вере и миле наше народности.

Четири чланка за награду, што су у течају ове године у „Школскем Листу“ штампани, одправљени су учитељском збору једне општине, који је умољен да дотичнима награду досуди.

Уредништво је вољно и за идућу годину награде расписати за најбоља педагогијска дела, која у листу овом изиђу, ако се довољан број предплатника за времена пријавно буде.

Осим тога свако ваљано дело, које одговара програму овога листа, прими ће се с благодарношћу и обнародовати у „Школском Листу, а писатељима слаће се у знак благодарности један примерак на дар. Редовни сарадници осим тога имају право означити по две или три сиромашне школе, којима ће се Школски Лист као њихов дар безплатно шиљати.

Ја сам уверен, да би овај лист само заједничким уједињеним силама свегколиког учитељства српског могао узвишеном задатку свом одговорити, па с тога ево и осми пут се обраћам са овим позивом на оно честито учитељство српско, које се још сећа мене свог некадашњег учитеља, нека се ове године одзове овом пријатељском позиву мом, и нека се својски прихвати посла око држања и распростирања овога листа, који је једино и постао зарад учитеља и зарад унапређења школе српске.

„Школски Лист“ ће излазити као и досада један пут месечно и то сваког 10. дана у месецу.

Предплата је за целу годину само 1 фор. 50 нв. Учитељи с платом испод 300 форинти, приправници, богослови и ученици народних и средњих школа добијаће лист за пола цене т. ј. за 75 новчића. Предплата се шаље у једанпут и то најбоље поштанском упутницом са означењем атресе и последње поште.

Предплатници из краљевине Србије могу се или непосредно или преко књижаре В. Валожића у Београду предплатити

Ко четири предплатника с пуном или осам предплатника (ученика) с половном ценом пошље, добијаће по један примерак листа на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље „Школски Лист“ држали буду, штампаће се спомена ради у листу, са означењем коме и куда се дар њихов шаље.

У Сомбору, у очи Никоља дне 1886.

Никола Ђ. Вукићевић,
уредник и издавалац „Школскога Листа“.

СЕДНИЦА В. СРБ. НАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА ОД 3. И 4. НОВЕМБРА 1886.

На позив Његове Светости Патријарха држана се 3. и 4 Новембра о .г. у дворани српске патријаршије у Ср. Карловцима седница српско народног Школског Савета.

Присутни су били: Др. Ђорђе Натошевић главни школски референт и чланови: Теофил Димић, Н. Ђ. Вукићевић, Стеван Лазић, Др. Михаил Полит и Исидор Ћирић народни тајник.

Како је и председник и подпредседник одсутан био, то је, по одређењу Његове Светости Патријарха преко народног тајника објављеном, једногласно изабран за председника ове седнице члан Школског Савета г. Стеван Лазић директор велике гимназије Карловачке.

Затим се приступило к делању.

I.

Важнији предмети, што су у овој седници решени, јесу ови:

Његова Светост Патријарх саобштава допис вис. кр. угарског министарства за Богочаст и јавну наставу, којом се до знања ставља, да се лик Његовог Величаства премилостивог цара и краља нашег Франца Јосифа Првог у дивот издању на финој јапанској хартији за школе издан добити може у Будапештанским књижарама за 1 форинту, а исто такав лик на кинеској хартији стоји само 50 новчића. Решено је, да се од стране овога Савета преко епархијских власти препоручи свима црквеним општинама, да ову прилику употребе и за своје школе лик Његовог Величанства премилостивог цара и краља нашег набавити постарају се.

В. Саборски Одбор јавља, да је, на предлог овдашњи, Александру Јорговићу учитељу на вишој девојачкој школи у Новом Саду, после десетогодишње службе у истој школи деценална

повишица од 1. Октобра о. г. одређена. О овоме има се дотични учитељ преко управе српске више девојачке школе у Новом Саду известити.

В. Саборски Одбор на предлог овдашњи јавља, да је Стевану Коњовићу учитељу Сомборском за наставу у вртарству, коју је он другога полугодишта у српској учитељској школи Сомборској предавао, — одређена награда од 40 фор. Узима се на знање.

В. Саборски Одбор јавља, да је професору природних наука и математике у српској учитељској школи Сомборској, после навршене петнајстогодишње службе у истом заводу, од 1. Октобра 1886. одређена трећа петогодишња повишица од 100 фор.

Исти Саборски Одбор до знања ставља, да је Душану Радуловићу свештенику и катихети у вишој девојачкој школи у Панчеву редовна плата катихетска од 1. Априла 1886 из клирикалног фонда одређена. О чему се дотични г вероучитељ има известити.

Прочитана је наредба в. кр. угарског министарства за Богочаст и јавну наставу, у којој се препоручује, да се учила школска од отачаственик обртника купују, како би се тиме отачаствена индустрија и са ове стране подпомагала. Ова се в. наредба има преко епархијских власти свима црквено школским обштинама и одборима саобштити.

В. кр. угарско министарство за Богочаст и јавну наставу шаље три примерка наставнога плана за реалке. Закључено је, да се један од ових примерака пошаље великој гимназији новосадској, други учитељској школи Сомборској, а трећи да се остави у архиву Школ. Савета.

Исто вис. министарство пште списе тичуће се умировљења Павла Дамјановића остарелог учитеља у Тарди. Наређено је, да се овом требовању за доста учини.

Вис. кр. угарско министарство за Богочаст и јавну наставу поводом тим, што се догађало, да женске у приватним заводима васпитавајући се често до шестнајсте године већ свршс како предходне науке, тако и учитељску школу и пријављују се за полагање учитељског испита и за получење учитељских места, наређује, да се у будуће у таким случајевима оспособљење за учитељице пре навршене осамнајсте године не допушта. — Пошто код нас нема тих случајева, да се женске приватно за учитељице спремају, него свака мора јавно цео течај у учитељ-

ској школи слушати пре, него што се к испиту за оспособљење припусти; то се ова наредба уступа епархијским школским одборима у Угарској, ради знања и равнања.

В. кр. министарство за Б. и јавну наставу иште сва акта односећа се на распру Љ. Р. учитеља у Печки са тамошњом обштином. Закључено, да се сва дотична акта са званичним извештајем о тој ствари истом в. министарству поднесу.

На извештај в. кр. угарском министарству за Б. и јавну наставу од овог Савета у ствари закладе покојнога Кузмана Рацковића у Вел. Кикинди одговора исто вис. министарство, да пошто се у тестаменту К. Рацковића не каже изрично, да је то заклада вероисповедног значаја, него се та заклада под управу политичне обштине В. Кикиндске снагом тог тестамента ставља; даље, пошто се у истом тестаменту заклада Рацковићева назива „Обштеполезним заведењем", а не вероисповедним; с тога изјављује в. министарство, да се молба г. Максима Лудајића као старатеља Рацковићеве закладе, да се заводу том народни српски и православни верозаконски значај даде, не може уважити, пошто се то противи тестаменту и кодицилу оснивателевом. Усљед тога се „Основно писмо и правила за исти завод" не одобравају, нити их в. министарство за расправу узети може, него је позвало управу жупаније торонталске, да с поглаварством В. Кикиндске вароши ново основно писмо и правила за обштеполезно заведење К. Рацковића сачини и истом министарству на одобрење поднесе. Неодобравајући дакле у овом предмету донешено решење овог савета в. министарство задржало је при себи сва поднешена му одавде акта, што се односе на оснивање обштеполезног завода Рацковићевог за васпитање девојчица у В. Кикинди. Решено: Е. Ш. О. саобштити ово с налогом, да извести о том црквену обштину В. Кикиндску и г. Максима Лудајића, као законитог старатеља закладе Рацковићеве.

В. кр. министарство за Богочаст и јавну наставу дознавши, да се званична писма на многим местима не атресују на мађарском језику, те с тога се на поштанским званијама због незнања језика дотичних званичника нереди догађају, наређује, да се одсада сва званична писма имају на мађарском језику атресовати. Има се Е. Ш. одборима у Угарској, као и управама учитељске и виших девојачких школа саобштити.

Архидијецезални Школски Одбор јавља, да је православна српска црквена обштина у Винковцима, по дозволи в. кр. зе-

маљске владе, своју вероисповедну српску школу успоставила, и за учитеља изабрала Арсенија Поштића досадањег учитеља у Боботи. Успостављење ово вероисповедне српске школе у Винковци узима се на повољно знање; уједно се Е. Ш. одбор и госп. главни школски референт о овоме ради управљања извешћују, и наређује се, да се учитељу Арсенију Поштићу декрет изда.

А. Шк. Одбор подноси рекурз управе срб. народних школа у Земуну, противу решења истога одбора, којим се разређење тамошњих школа на шест разреда од управе исте без предходног одобрења изведено, укида, и наређује, да имају 4 разреда у тамошњим школама и даље постојати.

Рекурз се тај одбија, пошто у тројединој краљевини непостоје шесторазредне основне школе, него само у Угарској, за које је и издан Наставни план овог Школског Савета од 1878. године, а решење Арх. Школског Одбора потврђује се.

Арх. Школски Одбор подноси рекурз местног школског одбора у Осеку, који у супрот решења његовог жели, да се циркулација уведе у тамошњој школи. Овај се рекурз одбија, пошто у Осеку на четириразредној школи непостоје четири, него само два учитеља; те тако није ни могуће целисходну циркулацију у таковим школама извести. Усљед тога потврђује се закључак Арх. Школског Одбора, по коме и на даље учитељи Осечки Евгеније Кротин у I. и II. а Прокопије Кршпогачин у III. и IV. разреду остати имају.

Исти Арх. Школ. Одбор јавља, да је г. Оренштајн закупник мајдана каје беочинске обећао, да ће кућу за вероисповедну српску школу у Беочину о свом трошку подићи по плану од њега одобреном, и сазидати под школским здањем подрум, којега приход има се обраћати за одећу и књиге сиротој школској деци. Са одобрењем на знање узето и дарователју се има благодарност на племенитом пожртвовању његовом у корист народне просвете изјавити.

На предлог Е. Шк. Одбора Будимског наређује се, да се издаду декрети А. Михалџићу учитељу у Пешти и Драгутину Јанковићу учитељу у Срб. Ковину.

Е. Школ. Одбор Бачки подноси списе о стављању Вукашина Павловића престарелог учитеља Станишићког у стање покоја, пошто је исти 45 година као учитељ тамо служио, а 78 живота годину навршио. Пстврђује сео.

Усљед извештаја Е. Шк. Одбора Темишварског, да је пре шест година изабрани учитељ на женској школи у Т. Бечеју Никола Максимовић испит из мађарског језика положио, да је школа његова у добром стању, и да супруга истога учитеља девојчице у ручном женском раду поучава, — потврђује се исти за учитеља у поменутој школи и наређује се, да му се декрет изда.

На предлог Е. Ш. Одбора у Темишвару наређује се, да се изда декрет учитељу темишварском у градској школи Душану Берићу и новоизабраној учитељици у Фабрици госпођи Рахили Дорословчевој.

Рекурз Душана Кнежевића учитеља у Срб. Чанаду против закључка Е. Ш. Одбора темишварског уложени, поднешени од истог одбора уз званично објашњење и приложену изјаву дотичне обштине, одбија се, пошто је исти господин учитељ компетовао на садашњу фасијом потврђену плату, која превазилази минимум законом одређене учитељске плате.

Е. Шк. Одбор темишварски на захтевање државног школског надзорника жупаније Арадске, да сваки учитељ има у школи својој држати наставни план у мађарском преводу, предлаже, да школски Савет наставни план за српске школе даде на мађарски превести и дотичним школама послати, пошто се неможе од учитеља очекивати, да то сами учине. Како се из приложеног званичног дописа дотичног државног школског надзорника види, да исти незахтева превод наставног плана, него само превод распореда часова и означење, који се предмет у сваком поједином школском часу предавати има; то се има одговорити Е. Ш. Одбору темишварском, да дотичне учитеље упути, да сваки свој распоред часова на мађарски преведе и у своје време на захтевање државном надзорнику покаже.

Е. Школ. Одбор поднесећи списе о избору Марине Никашиновићеве за учитељицу у Срб. Итебеју с предлогом, да се избор тај одобри. Избор се одобрава и наређује, да се Марини Никашиновићевој учитељици у Итебеју има издати декрет.

Е. Ш. Одбор вршачки доставља све списе, што се односе на избор учитељица у Вршцу, као и в. министарску наредбу, којом се избор учитељице Ј. М. и С. Ч. уништен, и наређено да се досадашње тамошње привр. учитељице Ј. К. и К. Ј. на својим местима и даље задрже. Пошто је ова спорна и запле-тена ствар свестрано испрпљена, Школски Савет је решио, да

се високом кр. министарству угарском за Богочаст и јавну наставу представка поднесе са жалбом, да је наредба в. министарства улет у право овог школског савета, коме једино припада право потврђења учитељских избора и пресуђења о правоваљаности ових. — Уједно закључено је, да се избор вршачке обштине одобрени у своје време од Е. Ш. Одбора потврди, али ефектујирање овог закључка, да се остави до решења високог министарства.

✝
ДИМИТРИЈЕ ЧОБИЋ

умировљени школски надзорник и књижевник српски преселио се у вечност после кратког боловања у Панчеву 30. Новембра о. г. у седамдесет осмој години свог многотрудног, школи и народу посвећеног живота.

Покојник се родио у Ср. Карловцима 16. Јануара 1808. Гимназију и богословију свршио је у месту свог рођења. Најпре је као учитељ у Ст. Пазову три године, у Земуну као отличан учитељ провео је 22 године, и напоследку више од 20 година служио је као школски надзорник и окружни управитељ српских народних школа у банатској војничкој крајини, за коју је уједно у Панчеву спремао учитеље, држећи најпре једногодишњи а затим двогодишњи приправнички течај. Он је за млађега доба радио и на књижевном пољу, преводећи с немачког користне књижице моралног садржаја, међу којима се највећма у своје време читала књига: „Евстатије или повест из почетка христијанства.“

Као учитељ био је покојник неуморно трудољубив и са одушевљењем отдан за умни и морални напредак својих ученика. Као управитељ школски образовао је он и упутио многе учитеље, који са добрим успехом у комуналним и у вероисповедним школама српским служе. Као надзорник школски ревностно је по двапут сваке године полазио све школе својега округа и старао се око унапређења њиховог. У старости својој одправљао је неко време и дужност катихете у панчевачким школама.

Кад је крајина развојачена, остао је без пензије, и на молбу његову српски народни сабор од године 1879. одредио му је 600 форинти мировине из српског народног клирикалног фонда, коју је приномоћ до смрти уживао.

Кончина покојникова оглашена је била звоњењем у саборној цркви патријаршије српске у Карловцима.

Нека је вечна успомена старом трудбенику и заслуженом учитељу! — Вѣчная память!!

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

на основу наставног плана за српске народне учитеље — наданог од вис. срб. народног Школског Савета под 6. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

V. Црквено појање.

За овај предмет одређено је у другом разреду $1^1/_2$ часа, и то свако пре подне последњи четврт и суботом после подне један четврт часа. Недељом и празником на каталогу понавља се све, што се преко седмице и пре тога учило.

Текст за појање најпре се каже, разјасни и научи на памет, а затим се учи појати.

За овај разред прописано је мало литургијско појање, лакши прокимени, шест тропара највећих годишњих празника, и једна божићна песма: „Вси языцы.“

Где је први разред обашка, тамо се понавља у другом разреду све оно, што се научило у првом разреду.

Прво школско месеца: Прве и друге недеље пробају се гласови, и учи се шкала. Затим се уче најпростија одговарања на ектеније: „Господи помилѹй“; „Тебѣ Господи“; „Аминь“; „Подай Господи“. Понавља се прокимен првог гласа: „Буди Господи милость твоя“.

Треће недеље: 1. л. Понавља се прокимен 3. гласа: „Пойте Бг8 нашем8“. „Затим: 2. л. „И духови твоему.“ „Слава Тебѣ Господи, слава Тебѣ“. — 3. и 4. л. „Отца и Сина и святаго Духа.“ — 5. л. Понавља се све, што се досада учило.

Четврте недеље: 1. и 2. л. Понавља се појање, што се 3. и 4. лекције прешашње недеље учило, и учи се на памет „Милость мира“. — 3. и 4 л. „Милост мира“, „И со духомъ твоимъ“, „Имамы ко Господу.“ — 5. л. Понављање прокимена 4. гласа: „Јакѡ возвеличишася дѣла твоя“. Затим понављање свега, што се ове недеље учило.

Другога школског месеца: Прве недеље: 1. и 2 л. понавља се: „Отца и Сина и св. Духа“ и т. д. и учи се на памет: „Єдинъ свять.“ 3. и 4. л. То исто учи се појати. — 5 л. Понављање.

Друге недеље: 1. и 2. Понавља се прокимен 6. гласа: „Спаси Гди люды твоя, и учи се на памет: „Благословенъ грядый.“ — 3., 4. и 5. л. Учи се појати: Благословенъ грядый

Треће недеље: 1. и 2. л. Учи се појати: „И всѣхъ и вся“. „О имени Господни,“ и на памет се учи: „Буди имја Господне благословено.“ — 3. и 4. л. То исто учи се појати. — 5. л. Понавља се прокимени „Господь воцарися“, што су деца у I. разреду учила појати.

Четврте недеље: Понавља се све из литургијског појања, што се до сада учило. Исто тако понављају се и горњи прокимени.

Трећег школског месеца: Прве недеље: 1. л. Испита се: „Богородице Дјево.“ — 2, 3 и 4 л. Учи се појати то исто. — 5. лекц. Понавља се: „Хвалите имя Господне“ (први стих).

Друге недеље: 1. и 2. л. „Вси језыцы восплещате“ прве две строфе. — 3. и 4. л. Из исте божићне песме трећа строфа. — 5. л. Прокимени 5. гласа: „Ты Господи сохраниши ны“.

Треће недеље: 1. л. Понављају се из горње божићне песме прве три строфе и учи се четврта. — 2. и 3. л. Из исте песме пета и шеста строфа. — 4. и 5 л. Остале строфе у истој песми до краја.

Четврте недеље: Понавља се горња Божићна песма, и учи се прокимен 7. гласа: „Господь крѣпость людемъ своимъ дастъ“.

Четвртог школског месеца: Прве недеље: Учи се тропар Божићни: „Рождество твое“ и то: 1. и 2. л. до „свѣтъ разѣма“; 3. и 4. до „солнцѣ правды“; 5. л. до краја.

Друге недеље: „Рождество твое“ учи се у свима лекцијама и настојава се, да сва деца заједно и свако појединце уме тај тропар појати.

Треће недеље: Понавља се: „Вси језыци и Рождество твое“

Четврте недеље: (После Божића.) Предузима се учење на памет и појање Богојављенског тропара: „Во Іордане, и то 1 л. до „Поклоненіе“; 2. л. до „Именуя“; 3. л. „Утвержденіе“. (После нове године.) 4 и 5. л. завршн се тај тропар.

Петог школског месеца: Прве се недеље учи, а друге понавља Богојављенски тропар. Треће и четврте недеље понавља се све, што се првог полгодишта у овом разреду учило.

Шестог школског месеца: Прве недеље: Понавља се: Суботни прокимен „Господь воцарися“; затим се учи прокимен 2. гласа: „Крѣпост моя и пѣніе мое Господь“.

Друге недеље: 1. и 2. л. Прокимен 8. гласа: „Помолитеся и воздадите. — 3. и 4. л. „Святый Боже“ (пред Апостол); 5. л. Понављање.

Треће недеље: „Достойно и праведно есть“ и понављање литургијског појања и прокимена.

Четврте недеље: „Свять, свять“ и то: 1. и 2. л. до „Осанна во вышнихъ“; 3. и 4. л. од „Благословенъ грядый“ до свршетка; 5. л. Понављање.

Седмог школског месеца: Прве недеље учи се: „Общее воскресеніе“, подељено на одсеке, и то 1. и 2. л. до „Христе Боже“; 2. и 3. л. до „Воніемъ“; 5. л. до краја.

Друге недеље: Понавља се: „Общее воскресеніе.“

Треће недеље: Уз понављање истога тропара, учи се текст: „Тебе поемъ.“

Четврте недеље: Понавља се литургијско појање.

Осмог школског месеца: Прве и друге недеље понавља се литургијско појање и учи се на памет: „Христос воскресе из мертвих.“

Треће недеље: Учи се појати: „Христосъ воскресе изъ мертвыхъ.“

Четврте недеље: Понавља се све, што се до сада учило, а особито: „Христосъ воскресе“ и литургијско појање.

Деветог школског месеца: Прве недеље": Тропар Спасовски подељен на одсеке: 1. и 2. л. до „Обћтованіемъ свитаго Духа". 3. и 4. л. до краја 5. л. Понављ се цео тропар: „Вознесеся еси."

Друге недеље: 1. и 2. л. „Єлыци во Христа крестистеся" (као пред Апостолом). 3. и 4. л. Прокимен: „Се нынѣ благословите Господа." 5 л. Понављање Спасовског тропара.

Треће недеље: Духовски тропар: „Благословенъ еси Христе Боже нашъ" и то 1. и 2. л. до „Духа святаго"; 3. и 4. л. до „Слава тебѣ"; 5. л. Понављање целога тропара и „Єлыцы во Христа".

Четврте недеље: 1, 2. и 3. л. „Тѣло Христово примите" 4 и 5. л. Понављање Спасовског и Духовског тропара.

Десетог школског месеца: Прве недеље: Понављање свију осам недељних прокимена, као и суботног и недељног прокимена на вечерњу и понављање божићнога тропара и песме „Вси језици".

Друге недеље: Понављање из литургијског појања од: „Отца и Сина" до „Тебе појем" и понављање Богојављенског и Цветног тропара.

Треће недеље: Понављање Ускршњег, Спасовског и Духовског тропара и свега осталога, што се у течају другог полугодишта учило.

На годишњем испиту захтева се да сваки ученик посебце уме на памет одпојати, што је учио у другом разреду, а сви заједно да умеју сваку горенаведену духовну песму складно и лепо одпојати.

ВЕРОИСПОВЕДНЕ ШКОЛЕ У ЕПАРХИЈИ ТЕМИШВАРСКОЈ.

Овде се ставља попис срп. црквено-школских општина у темишварској епархији с'вероисповедним школама: С бројем за школу способне деце, с бројем деце, која походе срп. нар. школу и с бројем православних Срба. Даље попис срп. народних учитеља у округу темишварске епархије са жколама и искази о стању школа романских у својој епархији. По исказима у 81. општини живе 134,997 православних Срба, у 6 општина православ. Романа 11,658; укупно Срба и Романа: 146,654.

За школу способне српске деце од 6–12. год. има мушке: 7,563, женс.: 7,424; укупно: 14.987. За школу способне р. деце од 12—15 год. мушке: 3.257, женс.: 3,167, укупно: 6,524. Од овог броја деце походе свакидашњу школу: 5,331, муш., 2,745, женс., свега 8,076 деце. За школу способне деце романске од 6—12 година мушке: 657, женске: 638, укупно 1.295. За школу способне рум. деце од 12–15 год. мушке: 302, женске: 316, укупно: 618. Од овог броја деце походе рум. свакидашњу школу: 433 муш. и 216 женских, укупно 649 деца. Српс. народ. учитеља има оспособљених 96. Свештеника, којима је поверено учитељско звање, оспособљених 3, неквалификованих 3—6, привремено наметнутих без квалификације 5, умировљених 6; свега: 113.

Српс. нар. учитељица оспособљених има: 26. Упражњених учитељских места: 1. Романс. нар. учитеља оспособљених има: 8. Романска учитељица је 1. Умир вљених рум. учитеља 2; свега 151.

Српс. основних школа шесторазредних мушких 3, женских 2, разреда помешаних 11. Са четири разр. мушких 18, са четири разр. женс. 16, по-

мешаних 28. Са три разреда помешаних 21, са два разреда помешаних 11, са једним разредом мушки 1, женски 1, свега има 113 срп. школа.

Романских основних школа са шест раз. помеш. 2, са четир разр. мушк. 1, женс. 1, помешаних 4. Романских школа има у целој дијецези 121 вероисповедна народна школа.

У Темишвару 23. Октобра 1886.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Статистички податци о школама у Угарској за 1884—5. годину. По званичним исказима било је те године у Угарској: 16,315 народних школа, од којих су: 611 државна, 1854 комуналне, 12,639 вероисповедне, 168 приватне и 31 које друштва издржавају. На овим школама радило је: 23,457 учитељских снага. На плате учитељске потрошено је 13 и по милијона форинти. Гимназија било је 150, а реалака 23 У свима средњим школама учило се те године 41,200 ученика. Професора у средњим школама било је 2900, а укупна плата свију износила је преко четири и по милиона форинти.

Избори и именовања учитеља. Господин Ђорђе Михајловић учитељ у Бегечу био је једногласно изабран (а не премештен, као што је погрешно јављено у бр. 11. о. л.) за учитеља у Кулпину. Он је међутим на избору захвалио и остао на досадањем месту у Бегечу, а за учитеља у Кулпину изабран је г. Харитон Ружић бивши учитељ у Лалићу.

За учитељицу у Мокрину изабрана је свршена приправница гђица Даринка Ковачевићева.

За учитеља на српској вероисповедној школи у Чанаду изабран је Емилијан Пандука, а за учитеља у Ловри г. Александар Велимировић, обојица свршени приправници и испитани учитељи.

За привременог учитеља у Бингули постављен је г Јован Шикопарија свршени приправник Сомборски.

За учитељицу у Новосадском селишту на Клиси изабрана је госпођица Марија Милићева свршена приправница.

За учитељицу у Великој Кикинди изабрана је госпођица Даница Ђакова учитељица Црепајска, но пошто је противу избора овог протест изложен, то је сл. местни школски одбор у Вел. Кикинди до коначног решења за привремену учитељину приставио госпођицу Јулијану Бркићеву свршену приправницу Сомборску.

За учитеља у Иланци постављен је свршени приправник Сомборски и испитани учитељ Душан Ламбрин.

За учитеља у Нерадину пристављен је Стеван Находовић а за учитеља у Шимуновци Богољуб Бакаловић, обијица су ове године свршили учитељску школу у Сомбору и положили испит учитељски с врло добрим успехом.

За учитеља у Кечи привремено пристављен је г. Тимотеј Јовановић.

За учитеља у манастиру Житомаштиу у Херцеговини изабран је

г. Милан Косић, а за учитеља у Бањалуки у Босни изабран је г. Љубомир Јовановић; обојица свршени приправници Сомборски.

За учитељицу у Кању постављена је свршена приправница госпођица Даница Јовановићева.

За учитељицу на мушкој школи у Ђурђеву постављена је привремено свршена приправница госпођица Даница Пејићева.

Г. Петар Марић пр. учитељ у Пчелићу именован је за сталног учитеља у истом месту.

Наместна учитељица у Драганићу госпођица Драгица Вуксанова именована је за праву учитељицу у истом месту.

Свршена приправница госпођица Милка Дракулићева именована је за привремену учитељицу у Пакрацу.

Госпођица Марија Баричевићева свршена приправница именована је за привремену учитељицу у Смиљану у Хрватској.

Госпођица Софија Марковићева свршена приправница Сомборске учитељске школе именована је за учитељицу у Белој-Паланци у пиротском округу краљевине Србије.

Госпођица Милева Кирићева свршена ученица Горњокарловачке учитељске школе за заступницу учитеља I. и II. разреда у Шутцима у истом округу.

Госпођица Дар нка Бериħева свршена приправница Сомборска и бивша учитељица у Шашинцима, именована је за учитељицу II. разреда горње мушке школе у Смедереву.

Г. Катица Суботићка рођена Паничева из Суботице, свршена Сомборска приправница и бивша учитељица Темишварска, именована је за учитељицу V. разреда женске школе у Параћину.

За учитељицу у Витојевци именована је свршена приправница Сомборска ђица Милева Христићева.

Ђица Марија Симићева из Новога Сада, свршена приправница Сомборска, за привремену учитељицу III. разреда мушке школе у Параћину.

Г. Јован Бољарић, учитељ смедеревачки, премештен је за учитеља II. одељења I. и II. разреда мушке школе на Теразијама у Београду.

Г. Милутин Стојановић негдашњи приправник Сомборски именован је за учитеља и управитеља школе барошевачке у београдском округу.

Ђица Анђелија Спајићева из Шида именована је за учитељицу II. разреда мушке школе у Крушевачке.

Ђица Софија Горјанчевићева свршена Сомборска приправница и бивша учитељица, именована је за учитељицу I. и II. разреда школе Пољанске у округу Пожаревачком.

Ђица Ана Поповићева из Новог Сада, свршена Сомборска приправница и бивша учитељица у Врелу, премештена је за учитељицу I. разр. мушке школе у Параћину.

Г. Милан Коњевић учитељ IV. разреда школе Шабачке премештен је у V. разред исте школе.

НЕКРОЛОГ.

Јелена Поповића рођена Јанковићева отлична српска народна учитељица у Старој Паланци преставила се у 29. год. живота свог у Старој Паланци иоћу између 29. и 30. Новембра о. г., оставивши после себе ућвељеног супруга и нејако детенце од 16 дана, остарелу мајку, два брата и две сестре. Покојница је свршила државну учитељску школу у Суботици 1876. с похвалним успехом; за тим је следеће године редовно полазила III. разред српске учитељске школе у Сомбору, где је и испит за учитељицу с отличним успехом положила. На препоруку управитеља примљена је била за васпитељицу дечију у једној отменој породици београдској, где је провела годину дана. Као учитељица у Шашинци служила је за тим $1^1/_2$ године на потпуно задовољство дотичне школске власти. Али тежећи за вероисповедном школом, где јој је шири обим био да веру православну и милу народност српску крепи и утврђује, искала се за учитељицу у Ст. Паланци, где је изабраше једногласно. Ту је великом вољом и неограниченим трудом радила. Господин др. Ђ. Натошевић највећма је похвалио њен труд и рад око унапређења поверене јој школске младежи. Каква ја учитељица покојница у овој општини била и какво је поверење уживала, нека сведоче они венци, која јој самртнички одар красише. Венац благодарности на самртнички одар положише: Српска православна црквена општина ст.-паланачка, местни школски одбор, женска школа, њене приватне ученице: Олга и Јелена Стојаковићеве и редовне јој ученице: Ленка Бачлића, Бојана Девића и Марија Марцикића.

Из Велике Кикинде нам јављају, да се тамо 22. Новембра преселила у вечност Милена Печујчева приправница у кругу своје родбине у седамнајстој години млађаног живота свог. Покојница је родом из В. Кикинде. Она је по свршетку више девојачке школе у Суботици у Септембру 1885. примљена у први разред српске учитељске школе Сомборске, али је већ у Новембру исте године оболела и принуђена је била по лекарском савету на свршетку првог семестра кући у Кикинду отићи, где је после дуготрајне болести од сушице у цвету младости своје умрла. Била је смерна и примерног владања и врло добра ученица. Бог јој дао у рају насеље.

РАЗНО.

Парастос Владике Платона. У недељу 16. Новембра после службе Божије у Св. Ђурђевској цркви семборској држан је свечани парастос за покој душе највећега добротвора српске приправничке младежи „Основатеља Платонеума“. Чинодејствовао је пречастни г. Љ. Кулусаревић прота с парохијалним свештенством и ђаконом исте цркве. На служби и парастосу присуствовали су чланови Платонеумског одбора, професори и сви ученици учитељске школе. Хор приправнички појао је, а осам мушких питомаца платонеумских при парастосу држаху запаљене воштанице около „ковчега“. Главни епитроп црквени г. Павао Вујић у смислу закључка Сл. Општине Сомборске, и на позив управитеља учитељске

школе украсио је не само цркву свећама, него је и запаљене воштанице у време парастоса приправницима и члановима Платонеумског Одбора и професорског тела уручио.

Г. Марко Хрнић учитељски приправник из Сарајева, који је пролетос изаслан био од в. земаљске владе у Сарајеву, у Сегзард, да се на тамошњем свиларском заводу учи свилардству, од надзорништва истога завода послат је био у сомборску учитељску школу, где је у Октобру и првој половини Новембра под управом професора природних наука г. М. Петровића довршио своје свиларске студије и вратио се у своју отачбину, где ће, како чујемо, на новооснованој учитељској школи у Сарајеву свиларство предавати.

Накнадни испити из мађарског језика. Г. Јован Гајић учитељ у Чортановци, који је 1885. учитељску школу у Сомбору свршио, положио је 20. Септебра, а свршена приправница Милева Христићева из Ст Бановца положила је 2. Октобра накнадни испит из мађарског језика у учитељској школи сомборској у присуству г. држ. школ. надзорника. Обадвоје су усљед тога добили своја сведочанства о учитељској способности са према подписом државне школске власти.

„Учитељ“. Изашао је 24. бр. с овим садржајем: 1. Учитељима и учитељицама гл. одбора. 2 Дечија играња од Т. Марковића. 3. Приправна школа од С Милојевића. 4 Скупштински записници. Вести о учитељском удружењу. 6. Ствар о Буквару је пред судом. 7 Разне белешке. 8. Књижевне вести, одговори уредништва и на знање претплатницима. „Учитељ“ орган учитељ. удружења за образовање и васпитање излази у Београду три пут месечно. Цена је на год. 6 форинти. Редакција је у скопљанској ул. бр. 4. Има трећу и четврту год. учитеља увезану. Трећа стаје 4. ф. а четврта 2.50 ф.

НОВЕ КЊИГЕ.

Уредништву „Школског Листа“ на приказ послане су ове нове књиге:

„Учење католичанске православне цркве изложено упоредо са разликама, које постоје код других хришћанских цркава од Владимира Гете свештеника и доктора Богословије православне цркве. С другог француског издања превео Милош Парента слушалац православне Богословије у Задру под надзором професора исте Богословије. Задар печатња И. Водицке 1886. Издање црквеног часописа „Истина“. — Цена за предплатнике 50 нв. — Дућанска цена 80 нв.

„О муњи и грому“. за народ написао М. Нетровић. (Књиге за народ издаје Матица Српска из задушбине Петра Коњевића. Свеска 9.). У Н. Саду штампарија А. Пајевића 1886. Цена 10 нв.

„Удатба Беатрице“. Роман од Хуга Конвеја, превео Милан Петровић. Издање срп. књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1887. Цена 80 нв.

„Годишњак“ велики српски народни илустровани календар за просту годину. Власник и уредник Александар Сандић. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 50 нв. Са пасловном сликом Вука Ст. Караџића и жене му Ане. и са многим сликама, међу којима су: Дра

Јована Суботића, Дра Јована Хаџића, Људевита Гаја, Љубомира Ненадовића, Ст. Вл. Качанског, Јована Грчића Миленка, Милорада П. Шапчанина и др. календару су придодати поучни чланци и библиотека за народ.

„*Црногорском војнику*“ (Музикалија) Његовој Светлости Данилу Александу књазу насљеднику црногорском. Слова Р. Рогановића, за гласовир написао Др. Јован Пачу. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду 1887.

„*Орао* велики илустровани календар за годину 1887. уз сурадњу срп. књижевника уређује Стеван В. Поповић. — Година тринајста. Цена је 50 новчића или 1 динар.“

Ових дана изишао је из штампе А. Пајевића у Н. Саду овај велики календар српски са насловном врло леном сликом „Прота Васа Живковић српски свештеник“. Осим обичног календара налазе се у овом календару многи поучни и забавни чланци, као: „Боздина задушбина; Дижите воће; Мед на осовини од Јов. Живановића; Здравствене поуке: I. Живот и здравље наше омладине од С. В. П.; Правне поуке од Др Б. Давидовића; Виноградске поуке од М. Петровића; Ратарске поуке од А. Котоланија; Народно здравље VIII. Алкохолизам од Др. Ђ. Н. и друге забавне ствари. — Осим насловног листа украшена је ова користна књига за народ са многим лепим сликама, међу којима су дивно израђене слике: народна добротворка Јелена Боздина рођ Белановићева; Јован Бошковић ректор в. школе Београдске; Милорад П. Шапчанин управитељ позоришта београдског; Александар Сандић проф сор; Леополд Ранке историк; Архимандрит Илариона Руварац историк; Новак Радонић сликар; Стеван Дескашев оперски певач; даље слика Сент Андрије; српски сватови; Преображење у Русији, народне ношње и више других лепих слика.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Ујми тражи се учитељ. Плата је 300 фор., стан и 4 хвата дрва. Школа је комунална. Иште се од учитеља да је оспособан за наставу у мађарском језику. Молбенице с доказима на мађарском језику до 31 Дец. (по новом) имају се поднети управном одбору темишварске жупаније у Темишвару.

— У Шашинци тражи се учитељица српска на комуналној школи. Плата је 350 ф., стан и огрев. Рок до 31. Децембра по новом.

☞ Још имамо на дугу код појединих црквених општина и учитеља у Угарској и у Славонији преко 120 форинти, а толико нам је управо нуждно да можемо овогодишње трошкове око издавања подмирити и одређене награде за ову годину издати. С тога умољавамо по трећи пут дотичне дужнике наше, да нам се најдаље за осам дана одуже и да нам том приликом и нову предплату за 1887. годину пошљу изволе.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битериан.